Sven Wimnell 23 december 2020:
Några aktuella artiklar 20 - 23 december.
Debattartiklar 8 - 23 och inrikes artiklar
13-19 december 2020

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy3.pdf

Sven Wimnell 23 december 2020:
Några aktuella artiklar 20 - 23 december. Debattartiklar 8 - 23 och inrikes artiklar 13-19 december 2020
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy3.pdf

Innehåll:

Sida

4 **Kapitel 1: Några aktuella artiklar 20 - 23 december 2020**

5 "Katrine Marçal: Brexitören Boris Johnson fick eldunderstöd från Bryssel

6 Smittan i Storbritannien sätter skräck i Europa

8 Åtta ljuspunkter som visar att allt inte går åt helvete

11 Löfven: Efter krisen ska vi bygga ett starkare Sverige

12 Coronakrisen slutet på nyliberala eran

15 Ledare: Äntligen har Sverige fått en riktig skoldebatt

17 Nu startar utredningen om skolan ska bli statlig

18 Självklart att jobba hemifrån

19 Ledare: Stoppa rånarligorna som stjäl barnens trygghet

21 Pandemin och julen ger en chans att diskutera framtidens arbetsliv

22 Ett demokratiskt Kina är en hägring – därför måste tyskarna vakna

24 Därför är hanteringen av minkarna mer än en kris för lyxindustrin

32 Ledare: Alla måste ta ansvar – oavsett åsikt om Löfven

33 Per Svensson: Julen är också en inställd teaterföreställning

35 **Kapitel 2: DN debattartiklar 8 - 23 december 2020**

77 **Kapitel 3:Inrikes DN-artiklar 13-19 december 2020**

78 Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande de-lar av kuturministerns demokrati och kultur

105 Statsrådsberedningen och statsministern

122 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.

165 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228
Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

260 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

466 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

567 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet

611 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

619 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

635 - 654 Myndigheter

Kapitel 1: Några aktuella artiklar 20 - 23 december 2020

"Katrine Marçal: Brexitören Boris Johnson fick eldunderstöd från Bryssel

2020 har varit ett mardrömsår för Boris Johnson. Precis när saker och ting tycktes ljusna bestämde sig coronaviruset för att mutera just i England. Och världen för att isolera Storbritannien.

– Detta är början på en ny era, sa premiärminister Boris Johnson jublande. Det var den 31:a januari 2020, natten när Storbritannien formellt lämnade EU. Boris Johnsons politiska karriär stod i zenit.

Hösten 2019 hade varit tuff för den nyblivne premiärministern. Det hade varit hårda strider i parlamentet och konstitutionella konstigheter som till och med drog in självaste drottningen i brexitdramat.

Men Boris Johnson hade spelat högt och Boris Johnson hade vunnit. I januari 2020 verkade alla hans politiska problem vara lösta. I triumf åkte han på semester med sin gravida flickvän. 2020 skulle bli hans år: ett ”fantastiskt år för Storbritannien”.

I stället blev det en mardröm. Pandemi, ekonomi i fritt fall och kollapsande handelsförhandlingar med EU. Själv höll Boris Johnson dessutom på att dö i viruset han var satt att bekämpa.

Det var som ett grekiskt drama: Hjälten som sedan barnsben velat bli ”världskung” (men fått nöja sig med premiärministerposten) straffas av gudarna för hybris med skitstorm efter skitstorm rakt i ansiktet.

Sedan kämpade han sig tillbaka. Hälsomässigt och politiskt. I början av december såg det faktiskt ganska ljust ut. Storbritannien började som första västland massvaccinera mot covid-19 och även om brexitförhandlingen inte gick bra hade landet i alla fall haft tid att förbereda sig på en eventuell avtalslös brexit i januari.

Sedan rasade allt ihop igen. Under en telefonkonferens i helgen förstod premiärministern till slut vad den mutation av viruset som hade hittats i grevskapet Kent faktiskt innebar. Forskarna misstänkte att virus-stammen var upp till 70 procent mer smittsam. Boris Johnson fann ingen annan råd än att stänga ner stora delar av England igen. Hela anledningen till att han stängt ner landet tidigare under november var för att kunna öppna upp till jul. Nu satt han plötsligt i den sämsta av två världar.

Och vad som hände härnäst tog honom, enligt uppgift, helt på sängen. Land efter land stängde sina gränser för inresande från Storbritannien. Men framför allt gjorde Frankrike inte bara det: De stoppade även bemannad godstrafik. Plötsligt började delar av sydöstra Kent i England att förvandlas till en lastbilsparkering och hela Storbritannien hotades av brist på sallad och citrusfrukter.

Det hela hade inte kunnat hända vid en mindre läglig tidpunkt. Om mindre än två veckor kommer Storbritannien att lämna EU:s gemensamma marknad. Ännu finns inget handelsavtal färdigt. I värsta fall kommer landet därför att krascha ut. Detta innebär risk för handelskaos, ett handelskaos som i så fall kommer att komma ovanpå ett redan existerande kaos orsakat av det internationella svaret på det muterade viruset.

Enligt uppgifter till The Times tror många runt Boris Johnson att Frankrikes reaktion mest är ett politiskt spel. Den franske presidenten gör som han gör för att sätta press på britterna i den pågående brexitförhandlingen. Det har inget med viruset att göra, hävdar de.

Men den franska regeringen förnekar. Och alldeles oavsett alla brexitbråk mellan Frankrike och Storbritannien har nästan samtliga regeringar i världen just nu press på sig att visa att man ”gör något”. Kanske borde Boris Johnson därför inte vara så förvånad över att hans örike plötsligt finner sig mycket isolerat denna julvecka.

Under tisdagseftermiddagen kom dock hjälp från ett oväntat håll. Brexitören Boris Johnson fick eldunderstöd från Bryssel. EU-kommissionen gick ut med en uppmaning till samtliga EU-länder att göra vad de kan för att öppna transportlänkar till Storbritannien, gällande varor.

Och senare under kvällen stod det klart att Storbritannien och Frankrike hade kommit överens: gränsen skulle börja öppnas under onsdagen.

Ibland är EU bra att ha. Även om man heter Boris Johnson. Fortsättning följer.

2020 är ännu inte slut för den hårt prövade brittiska premiärministern.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se. " 23 december

23 december

"Smittan i Storbritannien sätter skräck i Europa

Fler än 40 länder har stängt sina gränser mot Storbritannien. Men den nya, mer smittsamma varianten av coronaviruset har redan spritt sig till fyra andra länder i Europa – en siffra som dessvärre väntas stiga. I Storbritannien kräver experter nu en fullskalig nedstängning av landet.

Det muterade coronaviruset antas vara upp till 70 procent mer smittsamt än den tidigare dominerande varianten. Det är ännu oklart huruvida det är mer eller mindre dödligt – men preliminärt bekräftat att de hittills godkända vaccinen skyddar även mot den nya varianten.

På tisdagsförmiddagen cirkulerade det mer smittsamma viruset i flera andra länder förutom Storbritannien: Danmark, Belgien, Nederländerna, Italien och Australien, samt det brittiska territoriet Gibraltar vid den spanska sydkusten.

Detta är alltså länder där den nya virusvariantens förekomst har bekräftats. Men listan kan snart bli mycket längre.

Det i sin tur beror på att de flesta andra länder studerar virusets dna i mycket lägre grad än vad britterna gör – där undersöks runt 10 procent av alla positiva test i detalj.

Med andra ord kan det muterade viruset redan finnas i flera andra länder utan att ha upptäckts.

– Varför skulle det inte finnas i Tyskland också, säger exempelvis Christian Drosten, virolog vid Charitésjukhuset i Berlin, till Deutsche Welle.

Pasi Penttinen, smittskyddsexpert vid EU-myndigheten ECDC, säger att en allmän spridning i Europa ”inte kan uteslutas”. ECDC uppmanar därför alla länder att så snabbt som möjligt dna-analysera fler testsvar för att spåra upp eventuell spridning av den nya varianten.

Över 40 länder, däribland de flesta av EU:s medlemsstater, har nu stoppat inresor från Storbritannien. I Sveriges fall stängs även gränsen mot Danmark.

Men åtgärderna är spretiga – gäller olika transportmedel och sträcker sig över olika tidsperioder, från 48 timmar framåt och ända till slutet av januari. Sverige är här bland de mer försiktiga länderna och stoppar inresor fram till den 21 januari.

Under tisdagen möts 27 EU-ambassadörer i Bryssel för att om möjligt samordna åtgärderna. Men hälsofrågor ligger egentligen på de nationella regeringarnas bord.

Det är icke desto mindre snabba och skarpa åtgärder som införs. Ändå kan de visa sig otillräckliga – om det visar sig att det muterade viruset redan har emigrerat till flera länder.

Dessutom har ingen än så länge föreslagit att stänga gränserna mot de andra länder där den nya varianten har upptäckts, med undantag för det svenska beslutet om gränsen mot Danmark.

I Storbritannien har premiärminister Boris Johnson infört striktare regler mot smittspridningen i de värst drabbade områdena, inklusive London. Åtgärder som beskrivs som en ”inställd jul”.

Men flera av regeringens egna experter anser att det inte räcker – och kräver i praktiken en ny, landsomfattande nedstängning.

Epidemiologiprofessorn John Edmunds, en medlem av regeringens covid-råd som intervjuades på BBC:s radionyheter under tisdagsförmiddagen, säger att det muterade viruset sannolikt finns i alla delar av landet, inte bara i London och sydöstra England.

– Jag tror tyvärr att vi kommer att behöva införa hårdare restriktioner i hela landet.

Över hela Europa har regeringar lättat på restriktioner för att ge folk möjlighet att fira jul och nyår. Men risken är stor att de lättnaderna slopas om och när det muterade viruset hittas i andra länder.

För även om vaccinering påbörjas redan i mellandagarna ligger flockimmuniteten flera månader framåt i tiden för de flesta europeiska länder.

Att i det läget låta en 70 procent mer smittsam virusvariant sprida sig är sannolikt ett rött skynke för de flesta regeringar. Därför kan många – precis som den svenska regeringen verkar göra – ta det muterade viruset som intäkt för en ny, tuffare smittskyddsstrategi.

Ingmar Nevéus "

"FAKTA. NY VIRUSMUTATION OROAR I DANMARK
Förutom den virusvariation som upptäckts i Storbritannien, har en ny mutation av coronaviruset, kallad N439K, upptäckts i Danmark.

Varianten oroar experterna vid smittskyddsmyndigheten Statens Serum Institut, eftersom den verkar vara mindre känslig för vaccin.

Mutationen har påvisats i 1 624 prover under hösten. Inga dödsfall har dock registrerats.

Varianten har ingen koppling till den smitta som påvisats hos minkar i Danmark. Den uppges heller inte ha något att göra med den mer smittsamma mutation som nyligen påvisats i Storbritannien. TT "

22 december 2020

" Åtta ljuspunkter som visar att allt inte går åt helvete

Årets kortaste dag har passerat – nu går vi mot ljusare tider. Biologen och författaren Stefan Edman hittar ett antal källor till hopp också i kampen mot klimat- och hållbarhetskrisen – åtta punkter som visar att det är bråttom men inte för sent.

Jag vaknar tidigt, knäpper på radion och hör att 2020 är det hittills varmaste året i Sverige sedan 1860. Medeltemperaturen blir 7,5 grader, en halv grad högre än rekordåret 2014. Jag öppnar fönstret, det regnar, dofter av multnande löv stiger upp ur blötan. Förgängelsens tid. Men plötsligt sjunger en rödhake i mörkret, oväntat och osannolikt; de där spröda, skälvande, silvriga tonerna som till och med kan få jäktade joggare att stanna upp i andäktigt lyssnande. Men då är det en morgon i april, så varför händer det nu, i becksvarta december? Jo, svarar biologerna, hormonerna måste trimmas för de ljusa dagar som komma skall. Jag tar det som ett välsignat tecken i en dyster tid.

Klimatlarmen duggar, senast de oroväckande rapporterna om att uppvärmningen av Arktis går fortare än vi trott. Harry Martinsons ord om att ”människan nu fått makt nog att ställa till världssorg” (ur ”Dikter om ljus och mörker”) besannas alltmer. Klimatfrågan är existentiell, den handlar i grunden om alla människors – nu levande och ännu ofödda – rätt till ett anständigt liv på planeten. Och om vårt ansvar för den biologiska mångfald som är själva förutsättningen för vår långsiktiga överlevnad, men därutöver också har ett eget värde. Vi behöver ruskas om, ständigt. Ändå menar jag att den svenska klimatdebatten ofta blir alltför apokalyptisk; ”det är för sent, världen

går åt helvete”. Det är sunt och nödvändigt att släppa fram oron; i bästa fall kan den bli en drivkraft till engagemang. Men dessvärre kan den lika gärna leda till pessimism och apati, det vet vi också. Därför behöver medierapporteringen kompletteras med en lika ambitiös journalistik kring de många löftesrika åtgärder som nu växer fram runtom i världen. Trender som förr eller senare – det är jag övertygad om – kommer att leda till en positiv tipping point i klimatkampen, nationellt och globalt.

”Det finns bland alla *bör* och *borde* ett *måste* för oss alla”, fortsätter Nobelpristagaren Martinson. ”Alla måste nu lära sig att sörja för världen… innan all naturen blir sorgebarnet för alla”. Är det där vi är nu? Har alla lärt och förstått? Nej, inte alla, men väldigt många: forskare, politiker, företagsledare och vanligt folk är i rörelse som aldrig tidigare, inte minst utmanade av Fridays for Future med sin starka Greta-effekt. Själv kände jag mig manad att skriva ännu en klimatbok om hoten men framför allt om de goda trenderna och besluten. Här är mina åtta skäl för att hysa ett realistiskt hopp i klimatkrisen:

1 Pandemin visar vad världen kan.

Nya lagar, nya strukturer, ofattbart stora pengar har snabbt kommit på plats, förändringar som normalt kräver år av begrundan. Som individer reser och shoppar vi mindre, sammanträder på nätet och upptäcker att enkla icke-materiella njutningar kan sätta guldkant på tillvaron; bra för plånboken, klimatet och ”själens ekologi”. Mitt i tragedin blir viruskrisen en förövning inför klimatomställningen.

2 Pengar är inget hinder för att nå 1,5-gradersmålet.
Klimatåtgärder betraktades länge som dyra uppoffringar, ett nödvändigt ont. I dag ses de som lönsamma, både på kort sikt och i ett överlevnadsperspektiv. Forskare har nyligen visat (Science 16/10) att världen kan uppnå Parisavtalets 1,5-gradersmål, om lite drygt tusen miljarder dollar årligen i fem år investeras för att komma bort från fossilenergin. Svindlande mycket pengar, absolut. Men faktiskt bara hälften så mycket som världens länder fram till i augusti satsade för att lindra coronakrisen (12,2 tusen miljarder dollar). Regeringarnas företagsstöd måste därför knytas till tuffa krav på en grön omstart efter coronan.

3 Stora länder förstärker sina klimatlöften.
EU, Japan, Sydkorea och Indien har nyligen lovat att bli klimatneutrala till år 2050. Samma mål gäller snart för USA, som också återinträder i Parisavtalet. Xi Jinping har satt 2060 för Kinas del. Eftersom de här länderna sammantaget svarar för två tredjedelar av utsläppen är deras löften avgörande för om Parisavtalets mål ska kunna nås.

Joe Bidens klimatprogram, värt 2 000 miljarder dollar, fokuserar på ”den andra järnvägsrevolutionen”, gröna drivmedel och fordon, överföring av fossilsubventioner till stöd för förnybar energi och klimateffektivare bostäder. 2035 ska USA:s elmix till 100 procent bestå av ”clean energy” jämfört med dagens 38 procent.

EU beslöt härom veckan att utsläppen ska minska med 55 procent till 2030; Unionen har skärpt utsläppshandeln, lagt strängare krav på bilindustrin och utrett koldioxidtullar på varor från länder som har små eller inga klimatkrav, exempelvis Kina.

På det digitala klimattoppmötet Climate Ambition Summit den 12 december – femårsdagen av Parisavtalet – aviserade 70 länder skärpta åtgärder. Det är bra, men räcker ännu inte för att nå varken 2- eller 1,5-gradersmålet, snarare går den nuvarande utvecklingen mot cirka 3,2 graders medeltemperaturökning; då är dock inte USA:s nya klimatpolitik inräknad. Fler och mer långtgående löften måste komma inför klimattoppmötet i Glasgow 2021.

4 Fossilenergin – alltmer olönsam.
I EU görs i dag mer el med förnybar energi än med kol; hälften av kolet har hittills ersatts med sol och vind, hälften med naturgas. I USA har hälften av alla kolgruvor stängts sedan 2010 och 500 kolkraftverk sedan 2015. Storbritannien och Tyskland har radikalt minskat sin kolanvändning, spanjorerna fasar ut sin 2025. Svenska Preem satsar nu stort på biodrivmedel, finska Neste stänger oljeraffinaderiet utanför Åbo och investerar i gröna bränslena i sin anläggning i Borgå. Idealism?

5 Ny teknik – motorn i förändringen.
Priset på el från sol och vind är lägre än från kol och ny kärnkraft. Solpaneler har blivit 70–80 procent billigare de senaste fem åren; Kina och USA leder ligan men även Tyskland är i fronten med tolv procent solel. Första halvåret 2019 installerade Kina åtta gånger mer vind- och solkraft än kolkraft. Tyskland fördubblade andelen förnybar energi 2011–2019.

Elbilsrevolutionen har rivstartat. 2023 står batterifabriken Northvolt klar i Skellefteå, helt baserad på icke-fossil vatten- och vindkraft. Ytterligare fyra megafabriker byggs i Europa under åren framöver; de blir hjärtat i den nya klimatanpassade bilindustrin. Men smarta system för återanvändning och nyproduktion av batterimineraler är ett måste. I min bok pläderar jag för ökad svensk utvinning av mineralerna till elbilar, vindkraftverk och mobiltelefoner, i stället för som nu köpa dem från gruvor med barnarbete och usel miljö i Kongo Kinshasa.

6 Tiotusentals företag förbereder grön omstart.
Drygt 70 procent av världens klimatutsläpp kan kopplas till 100 stora företag, enligt Stockholm Resilience Center vid Stockholms universitet (2019). Det handlar om tung industri, livsmedel, transport, kol och olja, skogsbruk. Det öppnar kanske ett snabbspår; med relativt få stora utsläppskällor borde det gå snabbare att ställa krav och nå resultat.

Många små och stora företag är på grön offensiv. Microsoft ska 2025 drivas på förnybar energi; fem år senare ska IT-jätten vara koldioxid-negativ. 2050 ska man ha reducerat så mycket koldioxid att det kompenserar för företagets alla utsläpp sedan det grundades av Bill Gates 1975! Det är en viktig signal eftersom det globala internet-systemet i dag har större klimatutsläpp än flyget! AstraZeneca eliminerar alla utsläpp till 2030 och ska sedan göra hela sin värdekedja koldioxidnegativ.

7 Finansmarknaden börjar vakna.
Det senaste året har investeringar i **f**ossilbranschen fortsatt att vara en ekonomisk förlustaffär, medan grön energi gett störst avkastning av alla sektorer på börsen. Världens största fossilbank, JP Morgan Chase – som årligen stöttat fossilbolag med över 650 miljarder kronor – beslöt nyligen att ställa om sin finansiella verksamhet i linje med Parisavtalet. Det innebär att bolagen de investerar i och finansierar ska ha totalt sett netto noll-utsläpp 2050. Även Swedbank hör till dem som ställer om hela sin investeringsportfölj med samma mål, netto noll 2040.

8 Sju procent mer skog i världen i dag än 1985.
Skog tar upp koldioxid i barr och löv; en del av den återgår genom trädens andning till luften men betydande mängder kol lagras under kortare eller längre tid i stam, rötter och mark. Denna så kallade kolsänka förlängs i decennier om de avverkade träden blir till hus, möbler mm. När skogsrester och biprodukter från massa- och pappersindustrin processas till bil- och fastbränslen minskar användningen av fossil olja. Samtidigt kan och måste skogarnas biologiska mångfald skyddas. Genom den svenska ”uppfinningen” att förbränna biobränsle och sedan omedelbart lagra koldioxiden i berggrunden skapas så kallade negativa utsläpp (BECCS).

Mot denna bakgrund är det intressant att planetens skogsförråd – trots förfärande regnskogsskövling – i dag är cirka 7 procent större än 1985, främst genom tillväxt på norra halvklotet. Men också på grund av nyplantering: Kina har sedan 1978 ökat sin skogbevuxna areal från 12 till 22 procent; målet för 2050 är 30 procent.

Kommer världen att lyckas hejda uppvärmningen i tid? Ingen kan veta säkert. Men glädjande nog ser vi att kraftfulla motåtgärder nu äntligen implementeras och förstärks. Det är hoppfullt och i linje med Harry Martinsons dikt: ”Den stora sorgen måste vi alla dela/Då blir den möjlig att bära/Den stora sorgen är den stora omsorgen”.

Rödhaken utanför mitt fönster sjunger. Gryningen är nära.

Stefan Edman är biolog och teknologie hedersdoktor vid Chalmers, författare till ett 50-tal böcker, senast ”Bråttom men inte kört – Frågor och svar om klimatet”.

Stefan Edman. " 22 december 2020

JULTAL.

"Löfven: Efter krisen ska vi bygga ett starkare Sverige

– I år har brister i hur vårt land är organiserat blivit tydliga. Vi ska inte tillbaka dit. Efter krisen ska vi i stället bygga Sverige starkare. Det sa statsminister Stefan Löfven (S) i sitt jultal på söndagen.

Efter ett år där statsministern hållit två tal till nationen, den 22 mars och den 22 november, var det åter en allvarlig Stefan Löfven som påminde om att läget i Sverige är ansträngt. Hittills har den svåra pandemin krävt omkring 8 000 svenskars liv.

Talet kom att handla om gemenskap och att inte lämna någon ensam, om ett Sverige där alla ska tänka på varandra:

– Under det här ovanliga året har jag som statsminister många gånger bett er, alla i Sverige, att göra ert bästa för att stoppa smittspridningen.

– Nu, dagarna innan julafton, vill jag i stället tacka för i år, önska er en riktigt god jul och dela med mig av vad jag tror att vi har lärt oss under det här långa året: att den styrka som gemenskap ger är ovärderlig för oss som människor, för vårt land Sverige, sa Löfven som talade med en svensk flagga på kavajslaget.

När statsministern höll sitt jultal 2019 talade han om att vi alla måste tänka på hur våra medmänniskor mår och att alla har ett ansvar när det gäller att inte låta någon vara ensam.

I år var gemenskapen inte bara en bisats utan hela talets röda tråd.

– Hur en människas prövning ser ut är olika. Men gemensam är smärtan, känslan av maktlöshet. Det är kanske först då många förstår värdet av att inte vara ensam. Värdet av att möta kriser tillsammans, sa statsministern.

Och ur det svåra ville statsministern se ett starkare Sverige växa fram:

– I år har brister i hur vårt land är organiserat blivit tydliga. Vi ska inte tillbaka dit. Efter krisen ska vi i stället bygga Sverige starkare, bättre.

Äldreomsorgen, tryggheten, sjukvården, skolan – vi behöver göra det än mer robust. Den samarbetsförmåga vårt land visat i år ska vi lära av. Den styrkan ska vi använda oss av när vi hanterar andra samhällsproblem.

Till skillnad från 2019 nämnde statsministern heller inget om partiets program och vad han menade Socialdemokraterna har gjort för Sverige:

– Vi har alla varit tvungna att göra uppoffringar. Vi har alla i stunder förbannat situationen, förbannat det här året. Och: vi har alla varit en del av lösningen.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se " December 2020

”Coronakrisen slutet på nyliberala eran”

Magdalena Andersson (S) tror att coronakrisen kommer att leda till färre privatiseringar och marknadslösningar i det offentliga Sverige. – Det här är slutet för den nyliberala eran, säger Magdalena Andersson.

Finansminister Magdalena Andersson kan snart summera ett år som inte liknat något annat under hennes politiska karriär. När corona-krisen slog till på allvar i mars tvingades regeringen att snabbt ta fram stödpaket för att rädda jobb och företag. Tidigare principer om återhållsamhet fick slängas över bord när miljarder skulle fördelas till de drabbade.

– Det vi har gjort under det här året har varit helt unikt, men det har också varit en unik situation. Bedömningen är att det är den största nedgången i ekonomin sedan andra världskriget, konstaterar finans-ministern som bland annat tvingats lägga tolv extra ändringsbudgetar sedan krisens inledning.

Hon framhåller samtidigt att den här typen av svåra kriser påverkar hur samhället kommer att utvecklas framöver. Underliggande obalanser sätts i blixtbelysning.

– Jag tror att det här är slutet för den nyliberala eran som grundades under Thatcher och Reagan.

Enligt finansministern blev det uppenbart redan under finanskrisen 2008 att ökade klyftor och att staten drar sig undan skapar obalanser och ojämlikhet som är skadliga för den ekonomiska utvecklingen. Hon

pekar på att både OECD och IMF sedan dess har bytt position och säger att ekonomisk ojämlikhet hämmar ekonomisk utveckling.

– Framöver kommer vi se att det vi behöver är mer politik, mer gemensamma lösningar. Jag ser framför mig att 2020-talet blir ett decennium där efterfrågan på gemensamma lösningar och mer socialdemokratisk politik ökar. Det här är ett paradigmskifte, säger Magdalena Andersson.

Det låter som ett önsketänkande från en socialdemokratisk finansminister?

– Den svenska högern är fortfarande kvar i marknadiseringar och privatiseringar av allt möjligt. Om vi tittar på slutsatserna från coronakommissionen så är inte problemet att det inte är tillräckligt mycket av äldreomsorgen som är privatiserad.

Ni budgetsamarbetar med liberala och nyliberala partier, hur ska du kunna övertyga dem om att deras grundsyn inte är rätt?

– Alla partier utvecklas ju över tid. Det finns strömningar i de partierna också som ser behovet av mer gemensamma lösningar. Det vi förenas kring är i grunden synen på demokrati, yttrandefrihet och gemenskap snarare än polarisering. Vår ekonomiska politik ligger ganska långt ifrån varandra.

I förra veckan kom coronakommissionen med sin första rapport om hanteringen av coronakrisen. Den första rapporten fokuserar på äldreomsorgen och är bitvis mycket kritisk mot regeringen.

Magdalena Andersson vill hellre lyfta fram det som hon ser som en större och viktigare fråga: hur balansen ser ut mellan vad som styrs av regering och riksdag, och vad som styrs i kommuner och regioner.

– Det är ett rop på mer statlig styrning. Mer styrning från regering och riksdag och de facto mindre makt till de lokalt valda politikerna. Det är en diskussion som verkligen behöver komma nu.

Vad tycker du?

– Det är ingen överraskning för oss att det behövs bättre arbetsvillkor och mer resurser till äldreomsorgen. Vi kom med extra resurser till äldreomsorgen i höstens budget men hade också satsningar under förra mandatperioden.

Vad är regeringens ansvar för att strategin att skydda de äldre har misslyckats?

– Om man tolkar coronakommissionen så tycker den att vi ska styra mycket mer över äldreomsorgen än vad vi gör utifrån den svenska förvaltningsmodellen. Det kommissionen säger är att de lokala politikerna inte har skött det här på ett adekvat sätt, utan det ska styras mer från regering och riksdag.

Varför har inte regeringen gjort det efter sex år vid makten?

– Det är så här den svenska förvaltningsmodellen ser ut. Vi har ett starkt kommunalt självstyre i Sverige. Som jag läser det ifrågasätter kommissionen det kommunala självstyret. Men det går inte att direkt slå fast att vi ska ändra det kommunala självstyret och flytta väldigt

mycket makt från regioner och lokalt valda politiker till rikspolitiken. Det är en väldigt stor fråga som behöver komma upp till diskussion.

Vad är det som krävs för att samma situation inte ska uppstå igen om det blir en ny pandemi?

– Det efterfrågas ju inte mer marknadsmekanismer i äldreomsorgen eller ytterligare privatiseringar. Här behövs mer resurser, fler anställningar och schysta arbetsvillkor.

Ser du behov av högre skatteintäkter för att stärka sjukvård och omsorg?

– Det handlar väldigt mycket om vilka prioriteringar man gör. Vi har ju också höga ambitioner på andra områden. Vi ska bygga ut försvaret, förbättra infrastrukturen med nya stambanor, stärka polisen, den gröna omställningen. Det är stora investeringar som ligger framför oss,

utöver att vi behöver bygga ut äldreomsorgen. Om vi klarar det med dagens skattebas är en diskussion som måste tas. En sak jag ser är att vi inte behöver ha kvar överskottsmålet på den nivå som vi har i dag, ett balansmål vore mer adekvat.

Finns det något som du skulle kunna ha gjort annorlunda i hanteringen av coronakrisen?

– Vi kom med viktiga besked tidigt, som att vi tar alla extraordinära kostnader i sjukvården. Sen kom hela paketet för att rädda svenska jobb och företag. Vi tog fram åtgärder som aldrig tidigare funnits i Sverige. Det är klart att man inför nästa kris måste titta på hur man kan skruva i det här för att få det ännu bättre.

– Det finns säkert mycket mer att lära sig, men vi har varit tydliga med att det är en akut kris och vi jobbar med snabbhet – det ska vara snabbt snarare än perfekt.

Enligt den senaste prognosen från finansdepartementet kommer svensk ekonomi att ha återhämtat sig från coronaeffekterna redan det tredje kvartalet nästa år. Enligt Magdalena Andersson beror det på att den här krisen inte orsakats av grundläggande problem i ekonomin utan av en pandemi.

– Därför är det lättare att komma med åtgärder för att företag och jobb ska kunna övervintra den här krisen. Det gör också att när smittspridningen går ner finns det möjlighet till en kraftig rekyl tillbaka.

Vilka bestående effekter tror du det blir av coronakrisen?

– Jag tror inte att affärsresandet kommer att återhämta sig. Vi kommer permanent att ha fler möten på distans och det kommer att påverka den del av hotell- och resebranschen som jobbar med affärsresor. Vi kommer heller inte att gå tillbaka till samma sätt att alltid åka in till kontoret, och det kommer att ha betydelse för kontorsytor och kontorslokaler. Det blir också nya möjligheter att ha medarbetare på olika platser i Sverige och i hela världen i och med att vi lärt oss så mycket om distansarbete.

– Vi kommer att gå på restaurang, barer, kultur och teater som aldrig förr när vi har hunnit vaccinera en tillräcklig mängd av befolkningen. Däremot handeln, där var en strukturomvandling på gång och den kan ha påskyndats av den här krisen.

Enligt er senaste prognos kommer statsskulden att stanna under 41 procent av bnp, hade inte regeringen kunnat satsa ännu mer för att rädda fler företag och jobb?

– Vi har satsat väldigt mycket pengar. Det är 590 000 personer som har varit korttidspermitterade och jämför vi internationellt ligger vi väldigt bra till med våra stöd. Sen ska vi inte glömma bort att det är skattebetalarnas pengar det handlar om. Även om vi har en låg statsskuld är det inte pengar som ramlar ner från himlen. Det här är pengar som betalas in i skatt av lagerarbetare, butiksarbetare och undersköterskor.'

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

"Fakta. Krisåtgärder för 199 miljarder
Finansdepartementet beräknar att kostnaderna för krisåtgärder uppgår till 199 miljarder kronor under 2020.

Här är de största posterna (miljarder kronor):

Korttidspermittering: 40
Sänkta arbetsgivar- och egenavgifter: 33
Generella statsbidrag: 21
Extraordinära kostnader kommunsektorn: 20
Sjuklöneansvar: 17
Ökad trygghet och omställning för den som blir arbetslös: 13
Kapitalförstärkning statliga företag: 12
Testning och smittspårning: 10
Karensavdrag, slopat sjukintyg och smittbärarpenning: 8
Omställningsstöd: 6 "

" Ledare: Äntligen har Sverige fått en riktig skoldebatt

I skuggan av coronapandemin kommer 2020 sannolikt att gå till historien som året när skoldebatten svängde. Från att dagens system har försvarats med näbbar och klor har allt fler, inte minst inom borgerligheten, börjat diskutera brister och åtgärder.

Förslag om att lotta ut platser till översökta friskolor och ta bort möjligheten att köa in sina barn till de populäraste, som av vissa anses vara höjden av statlig eller kommunal styrning, accepteras undan för undan i allt större grupper. Samma sak gäller att ge kommunala skolor högre ersättning per elev, eftersom de har ett bredare uppdrag än friskolorna. Exempelvis måste kommunerna ha beredskap för att ta emot nyinflyttade, erbjuda alla elever plats nära hemmet och parera för att antalet barn varierar över tid.

Det som har hänt är att debatten har gått ifrån att präglas av ytterligheter, där den ena sidan ville mosa majoriteten av friskolorna medan den andra såg varje förändring som ett hot mot valfriheten, till att i högre grad fokusera på förbättringar inom systemet. Numera kan man till och med höra representanter för Timbro, näringslivets tankesmedja, påpeka att dagens incitament inte nödvändigtvis premierar kvalitet.

I ett uppmärksammat reportage berättar företrädaren Emanuel Örtengren om hur gymnasieskolor försöker locka elever med ipads och mycket fria studier: ”Som marknadsliberal gjorde det mig frustrerad. Meningen är ju att de sämre aktörerna ska slås ut” (Expressen 10/12). I stället för att ignorera problemen vill han och många andra yngre borgerliga politiker och opinionsbildare skapa en fungerande

skolmarknad, vilket de är långt ifrån ensamma om. De stöds av flera skoldebattörer och nu senast av fyra nationalekonomer (DN Debatt 20/12), som alla har det gemensamt att de vill att skolor ska tävla med kvalitet. Inte med så kallade glädjebetyg, vilket bland annat kan lösas med nationella prov som rättas externt, varpå slutbetygen knyts till snittet på proven.

Som nationalekonomerna Tore Ellingsen, Peter Fredriksson, Erik Lindqvist och Jonas Vlachos skriver i debattartikeln är det nu ”alldeles för lätt att konkurrera genom att helt enkelt sätta högre betyg”. Det borde göra varje marknadsvän djupt bekymrad.

Ett annat problem är hur skolvalet går till.

För det första saknas ofta en enkel översikt över vilka grundskolor som finns och vilken kvalitet de håller. Det innebär att många föräldrar och elever inte har relevant information, vilket urholkar systemet som bygger på att familjer kan göra välinformerade val.

För det andra är det krångligt när skolor kräver separata ansökningar. Det bör ersättas med ett gemensamt skolval, där alla fyller i sina önskemål under en anmälningsperiod, oavsett om man föredrar en kommunal eller fristående skola.

För det tredje måste alla ha samma valmöjligheter. I dag är det omöjligt för dem som inte har ställt sina barn i kö för länge sedan att välja vissa friskolor, vilket gör att barn som flyttar, har oengagerade föräldrar eller bestämmer sig sent för vilken skola som passar bäst missgynnas. Samtidigt främjas familjer som har god insikt i hur systemet fungerar och som har sociala och ekonomiska förutsättningar att planera sina liv flera år i förväg, eftersom de i princip kan reservera en plats genom tidig anmälan.

Kombinerat med att kommunala skolor kompenseras ekonomiskt, i form av en högre skolpeng än fristående, kan de här förslagen utgöra grunden för en fungerande skolmarknad. Som det är nu är den på många sätt satt ur spel.

DN 21/12 2020 "

22 december 2020

"Nu startar utredningen om skolan ska bli statlig

Ett förstatligande av skolan kommer allt närmare. I dag, tisdag, tillsätter regeringen och samarbetspartierna en utredning om hur det ska utföras. – Kommunaliseringen har lett till stora problem med likvärdigheten och till att kvaliteten i undervisningen varierar så mycket, säger Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni till DN.

Det har gått över 30 år sedan kommunaliseringen av skolan, men nu ska regeringen och samarbetspartierna ge en särskild utredare i uppdrag att utreda hur ett statligt huvudmannaskap för skolan kan gå till. Det är ett uppdrag som finns inskrivet i januarisamarbetet. Utredningen ska omfatta samtliga skolformer utom förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Det är framför allt Liberalerna som har tryckt på för ett förstatligande av skolan.

– I mer än 20 år har vi arbetat för att skolan ska återförstatligas eftersom vi menar att kommunaliseringen av skolan inte blev bra. För varje år som går tappar vi en årskull barn som inte är garanterade att få den bästa kvaliteten som går att få i den svenska skolan, säger Nyamko Sabuni.

Den huvudsakliga orsaken till att staten bör ta över är att kommunernas ekonomiska förutsättningar varierar så mycket, menar Sabuni.

– Det har lett till stora problem med likvärdigheten och till att kvaliteten i undervisningen varierar så mycket beroende på i vilken kommun barnen bor, om det är ute på landsbygden där det är glest med barn eller om det är förorten med många nyanlända, säger Nyamko Sabuni.

Framför allt behöver staten ta över som arbetsgivare för lärare, rektorer och annan personal i de offentliga skolorna, menar hon.

– Staten skulle bli en bättre arbetsgivare för den här stora och viktiga akademiska gruppen som behöver en arbetsgivare som har ekonomiska möjligheter att betala en lön som motsvarar deras utbildning.

Staten har också bättre möjligheter att tillgodose kompetens- och ledarskapsutveckling för lärare, menar hon.

En annan funktion som staten behöver ta över är rättningen av de nationella proven som i dag görs på respektive skola. Det bör göras på nationell nivå, utanför den enskilda skolan, så att det blir en rättvis bedömning och man också kan jämföra skolor med varandra, menar Sabuni.

– På så sätt kan vi komma till rätta med det som kallas betygsinflation och som beror på att skolor konkurrerar om elever. Då kan vi garantera att de betyg som barnen har fått också motsvarar deras kunskaper. Hur de fristående skolorna kommer att påverkas återstår att se.

– Men de kommer så klart att påverkas ekonomiskt eftersom det är staten som ska besluta hur finansieringsmodellen ska se ut även för friskolorna, säger Sabuni.

Utredningen kommer dock inte att lägga fram konkreta lagförslag som kan ligga till grund för en proposition för riksdagen.

– Det här är ett viktigt steg framåt i vår kamp för ett förstatligande. Men det är också ett svårt läge eftersom vi är ganska ensamma i den här fyrmannakonstellationen, säger Nyamko Sabuni som syftar på S, C och MP.

De andra är tveksamma till att staten tar över?

– Ja, Socialdemokraterna och Centerpartiet kommunaliserade skolan, men den största motståndaren till ett förstatligande i dag skulle jag säga är Centerpartiet. Var Miljöpartiet står är oklart.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se "

"FAKTA. KOMMUNALISERINGEN KLUBBADES 1989
Kommunaliseringen av skolan var en reform som klubbades i riksdagen 1989 efter att Socialdemokraterna fått majoritet med hjälp av stöd från Vänsterpartiet.

Den genomfördes 1991 efter många år av utredningar och politisk debatt och flyttade över ett ökat ansvar för det svenska skolväsendet från staten till kommunerna. " 22 december 2020

" Självklart att jobba hemifrån

En del arbetsgivare är inte kloka. Trots att vi är mitt coronapandemins andra våg, med runt 8 000 döda, låter de inte medarbetarna jobba hemifrån.

Motivering? Det blir orättvist om inte alla kan göra det.

Låt oss därför tala om orättvisa i coronapandemins spår.

Just nu covid-19-vårdas cirka 275 personer på intensivvårdsavdelningar runt om i landet. Antalet som får annan sjukvård räknas i tusental och coronaviruset bryr sig inte om rättvisa.

Äldre drabbas hårdare än yngre. Män mer än kvinnor. Och låginkomsttagare värre än höginkomsttagare.

I Stockholm är vårdbehovet historiskt högt. Därför tvingas regionen ställa in all planerad vård och exempelvis barnoperationer skjuts på framtiden. Även om det kan vara rimliga åtgärder är det inte säkert att ”rättvisa” är det första ordet som dyker upp i huvudet på den som har ont och nu tvingas vänta längre på en höftoperation.

Samma sak gäller sjukvårdspersonalen. Det är inte rättvist att intensivvårdssjuksköterskan Johan Eskander och hans kollegor ”krälar på golvet, dag ut och dag in, medan folk fortfarande går ut och julhandar”. Inte heller att deras julfiranden beror på hur pandemin utvecklas, när de har ett ovanligt hektiskt år med kort sommarsemester bakom sig.

På fredagen betonade regeringen vikten av att alla som kan jobbar hemifrån, och ett särskilt ansvar läggs på offentliga arbetsgivare, som borde ha tagit sitt ansvar för länge sedan.

Som Björn Ekmehag, förvaltningschef på Skånes universitetssjukhus, säger ligger bollen för att få ner antalet smittade hos allmänheten: ”Lyckas vi med det så ökar också möjligheterna för medarbetare inom sjukvården att vara lediga över jul och nyår”.

Det låter som den mest rättvisa lösningen. Alla gynnas om smittspridningen minskar.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se " 20 december

"Ledare: Stoppa rånarligorna som stjäl barnens trygghet

”De märkte att mitt ben skakade. Eftersom jag skrev fel kod så tog de mobilen ur min hand och sade ’det är lugnt, vi kommer inte att skada dig om du gör som vi säger’. De sa åt mig att föra över pengarna från min bank via Swish.”

Så berättar en pojke i yngre tonåren i polisförhör om när han rånades i Solna av två äldre tonåringar.

Expressen återger också hans föräldrars ord om vad som hände sedan: ”Efter rånet kom han hem och slog näven i ytterdörren och sa: Inte ens när det är ljust kan jag gå ut”.

Vi har hört det förut. Brottslingarna går runt i frihet. Offren sitter inne. Varför är det inte tvärtom?

På fredagen skrev två medarbetare på SVT:s barnredaktion, Anna Alandh och Madeleine Adaktusson, en skakande debattartikel i Expressen. Den innehåller inga direkta nyheter – vi har alltför länge och alltför ofta hört om unga som rånar unga. Vad de kanske kan bidra till är att samhället äntligen förstår vilken farsot rånen är för de som utsatts, eller som fruktar att utsättas. Hur en generation blir bestulen inte bara på värdesaker, utan på såväl frihet som trygghet.

”Vi känner en djup oro över att barn i dag inte kan gå till sin närmaste idrottsplats för att spela spontanfotboll utan att riskera att bli rånade och utsatta för hot”, skriver de.

”Barnens ocensurerade berättelser kan handla om att man blivit rånad av sju maskerade killar en kväll och blivit skrämd till tystnad för att förövarna vet var man bor.”

En våg av liknande brottslighet svepte över Sverige för 20 år sedan. Även då, i slutet av 1990-talet, handlade det om rån som begicks på dagtid, med flera vuxna i närheten. Även då användes vapen, vanligtvis kniv. Stöldgodset var mobiltelefoner, kläder och andra värdesaker.

Gärningsmännen var enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, till cirka 90 procent pojkar, i åldern 15–17 år. ”I många fall, men långt i från alltid, bosatta i socioekonomiskt mindre välbeställda bostadsområden.” Utlandsfödda ungdomar var kraftigt överrepresenterade.

I samband med den tidens rånvåg lanserades den så kallade Sollentunamodellen. Den innebar i korta drag att samhället bildade enad front. Polis, åklagare, skolor, föräldrar och unga samarbetade. Polisen prioriterade brotten. Brottsoffren stöttade varandra. Rättssalarna fylldes av människor som stod bakom offret – inte gärningsmännen.

”Via skolorna skrev vi till alla tonåringar i hela Sollentuna kommun, 2 900 personer. Det gick ut på att hur är det möjligt att 10–11 ’busar’, kan bestämma över alla er, berättar närpolisen Anders Jacobson för SvD.

Det är dags att ställa samma fråga igen. Hur är det möjligt att unga kriminella känner att de – utan sanktioner – kan terrorisera ett helt samhälle?

Nyligen berättade tidningen Mitti att det finns områden i Stockholm där var femte pojke på gymnasiet blivit rånad det senaste året. Enligt Brå ökade antalet anmälningar av rån mot unga nästan 2,5 gånger mellan 2014 och 2019. Så mycket som 84 procent av anmälningarna i Stockholm läggs ner.

Hela samhället behöver en Sollentunamodell. Vi måste kraftsamla med riktade insatser och samarbeta mot de få unga som terroriserar de många. Det finns inga ursäkter, inga förmildrande omständigheter. Det är rånaren som ska känna skam och möta konsekvenser, inte offret.

Den dag rånaren känner att han riskerar att åka dit, straffas och möta kännbara konsekvenser – den dagen kommer rånen att minska.

DN 20/12 2020 "

23 december

" Pandemin och julen ger en chans att diskutera framtidens arbetsliv

Karin har en robotröst i öronen. Hon jobbar på ett lager för ett modeföretag, och det är roboten som i hennes hörlurar berättar vad hon ska göra: Gå till den hyllan, plocka det plagget, gå till nästa hylla. Karin pratar med sin robot, hon säger till när hon är framme vid hyllan och bekräftar att hon har plockat plagget.

Det händer att Karin råkar fråga roboten vad klockan är, fast den inte kan svara. En del kollegor fortsätter att prata med roboten när de är lediga, av gammal vana, de hör rösten i öronen.

Karin är med i den nyutkomna boken ”Arbetets mening” av David Eklind Kloo från vänstertankesmedjan Arena idé. Hon är en av flera som pratar om just detta: arbetets mening. Varför jobbar vi? Finns fler skäl än att kunna betala hyra och Netflixkonto?

Det talas annars mycket om jobben i svensk politik. Hur många är utan, hur fixar vi fler, vad ska de ge betalt? Kanske borde vi prata mer om meningen.

Eklind Kloo refererar till undersökningar som visar att drygt var tredje yrkesarbetande inte tycker att jobbet bidrar till att göra deras liv bättre.

Och andra som ger vid handen att om man ger folk roligare arbetsuppgifter, mer ansvar och möjlighet att utvecklas så gynnar det både de anställdas välmående och företagets resultat.

En lång diskussion i boken rör pandemin. Under detta år har många fler än vanligt fått prova på något som alltid är verklighet för en stor grupp anställda: ensamarbete. Det är arbetsvillkor som – visar studier – ger olust inför jobbet, sämre hälsa och psykiska besvär.

Någon gång kommer coronapandemin att ge vika. Det mesta kommer väl att bli ungefär som vanligt, det brukar det bli. Men kanske borde vi använda det här ofrivilliga experimentet till att diskutera arbetets framtid.

Julen är en tid för vila, umgänge, stillhet. För de flesta en välbehövlig kontrast till arbetets slit. Är vi för mycket på jobbet? Jobbar vi fel – utnyttjar vår arbetsgivare verkligen alla chanser att eliminera tråkiga, nedbrytande arbetsuppgifter?

Vi lönearbetar inte i första hand för att berika våra högsta chefer, utan för att få vårt samhälle att fungera. Jobbet som ett nödvändigt ont för det allmänna bästa är en komponent som ibland glöms bort när vi drömmer om en mer arbetsfri tillvaro.

Men det är inte flummigt eller utopiskt att resonera om huruvida vårt arbetsliv verkligen är perfekt i sin nuvarande form, och höja blicken från avtalsrörelser och arbetslöshetsstatistik. Kanske har vi alla liksom Karin en röst i öronen, en röst som tillhör Martin Luther och som väser om arbetets plikt och moral?

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se "

" Ett demokratiskt Kina är en hägring – därför måste tyskarna vakna

Reinhard Bütikofer, en av det tyska miljöpartiets veteraner, skrädde inte orden. ”Volkswagen är ett företag utan samvete, en medbrottsling i det totalitära helvete Kina har skapat i provinsen Xinjiang”, sa han i somras.

Där har minst en miljon muslimska uigurer spärrats in i fångläger för att lära sig föredra Kommunistpartiet framför Allah. Där tvingas människor till slavarbete. Där finslipas den elektroniska polisstaten. Där, i staden Urumqi, finns också en Volkswagenfabrik.

En femtedel av Volkswagens bilproduktion säljs i Kina. Skulle man riskera diktaturens vrede genom att flytta från Xinjiang? Nej, koncernen hukar, och tvångsarbete säger den sig förstås inte köra med.

Relationen till Kina är känslig för den demokratiska världens företag och regeringar. I Sverige har Post- och telestyrelsen portat telekomjätten Huawei från utbyggnaden av 5G-nätet, med hänvisning till Säpos och Försvarsmaktens varningar för nationens säkerhet.

Precis som regeringen vill ha det, utan att vilja säga det. Den rättsliga processen är inte avgjord.

USA för en aggressiv kampanj för att dess allierade ska utesluta Huawei på grund av faran för spioneri och sabotage. Den tyska regeringen har i dagarna för sin del beslutat om en tekniklag som ska göra det besvärligt för Huawei att sälja 5G-utrustning. Men den politiska dragkampen om villkoren har varit hård, och resultatet är en halvdan kompromiss som förbundskansler Angela Merkel hoppas inte retar kineserna alltför mycket.

Merkel skulle aldrig använda Reinhard Bütikofers vokabulär. Hon är en försiktig natur, och synnerligen medveten om Kinas ekonomiska betydelse för Tyskland. Förra året exporterades varor och tjänster för över 100 miljarder dollar (lilla Sveriges 9 miljarder är också en ansenlig summa). Tusentals tyska företag har tillverkning i Kina.

Sant är att Kina ”bara” står för 8 procent av Tysklands handel, men det blir rätt många pengar och jobb. Inte minst gäller det bilindustrin, som redan pressas av klimatomställningens krav.

Förbundskanslern har uttryckt ”oro” över utvecklingen i Hongkong, och tillhållit kineserna att inte behandla minoriteter illa (utan att nämna uigurerna). Men de ekonomiska relationerna började sprudla redan på tidigt 1980-tal, och har blivit svåra att kapa. ”Tyskland öppnade dörren till Kina – och slängde bort nyckeln”, skriver nättidningen Politico.

Dissidenter finns, både i förbundsdagen och i det tyska näringslivet. Industriarbetsgivarförbundet BDI släppte förra året en rapport som sågade förhoppningarna om att Kina någonsin skulle ge utländska konkurrenter rättvisa villkor på sin hemmamarknad. Patentstölder är fortfarande legio. Kinesisk prisdumpning och väldiga statliga exportsubventioner är gamla men växande bekymmer.

Europa måste sätta hårt mot hårt, var BDI:s slutsats. Volkswagen och andra biljättar höll knappast med, även om denna sida av saken inte har med mänskliga rättigheter att göra. Och Merkels ekonomiminister,

Peter Altmaier, insisterar på att ”Wandel durch Handel” (förändring genom handel) verkligen fungerar.

Men risken är att Kina förändrar världen, snarare än tvärtom.

Dit Tyskland går när det gäller Kina, dit följer EU. Om tyskarna vill släta över förföljelsen av uigurer, då blir det så. En del medlemsländer har egna bevekelsegrunder. Italien stöder det kinesiska megaprojektet Nya Sidenvägen, i hopp om infrastrukturinvesteringar. Grekland, som redan har sådana, har stoppat hovsam EU-kritik mot Kina i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Visst har EU-kommissionen pekat ut Kina som ”systemrival”, men vilka konsekvenser det ska få är otydligt. I fyra år har EU och Kina förhandlat om ett avtal om villkor för handel och investeringar, men inte heller videotoppmötet i september verkade föra ett sådant närmare.

Många trådar korsar varandra: mänskliga rättigheter, ekonomi, nationell säkerhet.

Sedan president Xi Jinping kom till makten 2012 har diktaturens förtryck blivit allt värre. Statens grepp om ekonomin har hårdnat, samtidigt som tillväxten gett utrymme för militär upprustning. Alla kinesiska företag (även Huawei) och medborgare är enligt lag skyldiga att hjälpa landets underrättelseväsen, och självklart underordna sig Kommunistpartiets direktiv. Den demokratisering västvärlden länge trott skulle följa med ökande välstånd i Kina har helt enkelt visat sig vara en hägring.

Att stänga ute Huawei från västvärldens (och Sveriges) 5G-projekt är nödvändigt, även om Kina garanterat kommer att vidta repressalier. Däremot är det givetvis inte möjligt eller önskvärt att isolera hela landet.

Tidskriften Economist har föreslagit att världshandeln spaltas upp. Erkänn att misstron mot Kina finns och inte går över. Maximera handeln med vanliga varor och tjänster, men hantera Huawei och annan känslig teknologi för sig. Stoppa kineser från att köpa säkerhetsrelaterade hamnar och företag i väst.

Det är lätt att se invändningarna. Poängen med Världshandelsorganisationen, WTO, är att skapa så generella regler som möjligt. Avancerad mjukvara finns inte bara i 5G-nät, utan även i bilar och maskiner. Fältet skulle öppnas för godtycke och ständigt uppflammande handelskrig. Ändå är det denna svåra väg man måste vandra.

Ett minimikrav på västvärlden är i alla fall att den agerar gemensamt. Donald Trump har ägnat fyra år åt att dels på egen hand och förgäves tvinga Kina till eftergifter, dels köra över sina allierade i Europa och Asien. Joe Biden kan bättre.

Men varken EU, Tyskland eller Sverige kan längre blunda för sitt kinesiska dilemma. Även om det kostar.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se. " 21 december**.**

"Därför är hanteringen av minkarna mer än en kris för lyxindustrin

Pandemin har påmint oss om riskerna som vår djurhållning innebär – och svenska myndigheter står nu inför beslutet om ifall landets minkfarmare ska få para sina djur i vår eller inte. Följ med på pälsens väg, från svenska gårdar via minkmäklare i Finland, italienska modehus och amerikanska rapartister till ett minkmecka i Kina. Vad kan minkarna lära oss om nästa pandemi?

Hur ska man beskriva lukten som sipprar ut från dörren som Magnus Ljung vant öppnar? Som torrfoder, eller de där flingorna som man matar akvariefisk med? Ja, fast lite surare. Picklad fiskmat. Lukten ligger jämntjock överallt i pälsauktionsbolaget Saga Furs enorma lagerlokaler strax utanför Helsingfors, där förmiddagens första leveranser packas ur lastbilarna.

Magnus Ljung är vd för auktionshuset, ett av de två stora som finns i världen. Han står framför det löpande bandet med en kaffekopp i handen. Snart kommer mobilen att ringa igen, med förfrågningar eller en ny telefonkonferens. Han är en populär man dessa dagar.

Bakom honom lägger män och kvinnor i blå arbetsrockar styva, mörkbruna minkskinn på bandet som transporterar pälsarna uppåt och vidare i de vindlande stora utrymmena.

Byggnaden vi befinner oss i är den näst högst värderade i Helsingfors, skryter Magnus Ljung innan vi går in. Anledningen är innehållet: Pälsar av mink, räv och andra djur som fraktas hit från uppfödare i hela Europa, och säljs vidare till modeindustrin.

Fjorton femton miljoner råa skinn passerar arbetarnas händer på ett år. På den senaste auktionen, i september, sålde de för 150 miljoner kronor per dag, säger Magnus Ljung.

– På åtta timmar. Det är ungefär 20 miljoner kronor i timmen. Var tredje minut blir det en miljon. Bara för att få en uppfattning om vad det rent penningmässigt är frågan om.

Men i september hade det som skulle skaka om hela minkbranschen i sina grundvalar ännu inte skett.

Den 4 november meddelade den danska regeringen att landets cirka 17 miljoner minkar skulle avlivas. De 40 procent av världens minkpälsproduktion som Danmark fram tills nu har stått för skulle raderas ut i ett slag, eftersom minkar visat sig smittas av samma coronavirus som vi människor. Spridningen bland farmarna gick inte att kontrollera, och forskare och myndigheter oroades av en mutation av viruset som gått från mink till människa. Politiker talade om att Danmark kunde bli ett nytt Wuhan.

– Värsta möjliga scenariot är att vi får en ny pandemi som startar här i Danmark, sade Kåre Mølbak vid Statens Serum Institut, Danmarks smittskyddsmyndighet.

Nu har oron bytts mot optimism i Helsingfors. Magnus Ljung tror att utvecklingen kan ge branschen ett uppsving, globalt, för hans eget företag – och i Sverige.

– Det finns ju ett uttryck som heter ”den enes död, den andres bröd”, säger han.

Så, vad är det som står på spel när corona sprider sig bland djur i vår närhet? Hela världens framtid, eller bara existensen för en lyxbransch med ett redan skamfilat rykte?

Att minkar och människor smittas av samma virus är inte konstigt. Det är så pandemier startar.

Viruset som orsakar covid-19 tros komma från fladdermöss, och ha spritt sig till människor via något eller flera andra djur. En fiskmarknad i Wuhan i Kina där levande och döda djur såldes misstänks vara platsen för händelsen.

Så har smittsamma sjukdomar drabbat människor genom historien – i mötet mellan vilda djur, tama djur och människor.

70 procent av alla nya sjukdomar kommer från djur. Så kallade zoonotiska sjukdomar, som startar med att en sjukdom hoppar från djurvärlden till människor, ligger bakom de flesta kända pandemier, från influensa till hiv.

Färre människor dör i infektionssjukdomar i dag, men forskare beräknar också att utbrott av nya sjukdomar och pandemier har skett allt oftare de senaste 50 åren.

Sambanden är komplexa. Ett utbyggt och effektiviserat jordbruk innebär också stora hälsofördelar för människor. Bättre tillgång till näring leder till större motståndskraft mot sjukdomar, och utveckling av jordbruk för ofta med sig förbättrad ekonomi, sjukvård och kontrollmöjligheter.

– Vi behöver förstå de positiva och negativa effekterna bättre. För vi behöver alla äta, säger biologen Jason Rohr vid Notre Dame-universitetet i USA.

Han och hans kollegors beräkningar visar att jordbruk har varit drivande bakom mer än 25 procent av alla smittsamma sjukdomar som drabbat människor sedan 1940, och över 50 procent av de zoonotiska. Andelen kommer troligen att öka i takt med att jordbruket breder ut sig och blir mer intensivt.

Forskarna har försökt svara på hur risken för att nya smittsamma sjukdomar ska uppstå påverkas i framtiden, när planetens ökande befolkning behöver mat.

– Jordbruket är grundläggande för att föda planeten. Vi klarar oss inte utan det. Men vi måste undersöka riskerna för utbrott av smittsamma sjukdomar, så att vi bättre kan mildra dem, säger Jason Rohr.
Alla behöver äta, men behöver vi bära päls?

Alex Tarantola drar med handen över en bunt långhåriga, rödbruna mårdhundsskinn som ligger på bordet framför honom. Han är pälsmäklare, och köper upp skinn åt sina kunder. Han är italienare, men har bott 30 år i England och pratar en mycket brittisk engelska. Nu har yrket tagit honom till Finland.

Två veckor före auktionen som stundar i december står han på fabriksgolvet i Saga Furs lager och går igenom skinnen, så att kunderna vet vad de får.

– För ett otränat öga ser allting likadant ut. Så är det inte. Varje säsong förändras varorna. Kanske på grund av vädret, fodret, jag har ingen aning. Och en del av mina kunder är väldigt precisa, de vill ha varor exakt utefter sina specifikationer, säger han.

80 procent av världens pälsar köps av kinesiska kunder. Många tycks ha uppfattningen att päls är på utdöende i modevärlden i väst, men så är inte fallet, säger vd:n Magnus Ljung.

Han skickar en bild på Kim Kardashian iklädd så kallad cross-mink, ett framavlat mönster i pälsen som svenska uppfödare är särskilt duktiga på. Cardi B, en av världens mest kända artister just nu, är en annan som ofta syns i päls.

På senare år har allt fler stora modehus – Gucci, Chanel, Michael Kors, Prada – tagit avstånd från päls. Men det finns andra trender. När ett förslag om att förbjuda försäljning av päls togs upp i New Yorks statsfullmäktige förra året, protesterade bland annat svarta präster. Päls är en del av den afroamerikanska kulturen, argumenterade många.

I en artikel i New York Times citerade historikern Paula Marie Seniors sin mamma:

– Så fort svarta kvinnor fick råd att köpa minkpälsar, så bestämde det vita samhället och vita kvinnor att päls var fel, *verboten*, passé.
Alex Tarantolas främsta kunder är italienska.

– Jag jobbar för väldigt, väldigt fina modehus i Italien. En del är bara pälsmärken, andra är väldigt kända globala märken i modebranschen. Väldigt stora namn, säger han, men tycker inte det vore rätt av honom att säga vilka.

Alex Tarantola förstår poängen med att päls kan verka onödigt, säger han.

– Men varför ska vi tala om för folk hur de ska leva sina liv? Okej, det finns ett hot, så gör någonting åt det, och se till att det inte finns en chans att en epidemi kommer från vår bransch. Vi har sett fågelinfluensa, galna ko-sjukan. Vi lever med djur, så det kommer att hända. Jag förstår folk som säger att vi behöver äta, men vi behöver inte päls. Men, människors fria val är väldigt viktigt.

Pälsindustrins strategi för att försvara sig mot anklagelser om onödigt lidande hos djuren har varit att skapa certifieringar för produktionen, och argumentera för att det är mer hållbart och miljövänligt med naturmaterial än fuskpäls av fossila material.

Alex Tarantola beskriver hur noggrant de finaste märkena granskar alla delar i kedjan.

– De har inte råd med att göra någonting fel. Så därför är det ganska betryggande att de stora märkena fortsätter att använda päls.

En framväxande medelklass i Kina inspireras av den västerländska stilen, säger han:

– Vad kineserna gör är att titta på oss. Om hela Europa slutar med päls, helt, ja då tror jag inte att päls i Kina lever vidare särskilt länge. För vi i Europa och Amerika, vi är modet. Vad London, Milano, Paris och New York gör i modeväg, det imiterar de.

När den danska minkproduktionen nu försvinner ser kineser en chans att expandera.

– Om vi förlorar uppfödningen till Kina, så är det första som händer att de stora modemärkena inte kommer att använda päls längre.

Garanterat. Ingen kinesisk produkt används av toppmärkena i Europa, säger Alex Tarantola.

Men vilken risk innebär minkarna för oss människor, mitt uppe i en pandemi?

Efter att Niklas Olsson hade hört om det danska beslutet att döda alla landets minkar gick han omkring som i chock i ett par dagar.

– Det är ett avelsarbete som har hållit på i 30–40 år, som fullständigt slås i spillror. Jag blev oerhört bestört och ledsen när jag fick höra beskedet. Det berörde mig väldigt djupt, säger han.

Niklas Olsson är ordförande för intresseorganisationen Svensk mink och har själv en av Sveriges största minkfarmar, med ungefär 50 000 djur. Just nu, i mitten av december, håller arbetet med den årliga ”pälsningen” på att avslutas.

De flesta djuren avlivas. Ungefär 9 000 avelshonor och 2 000 hanar kommer att vara kvar när de är färdiga på hans gård i Skara.

De senaste åren har antalet minkar i Sverige minskat från ungefär en miljon till en halv miljon. Branschen i hela världen har lidit av överproduktion, vilket har gjort att priserna gått ner och lönsamheten minskat. Många uppfödare i Sverige har lagt ner på grund av det.

Vi talas vid på telefon, eftersom det på grund av smittorestriktioner inte går att besöka minkfarmar i Sverige.

Redan i april upptäcktes det första fallet av coronasmitta på en minkfarm i Nederländerna. Niklas Olsson har följt utvecklingen sedan dess.

– Jag har i princip varit lite smånervös hela året. Vi slog till med restriktioner direkt här och sade att är någon i personalen det minsta sjuk så kom inte hit, för vi vill ju skydda våra djur så långt vi kan.

Det har inte varit några fall på Niklas Olssons gård i Skara, men på Listerlandet i Blekinge, där hälften av de svenska minkfarmarna ligger, konstaterades smitta för första gången den 23 oktober. Viruset har sedan dess upptäckts på 13 gårdar i Blekinge.

Svenska myndigheter bedömde att eftersom pälsningen redan var på gång, så hade ett beslut om ytterligare avlivning, likt det i Danmark, inte påskyndat processen.

– Att utbrottet sammanföll i tid med pälsningen gjorde på sätt och vis vår bedömning enklare, säger Karl Ståhl, tillförordnad statsepizootolog vid Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Men nu är läget osäkert. SVA och Folkhälsomyndigheten började samtidigt göra tester på både minkar och människor. För saken är inte avgjord. I vår ska djuren paras igen, och nya kullar födas. Det är inte givet att myndigheterna tillåter det.

Det går inte att säga säkert, men det finns indikationer på att minkar har smittat människor även i Sverige. En genetisk förändring av

viruset som kallas Y453F har påvisats hos enstaka personer på farmar i Blekinge. Mutationen förknippas med mink, även om den globalt har upptäckts bland människor som inte har varit i kontakt med minkar också.

– Man vet från Nederländerna och Danmark att risken är hög att människor i den miljön smittas. Och det är inte så konstigt, om man är mottaglig och går in i en miljö där det finns mycket virus, då är det klart att man kan bli smittad, säger Karl Ståhl.

Men de varianter av viruset som hittills har hittats hos minkar har inte gjort det mer smittsamt eller farligare för människor.

Ändå var det på grund av mutationer, kallade kluster 5, som Danmarks regering bestämde sig för att alla minkar i landet skulle avlivas, och en miljardindustri läggas ner. Ordern att döda minkarna visade sig några dagar senare vara olaglig, vilket har orsakat en kris för den danska regeringen i det som kallas för minkgate.

Orsaken till den danska oron var att förändringen hade gjort viruset mer motståndskraftigt mot människors immunförsvar, och farhågan var att de vaccin som utvecklas inte skulle kunna rå på ett virus som förändrats via minkarna.

Men det är inte förändringarna i viruset som man bör oroa sig för, enligt Francois Balloux, professor i systembiologi på University College i London. Han har med sina kollegor analyserat den data som finns om mutationerna.

– När man rullar ut vaccin så är det sannolikt att förändringar som tillåter viruset att undkomma vaccinet blir vanligare. Det är vad vi ser med influensa till exempel, man tar en spruta mot influensa en gång om året. Det är sannolikt att det händer med sars-cov-2 (det nya coronaviruset) också, säger han.

Ändå är han övertygad om att det var rätt att döda de danska minkarna. Djuren kan bli en reservoar där viruset lever vidare.

– I Danmark hade de 17 miljoner minkar på en befolkning på sex miljoner. Det är tre gånger så många minkar. Det är ett väldigt stort antal, säger han.

De svenska minkarna finns kvar, och är tänkta att föröka sig i vår.
– Det är inte en tillgång om man vill kontrollera viruset, säger Francois Balloux.

I Danmark tog regeringen ett lagstridigt beslut. Hur hanterar då en regim som Kinas saken?

Trots att det nya coronaviruset uppstod i Kina och landet har haft en stenhård politik att hålla det borta sedan smittspridningen kontrollerats, har minkarna gått under radarn. När handeln med vilda djur förbjöds undantogs minkarna som ”speciella djur”. För regimen är uppfödningen ett sätt att undvika fattigdom när andra jobb försvinner.

I en butik i Suning snurrar Lee runt framför spegeln för att kunna se sig själv ur alla vinklar. Hon och maken Joe har åkt från Tianjin, runt 20 mil, för att titta på pälsar i Suning, i Hebeiprovinsen. Här kretsar det mesta kring pälsindustrin.

– Päls är överlägset när det är kallt ute. Det är varmare än andra plagg, vattentätt och snön faller av direkt, säger Lee.

Efter någon kvart står hon nöjd med en päls i en kasse, en kort midjelång har hon på sig. Hon har lyckats pruta ned priset för två pälsar gjorda av mink importerad från Danmark till 9 600 yuan, 12 300 kronor. De har flera pälsar hemma, berättar maken Joe. Men Lee ville ha något nytt inför den här vintern.

Suning, drygt två timmars bilresa från Peking, brukar lansera sig som Kinas pälshuvudstad. Här finns över tusen butiker som bara säljer pälsar. I området föds även minkar upp.

– Men det är pälsarna från Danmark som är populärast. De har kortare hår, bara ryssar föredrar de kinesiska med längre hår, säger en försäljerska som vill vara anonym.

Sedan några år tillbaka går handeln ganska trögt, berättar Wang Shunchao som äger en butik och även har en fabrik där pälsar sys upp. Han började handla med pälsar 2014. Då var det strålande tider.

Kunderna strömmade till och vinstmarginalerna var goda. Sedan dess har flera aktörer gett sig in i branschen för att tjäna pengar på det ”mjuka guldet”. Utbudet har ökat, samtidigt som efterfrågan inte stiger lika snabbt längre.

Wang Shunchao är orolig. Inköpspriserna på mink har stigit kraftigt efter det danska minkgate.

Viruset har dessutom fått kineser att hålla hårdare i plånboken. Och även om det inte har varit några stora protester mot pälsindustrin i Kina, så har yngre i storstäderna numera inget emot att bära fuskpäls.

– Men det är fortfarande en statussymbol här, säger Wang som hoppas att branschen överlever.

Hur väger man då fördelarna som en näring ger, mot riskerna?
Att sjukdomar hoppar från djur till människor är mycket ovanligt, med tanke på att människor och djur lever nära varandra. Men en liten händelse kan få stora konsekvenser.

– Jag har hört förslag om att förbjuda jakt och förbjuda kontakt med vilda djur, men jag tror inte det är rätt svar. Jag jobbar mycket i Afrika, där många jagar för att överleva. Genom forskning som gör att vi förstår de här händelserna bättre, kan åtgärder riktas in på högriskscenarier, säger Jason Rohr på Notre Dame-universitetet.

En rapport från FN:s miljöprogram UNEP identifierar sju olika faktorer i människors beteende som driver på uppkomsten av nya sjukdomar från djur. Det handlar bland annat om en ökad efterfrågan av animaliskt protein, intensifiering av jordbruket, utnyttjande av vilda djur och klimatförändringar – tillsammans med resor och transporter. I fattiga länder, där befolkningen ökar mest, är risken störst.

– Därför är jag ganska orolig för att vi kommer att se en liknande frekvens i antal sjukdomar som hoppar över till människor som vi har sett de senaste 30 till 50 åren, möjligen också en ökning, säger Jason Rohr.

Minkarna påminner också om hur fort sjukdomar kan sprida sig när djur står tätt, som i industriell matproduktion.

Virus som är väldigt dödliga är i regel mindre smittsamma, eftersom den som drabbas inte hinner föra över smittan till andra. Men i en

industriell jordbruksmiljö kan smitta föras över så snabbt och lätt mellan individer, att farhågan är att ett virus som både är väldigt farligt och väldigt smittsamt ska komma därifrån, förklarar Jason Rohr.

Riskerna är påtagliga.

Just nu råder till exempel skyddsnivå 2 i Sverige för fjäderfän, som därmed måste hållas inomhus. Anledningen är fågelinfluensan HPAI som hittats hos kalkoner i Skåne.

Under hösten har afrikansk svinpest dykt upp i Tyskland, en sjukdom som är mycket dödlig bland grisar och bland annat tros ha tvingat Kina att avliva 200 miljoner djur.

De sjukdomarna smittar inte människor, men de ekonomiska konsekvenserna kan bli enorma vid sjukdomsutbrott.

Överanvändning av antibiotika är en annan risk med djurindustrin, som kan orsaka läkemedelsresistens i sjukdomar hos djur och människor.

Men det finns också fördelar med den moderna djurhållningen. Kontroller och hygien är bättre, och färre människor har kontakt med djuren.

Vad kommer då att hända med de svenska minkarna?

Magnus Ljung har ordnat med kaffe och kakor till DN:s besök. När de har auktion här i lokalerna kan det vara 1 500 personer på plats, de har pool och bastu och tre restauranger. En serverar bara kinesisk mat.

I och med att den danska uppfödningen nu försvinner, planerar det andra stora auktionshuset i världen, Kopenhagen Fur, att lägga ner.

Magnus Ljung är nu vd för det som tycks bli det enda stora auktionshuset i världen för päls.

– Vi kommer nog att ha den största volymen som vi någonsin har haft. Det påverkar direkt sysselsättningen. På så sätt är vi väldigt glada att vi kan erbjuda mer jobb i dessa ekonomiskt svåra tider, säger han.

Samtidigt har danska minkfarmare hört av sig om möjligheterna att starta en verksamhet i Sverige i stället, bekräftar Svensk mink för DN.

Magnus Ljung är övertygad om att danskar kommer att flytta till Finland också.

När decemberauktionen på Saga Furs startade i tisdags steg priserna med 50 procent.

Minkfarmaren Niklas Olsson tror att det kan göra att branschen i Sverige kan återhämta sig en del och öka produktionen igen.

– Ja, det är lite ironiskt. Å ena sidan är man lite glad för att det försvinner väldigt mycket skinn från marknaden, å andra sidan är det otroligt tråkigt det som har hänt, säger han.

Om uppfödarna skulle hindras från att para minkarna i vår skulle ett helt års produktion gå om intet.

Den svenske statsepizootologen Karl Ståhl dröjer på orden. Han är nästan dagligen i kontakt med Håkan Henriksson, chefsveterinär på

Jordbruksverket, om minkarna. Båda tycker att frågan om vårens parning är väldigt svår.

Jordbruksverket tar beslutet, med hjälp av bedömningar från SVA och Folkhälsomyndigheten.

I oktober, när man bedömde att pälsningen av minkarna var en tillräcklig åtgärd, var smittspridningen bland människor i samhället ganska stabil. Nu, däremot, ser det inte bra ut, konstaterar Håkan Henriksson.

Och hur situationen ser ut när minkarna föds, vet ingen.

– Hade vi vetat att vi har vaccin och en skyddad befolkning när det är dags för minkarna att valpa i början på maj, då hade beslutet varit så mycket lättare. Vi vill ha så mycket säkerhet som möjligt när vi tar beslut, men så ser det tyvärr inte ut, säger han.

Parningen sker i månadsskiftet februari-mars. Beslutet måste tas snart. – Det är inte så lätt att göra den bedömningen. Och så måste man alltid väga eventuella risker mot ekonomiska konsekvenser för näringen.

Lurigt, säger Karl Ståhl.

Marianne Björklund
Malena Johansson.

malena.johansson@dn.se "

"FAKTA. MINKGATE
Danmark är världens största producent av minkpäls, och hade 15 till 17 miljoner minkar på landets gårdar.

Den 4 september meddelade regeringen att alla minkar skulle dödas, efter att en mutation som forskare befarade kunde göra vaccin mindre effektiva upptäckts hos minkar och människor.

Att beordra avlivning även av friska minkar visade sig sakna laglig grund, vilket orsakade en politisk kris. Den 18 november avgick livsmedelsministern Mogens Jensen.

Regeringen fick samtidigt stöd i Folketinget för lagen om att alla minkar skulle avlivas och att det blir förbjudet att hålla mink i Danmark till 2022. Men vilken ersättning uppfödarna ska få är ännu inte avgjort."

Till artikeln hör två bilder om smitning från djur till människor. De är för stora för att få in här nu. Men de finns på

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy4.pdf

20 december 2020

" Ledare: Alla måste ta ansvar – oavsett åsikt om Löfven

Förra veckan uppmanade Folkhälsomyndigheten butikerna att ställa in mellandagsrean. Motivet är att undvika trängsel samt att det ”fortfarande är påfallande många människor som vistas på större handelsplatser trots starka rekommendationer att avstå”.

Uttalandet är viktigt. Inte minst med tanke på att smittspridningen tycks vara aggressivare på vintern och att en mutation av coronaviruset, som uppges vara betydligt mer smittsam, nyligen upptäckts i Storbritannien.

Tyvärr övertygar inte Svensk handel i sitt svar. Visserligen skriver branschorganisationen att kundbesök måste ske utan trängsel, men betonar även att det inte finns något absolut förbud mot mellandagsrea och att företag som har rea inte riskerar några sanktioner. Därutöver menar man att beskeden på fredagens pressträff inte var ”helt tydliga och enkla att tolka”.

Men det var de visst. Även om Sveriges coronastrategi lämnar en hel del i övrigt att önska, och det många gånger varit otydliga besked, betyder det inte att varje restriktion kan avfärdas så enkelt.

I stället kan man konstatera att det övergripande budskapet om att stanna hemma och inte leta kryphål är tydligt. Samma sak gäller Stefan Löfvens vädjan om att inte låta julfirandet bli en smitthärd, utan bara träffa de närmaste.

Vidare är det svårt att misstolka det här budskapet, som framfördes av statsministern under pressträffen: ”Tänk igenom om planerade resor är nödvändiga och tvekar du, avstå” (DN 18/12).

Två dagar senare ringlade långa och trånga liftköer i Åre (Expressen 20/12). Samtidigt rapporterade SVT om fullbokade tåg på väg mot fjällen. Smittskyddsläkaren i Region Jämtland-Härjedalen fick i sin tur frågan om det kan fattas beslut om att avråda folk från att resa till skidorterna, vilket enligt honom inte har varit uppe för diskussion. Då är frågan vad man ska kalla Löfvens uttalande, om inte en avrådan?

På samma sätt är det svårt att tolka Folkhälsomyndighetens råd att undvika trängsel som något annat än en skarp rekommendation om att inte ge sig ut i julhandeln och mellandagsrean. Likaså att tro att uppmaningen ”fira jul och nyår i en mindre krets” innebär att tillbringa en stor del av julhelgen i trånga liftköer.

Att både regeringen och Folkhälsomyndigheten förtjänar kritik är ingen ursäkt för var och en att inte göra sitt yttersta för att hejda pandemin. Det gäller oavsett vad man anser om Löfven eller coronastrategin.

Med det sagt är det inte konstigt att Svensk handel ser fram emot en pandemilag, även om den sortens föreskrifter givetvis bara kan tillåtas vara giltiga under en begränsad period, vilket JO skriver i sitt remissvar (TT 21/12).

Vidare har både handeln och besöksnäringen rätt i att nya restriktioner behöver följas av ekonomiska stöd och att dessa helst ska presenteras samtidigt (Arbetsmarknadsnytt 18/12). Det räcker inte att

finansminister Magdalena Andersson (S) förklarar att det kommer pengar, utan att säga när eller hur (Ekot 19/12).

Sannolikheten att butiksägare känner att beskeden är ”tydliga och enkla att tolka” är större om de vet att det kommer ordentlig kompensation.

DN 22/12 2020"

23 december

" Per Svensson: Julen är också en inställd teaterföreställning

Hela världen är en scen och alla människor är skådespelare. Det är ett återkommande tema hos William Shakespeare. Det är inte teatern som imiterar livet, det är livet som imiterar teatern.

Sällan blir det tydligare än under julen. Man ”firar” inte julen, man iscensätter den. Julen är en årligen återkommande föreställning på oräkneliga familjedrivna privatteatrar. Ett riktigt repertoarstycke med en scenografi lika benhårt detaljreglerad som handlade det om att vänta på Godot i stället för på tomten. (Samuel Beckett och hans arvingar har varit mycket tydliga med att konstnärlig förnyelse inte är önskvärd. Trädet ska alltid stå där det ska stå enligt scenanvisningarna. Luffarna ska alltid spelas av män.)

I hem där man fortfarande låtsas att det är tomten och inte DHL, Best och Postnord som kommer med julklapparna flyttas rollspelet upp på den ironiska metanivå där samtida professionella teaterregissörer gärna blinkar och vinkar till publiken så att den ska förstå att detta är sofistikerad scenkonst och inte någon tv-serie regisserad av den naturalistiske pedanten Mikael Marcimain.

På samma sätt laddar hemmatomten julfirandet med självmedveten förkonstling. Röd luva, lösskägg och glögg i blick; det är svårt att komma längre bort från den psykologiska realismen, från den grå och existentiellt grubblande lantarbetare som Viktor Rydberg porträtterade

i sin dikt. Vardagsrumstomten signalerar, kort sagt, teatralitet. Det gör också julens uppsjö av rekvisita, från adventsstakar till Samarin.

”Och en Aladdinask har du med dig”, konstaterar den rutinerade julregissören Paul belåtet när han på julafton öppnar dörren för Benjamin i Jonas Gardells ”Torka aldrig tårar utan handskar”. Första gången Benjamin ringde på var i oktober. Redan då var Paul i full färd med att packa upp julpyntet. Visserligen firade han inte jul, underströk han, men ”nu talar vi om att dekorera lägenheten med glitter, och då är jag helt med.” Självklart. Det är ju inte att ”fira”, det är att skapa en scenografi.

Ingmar Bergman begrep sig på detta med teatern i julen. ”Fanny och Alexander” är den optimerade teaterjulen, inte bara tack vare sin extravaganta scenografi – granen, den röda julduken, ljusen.

Julfamiljen Ekdahl är också, bokstavligen, teaterfamiljen Ekdahl, ja framför allt det senare. Familjen iscensätter inte bara en fantasijul i sitt hem utan också ett julspel på den egna teatern. Och festligheterna på julafton inkluderar inte enbart ringdans i patriciervåningen utan också element från såväl buskis som sängkammarfars (långt före metoo): den pruttande Carl Ekdahl och hans bock till bror, Gustav Adolf. I sufflörluckan sitter Shakespeare. ”Fanny och Alexander” är ju också ”Hamlet” i sjömanskostym och prästkrage.

I mitt eget hem lyser amaryllisen röd i fönstret, fruktkakan med konjak ligger sedan länge på lagring, granen står grön och grann i stugan, Rörstrandsservisen ”God jul” har plockats fram. Inspicienten har gjort sitt jobb. Men för första gången någonsin i vårt gemensamma liv, och vi talar här om över 40 år, ska min fru och jag vara ensamma över julen. Inga barn och inga barnbarn ska i år äta mandelmusslor med grädde och sylt medan Tjuren Ferdinand luktar på blommor.

Och precis som i höstens SVT-mockumentär om Henrik Dorsins försök att sätta upp en coronasäkrad revy stör därför en tung fråga hela tiden repetitionerna: Blir det någon premiär?

Svaret är förstås här, liksom på de mer offentliga och reguljära teatrarna, att det blir det inte, i alla fall inte så som man hade trott och önskat. Utan publik i salongen blir det ingen riktig premiär, ingen riktig föreställning. Vad gäller just julen är det tveksamt om det ens kan bli en föreställning eftersom publiken också utgör ensemblen Det blir en ”annorlunda jul” i år, hävdar de hurtfriska. Tja, är en annorlunda jul verkligen en jul ? Är en ”digital” föreställning verkligen en ”teaterföreställning”? Nej, säger jag. Ett fikon är ett fikon och inte en dadel.

Man kan tycka att det jag nu ägnar mig åt är i-landsgnäll; många människor är alltid ensamma, oavsett om det är jul eller inte. Och kanske är det är futtigt att känna en sådan saknad efter den kultur och de nöjen som nu lagts i respirator när så många människor kämpar för sina liv och så många sköterskor och läkare kämpar dag och natt, för att rädda liv, också det oavsett om det är jul eller inte.

Men om Shakespeare har rätt, om världen är en scen, så är det ändå mänskligt att bli melankolisk när man inte får larma och göra sig till.

Per Svensson
per.svensson@dn.se "

Kapitel 2: DN debattartiklar 8 - 23 december 2020

”Rika svenskar måste minska utsläppen med 90 procent”

" Den halva av svenska befolkningen som har lägst inkomster släppte i snitt ut 4 ton kol-dioxid per person och år. Den rikaste procenten släppte ut 43 ton per person. Det visar vår nya rapport. Nu behöver mål och styrmedel införas som säkerställer att de som släpper ut mest också minskar sina utsläpp mest, skriver Mira Alestig och Robert Höglund, Oxfam Sverige.

DN. DEBATT 201208

Den globala klimatojämlikheten är extrem. Den rikaste procenten släpper ut mer än dubbelt så mycket kol-dioxid som den fattigaste hälften av jordens befolk-ning. Men utsläppen är ojämnt fördelade även i Sverige.

Rapporten ”Svensk klimatojämlikhet” som vi på Oxfam släpper i dag tisdag visar att de 10 procenten med högst inkomst i Sverige släpper ut fyra gånger mer per person än de 50 procenten med lägst inkomst, och 24 gånger mer per person än de som befinner sig i den fattigaste hälften av jordens befolkning. Nu krävs kraftfull politisk handling för att få ner de svenska konsumtionsutsläppen.

Tillsammans med Stockholm environment institute har vi undersökt koldioxidutsläpp kopplade till inkomst i 117 länder mellan 1990 och 2015. Rapporten visar att majoriteten av Sveriges befolkning minskat sina utsläpp. Däremot förblev de totala utsläppen för de rikaste 10 procenten i stort sett oförändrade, medan utsläppen från den rikaste procenten ökade (även om per capita-utsläppen minskade något).

Den halva av befolkningen med lägst inkomster släppte i snitt ut 4 ton koldioxid (andra växthusgaser ej inkluderade) per person och år, medan de rikaste 10 procenten släppte ut 17 ton. Den rikaste procenten hade utsläpp på hela 43 ton per person. Det är 430 gånger högre utsläpp än en person som lever i extrem fattigdom i exempelvis Moçambique, ett land som drabbas hårt av klimatkrisen.

För att vara i linje med målet med 1,5 graders uppvärmning behöver koldioxidutsläppen minska till cirka 2,1 ton per capita år 2030. Detta innebär att utsläppen för den rikaste procenten i Sverige måste minska med 95 procent på mindre än tio år. Utsläppen för de rikaste 10 procenten behöver minska med cirka 87 procent. Minskningstakten per capita för denna grupp behöver vara cirka 20 gånger snabbare än mellan 1990 och 2015.

Utsläppen är starkt kopplade till inkomst. Ju mer pengar en person spenderar, desto mer släpper den i nästan alla fall ut. Men det finns även skillnader i vad olika inkomstgrupper lägger sina pengar på. Den största skillnaden är att höginkomsttagare reser mer, både med bil och flyg. Svenska höginkomsttagare genomför dubbelt så många bilresor per vecka som de med låg inkomst. De med högst inkomst gör också 2,1 flygresor per år medan de med lägst inkomst enbart gör 0,5 flygresor i snitt. Flygresor och bilåkande står för så mycket som hälften av utsläppen för Sveriges rikaste 10 procent.

Det är också de rikaste som har störst möjlighet att minska utsläppen. Den som spenderar större delen av sin inkomst på mat, hyra och det allra nödvändigaste har inte i närheten av lika stora möjligheter att minska sina utsläpp som den som flyger flera gånger om året, äger flera bilar och köper kläder och prylar för tiotusentals kronor.

En utsläppsminskning för de rikaste skulle också göra stor skillnad. Skulle den rikaste femtedelen av svenskarna minska sina utsläpp till samma medelnivå som de övriga 80 procenten skulle också de totala svenska konsumtionsutsläppen minska med cirka 20 procent. Den

svenska klimatomställningen behöver ta hänsyn till de ojämlika utsläppsnivåerna och införa styrmedel som gör att de som släpper ut mest också får betala mest för den klimatskada man orsakar.

Ett exempel på ett styrmedel som tar hänsyn till rättviseaspekten är avgift och utdelning: En extra avgift på särskilt utsläppsintensiva varor och tjänster skulle kunna införas där intäkterna sedan delas ut lika till befolkningen. Exempelvis en avgift vid köp av bensin och diesel, flygresor och särskilt utsläppsintensiva varor såsom tunga personbilar. De med höga utsläpp betalar då mer i avgifter än de får tillbaka, men de som har låga utsläpp får mer pengar i plånboken. En sådan åtgärd kan både minska utsläppen då det ger ekonomiska incitament till att släppa ut mindre, och öka klimaträttvisan då det är de med höga utsläpp som får betala mest. I Kanada har en variant av detta införts.

Vi kan också minska konsumtionsutsläppen genom att införa styrmedel som exempelvis sänkt moms på klimatvänliga tjänster, stöd till delningsekonomi, införa klimatkrav i upphandlingar och i nybyggnation inklusive utsläpp från byggfasen. Att införa förbud för nyförsäljning av bensin- och dieselbilar samt ett stop för försäljning av fossila bränslen kan vara andra tänkbara åtgärder.

Även om åtgärder som framför allt minskar de rikastes utsläpp införs så kvarstår faktumet att ingen av inkomstgrupperna i Sverige ligger på en hållbar utsläppsnivå. De allra flesta svenska medborgare har använt och använder mycket mer än sin rättvisa andel koldioxid. De två grupperna som drabbas värst av orättvisan är de som är minst ansvariga för klimatkrisen – fattigare och marginaliserade människor som kämpar för att klara av klimatförändringarnas effekter, samt kommande generationer.

De totala svenska konsumtionsutsläppen behöver minska kraftigt. Glädjande nog har den parlamentariska miljömålsberedningen i riksdagen fått ett uppdrag om att ta fram en strategi för hållbar konsumtion och ska bereda frågan om mål för konsumtionsutsläppen. Målet bör utformas så att Sverige agerar för att minska konsumtionsbaserade klimatutsläpp till så nära noll som möjligt, men också ta hänsyn till att utsläppen är ojämlikt fördelade. Måluppfyllelsen kommer att underlättas betydligt om våra största handelspartners uppfyller de mål om nära nollutsläpp som finns till 2050. Ett övergripande långsiktigt svenskt mål för konsumtionsutsläppen bör kompletteras med etappmål för olika konsumtionsområden, så att effekten av styrmedel kan följas upp tätare och mer exakt.

Sverige och andra länder med historiskt höga utsläpp har också ett ansvar att betala för att motverka uppvärmningens effekter. Det är av största vikt att låginkomstländer får tillgång till klimatfinansiering för att kunna bygga upp sina ekonomier på ett hållbart sätt och för att få stöd att hantera klimatkrisens effekter.

Även om Sverige ger relativt stora summor i klimatbistånd är det inte utöver det ordinarie biståndet. Sverige bör åta sig att ge klimatfinansiering i tillägg till biståndsramen på 1 procent av brutto-nationalinkomsten. Betalning för den klimatskada vi ställt till bör inte ske på bekostnad av viktigt bistånd för att uppnå de globala målen och demokratisk utveckling.

Klimatojämlikheten existerar både globalt och i Sverige. Vår konsumtion är ohållbar och ojämlik och kan inte fortsätta som den ser ut i dag. Mål och styrmedel som säkerställer att både de totala utsläppsnivåerna går ner till hållbara nivåer och att de som släpper ut mest också gör mest behöver nu införas.

Mira Alestig, researcher Oxfam Sverige och författare till rapporten ”Svensk klimatojämlikhet”

Robert Höglund, kommunikationschef Oxfam Sverige "

”Statens sena beslut har bromsat kampen mot viruset”

När staten har agerat snabbt och resolut under coronakrisen – och i samverkan med SKR, regionerna och kommunerna – så har det gett resultat. Men sena eller uteblivna beslut, liksom långdragna processer, har däremot skapat svårigheter i stället för möjligheter, skriver Sveriges kommuner och regioners tre ordförande.

DN. DEBATT 201209

Vi lär medan vi bekämpar covid-19. Pandemin är fortfarande en ny och utmanande situation för oss alla. Det är därför viktigare att tillsammans dra lärdomar än att försöka två sina händer genom att peka finger mot andra. En nations ledarskap behöver bygga på att samla och kraftsamla, inte på att splittra. Alla vi som har ansvar, behöver ta vår del av ansvaret och vara tydliga i det.

Varje dygn kämpar 1,2 miljoner anställda i välfärden med att vårda sjuka, bekämpa smittspridning och hantera konsekvenserna av pandemin. Även om vi lärde oss mycket under våren, så är utmaningen fortfarande stor. Brister eller misstag, oavsett om de görs av enskilda individer eller är av strukturell karaktär, ska rättas till. Kommuner och regioner tar kritik på allvar.

Regioner och kommuner har ansvaret för välfärden lokalt och regionalt, varje dag oavsett om en kris pågår eller ej. Vi har också att hantera konsekvenserna av den strategi som beslutats nationellt. Staten måste tydliggöra spelreglerna. Just nu tycks det bli fel hur regioner och kommuner än gör. Sätter vi in åtgärder för att minska smittspridning så kritiseras det och avvaktar vi statens agerande, så får vi kritik för det.

Pandemin tas av vissa som intäkt för att ansvaret för vissa kärnverksamheter bör ligga hos staten. Normalt sett har vi en rätt sansad diskussion om den svenska styrmodellen med flernivåstyre, men pandemin har skruvat upp tonläget. Mot en robust, och genom finans- och flyktingkriser beprövad modell, står enkla lösningar om att staten ska kliva in och styra mer. Som vi ser det, bör staten använda sitt mandat till det som är dess monopol: att skapa stabila planeringsförutsättningar och undanröja försvårande hinder. Tidigare erfarenheter visar att resultaten inte blir så goda om myndigheter som i vanliga fall inte arbetar med en fråga, kommer in för att lösa en fråga under kris. Att upprätthålla ansvarsprincipen – en av krishanteringens grundprinciper – är central.

Ett aktuellt exempel är vaccinationen mot covid-19. Regeringen har gett besked om 300 miljoner kronor i ett startbidrag till regionerna, vilket är bra. Nu behöver vi snabba besked om legala, praktiska och bredare finansiella förutsättningar. De diskussioner om en överenskommelse som nu pågår mellan regeringen och SKR har goda förutsättningar för att snart vara i hamn. Det krävs för att vi i Sverige ska säkra vaccinering med start efter årsskiftet och ger regionerna möjlighet att klara sitt åtagande.

Staten styr över för medborgarna viktiga verksamheter. Är det Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller Polisen som ska stå modell för hur välfärdstjänster ska utformas och ledas regionalt och lokalt? Det tycks som att förespråkarna av mer centralisering ser förebilder i hur dessa statliga verksamheter klarar närvaron och servicen lokalt.

Det är varken sakligt eller professionellt att, med coronakrisen som grund, göra stora omorganiseringar, särskilt inte när de som säger sig förespråka detta inte kan visa på några realistisk alternativ.

Samverkan och tillit mellan region, kommun och stat är en nyckel till framgång. Tilliten brister tyvärr i dag, men det får inte drabba medborgarna. Det är lätt att i en krissituation falla för frestelsen att leta syndabockar, men från stormens mitt blir analysen ofta fel. Därmed inte sagt att allt är perfekt. Men lösningen är inte att gå från lokal demokrati till centralism, från att medborgarna har insyn och närhet till sina politiker. Sveriges 40 000 förtroendevalda regionalt och lokalt är valda för att medborgarna känner tillit, och de har tagit ansvar.

Nu gäller det att vi utvärderar nogsamt, drar lärdomar av krisen och hittar träffsäkra lösningar på gemensamma utmaningar. Coronakommissionen kommer inom kort med sitt första betänkande med äldreomsorgen i fokus, och vi ser fram emot en saklig och framåtsyftande diskussion utifrån detta.

Möjligheten att agera snabbt och resolut är viktigt i en samhällskris. Den regionala och lokala nivån tog tidigt under våren egna beslut för att minska smittspridningen, och upplevde i vissa fall ett bristande stöd från regeringen och dess myndigheter. När staten har agerat snabbt och resolut och dessutom i tät dialog och samverkan med SKR, regionerna och kommunerna, så har det gett resultat. Snabba beslut om ekonomiskt stöd och viktiga insatser för att stödja branscher som drabbats hårt av pandemins samhällseffekter. Sena eller uteblivna beslut liksom långdragna processer har däremot skapat svårigheter i stället för möjligheter:

1 Tidigt under pandemin ville de först och hårdaste drabbade kommunerna ha nationella besöksförbud i äldreomsorgen. De gick före trots bristande lagstöd, tills regeringen införde besöksförbudet ett par veckor senare. Nu efterfrågar kommunerna återigen möjlighet att införa besöksförbud för att minska smittspridningen och öka tryggheten. Trots att regeringen gav Folkhälsomyndigheten befogenhet att besluta om lokala besöksförbud i mitten av november, finns ännu inte några kriterier eller beslut om långsiktiga besöksförbud.

2 Under hösten ökade smittspridningen och följsamheten till de allmänna rekommendationerna var inte tillräcklig. Folkhälsomyndigheten öppnade för att införa lokala allmänna råd i samråd med regionerna. Men regionerna fick vänta hos myndigheten för att få lov att inför de lokala allmänna råden, fast smittan spreds och behoven av att minska folksamlingar, minska restaurang- och gymbesök var skriande. Folkhälsomyndigheten ville offentliggöra några regioner i taget, så många fick vänta på sin tur.

3 Socialstyrelsen fick regeringens uppdrag att stödja regioner och kommuner i jakten på skyddsutrustning, som det rådde global brist på i mars. Regionerna fick stöd, medan Socialstyrelsens stöd till kommuner dröjde en månad. Samtidigt kritiserade Folkhälsomyndigheten utbildningsnivån och andra strukturella problem i äldreomsorgen, som var omöjliga att göra något åt mitt under krisen. Stödet från myndigheten riktade sig dock nästan enbart till vården.

4 Testningen under våren var kantad av frågetecken och regering och myndigheter ställde höga krav på regionerna, men dröjde med att reda ut syftet med testningen, vilka som skulle testas, ansvarsfördelningen mellan regionerna och myndigheter samt hur finansieringen skulle fungera. SKR och regeringens överenskommelse i början på juni rätade ut dessa frågetecken och testningen sköt fart.

Pandemin har satt ljuset både på vad som fungerar och vad som inte fungerar i vårt land i kristid. Smittskyddslagen har begränsningar och har inte kunnat användas för att lösa problem. En pandemilag skulle behövas, inte minst för att regeringen inte ska hamna i sena beslut och

en otydlig roll. Samarbetet mellan samhällets olika nivåer kan också förbättras, förenklas och förtydligas.

För en sak kan vi med säkerhet veta: vi kommer att möta nya kriser. Oavsett vilken kris, kommer den att kräva både samarbete och tydliga roller och ansvar. Det är samverkan där var part tar sitt ansvar och kraftsamlar som är nyckeln till goda resultat. Där är Sveriges kommuner och regioner redo att ta vår del av ansvaret, hjälpas åt och kroka arm – lokalt, regionalt och nationellt.

Anders Knape (M), ordförande Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Carola Gunnarsson (C), 1:e vice ordförande SKR

Anders Henriksson (S), 2:e vice ordförande SKR "

”Nytt center ska stärka Sveriges cybersäkerhet”

Samhällets direkta och indirekta kostnader för cyberangrepp beräknas i dag till miljardbe-lopp. Detta är en realitet och något Sverige måste förhålla sig till och motverka. Därför är det glädjande att regeringen i dag, torsdag, fattar beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet, skriver cheferna för MSB, Säpo, Must och FRA.

DN. DEBATT 201210

Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder. Vi är även en världsledande nation på flera områden kring innovation och utveckling av nya digitala lösningar. Detta är i många avseenden fantastiskt och något vi ska vara stolta över. Samtidigt är Sverige i dag helt beroende av kontinuerligt fungerande informa-tions- och kommunikationsteknik för att upprätthålla våra samhällsfunktioner. I takt med att detta beroende ökar, ökar också sårbarheten i samhället vid angrepp på dessa system.

Ett stort antal aktörer har i dagsläget förmåga att genomföra cyberangrepp. Vissa statliga aktörer är mycket kvalificerade på området och utför cyberangrepp som är storskaliga, systematiska och uthålliga för att tillgodose det egna landets intressen.

Cyberangrepp från statliga aktörer mot svenska intressen sker hela tiden, och de blir alltmer avancerade. Underrättelsehotet ligger på en hög nivå och informationsinhämtning genom it- och nätverksoperationer är ett allvarligt och konkret hot mot Sverige. Även angrepp med rent kriminella motiv pågår ständigt, mot såväl

samhälleliga verksamheter och företag som mot privatpersoner. Samhällets direkta och indirekta kostnader för cyberangrepp beräknas i dag till miljardbelopp.

Detta är en realitet och något Sverige måste förhålla sig till och motverka.

Utifrån det rådande omvärldsläget och den breddade och alltmer komplexa hotbild vi ser är det därför glädjande att regeringen nu fattar beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet. Det arbete som nu kan inledas kommer, i takt med att centrets verksamhet och förmåga successivt ökar, att göra Sverige säkrare och mer robust på cyberområdet.

Inrättandet av ett nationellt center för cybersäkerhet innebär att de unika kompetenser och förmågor som vi och våra tre samverkansmyndigheter har, än mer effektivt samordnas. Tillsammans med insatser från övriga samhället kommer detta att påtagligt öka Sveriges cybersäkerhet.

Syftet med det nationella centret för cybersäkerhet är att samla och stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige. Vidare ska centret ge ett utvecklat och samordnat stöd om hur olika verksamheter i privat och offentlig sektor kan skydda sig mot cyberattacker.

Verksamheten ska, fullt etablerad, bidra till att förbättra skyddet mot antagonistiska hot och minska de digitala sårbarheterna. En central del i skyddet kommer att vara ett samordnat agerande med gemensamma analyser och lägesbilder om hot, sårbarheter, risker och skyddsförmågor. Centret ska också kunna stödja Regeringskansliet i strategiska frågor rörande cybersäkerhet.

Ett utvecklat cybersäkerhetscenter kommer också att ge möjlighet till en fördjupad näringslivssamverkan. Sammantaget bedömer vi att centret kommer att bli ett kraftfullt stöd i det fortsatta arbetet med att utveckla grunden för ett modernt totalförsvar.

Parallellt med centrets verksamhet bibehåller ingående myndigheter sina respektive ansvarsområden, uppgifter och förmågor på informations- och cybersäkerhetsområdet.

När regeringen nu ger besked om förutsättningarna för inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet innebär det att vi bygger vidare på den goda samverkan som myndigheterna har sedan tidigare.

Det arbete vi redan påbörjat har på ett effektivt sätt, trots de utmaningar som vi alla fått möta under detta väldigt speciella år, stakat ut vägen mot inrättandet av centret. Pågående coronapandemi har gett utveckling och användande av digitala plattformar en skjuts, och mycket data hanteras i hemmanätverk. Med mycket data i luften ökar sårbarheten – vilket gör inrättandet av centret än mer angeläget. Det har i ljuset av pandemin visat sig att hälso- och sjukvård och läkemedelsindustri inte heller är förskonade från antagonistiska attacker. Det rådande världsläget har i praktiken inneburit att vi skyndat på den myndighetsgemensamma samverkan, redan innan centrets faktiska inrättande. I juni 2020 publicerades två myndighets-gemensamma rapporter som ger en god grundläggande förståelse för var vi som nation befinner oss avseende sårbarheter på cyberområdet och hur vi skyddar oss.

Inledningsvis kommer centret att kunna leverera stöd i en begränsad omfattning för att stegvis byggas upp allteftersom resurser kommer på plats. Utveckling av och samverkan inom centret ska ske stegvis

2021–2023 för att sedan utvärderas av regeringen som då tar ställning till hur centrets verksamhet bör inriktas och bedrivas efter 2023.

Men, och detta kan inte nog understrykas, ett center för cybersäkerhet kommer inte ensamt att kunna möta de utmaningar inom informations- och cybersäkerhet som Sverige står inför. Att skydda sig mot cyberangrepp från kvalificerade aktörer är en nationell angelägenhet, och alla samhällets aktörer måste hjälpas åt.

I detta arbete är det avgörande att digitaliseringen stärks med en robust basplatta när det gäller cybersäkerhet. Det innebär att alla har ett ansvar att bidra till ett systematiskt säkerhetsarbete. Det handlar om vardagsrutiner, tekniklösningar, upphandlingsförfaranden och uppföljning av säkerhetsrutiner och så vidare.

Detta arbete kommer att kosta. Sveriges säkerhet måste få kosta. Men det är en nödvändig investering för såväl myndigheter som näringsliv.

Vi vet att säkerhetsarbetet i dag tyvärr är eftersatt på många håll. Kunskapen om sårbarheter och hur de kan motverkas behöver öka, i hela samhället. Det finns sårbarheter som måste täppas till. Angreppen mot oss pågår här och nu.

Kunskap är därmed vår första försvarslinje. Det är av stor vikt att kunskapen om och förståelsen för hoten sprids brett i samhället för att öka medvetenheten och engagera fler i säkerhetsskyddsarbetet. Detta ser vi som en av de viktigaste uppgifterna för den verksamhet som nu inleds inom ramen för inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet.

Våra respektive myndigheters mest fundamentala uppdrag är att skydda liv och hälsa, Sveriges intressen, den svenska demokratin, och våra medborgares fri- och rättigheter. I och med inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet ökar vår möjlighet att effektivt fullgöra detta uppdrag. Gemensamt stärker vi Sveriges motståndskraft mot dagens och morgondagens cyberhot.

Dan Eliasson, generaldirektör, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Klas Friberg, generaldirektör, Säkerhetspolisen

Lena Hallin chef, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), Försvarsmakten

Björn Lyrvall , generaldirektör Försvarets radioanstalt (FRA)"

"FAKTA. NATIONELLT CENTER FÖR CYBERSÄKERHET

Den 10 december fattar regeringen beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet.

Centret kommer att inrättas av fyra samverkande myndigheter – Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt (FRA), Säkerhetspolisen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Centret ska ha en nära samverkan med Post- och telestyrelsen (PTS), Polismyndigheten samt Försvarets materielverk (FMV) som ska ges möjlighet att medverka i centrets verksamhet.

Det övergripande målet för Nationellt center för cybersäkerhet kommer vara att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska cybersårbarheterna.

Samverkan med privata och offentliga aktörer ska utgöra en central del av uppdraget.

Under 2021 kommer personal i det nyinrättade centret att samlokaliseras i en gemensam lokal. Beslut om var centret ska lokaliseras kommer att fattas i närtid.

Centrets personalstyrka kommer att byggas upp stegvis. År 2023 beräknas ett 100-tal personer arbeta i centret "

”Svensk krisberedskap har inte fungerat som den borde”

Om kriser och olyckor finns en mängd olika bestämmelser i svenska lagar och förord-ningar. Men bristande systematik och samord-ning försvagar krisberedskapen. Den rättsliga regleringen bör därför arbetas om för att skapa ett överskådligt och tydligt regelverk som är praktiskt användbart också i en fredstida kris, skriver Johan Hirschfeldt och Olof Petersson.

DN. DEBATT 201211

Under tillväxtens och välfärdsreformernas årtionden fanns visserligen kalla krigets yttre hot. Men Sverige var länge lyckligt förskonat från större kriser och katastrofer.

Sedan dess har situationen förändrats. Terroristattentat under 1970-talet, Palmemordet 1986, Estonias förlisning 1994, tsunamikatastrofen 2004, terrordådet på Drottninggatan 2017 och skogsbränderna 2014 och 2018 är några exempel. Dessutom ökar riskerna för cyberattacker och andra så kallade gråzonshot eller hybridhot.

Under fredliga och normala förhållanden fungerar Sveriges statsskick jämförelsevis väl. Demokratins grundprinciper är fast förankrade och rättsstatens garantier för grundläggande fri- och rättigheter samt den offentliga maktens lagbundenhet håller minst lika hög standard som i andra europeiska demokratier.

Men det har visat sig att den offentliga makten inte fungerar lika väl när det inträffar allvarliga kriser. Det är i sådana lägen som statsmakterna sätts på särskilt hårda prov.

Tsunamikommissionen slog fast att den grundläggande bristen i statsförvaltningen var att det vid denna tidpunkt saknades en fungerande organisation för hantering av större kriser. I samband med den pågående coronapandemin konstaterar socialministern att det har blivit uppenbart att den ordning som gäller i Sverige, att varje myndighet och region själv tar ansvar för sin krisberedskap, inte har fungerat som den ska.

”Riksrevisionens samlade bedömning är att regeringen och ansvariga statliga myndigheter inte säkerställer en god beredskap för hantering av ett utbrott av en pandemisk influensa”, var huvudslutsatsen i en granskningsrapport 2008.

Det är inte så att Sverige saknar en krisberedskap. Problemet är snarast det motsatta. Det finns i olika lagar och förordningar en mängd olika bestämmelser om kriser och olyckor. Men dessa bestämmelser har tillkommit vid olika tidpunkter och för olika situationer.

När vi för vår nya bok har inventerat regelverket har vi funnit ett stort antal krisbegrepp som är helt eller delvis överlappande: utomordentliga förhållanden, utomordentliga händelser, extraordinära förhållanden, extraordinära situationer, extraordinära händelser i fredstid, fredstida krissituationer, påtaglig fara, allvarliga händelser, allvarliga störningar i samhällets funktionalitet, allvarliga kriser och påfrestningar, katastrofer, gråzon, hybridhot, oförutsedda händelser och yttre påverkningar, orostider, samhällsstörningar och svåra påfrestningar på samhället i fred.

Det finns brister vad gäller systematik och samordning. Dessa svagheter riskerar att försvaga krisberedskap och räddningstjänst. Om anvisningarna är oklara och motsägelsefulla kan det leda till praktiska problem när beslutsfattare på olika samhällsnivåer ska fatta snabba, samordnade och kloka beslut i akuta krissituationer.

Den rättsliga regleringen bör därför arbetas om för att skapa ett överskådligt och tydligt regelverk som är praktiskt användbart också för en fredstida kris.

Men det räcker inte. En del fredstida kriser kan komma helt oförutsett och ställa krav på snabba beslut och åtgärder. Mycket kan förberedas genom en god författningsberedskap. Det förutsätter att de olika fackdepartementen, under en stark ledning och samordning, förbereder ett enhetligt system av rättsregler som kan sättas i kraft i händelse av en kris. Den svenska riksdagen har möjlighet att fatta snabba beslut.

Det kan ändå hända att det inte finns tid att invänta riksdagens beslut. Då faller ansvaret på regeringen. Vår regeringsform innehåller redan en sådan möjlighet i händelse av krig och krigsfara. Regeringen kan då ytterst ta över det mesta av riksdagens lagstiftningsmakt. Regeringen får dock aldrig ändra grundlagarna, riksdagsordningen eller vallagen.

Det är en svaghet att Sverige saknar en liknande möjlighet för allvarliga kriser i fred. Ett förslag till en sådan bestämmelse i regeringsformen lades fram av Grundlagsutredningen 2008. Regeringens roll skulle enligt detta förslag kontrolleras av riksdagen. Regeringens krisföreskrifter skulle få gälla i högst tolv dagar. Sedan måste riksdagen ta över. Men efter viss remisskritik valde den dåvarande alliansregeringen att inte gå vidare med förslaget.

Ett tillägg till regeringsformen ersätter inte behovet av att se över andra rättsregler för den fredstida krisberedskapen. Däremot skulle en ny grundlagsbestämmelse kunna bidra till att ge enhetlighet och stadga åt det samlade regelverket. En beredskapslag för fredstida kriser, som

baseras på en ny grundlagsbestämmelse, kan användas för att, under riksdagens kontroll, hålla samman systemet och inrymma startsignaler eller omslagspunkter för att sätta beredskapsreglerna i kraft.

En översyn av rättsreglerna för fredstida krissituationer är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för en välfungerande krisberedskap. Att besluta om nya lagar och förordningar är en sak. Men frågan är om besluten kommer att få åsyftad verkan.

Flera av de senaste årtiondenas reformer av det svenska statsskicket har visserligen gått ut på att stärka de granskande funktionerna. Men kontrollmakten letar ändå efter sina former. Inom en del områden finns en noggrann uppföljning av myndigheternas verksamhet men inom andra områden kan missförhållanden pågå länge utan att upptäckas.

En välfungerande kontrollmakt är av vikt för hela den offentliga verksamheten men särskilt för ett krisläge. En akut kris ställer krav på snabba och precisa beslut och åtgärder. Då är det av extra stor betydelse att myndigheterna faktiskt fungerar som det är tänkt.

Ett sätt att stärka kontrollmakten är att ge Riksrevisionen ett vidgat uppdrag. Som det nu är granskar Riksrevisionen endast den statliga sektorn. Mandatet borde i stället, liksom för JO, omfatta hela den offentliga verksamheten, inklusive regioner och kommuner. Tanken är inte att ersätta utan att komplettera dagens system för kommunal revision. Ett vidgat uppdrag för Riksrevisionen skulle göra det möjligt att systematiskt och kontinuerligt följa hur riksdagens och regeringens mål faktiskt förverkligas av den offentliga sektorns myndigheter, oavsett om de har staten, regionerna eller kommunerna som huvudman.

Demokratin bygger ytterst på förtroende. Om statsmakterna inte har förmåga att i en akut kris skydda landets befolkning och vitala samhällsfunktioner så riskerar förtroendet för det demokratiska systemet att undergrävas. Uppgiften är att skapa en mer robust statsmakt.

Johan Hirschfeldt, tidigare rättschef i Statsrådsberedningen, justitiekansler och hovrättspresident i Svea hovrätt, var ordförande i Tsunamikommissionen och ledamot i Grundlagsutredningen.

Olof Petersson, tidigare professor i statskunskap vid Uppsala universitet, var ordförande i Maktutredningen, ledamot i Ekonomikommissionen och rådgivare i Utredningen om en ny myndighet för psykologiskt försvar "

"Artikelförfattarna utkommer i dag med boken ”Rättsregler i kris” (Dialogos Förlag) "

”Smittspridningen i samhället drev smittan på äldreboenden”

Det finns ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena. Det visar vår analys av smittspridningen på äldreboenden. Men samband saknas för flera faktorer som lyfts i debatten – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer, skriver Eva Nilsson Bågenholm och Antje Dedering , Vårdföretagarna .

DN. DEBATT 201212

För att äldreomsorgen ska stå bättre rustad för framtida pandemier har Vårdföretagarna låtit ett oberoende analysföretag göra en genomlysning av smittspridningen på landets äldreboenden. Resultaten visar ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena, medan samband saknas för flera faktorer som i debatten lyfts som orsaker till att smittan drabbat äldreomsorgen – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer. Analysen är ett viktigt kunskapsunderlag när politik och myndigheter fattar beslut om äldreomsorgens utveckling, och för vår förmåga att hantera framtida pandemier.

Sambandet mellan smittspridning i samhället och smitta på äldreboenden bekräftas ytterligare om man också studerar offentlig statistik från Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen för samtliga kommuner i riket. Kommuner som har haft hög smitta i samhället har haft en hög smitta på sina äldreboenden och kommuner som har haft låg smitta i samhället har haft låg smitta på sina äldreboenden.

Analysen stärker vad flera experter redan pekat på: att samhällsspridningen tycks vara den viktigaste förklaringen till att så många på äldreboenden drabbades av covid-19. Äldreomsorgen är en del av samhället – och det är svårt att förhindra att smittan tar sig in om den är etablerad i det kringliggande samhället. Det är med andra ord en riskfylld strategi att tillåta samhällsspridning om målsättningen är att skydda de sköraste äldre.

Analysen visar också att storleken på boendet samvarierar med att få in smittan på boendet. En naturlig förklaring till det är sannolikt att fler personer går ut och in på ett större äldreboende där det finns fler medarbetare, fler äldre och fler anhöriga. Äldreboendets storlek tycks dock inte ha någon betydelse för förmågan att hantera smittan när den väl kommit in.

Det finns också ett tydligt samband mellan smitta hos personalen och att smittan kommit in på ett äldreboende. När Vårdföretagarnas medlemsföretag redovisat de troliga orsakerna till hur smittan kommit in på boenden nämns bland annat spridning från medarbetare utan symtom. Karolinska universitetssjukhuset har i en studie visat att 7 procent av nära 600 testade medarbetare i ett äldreomsorgsföretag hade en pågående covid 19-infektion, trots att de var symtomfria.

Minst lika viktigt som att studera de faktorer som har samband med smittan, är att studera de faktorer som inte uppvisar någon korrelation.

Under våren har andelen visstidsanställda på äldreboenden pekats ut som en orsak till smittspridningen. Det motsägs av vår analys. Det finns inte något statistiskt samband mellan andelen fast anställda och smitta. Inte heller hur många som smittats. Påståendet att andelen visstidsanställda har varit en orsak till smittspridningen på äldreboenden har baserats på andelen vikarier under pandemin. Det är

ett logiskt felslut. Under pandemins värsta veckor, när personal var tvungna att stanna hemma vid minsta symtom, var vikarier i själva verket en förutsättning för att klara omvårdnaden. Detta bekräftas av Vårdföretagarnas medlemsföretag. På boenden med smitta hade man något svårare att hitta personal under de svåra vårveckorna. Boenden som inte har haft smitta har, liksom före pandemin, haft en god personaltillgång.

Analysen visar inte något samband mellan basala hygienrutiner och smittspridning, något som varit ett flitigt förekommande påstående i debatten. Detta resultat bekräftas också av offentlig statistik.

Om man ser till hur smittspridningen sett ut i kommunerna och jämför detta med kommunernas resultat i SKR:s mätning av följsamheten till basala hygienrutiner och klädregler ser man inget samband. Det finns kommuner som noterats ha en hög efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan på boendena varit mycket hög. Det finns också exempel där kommunen har en låg efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan varit låg.

God hygien är absolut nödvändigt att tillämpa för att förhindra smittspridning i äldreomsorgen och våra medlemsföretag vittnar om att de utbildningsinsatser som gjorts under året har varit omfattande. Men vår slutsats är att det sannolikt inte är bristande följsamhet till hygienrutiner som varit drivande för smittspridningen.

Ytterligare ett antal parametrar såsom utbildningsgrad och närvaro av sjuksköterskor och läkare har studerats utan att studien kunde påvisa något entydigt samband.

Smittspridningen till och inom äldreboenden är en komplex fråga. Vi hoppas att vår analys bidrar till att bygga kunskap. Men det är av största vikt att fortsätta analysera och studera vilka faktorer som bidrar till smittspridning i samhället generellt, och inom äldreomsorgen. Här behövs studier som kan ge en bättre förståelse och därmed underlag för att bedöma vad som faktiskt leder till ökad eller minskad smittspridning. Sverige befinner sig just nu i en andra våg av pandemin, med en pressad sjukvård och ökande smitta inom äldreomsorgen. Effekterna av ett eventuellt vaccin ligger månader bort. Därför är analysen betydelsefull redan nu.

Diskussionen framåt bör i högre utsträckning baseras på fakta och data och mindre på spekulation och gissningar.

Eva Nilsson Bågenholm, ordförande Vårdföretagarna

Antje Dedering, förbundsdirektör Vårdföretagarna"

"FAKTA. ANALYSEN
Analysen bygger på:
Data från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.
Enkätundersökning på 133 äldreboenden i 62 kommuner, med sammanlagt 6 763 äldre.

Analysen visar att:
Kommuner som har fler smittade i samhället har fler smittade på äldreboenden.

Det finns ingen korrelation mellan smittspridningen till äldreboenden och anställningsform eller hygienrutiner.
Enkätundersökning och analys av Sirona AB, på uppdrag av Vårdföretagarna. "

”Dåliga personalvillkor bakom smittan på äldreboenden”

I två nya rapporter kan vi visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset. Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal och var sämre bemannade före pandemin. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner stärker äldreomsorgen, skriver Tobias Baudin, Kommunal.

DN. DEBATT 201213

Coronapandemin har drabbat vårt samhälle hårt. Med rekordstora konsekvenser för äldreomsorgen finns det skäl att se över den svenska krisberedskapen. Inom kort presenterar regeringens coronakommission sitt delbetänkande om äldreomsorgen under pandemin. Men redan nu kan Kommunal slå fast vilka åtgärder som krävs för att hantera nya kriser – och säkra kvaliteten i äldreomsorgen permanent.

Enligt Socialstyrelsen var 90 procent av de avlidna med covid-19 under mars och april 70 år eller äldre. Av dem bodde hälften på särskilt boende, och ytterligare en fjärdedel hade hemtjänst. Tre av fyra var alltså i samhällets vård när de dog. Nu måste fack och arbetsgivare, regering, regioner och kommuner dra slutsatser av det, och stärka äldreomsorgen.

I dag har drygt 170 000 svenskar över 65 år hemtjänst. Ytterligare drygt 82 000 äldre bor på någon form av äldreboende. Det är en mindre andel av de äldre än tidigare, år 2000 bodde 20 procent av befolkningen över 80 år på äldreboende. År 2019 hade andelen rasat till 12 procent av dem över 80 år. De som har plats på äldreboende är i dag därför sjukare, äldre och skörare än tidigare.

I två nya rapporter kan Kommunal visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset.

Rapporten ”Pandemi på äldreboendet” presenterar en undersökning bland Kommunals skydds- och arbetsplatsombud på äldreboenden i hela Sverige. Med hjälp av data från 1 048 äldreboenden jämförs äldreboenden som inte hade någon smittspridning med äldreboenden som hade ett eller flera fall av konstaterad covid-19.

Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal. På fyra av tio äldreboenden med fler än ett fall var minst var femte personal timavlönad. Bara två av tio äldreboenden utan smittspridning hade över 20 procent timavlönade.

Äldreboenden med smittspridning var sämre bemannade före pandemin. På äldreboenden med flera smittade ansåg 39 procent att bemanningen var tillräcklig strax före pandemin jämfört med äldreboenden utan smitta där 50 procent ansåg att bemanningen var tillräcklig.

Äldreboenden med flera smittade har i större utsträckning haft personal som har gått till arbetet trots symtom: 28 procent jämfört med 10 procent på äldreboenden utan smittspridning.

Äldreboenden utan covid-19-fall svarar i lägre uträckning att det har förekommit att personalen har arbetat utan rätt skyddsutrustning (25 procent) än äldreboenden med fler covid-19-fall (54 procent).

Rapporten ”Att stå längst fram” dokumenterar Kommunals arbete under coronakrisen våren 2020. Materialet består bland annat av dagliga rapporter från Kommunals avdelningar under hela våren, drygt 180 sidor, samt mötesanteckningar från Kommunals centrala krisgrupp och återkommande enkätundersökningar bland tiotusentals skyddsombud och arbetsplatsombud.

En stor del av arbetet handlade om att ge undersköterskor och vårdbiträden möjlighet att bära skyddsutrustning för att skydda sig och de äldre från smitta. Medlemmar i Kommunal fick jobba i munskydd av pappersservetter och visir som pysslats ihop av OH-blad och tvättsvampar. De fick göra förkläden av sopsäckar och engångsregnponchos. En del köpte cyklop att ha på sig på jobbet för att försöka värja sig från smittan.

Kommunal gjorde upprepade enkäter bland skyddsombud inom vård och omsorg under våren. I en undersökning som gjordes bland 2 052 skyddsombud, regionala skyddsombud och arbetsplatsombud inom vården och äldreomsorgen den 25 och 26 mars rapporterade en fjärdedel av skyddsombuden på äldreboenden att det förekommit tillfällen när personal arbetat utan rätt skyddsutrustning. Bara hälften av skyddsombuden inom hemtjänsten uppgav att det över huvud taget fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Läget blir långsamt bättre under våren, men fortfarande i maj uppgav en fjärdedel av skyddsombuden inom hemtjänsten att det inte fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Kommunals skyddsombud lämnade in över 85 krav om åtgärder enligt arbetsmiljölagen till Arbetsmiljöverket. Vid 50 tillfällen fick Kommunals skyddsombud använda sig av skyddsombudens lagliga rätt att lägga ett skyddsombudsstopp och stoppa arbetet. Det mest uppmärksammade är det skyddstopp som lades på vård- och omsorgsboendet Serafen på Kungsholmen i Stockholm den 7 april. Men samma vecka lade Kommunals skyddsombud skyddstopp även på Östra Sjukhuset i Göteborg och inom Kirunas hemtjänst.

Arbetsmiljöverket bekräftade att det var rätt att stoppa arbetet på Serafen, och slog fast att både munskydd och visir ska användas vid patientnära arbete med brukare med misstänkt eller bekräftad covid-19. SVT:s ”Uppdrag granskning” har skildrat hur Sveriges kommuner och regioner bakom ryggen på Kommunal förmådde Arbetsmiljöverket att ”förtydliga” att frågan om munskydd ska användas skulle ske efter ”lokala riskbedömningar”. Det tvingade Kommunals skyddsombud att ta strid för personalens rätt att bära munskydd arbetsplats för arbetsplats, under hela våren.

När Kommunal tvingades larma berodde det till stor del på brister som funnits i verksamheten långt före pandemins utbrott. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner inför nödvändiga åtgärder för att stärka äldreomsorgen:

1 Inte en chans att vi går tillbaka till hur det var i äldreomsorgen före pandemin. Vi måste bygga något bättre. Det går att rusta upp äldreomsorgen till att bättre kunna skydda och ta hand om målgruppen, sköra och sjuka äldre, om den politiska viljan finns. Då krävs bättre bemanning och fler yrkesutbildade.

2 Avskaffa karensavdraget permanent. I coronapandemin är det en fråga om liv och död att begränsa smittan, men även i vanliga fall borde det vara en självklarhet. När fler smittas av influensa eller förkylning blir det i slutändan fler som stannar hemma från jobbet.

Och när det gäller äldreomsorgen finns det alltid en risk att sjuk-närvaro får livsfarliga konsekvenser, inte bara när det gäller covid-19.

3 Höj grundbemanningen med fler trygga anställningar. Större andel timavlönade kan ha ökat risken för smittspridning. Man måste ha tryggheten att kunna stanna hemma när man är sjuk, dessutom kommer det att minska vikariebehovet och bidra till högre omsorgskvalitet att ha en högre grundbemanning av utbildad personal. Dessutom bidrar lägre personalomsättning i sig till bättre förutsättningar för kvalitet.

4 Sverige behöver få en bra pandemiberedskap på plats. Ett nedbantat, underbemannat välfärdssystem, avvecklade beredskapslager och en nedprioriterad äldreomsorg kan inte skydda oss i en kris, det behöver byggas upp.

Som ordförande för Kommunal hoppas jag att coronakommissionens delbetänkande blir startskottet för en bred samhällsdiskussion om vad som har gått fel – och vad som måste rättas till i svensk äldreomsorg. Vi har inte råd att vänta längre.

Tobias Baudin, förbundsordförande Kommunal "

”Det ska bli enklare att bygga strandnära på landsbygden”

Jag lämnar i dag till regeringen ett förslag om att göra det lättare att bygga strandnära på landsbygden. Samtidigt föreslår jag att strandskyddet bör stärkas i områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor. Mitt utredningsuppdrag är en del av januariavtalet, skriver utredaren Catharina Håkansson Boman.

DN. DEBATT 201214

I dag överlämnar jag förslag till miljöminister Isabella Lövin, som underlättar strandnära byggande och verksamhet inom landsbygds-områden. Jag har haft regeringens uppdrag att göra om strandskyddet i grunden genom en ökad differentiering som tar hänsyn till att tillgången till sjöar och stränder varierar i landet.

Uppdraget innebär att villkoren för bostäder och näringsverksamhet i glest bebyggda områden ska förbättras. Förutsättningarna för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar att etablera sig i områden med lägre befolkningstäthet och exploateringstryck måste bli bättre. Det betyder att dagens reglering i miljöbalken behöver göras om.

Samtidigt får strandskyddets syften inte äventyras. Avsikten har varit att söka en balans i förslagen mellan målen för landsbygdspolitiken och miljö- och friluftsmålen. Uppdraget är en del av januariavtalets 73-punktsprogram.

Det övergripande målet är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd. Den demografiska utvecklingen, geografiska avstånd och finansiella förutsättningar för byggande och verksamheter är några utmaningar för att komma dit.

För att underlätta byggnation föreslår jag att kommuner bör kunna ansöka hos länsstyrelsen om att strandskyddet ska kunna hävas i landsbygdsområden. Kommuner kan också välja att peka ut sådana områden i översiktsplanen, där det ska vara enklare att få dispens än med dagens så kallade LIS-områden.

Det bör ligga på kommunerna att utreda vilka områden som kan komma i fråga för att upphäva strandskyddet. De bevakar allmänna intressen och har ansvaret för markanvändningsfrågor. De har kunskap om lokala förhållanden och förutsättningarna beträffande strandskyddets syften. Deras kompetens och möjlighet till lokal förankring tas därför tillvara. Det lokala inflytandet ökar också, eftersom det är kommunen som initierar frågan om att häva strandskyddet.

Att det blir enklare att bygga i strandnära områden medför också bättre förutsättningar för besöksnäringen. Det kan exempelvis ge större möjligheter att kunna anpassa verksamheten för ökad turism under hela året och inte enbart under högsäsong.

En ökning av antalet besökare skapar underlag för service och är positivt för det lokala näringslivet. Bättre förutsättningar för näringslivet medför i sin tur fler arbetstillfällen, vilket ökar attraktiviteten ytterligare för att flytta till och bo kvar i landsbygden.

Lättnader i strandskyddet kan dessutom förbättra de finansiella villkoren för byggnation.

Förslagen innebär inte att byggande och verksamheter utan vidare kan genomföras. Åtgärder kräver också bygglov eller anmälan enligt plan- och bygglagen. Även de ekonomiska incitamenten för att bygga i landsbygden har betydelse för att byggande och verksamheter ska komma i gång.

Strandskydd är nära förknippat med den svenska allemansrätten. Lagstiftningen har sitt ursprung på 1950-talet. Strandskyddet skulle trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv vid hav, insjöar och vattendrag för allmänheten.

1994 fick strandskyddet ytterligare ett syfte. Det tillkom för att bevara goda livsvillkor för växter och djur. I samband med lagändringen bestämdes att länsstyrelsen skulle ompröva tidigare beslut för områden som i framtiden inte skulle omfattas av strandskydd.

Elva av 21 länsstyrelser beslutade att undanta områden. Besluten är uppbyggda på olika sätt. Strandskyddet är i dessa fall upphävt för de flesta små sjöar och vattendrag. De elva undantagen ger olika förutsättningar mellan länen, där en del är högt exploaterade och andra lågt exploaterade.

2009 infördes bestämmelser om differentiering av strandskyddet. Avsikten var att införa lättnader för att främja utvecklingen av områden på landsbygden med god tillgång till stränder. Dessutom skulle bestämmelserna begränsa nybyggnation i övriga delar av landet genom tydligare och stärkta regler och en fortsatt restriktiv tillämpning.

Strandskyddsdelegationen noterade 2015 att i motsats till avsikten med förändringen föreföll strandskyddet fortfarande vara starkt i glesbygd men svagare i tätbebyggda områden.

Exploateringen av stränderna, befolkningstäthet och exploateringstryck varierar i landet inom och mellan län men även inom kommuner. Förhållandena förändras också över tid, inte minst på grund av den pågående urbaniseringen. Det har blivit tydligare att bestämmelserna måste kunna ge utrymme både för lokala anpassningar och dynamiska förändringar.

Lättnader i strandskyddet kommer exempelvis att kunna genomföras i mycket större utsträckning i Jokkmokks kommun, som har den lägsta exploateringsgraden av stränderna (1,4 procent) än i Danderyds kommun, som har den högsta (68,9 procent).

Det generella strandskyddet vid små sjöar 1 hektar eller mindre och vattendrag 2 meter eller smalare bör tas bort. Strandskydd ska heller inte gälla vid anlagda vatten som dammar och våtmarker som har tillkommit efter 1975. Det bör leda till ökad acceptans och legitimitet för bestämmelserna och mindre tillämpningsproblem.

Strandskyddet bör differentieras mer. Kommuner bör kunna ansöka om att strandskyddet upphävs i strandnära områden eller redovisa sådana områden i översiktsplan. Där ska det vara enklare att få dispens.

Länsstyrelsen ska häva strandskyddet inom ett landsbygdsområde, om kriterier för detta är uppfyllda. Det ska vara områden som har god tillgång på obebyggd mark, inte har stor efterfrågan på mark för bebyggelse och inte är av särskild betydelse för något av strandskyddets syften.

Prövningen ska beakta om området behövs för enstaka en- eller tvåbostadshus, om det behöver tas i anspråk för att tillgodose ett allmänt intresse att utveckla sammanhållen bebyggelse eller om området behövs för åtgärder som är nödvändiga för en verksamhet som har fördel av ett strandnära läge.

Strandskyddet bör stärkas i områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor. Det bör även stärkas i vattenområden av särskild betydelse för djur- och växtlivet. Där ska de särskilda skälen för dispens tillämpas särskilt restriktivt.

Strandskyddet bör bli mer förutsägbart och enklare att administrera. Länsstyrelserna bör klarlägga var strandskyddet ska gälla. Såväl högexploaterade som lågexploaterade län har undantagit strandskydd i olika utsträckning. Tillämpningen försvåras av att besluten ibland baseras på gamla, tryckta kartor som inte uppdateras.

Problem uppstår framför allt för den enskilde och för allmänheten när de vill veta var strandskyddet gäller. En digitalisering kan bidra till att göra strandskyddet mer transparent, förutsägbart och rättssäkert.

Tillsynen av efterlevnaden bör förstärkas. En rättvis tillämpning av strandskyddsreglerna och tillsyn av efterlevnaden är viktig för att skyddet ska uppfattas som legitimt. Det behövs en ändamålsenlig och effektiv tillsyn. Ökade resurser bör därför tillföras för tillsynsvägledning och utbildningsinsatser.

Lättnader från strandskyddet i landsbygdsområden och vid mindre sjöar och vattendrag kan få negativa konsekvenser för miljön.

Utredningen har därför gjort en ingående analys av miljökonsekvenserna. Jag kan konstatera att med en varsam tillämpning från kommuner och länsstyrelser liksom skarpare tillsyn bör den negativa påverkan på miljön som en följd av lättnader i bestämmelserna bli begränsad.

Catharina Håkansson Boman, särskild utredare

”Tvinga porrsajter att kolla besökares ålder med bank-id”

Dagens barn har gratis tillgång till allt grövre porr. I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden går nu unga före och kräver att vi ska ta vårt ansvar. En lösning där besökarens ålder kontrolleras med något liknande bank-id skulle kunna minska porrkonsumtionen bland unga, skriver Philip Botström (S), Carina Ohlsson (S), Annika Strandhäll (S) och Maria Strömkvist (S).

DN. DEBATT 201215

8 av 10 tonåringar vill ha lagstiftning som begränsar spridningen av pornografi till barn och unga under 18 år. Bland tonårskillar är det 7 av 10 och bland tjejer 9 av 10. Också bland vuxna är stödet för sådan lagstiftning stort visade en Sifo-undersökning i höstas. Förra veckan kom nyheten att Visa och Mastercard blockerar betalningar till världens största porrsajt då det framkommit att där finns mängder med våldtäkter – också på barn – som plattformen inte agerat på utan i stället spridit och tjänat pengar på. Men mycket av materialet är gratis, framför allt det som når barn och unga. Därför är det dags att se över möjligheten att tvinga porrsajter att kontrollera besökares ålder.

Genomsnittsåldern då svenska pojkar börjar söka på porr var tolv år 2014. Sedan dess har skärmtiden ökat och porren fortsatt att bli mer tillgänglig och aggressiv i sin marknadsföring. Under flera års tid har unga tjejer och killar gång på gång slagit larm om hur porren påverkar dem negativt, i form av ökad press och skeva förväntningar på vad sex är. Kraven på att agera har kommit från elevernas metooupprop,

elevorganisationer och tjej- och kvinnojourer. Vi ser också en växande grupp föräldrar som kräver lagstiftning mot porren, efter att ha upptäckt att skolan och de själva inte klarar att skydda barnen hur många samtal de än har.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde under hösten kunskap om sex och relationer obligatoriskt för blivande lärare, för att skolan ska bli en starkare motvikt till porrindustrin. Runt om i landet ser allt fler kommuner till att de porrfilter som redan gäller för deras anställda också används i förskolor och skolor.

Men att samtala, undervisa och filtrera kommer inte vara nog. Vi behöver angripa problemet från flera håll med åtgärder som får snabbare effekt. En lösning liknande bank-id har potential att drastiskt minska konsumtionen av pornografi bland unga.

Att samhället ska skydda barn och unga från pornografi är anledningen till att det alltid har varit självklart med åldersgräns för att hyra porrfilm och att porrtidningarna täcks högst upp i hyllan i tobakskiosken.

Men marknaden och tekniken har för länge sedan sprungit om dessa tillvägagångssätt. Nu har vi en situation där porren både är grövre än någonsin och mer oreglerad än någonsin. Dagens barn är den första generationen som har fri tillgång till filmer som visar män begå övergrepp mot flickor och kvinnor. De har det ett knapptryck bort, överallt, dygnet runt. Gratis.

Vi vet inte än vilken påverkan det kommer att få på sikt. Men inte oväntat ser vi nu att den grupp killar som tittar mycket och ofta på porr har vuxit lavinartat. De senaste siffrorna från Folkhälsomyndigheten visar att 41 procent av killar mellan 16 och 29 år porrsurfar dagligen eller nästan dagligen att jämföra med 3 procent av tjejerna. Mellan år 2004 och 2014 ökade andelen 18-åriga killar som såg porr mer eller mindre dagligen från 11 procent till 26 procent, enligt en studie från Linköpings universitet.

Den sajt som nu blockats av kreditkortsföretagen är den tionde mest besökta webbsidan i världen och beskriver sig själva som den ”bästa grovporrsidan”. I den egna statistiken lyfter de fram att svenskar utgör en ”imponerande” stor del av kunderna med tanke på vår lilla population. Svenskar är särskilt intresserade av kategorierna anal, fisting, bondage och pissing jämfört med genomsnittspubliken.

Den som tittar mycket och ofta påverkas. Studien från Linköpings universitet visade att det finns ett samband mellan att titta ofta på porr och att titta på våldsamt och grovt material. Samma grupp uppger i högre grad att de utvecklat ett beroende som de behöver hjälp med, samt att de blir inspirerade av och har provat det de sett i porren i verkligheten.

Politik mot porr handlar alltså inte om att straffa de som tittar då och då och på sin höjd har ett ojämställt sexliv. Det handlar om att skydda de mindre barn som ofrivilligt exponeras för grov porr. Det handlar om att skydda en växande grupp pojkar som tittar mer eller mindre dagligen på pornografi, och flickorna som tvingas ta konsekvenserna.

Sexuella övergrepp mot unga tjejer är utbrett. Siffror från Stockholm visar att andelen flickor som uppger att de tvingats till sex ökat markant på 20 år. I Brås senaste studier uppger mer än var fjärde flicka i åldern 16–19 år att de utsatts för sexualbrott det senaste året och 7

procent att de har varit utsatta för misshandel eller sexuella övergrepp av en pojkvän.

I Sverige var vi först i världen med att införa en sexköpslag. Den här gången finns andra exempel att lära av. Flera länder har nyligen tagit beslut om att införa åldersverifikation för nätporr. Hur långt man kommit och hur väl det fungerar varierar, men den politiska viljan att agera finns. I Frankrike kom en lag på ålderskontroll i somras. Där görs kontrollen av sajterna själva, till exempel genom att användare behöver ange sina kreditkortsuppgifter. Den nya lagen innebär också att Frankrike har möjligheten att svartlista och blockera sajter utanför landet som inte följer reglerna.

Australien införde en liknande lag i år och tittar på olika lösningar för id-kontroll. Där har diskussionen handlat mycket om att det inte finns några garantier för att barn inte ska kunna runda det system som införs, men att det ändå är det bästa sättet att minska skadeverkningarna av pornografi. I den forskningsöversikt den australiska regeringen låtit göra lyfts samband mellan ungas porrkonsumtion och sexuellt våld och negativa attityder till flickor och kvinnor. I Tyskland används åldersverifikation sedan några år tillbaka för att skydda unga från skadligt innehåll på nätet, bland annat pornografi. Storbritannien tittar på lösningar för ålderskontroll som ska komplettera de filterlösningar som redan är utbredda på allmänna platser som kollektivtrafik, skolor och bibliotek och som är standard på internetabonnemang.

En svensk lag som begränsar tillgången till pornografi måste utformas efter vårt lands förutsättningar. Vi behöver hitta lösningar som omfattar det fåtal kända stora utländska sajter där majoriteten av svenskarnas porrkonsumtion sker i dag, skyddar barn och unga och samtidigt respekterar den personliga integriteten.

Det kommer att krävas att flera aktörer, däribland internetoperatörerna, tar ett gemensamt ansvar såsom vi redan sett hos kreditkortsföretagen.

Exakt hur det ska lösas, om det ska vara med hjälp av bank-ID eller en annan teknisk lösning, skulle behöva utredas. Likaså hur det kan ske i enlighet med både tryckfrihets- och yttrandefrihetslagen. Men vi ska komma ihåg att vi är ett av världens mest innovativa länder.

Det är viktigt att understryka att ålderskontroll för porr inte kommer att vara en heltäckande lösning. Självklart kommer det ändå finnas vägar för hugade unga att runda hindren. Precis som barn och unga tar narkotika, dricker alkohol, röker och kan komma åt spelsajter trots lagstiftning på alla dessa områden.

Men det kommer att försvåra för barn att konsumera pornografi. Om vi kan göra så att det tar 20 minuter i stället för två sekunder för en tolvåring att hitta en gruppvåldtäkt på nätet är mycket vunnet. En ålderskontroll kommer troligtvis också att göra att inga sexåringar trillar in av misstag på porrsidor och får se en man i morfars ålder utsätta en tjej i storasysters ålder. Det skulle också vara en harmonisering av lagstiftningen så att all porr oavsett hur den publiceras omfattas av samma regler.

Vi är ett av världens mest uppkopplade länder. Då måste vi också ta ansvar för de negativa konsekvenserna av digitaliseringen, något annat är bara naivt. I Sverige har vi sex mål för jämställdhetspolitiken, ett är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och i det ingår explicit att motverka exploateringen av kvinnokroppen i pornografi och det våld mot flickor och kvinnor som sker på internet.

I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden har unga gått före och krävt att vi ska ta vårt ansvar. Vi socialdemokrater lyssnar och agerar. Vi är beredda att lagstifta för att porren inte längre ska ha fri tillgång till våra barn.

Philip Botström (S), förbundsordförande SSU
Carina Ohlsson (S), riksdagsledamot, ordförande S-kvinnor
Annika Strandhäll (S), riksdagsledamot, jämställdhetspolitisk talesperson
Maria Strömkvist (S), riksdagsledamot, justitieutskottet "

”Storsatsa på snabbtester för att bromsa coronaspridningen”

"Med de nya snabbtesterna kan Sverige byta till en effektivare strategi för att stoppa spridningen av covid-19. Med frekvent screening av personal i exempelvis äldreomsorgen och bred testning där man misstänker utbrott kan man förebygga och snabbt sätta stopp för spridning. Testerna har införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala, skriver Anders Björkman.

DN. DEBATT 201216

Identifiering av covid-19-infekterade är en grundbult för effektiv pandemibekämpning. Diagnostiken har hittills skett med PCR-tester. Dessa tester har flera nackdelar, främst en lång väntan på testresultatet (1–4 dagar). Testerna kräver avancerad teknik och specialiserad laboratoriepersonal och är dessutom dyra, uppemot 1 000 kronor per test.

Därför begränsades i början testerna till främst sjukhusvårdade patienter och vårdpersonal. När testkapaciteten ökade inkluderades alla patienter med sjukdomssymtom för att konfirmera om dessa hade covidinfektion och då verkligen isolerade sig och för att möjliggöra smittspårning. Sveriges kapacitetsutveckling för PCR-testerna kritiserades under våren, delvis rättmätigt, för att vara för långsam i flera regioner jämfört med andra europeiska länder men var i stort tillfyllest till försommaren. Några kapacitetsbrister har dock uppkommit nu under höstens andra våg.

Trots PCR-testernas nackdelar och svårigheter höjdes dessutom i våras röster för att utvidga testandet avsevärt eftersom man tidigt insåg att även individer utan (asymptomatiska) eller just före symtom eller med mycket lindriga symtom också smittade. I praktiken innebar detta i praktiken att endast en mindre del av alla infekterade och potentiellt smittsamma identifierades med PCR.

Flera, bland annat Lars Calmfors med flera (SvD 1/6), föreslog masstestning för att möjliggöra massiv smittspårning och utvidgad isolering och karantän i befolkningen. Tanken var att det visserligen innebär miljardkostnader men att det samtidigt skulle ge samhällsvinster på än fler miljarder tack vare kraftiga effekter mot smittspridningen. Problemet var dock en bristande förståelse hos dessa förespråkare för PCR-testernas problematik och hur effektiv infektionsbekämpningen skulle bli med dessa, något som jag skrev i en debattartikel i våras (SvD 9/4).

Sedan en tid har nya diagnostiska snabbtester utvecklats, antigentesterna, som är avsevärt enklare, cirka 10 gånger billigare och framför allt ger de svar inom 15–30 minuter och direkt där provet tagits. Testet överbryggar således alla tre ovan nämnda nackdelar med PCR.

Antigentestet är visserligen inte lika säkert som PCR-testet. Det kan både ge falskt positivt eller falskt negativt resultat, framför allt det senare. Bärare av covidvirus kan missas, men det gäller framför allt de med låga virusmängder som förmodligen inte är speciellt eller alls smittsamma.

Dessutom har studier visat att många antigentester (de flesta?) har relativt god känslighet och bara kanske missar 10 procent av de som är PCR-positiva. Detta kan till och med vara en fördel eftersom antigentestet huvudsakligen identifierar de med virusmängder som riskerar att smitta andra. Viktigast är att testresultatet sker inom minuter i stället för dagar.

Detta öppnar för helt nya möjligheter avseende riktade screeningsinsatser och inte minst effektivare smittspårning, alltså helt nya bekämpningsstrategier. Även om man med antigentestet skulle missa några potentiellt smittsamma så uppvägs det mångdubbelt av att man omedelbart kan isolera de med positiva testresultat och börja smittspårning, utredning av eventuellt utbrott med mera. I stället för att vänta dagar på resultatet då många infektioner redan hunnit sprida sig.

För en antigenpositiv individ kan ju också ett PCR-test utföras för att vid behov i efterhand få resultatet konfirmerat medan smittskyddet omedelbart kan åtgärdas.

Antigentester har redan införts i flera länder. Till exempel har man masstestat befolkningen i en hel stad (England) eller helt land (Slovakien) med oklara resultat. I Frankrike vill Korsika införa antigentestning vid ankomst till ön ooch så vidare.

Jag tror dock inte att detta är det optimala utan förordar snarare bättre riktat testande: till exempel frekvent screening av personal i till exempel äldreomsorgen inför arbetsdagen eller bred testning i ett litet område, på en arbetsplats eller skola där ett antal covidsjuka identifierats och man kan misstänka lokalt utbrott. Sådana nya strategier med proaktiv infektionsepidemiologi kommer att både förebygga smitta/utbrott och begränsa dem. Och framöver lär dessa snabbtester bli mycket värdefulla i allmänna öppna vården.

Några antigentester har visserligen nu införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala. Varför har inte testerna införts mer i Sverige? Varför hörs inga röster från de som tidigare predikade masstestning då det var föga meningsfullt med PCR, nu när bred testning med snabbtester är så mycket lättare att genomföra och med en helt annan större betydelse för att begränsa pandemin i Sverige.

Har myndigheterna (Socialstyrelsen med flera) och regionerna varit sena med upphandlingen? Eller har man inte förstått värdet av dessa tester? Eller är det laboratorierna som föredrar lukrativt PCR-testande? Inom andra områden i hälsovården har olika former av snabbtester varit revolutionerande inte minst avseende infektionssjukdomar, till exempel för malariadiagnostik och kontroll. Varför inte för covid-19-bekämpning i Sverige?

Anders Björkman, infektionsläkare, professor i infektionsmedicin, Karolinska institutet "

”Stora journalistpriset ger tyngd åt konspirationsteorier”

Rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas i dag av en irrationell tro på konspirationer. Vi blir då bestörta när juryn för Stora journalistpriset belönar Estoniadokumentären – ett typ-exempel på en konspirationsteori. Kraven på ärlighet och evidens måste vara högt ställda inom den undersökande journalistiken, skriver 10 prisbelönta journalister.

DN. DEBATT 201217

Dokumentärserien ”Estonia – fyndet som förändrar allt” har väckt stort intresse och fått många att fråga sig om myndigheter, militär eller regering medvetet döljer mörka hemligheter om hur Estonia förliste 1994. Nyligen gav juryn för Stora journalistpriset – journalist-Sveriges mest prestigefyllda pris – extra tyngd åt seriens påståenden genom att kora den till Årets avslöjande.

Men ger dokumentärserien en sann och relevant bild av vad som skett? Innehåller den något avslöjande ”som förändrar allt”? Alla håller inte med om det. I senaste numret av tidskriften Filter ger Mattias Göransson en grundlig resumé över de rykten, myter och konspira-tionsteorier som i 20 års tid cirkulerat runt Estoniaolyckan och som dokumentärserien nu alltså framställer som tänkvärda och rimliga.

I tidningen Journalisten har Jonathan Lindström, vars föräldrar dog i olyckan, sällat sig till kritikerna. Han skriver att dokumentärserien sprider konspirationsteorier och avfärdar resultatet som ett medieetiskt haveri: *”Genom att sprida desinformation och vanföreställningar,*

filma gravplatsen och göra infotainment av olyckan, har [regissören Henrik Evertsson] förstärkt anhörigas sorg och vilsenhet. Ännu allvarligare är att han har sänkt ribban för den granskande journalistiken och förmått juryn att devalvera Stora journalistpriset.

Vad tycker tidigare pristagare om Evertssons sällskap?"
Vi som skriver den här artikeln har tilldelats Stora journalistpriset för våra avslöjanden sammanlagt 16 gånger. Vårt svar till Jonathan Lindström är att vi är lika bestörta som han.

Regissören Henrik Evertssons serie är onekligen skickligt berättad. Tonen är lågmäld och finstämd, fotografi och klipp proffsigt och vackert. De intervjuade får tid och rum till eftertanke – åtminstone känns det så. Men genom hela serien ägnar sig Evertsson också åt något som är mycket problematiskt. Med hjälp av suggestivt klipparbete och urval av berättelser skapas känslan av att någon eller några inom statsmakten döljer de verkliga orsakerna till att Estonia förliste. Denna tanke om en gigantisk konspiration som skulle sträcka sig in i regering, offentliga utredningar och militär har länge torgförts av de konspirationsteoretiker som framträder i Evertssons dokumentär.

Genom hela serien lanserar dessa medverkanden teorier om att Estonia sänktes av en sprängning eller en ubåt, och det spekuleras i vilken typ av militärt material ombord som kan tänkas ha provocerat fram attacken.

Genom åren har idén att Estonia egentligen sänktes lanserats i böcker, dokumentärer och artiklar. Ändå har bristen på faktiska belägg förblivit lika påfallande som i de flesta andra konspirationsteorier – antingen det är idéer om att USA:s regering var delaktig i attackerna mot World trade center, att Donald Trump förlorade valet på grund av valfusk eller att vaccin orsakar autism. Frånvaron av belägg påverkar dock inte de troende. Konspirationsteorier existerar bortom förnuft och evidens och har mer gemensamt med religion än med vetenskap.

Ändå är det den sortens hypoteser som Evertsson blåser liv i med sin dokumentär. Han ger konsekvent större utrymme åt dem som misstänkliggör och kastar tvivel, än dem som utrett olyckan och kommit fram till att den ägde rum på grund av hårt väder, materialfel, otur och bristande erfarenhet. Tyckande, oro och substanslösa anklagelser får ta överhanden samtidigt som den stora mängden fakta om förlisningen som finns i gjorda utredningar till största delen undanhålls tittarna.

Evertsson och hans team åkte ut på Östersjön och filmade vraket med en dykrobot. De hittade två hål i skrovet. Den enklaste förklaringen är naturligtvis att sprickorna och hålen uppstod i samband med att fartyget, med en vikt om 12 000 ton, landade på stenar eller andra ojämnheter när det dundrade ner i sjöbotten.

Evertsson valde dock att hemlighålla det ena hålet för tittarna och berättar bara om det andra. Att hålet som han visar upp i dokumentären till största delen befinner sig över vattenlinjen förbigår han med tystnad. I stället får han med klassiska Hollywoodgrepp tittaren att känna att detta är just ”fyndet som ändrar allt”, beviset för att en fruktansvärd mörkläggning skett. Kanske – ja till och med troligast – har en ubåt rammat och sänkt Estonia!

Evertsson hade kunnat peka på det rimliga i att en färja som i storm tappar hela sitt bogvisir självklart tar in stora mängder vatten och därför kan sjunka på kort tid. Problemet är att dokumentärserien då inte hade kunnat marknadsföras som innehållande några nyheter.

Medieintresset hade sannolikt blivit mindre och nomineringen till Årets avslöjande hade uteblivit. Alltså konstruerade man ett avslöjande.

När seriens producent fått kritiska frågor har det intressant nog låtit som att han själv inte vet varför dokumentären gavs undertiteln ”Fyndet som förändrar allt”. Han säger defensivt att det är fullt möjligt att hålet uppstått vid sammanstötningen med havsbotten, och hävdar att inget annat påstås i dokumentären. Egentligen håller alltså till och med han med om att ingenting har avslöjats. Inget mer uppseendeväckande än att ett flygplan går sönder när det slår i backen vid en krasch. Men ett sådant futtigt avslöjande lämnas inte tittaren med. De suggestiva återkommande påståendena och frågorna om ubåtar och sprängningar ger intrycket att något mycket väsentligt framkommit. Trots att filmen egentligen bara för fram spektakulära konspirationsteorier, utan några belägg för att de stämmer.

Det förvånar och oroar oss att juryn för Stora journalistpriset inte reagerade på dokumentärens konspiratoriska retorik. På prisets hemsida motiveras beslutet att ge priset för Årets avslöjande till Evertsson med det högst tveksamma påståendet att ”det svävat ett stort frågetecken kring Estonia under alla år men med upptäckten av det här stora hålet i Estonias skrov har Henrik Evertsson rätat ut det där frågetecknet till ett utropstecken”. Juryn är nu svaret skyldig. Exakt vilken relevant upptäckt anser ni att Evertsson har gjort?

Vi lever i en tid då rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas av den irrationella tro på konspirationer som rullar över världen, och som Estoniadokumentären tyvärr är ett typexempel på.

Journalistiken kan och ska vara en motvikt, men då måste kraven på ärlighet och evidens vara högt ställda, inte minst inom den undersökande journalistiken. I den strävan borde juryn som delar ut priset för årets viktigaste journalistiska avslöjande gå i täten. Inte låta sig bländas av en aldrig så snyggt producerad konspirationsteori.

Bo-Göran Bodin, journalist
Jan Guillou, journalist
Axel Gordh Humlesjö, journalist
Björn Hygstedt, journalist
Dan Josefsson, journalist
Janne Josefsson, journalist
Fredrik Laurin, journalist
Bosse Lindquist, journalist
Nicke Nordmark, journalist
Lars-Göran Svensson, journalist

Artikelförfattarna har tilldelats Stora journalistpriset för sina avslöjanden sammanlagt 16 gånger. "

”Risk för covidsmitta när massvaccinationen startar”

Vi har sett hur bristande skyddsutrustning kan ha lett till att personer i riskgrupper smittats med covid när de vaccinerats mot influensa under hösten. När massvaccinationen mot covid-19 snart drar i gång är det viktigt att rutinerna skärps. Kirurgmunskydd bör då krävas och tillhandahållas för såväl personal som de som ska vaccineras, skriver fem virologiforskare.

DN. DEBATT 201218

Vaccin mot viruset sars-cov-2 är äntligen här. Vi väntar nu på Europeiska läkemedelsmyndighetens godkännande av först Pfizers, sedan Modernas mRNA-vaccin, sannolikt i slutet av december respektive i mitten av januari, och andra vaccin lär följa. Sedan kommer raskt miljontals doser att distribueras i Europa. I Sverige kommer i första vändan äldre som bor på särskilda boenden eller har hemtjänst att vaccineras, därefter personal inom äldreomsorg och sammanboende med personer som har hemtjänst. I nästa vända prioriteras övrig hälso- och sjukvårdspersonal, övriga personer i riskgrupper och övriga över 70. Slutligen vaccineras åldrarna 19 till 69 år.

Regionerna förbereder sig nu för dessa kommande massvaccinationer, och man påpekar från regeringens håll att ”landets regioner har stor vana att genomföra breda vaccinationer”. Senast för en dryg månad sedan inleddes ju bred vaccination mot säsongsinfluensan.

Erfarenheterna från denna stämmer emellertid till eftertanke. För vaccinationerna skedde sällan på ett riskminimerande sätt.

Medan resten av världen nu, efter rekommendationer från WHO, ECDC, CDC, samt nationella smittskyddsorgan, har infört allmänt munskyddsbruk i offentliga inomhusmiljöer – och som en absolut självklarhet inom hälso- och sjukvård – så sticker Sverige alltjämt ut som ett land som trotsar dessa rekommendationer. Inte ens inom hälso- och sjukvård är munskyddsbruket regel. Och detta återspeglades även under influensavaccinationerna.

En av oss har två nära vänner, över 70, som sedan april levt självisolerade, men som efter influensavaccination i november båda blev sjuka i covid-19. Vid de tillfällena, som båda ägde rum i Skåne, bar inte personalen som utförde vaccinationerna någon skyddsutrustning. En annan av oss vaccinerade sig i Stockholm, under perioden för riskgruppsvaccinering. Bokningsbekräftelsen från Vaccindirekt åtföljdes av följande meddelande: ”Personalen bär munskydd på våra mottagningar under perioden för riskgruppsvaccinering.” Men när man anlände till vaccinationsmottagningen på anvisad tid så släpptes fem personer i taget in i ett trångt väntrum, där de fick sitta och vänta. Personalen bar som angetts munskydd eller visir, men endast ungefär en tredjedel av de som skulle vaccineras gjorde det. Och inga munskydd erbjöds vid dörren.

När nu massvaccinationer i en oerhört mycket större skala planeras så kommer säkerhetsfrågan vid vaccinationstillfällena att vara ett logistiskt pussel utan dess like. I andra länder är detta mindre komplicerat, då allmänheten som regel bär munskydd, och definitivt i sammanhang där det råder trängsel. Men i Sverige är så inte fallet.

Det har vid det här laget genomförts ett mycket stort antal studier över munskyddens smittbegränsande effekter, de allra flesta under det gångna året, och evidensen är nu mycket starka för att även enkla munskydd effektivt skyddar omgivningen om en smittad bär det – en studie publicerad i världens främsta naturvetenskapliga tidskrift Nature fann att enkla kirurgmunskydd blockerade i snitt 90 procent av partiklarna vid tal och 74 procent vid hostning.

Däremot skyddar inte enkla munskydd en frisk bärare lika effektivt. Detta medför att effektiv smittbegränsning endast uppnås när alla närvarande bär munskydd. I fallet vaccination innebär det att både de som vaccinerar och de som ska vaccineras måste bära munskydd. Och att sådana bör krävas och tillhandahållas vid de kommande massvaccinationerna, om dessa ska kunna genomföras riskfritt.

Slutligen förtjänar det att påpekas att det både inom äldrevården och sjukvården, när skyddsutrustning används, har blivit allt vanligare att man i stället för att använda munskydd använder visir. Många uppfattar det som enklare och behagligare.

Visir, utan samtidigt användande av munskydd, har emellertid både under experimentella förhållanden och i faktiska smittspridningsstudier visat sig utgöra ett bristfälligt smittskydd. Framför allt är de undermåliga när det gäller att stoppa luftburen smitta.

I en studie där man mätte munskyddens respektive visirens förmåga att stoppa uthostade aerosoler fann man att medan FFP2-munskydd stoppade 99 procent av partiklarna, och enkla munskydd stoppade 59 procent, så stoppade visiren bara 2 procent.

Som det beskrivs i en annan studie: *”Även om visir stoppar den initiala framåtrörelsen av strålen, så rör sig de utstötta dropparna med relativ lätthet runt visiret och sprids ut över ett stort område.”*

Vi kan nu skymta ljuset i slutet av den långa mörka tunnel som coronapandemin utgjort i allas liv. Desto viktigare är det då att de planerade massvaccinationerna sker på ett så riskminimerande sätt som möjligt. Om inte ett allmänt munskyddspåbud införts tills dess vaccinationerna inleds bör kirurgmunskydd krävas och tillhandahållas under dessa tillfällen för samtliga, personal såväl som vaccinerade.

Anders Vahlne, professor emeritus och fd chefsöverläkare i klinisk virologi, Karolinska institutet

Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet
Fredrik Elgh, överläkare och professor i virologi, Umeå universitet
Lena Einhorn, med dr i virologi
Åke Gustafsson, med dr i virologi, tidigare chef för mikrobiologi och vårdhygien, Region Gävleborg och Region Uppsala "

”Kritik av äldreomsorgen begravdes i ett bergrum”

För sex år sedan la regeringen ner vår utredning om äldreomsorgen. Vi hade sett samma problembild som coronakommissionen nu pekar på i sitt delbetänkande. Men det var då inte intressant för regeringen och materialet skickades direkt till Riksarkivets bergrum, skriver Ellen Hausel Heldahl, Gert Knutsson och Hans Jeppson.

DN. DEBATT 201219

Den 15 december överlämnade coronakommissionen sitt delbetänkande till regeringen. Kommissionen slår fast att det svenska samhället har misslyckats med att skydda landets äldre och menar att regeringen borde ha vidtagit åtgärder så att äldreomsorgen stått bättre rustande för pandemin. Coronakommissionen skriver också i sitt delbetänkande att de strukturella brister som utredningen funnit varit kända långt före virusutbrottet. För att dessa brister inte åtgärdats bär nuvarande och tidigare regeringar det yttersta ansvaret.

Det är helt korrekt, men det finns skäl att framhålla att barn- och äldreministern, Maria Larsson (KD), 2014 tillsatte en utredning (S2014:02), med uppdraget att föreslå åtgärder för att främja äldres hälsa, trygghet och självbestämmande. Regeringen skrev i kommittédirektivet att *”svensk vård och omsorg står inför betydande utmaningar under de närmaste decennierna”* och *”att kommuner och landsting behöver utveckla vård- och omsorgsinsatserna på ett sätt som ger den enskilde mer inflytande, trygghet och självbestämmande över den egna tillvaron. Åtgärder behöver vidtas för att utveckla förutsättningarna för kommuner och landstingens förebyggande insatser så att detta arbete kan bli en integrerad uppgift i all vård och omsorg om äldre.”* Vi som arbetade med utredningen fann mycket snabbt en lång rad problem som behövde åtgärdas. Bland annat drog vi följande preliminära slutsatser:

Det finns systemfel i vård och omsorg där de mest sjuka äldre med stora behov av sammansatta insatser av vård och omsorg inte uppmärksammas tillräckligt av vård- och omsorgsgivarna. Det saknas helhetsperspektiv vilket leder till punktvisa insatser utan sammanhang – något som i sin tur leder till onödigt höga kostnader och onödiga kvalitetsbrister. Och framför allt att vård och omsorg alltför ofta inte ges på ett adekvat sätt.

Primärvårdens organisation och struktur passar inte för sköra äldre. Det leder till avsaknad av kontinuitet och problem med tillgänglighet. Hembesök av läkare förekommer inte i den omfattning som krävs. Ofta kommer svaga och sjuka äldre till sjukhusens akutmottagningar och möts där av långa väntetider och stressad personal.

Felaktig läkemedelsbehandling är fortfarande inte ovanligt och vårdplaner för multisjuka äldre är ofta bristfälliga eller inaktuella. Den lagstiftade rätten till en fast vårdkontakt (6 § Patientlagen) fungerar i praktiken inte. Inte heller skyldigheten att vid behov upprätta en samordnad individuell plan (SIP), där olika huvudmäns och utförares insatser och ansvar anges. Det finns inga praktiska system för att dela information mellan olika vårdgivare och utövare av omsorg. I praktiken behöver en svag och sjuk åldring förlita sig på anhöriga eller en ”eldsjäl” inom någon personalkategori för att koordinera olika insatser.

Samverkan mellan regionernas och kommunernas verksamheter brister. Det saknas ofta kontinuitet, överblick och samverkan. Ur ett individperspektiv är bristerna tydliga. En stor grupp äldre har av naturliga skäl ett särskilt stort behov av en individanpassad,

samordnad och kontinuerlig vård och omsorg som ställer stora krav på helhetssyn, kontinuitet och samverkan över specialitets-, professions- och organisationsgränser.

En orsak till svårigheterna att få det här att fungera effektivt är lagstiftningen och det faktum att vårdens insatser styrs av hälso- och sjukvårdslagen och omsorgen styrs av socialtjänstlagen. Dessa två lagar baseras på skilda synsätt. Lagstiftningen måste synkroniseras bättre när det gäller vård och omsorg av sjuka äldre. Insatserna finansieras av två olika huvudmän. Nuvarande system leder till att både kommuner och regioner försöker sänka sina kostnader genom att bokstavligt talat köra över den äldre till den andre huvudmannens ansvar.

Kompetensen inom kommunal äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård måste bli bättre och möjligheterna till fortbildning förbättras. Det gäller givetvis även personalen hos olika privata aktörer som har avtal med kommuner.

Bristande ledningskompetens och bristande organisation i framför allt kommunerna med alltför många anställda att arbetsleda utgör också ett problem som måste åtgärdas.

Regionernas organisation av primärvård är inte anpassad till svaga sjuka äldres behov. Detta leder till att läkarnas kompetens inte nyttjas på ett systematiskt sätt. Samtidigt kan ersättningssystemen leda till onödig fragmentisering av behandling och uppföljning.

Vi som arbetade med utredningen hade omfattande kontakter med olika kunniga personer och relevanta strukturer. Det var utifrån dessa kontakter vi kunde skapa våra preliminära slutsatser. Det kan påpekas att det främst var ett fåtal tjänstemän med koppling till socialdepartementet och Socialstyrelsen som vid våra kontakter försvarade den föreliggande dysfunktionella strikta uppdelningen mellan vård och omsorg.

Utredningen fick arbeta under blott nio månader. Strax efter valet 2014 fick vi beskedet att utredningen skulle läggas ner. Den nya regeringen under Stefan Löfven (S) var inte intresserad av att behålla Äldreutredningen, några skäl angavs aldrig. Flera aktörer försökte förmå regeringen att inte med omedelbar verkan avsluta utredningens arbete. Bland annat skrev företrädare för de största pensionärsorganisationerna och riksdagspolitiker, till det ansvariga statsrådet, utan framgång.

Utredningens ordförande frågade tjänstemän på socialdepartementet om vi i kansliet skulle lämna någon formell redovisning av vårt arbete och våra slutsatser. Svaret blev nekande och besked gavs att utredningens handlingar skulle sändas direkt till Riksarkivets bergrum. Inte en enda gång har någon politiker eller tjänsteman i Regeringskansliet kontaktat utredningens ordförande eller kanslimedarbetare med frågor.

Trots ointresset sammanfattade vi ändå våra slutsatser i en PM till Regeringskansliet.

Nu sex år senare visar coronakommissionen på i stort sett samma problembild.

Hade utredningen fått fullfölja sitt uppdrag hade behövliga lagändringar nu kunnat vara genomförda. Det hade kunnat göra svensk sjukvård och omsorg för de mest sköra äldre bättre skickad, både att fungera i vanliga fall och att möta de extrema påfrestningar som pandemin medför.

Ellen Hausel Heldahl, särskild utredare Äldreutredningen 2014
Gert Knutsson, huvudsekreterare i utredningen
Hans Jeppson, sekreterare i utredningen "

”Fyra förslag som kan tämja marknadskrafterna i skolan”

Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat. De flesta håller nog med om att det behövs åtgärder för att få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. Vi föreslår här reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa, skriver fyra nationalekonomer.

DN. DEBATT 201220

Forskningen visar att utbildning har stor betydelse för välstånd, hälsa, och jämlikhet. Därför ligger det i vårt gemensamma intresse att skolväsendet fungerar väl. Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat utifrån ekonomisk teori och empiri. Oavsett syn på 1990-talets reformer kan nog de flesta acceptera att det finns ett betydande utrymme för reformvårdande åtgärder som kan få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. I det här inlägget föreslår vi ett antal reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa.

En avgörande skillnad mellan utbildning och varor som mat och kläder är att den bedrivs i ett socialt sammanhang. När vi köper hem mat till barnen spelar det ingen roll vilka andra som köper samma matvaror.

Skolkamraterna utgör däremot en väsentlig komponent av skolgången.

I enlighet med detta finner forskningen genomgående att en skolas elevunderlag utgör en viktig faktor bakom dess popularitet. Skolor med elever som har en gynnsam socioekonomisk bakgrund kan därför ha lätt att attrahera nya elever även om de har brister i utbildningen.

Elever är också olika resurskrävande varför skolor sammantaget kan ha mycket starka intressen av att via lokalisering, marknadsföring eller antagningssystemet påverka elevurvalet.

1 En första förutsättning för att konkurrensen ska fungera väl är att alla familjer ges samma möjligheter att välja skola. För att uppnå detta krävs ett gemensamt ansöknings- och antagningssystem. Systemet bör vara enkelt, transparent och föräldrarnas önskemål om skola ska baseras på aktuella förhållanden. Att ha separata ansöknings- och placeringsförfaranden för enskilda skolor minskar systemets effektivitet och bidrar med största sannolikhet till ökad social segregation.

Att platserna på friskolor i dag kan reserveras via tidig köanmälan ger inte alla familjer lika möjligheter och innebär inte heller större valfrihet för flertalet familjer. Tvärtom: Skolor förändras, liksom familjers behov, och om urvalet sker efter förhållanden som råder när det är dags för skolplacering kan fler få sina önskemål uppfyllda. En gemensam antagning gör det också möjligt att nå alla familjer med samlad och aktuell information innan intresse anmäls och urval sker.

En gemensam antagning och slopade köer förbättrar inte situationen för alla. Föräldrar som redan ställt sina barn i kö till attraktiva skolor har anledning att argumentera för att behålla kötid som urvalsgrund. Dessa familjers fördelar bygger emellertid på att möjligheterna inskränks för nyinflyttade och dem som sent kommit underfund med vilken skola som passar bäst. Alla torde dessutom se fördelarna med att skolvalet baseras på förhållanden som är aktuella när skolplaceringen väl äger rum. Erfarenheterna av gemensamma skolvalssystem som tar hänsyn till alla föräldrars önskemål är också överlag goda.

2 För det andra måste den olikvärdiga betygssättningen åtgärdas. I dagsläget är det alldeles för lätt att konkurrera genom att helt enkelt sätta högre betyg. Rapport efter rapport har påpekat problemet men verksamma åtgärder lyser med sin frånvaro. Detta leder till orättvisor och ineffektivitet vid urvalet till vidare studier. Det är uppmuntrande att Skolverket analyserar metoder för att förankra betygen till externt bedömda nationella prov, men det politiska intresset verkar begränsat. Att åtgärder som säkerställer en mer likvärdig betygssättning inte finns på plats ter sig som en häpnadsväckande underlåtelse i ett konkurrensutsatt skolväsende.

3 För det tredje måste skolval, uppföljning och utvärdering baseras på aktuell och relevant information. Själva grunden i systemet är att ju att familjer kan göra informerade val. För att skolväsendet ska fungera väl krävs även insyn från flera andra håll: myndigheter, politiker, journalister, forskare och – inte minst – lärare och rektorer. Vad som utgör relevant information är svårt att exakt specificera i lag eller förordning; skolans uppdrag är brett, familjers behov skiljer sig åt och hur skolor utvärderas och granskas är under ständig förändring.

Ett uppenbart sätt att säkerställa tillgången på relevant information är att låta samtliga skolor omfattas av offentlighetsprincipen.

Offentlighetsprincipen är inte oproblematisk att tillämpa på privata bolag men skolan är en central, offentligfinansierad,

samhällsinstitution som omfattar både myndighetsutövning och tvång. Allmänheten har därför ett stort berättigat intresse av insyn.

Det finns även ett allmänintresse av att skolor och huvudmän lär av varandra, vilket underlättas av offentlighet och vidsträckt meddelarfrihet för de anställda. Det är möjligt att det finns andra lösningar på insynsfrågan, men friskoleföretagens invändningar mot offentlighetsprincipen förefaller oss överdrivna. En statlig utredning menar att friskolornas kostnad för offentlighetsprincipen är begränsad och lätt kan kompenseras via skolpengen. Utredningen menar också att insynen i friskolornas verksamhet var otillfredsställande redan innan skolstatistiken belades med sekretess.

4 För det fjärde bör skolor och huvudmän resurssättas efter deras faktiska behov och uppdrag. Alla elever har inte samma behov vilket i viss mån avspeglas i dagens resurstilldelning. Detta är också huvudorsaken till att ersättningen till kommunala skolor i dag är högre än till fristående. Huruvida ersättningen är hög nog är svårt att besvara, men att privata aktörer är kraftigt underrepresenterade bland skolor med socialt mer krävande elevunderlag är en indikation på att så inte är fallet.

Till skillnad från privata aktörer har kommunerna ett ansvar för att alla elever kan erbjudas en skolplats, helst i rimlig närhet till hemmet.

Fristående skolor bestämmer däremot själva hur många elever de vill ta emot och har helt andra möjligheter att bestämma var verksamheten placeras. Detta innebär fördelar då skolverksamhet har kostnader som är oberoende av skolans storlek. Att en kommun har höga kostnader för skolplatser i glesbygd innebär exempelvis inte att en friskola i kommunens centralort bör kompenseras för detta.

Det är även kommunen som måste hantera att elevantalet varierar över tid. Det råder bred samsyn kring den principiella frågan att kommuners bredare ansvar inte ska medföra ekonomiska nackdelar. Däremot gör varken lagstiftning eller praktik det tydligt att kommunala skolor ska ersättas för högre verksamhetskostnader kopplade till det bredare uppdraget. Detta bör ändras även om nivån och utformningen av skolornas ersättning kan diskuteras. Utredningen ”En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning” (SOU 2020:28) föreslår att kommunala merkostnader beräknas och dras av från friskolornas ersättning, men en statlig schablon vore ett möjligt alternativ.

Marknadskrafternas roll i skolan kommer att vara en fortsatt kontroversiell och komplicerad fråga. Med ett gemensamt antagningssystem utan urval utifrån kötid, uppstyrd betygssättning, bättre insyn och en resurssättning som tar hänsyn till skillnader i behov och uppdrag är vi emellertid övertygade om att marknadskrafterna kommer att fungera bättre än i dag.

Tore Ellingsen, professor i nationalekonomi, Handelshögskolan i Stockholm

Peter Fredriksson, professor i nationalekonomi, Uppsala universitet
Erik Lindqvist, professor i nationalekonomi, SOFI vid Stockholms universitet och Institutet för näringslivsforskning
Jonas Vlachos, professor i nationalekonomi, Stockholms universitet och utredningssekreterare i SOU 2020:28 "

Allt fler skyddas inte fullt ut av socialförsäkringarna

Andel personer som har inkomster över taket i de olika socialförsäkringssystemen.

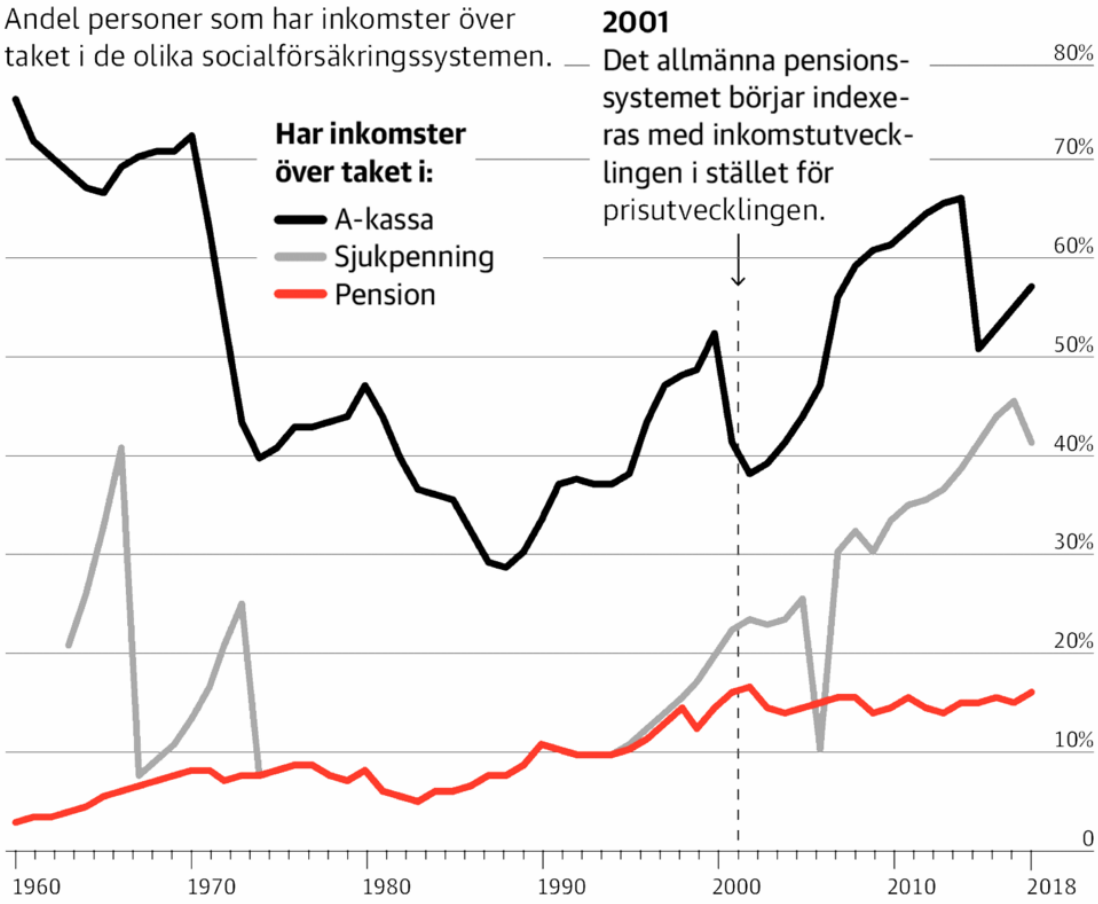

Grafik: DN Källa: Pensionsmyndighetens beräkningar

”Ingen vill tala om att Sverige inte längre är en välfärdsstat”

"Företrädare för Sverige beskriver gärna vårt land som en välfärdsstat av nordisk modell. Det gäller oavsett deras politiska tillhörighet och sägs vara något eftersträvansvärt. Vi kan dock konstatera att Sverige de senaste decennierna i realiteten stegvis rört sig bort från denna modell. Det verkar ingen vilja tala om, skriver Daniel Barr och Joakim Palme.

DN. DEBATT 201221

Kärnan i den nordiska välfärdsstatsmodellen brukar anses vara ett allomfattande socialförsäkringssystem med försäkringar mot sjukdom, arbetslöshet och ålderspensioner. Systemen finansieras typiskt av avgifter kopplade till inkomstens storlek och förmånerna förväntas följa samma princip. I ett jämförande perspektiv brukar den här modellen kontrasteras mot den anglosaxiska grundtrygghetsmodellen och den kontinentaleuropeiska statskorporativa modellen.

Grundtrygghetsmodellen ger alla försäkrade samma låga ersättningar och lägger avsiktligt tyngdpunkten på privata lösningar för att hantera inkomstbortfallsskyddet. I den statskorporativa modellen hanteras socialförsäkringarna mer eller mindre separat av olika kollektiv. I den nordiska allomfattande socialförsäkringsmodellen administreras försäkringssystem vanligen av staten och hela befolkningen ingår i samma system av inkomstbortfallsförsäkringar.

En bärande tanke som ofta framförts i debatten har varit att det är lättare att få demokratisk uppslutning kring system som försäkrar alla, eller åtminstone majoriteten av befolkningen. Det svenska socialförsäkringssystemet har dock över tid rört sig bort från den allomfattande nordiska modellen mot en modell med inslag av både grundtrygghet och korporativism: staten försäkrar färre individer fullt ut från inkomstbortfall och arbetsmarknadens parter (inte staten) har tagit över en allt större del av försäkringsskyddet, framför allt för medel- och höginkomsttagarna. Utvecklingen är huvudsakligen inte ett resultat av aktiva beslut utan snarare en konsekvens av att taken, det vill säga den högsta inkomst som är försäkrad i de svenska socialförsäkringarna, inte utformats så att de följer inkomsternas utveckling.

Utvecklingen i socialförsäkringssystemen de senaste 60 åren beskrivs i diagrammet härintill.

Pensions- och sjukförsäkringssystemen omfattade från början i stort sett samtliga personers hela inkomst. Taken var från början prisindexerade men inkomsterna ökade mer än så. Reallöneökningarna har medfört att allt fler personer inte omfattas fullt ut av försäkringarna. Från 2001 indexeras dock taket i det allmänna pensionssystemet med inkomstutvecklingen i stället för prisutvecklingen. Andelen med inkomster över taket har därför stabiliserats i pensionssystemet, men det är ändå så många som en av sex individer som har inkomster över intjänandetaket. Ser man till enbart heltidsarbetande är det betydligt fler än så.

I sjukförsäkringen har taket fortsatt att vara prisindexerat och försäkringen har därför fortsatt att urholkas även efter 2001. I dag är det så många som fyra av tio individer som har inkomster över taket

och som därför, till den delen, inte omfattas av den statliga sjukförsäkringen.

När det gäller arbetslöshetsersättningen har taken inte indexerats utan fastställs som ett kronbelopp som justerats då och då genom riksdagsbeslut. Det har bidragit till de stora kasten i diagrammet. I diagrammet visas utvecklingen fram till 2018 då det var nästan sex av tio som inte omfattades fullt ut av arbetslöshetsförsäkringen. Sedan dess har nya politiska beslut tagits som medfört att väsentligt fler omfattas fullt ut av försäkringen.

Medan staten låtit inkomsttillväxten minska socialförsäkringarnas täckning har arbetsmarknadens parter i stället klivit in. Att en stor andel inkomsttagare hamnar ovanför taket i pensionssystemet har gett utrymme för en stark tjänstepensionsmarknad, något som helt saknas i Finland där det inte finns något intjänandetak. Mest pengar går fortfarande in till de allmänna systemen, men mer än var tredje pensionskrona går i dag till tjänstepensionssystemen. Högst sammanlagda pensionsavsättningar har de med inkomster över taket.

Även när det gäller sjukförsäkringen har arbetsmarknadens parter klivit in där staten dragit sig tillbaka. Inom samtliga kollektivavtalsområden har man förhandlat fram lösningar framför allt för dem med högre inkomster.

På arbetslöshetssidan är bilden något annorlunda. Här är det inte främst kollektivavtalade lösningar som gäller. I stället erbjuds ofta fackliga medlemmar ett komplement till a-kassan som en del av medlemsavgiften eller erbjuds en förmånlig inkomstförsäkring till lågt pris.

Är den här utvecklingen ett problem? Det är till syvende och sist en politisk fråga. Vi ser dock flera konkreta problem och har redan pekat på risken med att allt färre fullt ut omfattas av de allmänna socialförsäkringarna: försäkringsnivån i samhället sjunker vilket inte minst i kristider riskerar människors ekonomiska trygghet.

Arbetsmarknadens parter har bara delvis täckt upp för detta och det är framför allt de med bäst positioner på arbetsmarknaden som omfattas. Betydande grupper står utanför det skydd som erbjuds av arbetsmarknadens parter.

På sikt är risken att det demokratiska stödet minskar för de allmänna socialförsäkringarna. Dessutom går det att på samtliga försäkringsområden visa att effektiviteten i de allmänna systemen ofta är bättre och att de avtalade systemen dras med betydande problem för såväl de försäkrade (exempelvis sjukpenning som inte betalas ut) som samhällsekonomin (exempelvis avtalspensioner som lockar människor till ett förtidigt utträde från arbetsmarknaden).

Den minskade omfattningen av socialförsäkringarna sätter alltså fingret på den viktiga men föga diskuterade frågan om hur taken i trygghetssystemen bör utformas. I dag finns tre olika varianter: taket i pensionssystemet är inkomstindexerat, sjukförsäkringens tak prisindexerat medan arbetslöshetsförsäkringens tak är bestämd som ett krontal. Här kan konstateras att pensionssystemets metod att sedan två decennier tillbaka inkomstindexera taket har brutit den successiva urholkningen av denna del av socialförsäkringen. Detta medan urholkningen av de övriga två trygghetssystemen fortsätter.

Vi är inte övertygade om att detta är en utveckling som har stöd av en majoritet i Sveriges riksdag eller en solid folklig förankring. Genom

att rikta strålkastarljuset mot de här trenderna vill vi uppmärksamma våra beslutsfattare på problemen och dessutom peka på att det finns tekniska lösningar – om nu den politiska viljan och handlingskraften skulle finnas att bryta utvecklingen.

Daniel Barr, generaldirektör för Pensionsmyndigheten
Joakim Palme, professor i statskunskap vid Uppsala universitet

”Lägg om strategin för att stoppa smittspridningen”

Den stora smittspridningen i samhället har spelat en helt avgörande roll för att så många blivit sjuka och dött i Sverige. Och regeringen har ansvaret. Det är de centrala slutsatserna i coronakommissionens delrapport. Framöver krävs hårdare restriktioner och bättre framförhållning, skriver Ulf Kristersson (M), Elisabeth Svantesson (M) och Gunnar Strömmer (M).

DN. DEBATT 201222

”Den enskilt viktigaste faktorn bakom den stora smittspridningen och det höga antalet döda i äldreomsorgen är högst sannolikt den allmänna smittspridningen i samhället.”

Det konstaterade coronakommissionen i sin delrapport om vården och omsorgen av äldre som presenterades i förra veckan. Andelen äldre som har avlidit i pandemin är inte större i Sverige än i våra nordiska grannländer. Men att antalet dödsfall är så oerhört många fler i vårt land beror på att vi har haft en så mycket högre smittspridning i samhället i stort.

Detta är ingen ny insikt. Redan i våras, när Stefan Löfven skyllde de höga dödstalen på kommunerna och brister i äldreomsorgen, så påtalade Moderaterna och många andra att det snarare såg ut som att den stora smittspridningen i Sverige spelade en avgörande roll.

Coronakommissionen pekar också på att regeringens och de statliga myndigheternas åtgärder för att minska riskerna för smitta i våras var sena och otillräckliga. Trots att man tidigt visste att de äldre var vår mest utsatta grupp, tog det orimligt lång tid att ta reda på och ordna äldreomsorgens behov av skyddsutrustning. Testningen kom i gång väldigt sent. Besöksförbudet kom för sent och omprövades för sällan.

Kommissionen pekar också på strukturella brister i äldreomsorgen som gjorde att den stod illa rustad för att möta en pandemi. Bristerna har varit kända sedan 1990-talet, och flera regeringar bär ansvar.

Alliansregeringen tillsatte den så kallade Äldreutredningen bland annat för att åtgärda dessa problem. Men en av regeringen Löfvens första åtgärder var att lägga ned den utredningen. Som utredaren själv konstaterade på denna debattsida (19/12) hade viktiga lagändringar redan kunnat vara genomförda om utredningen hade fått slutföra sitt uppdrag

Moderaterna var pådrivande i våras för att få coronakommissionen på plats. Stefan Löfven ville först inte tillsätta kommissionen förrän efter krisen, och sedan ville han att slutsatserna skulle presenteras först efter valet 2022. Dessutom krävde han partipolitiska ledamöter i kommissionen. Allt detta sa vi och andra partier nej till. Det är därför vi nu får en högkvalitativ utvärdering från en oberoende expertgrupp under pågående krishantering.

Kommissionens slutrapport kommer i februari 2022. Men slutsatserna i delrapporten om de äldre, och den mycket stora smittspridning vi nu ser i Sverige, måste leda till ett antal omedelbara förändringar i regeringens agerande:

1. **Lägg om strategin – och tala klarspråk om det. Den svenska strategin har i praktiken tillåtit en avsevärt högre smittspridning än andra länder. Vi är tvärtemot vad regeringens och myndigheternas prognoser sa i höstas nu inne i en kraftig andra våg, som inte ser ut att avta. Väldigt lite talar för att dödstalen kommer att jämnas ut mellan de nordiska länderna. Sverige ser inte heller ut att klara sig bättre ekonomiskt än andra länder. Detta talar starkt för att lägga om strategin.**

I praktiken har det redan påbörjats. I fredags presenterade regeringen nya långtgående restriktioner. Riktningen är välkommen. Däremot är det svårt att förstå varför regeringen inte talar klarspråk om att strategin nu ändras. Det är inte seriöst att tvärvända i frågan om munskydd, och samtidigt påstå att man aldrig har varit emot dem. Det äventyrar trovärdigheten och legitimiteten i de åtgärder som vidtas.

Det gör det svårare för enskilda människor och olika aktörer i samhället att förstå, förutse och anpassa sig. Här krävs ett helt annat agerande framåt.

Regeringen hävdar att ”den svenska strategin är att göra rätt åtgärd vid rätt tillfälle”. Det är naturligtvis ingen strategi, utan mest en förhoppning. Den svenska strategin bör från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

2. Erkänn och lär av misstag och felbedömningar. Det är tydligt att varken regeringen eller regeringens myndigheter vill kännas vid den kritik som coronakommissionen riktade mot deras agerande i våras om skyddsutrustning, testning och besöksförbud.

Tyvärr har även hösten kantats av felbedömningar och valhänthet.

Regeringen hävde nationella restriktioner samtidigt som smittspridningen tog fart. Valideringen av viktiga snabbtester gick långsamt, och först i förra veckan kom besked från regeringen om finansiering.

Samma sak gäller planeringen av vaccineringen, där det dröjde länge innan regeringen tog på sig kostnadsansvaret. Den statliga hanteringen av lokala besöksförbud på äldreboenden har skapat mycket frustration i kommunerna, när besked dröjt och kommuner sett sig tvingade att forcera fram besöksförbud i strid med lagen.

Inget är lättare än att vara efterklok. Men det är viktigt att öppet erkänna de brister från våren som kommissionen lyfter fram, och att den tidiga höstens bedömning av smittspridningen slog fel. Det var ett misstag att lätta på restriktionerna samtidigt som smittan tog fart. Att erkänna misstag och felbedömningar ökar respekten för framtida svåra beslut.

3. Åtgärder kräver en bättre framförhållning. Moderaternas inställning har hela tiden varit att man samarbetar i kriser. När regeringen i våras ville ha extra befogenheter för att snabbt kunna fatta beslut om nedstängning, så hjälpte vi den att få den tillfälliga krislagen på plats. Den löpte dock ut i juni och användes inte en enda gång. Det är under all kritik att regeringen inte har sett till att den lagen funnits på plats under hösten, då den andra vågen slog till.

Det gör att flera av de åtgärder som regeringen presenterade i fredags saknar lagstöd. Nu kommer riksdagen ännu en gång att behöva driva igenom lagstiftning i en mycket forcerad process för att ge regeringen lagstöd för de verktyg den vill ha för att hantera krisen. Att regler för nedstängningar kommer på plats är nödvändigt, men regeringens sätt att arbeta äventyrar både kvaliteten och legitimiteten i sådana regler.

Det måste vara sista gången det sker.

En relaterad fråga gäller regeringens hantering av ekonomisk kompensation till drabbade företagare. Även här brast regeringen i fredags. Redan hårt drabbade branscher får nu ytterligare restriktioner, men regeringen hade inga besked att lämna om stöd åt dem som i princip får näringsförbud. Det skapar mycket stor osäkerhet och otrygghet hos både företag och anställda. Restriktioner och ekonomiskt stöd måste hanteras samtidigt i fortsättningen, annars riskeras fler konkurser och en ännu högre arbetslöshet.

4. Skyll inte på kommunerna och regionerna – samarbeta. Under hösten har regeringen gång efter gång skyllt fel och brister på regioner och kommuner. Naturligtvis bär även regioner och kommuner ansvar för utvecklingen inom äldreomsorgen. Men i sin samlade bedömning understryker coronakommissionen att det är den stora smittspridningen i samhället som är den primära orsaken till att så många äldre blivit sjuka och dött i Sverige. Samt att det är regeringen som styr riket och att det därmed är regeringen som borde ha tagit initiativ för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för krisen.

En helt nödvändig förutsättning för ett gott samarbete under den fortsatta pandemin, är att regeringen i stället för att söka konflikt med kommuner och regioner söker samarbete.

När nu smittspridningen ökar måste hela samhället ta ansvar för att bryta en farlig utveckling. Samarbete, tydlighet och ansvar måste vara ledorden framåt. Men det är regeringen som styr riket och bär det yttersta ansvaret.

Den svenska strategin borde från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

Ulf Kristersson (M), partiledare
Elisabeth Svantesson (M), förste vice partiordförande och ekonomiskpolitisk talesperson
Gunnar Strömmer (M), partisekreterare

”Så kan du minska de negativa effekterna av julfirandet”

"De senaste åren har varje svensk i genomsnitt spenderat 8 000 kronor på julfirandet per år. Julhelgens festigheter kan sluka cirka 5 procent av den årliga koldioxidbudgeten, och oönskade gåvor och matrester leder till en ökning av avfallet med 30 procent. Men både granen, maten och klapparna kan bli mer hållbara, skriver Oksana Mont.

DN. DEBATT 201223

Vad är jul för dig? Glädje och magi för hela familjen eller ångest över presenter, förpackningar, familjedynamik och att anpassa julbordet till allas matpreferenser? Oavsett hur din jul ser ut är chansen stor att denna underbara fest är kopplad till betydande miljöpåverkan. Måste det vara så?

De senaste åren har svenskar spenderat så mycket som 80 miljarder kronor per år på julfirande. Det är 8 000 kronor per person, jämfört med 4 500 kronor som en genomsnittlig europeisk familj spenderar.

Tre dagar av julfester kan leda till koldioxidutsläpp på cirka 500 kilo koldioxidekvivalenter, eller cirka 5 procent av den årliga koldioxid-ekvivalenta budgeten. Dessutom leder julklappar, förpackningar, matrester och oönskade gåvor till en ökning av avfallet med 30 procent.

Med tanke på all denna oroande statistik, är det verkligen möjligt att göra julen mer hållbar? Vilka är alternativen till att dekorera huset, köpa julgransdekorationer, presenter, förpackningar, mat och kläder till julmiddagen? Att få presenter som man återlämnar eller lägger undan för att aldrig ta fram igen?

1.Så blir granen hållbar. Många köper naturgranar medan andra väljer en plastvariant. Oavsett vilket alternativ man väljer blir det miljöpåverkan. En konstgjord julgran har tio gånger större koldioxidpåverkan än en naturgran (40 kilo jämfört med 3,6 kilo koldioxidekvivalenter), så den måste återanvändas under minst tio år för att få en lägre påverkan än en naturgran, enligt Carbon Trust.

Å andra sidan odlas julgranar i monokulturfält som kan ge negativa effekter på biologisk mångfald och bidra till markförstöring. Det bästa alternativet är ett krukväxtträd som köpts på en FSC-certifierad plantskola och som kan planteras om försiktigt efter jul och återanvändas nästa år. Vill du pynta med ljusslinga, välj då en energisnål lysdiodslinga (led) som kan vara tio gånger mer effektiv än en traditionell ljusslinga och som till och med kan ändra färg. Julgranspynt kan med fördel köpas på secondhand och lämnas tillbaka när man har tröttnat på det.

2. Så blir julkorten hållbara. Förra året skickades 14 miljoner julkort i Sverige. Alla älskar att få julkort men de kastas ofta så fort julen är slut vilket är onödig konsumtion och ett slöseri med resurser. I stället kan man skicka gratis e-julkort eller köpa det från välgörenhetsorganisationer som fokuserar på hållbarhet.

3. Så blir julklapparna hållbara. Tjänster och upplevelser har ökat som ett hållbart alternativ till prylar de senaste åren. Kvinnor önskar sig ofta spabesök och liknande upplevelser, medan män allra helst vill resa till en storstad i Europa. Men dessa upplevelser och tjänster förutsätter ofta nära kontakt med andra människor och är problematiska i dag när alla vi uppmuntras att hålla distans och inte samlas i större grupper. När många kulturella upplevelser blir digitala kan man köpa en biljett eller ett abonnemang hos en kulturproducent.

Prylar kan också beställas online och levereras till dörren. Och välj då gärna secondhandvaror som är ett bättre alternativ ur klimatperspektiv än att köpa nytt. Varför inte satsa på presenter som förgyller vår tid tillsammans med de allra närmaste nu i coronatider, såsom redskap för upplevelser hemma, typ sällskapsspel, bakset, och ”gör det själv-prylar” av alla möjliga slag, samt utomhusaktiviteter och prylar för utelivet och trädgård. Försök att köpa dina gåvor från lokala och hållbara varumärken så får du en vinn-vinn-situation för både användare och producent eftersom många svenska och lokala företag just nu kämpar för sin överlevnad. Tänk på att presenter som köps i sista minuten ofta inte är genomtänkta och kan förbli oanvända eller kastas. Så planera framåt och tänk på något som personen verkligen vill ha.

Det behöver inte vara hårda paket. Nu för tiden när tid är en dyrbar resurs kan man ge sin tid och sina färdigheter som present. Varför inte ge bort några timmar som man kan använda under hela året när de mest behövs? Du kan laga middag eller baka kakor åt någon, reparera en cykel och byta däck, hjälpa till att välja rätt besparingsplan eller ge investeringsråd. Varför inte ge en städad hårddisk eller en rensad garderob, barn- eller djurpassning, dina bästa tips om smink, frisyr eller stil i julklapp? Eller dina bästa råd om hushållning och trädgård?

Känner du dig inte manad kan du ge en gratis kurs på sajten Coursera eller köpa en matlagningskurs, som kan beställas på nätet direkt och resultera i kunskap och färdigheter för livet – en garanterat uppskattad present.

4. Så blir paketen hållbara. Presentförpackningar är en stor miljöbov eftersom de ofta bara används en gång. För att minska slöseri med förpackningsmaterial kan man antingen utforma egna, eller köpa återanvändningsbara förpackningar. Man kan också undvika engångsförpackningsmaterial genom att använda eller återanvända redan återvunnet material som finns tillgängligt hemma och som kan dekoreras med naturmaterial.

Vi slänger 7,5 kilo textilier per person och år. Använd gärna din gamla gardin som presentpapper. Man kan få inspiration från Furoshiki som är en traditionell japansk paketinslagningsteknik där man använder tyg för att packa upp och transportera presenter och där ingen tejp eller snöre behövs. Som en sista utväg kan man alltid köpa ett miljövänligt omslagspapper.

5. Så blir julmiddagen hållbar. Vår traditionella julmat består till stor del av köttbaserade huvudrätter som är en av de allra största miljöbovarna. Å andra sidan blir det allt lättare att hitta passande och spännande veganska och vegetariska alternativ. Dessutom bör vi minska mängden rätter och volymen för att minimera matsvinnet. Därför är ett bra tips att vara realistisk och försöka uppskatta hur mycket mat vi egentligen behöver. Om man misslyckas med det kan man använda rester för att skapa nya rätter dagen därpå eller donera matrester genom olika matdelningsinitiativ, såsom Resq club, Karma och andra.

Följ dessa råd och vi alla kan ha ett lite mer hållbart julfirande.

Oksana Mont, professor vid Internationella miljöinstitutet vid Lunds universitet, verksam inom Mistras forskningsprogram ”Sustainable consumption – from niche to mainstream” och ERC-projektet ”Urban sharing”

Varför inte ge en städad hårddisk eller en rensad garderob, barn- eller djurpassning, dina bästa tips om smink, frisyr eller stil i julklapp?"

Kapitel 3:Inrikes DN-artiklar 13-19 december 2020

Artiklarna placeras på områden enligt

Sven Wimnell 28 november 2020:

Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

Arbetsmarknadsutskottet (AU)

Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om
1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt,
3. integration,
4. åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning samt
5. jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Civilutskottet (CU)

Civilutskottet skall bereda ärenden om
1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,
3. bolags- och föreningsrätt,
4. skadeståndsrätt,
5. transporträtt,
6. konkursrätt,
7. konsumentpolitik,
8. internationell privaträtt,
9. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet,
10. bostadspolitik,
11. vattenrätt,
12. bebyggelseplanläggning,
13. byggnadsväsendet,
14. fysisk planering samt
15. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet. *Lag (2006:885)*.

Finansutskottet (FiU)

Finansutskottet ska bereda ärenden om
1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde samt
9. budgettekniska frågor.

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statsbudgeten och granska årsredovisning för staten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskulds-räntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen bereds av finansutskottet. *Lag (2010:1417)*.

Försvarsutskottet (FöU)

Försvarsutskottet ska bereda ärenden om
1. totalförsvar,
2. samhällets räddningstjänst,
3. åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
4. kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt
5. sjö- och kustövervakning,

allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning. Ärenden om anslag till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Justitieutskottet (JU)

Justitieutskottet skall bereda ärenden om
1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. *Lag (2003:180)*.

Konstitutionsutskottet (KU)

Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
7. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
8. den kommunala självstyrelsen samt
9. medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet *Lag (2010:1417)*.

Kulturutskottet (KRU)

Kulturutskottet skall bereda ärenden om
1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsverksamhet,
6. trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
7. radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet. *Lag (2003:180)*.

Miljö- och Jordbruksutskottet (MJU)

Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om
1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. naturvård samt
4. miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel bereds av miljö- och jordbruksutskottet. *Lag (2009:928)*.

Näringsutskottet (NU)

Näringsutskottet ska bereda ärenden om
1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. immaterialrätt,
5. energipolitik,
6. regional tillväxtpolitik,
7. statlig företagsamhet samt
8. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Skatteutskottet (SkU)

Skatteutskottet skall bereda ärenden om
1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet. *Lag (2003:180)*.

Socialförsäkringsutskottet (SfU)

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om
1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet. *Lag (2006:885)*.

Socialutskottet (SoU)

Socialutskottet ska bereda ärenden om
1. omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet. *Lag (2010:867)*.

Trafikutskottet (TU)

Trafikutskottet skall bereda ärenden om
1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. hamnar och sjöfart,
4. flygplatser och luftfart,
5. post,
6. elektroniska kommunikationer samt
7. IT-politik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet. *Lag (2006:885)*.

Utbildningsutskottet (UbU)

Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om
1. skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
2. högre utbildning och forskning samt
3. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet. *Lag (2010:867)*.

Utrikesutskottet (UU)

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om
1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till andra länders utveckling samt
3. utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete,
allt i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.
Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet. *Lag (2003:180).*

EU-nämnden

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

M kräver att föräldrar tar mer ansvar

Med fokus på barn höll Ulf Kristersson (M) i går sitt årliga jultal. Han vill införa en ny socialtjänstlag och att språkförskolan blir obligatorisk i utsatta områden. Kristersson vill också se ett större föräldraansvar.

Tyngden i Ulf Kristerssons jultal handlade om framtiden. Förutom att återupprepa att en framtida borgerlig regerings huvudsakliga uppgift är att ”ta tillbaka kontrollen från de kriminella gängen”, pratade Kristersson främst om barn. Han tog upp det uppmärksammade fallet Lilla hjärtat, som DN har skrivit om. Lilla hjärtats biologiska mamma dömdes till fängelse för grovt vållande till annans död. Flickan som kallades Lilla hjärtat blev tre år.

– Många protesterade, både socialtjänsten och den numera välkända fostermamman Melinda – men förgäves. De hade lagen emot sig. Flickan tvingades flytta och det som sedan händer är alltför plågsamt för att berätta om i ett jultal, sa Kristersson som menade att Sverige behöver en ny socialtjänstlag.

Han fortsatte att prata om barn, men ur ett annat perspektiv.

– Från januari till i dag har åtta barn i vårt land dödats i knivattacker eller skjutningar. Åtta barn. Försök att ta in det. Den yngsta var bara 12 år och hon sköts ihjäl när hon var ute med sin hund. Vi glömmer inte de barnen, men för just dem är det nu för sent.

Moderaternas partiledare pratade också om förebyggande arbete, som att barn ska lära sig ”perfekt svenska” och att barn går ut med bra betyg. Ulf Kristersson efterlyser också mer föräldraansvar.

– Moderaterna föreslår därför att språkförskolan utökas till alla barn i utsatta områden, vars föräldrar inte talar bra svenska.

– Jag har sett många exempel på föräldrar som har loggat ut. Ytterst måste då myndigheternas budskap vara tydligt: Antingen tar du ansvar för dina barn, och tar emot kvalificerad hjälp, eller så kommer vi tvingas att gripa in och ta över det ansvaret från dig.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se 15 december

Välfärden och coronakrisen i centrum av budgetdebatten

Coronakrisen och välfärden dominerade årets budgetdebatt i Stadshuset, en debatt i nerkortat skick och med glest besatta bänkar i Rådssalen.

Partiernas gruppledare höll genomgående en vänlig ton, utom i ett replikskifte mellan Karin Wanngård (S) och Erik Slottner (KD), där kommunfullmäktiges ordförande Cecilia Brinck (M) ingrep och påpekade ”vi kallar inte varandra lögnare från talarstolen”.

Alla berömde stadens medarbetare inom bland annat skola, förskola och äldreomsorg för deras arbete under krisen.

– Stockholms har visat sin förmåga att samla sig i kriser. Och Stockholm kommer tillbaka, då behövs stabilitet och en god ekonomi, sade finansborgarrådet Anna König Jerlmyr (M).

Men Stockholm kan bättre, kontrade Karin Wanngård (S) och talade om behovet av fler tillsvidareanställda och fler heltider i äldreomsorgen – om en grönblå majoritet som ”för tredje året i rad sparar på förskol an” – och beskrev majoriteten med ordet ”passivitet”.

– Den sönderprivatiserade vården och omsorgen lyckades inte skydda de äldre. Äldreomsorgen gick in i krisen med två års besparingar bakom sig, sade Clara Lindblom (V).

På hennes fråga om att ge en bonus till personal inom skola, förskola och äldreomsorg svarade Anna König Jerlmyr:

– Det finns andra sätt, som att stärka karriär– och kompetensutveckling och möjligheten att lära sig svenska på arbetsplatsen.

Centerpartiets Karin Ernlund tog upp de ekonomiska följderna av pandemin.

– Det är ett svårt slag mot stockholmarna, många har förlorat jobbet och många har sett sina livsverk gå i kras – och det slår som allra hårdast i förorterna. Nu gör vi viktiga satsningar på utbildning och kompetensutveckling, sade hon.

Våld i nära relationer och gängkriminalitet var andra ämnen i debatten som flera gruppledare tog upp.

– Det här året har präglats av ofrihet, av mer våld bakom hemmets stängda dörrar och mer ensamhet. Samarbetet mellan skola, socialtjänst och polis ska dränera de kriminella gängen, sade socialborgarrådet Jan Jönsson (L).

Feministiskt initiativ talade upprepade gånger om att förbättra villkoren för våldsutsatta kvinnor.

– Med nedskärningar och utförsäljningar blir det inte bättre för Stockholms kvinnor och barn, sade gruppledaren Lisa Palm (Fi).

– Fokus ska ligga på kärnverksamheten, på det allt grövre våldet och på en större känsla av otrygghet, sade Peter Wallmark (SD).

Han talade också om bättre förutsättningar för Stockholms bilister men fick inte mycket gehör för det bland de övriga gruppledarna.

Anna König Jerlmyr sade att tryggheten har en central roll i majoritetens budget, där 300 miljoner kronor ska gå till förebyggande insatser – och rent fysiska åtgärder i stadsrummet – mot kriminalitet.

– Vi ska knäcka gängkriminaliteten och arbeta mot välfärdsfusket, sade hon.

Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) återkom flera gånger till miljöfrågan.

– Det här är en hoppfull och angelägen budget där kommunen fortsätter att vara en spjutspets i klimat-arbetet. Det är en kris vi inte får glömma bort. Vi pressar utsläppen mot noll och vi ska minska trafiken, sade han.

Erik Slottner (KD) vädjade om en gemensam blocköverskridande kraftsamling och att släppa den politiska prestigen.

– Men Karin Wanngård har inte alltid hållit sig till sanningen och ibland har hon gått till rena personangrepp. Hon radar upp förolämpningar och oförskämdheter, det har gjort mig väldigt besviken, sade han.

– Erik Slottner saknar helt självkritik, svarade Wanngård.

Då tyckte Cecilia Brinck att det var dags att ingripa.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se. 15 dec

I Ebba Buschs nattsvarta evangelium är liberaler Judas

Ebba Buschs jultal är en råkonservativ berättelse. Kristdemokraternas banerförare strösslar med ord som samhällsgemenskap, hålla ihop, familj, ordning och traditioner. Men det mesta går åt helvete. Tillståndet är nattsvart i Sverige. Och i hennes evangelium är liberaler Judas.

I synnerhet Annie Lööf och Centerpartiets ”Värnamoliberalism”. ”Det begreppet har i dag fått en djupare och sannare klangbotten”, förkunnar Busch, och förklarar att om man följer den typen av liberalism hamnar man förr eller senare i Värnamos sits med ouppklarade skjutningar och sprängdåd:

”Fler rut-avdrag. Marknadshyra. Las-reformer. Och slopad värnskatt. Käckt samlat under sloganen ’Framåt’. Det skapar väldigt lite frihet – när rätt och ordning saknas.”

Som om liberaler inte pläderar för ett starkare rättsväsende. Och hur lyder sambandet mellan hushållsnära tjänster och grov brottslighet, menar KD-ledaren?

Kristdemokraterna var dessutom med och drev denna typ av politik när de var en del av alliansregeringen. Men nu, när L och C får en S-ledd ministär att sänka skatter och skapa rörlighet, byter Ebba Busch fot – och anklagar sina forna allierade för att inte vara borgerliga. Att utmåla sig själv som en motståndare till identitetspolitik och samtidigt bedöma reformer utifrån vem som genomför dem är sannerligen en bedrift.

Centerledaren Annie Lööf svarar på Twitter att C styr Värnamo – tillsammans med KD. Och hon lägger till att Värnamoliberalism, eller Gnosjöanda som den också kallas, handlar om just det kitt som Busch efterfrågar i sitt tal, en ”samverkan mellan kyrkorna, civilsamhälle och kommunerna”.

Kristdemokraternas företrädare i kommunen hakar på: ”Jag har mailat Ebba och förklarat att det vi ser här i vårt kommunala samarbete är något annat än den nationella diskurs som hon refererar till. Jag bjöd hit henne så att hon kan se hur vår verklighet fungerar.”

Hoppas att han får sin partiledare att se fördelarna med lagandan. För Ebba Buschs konfrontatoriska stil

är inte konstruktiv. Hon säger att splittring är farligt, men i stället för att presentera svar på hur hon vill lösa alla de samhällsproblem som hon radar upp i jultalet kräver hon att liberaler ska förnya sig – och tydligen sluta med de reformer som även KD brukade se värdet av. Liberaler borde inse att ”ökade klyftor” och ”heterogenitet” gör samhället ofriare och farligare.

Hon antyder att liberaler skulle vara atomer som inte har förmåga att uppskatta kollegor, vänner och familj. Att vi finns till för att förvärvsarbeta. Inget kunde vara mer fel. En liberal utgår ifrån att människor är olika och har rätt att välja sin egen väg, identitet och gemenskap. Pluralism kan visst spegla frihet och rymma harmoni, givet att alla får samma livschanser.

Det är dystert att Ebba Busch väljer att klyva borgerligheten på ett intellektuellt ohederligt vis i stället för att skapa den gemenskap som hon efterlyser. Snart är det svårt att se några gemensamma politiska nämnare kvar bortom den spetsiga retoriken.

Sofia Nerbrand

sofia.nerbrand@dn.se

DN 14 dec 2020

Amanda Sokolnicki: M har spelat en större roll i pandemin än de vill erkänna

Vad hade blivit annorlunda om Sverige haft en annan regering under pandemin? Betydligt mindre än Kristersson, Busch och Åkesson försöker påskina.

Stödet för de svenska pandemigeneralerna dalar. Det visar veckans opinionsmätningar, och det är en chans som oppositionen förstås inte tänker gå miste om. Agera eller avgå, var Ebba Buschs budskap till regeringen efter coronakommissionens svidande kritik.

Men om Stefan Löfven ska avgå ska han också ersättas. Och att sätta likhetstecken mellan regeringens misslyckande och en framgångsrik opposition är ett misstag. När Ipsos mäter förtroendet tycker fortfarande 31 procent att regeringen har skött pandemin ”i huvudsak bra”. Ynka 12 procent är beredda att ge oppositionen samma betyg.

Och de har skäl till sin skepsis. För vad har oppositionen egentligen sysslat med under den här krisen?

Våren började med att Ebba Busch förklarade att hon ”krokade arm” med statministern i pandemin, ja hon beskrev honom till och med som sin befälhavare. Men hon ångrade sig när det visade sig att de svenska dödstalen blev besvärliga. Strategin hade inte ändrats, men nu anklagade hon i stället befälhavaren för att ”med berått mod” ha gett Sverige höga dödstal.

Därmed var det också intressant att få veta vad som hade blivit annorlunda om hon fått bestämma. I juni förklarade KD-ledaren för Expressen att ”om hon hade varit statsminister hade hon kanske valt samma väg som regeringen, med större öppenhet och färre restriktioner än andra länder”.

Däremot hade hon visat större ledarskap – det har varit hennes återkommande budskap. Ett begrepp som man kan fylla med lite vad som helst.

Så vad betyder det här? När Busch ombeds vara konkret säger hon att någon borde ha fått i uppdrag att hantera intensivvårdsplatser, fördela respiratorer ”och de samlade vårdresurserna där de behövdes bäst”.

Alltså precis det uppdrag regeringen gav till Socialstyrelsen i mars.

Det enda konkreta Busch hade gjort annorlunda, har alltså redan hänt.

Hennes tilltänkta kollega, Jimmie Åkesson, förklarade även han när det begav sig att ”Stefan Löfven, ni står inte ensamma i detta, vi möter det som ett enat land”. Sedan, när han insåg att det inte var någon framgångssaga som han blivit en del av, förklarade han plötsligt att det som skett var att betrakta som en ”massaker”. Väljarna måste ju bli lite konfunderade: Varför förhöll han sig i så fall så passiv? Och är det inte egendomligt att själv gå på krogen och 50-årsfest medan befolkningen utsätts för något så fruktansvärt?

Den som har varit mest konstruktiv i sin oppositionsroll är Ulf Kristersson. Medan Ebba Busch har varvat festande med att anklaga andra för att inte ta ansvar har Kristersson pratat om vad som måste göras. Ge oss en coronakommission, sa han, och sätt i gång med testerna!

Men han har ett praktiskt problem när han nu utmålar sig som den handlingskraftiga motsatsen till de tafatta ministrarna. För när han ska förklara vad som är skillnaden mellan regeringens och Moderaternas

besked under pandemin framhåller han i SvD att ”vi har sagt att regeringen inte varit snabb nog med testning, smittspårning, isolering och skyddsutrustning – och där tycker jag att vi har gjort allt vi har kunnat”.

Om detta är allt Moderaterna kan så är det motsatsen till ett styrkebesked.

Skyddsutrustningen var nämligen regionernas ansvar. Och de tre största regionerna – alla ledda av moderater – hade valt att strunta i att upprätta beredskapslager, visade det sig när krisen bröt ut. Trots att det var deras jobb. ”Jag tror inte på beredskapslager”, förklarade moderaten Johnny Magnusson, som leder styret i Västra Götaland.

Då blir det mindre imponerande att Kristersson i det läget krävde att regeringen snabbt skulle lösa den akuta bristen.

Samma sak gällde den havererade testningen. Folkhälsomyndigheten och regeringen dröjde orimligt länge med att prioritera detta, det råder det inga tvivel om. Men det är ett misstag att tro att det betyder att moderater därmed förtjänar beröm.

När Expressens politiska reportrar förklarade varför testningen blivit ett sådant fiasko sammanfattar de saken så här: ”På riksnivå tjatar en moderat partiledare på ett socialdemokratiskt statsråd som tjatar på moderata regionråd, som rycker på axlarna."

Partipolitiken, känslorna mellan M och S, tilläts stå i vägen.

Moderaterna har spelat en större roll i krisen än vad de vill erkänna. Ulf Kristersson har rätt i att det är oerhört tröttsamt att höra Stefan Löfven och Lena Hallengren förklara att regeringen inte bär ansvar för det som gått snett i det land de regerar. Men det betyder inte att andra borde vara nöjda med sina insatser. Eller att Moderaterna ska komma undan med att inte låtsas om sitt eget inflytande.

Kristersson kunde ha gått i bräschen, förklarat att M-styrda regioner skulle visa vägen när regeringen famlade. I stället var han snabb med att varje gång någon antydde att de hade ett delansvar avfärda det som ett påhopp.

Regeringen har gömt sig bakom myndigheter, påpekar också Ulf Kristersson. Men han tycks ha glömt hur han själv låtit under pandemin. Han, som inte ville ”bli en av dessa hobbyepidemiologer som låtsas vara expert” –

vilket länge var synonymt med kritiker av den svenska strategin.

Och han skrev under på precis samma underliga idé som de andra partierna, där politiker som är vana att ta ställning i alla möjliga och omöjliga frågor plötsligt inte sade sig vara rätt personer att stå för besluten. Ingen politiker hade väl någonsin låtit bli att ha åsikter om skatter för att de inte var ekonomer, men nu tystnade de.

I stället pekade de på Folkhälsomyndigheten.

Kanske är det också därför ingen av dem har ifrågasatt grundproblemet: den svenska strategin. Att beslutsfattarna tillåtit större smitta än vårt samhälle klarar av, och satt en ära i att undvika restriktioner.

Regeringens hantering av pandemin är ett misslyckande och Sverige har valt en mycket riskabel väg. Men den stora frågan är inte hur bra allt hade blivit med en annan statsminister, utan varför oppositionen under de förutsättningarna har varit så svag.

Amanda Sokolnicki

amanda.sokolnicki@dn.se 19 dec

DN 13 dec 2020

Fredrick Federley: Jag har inte läst domen

Tidigare C-toppen Fredrick Federley säger att han i juni fick reda på att den person han hade en relation med avtjänat ett fängelsestraff, och att han i augusti fick veta vilka brott straffet gällde. Först i november informerade han partiet.

Han har fortfarande inte orkat läsa domen mot mannen.

I fredags meddelade Fredrick Federley att han lämnar alla sina politiska uppdrag, inklusive sin post i EU-parlamentet. Beskedet kom några veckor efter att han sjukskrivit sig, i samband med att kändissajten Stoppa pressarna avslöjade att Federley levt i en relation med en person som dömts för grova sexuella övergrepp och våldtäkter mot barn.

Fredrick Federley berättar i intervjun med Falu-Kuriren och Avesta tidning att han inte läst domen mot den person som han levt i en relation med. Han har

däremot läst två psykologutlåtanden om mannen. I det ena, som Fredrick Federley fick ta del av i augusti i år, nämns barnpornografibrott och sexualbrott mot barn, berättar han.

Personen han har haft en relation med ska ha berättat redan i juni att han avtjänat ett fängelsestraff, men då endast förklarat brottet svepande och framställt det som att han pressats att begå det.

– Han har pratat om att han förmedlat bilder åt andra, att han suttit i klorna på någon som distribuerar bilder och som använt honom som kurir, säger Frederick Federley till Falu-Kuriren och Avesta tidning och förklarar vidare att det då inte framgått vilken typ av bilder det handlat om, även om han anat att det rörde sig om pornografiska bilder på barn.

Att relationen kunde få konsekvenser på Federleys politiska karriär förstod han så snart han fick reda på att mannen suttit i fängelse. Men han förklarar att han då kämpat med frågan om man kan sona sina brott. Relationen fortsatte även efter att det kommit fram vilka brott personen hade begått.

Federley säger att det var som att han inte riktigt förstod, eller ville förstå, situationen. Han beskriver att han levt i förnekelse.

– Jag förstod inte vidden. Här borde jag ha sökt hjälp, men samtidigt är det den här mannen som tar hand om mig då. Som finns till för mig, säger han till Falu-Kuriren och Avesta tidning.

Först den 22 november, då en granne kommenterar domen mot personen, ringer Federley partisekreterare Michael Arthursson och dagen efter avslutar han och personen sin relation. Federley har representerat Centerpartiet i Europaparlamentet sedan 2014.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Annie Lööf: Avskyvärda och oförlåtliga handlingar

I fredags lämnade Fredrick Federley (C) alla sina politiska uppdrag sedan det framkommit att hans tidigare sambo dömts för grova sexualbrott mot barn.

Till DN säger nu partiledaren Annie Lööf att brotten är avskyvärda och oförlåtliga och att hon har sagt det till Federley.

– Jag blev oerhört arg när jag tog del av domen och de vidriga övergreppen den här närstående mannen har gjort, säger hon.

Den 24 november avslöjade kändissajten Stoppa pressarna att EU-parlamentarikern och C:s andra vice ordförande Fredrick Federley då bodde tillsammans med en person som dömts för grova sexuella brott mot barn. Den 11 december valde Federley att lämna sina politiska uppdrag.

Nu berättar Annie Lööf att hon haft flera personliga samtal med den tidigare C-toppen.

– Jag blev oerhört arg när jag tog del av domen och de vidriga övergreppen den här närstående mannen har gjort. Jag läste domen i samband med att jag fick veta detta måndagen den 23 november. För mig är den här mannens handlingar avskyvärda och oförlåtliga. Jag har haft ett så långt engagemang i kampen för kvinnor och barn under så lång tid och jag lider verkligen med barnen som har drabbats av detta. Det har jag givetvis framfört till Fredrick Federley i de samtal vi har haft. Vi har haft många samtal, både innan han valde att lämna och efter att han lämnade sina uppdrag i fredags. Jag har också påtalat att uppgifterna har skadat förtroendet för honom och Fredrick har fattat ett klokt beslut att lämna sina politiska uppdrag, säger Annie Lööf till DN.

Hon säger också att de var tvungna att vänta med att ha prata med Fredrick Federley på grund av hans sjukdomstillstånd.

– Jag och många fler har haft samtal med Fredrick. I början när vi fick veta detta mådde han psykisk dåligt vilket gjorde att han akut behövde vård. Av den anledningen behövde vi vänta med att ha riktiga samtal med Fredrick.

Federley har själv berättat om sitt mående och sitt beslut att hoppa av alla uppdrag i en intervju med Dalarnas Tidningar.

Under onsdagen höll också Annie Lööf sitt jultal. Där riktade hon hård kritik mot regeringen. Hon sa bland annat att ”tydlighet, snabbhet och handlingskraft inte varit regeringens signum under det senaste året”.

– Jag har egentligen ingen annan åsikt än coronakommissionen som har granskat det här i detalj. De kommer fram till att regeringen varit saktfärdig och att det varit otillräckliga åtgärder. Bristerna inom äldrevården i våras var en nationell katastrof. Det är en sorglig och bekymmersam läsning. Den svenska strategin att skydda äldre var bra, men problemet är att man har misslyckats, säger C-ledaren och fortsätter:

– På kommunal, regional och statlig nivå ska man ta ansvar och vara självkritiska. Men det yttersta ansvaret vilar ändå på dem som styr riket – nämligen regeringen. Vi har sedan i våras pekat på att det saknats ett tydligt ledarskap. I våras lyfte vi behovet av en mer rättvis pandemilagstiftning. Regeringen presenterar det sen höst med ikraftträdande till nästa sommar. Det är alldeles för sent.

Under jultalet presenterade också Lööf Centerpartiets nya satsning för att kvinnor lättare ska kunna ta sig ur en våldsam relation.

– Jag har under hösten haft samtal med kvinnojourer och utsatta kvinnor. På så vis har jag fått fram tydliga förslag på hur man dels kan hjälpa våldsutsatta kvinnor och barn att lämna destruktiva relationer, dels hur viktigt det är att minska mannens maktutövning när man väl har lämnat. Därför lägger vi konkreta förslag på hur man ska undvika upprepande vårdnads-processer i domstol och begränsa tiden för bodelning. Det är två processer där mannen fortsätter trakassera kvinnan under en lång tid.

DN har sökt Fredrick Federley.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

FAKTA. C-FÖRSLAGEN FÖR VÅLDSUTSATTA KVINNOR

Mer långsiktig och stabil finansiering av kvinnojourerna.

Återge Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK, dess kunskapsuppdrag och permanenta dess grundfinansiering.

Inför ett obligatoriskt medlingsförfarande för att få väcka talan i mål om vårdnad, boende och umgänge med barn.

I de fall där frågan om vårdnad, boende eller umgänge tidigare har varit föremål för domstolsprocess bör den part som på nytt stämmer i domstol, och förlorar, få betala även motpartens rättegångskostnader.

Regelverket för bodelning måste ses över så att bodelningsprocesserna blir snabbare och effektiverare.

Kontaktförbudet som skydd behöver stärkas genom utökad användning av elektronisk fotboja och genom att införa automatiskt kontaktförbud vid fällande dom för allvarligare brott i nära relation. 17 dec

Centerpartist har bott med dömd pedofil – avgår

Centerpartisten Christer Yrjas, ordförande i Tomelilla kommunfullmäktige, har bott tillsammans med en man som flera gånger dömts för sexuella övergrepp mot barn. Nu avgår han från sina politiska uppdrag.

– Brotten är avskyvärda. Jag väljer nu att ta ett steg tillbaka, säger Christer Yrjas till Ystads Allehanda.

Christer Yrjas (C) har under flera år bott med en dömd pedofil. Den högerpopulistiska sajten Samnytt var först med nyheten under onsdagen. Yrjas har sedan 2015 varit ordförande i familjenämnden och 2019 blev han också ledamot av sociala jouren.

Till Samnytt säger Christer Yrjas att han känt till brottsligheten sedan 2017 då mannen blev dömd för barnpornografibrott. Officiellt var mannen folkbokförd på en annan adress, men bodde under tiden hos C-politikern. Domen överklagades, men i mars 2018

dömdes han till åtta månaders fängelse för sexuellt övergrepp av barn och grovt barnpornografibrott i hovrätten.

När han släpptes fri folkbokfördes han på samma adress som Christer Yrjas. På adressen ska mannen ha fortsatt begå brott och han dömdes 2019 till sex månaders fängelse för grovt barnpornografibrott.

Christer Yrjas väljer att efter avslöjandena lämna sina politiska uppdrag i Tomelilla kommun. DN har varit kontakt med Yrjas, som hänvisar till sin kommentar till Ystads Allehanda.

– Mitt handlande hade inte för avsikt att skada någon. Brotten som det rör sig om är avskyvärda och ingenting jag ställer mig bakom. Jag väljer nu att ta ett steg tillbaka från politiken så att Centerpartiet i Tomelilla kan fortsätta framåt.

Partisekreterar Michael Arthursson avstår från att kommentera, men partiets presskontakt Amanda Florin svarar:

– Det handlar om vedervärdiga brott. Att en centerpartistisk politiker låtit honom bo på sin gård i flera år, samtidigt som nya brott begåtts, är oerhört allvarligt. Politikern har inte informerat partiet, dessutom i strid mot den kandidatförsäkran han skrivit under, utan detta kom till partiets kännedom först i går, säger hon.

I fredags lämnade Centerns EU-parlamentariker och andra vice ordförande Fredrick Federley alla sina politiska uppdrag sedan det framkommit att hans tidigare sambo dömts för grova sexualbrott mot barn.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se 18 dec

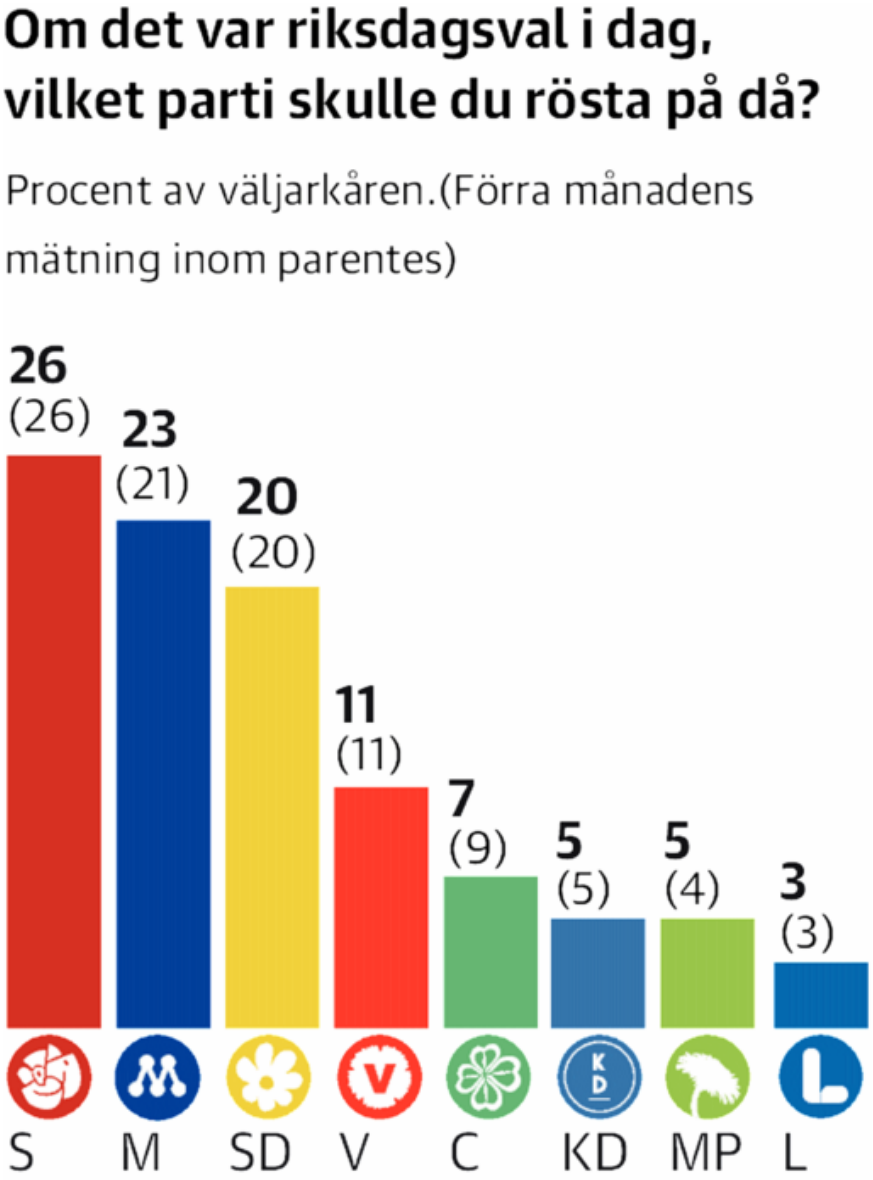

DN/IPSOS.

Moderaternas formtopp förstärks samtidigt som Centerpartiet tappar

Moderaterna fortsätter att gå starkt i opinionen och får med 23 procent sitt största väljarstöd på nästan två år.
Det visar DN/Ipsos mätning i december.
Centerpartiet, som skakats av avslöjanden kring EU-parlamentarikern Fredrick Federley, tappar nästan två procentenheter.

På ett år har det skett en kraftig scenförändring i kampen om att vara det största oppositionspartiet. Då hade Sverigedemokraterna ett väljarstöd på uppemot 25 procent medan Moderaterna var nere kring 16 procent, en nivå som tvingat tidigare M-ledare som Bo Lundgren och Anna Kinberg Batra att avgå.
Ulf Kristersson klamrade sig däremot fast vid rorkulten och nu har M-skutan kraftig vind i seglen.
Ett väljarstöd på 23 procent innebär att partiet nu åter är det största oppositionspartiet med ett försprång på 3 procentenheter till Sverigedemokraterna.

Bakom uppgången ligger ett idogt opinionsarbete i frågor som brottslighet och invandring.
Moderaterna har tagit varje chans att kritisera regeringens politik på dessa områden och samtidigt utmanat SD om vem som vill ta till de mest kraftfulla åtgärderna.
Detta har gagnat M, menar Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring, i synnerhet som partiet också har lämnat tydliga besked om regeringsfrågan och sin syn på SD.
– I och med att Moderaterna har släppt in Sverigedemokraterna i stugvärmen så upptas inte diskussionen längre av relationen till dem. Då blir det lättare för Moderaterna att komma fram med sin politik i sak och utmana SD på de här områdena, säger Nicklas Källebring.
Moderaterna har framför allt vunnit tillbaka väljare som under en period övergav partiet. Vinster har också gjorts i viss mån från Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna jämfört med valet 2018.
DN/Ipsos mätning startade efter att det blivit känt att centerpartisten Fredrick Federley haft en nära relation med en person som ännu inte avtjänat hela sitt straff för grova sexbrott mot barn. Medan undersökningen pågick meddelade Federley att han lämnar sin plats i EU-parlamentet liksom alla andra politiska uppdrag.
Centern faller från 9 till 7 procent i mätningen. Nicklas Källebring tror dock att det bara delvis hänger ihop med Fredrick Federley.
– Det normala när partier skakas av skandaler är att de väljare som lämnar går till kategorin osäkra. Så har inte skett här. Merparten av väljartappet har gått till Socialdemokraterna och Moderaterna. Av det skälet är nog historien kring Federley inte huvudorsaken till Centerns förluster, säger han.
Socialdemokraterna föll i opinionen efter toppnoteringar över 30 procent under den första coronavågen i våras. Decembermätningen bekräftar att raset har bromsat upp, något som även synts i andra mätningar. Med 26 procent har partiet fortfarande stöd av fler än före pandemins utbrott.
Trots att de svenska åtgärderna inte lyckats hindra en ny kraftig våg av smitta under hösten, är väljarnas betyg på regeringen stabilt. 34 procent anser att den gör att bra jobb, enligt mätningen. Andelen som anser att utvecklingen i Sverige går åt fel håll har dessutom minskat något, från 44 procent i oktober till 40 i december.
Liberalernas djupa kris består. Decembermätningen innebär en ny historisk bottennotering som avrundas uppåt till 3 procentenheter.
Vänsterpartiets väljarstöd ligger stabilt på 11 procent trots partiledarskiftet. Jonas Sjöstedt avgick med

mycket starka popularitetssiffror men efterträdaren Nooshi Dadgostar behåller än så länge greppet om väljarna.
Miljöpartiet noteras för en liten uppgång till 5 procent. Nicklas Källebring påpekar att partiet fått uppmärksamhet både för det stundande valet av nytt språkrör och nya turer kring de ensamkommande migranterna från Afghanistan.
Kristdemokraternas får sin lägsta skattning sedan november 2018, som avrundas till 5 procent.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

FAKTA. UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har för denna mätning genomfört intervjuer med 1 531 röstberättigade personer under perioden 1–13 december. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 305 intervjuer via talad telefoni och 379 via sms med svarslänk. 847 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Statsrådsberedningen och statsministern

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken ~~1 oktober 2019~~ 17 dec 2020
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Ann Linde**
~~**Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson**~~
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Sven Wimnell 28 november 2020:
Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.
Debattartiklar i DN 21 - 27 november 2020. Utrikes och inrikes artiklar 18-24 november 2020.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Restriktionerna skärps för att bromsa smittan

Hårdare regler för restaurangbesök, munskydd i kollektivtrafiken och begränsningar på köpcentrum. Det är några av de hårdare restriktioner som nu införs för att minska smittspridningen.

– Krafterna sinar, det finns en gräns för vad vården mäktar med, säger statsminister Stefan Löfven (S).

Bara en knapp vecka före jul skärper regeringen restriktionerna ytterligare för att dämpa smittspridningen i samhället. Det handlar om en rad åtgärder för att minska sociala kontakter mellan människor.

Statsminister Stefan Löfven (S) framhåller att en långhelg ökar risken för smittspridning och att medborgarna därför måste tänka sig för extra noga med vilka sociala kontakter de har.

– Några kanske hittar på ursäkter till varför just deras glöggtillställning är okej eller deras stora julfirande inte gör någonting. Det är fel och det är farligt, säger Löfven.

De restriktioner som nu presenteras gäller hela Sverige. Ett beslut är att den redan hårt prövade restaurangbranschen får ytterligare begränsningar. Från och med julafton får inte sällskap på fler än fyra personer besöka restauranger. Dessutom förbjuds alkoholförsäljning efter klockan 20.

Samtidigt införs ett maxantal på hur många som samtidigt får vistas i butiker, köpcentrum och gym.

– Om inte det får planerad effekt kommer regeringen att planera för att stänga ned de verksamheterna, säger Stefan Löfven, som tillägger att all verksamhet som bedrivs av staten, regioner och kommuner och inte är nödvändig bör stänga ned omedelbart och fram till den 24 januari. Det gäller bland annat badhus, idrottshallar och museer.

– Låt inte julfirandet bli en smitthärd. Möt inte släkten över julbord, fira bara med de allra närmaste, håll ut. Tänk igenom om planerade resor är nödvändiga och tvekar du, avstå, säger Stefan Löfven.

Folkhälsomyndigheten kommer nu också att utfärda rekommendationer för att munskydd ska användas i kollektivtrafiken under vissa tidpunkter.

– Munskydd ska aldrig ses som en ersättning eller ett alternativ till att hålla avstånd, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.

Det är framför allt tidpunkter med arbetspendling på vardagar som kommer att kräva munskydd. Myndigheten ska ta fram en vägledning om hur och vilka munskydd som ska användas. Trafikföretagen ska också uppmanas att tillhandahålla munskydd till dem som glömt det.

– Rekommendationerna kommer att gälla lika över hela landet även om behovet naturligtvis är störst i storstadsområdena, säger Johan Carlson.

Landets butiker och köpcentrum kommer själva att få bedöma vilka begränsningar som måste göras för att minska trängseln. Samtidigt understryker Johan Carlson att mellandagsrean riskerar att förvärra smittspridningen. Därför riktar Folkhälsomyndigheten starka rekommendationer till handeln att inte genomföra realisationer eller locka med lågpriser i butikerna detta år.

– Mellandagsrea ska inte förekomma i några butiker i år, säger Johan Carlson.

Några tvångsåtgärder har dock inte myndigheten att tillgå.

– Jag kan inte tvinga dem utan det är en stark uppmaning att delta i kampen mot pandemin.

Det är också tveksamt om det blir några sanktioner mot dem som struntar i rekommendationerna.

– Smittskyddslagen har inga sådana sanktionsmöjligheter. Men vi räknar med att handeln och fastighetsägarna vill delta i det här arbetet. Det skulle förvåna mig om större fastighetsägare väljer att strunta i det här, säger Johan Carlson.

Han bedömer att butiker och köpcentrum måste minska antalet besökare med ungefär hälften men att det är svårt att sätta någon generell siffra som ska gälla alla.

Han kan inte bedöma hur stora effekter de nya restriktionerna kommer att få på smittspridningen.

– Varje enskild rekommendation kanske inte gör så mycket men sammantaget borde det här kunna hjälpa till att trycka tillbaka smittspridningen. Men det

viktigaste är vad som sker i hemmen och i det privata och det näst viktigaste är vad som sker på arbetsplatserna, säger Johan Carlson.

För landets gymnasieelever innebär fredagens besked att de ska ha distansundervisning fram till den 24 januari. Det betyder en förlängning med två veckor jämfört med tidigare beslut.

– Detta är inte ett förlängt jullov. Landets gymnasieskolor uppmanas nu att bedriva undervisningen på fjärr eller distans efter jullovets slut, säger utbildningsminister Anna Ekström (S).

Hon vädjar till gymnasieeleverna att ta de nya restriktionerna på allvar och ha förståelse för att åtgärderna är ett sätt att minska smittspridningen i samhället.

– Nu ber vi er att bära ett ansvar som om ni vore vuxna. Jag vet att det är att begära mycket men jag vet också att ni kommer att klara av det, säger Anna Ekström.

Regeringen och folkhälsomyndigheten rekommenderar också alla såväl offentliga som privata arbetsgivare att se till att all personal som inte måste vara på plats arbetar hemifrån den kommande månaden, fram till den 24 januari.

– Alla som kan jobba hemma, ska jobba hemma, säger vice statsminister Isabella Lövin (MP).

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

FAKTA. MAXANTAL PÅ GYM OCH KÖPCENTRUM

• Maxantalet för sällskap på restaurang sänks från åtta till fyra personer. Från 24 december stoppas alkoholservering efter klockan 20 i stället för som tidigare 22.

• Maxantal införs i butiker, köpcentrum och på gym. Det finns ännu inga uppgifter om hur många det rör sig om. Om inte restriktionerna fungerar kan verksamheterna stängas.

• Folkhälsomyndigheten rekommenderar att munskydd bärs i kollektivtrafik under vissa tidpunkter.

• Gymnasielever ska ha fortsatt fjärr- eller distansundervisning fram till den 24 januari.

• All verksamhet som bedrivs av staten, kommuner och regioner och inte är nödvändiga ska stängas fram till den 24 januari.

• Alla arbetsgivare, inom både privat och offentlig sektor, uppmanas att se till att icke nödvändig personal arbetar hemma fram till den 24 januari.

- Alla butiker uppmanas ställa in mellandagsrean.

- 19 dec

Ewa Stenberg: Ministrar redo att kasta gamla principer över bord

Sverige tar nu ytterligare ett steg mot omvärldens sätt att bekämpa pandemin, med munskydd och fler restriktioner. Regeringen är tvungen att agera när smittspridningen fortsätter att stiga.

Läget nu är på vissa sätt svårare än i våras. Sjukvårdpersonalen är mer slutkörd och både väljare och opposition är mer kritisk.

I våras lät det som det fanns en särskild svensk ideologi bakom att landet valde sin egen väg i pandemin, med frivillighet och åtgärder som Folkhälsomyndigheten bedömde som långsiktigt hållbara.

Närmare 5 000 människor dog och många blev sjuka, men stödet för den svenska modellen av

virusbekämpning var fortfarande högt efter den första sjukdomsvågen.

Nu är läget förändrat. Hela 7 993 människoliv har släckts av pandemin och vi vet att dödstalen kommer att fortsätta öka. Höga dödstal följer på hög smittspridning, och smittan ökar trots de restriktioner som regeringen och Folkhälsomyndigheten redan har infört.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson sade på fredagseftermiddagens pressträff att det verkar som om smittspridningen är aggressivare nu på vintern. Han sade också att för många trängs i varuhus och i köpcentra.

I andra länder stänger man varuhus, köpcentra, restauranger och gym helt. Här beskärs deras verksamhet men de får fortsätta. Ett maxantal ska sättas för hur många som får vara där, även om det inte finns några sanktioner om antalet överskrids. Restaurangerna ska sluta servera alkohol redan klockan åtta på kvällen. Dessutom ska munskydd användas i rusningstid i kollektivtrafiken.

Det senare är om något en symbolfråga för att Sverige börjar bli mer som andra länder, men med lång fördröjning. FN:s världshälsoorganisation WHO har länge rekommenderat munskydd på platser där det kan uppstå trängsel.

”Om tidigare och nuvarande rekommendationer inte följs så blir det lagstiftning”, sade socialminister Lena Hallengren (S) på presskonferensen.

Statsminister Stefan Löfven (S) redogjorde för skärpta regler för restauranger, butiker och gym och tillade: om det inte fungerar kan regeringen stänga dem.

Även om ministrarna är noga med att det inte ska låta som en omprövning av den svenska strategin är det uppenbart att de är beredda att kasta gamla principer över bord och gå mot en svensk nedstängning, om det krävs för att vända smittspridningen.

Stefan Löfven sade på pressträffen att en nedstängning är en börda för samhället och att människor inte står ut i längden, det kan leda till social oro.

Men en regering kan inte stå maktlös om sjukvården börjar bryta ihop och dödstalen stiger från en förfärande hög nivå. Det är svårt att se att regeringen har några alternativ, i synnerhet när kungen dömt ut krishanteringen som ett misslyckande och oppositionen börjar kräva hårdare smittskyddsåtgärder.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se 19 dec

Svensk Handel varnar för en arbetslöshets-bomb efter beskedet

Mellandagsrean ställs in och handeln måste begränsa antalet kunder som vistas i en butik under en månad.

– Om restriktionerna inte följs av stöd riskerar vi att sitta på en arbetslöshetsbomb, säger Mats Hedenström näringspolitisk chef på Svensk Handel.

Regeringens och Folkhälsomyndighetens nya restriktioner drabbar affärer och butiker hårt. I stället för att som ett normalt år anställa omkring 130 000 nya medarbetare har den svenska handeln i stället korttidspermitterat och varslat under 2020.

– Vi delar statsministern och regeringens oro över smittspridningen, men de nya restriktionerna innebär stora utmaningar för oss, säger Mats Hedenström.

Mats Hedenström säger att handeln redan i våras tagit fram riktlinjer för hur man ska minska trängseln i butikerna. Och man är beredd att göra allt man kan för att fortsätta minska risken att smittas i butiker och gallerior.

– Men för att vi ska klara detta krävs också stödåtgärder. Om restriktionerna inte följs av stöd riskerar vi att sitta på en arbetslöshetsbomb i början på nästa år. Vi befinner oss just nu i årets viktigaste period och är på väg in i vad som alltid är ett svagare första kvartal.

Mats Hedenström vill se två typer av stöd:

Möjlighet till korttidspermitteringar.

Hjälp med att klara fasta kostnader som hyra.

Dessutom måste pengarna komma snabbt, säger Mats Hedenström:

– Jag skulle rekommendera statsministern att ringa sin kollega i Danmark, Mette Frederiksen.

Också besöksnäringen vill se stöd från regeringen för att klara de nya restriktionerna. I ett pressmeddelande skriver Jonas Siljhammar, vd för Visita, bransch- och arbetsgivarorganisationen för besöksnäringen, att ”införa nya restriktioner utan att samtidigt ge besked om nya stöd är inte att ta ansvar för jobb och företag”:

”Krisen i besöksnäringen är akut och trots att all tillgänglig fakta visar att restauranger inte är en plats för någon omfattande smitta är det just den näringen regeringen ger sig på. Dessutom sker det ännu en gång utan att det skett någon dialog med näringen innan besluten fattats. Regeringen måste nu skyndsamt följa upp detta med ökade stöd till näringen och se till att de stöd som företagen redan sökt faktiskt betalas ut. Annars riskeras ännu fler jobb, inte minst för unga”, skriver Jonas Siljhammar.

– De flesta middagar intas med någon form av alkohol, det är en helhetsupplevelse. Det här kommer att få enorma konsekvenser på så sätt att folk inte kommer att vilja gå ut och äta middag, säger Jonas Siljhammar till TT.

Även Svenskt Näringsliv efterlyser mer stöd från regeringen och snabbare åtgärder.

– De nya restriktionerna är hårda och slår mot redan drabbade företag. Vi ifrågasätter inte deras bedömningar men de sa ingenting nu om hur företagen ska kunna kompenseras för det som de nu drabbas ännu hårdare av. Det är enorma förseningar i de stödåtgärder från regeringen som finns, det tar lång tid att få ut pengar. Nu behöver vi snabba på den processen och behöver förlänga stöden, säger Svenskt Näringslivs biträdande chefsekonom Jonas Frycklund.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. 100 nya dödsfall

Ytterligare 100 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten.

Totalt har 7 993 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 367 120 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.19 dec

En sjuksköterska kan sköta 150 äldre – krav på ändring

Coronakommissionen vill se fler sjuksköterskor inom äldreomsorgen.

Men vägen dit är lång – i dag kan en sjuksköterska ensam ansvara för uppemot 150 äldre.

I tisdags presenterade coronakommissionen sin första delrapport om myndigheternas och politikernas hantering av coronakrisen. De skriver där att en bidragande orsak till det höga antalet sjuka och avlidna inom äldreomsorgen beror på sedan länge välkända strukturella brister.

Kommissionen anser därför att den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen behöver förstärkas. Bland annat föreslår de att sjuksköterskor ska finnas på plats på varje särskilt boende, dygnet runt, under veckans alla dagar.

– Som huvudregel bör man åtminstone sträva efter att det finns en sjuksköterska på plats. Sen kanske små boenden som inte ligger alltför långt ifrån varandra kan dela på en gemensam resurs, säger kommissionens ordförande Mats Melin.

De har dock inte angett en specifik siffra kring vad de anser skulle vara ett rimligt antal sjuksköterskor per äldreboende, där det kan bo allt mellan 5 och 200 personer. Medeltalet är drygt 40 personer.

Kommissionens förslag tycks ändå vara en bit ifrån dagens verklighet. Enligt Socialstyrelsen har en sjuksköterska i äldreomsorgen i genomsnitt hand om cirka 30 äldre under vardagar – och mellan 100 och 150 på helgerna. Det finns dock stora variationer över landet och mellan olika verksamheter.

Greger Bengtsson, samordnare för äldreomsorgen på Sveriges kommuner och regioner, SKR, håller med om att den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen behöver förstärkas. Han tycker dock att det är svårt att jämföra coronakommissionens förslag med verkligheten.

– De säger att tillgången till sjuksköterskor inte ska se ut som i dag och att de framför allt ska finnas på plats

under kvällar, nätter och helger. Men hur många fler sjuksköterskor det skulle innebära kan vi inte svara på.

Han påpekar att coronakommissionens rapport skiljer sig från andra statliga utredningar.

– I vanliga fall är förslagen beredda och det har gjorts beräkningar om konsekvenser, men coronakommissionen har haft ganska ont om tid. De kommer med ganska konkreta idéer och förslag, men det finns inte underlag på samma sätt som i vanliga utredningar.

Greger Bengtsson påpekar att behovet av sjuksköterskor inom kommunala verksamheter beräknas öka med drygt 20 procent under den närmsta tioårsperioden. Det då befolkningsandelen som är äldre än 80 år väntas öka kraftigt. Men hur rekryteringen ska gå till är inte en enkel fråga att svara på.

– Vi vet redan i dag att det är svårt att rekrytera. Det är hög konkurrens. Lejonparten av sjuksköterskorna finns ute i regionerna, på sjukhusen. Vi behöver utbilda fler och dessutom skaka fram fler praktikplatser.

Mats Melin understryker att kommissionen är införstådda med att sjuksköterska är ett bristyrke i dag. De har heller inte gjort någon uträkning av vad det skulle kosta att förverkliga deras förslag.

– Nej, vi utvärderar och pekar på brister. Det är ingen som väntar sig att vi ska räkna ut vad det kostar. Men det är klart att det vi föreslår inte är fullkomligt orealistiskt.

I ett underlag till coronakommissionens delrapport redovisas resultat från tre amerikanska studier där man har undersökt om andelen sjuksköterskor har samband med allvarliga utbrott i äldreboenden. Samtliga pekar på ett tydligt samband – ju fler närvarande sjuksköterskor desto färre smittade och avlidna.

Mats Melin vill dock inte dra några slutsatser av hur det hade sett ut i Sverige med fler sjuksköterskor på äldreboendena.

– Det är nästan omöjligt att säga om det hade spelat någon roll när pandemin bröt ut. Men mitt enkla svar är att det förhoppningsvis har betydelse ju bättre rustad man är när det gäller medicinsk utrustning och kompetens när ett virusutbrott sker.

Han påpekar dock att det inte räcker med en högre sjuksköterskebemanning, kommissionen föreslår även att grundläggande medicinsk utrustning ska finnas på plats.

– Man ska ha något sjukrum med enklare syrgas och dropp när det behövs. Under pandemin gick det inte att skicka boende till sjukhus. Då behövs det någon med kompetens som kan administrera den medicinska utrustningen.

Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@dn.se

FAKTA. FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

• Lagstiftaren måste reformera regelverket så att beslutsfattarna inom äldreomsorgen kan vidta nödvändiga åtgärder för att skydda de boende vid en pandemi.

• Bättre samordning mellan regioner och kommuner, bland annat måste en sammanhållen journalföring bli verklighet.

• En rad åtgärder föreslås för bättre bemanning, kompetens och arbetsförhållanden, bland annat att färre timanställda, att en sjuksköterska ska finnas tillgänglig dygnet runt alla dagar samt språkutbildning av personal vid behov.

• Kommuner bör få anställa läkare, vilket inte går i dag.

• Varje särskilt boende bör ha nödvändig medicinsk utrustning och kompetens, så att sköra äldre inte ska behöva transporteras till sjukhus.

Källa: Coronakommissionens första delbetänkande, SOU 2020:80 19 decUtrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.

Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
~~Peter Eriksson~~ Lämnat regeringen den 17 dec 2020
Minister för internationellt utvecklingssamarbete

Genvägar

Genvägar

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation
- Sverige i FN:s säkerhetsråd

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister
Utrikesdepartementet
”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Peter Eriksson har lämnat regeringen den 17 dec 2020. Hans arbetsuppgifter har over-tagits av utbildningsminiter Ann Linde

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- **Handelspolitik och främjande**
- **Nordiska frågor**

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Peter Eriksson

Peter Eriksson har lämnat regeringen den 17 dec 2020. Hans arbetsuppgifter har övertagits av utbildningsminiter Ann Linde

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet
”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."

Peter Erikssons områden

- **Internationellt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Isabella Lövins områden

Miljö och klimat

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Mobbarna i militären måste bort

Vi har nu återigen allmän värnplikt i Sverige. Till den hör ibland jobbiga saker som att vandra långt, med tung packning, att inte sova, inte äta, att pressas fysiskt och psykiskt. Vad som absolut inte ingår är det som ska ha utspelat sig på anrika K3 i Karlsborg sedan åtminstone 2013, då en officer för första gången slog larm.

Åren 2019–2020 var 239 värnpliktiga inskrivna på regementet. Nästan alla som SVT Nyheter Väst pratar med beskriver sexuella trakasserier, mobbning, kollektiva bestraffningar och våld. Befäl som nitar värnpliktiga helt oprovocerat. Som trampar på deras händer och fötter. Slår dem i huvudet med pinnar.

Rekryterna vågar inte ställa frågor, vilket förstås går ut över säkerheten och också över deras utbildning. - Betänk även att de alltså bara är 19–20 år, och att de som hoppar av riskerar fängelse.

Regementschefen tycks vara ”en del av problemet”, som det heter. Han säger att han inte hört talas om någon tystnadskultur (!). Men själva Försvarsmakten är desto tydligare.

Bra ledarskap är grunden, förklarar arméchef Karl Engelbrektson i en video. Han ser rakt in i kameran och talar till pennalisterna: Hur ska vi kunna lita på er, när vi är trötta och rädda och vädrets makter är emot oss, och fienden inget hellre vill än att bekämpa oss? Det går inte. Därför är ni inte välkomna i vår organisation. Här ska vi vara farliga för fienden, inte för varandra.

Videon handlar specifikt om K3, som i åratal alltså tycks ha odlat ett ledarskap där just den typ av personer som absolut inte ska ha någon makt har fått makt, och dessutom varit ynkliga nog att missbruka den gentemot ungdomar som inte kan fly. Men det är även välgörande för de värnpliktiga att få veta att de har hela Försvarsmakten bakom sig i detta. Och för allmänheten, som inte ska behöva betvivla vad för sorts verksamhet den finansierar och skickar sina unga in i.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

DN 13 dec 2020

Björn Wiman: Vill du verkligen tillbaka till det normala?

Minns du var du var när Parisavtalet undertecknades?

Om inte är du troligen i gott sällskap. Klimatförändringarnas smygande långsamhet utmanar våra föreställningar om vad som konstituerar en dramatisk världshändelse. De flesta minns var de befann sig när de underrättades om mordet på Olof Palme, Tjernobylolyckan eller terrorattackerna mot World Trade Center, men knappast någon kan säga vad de gjorde när koldioxidhalten i atmosfären passerade 400 ppm eller när shelfisen Larsen B kollapsade i Antarktis – händelser som i framtiden kan komma att beskrivas som några av klimatkatastrofens definierande ögonblick.

Själv var jag 2015 ute och gick i Nackareservatet söder om Stockholm, ivrigt lyssnande på SR:s direktrapporter om förhandlingarnas mödosamma framåtskridande i Paris. När avtalet senare under dagen skrevs under kände jag samma slags lättnad som när Donald Trump förlorade presidentvalet i USA i höstas. Någonstans inom sig hade mänskligheten ändå lyckats bevara de sista resterna av gemensamt förnuft.

Lika lite som Joe Bidens valseger innebar dock Parisavtalet någon garanti för en problemfri framtid. Det var – som den brittiska författaren George Monbiot formulerade saken – ”ett mirakel jämfört med vad resultatet kunde ha blivit” men samtidigt ”en katastrof jämfört med vad det borde ha varit”.

Fem år och en pandemi senare vet vi att målsättningarna i överenskommelsen – max 2 graders uppvärmning, helst bara 1,5 – ter sig alltmer verklighetsfrämmande. Jorden är på väg mot 3 graders uppvärmning – trots de utsläppsminskningar som coronapandemin har gett upphov till. Så mörk är natten i vår milda midvintertid.

Å den andra sidan har det senaste året lärt oss att de storskaliga förändringar som avtalet kräver är möjliga att genomföra. Om bara viljan finns. Coronapandemin är på många sätt ett slags existentiell förövning för en ännu värre prövning. Den varmaste uppmätta novembermånaden någonsin, som vi just gått igenom, är samtidigt en av de kallaste novembermånaderna som vi och våra barn kommer att få uppleva under

resten av våra liv. Vi längtar tillbaka till det normala. Men det normala finns inte längre.

I boken ”Kris – från Estonia till Corona” sammanlänkar idéhistorikern Sverker Sörlin betydelsen av hälsokrisen, klimat- och hållbarhetskrisen och demokratins kris. Sörlin pekar på en sällan uppmärksammad omständighet kring Martin Luther Kings berömda ”I have a dream”-tal i Washington DC den 28 augusti 1963, som i manuskriptet hade en helt annan titel: ”Normalcy – never again!”, Normalitet – aldrig mer! Talets grundtema var att det rasförtryck och det våld som medborgarrättsrörelsen har gjort uppror mot var på väg att besegras och att gå tillbaka till denna ”normalitet” inte är ett alternativ. Det är en tanke som har stått sig. ”Resten av världen längtar efter att återvända till det normala. För svarta är det normala just det som vi längtar efter att befrias från”, skrev författaren Roxane Gay i New York Times under vårens Black lives matter-demonstrationer.

Coronakrisen öppnar för en liknande insikt. Vad är det för ”normalitet” vi ska gå tillbaka till? De skenande utsläppen av koldioxid? Massutrotningen av arter? En sönderstressad äldreomsorg, ohämmad skolsegregation eller underbemannad akutsjukvård? Längtan efter att befrias från denna normalitet borde i grunden gälla oss alla.

Efter förra helgens DN med klimataktivisten Greta Thunberg som gästande chefredaktör har många frågat efter ”lösningarna” på den klimat- och hållbarhetskris tidningen berättade om. En av de oftast förbisedda lösningarna stavas pengar. I oktober rapporterade DN:s vetenskapsredaktör Maria Gunther om en ny rapport där en grupp ekonomer hade räknat på vad det skulle kosta att uppnå utsläppsmålen i klimatavtalet från Paris. Resultaten, som publicerades i den ansedda tidskriften Science, borde ha fått världen att skaka.

De visade att bara en mindre del av de pengar som nu satsas för att få i gång ekonomin efter coronakrisen är tillräcklig för att nå utsläppsmålen. De årliga energiinvesteringar som behövs för att nå det mest ambitiösa målet – 1,5 grad – är, enligt forskarnas beräkningar i Science, bara tio procent av de totala stimulanspaketen i samband med coronakrisen. Tio procent. ”Att ta itu med klimatkrisen presenteras ofta som något mycket dyrt. Här kan vi först och främst visa att det inte alls är särskilt dyrt, speciellt inte när man tar en kris på allvar”, sade en forskarna, Marina Andrijevic, i DN.

Slutsatsen är lika given som svindlande. Av de sammanlagt 12,2 tusen miljarder dollar i krisstöd som världen fram till augusti hade satsat till följd av pandemin krävs alltså, enligt forskarna, bara en tiondel för att skapa den vändning av klimatkrisen som Parisavtalet syftar till.

Varför satsas inte dessa pengar? Förmodligen för att den omedelbara krisinsikten hittills har uteblivit. Klimat- och hållbarhetskrisen hotar varken våra andningsorgan eller våra politikers möjligheter att bli omvalda på samma omedelbara sätt som coronaviruset och aktiverar därför inte den nedärvda rädsloreaktionen på samma sätt.

Däremot hotar den stora summor pengar. I veckan varnade vice riksbankschefen Anna Breman för att de ekonomiska riskerna med klimatkrisen kommer allt närmare. Samtidigt meddelade andra AP-fonden, som förvaltar av en del av svenskarnas pensionspengar, att de kommer att sälja sina innehav i bolag som har intäkter från försäljning av kol, olja och gas – bara ett i raden av exempel på penningflykten från fossilindustrin. Världen kommer att fortsätta röra sig i denna riktning. Den akuta krisinsikten kommer att öka, banker kommer att sluta låna ut pengar till klimatskadlig verksamhet, lagstiftning mot storskalig miljöförstöring kommer att införas, vår ohållbara livsstil kommer att förändras. Allt detta kommer att ske. Frågan är bara om det kommer att ske tillräckligt fort.

Mot klimatkrisen finns inget vaccin. Tillbaka till det normala kommer vi aldrig.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

DN 13 dec 2020

I Sven Lindqvists kallt febriga form framträder kolonialismens grymhet

Om litteraturhistorikern, samhällsdebattören, journalisten, dagboksskrivaren och diktaren möts i en enda gestalt i svensk litteratur är det hos Sven Lindqvist. I dagarna kommer hans banbrytande böcker ”Utrota varenda jävel” och ”Nu dog du” i nyutgåva. Athena Farrokhzad läser ett författarskap där skönheten håller jämna steg med grymheten.

Att skriva är att famla efter en form som får gränsen mellan verklighet och fiktion att bli ovidkommande. Att försöka uppfinna en stil som gör erfarenheten sann, eller att i erfarenhetens skrymslen hitta den exakthet som skänker stilen dess skönhet. Det är ingen lätt uppgift. Ofta faller den mest angelägna historia platt till följd av en framställning som saknar tillräcklig bärkraft. Eller omvänt: ett litterärt grepp kan vara alltför högtflygande för att återge tillvaron på ett sätt som känns trovärdigt. Kanske är det ingen slump att några av de viktigaste verken i litteraturhistorien använder blandformer, vägrar välja mellan genrer och insisterar på att röra sig mellan dem som ett sätt att varken kompromissa med sanning eller skönhet.

Om litteraturhistorikern, samhällsdebattören, journalisten, dagboksskrivaren och diktaren möts i en enda gestalt i svensk litteratur är det hos Sven Lindqvist. Med ett ben i alla dessa stil- och erfarenhetsvärldar uppfinner han redan i debuten ”Ett förslag” från 1955 ett på samma gång direkt och ekvilibristiskt skrivsätt, som gör honom läst och älskad av många. Sitt mest inflytelserika verk ”Utrota varenda jävel” kallar han själv för en ”litteraturvetenskaplig essäistik kombinerad med reseskildring” och kanske är det här hans omisskännliga hybridform får störst verkan.

När boken utkommer 1992 orsakar den internationell debatt. Med avstamp i Joseph Conrads kanoniserade roman ”Mörkrets hjärta” hävdar Lindqvists att folkmorden varken börjar eller slutar med nazismen, att det finns en kontinuitet mellan den europeiska kolonialismen och tyskarnas utrotningspolitik:

”Auschwitz var den moderna, industriella tillämpningen av en förintelse, på vilken det europeiska världsherraväldet sedan länge vilade.”

I ”Sanningskonst”, boken från 2018 där Lindqvist berättar om sitt liv och författarskap, återkallar litteraturvetaren Stefan Jonsson den tid i vilken tankarna formuleras. 1992 har järnridån just fallit och högerextremismen är på frammarsch i Europa. I ett läge där nyliberalismen firar triumfer, ideologierna förklaras döda och västvärldens demokratier ställs i motsats till kommunismens och nazismens brutala regimer, kommer Lindqvists bok med en påminnelse om att ”det var Europas kolonialmakter som instiftat folkmordet i teori och praktik”.

Att läsa ”Utrota varenda jävel” är att underkasta sig en lika målmedveten som febrig form. Att göra det beredvilligt eftersom man anar varför den är nödvändig för en sann återgivning. Det är att slå följe med berättaren på hans kunskapstörstande irrfärd. Stundtals liknar han en klassisk äventyrare som i stället för kontinenten upptäcker kolonialismen. Resan går genom före detta afrikanska kolonier, genom historiska källors försvar eller förkastande av den europeiska utrotningspolitiken. Det är en framställning där skönheten håller jämna steg med grymheten, ljuset skär som en kniv och öknen ligger utbredd som ett brandsegel. Resenären sväljer den heta maten och insikterna alltför snabbt, måste kyla ner sig med den kalla mjölk varje andetag kräver.

Boken avslutas med samma ord som den inleds: ”Det är inte kunskap vi saknar. Vad som fattas oss är modet att inse vad vi vet och dra slutsatserna.” I denna cirkulära komposition ligger såväl Lindqvists som läsarens bildningsresa. Texten finns för att tvinga oss att komma ikapp vår insikt affektivt, omvandla vad vi rationellt vet till något vi är tvungna att agera på. Kanske är det först då det verkligen kan kallas kunskap.

Därmed ansluter sig Lindqvist till den tysk-judiske filosofen Walter Benjamins föreställning om att ett historiskt perspektiv inte innebär att inse ”vad som egentligen hände”. Snarare handlar det om att ”tillägna sig ett minne såsom det blixtrar till i ett ögonblick av fara”. Genom att insistera på barbariet hos civilisationens självutnämnda fanbärare, dröja vid de ohyggliga brott som äger rum i humanismens namn, vill Lindqvist rusta oss mot deras upprepning, tvinga in reaktionen i vårt kroppsschema.

Sju år efter succén med ”Utrota varenda jävel” utkommer hans trettionde bok. Också den har en replik som titel, orden småpojkar skriker till varandra

när pinnar och kottar blir till vapen i deras händer: ”Nu dog du”. Med avstamp i sin egen barndom under andra världskriget tecknar Lindqvist bombernas århundrade utifrån samma resonemang som han beskriver utrotningskriget: När de första flyganfallen sker i Europa har de redan praktiserats under lång tid av européer mot befolkningar på andra platser i världen: ”Ett kvartssekel efter det första bombangreppet var det fortfarande afrikaner, araber eller kineser som blev bombade medan vi européer ännu kunde blicka upp mot flygplanen på himlen i trygg förvissning om att ingenting ont skulle hända oss. Vi var ju redan civiliserade.”

Resonemanget påminner om den franske filosofen Michel Foucaults tanke om den koloniala bumerangen. Med stöd hos sin tysk-judiska kollega Hannah Arendt beskriver Foucault den process där kontrollmekanismer utvecklade av västerländska stater för att förtrycka koloniserade länder slungas tillbaka och börjar utövas gentemot den egna befolkningen. Han liknar de koloniserade länderna vid laboratorier där repressionstaktiker utvecklas för att sedan, när de är fulländade, vändas mot marginaliserade i det egna territoriet. Lindqvist refererar dock inte till dessa föregångare. Kanske för att ett litterärt reportage inte måste redovisa tidigare forskning, kanske för att en upptäcktsresa kräver att man är först på plats.

Lindqvists bok har en intrikat narrativ struktur där de fyrahundra numrerade delarna antingen kan läsas kronologiskt eller i tematiskt ordnade avsnitt, enligt tjugotvå ingångar. För Stefan Jonsson berättar han att inspirationen till formen kommer från rollspelsvärlden. Genom en medskapande läsakt vill han överlämna åt läsaren att ta ansvar för ”det hemska pusslet”, tvinga henne att bli aktör i relation till historiens kaos. Denna labyrintiska uppbyggnad, som betonar mångfalden av trådar mellan tider och platser, är ännu mer faktaspäckad än ”Utrota varenda jävel”. Jaget som vetgirig och stundtals delirisk instans är, den biografiska ansatsen till trots, mindre närvarande. Men också här finns mjölken han svalkar sig med när insikten om det stundande krigsutbrottet blir för tung att bära.

I ”Nu dog du” visar Lindqvist hur kraven på att reglera kriget för att mildra civilbefolkningens utsatthet går emot det inofficiella syftet med bomben som fenomen: Äntligen kan man vinna krig, inte genom att besegra en fiendearmé, utan genom att angripa och demoralisera civilbefolkningen, göra de mänskliga kostnaderna tillräckligt stor för att få motståndaren att kapitulera. Humanitär hänsyn är inte alltså bara

sekundärt, det är själva hänsynslösheten som är bombteknologins politiska förtjänst.

Kanske ligger storheten i Lindqvists projekt i just det faktum att han riktar strålkastarljuset mot maktens logik och funktionssätt, snarare än dess offer. Varken i ”Utrota varenda jävel” eller ”Nu dog du” är utgångspunkten de invaderade och förintade folkens lidande, även om våldets ohyggliga konsekvenser ekar på varje sida. Snarare tar han avstamp i den europeiska självförståelsen och de interna strider som utspelar sig i kolonialmakterna. Genom att närläsa och återge nyckelpassager i romaner, vetenskapliga skrifter och politiska pamfletter fångar Lindqvist hur profitintresset kommer på kollisionskurs med misstanken om att vildarna trots allt bör omfattas av etikens ramar.

Lindqvists envetna undersökning av kolonialismens många ansikten pågår fram till hans död. Tillsammans med ”Terra Nullius” från 2005, om engelsmännens brott mot aboriginerna, ”Antirasister” från 2007 och ”Avsikt att förinta”, tillägget till folkmordets idéhistoria som blir hans sista bok, utgör ”Utrota varenda jävel” och ”Nu dog du” oundgängliga verk i den postkoloniala litteraturen. Inte bara för förståelsen av hur rasismens historia präglar vår samtid, utan också för den som vill dröja vid relationen mellan stil, sanning och skönhet.

Artikeln är ett förord till Sven Lindqvists ”Utrota varenda jävel” och ”Nu dog du”. De utges i nyutgåva på Nirstedt/litteratur samtidigt med en volym som innehåller ”Bänkpress” och ”Ökendykarna” (med förord av Judith Kiros).

Athena Farrokhzad

14 december

Oavgjort i striden om lavskrikan

Kampen om lavskrikan mellan skogsbruket och naturvården slutade oavgjort i domstolen.

Fåglarna bör skyddas men det behöver inte betyda att all avverkning stoppas, enligt -domen.

Striden om lavskrikan i skogarna utanför Arbrå i Hälsingland har pågått i flera år. Den har stor principiell betydelse, som DN tidigare har skrivit om. Grundfrågan är när en art ska anses hotad och behöva skydd och vilka konsekvenser det i så fall ska få för skogsbruket. Det är en fråga som orsakar split på många håll i landet och lett till ett antal segslitna rättsprocesser. Fyra markägare i Arbrå har fått nej på att avverka sin skog, med hänvisning till att det skulle skada lavskrikans livsbetingelser. Fallet har gått hela vägen upp till mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt som på onsdagen kom med sin dom.

Domstolen har prövat om de lagar som Skogsstyrelsen har lutat sig emot är tillämpliga i detta fall, i första hand artskyddsförordningen, som i sin tur vilar på ett par olika EU-direktiv. Svaret från domstolen är ja, vilket innebär att hänsyn måste tas till hur lavskrikan påverkas.

Däremot anser domstolen inte att det är klarlagt att all avverkning måste stoppas. Ärendet skickas tillbaka till Skogsstyrelsen som ska pröva vilken hänsyn som bör tas till lavskrikan om avverkning sker.

Ingrid Åhman är ett av hovrättsråden som avgjort fallet.

– Enligt artskyddsförordningen får man inte skada lavskrikans fortplantningsområden och viloplatser. Det gäller egentligen alla fåglar. I utredningen pratas det mycket om revir och hemområden men de har egentligen aldrig pekat ut fortplantningsområden och klarlagt om de skulle skadas. Men lavskrikan ska skyddas vid avverkning så helt fritt kan man inte släppa det, säger hon.

En annan principiell fråga som som väckts i lavskrikemålet är vilken tilltro som ska sättas till de inventeringar som görs av ideella krafter. I det här fallet handlar det om Bollnäs fågelklubb som följt

lavskrikan i området i 28 år, bland annat genom ringmärkning och radiopejling.

I första instans underkändes inventeringen på principiella grunder, vilket både forskare och miljöorganisationer reagerade starkt på. De påpekade att merparten av all kunskap om hur det står till med svenska arter kommer från just den här typen av kartläggningar. Fågelskådarnas riksorganisation Birdlife Sverige överklagade till mark- och miljööverdomstolen.

– Vi har inte ifrågasatt inventeringarna i sig. Vi tycker bara att just de här utredningarna inte visar tillräckligt tydligt hur fortplantningsområdena skadas, säger Åhman.

PÅ LRF Skogsägarna, en av de tyngsta intresseorganisationerna, är man mycket missnöjd.

– Det här är en fullständigt orimlig situation för de drabbade skogsägarna. De har bollats mellan instanserna i fem år och nu skickas de tillbaka till ruta noll, säger Gunnar Lindén, LRF Skogsägarnas naturvårdsexpert.

Han påpekar att markägarna står helt utan ersättning för avverkningsförbudet och detta ändras inte av den här domen. För att få ersättning kommer det att krävas flera års domstolsprocess ytterligare enligt Lindén. Han förväntar sig att artskyddsutredningen, som ska lämna sitt betänkande nästa år, kommer med en lösning på problemet.

DN har även sökt Birdlife Sverige.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. STÅR INTE PÅ RÖDLISTAN ÖVER HOTADE ARTER

Lavskrikan är en släkting till skator och kråkor men förekommer endast i djupa barrskogar i norra Sverige, från Gävleborg och Dalarna och uppåt. Den står inte på den så kallade rödlistan över hotade arter.

Ändå gjorde Skogsstyrelsen i sitt första beslut bedömningen att de anmälda avverkningarna utanför Arbrå skulle skada fågelns möjligheter på ett sätt som inte är förenligt med svensk lag och tillämpliga EU-direktiv.

Dags att släppa flumstämplen på vårt andliga behov av naturen

För många svenskar fyller skogen och naturen ett religiöst behov. Det är dags att vi slutar skämmas för våra andliga upplevelser och börjar tala högt om att vi inte kan leva utan naturen, skriver Eva-Lotta Hultén.

Jag hade satt mig på en sten för att vila i skogsbrynet. Ljus silade in mellan björkar, tallar och granar från de öppna ängarna intill. Medan jag satt där kom ett rådjur trippande mellan träden. Det stannade till och betade några tuggor här och där. Jag satt stilla och iakttog. Till sist var rådjuret bara ett par meter ifrån mig, fortfarande upptaget av gräs och örter på marken. Så höjde djuret på huvudet och våra ögon möttes en lång sekund innan hon ryckte till och kastade sig iväg mellan stammarna. Stämningen bröts men för en stund hade jag varit så fullt en del av platsen att jag inte längre känt mig som en enskild människa.

Religionshistorikern David Thurfjell har intervjuat skogsbesökare om deras upplevelser i skogen. Många beskriver känslor av jagupplösning och tacksamhet, liksom upplevelser av skönhet, mening och tillhörighet. En del använder ord som helig och besjälad om naturen men de flesta värjer sig inför att beskriva sina upplevelser som andliga. ”Kom inte här och gegga ner det här nu”, slår till exempel intervjupersonen Sara ifrån sig när David Thurfjell föreslår att den upplevelse hon just beskrivit kan kallas andlig. Hon gillar inte ovetenskaplighet eller religiöst språk.

Så hur ska vi förstå detta att vi är många som har existentiella upplevelser i naturen men saknar ett språk vi känner oss bekväma med för att beskriva dem? Religionen har på sätt och vis givits patent på att härbärgera känslor av samhörighet med något som är större än oss själva och många av oss betraktar oss inte som så värst religiösa – i ordets traditionella bemärkelse. Vi vill heller ogärna uppfattas som irrationella, ens av oss själva. Det kan också finnas en rädsla för att prata sönder starka upplevelser. En av de personer som David Thurfjell intervjuar, Viktor, beskriver sin världsbild som strikt vetenskaplig, men berättar ändå om sinnestillstånd ”utöver det vanliga” i skogen. När Thurfjell frågar varför han viskar när han

berättar om detta svarar Viktor: ”jag vill gömma de här grejerna från mitt intellekt”.

Precis som det som skrämmer oss kan krympa när vi pratar om det så kan det som uppfyller oss också krympa. Rädsla för att stämplas som flummig blandas kanske med rädsla för att mista de starka upplevelserna om man själv eller andra börjar gå på det med frågor.

Personligen skäms jag inte för vare sig mina upplevelser i naturen eller för att kalla dem andliga. Jag har tolkat dem som en naturlig del av att vara människa. Det är i naturen vi utvecklats som art så varför skulle det vara underligt eller pinsamt att det är där vi känner oss existentiellt hemhöriga, trygga, uppfyllda och hela och ibland upplever stunder av transcendens? Men David Thurfjells bok ”Granskogsfolk” som gavs ut i höstas ger mig nya perspektiv på min relation till naturen. Kanske beror mina känslor inte enbart på en uråldrig anpassning som satt sig i mina gener, eller ens på kulturella bindningar tillbaka till tider då vi levde betydligt närmare naturen än i dag.

Under 1800-talet började vi rationalisera jord- och skogsbruket och satte maximal produktivitet som mål. Den svenska vildmarken tämjdes och kontakten med tidigare generationers livsstil bröts. Paradoxalt nog blev samtidigt, med utbyggd infrastruktur, naturen mer tillgänglig för många människor. Det uppstod en folklig naturturism och de flesta svenskar fick en radikalt förändrad relation till naturen. Med uppdelning av arbete och fritid följde också en uppdelning av förnuft och känsla. Förnuftet hörde till arbetslivet och känslorna till privatlivet. Naturkärlek blev en byggsten i konstruktionen av en känsloladdad intimsfär. I den förnuftsstyrda industrin fanns ingen plats för besjälad natur från folktron, eller tidiga samhällseliters svärmeri för den tuktade naturens skönhet. ”Genombrottet för den naturvetenskapliga världsbilden innebar därför att naturen i offentligheten blev något materiellt, mekaniskt och mätbart och att dess eventuella andra kvaliteter försköts till det privatas sfär”, skriver David Thurfjell.

Men 1800-talet var också romantikens sekel. Naturen exploaterades och romantiserades samtidigt och det första förutsatte på sätt och vis det senare – naturen var inte längre en självklar del av våra vardagliga liv.

Det moderna samhället förde också med sig individualism och vi blev allt mer självmedvetna. I konst och litteratur började naturen användas som symbol för våra känslor och det förde med sig att naturen besjälades och skogen, vattendragen och

markerna började bedömas efter den känslomässiga rörelse de lyckades väcka i oss. Vi förutsattes känna saker i och för naturen och vi började investera tid och pengar i den. En marknad för naturkonsumtion växte fram. ”Vår jaguppfattning och vår natursyn – två erfarenheter som vi gärna betraktar som delar av vår autentiska kärna – faller tillbaka på en kulturell utveckling som ligger senare i historien än man kanske kulle kunna tro”, skriver Thurfjell.

En specifik kristen romantik växte också fram med pilgrimsrörelser, reträttgårdar och naturmotiv i den kristna konsten och i psalmer. Enkätstudier visar att bekännande kristna är de som i dag har flest starka andliga upplevelser i naturen. Religiositet som vi känner den i dag, förklarar Thurfjell, växte fram samtidigt som naturromantiken och det handlade inte om en förskjutning från kyrka till natur utan om en genomgripande omvandling av samhället och människors förutsättningar att känna och uppleva över huvud taget. Först när religionen blev möjlig att välja bort blev den också ett aktivt och personligt val som kopplades till känslor. ”I denna omvandling romantiserades nationen, religionen och naturen på en och samma gång.”

Men när kristendomen en gång kom till Norden bröt dess natursyn av kraftigt mot vår tidigare naturtillvända religion. Bibelns ord löd att människan skulle lägga jorden under sig och i takt med kristendomens utbredning fick animismen, uppfattningen att naturen är besjälad, dra sig tillbaka. Skog och mark slutade vara platser där man mötte och dyrkade gudar; de avsakraliserades. Bara om kyrkan välsignat en plats kunde den ses som religiöst betydelsefull men då handlade det om platser som hade något med mänskliga handlingar att göra, snarare än om platsen i sig.

Kristendomen förde in en mer människocentrerad kultur än vad som tidigare rått. Vi började se det som vår självklara rätt – och plikt – att exploatera jorden. Men grunden för dessa idéer föddes kanske långt före kristendomen – redan med jordbrukets införande.

Mänsklighetens äldsta bevarade nedskrivna historia inleds med en skogsskövling. Gilgamesh och hans vän Enkidu ger sig av på en resa till Cederträdskogen där de drabbas av dess skönhet. Ändå väljer de att slåss mot dess väktare Humbada, som är skogen själv. Gilgamesh tvekar inför det dödande slaget för väktaren ber för sitt liv: ”Låt mig leva så ska jag bli din tjänare och låta hugga ner alla träd som du begär.” Men Gilgamesh och Enkidu dödar honom ändå och hugger ner alla träden. Sedan släpar de med sig virket till sin

stad Uruk och bygger en 72 alnar hög port som ett monument över sin seger.

Denna kluvna inställning till naturen har fortsatt att kännetecknа människan. Vi förundras inför naturens skönhet men skövlar den ändå, för att vi anser oss behöva den som råvaror men ofta också för att bygga monument över oss själva. Ingen gillar kalhyggen men varje villaägare förtjänar väl ändå ett rejält trädäck?

Kanske är vi nu trots allt på väg mot ett mindre människocentrerat förhållningssätt; bort från både de gammalkristna idéerna om människan som naturens härskare, industrialismens föreställningar om det rationella i skövla och från romantikens idéer om att naturen som en spegling av människan. Idéer om att naturen har egna rättigheter börjar vinna legitimitet och har skrivits in flera länders lagar. Påven har twittrat om det brottsliga i ekocid – alltså att storskaligt förstöra naturen – i en våg av växande kristen opinion för att skydda Guds skapelse. Han har flaggat för att införa begreppet ”ekologisk synd” och vädjar till alla lagstiftare att skydda ”vårt gemensamma hem”.

Kanske kan vi, men lite ansträngning, ge oss själva en mer rimlig roll och plats i naturen? I den vackra filmen ”Den inre skogen” (SVT Play) får konstnärer berätta om sin relation till, och oro för skogen. Lite ironiskt är det att det ser ut att vara en gammal granplantering som Lars Lerin vandrar fram i när han beskriver de känslor skogen väcker hos honom men orden får inte mindre värde för det. Han beskriver hur han i skogen förstår var han kommer ifrån och att han inte är så speciell. Att inte vara speciell ses i vår individualistiska tid normalt inte som positivt men man förstår av Lars Lerins sätt att berätta att det är en lättnad att få inordna sig och ”bli satt på plats”.

Flera av de andra medverkande pratar om att lyssna på skogen. Broderikonstnären Brita Marakatt-Labba berättar att hon går in i träden och känner trädens känslor och ser hur de gråter och hon säger att slutar vi vara så öppna att vi kan lyssna på skogen när den pratar med oss, ja, då är det slut. Författaren Helena Granström säger att med förlusten av den vilda skogen håller vi också på att förlora någonting utanför oss själva som kan möta vår blick.

Naturen ser och hör oss men ser och hör vi tillbaka? Jo, av David Thurfjells intervjuer tycks det ju faktiskt så. Många av oss verkar ha en upplevelse av att naturen lyssnar och tröstar och vi får känslor av att vilja vårda och vörda. Men om vi fortsätter envisas med att tala tyst om vad vi hör, ser och känner i skogen för att vi tycker det är pinsamt och privat, ja, då är det

kanske faktiskt slut. Med naturen och med oss, för utan den kan vi inte leva – varken i existentiell eller konkret mening. Vårt inövade behov av att inför varandra framstå som rationella och känslokalla inför naturen kan bli vår undergång.

Eva-Lotta Hultén

Eva-Lotta Hultén är journalist och författare.

14 decenber

Hård debatt om Nato inför satsning på försvaret

En hård Natodebatt blev upptakten till den stora satsning på försvaret som riksdagen på tisdagen kommer att besluta om. Nya förband startas, i flera fall för att underlätta samarbete med alliansen.

I Sverige läggs säkerhets- och försvarspolitiken fast i femårsplaner. Det senaste beslutet fattades 2015 och på tisdagen tar riksdagen ett nytt beslut för totalförsvaret åren 2021–2025.

Traditionellt har brett samförstånd tillmätts ett egenvärde. Men riksdagsdebatten på måndagen blev en uppvisning i splittring. Detta sedan Sverigedemokraterna gjort gemensam sak med de fyra borgerliga partierna och stöder en så kallad Natooption.

Det betyder att man som Finland ska hålla öppet för att vid ett hotande läge kunna ansöka om att gå in i Nato. Finland har deklarerat detta sedan 1995, vilket

en riksdagsmajoritet nu står bakom också för svensk del.

Därmed tvingades S, V och MP att reservera sig och kommer på tisdag att lida nederlag i den frågan. Det fick utrikesminister Ann Linde (S) att gå till motangrepp:

– Sveriges säkerhetspolitik ska bygga på stabilitet och långsiktighet. Om vi gör grundläggande förändringar i vår linje så ska det ske med så stor parlamentarisk förankring som möjligt. Vi ser ju att detta är, och uppfattas som, en grundläggande förändring, sade Linde.

Utrikesministern åberopade tidningsartiklar ”från alla länder i hela världen” om att Sverige kanske går mot Natomedlemskap vilket ”inte är bra för vår trygghet”. Sverigedemokraternas Björn Söder förklarade partiets omsvängning med att de vill ha ett försvarsförbund med Finland. Att ha samma Natooption som Finland har haft i 25 år underlättar och skapar handlingsutrymme. Han sade att SD inte vill gå med i Nato – men öppnade samtidigt för en framtida omprövning.

– Om det finns en stark folklig opinion och om resultatet av att vi blir medlemmar av Nato skulle bli att vi räddar vårt land och vår frihet – då är vi beredda att omvärdera vårt ställningstagande, sade Björn Söder.

Försvarsminister Peter Hultqvist (S) kritiserade de borgerligas ”experimentverkstad” där de ”plockar med olika pusselbitar” som hotar den säkerhetsarkitektur som Sverige under lång tid byggt upp.

Centerpartiets Kerstin Lundgren påpekade att regeringen utan att höra riksdagen återinfört äldre formuleringar om att ”alliansfriheten tjänar oss väl”. En Natooption ökar Sveriges säkerhet och det är inte Ryssland sak att döma av Sveriges politik, markerade hon.

– Vi agerar ju med anledning av att Ryssland agerar som de gör. Det är därför vi lägger förslagen om fortsatt upprustning av den militära förmågan, det fördjupade samarbetet med operativ planering med en rad länder och fortsatt fördjupning med Finland, svarade Peter Hultqvist.

Riksdagsbeslutet innebär att fyra av de sex nya förbanden geografiskt läggs så att hjälp från Nato lättare ska nå Sverige (se kartan). Alla partier utom Vänsterpartiet står bakom att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas.

Till grund för försvarsbeslutets satsningar ligger försvarsberedningens rapporter följda av uppgörelser mellan S, MP, C och L. År 2025 blir det militära försvarets årsbudget 89 miljarder kronor. Det är dubbelt så mycket som 2016, vilket var första året i det nu gällande försvarsbeslutet (se stapeldiagrammet).

En kontrollstation av ekonomin ska genomföras 2023. Men Pål Jonson (M) varnade för att försvarsbeslutet är underfinansierat. Trots beslutet satsar Sverige mindre av sina resurser på försvar än grannländerna. M, KD och SD vill anslå mer pengar.

Totalförsvarsbeslutet innebär också att krisberedskapen och det civila försvaret ska stärkas. I pengar tillförs 4,2 miljarder kronor till 2025.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

DUBBLADE FÖRSVARSANSLAG

Anslagen till det militära försvaret, miljarder kronor

2016 43

2020 60

2021 66

2022 71

2023 76

2024 82

2025 89

15 december

”Fyrverkeriet i havet” väcker stort intresse

Dagtid kan det se ut som nyponsoppa längs västkusten, men på natten färgas havet av ljusblå blixtar.

– Det är som ett fyrverkeri i havet, säger marinbiologen Marie Lenngren.

Fenomenet kallas mareld och i år har det synts till ovanligt mycket och ovanligt sent på året.

Magisk. Fantastisk. Aldrig sett något liknande. Så beskrivs bilderna och videofilmerna på marelden som nu delas i sociala medier.

Marie Lenngren bor i Åsa i Halland och är författare till barnboken ”Noriko på äventyr i tången”. Även hon har varit ute och fotat fenomenet.

– Alla här har varit helt fascinerade och vallfärdat till havet. Det är rätt vanligt med mareld längs med västkusten på sommaren och hösten, men det är många som är förvånade för att det har varit så mycket och så sent i år, säger hon.

Marelden orsakas av en grupp encelliga organismer som kallas för dinoflagellater, berättar Martin Larsvik, marinbiolog på Tjärnö marina laboratorium. Dagtid kan vattenytan se orangefärgad ut, ungefär som nyponsoppa, alternativt rosa eller grå i andra stadier av flagellatens utveckling.

Men när mörkret infaller går det tydligt att se de ljusblå blixtrarna under vattenytan.

– Vi har haft gymnasieklasser på besök på laboratoriet som jag tipsade att gå ner och se marelden. De stod där i en timma, kastade i stenar och rörde runt med pinnar. De kunde inte slita sig från det här. Det är verkligen något att uppmana människor att se, säger han.

Även om dinoflagellater är den dominerande ljudproducerande arten i havet finns det enligt Martin Larsvik många vitt skilda arter med samma förmåga både i hav och på land – som exempelvis lysmaskar och eldflugor.

– Man kan vara lite undrande över varför de producerar ljus. Ett skäl kan vara att man ska

undkomma rovdjur. Det tror vi är fallet för mareldsflagellaten i Sverige. Sen kan det vara att man är rovdjur själv och vill lysa upp ett byte, ungefär som att sätta på pannlampan. Sedan kan det också vara man vill attrahera en partner.

Att marelden syns så sent på året är enligt Martin Larsvik ovanligt.

– Jag har själv sett den i mitten av december för ett antal år sedan, men då var det på en plats i norra Bohuslän. Nu är det väldigt mycket och på väldigt lång kuststräcka här på västkusten.

Martin Larsvik säger att havsvattentemperaturen i ytan vid Tjärnö de två senaste veckorna varit ungefär tre grader varmare än långtidsmedelvärdet. Om det är förklaringen till att det har blivit så mycket mareld är enligt honom för tidigt att säga.

– Detta år har temperaturen varit cirka 8–10 grader under första halvan av december. Enligt en vetenskaplig sammanställning förekommer mareldsflagellaten i havsvatten med temperaturen cirka 8–26 grader. Man kan därför anta att detta är det sista vi får se av mareldsflagellat för denna vinter, säger han.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se

16 december

ÖB: En realistisk plan för de nya förbanden behövs

Riksdagen godkände på tisdagen satsningen på ett dyrare och större försvar. överbefälhavaren välkomnar beslutet, men flaggar för att alla nya förband inte kan komma fram så snabbt som - politikerna önskar.

– Det är i grunden ett positivt beslut. Det är en rejäl satsning som vi välkomnar och som är nödvändig utifrån omvärldsläget, säger överbefälhavaren Micael Bydén (ÖB).

Försvarsbeslutet innebär fler arméregementen, och fortare, än vad Försvarsmakten räknade med så sent som i juli.

– Vi välkomnar nya regementen. Men man måste också inse att vi är den organisation vi är. Vi kan inte göra allt på en gång, säger Bydén.

ÖB ser utmaningar med att växa samtidigt som skarp verksamhet ska pågå. Det gäller att få tillräckligt med personal, materiel, infrastruktur och miljötillstånd på plats för de nya förbanden.

Kommer ni att klara politikernas mål?

– Vi måste göra allt vi kan för att nå målen i beslutet. Men det är för tidigt för mig att säga ”vi kommer att greja det här” mot ett årtal som ligger nära i tiden. Det är att lova för mycket, svarar ÖB.

Han påpekar att man i dag saknar verksamhet i två av de nya regementsstäderna (Kristinehamn och Sollefteå).

– Det gäller att lägga en plan som är realistisk. Det här måste vi ta med de mått och steg som är möjliga.

Nästan samtliga förslag som Försvarsberedningen under Björn von Sydow (S) lade fram 2017 och 2019 ska nu genomföras. Inte minst gäller det satsningen på nya arméförband och en ny divisionsledning.

– Självklart omfamnar vi beslutet med glädje. Det här innebär en balanserad satsning där armén på allvar är med. Det är positivt, därför om vi ska vara krigsavhållande så måste även armén ingå i

försvarssatsningen, säger arméchefen Karl Engelbrektson till DN.

– För armén är det en oerhört stimulerande utmaning att få vara med att återskapa arméns infanteri. Det är också en viktig del för den framtida personalförsörjningen av officerskåren, understryker han.

I Nato-frågan blev det ett bakslag för regeringen i riksdagen om den så kallade Nato-optionen. De fyra borgerliga partierna och SD vann med 32 röster mot 23 (på grund av pandemin bestod kammaren av 55 ledamöter). Beslutet innebär att riksdagen uppmanar regeringen att Sverige, som Finland, ska uttala att vi har möjlighet att ansöka om medlemskap i Nato om det säkerhetspolitiska läget försämras.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

FAKTA. HÖJT ANSLAG

Riksdagsbeslutet innebär att anslaget till det militära försvaret höjs stegvis från dagens 60 miljarder kronor per år till 89 miljarder år 2025. För pengarna ska krigsorganisationen ökas från dagens 60 000 personer till 90 000 fram till 2030. Sex nya förband inrättas

16 December

Hett vatten vapen mot invasiv växt

Parkslide är värst i klassen när det handlar om invasiva växter. Många tampas med den inplanterade växten från Asien, som riskerar gå in i husgrunder och rörsystem och som i princip är omöjlig att bli av med. Att gräva upp den har visat sig vara verkningslöst, eftersom små växtdelar snabbt bildar nya plantor.

Men nu testar länsstyrelsen i Kalmar att spruta 98-gradigt vatten ner i marken för att koka sönder rotsystemet, rapporterar SVT Nyheter. En metod som tidigare testats i Skåne och som tros fungera.

TT

16 december

Noll solminuter i Stockholm hittills i december

Stockholm har inte haft en enda minut av sol hittills i december. Senaste gången huvudstaden hade noll soltimmar under årets sista månad var 1934.

Stora delar av Sverige har varit extra mörka under årets sista månad. Under måndagen kunde solen skönjas i vissa delar av Stockholm, men det var inte tillräckligt starkt för att nå upp till en soltimme - inte ens en minut.

– Jag vågar inte säga exakt, men jag skulle säga noll sekunders soltid. Det var nog lite ljusare i dag än tidigare, men det blev ingen direkt solstrålning som var stark nog att ge utslag som solskenstid, säger Thomas Carlund, meteorolog på SMHI.

För att solskenstid ska registreras så krävs att den direkta solstrålningen går över 120 watt per kvadratmeter. Thomas Carlund säger att det är ungefär när man börjar skönja skuggor från solen.

– Det var inte ens nära den gränsen i dag, konstaterar han på måndagen.

Att december är en mörk månad är ingen ovanlighet. Sedan 1983 så har det i genomsnitt varit 18 soltimmeslösa dagar i december i Stockholm.

– Men de infaller sällan direkt efter varandra. Eller aldrig, men med ett undantag, säger Thomas Carlund.

1934 inträffade det undantaget. Då gick hela december utan att stockholmarna fick en enda timmes solsken. Genomsnittsantalet soltimmar i huvudstaden under årets sista månad är emellertid 33. Rekordet sattes 1995 när 73 soltimmar uppmättes i Stockholm i december.

Något exceptionellt väderfenomen är det dock inte tal om, enligt Thomas Carlund.

– Jag kan inte koppla det till något annat än vädrets naturliga omväxling.

Det är just nu en sydostlig vind som gör att det blir varmare och lägre liggande moln, förklarar Carlund.

– Högtrycket från öster gör att det blir en blockering och att man fastnar i ett väderläge ganska länge. Hade det varit sommar så skulle det ha varit sol en hel del, men solen står så lågt så den orkar inte ta sig fram.

Någon ljusning finns heller inte i sikte, åtminstone inte den närmst kommande tiden.

– Det är svårt att se något solsken de närmsta dagarna i alla fall, säger Thomas Carlund.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

16 december

”Flygvapnet visar upp högteknologisk dumhet inför julen”

Försvaret. Man kan inget annat än att beundra svensk högteknologi och intelligens inom vårt flygförsvar samt viljan att försvara vårt land. Men här vilar också en stor dumhet i oförmågan att se den egna miljöförstöringen, som kan bli ett större hot än det från främmande makt.

Gunnar Lundquist, Asby

17 december

Ledare: Klimatavtryck tankat med svenska skattepengar

Med medial granskning kan omställningsarbetet för att minska klimatpåverkan skyndas på. I förra veckan meddelade flera AP-fonder, som förvaltar en del av svenskarnas pensionspengar, att de säljer sina innehav i bolag inom olja, gas och kol. Detta efter att ägandet hade uppmärksammats av P1-programmet ”Kaliber” (7/12).

Hur det blir med innehaven i banker som investerar tungt i utbyggda kolkraftverk återstår att se. Det rätta svaret behöver inte vara att sälja allt som är indirekt relaterat till fossila branscher. I vissa fall är det bättre att som aktiv ägare försöka styra hur företaget agerar för att minska utsläpp. Inflytandeargumentet får dock sägas vara svagare när det rör investeringar i kinesiska banker.

Mycket finns hur som helst att göra när det gäller hanterandet av svenska offentliga medel och dess klimateffekter.

Bara häromdagen kom nyheten att 2 miljarder svenska skattekronor ska investeras i flygplatsutbyggnad och andra flygrelaterade projekt i Vietnam (Aerotime 8/12). Bakom investeringen ligger Exportkreditnämnden och AB Svensk exportkredit. Villkoret är att en tredjedel av de investerade pengarna går till uppdrag åt svenska företag. När flygplatsen är utbyggd förväntas den ta emot 25 miljoner resenärer och 1,2 miljoner ton last per år, ett klimatavtryck tankat med svenska allmänna medel.

Samma myndighet och företag har också på senare år stått som garant för 1,9 miljarder investerade i kolutvinning (SVT 23/9). I år har förvisso den statliga myndigheten och det statliga företaget tagit fram riktlinjer för att följa Parisavtalets klimatmål, men de ska inte träda i kraft förrän 2022, sju år efter att avtalet undertecknades.

Om investeringarna i fossil infrastruktur upphör därefter är också en öppen fråga. För trots alla våra inhemska klimatmål subventioneras fortfarande de flesta svenska flygplatser med skattepengar. Tankesmedjan Timbro beräknar i en rapport stöden till

26 förlusttyngda kommunala flygplatser till omkring 3 miljarder kronor under 2012–2018.

Problemen gäller inte utvalda exempel, de gäller generellt för exportkrediter i västvärlden. En studie från 2017 beräknade att de så kallade G20-länderna gav exportkrediter för 38 miljarder dollar till investeringar i utländska kolprojekt mellan 2013 och 2016, medan betydligt mindre, 25 miljarder dollar, gick till investeringar i förnybar energi.

Det går inte ens att säga att all utveckling går åt rätt håll. I den rapport som presenterades i förra veckan av bland andra Stockholm Environment Institute om det växande gapet mellan utfästelser och planer för växthusgasutsläpp påpekades att västvärldens fossila subventioner har ökat på senare tid.

Samma rapport uppmärksammar att de stimulanspaket som presenterats av regeringarna under coronakrisen innehåller åtskilliga stöd till fossil - industri, och detsamma gäller centralbankernas stöd genom uppköp av företagsobligationer. I kristider handlar mycket om att stödja existerande strukturer, och då är det lätt att nuvarande utsläppsnivåer omedvetet cementeras för framtiden.

Det har varken planeten eller våra ekonomier råd med. Stora delar av den privata finanssektorn har på senare år insett klimatfrågans omvälvande betydelse, och börjat styra sina investeringar från framför allt kol. Även delar av den offentligt kontrollerade finanssektorn börjar ställa om, men fortfarande rinner alltför mycket pengar i väg utan tanke på den morgondag som behöver bli både rikare och grönare.

DN 17/12 2020

18 december

Parisavtalet handlar om vita jular

Klimatfrågan har kommunikationsproblem. Även om många på ett teoretiskt plan inser allvaret är det sannolikt få som känner särskilt mycket när FN meddelar att den globala uppvärmningen är på väg mot 3,2 grader.

Detsamma gäller att SMHI:s beräkningar visar att 2020 är det varmaste året hittills i Sverige. Att EU beslutat att unionens koldioxidutsläpp ska minska med 55 procent till 2030. Isen på Grönland fortsätter att smälta. Och att Kebnekaises sydtopp plötsligt inte längre är Sveriges högsta punkt.

Det är illa, tänker man, källsorterar lite noggrannare, och bär sina glasflaskor och pappförpackningar till närmaste återvinningsstation. Dock utan att pumpa upp en adrenalinkick för Parisavtalets 1,5-gradersmål.

Men att det är svårt att fullt ut bry sig om decimaler och procentsatser betyder inte att någon är opåverkad av klimatkrisen. Även om det i regel inte går att koppla enskilda händelser till uppvärmningen vet vi att förändringarna ökar sannolikheten för stora virusutbrott. Efter nästan ett år med corona är det därför i princip omöjligt att inte haja till inför FN:s varning om att vi står inför ”en era av pandemier”.

Andra saker som blir allt vanligare och förstör livet för många människor på flera kontinenter är torka, skyfall, skogsbränder och översvämningar.

Dessutom finns det påföljder som inte är livsavgörande, men likväl tråkiga. Som att chanserna för en vit jul minskar, vilket DN skriver om i dag. Att snödagarna i Stockholm är cirka 20 färre nu än på 1980-talet. Vintersäsongen i skidlandet Norge i snitt har kortats med mer än en månad. Och att det kommer att bli allt ovanligare att kunna åka skridskor på Mälaren.

Konkret är det de här sakerna som Parisavtalet handlar om. Inte vad det står på termometern.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se 18 dec

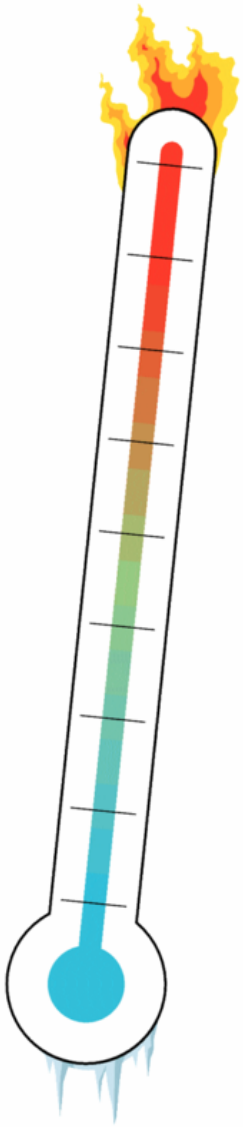

!8 december

Jannike Kihlberg: 2020 kan vara ett av de svalaste år som de unga får uppleva

Att 2020 blir det varmaste året som har uppmätts i Sverige är inte överraskande. Vi befinner oss i en klimatkris med en planet som blir allt varmare – år 2020 kan vara ett av de svalaste åren som de som är unga i dag får uppleva. Ska uppvärmningen bromsas måste utsläppen av växthusgaser snabbt halveras.

Medeltemperaturen i Sverige kommer i år att vara den högsta sedan mätningarna startade, cirka 7,5 grader. Det är en höjning med mer än en halv grad jämfört med noteringen från det tidigare rekordåret 2014 som var 6,9 grader.

En så stor marginal är anmärkningsvärd, temperaturrekord brukar vara i enstaka tiondels grad, inte i en halv grad.

Den globala uppvärmningen går snabbare vid polerna och Sverige, som delvis ligger i Arktis, värms upp ungefär dubbelt så snabbt som det globala genomsnittet.

Vi märker redan klimatkrisen tydligt i vår vardag – inte minst så här års. En vit jul kan stora delar av Sverige bara fantisera om. På fyrtio år har antalet dagar med snötäcke i genomsnitt blivit 20 färre. Och de kommer att fortsätta bli allt färre.

Visst kommer enskilda år att vara kallare eller varmare, men den långsiktiga trenden med en allt varmare värld är tydlig.

Fortfarande återstår ett par veckor av år 2020. Men det är redan klart att året inte bara kommer att utmärka sig av att världen har tvingats hantera en coronapandemi. Året kommer också att utmärka sig för nya rekord i klimatkrisen.

En rad rapporter den senaste tiden har haft budskapet att 2020 troligen kommer att bli det varmaste som har uppmätts – inte bara i Sverige utan även i Europa och globalt. November var den varmaste november som har uppmätts globalt, juli var den varmaste juli som har uppmätts.

De senaste tio åren har varit de tio varmaste som har uppmätts och de senaste fem åren är de varmaste som har uppmätts. Värmerekorden duggar tätt och uppvärmningen får konsekvenser.

Varje tiondels grad gör stor skillnad. FN:s klimatpanel IPCC har konstaterat att delar av koraller i havet kan klara en uppvärmning till 1,5 grader men att de troligen är helt borta vid två graders uppvärmning.

Ska uppvärmningen bromsas krävs att utsläppen av växthusgaser minskas snabbt. Nedstängningen under coronakrisen har gjort att utsläppen i år kommer att minska med cirka 7 procent. Det kan låta mycket men det är en kortsiktig minskning som bara ger en blipp i den totala utsläppskurvan.

Växthusgasen koldioxid är långlivad och stannar i atmosfären i många decennier. Därför har också halterna i atmosfären fortsatt att öka trots coronakrisen. Enligt Meteorologiska världsorganisationen, WMO, stannade knappt hälften, 44 procent, av koldioxiden i atmosfären det senaste decenniet, 23 procent absorberades av haven och 29 procent av land. De sista 4 procenten vet man inte vart de tagit vägen.

Ska halterna av växthusgaser i atmosfären sjunka måste utsläppen minska till en nivå som är lägre än naturens förmåga att ta upp koldioxid. Det innebär att utsläppen måste minst halveras för att koncentrationen i atmosfären ska börja minska.

Men trots att vetenskapen är tydlig sker än så länge inte de nödvändiga långsiktiga minskningarna. Nyligen kom en rapport som konstaterade att världen är på väg att år 2030 producera mer än dubbelt så mycket fossila bränslen, 120 procent, än vad som kan förbrännas om den globala uppvärmningen ska begränsas till 1,5 grader.

Och de löften om klimatåtaganden som världens länder har gett inom Parisavtalet räcker inte på långa vägar. Om de uppfylls kommer uppvärmningen att hamna på drygt 3 grader.

Allt låter väldigt svart – men det finns ljuspunkter. Under hösten har en rad av stora utsläppsländer kommit med nya klimatlöften och USA:s blivande president Joe Biden har en ambitiös klimatplan. Om de löften och planer som nu finns uppfylls är läget lite bättre, enligt experter. Då skulle uppvärmningen kunna begränsas till drygt 2 grader.

Men en slutsats är ändå att det kan vara dags att byta perspektiv. Det anmärkningsvärda är inte längre att år 2020 troligen blir det varmaste år som har uppmätts – det kanske är rimligt att fundera på att år 2020 i framtiden kan vara ett av de svalaste åren som de som är unga i dag får uppleva.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

FAKTA. VARMASTE OCH KALLASTE ÅREN I SVERIGE

Högsta årsmedeltemperaturerna sedan mätningarna började 1860:

År grader (cirka)
2020: 7,5
2014: 6,91
1934: 6,73
2015: 6,71
1938: 6,58
1990: 6,55
2000: 6,54
1989: 6,53
2018: 6,45
2008: 6,37
Lägsta årsmedeltemperaturerna sedan 1860:
År grader (cirka)
1867: 2,10
1871: 2,33
1888: 2,58
1881: 2,64
1985: 2,79
1942: 2,85
1902: 2,89
1875: 3,02
1915: 3,05
1877: 3,15
Källa: SMHI 18 dec

18 december

Försvaret rustas mot krig på svensk mark

Försvaret ska rustas upp för att i värsta fall kunna möta ett krig med strider på svensk mark. Det beslutade regeringen på torsdagen.

– Syftet är att det inte ska inträffa något. Men vi måste planera vårt försvar och orka säga vad det här handlar om, säger försvarsminister Peter Hultqvist (S).

På tisdagen klubbade riksdagen en historisk ökning av försvarsanslaget som stiger med 40 procent fram till 2025.

– Vad ska försvaret användas till? Vad är det vi planerar för? Det handlar om en krass verklighet, förklarar Peter Hultqvist.

Han talar med DN om det nya beslut som regeringen fattade på torsdagen. Där anges inriktningen för Försvarsmakten åren 2021–2025.

– Vi utgår från att det säkerhetspolitiska läget fortsätter att försämras, säger försvarsministern.

Det innebär att den mångåriga formuleringen om att ett angrepp mot Sverige är ”osannolikt” inte längre gäller. Riksdagen och regeringen slår i stället fast att ”ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas”. En större konflikt ”kan inledas med ett angrepp mot Sverige”.

– Det kan handla om att hindra oss från att bistå en annan part, att slå en kil mellan oss och exempelvis Finland. Eller så vill man använda Sveriges yta för andra syften – vi är inte huvudmålet men man måste kontrollera något i Sverige för att kunna nå sitt huvudmål, säger Peter Hultqvist.

Regeringens inriktningsbeslut pekar inte ut någon potentiell angripare. Men det är i praktiken Ryssland som avses. I en storkonflikt i Europa kan grannar som de baltiska Nato-länderna hotas. Rysslands krig och annekteringar i Georgien, Ukraina och cyberattacker mot andra länder ses som förebud.

– Det är klart att det som skett från rysk sida har varit grunden för att vi lagt om vår försvars- och säkerhetspolitik. Men att däremot nu börja peka ut en angripare – det vill jag inte göra. Men vi måste ha ett realistiskt scenario, svarar Peter Hultqvist.

Regeringen tecknar en bild av ett omfattande angrepp mot Sverige. Allt från ballistiska robotar till it-attacker sätts in av angriparen för att skapa kaos och bryta ner motståndsvilja. Delar av svenskt territorium kan drabbas av intensiva strider, enligt regeringens scenario.

– För oss är det viktigt att tydligt förklara vad det handlar om. Så att man förbereder sig för den typen av scenarier. Vi bygger det svenska försvaret för att kunna hantera en kris- och krigssituation, säger Peter Hultqvist.

Många frågar sig nog ändå varför Sverige skulle utsättas för angrepp.

– Exempelvis för att ta kontroll över Gotland. Om du flyttar dit långräckviddiga bekämpningsmedel så har du en helt annan räckvidd, du har en effekt på de baltiska staterna, på Åland, Finland och det svenska fastlandet. Du får ett helt annat scenario och kontroll över Östersjön, förklarar Peter Hultqvist.

Från södra Sverige går det att kontrollera Östersjöutloppen och från Nordkalotten kan transportlinjerna över Atlanten kontrolleras, påpekar ministern.

Målet för försvaret är att vara krigsavhållande så att det inte blir något angrepp. Upprustningen är det ena benet i förvarsbeslutet.

Om Sverige trots allt angrips ska vi försvara oss uthålligt att för ”vinna tid”. Det andra benet i försvarsbeslutet är nämligen ett fördjupat samarbete med andra länder.

– Det handlar om att klara försvaret av Sverige så pass bra att vi också kan ta emot stöd från andra, säger Peter Hultqvist.

Därför ska Sveriges militära operationer planeras gemensamt med Finland. Dessutom ska våra försvarsplaner samordnas med planerna för Nato-länderna Danmark, Norge, Storbritannien och USA.

– De här samarbetena har en oerhört viktig roll, understryker Peter Hultqvist.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se 18 dec

”Fortfarande en liten chans att nå 1,5-gradersmålet”

Klimatet. Två nyheter kom ungefär samtidigt. En väcker existentiell smärta, den andra tänder en liten låga av hopp. Vi tar den smärtsamma först.

En forskargrupp har beräknat vikten (massan) av allt som människan producerat: tankfartyg, städer, vägar, plasttallrikar, leksaksbjörnar och diamanthalsband med mera. Sedan har de beräknat den sammanlagda vikten av jordens biomassa, elefanter, blommor, ekar, myrstackar, havstulpaner med mera och kommit fram till att nu, detta märkliga år 2020, är den sammanlagda vikten av alla våra artefakter lika stor som planetens samlade biomassa. Går det att tydligare belysa människans övertagande?

Den lilla lågan av hopp handlar om att många länder så smått ökat sina klimatambitioner under hösten. Och att USA valt en president med klimatambitioner. Forskningsinstitutet Climate Action Tracker beräknar att vi nästan klarar tvågradersmålet till nästa sekelskifte, om ambitionerna infrias. Och om länderna skärper sina åtgärder för att halvera utsläppen fram till 2030 har vi en liten chans på 1,5-graders målet.

Den första nyheten säger att bollen ligger hos oss. Vi har ansvaret, särskilt vi som lever i välmående länder.

Låt oss ägna julhelgerna åt att visa att vi tänker ta den.

Torbjörn Vennström, Yxlan

18 december

Återvinning väntas slå rekord under julen

Under pandemin har det lämnats in fler förpackningar än vanligt till återvinning i Sverige – och i jul ser det ut att bli rekord. Företaget Förpacknings- och tidningsinsamlingen, FTI, räknar med att mer än 24 000 ton förpackningar kommer att lämnas in till återvinning under jul och nyår. Det skulle innebära en ökning på mer än 10 procent jämfört med samma period 2019.

”Hemmakontor, mer näthandel och andra förändringar i vardagen på grund av pandemin har gjort att antalet förpackningar som lämnas till återvinning ökat”, säger Veronica Foberg Gustafsson, kommunikationschef på FTI, i ett pressmeddelande.

TT 19 december

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet
- Krisberedskap
- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- Justitiedepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- Internationellt rättsligt samarbete

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

13 dec 2020

Ledare: Kraftlösa åtgärder bidrar till gängproblematiken

Vad ska vi göra åt de barn och unga som dragits in i de senaste årens eskalerande dödsdans? De kriminella gängen har räknat ut det för sig: Straffen är lägre för de yngsta, och därför sätts ofta just de på att begå de grövsta brotten. Dit hör beställningsmord.

Dessa barn och unga är bokstavligen amatörer. De har dålig impulskontroll, ofta bristande empati och därtill usel förmåga att förutse konsekvenser. När de får ett vapen i handen är de därför en fara både för det tilltänkta offret och för allmänheten.

Helt vanliga civila drabbas hårt av dödsskjutningarna, och inte bara som vittnen. Så kan en kvinna med en bebis i famnen skjutas ihjäl på öppen gata, och en tolvårig flicka dödas av en förlupen kula när hon är ute och rastar hunden. Gängen själva bryr sig inte ett vitten om att lösa det problemet. Det är upp till samhället. Och det kan inte bara straffa redan begångna brott. Det måste också arbeta förebyggande.

I detta förebyggande arbete ingår att omhänderta dem som befinner sig på glid. Därför har vi LVU, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, som gör det möjligt att ta minderåriga från skadliga miljöer och placera dem någon annanstans. Emellertid fungerar inte det. Det blir uppenbart av den senaste tidens rapporter.

LVU har obegripligt nog kommit att användas för placeringar i den egna bostaden (SvD 2/3 2019), det vill säga: Barn och unga omhändertas med stöd av den lag som tillåter detta om det föreligger missförhållanden med anknytning till hemmiljön, och får sedan bo kvar i just det hem som de behöver komma bort ifrån. En sådan lösning kan vara rimlig i enstaka fall, i en övergångsfas efter en placering på institution. Men som första åtgärd, eller enda åtgärd gång på gång? Absolut inte.

När Aftonbladet tidigare i år granskade fall där tonåringar i hovrätten dömts för mord eller mordförsök visade det sig att nio av tio varit föremål för utredning av socialtjänsten, och att var tredje tidigare varit omhändertagen enligt LVU.

Det finns också en hel del fall där minderåriga har begått brott på brott, till och med mord, när de officiellt sett har stått under LVU, även på låsta statliga familje- och ungdomshem. De är samhällets ansvar, och skyddsnätet borde hålla: Polisen har bra koll på vilka de är, socialtjänsten är involverad, de statliga hemmen ska erbjuda dem skydd undan sig själva och andra. Trots det brister nätet ständigt, insatserna misslyckas. Inte sällan sätts de in först när situationer redan har spårat ur totalt.

Som DN avslöjar (12/12) beslutade exempelvis förvaltningsrätten i september att en 18-åring vid namn David skulle omhändertas och placeras på ett låst ungdomshem. Nu i december hittades han död i ett skogsområde. Berättelsen om hans liv är sorglig läsning: Hans föräldrar har länge brustit allvarligt i sin omsorg om honom, och hans syster slog larm till socialtjänsten om att barnen hade det ”fruktansvärt”. Efter att de blivit vittnen till ett grovt våldsbrott hemma började David bli alltmer destruktiv.

Men hans föräldrar sade nej till hjälp. Och när han till sist tvångsomhändertogs hann han knappt få ordning på sitt liv förrän insatsen var över och han skickades tillbaka hem igen. Däri ligger nog också en viktig förklaring till den exceptionellt utbredda gängkriminaliteten i Sverige: Samhällets kraftåtgärder mot minderåriga i kriminella miljöer visar sig i praktiken inte sällan bestå av för lite, för sent, och alldeles för ofta av just ingenting alls. Det är demoraliserande för hela samhället.

DN 13/12 2020

13 dec 2020

Erik Ohlsson: Avrättning av journalist dåliga nyheter för fängslad KI-forskare

Irans avrättning av den oppositionelle journalisten Ruhollah Zam, 47, är dåliga nyheter för den svensk-iranske forskaren Ahmadreza Djalili, 49, som har ett dödsstraff hängande över sig.

Ruhollah Zam avrättades genom hängning på lördagsmorgonen, meddelade iransk stats-tv senare samma dag. Ruhollah Zam som var journalist och regimkritisk aktivist levde i exil i Paris. Han förmedlade nyheter från de våldsamma gatuprotester mot regimen som skakade flera iranska städer vid årsskiftet 2017/2018.

Protesterna utlöstes av missnöje med höjda mat- och bensinpriser. Ett tjugotal människor dödades och över 1 000 greps. Under oroligheterna stängde myndigheterna ned internet i flera städer.

Ruhollah Zam som drev en regimkritisk webbsajt, AmadNews, kom att spela en viktig roll under protesterna. AmadNews spreds via den krypterade meddelandeappen WhatsApp och hade 1,4 miljoner följare. Enligt Ruhollah Zams änka, Mahsa Razini, duperades han i september 2019 att resa till Bagdad i Irak. Där greps han av agenter från det iranska revolutionsgardet och fördes till Iran. Hans far, som är en reformvänlig skriftlärd, vädjade in i det sista till de iranska myndigheterna att stoppa avrättningen.

Det finns beröringspunkter mellan Ruhollah Zams fall och den svensk-iranske läkaren och forskaren Ahmadreza Djalili, som sitter fängslad i Iran sedan april 2016, dömd till döden och anklagad för spioneri.

Både Zam och Djalili har genomgått domstolsprocesser där rättssäkerhet helt saknats. Ingen av dem har haft tillgång till försvarsadvokat i egentlig mening.

Bägge har avtvingats ”bekännelser” som sänts i tv och som visar alla tecken på att ha pressats fram med hot och tortyr. Och i såväl Zams som i Djalilis fall har domstolen åberopat det säregna brottet ”korruption på

jorden”, en term som innefattar en rad lagöverträdelser som alla straffas med döden.

Men den 48-årige Ahmadreza Djalili är fortfarande vid liv. Situationen är dock allvarlig. För två veckor sedan uppgavs det att han flyttats från Evinfängelset där han suttit inspärrad till ett fängelse i en förstad till Teheran. I detta fängelse skulle dödsdomen verkställas.

Men uppgifterna om var Djalili befinner sig är motsägelsefulla – enligt Djalilis hustru Vida Mehrannia, som DN varit i kontakt med, är han kvar i Evinfängelset. Att myndigheterna agerat för att genomföra avrättningen är däremot helt klarlagt. Under de senaste två veckorna har avrättningen skjutits upp, senast skedde det i tisdags denna vecka, enligt den svenska avdelningen av Amnesty International.

– Situtationen är fortfarande akut och risken för att han ska avrättas är lika hög som tidigare, vi fortsätter att verka för hans frigivning och utgår från att utrikesdepartementet gör samma sak, på alla sätt de kan, säger Ami Hedenborg på Amnesty Sverige.

Det finns en omfattande opinion för att stoppa avrättningen av Djalali. Amnesty Sverige har samlat in över 106 000 namnunderskrifter som kontinuerligt lämnas över till den iranska ambassaden i Stockholm.

Djalali uppmärksammas också stort i Belgien och Italien, länder där den internationellt renommerade katastrofforskaren tidvis varit verksam. Den internationella akademiska världen har också engagerat sig i fallet. 164 av Djalalis forskarkollegor genomförde i förra veckan ett ”Youtube-maraton” där var och en av forskarna riktade personliga vädjanden till det iranska ledarskapet att stoppa avrättningen.

Utrikesminister Ann Linde kontaktade Iran när uppgifterna om verkställigheten av Djalilis dödsstraff kom i slutet av november. DN har sökt Linde för en aktuell kommentar.

Erik Ohlsson

FAKTA.

Mängder av politiska fångar sitter i iranska fängelser i väntan på dom eller verkställande av straff.

Enligt Amnesty International avrättades minst 251 personer i Iran under fjolåret, den näst högsta siffran i världen efter Kina.

På lördagen fördömde EU avrättningen av Ruhollah Zam. ”Europeiska unionen fördömer denna handling å det skarpaste, och uttrycker återigen EU:s oåterkalleliga motstånd mot dödsstraff”, står det i ett uttalande.

DN-TT

13 dec 2020

”De har få alternativ till det kriminella livet”

Fler unga med kopplingar till gängkriminalitet och en ökad andel unga som har mer komplicerad psykisk ohälsa. Utmaningarna för Statens institutionsstyrelse (SiS) att nå bra behandlingsresultat växer.

– Det glapp som kan uppstå när en ung person skrivs ut från oss måste överbryggas, säger Catrine Kaunitz, utredare på SiS.

I går berättade DN om David, 18. Trots att han i somras omhändertogs av socialtjänsten enligt lagen om vård av unga (LVU) och därefter fick en plats på ett låst ungdomshem där förvaltningsrätten ansåg att han skulle stanna, hittades han mördad i mitten av november.

På grund av den stränga sekretessen har inte DN kunnat utröna vem som hade det formella ansvaret i det ögonblick han sköts ihjäl. I det sista beslut som förvaltningsrätten fattade om fortsatt

omhändertagande på låst institution i september berördes att det fanns pågående planer att han skulle få vård i öppnare former i socialtjänstens regi.

Han kan ha skrivits ut från SiS-hemmet innan han mördades.

– Det finns alltid en risk att det uppstår ett glapp när socialtjänsten skriver ut en ung person från något av våra hem, framför allt när det gäller de som friges från sluten ungdomsvård där det inte är givet att personen är aktuell på socialtjänsten, säger Catrine Kaunitz, verksamhetsutvecklare på SiS huvudkontor.

Konkret innebär det att alla ungdomar som lämnar SiS måste ha en ordnad tillvaro – tillsyn, omsorg och goda relationer, med andra ord ett alternativ till en destruktiv livsstil.

För att nå dit behöver alla samhällsfunktioner som finns runt omkring den unge arbeta med helhetsbilden. I dag ställer fortfarande sekretessregler och det faktum att berörda myndigheter ofta är organiserade i stuprör till det. Information som borde utbytas mellan de olika aktörerna fastnar också ibland på vägen eller lämnar helt enkelt aldrig det skrivbord där den först hamnar.

Samarbetet mellan polis, socialtjänst, SiS och det civila samhället – där till exempel ideella organisationer och stiftelser har mycket kunskap och resurser – har också en ”förbättringspotential”, som Catrine Kaunitz uttrycker det.

När det gäller den vård, det stöd och den behandling som ges till unga som begår grova brott är det dock ofta mycket komplicerat. Precis som i Davids fall har den unge ofta länge varit föremål för en rad olika insatser innan den hamnar på ett SiS-hem, ibland enligt LVU, ibland för att den unge blivit dömd till sluten ungdomsvård.

– De ungdomar som begår grova brott i mer eller mindre organiserad form kan vara svårmotiverade. De är fortfarande på väg uppåt i hierarkin. De många nackdelarna som finns med den kriminella livsstilen har inte tagit över. De har få alternativ till det kriminella livet som uppfattas som lockande, säger Catrine Kaunitz.

De här unga personerna kommer många gånger från socioekonomiskt utsatta miljöer och familjer där våld varit ett inslag sedan de var små. Inte sällan finns det också en individuell sårbarhet i form av till exempel neuropsykiatriska diagnoser, beskriver Catrine Kaunitz den generella bilden.

– Lägg till en bristande skolgång och ett bostadsområde där du är omgiven av andra barn och ungdomar som har samma problem som du själv, säger hon.

En kortare akutplacering på SiS – som är det vanligaste – kan vara en start och en möjlighet för socialtjänsten att planera vidare och få hjälp av SiS med bedömningen av vilka insatser som är lämpliga.

– Ensamt kan dock inte en placering förändra någonting. Det handlar oftast om korta vårdtider och multikomplex problembild.

Vid en längre behandlingsplacering, eller då en ung person dömts till sluten ungdomsvård, spelar det inte heller någon roll om behandlingsresultaten är nog så goda – om ungdomen som skrivs ut åter hamnar i den tillvaro som är grunden till problemen.

– Det är uppenbart att vi behöver bli bättre på övergångarna mellan en placering hos oss och tiden - därefter, konstaterar Catrine Kaunitz.

Varje år skrivs det ut runt 1 200 ungdomar från SiS-hemmen. Av dem har de senaste två åren 130 avtjänat ett straff enligt lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Av de 73 unga som skrevs ut 2019 hade 15 procent dömts för mord eller dråp, 56 procent för rån, 30 procent för misshandel och 11 procent för sexualbrott.

Hur många av dem som kan kopplas till någon form av nätverksrelaterad brottslighet vet man inte. Ett faktum är dock att det blivit svårare att placera de unga på rätt plats och på behörigt avstånd från tidigare ”vänner” och ”ovänner” i de pågående konflikterna mellan nätverken.

Kriminalvården fick tidigare i år i uppdrag av regeringen att tillsammans med SiS, Socialstyrelsen och polismyndigheten ta fram en nationell strategi för hur fler unga (och vuxna) ska få tillgång till avhopparverksamhet, något som bland annat kan innebära tillgång till skyddat boende på annan ort. I dag fungerar det mycket olika i olika kommuner. I större städer, som till exempel Stockholm, har man också olika rutiner i olika stadsdelar, men inrikesminister Mikael Damberg (S) anser att det krävs mer struktur.

– Det är uppenbart att ansvaret måste bli tydligare och att den kompetensen som finns måste användas effektivare, säger Catrine Kaunitz.

Uppdraget har ännu inte slutredovisats.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

FAKTA. KRIMINALITET OCH MISSBRUK VANLIGA ORSAKER

Totalt gjordes 1 240 intagningar till de olika SIS-hemmen under 2019. De bakomliggande orsakerna kategoriseras som:

Orsak Andel i procent

Kriminalitet och missbruk 29

Missbruk 23

Missbruk och övriga orsaker 10

Kriminalitet 14

Kriminalitet, missbruk och

övriga orsaker 8

Kriminalitet och övriga orsaker 7

Övriga orsaker 9

Källa: Statens instutitionsstyrelse (SiS)

Johanna Palso med Devil.

13 dec 2020

Devil har utsetts till Årets bragdhund

Treårige dobermannen Devil från Södertälje har utsetts till Årets bragdhund 2020 efter att ha larmat när familjens femåring satt i halsen.

– Hade inte Devil börjat skälla hade vi aldrig upptäckt det, säger matte Johanna Palso till Svenska kennelklubbens hemsida.

14 december

Hurra för imamer som hjälper kvinnor att skiljas

Det finns en imam i Sverige som hjälper kvinnor att ta ut skilsmässa (SVT 29/11). Och jag har hört det fnysas: Jaså, så muslimerna accepterar alltså inte svensk lag, de har sitt eget parallella rättssystem? Men det är en missuppfattning: Det här handlar inte om muslimer. Det handlar om islamisterna.

Det är inte muslimerna utan islamisterna som vill låta det religiösa styret diktera allt. Däri ingår bland annat att män får skilja sig från sina fruar lite hur som helst, medan det för kvinnor är snudd på omöjligt att bli av med sin make ifall han vill fortsätta vara gift.

Och detta ställer till problem för kvinnorna när de försöker gå vidare med sitt liv. Inte minst om deras ursprungsland har en islamistisk regim. Då blir det riskfyllt att resa tillbaka, eftersom de fortfarande betraktas som gifta där så länge inte en imam har godkänt skilsmässan, och sådana länder dessutom ger män en mycket långtgående makt över ”sina” kvinnor.

Vad gäller imamen i Sverige som hjälper kvinnor att ta ut religiös skilsmässa vill jag därför bara säga: Bravo! Mer sådant! Det svenska samhället är vän med alla som förmår förena sin religiösa tro med tron på allas lika värde, och därför är det vän med svenska muslimer. Det är däremot inte vän med islamister.

Så varför ska vår demokrati finansiera dem som utåt kanske säger att kvinnor är lika mycket värda, men så tydligt inte menar det? Som uttryckligen förbjuder dem att vara ledare, som ger deras röst mindre tyngd i tvister, som inte ens låter dem få ut skilsmässa. Det finns ingen anledning till att en enda skattekrona ska gå till organisationer som motverkar mänskliga rättigheter på det sättet.

Men organisk förändring går ofta långsamt i början. Som nu när Norden äntligen har fått sin första moské med en kvinnlig imam. Då är det en moské för kvinnor. Inte för att den nya imamen – Sherin Khankan – ville det, utan för att hon förstod att det skulle provocera för mycket att öppna en moské för alla, det första hon gjorde. Priset hade blivit för högt. Hon har familj.

”Först ignorerar de er. Sedan skrattar de åt er. Sedan kämpar de mot er. Sedan vinner ni”, heter det ju. Och det beskriver även de förtrycktas krigsstrategi: Först när segern är inom räckhåll börjar den öppna kampen. Så är det ofta för medborgarrättsrörelsen.

Sakta men säkert rör den sig framåt. Kvinnovänliga imamer är ett steg. Kvinnliga imamer i kvinnliga moskéer ett annat. Därefter kvinnliga imamer i vanliga moskéer, och en allt bredare diskussion om jämställdhet mellan könen. Sedan vinner de muslimska kvinnorna. Men inte bara de: islam vinner också, och hela det samhälle som islam är en del av.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

Politiker misstänks ha kört påverkad

En riksdagsledamot misstänks för drograttfylleri efter att ha krockat med en buss, uppger Kungsbacka-Posten.

Händelsen inträffade i fredags i en ort i Västsverige.

Politikerns personbil krockade med en buss, vilket enligt polisen orsakade totalstopp på vägen.

Ingen av personerna i bussen skadades fysiskt, skriver tidningen.

Riskdagsledamotens parti bekräftar att en incident har inträffat, men vill inte kommentera ärendet närmare.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se. 14 december

13-årig förare stoppad efter biljakt

En bilfärd med barn både vid ratten och på passagerarplats slutade i diket efter en polisjakt i Jämtlands län, enligt polisen.

Strax före klockan 03 på natten vägrade föraren av en personbil att stanna för en kontroll. En polispatrull tog upp jakten och efter tio minuter körde det flyende fordonet av vägen. I bilen fanns fem minderåriga personer. Föraren var en trettonårig pojke och i bilen färdades ytterligare två trettonåriga pojkar samt två elvaåriga flickor.

Samtliga passagerare var oskadda och lämnades över till sina vårdnadshavare.

TT. 14 december

Man greps på museum

En man greps av polis på Teknikens och sjöfartens hus i Malmö under pågående inbrott tidigt på söndagsmorgonen. Poliserna möttes av en uppsågad dörr och flera krossade montrar.

TT

Misstänkt mordförsök i Rinkeby

En skadad man har hittats i en bostad i Rinkeby i nordvästra Stockholm under söndagsmorgonen. Enligt de första, men enligt polisen oklara, uppgifterna ska han ha skadats när skott avlossats in genom ett fönster. Mannen lär inte vara livshotande skadad efter händelsen, som polisen rubricerar som mordförsök och grovt vapenbrott.

– Det finns väldigt gott om kameror i området vilket vi hoppas ska vara till hjälp, säger polisens pressmtalesperson Carina Skagerlind.

DN. 14 december

Mordförsök utreds efter knivbråk

Två män i 18-årsåldern har förts med ambulans till sjukhus efter att ha knivskadats i samband med ett bråk på Kungsholmen i centrala Stockholm.

– Det var flera personer inblandade i bråket, säger Anders Mattsson, vakthavande befäl vid Stockholmspolisen.

Skadeläget för de två männen är okänt och ingen misstänkt hade gripits under söndagen. Polisen rubricerar händelsen som försök till mord.

TT. 14 december

15 december

Ledare: Straffen för övergrepp mot barn är löjligt låga

Övergrepp på barn är de värsta av alla brott, i det allmänna rättsmedvetandet. Värre än mord. Värre än allt. Det kan ju möjligen finnas omständigheter eller situationer som gör det begripligt att man har tagit livet av en annan människa. Men det finns inget som förklarar varför man har förgripit sig på ett barn. Detta oavsett hur förövarna urskuldar saken inför sig själva.

För något måste de väl säga sig. Kanske gör de sig avtrubbade, tänker att det inte är så allvarligt? Men då måste samhället svara: Jo, det är det visst.

Så sker inte i dag. Och de jämförelsevis låga straffsatserna är ett problem. Just detta är också vad många reagerar på i de ofta medialt mycket uppmärksammade fall som rör övergrepp mot barn: Hur kan straffen vara så korta? Hur kan till och med de som begår mycket grova, upprepade våldtäkter vara ute igen efter bara en handfull år? Detta samtidigt som många av förövarna genom sina handlingar har dömt offer till att kanske livet ut tampas med det inträffade och försöka förhålla sig till det.

Det är ofta inte bara själva övergreppet det handlar om, utan hela situationen. Många förövare groomar barn under en lång tid, det vill säga bygger upp tillit och förtroende. Övergreppen innefattar därför också sveket från vad de här barnen trodde var en person som ville dem väl.

De anmälda våldtäktsbrotten mot barn har ökat med 35 procent sedan 2010, enligt Brottsförebyggande rådet. Internet har gett vidrigheterna nya dimensioner. Nu är det dessutom vanligt med det som brukar kallas för en andra våldtäkt, det vill säga att förövaren fotograferar och filmar sina övergrepp, och sedan sprider dem till andra. Vilket är en fruktansvärd vetskap för offren att sedan leva med: Fler har sett det som hände, allt finns kvar därute, bevarat i främlingars gömmor.

Även barnpornografin ökar, i takt med att förövare funnit varandra via internet. Polisen har länge tvingats prioritera bland fallen. Nu har Polisregion Väst tillsatt tio utredare som ska arbeta undan alla ärenden som hamnat på hög.

Många gånger är skulden solklar redan från början vad gäller övergrepp mot barn: Det finns ju aldrig något samtycke. Det är hela poängen.

Och förövarna inte bara dokumenterar sina brott, de sparar också ofta bevisen. Det gäller bara att få tillgång till deras datorer och mobiler.

Vi behöver också uppdatera lagarna för den digitala eran, och exempelvis täppa till det kryphål som säger att förövaren måste vara ”närvarande”: Det innebär att den som lurar, hotar eller pressar ett barn till att spela in ett övergrepp på sig själv och skicka det inte kan dömas för våldtäkt mot barn, eller ens sexuellt utnyttjande av barn. I stället blir brottsrubriceringen utnyttjande av barn för sexuell posering, vilket betingar ett betydligt lägre straffvärde.

Utöver detta måste vi förstås se till att straffen blir mer kännbara, och att inga typer av rabatter ges för den här sortens brott. För vad säger domstolarnas stammispriser egentligen de här männen och kvinnorna? Och vad säger de till de drabbade barnen? De där sista tio våldtäkterna gör inte så stor skillnad, dem räknar vi inte.

Klyftan mellan rättsapparaten och den allmänna rättskänslan är alldeles för stor i den här frågan. Det undergräver i längden förtroendet inte bara för juridiken, utan för hela systemet. Det handlar inte bara om att straffa, utan också om att förhindra fler övergrepp.

DN 15/12 2020

Misstänkt mord i Uddevalla

En kvinna i 75-årsåldern hittades på söndagskvällen död i en lägenhet i Uddevalla. Enligt polisen kan det inte uteslutas att hon utsatts för brott. En läkare, som skulle bekräfta dödsfallet, som hittade tecken på att kvinnan kan ha bragts om livet.

TT. 14 december

E-handlare prisgranskas efter Black Friday

Konsumentverket har öppnat fyra tillsynsärenden gällande de fyra bolagen Bangerhead, Cervera, Gardenstore och Lyko efter reaveckan Black Week, rapporterar Ekot.

Ärendena rör vilseledande prismarknadsföring i företagens e-handel.

– Det var 40 000 produkter som var aktiverade, och i det här ärendet ser vi att det finns ett tiotal och några av dem har varit fel, att de var med i kampanjen. Så det måste vi se över och hur kan vi rätta till det här i framtiden och säkerställa att det inte händer igen, säger Rickard Lyko, vd på Lyko, till Ekot.

TT 15 december

15 december

Hundratals miljoner till forskning om brott

Regeringen vill satsa 329 miljoner under fyra år på ett nytt, nationellt forskningsprogram om brottslighet, segregation och säkra samhällen.

– När vi nu gör så stora satsningar på polisen måste vi veta vilka insatser som ger mest - effekt, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

I helgen kunde DN berätta om två av de dödoffer som det skjutvapenvåld med kopplingar till närverksbaserad kriminalitet skördat under året som gått. Båda hade nyss fyllt 18 år – och var omhändertagna enligt LVU, lagen om vård av unga, när de mördades.

På torsdag kommer regeringen – i form av inrikesminister Mikael Damberg (S) och forskningsminister Matilda Ernkrans (S) – fatta beslut om en forsknings- och innovationspolitiskt proposition som enligt dem innehåller en historiskt stor satsning på ett nationellt forskningsprogram som ska löpa över tio års tid. Under de första fyra åren har totalt 329 miljoner avsatts till forskning kring brottslighet (120 miljoner), segregation (40 miljoner) och ett säkrare samhälle – läs krisberedskap – 170 miljoner.

– Vi vet för lite om orsakerna till brottsligheten och vilka insatser som ger bäst effekt. Socialtjänsten räddar barn och ungdomar varje vecka, de får många att hamna rätt. Men de lyckas inte med alla, därför måste vi veta mer om vad som fungerar, säger Mikael Damberg, inrikesminister.

Brottsförebygganderådet (Brå) har redan fått i uppdrag att lämna förslag på hur sekretessen mellan polis och socialtjänst – som ofta pekas ut som ett stort hinder – bör och kan hanteras. Uppdraget ska redovisas i början på 2021.

– Flera kommuner hanterar redan frågan på ett konstruktivt sätt och har samlokaliserat polis och socialtjänst för att man ska få till ett närmare samarbete, fortsätter Mikael Damberg.

När 329 miljoner kronor nu ska satsas på de första fyra åren är ledorden långsiktigt, tvärvetenskapligt och att ett nära samarbete med den praktiska verkligheten ska finnas med. Pengarna fördelas via Vetenskapsrådet

som får i uppdrag att lägga fram relevanta projekt tillsammans med andra myndigheter som till exempel universiteten, polisen, Brottsförebyggande rådet, Statens institutionsstyrelse och civilsamhället.

– Det är viktigt nu att forskarsamhället formulerar problemen och att vi får en tvärdisciplinär forskning som ligger mycket nära den praktiska verkligheten, säger forskningsminister Matilda Ernkrans, som tror att särskilt polisen är glad över att det kommer att finnas pengar att bedriva forskning för.

Som konkret exempel nämns det omskrivna Sluta skjut-projektet i Malmö som redan håller på att utvärderas av Malmö universitet. Det är en satsning som fler kommuner visat stort intresses av. Ett annat är det nationella avhopparprogram som Kriminalvården fått i uppdrag att ta fram med en rad andra myndigheter.

– Den här typen av utvärderingar kan få en rejäl skjuts nu. Det behövs, för sanningen är att vi har för lite systematiskt kunskapsbyggande och för lite evidens när det gäller arbetsmetoder, inte minst inom polisen, säger inrikesminister Mikael Damberg.

Matilda Ernkrans ser att den tredelade satsningen på brottslighet, segregation och säkrare samhällen hör ihop.

– Det finns en social grogrund för kriminalitet. Vi ser att segregationen sliter sönder både individer och samhället, vilket gör det extra angeläget att forskningen bedrivs tvärdisciplinärt.

Oppositionspartierna har ännu inte tagit del av innehållet i propositionen och vill därför avvakta med att kommentera den.

Johan Forsell, moderaternas rättpolitiske talesperson, menar dock att det, efter att ha tagit del av DN:s artiklar, är uppenbart att vare sig socialtjänsten eller Statens institutionsstyrelse är rustade att möta den komplexa problematik som ofta ligger bakom de öden där unga människor dras in i nätverksbaserad kriminalitet där våldskapitalet är skyhögt.

– Vi kan inte ha en socialtjänst som gång på gång misslyckas och ungdomshem där säkerheten uppenbarligen är för låg. Vi pratar om barn som riskerar att skjutas ihjäl, säger han.

Forsell förespråkar ett större statligt ansvar när kommunerna känner att de inte har råd att placera unga personer.

– Jag är övertygad om att fler barn skulle behöva omhändertas – och få en bättre vård och behandling, säger han.

När det gäller sekretessbrytande regler mellan berörda myndigheter anser han att det borde införas en ny huvudregel så snart det bara går – att socialtjänsten bör helt fritt kunna dela information med polisen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Fakta. Ska ge ökad kunskap om hur brott bäst förebyggs

Regeringen vill de närmste fyra åren satsa 329 miljoner på forskning kring brottslighet, segregation och säkrare samhällen.

När det gäller brottsligheten avses vad som orsakar kriminalitet och vilka metoder som är allra bäst för att förebygga brott och stärka den brottsbekämpande förmågan.

När det gäller segregationen handlar det om forskning kring hur den socioekonomiska segregationen påverkar sammanhållningen i samhället.

Forskningen om säkra samhällen, som tilldelas mest pengar, handlar om krisberedskapen inför hot som naturkatastrofer, kemolyckor, cyberattacker och informationskrigsföring.

Två knivskadade vid bråk – utreds som mordförsök

Kungsholmen. Två män i 18-årsåldern fördes i ambulans till sjukhus efter att ha knivskadats vid ett bråk natten mot söndagen vid ett hotell på Kungsholmen.

Enligt polisen var flera personer inblandade i bråket, och händelsen rubriceras som mordförsök.

Polisen larmades strax efter klockan ett på natten. Polisens tekniker har arbetat vid platsen, och även andra utredningsåtgärder har vidtagits.

– Ingen är frihetsberövad vad jag har hört, men man jobbar vidare med ärendet, säger Carina Skagerlind, polisens presstalesperson.

DN 15 december

Räddningstjänsten: Håll koll på dina levande ljus

Upplands-Bro. Räddningstjänsten ryckte på söndagen ut på ett larm om rökutveckling i en bostad i Upplands-Bro. På plats kunde man konstatera att orsaken var några oövervakade levande ljus.

Med anledning av händelsen vill både räddningstjänsten och polisen betona vikten av att hålla koll på sina levande ljus. 40 procent av alla bostadsbränder orsakade av levande ljus sker i december, enligt siffror från Storstockholms brandförsvar.

Man manar till vaksamhet och påpekar bland annat att värmeljus som placeras nära varandra kan bli överhettade och fatta eld.

Som alltid är det också viktigt att släcka alla tända ljus när man lämnar ett rum.

Barn och husdjur bör inte lämnas ensamma med levande ljus.

DN 15 december

16 december

Man gripen misstänkt för mordet på 12-åriga flickan

En man i 20-årsåldern har gripits misstänkt för att ha skjutit ihjäl en tolvårig flicka i Botkyrka i augusti.

– Vi är väldigt glada att vi har kommit till den här punkten, säger Åsa Hansson, biträdande sektionschef vid Grova brott.

Under en polisinsats på tisdagsmorgonen greps en man som har varit anhållen i sin frånvaro. Mannen, som är i 20-årsåldern, misstänks för mordet på en tolvårig flicka, som sköts vid en bensinmack i Norsborg i Botkyrka den 2 augusti i år, säger Åsa Hansson, biträdande sektionschef vid Grova brott.

– Han är misstänkt på den lägre misstankegraden. Han är skäligen misstänkt, säger hon till DN.

Åsa Hansson berättar att mannen greps i Stockholmsområdet.

– Vi är väldigt glada att vi har kommit till den här punkten. Det är ju ett gediget utredningsarbete som har lett fram till det, säger hon vidare.

Misstänker man alltså att han höll i vapnet vid tillfället?

– Ja, så kanske man kan tolka det, säger Åsa Hansson.

Polisen vill inte i nuläget gå ut med uppgifter kring huruvida den gripne mannen tillhör något kriminellt nätverk eller om han är känd av polisen sedan tidigare.

Kommer det att ske fler gripanden i närtid?

– Det är ingenting jag kan kommentera nu tyvärr.

Thomas Bodström är målsägandebiträde för den avlidna flickans föräldrar. Han mottog nyheten på tisdagen med förhoppningen att mordet kan komma att klaras upp.

– Det här är det fall som är allra viktigast att klara upp av de skjutningar som har skett 2020, och kanske ännu längre tillbaka. Det här är ett fall som det svenska folket kräver ska klaras upp. Med all rätt, säger Thomas Bodström.

Enligt honom tyder allt på att polisen har lagt ner stora resurser på att utreda ärendet.

– De har gjort ett oerhört gediget arbete från första sekunden. De känner trycket och har också använt det på ett positivt sätt.

Mannen är den andra personen som frihetsberövas i mordärendet. Den 24 november greps en annan man i 20-årsåldern. Rubriceringen i det fallet var grovt skyddande av brottsling.

Polisens utredningsledare Lukas Molander var då positiv till att komma vidare med fallet.

– Ett intensivt utredningsarbete har pågått sedan dag ett och vi har nu nått ett skede där vi har anledning att genomföra detta gripande. Frihetsberövandet är ett viktigt steg framåt mot att också komma vidare med ärendet i sin helhet, sade han då till DN.

Det uppmärksammade mordet inträffade vid en bensinmack. I närheten ligger också en McDonald's-restaurang och polisen har hört flera vittnen i ärendet.

Polisen har tidigare slagit fast att flickan inte var den tänkta måltavlan för skotten.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

16 deccember

Svenska Akademien och NMR möts i rätten nästa vår

Svenska Akademien har stämt Nordiska motståndsrörelsen och deras nätsajt Nordfront om brott för det så kallade klassikerskyddet. Nu är det klart att parterna kommer att göra upp i rätten.

Det var i december 2019 som Svenska Akademien stämde den nynazistiska grupperingen Nordiska motståndsrörelsen och deras nätsajt Nordfront för brott mot klassikerskyddet, efter att Nordfront publicerat dikter av författare som Esaias Tegnér, Viktor Rydberg och Verner von Heidenstam.

Klassikerskyddet ger Akademien rätt att anmäla när verk används på ett sätt som ”kränker den andliga odlingens intressen”.

Den 10–12 mars kommer parterna att göra upp i Patent- och marknadsdomstolen vid Stockholms

tingsrätt, vilket SVT Kulturnyheterna var först med att rapportera. Det blir då första gången klassikerskyddet prövas rättsligt under de 60 år som det har funnits som en del av upphovsrättslagstiftningen.

NMR menar att poeterna och författarna har citerats enligt god sed och att citaten inte har förvanskats, och att klassikerskyddet därför inte ska gälla. På hemsidan har man tidigare meddelat att ”man ser fram emot en rättslig prövning av frågan, som man hoppas kommer att visa att de svenska klassikerna tillhör alla”.

”Att ärendet går till domstol är ingen överraskning, det är vad vi har väntat på. Något som hade varit en överraskning vore ifall en enda liberal i Sverige protesterade mot det här försöket till övergrepp mot vår yttrandefrihet”, skriver Martin Saxlind, presstalesman för Nordfront, i ett mejl till DN.

– Vi har iakttagit webbplatsen under en tid, och det handlar om återkommande publiceringar som vi menar står i strid med upphovsrättslagen. Jag ser inte någon vilja till förändring, säger Anders Kylhammar, Svenska Akademiens advokat och juridiska ombud, till DN.

Hur ser du på era chanser att vinna?

– Min bedömning är att vi har goda utsikter att vinna det här. Det är en bedömning vi gjorde innan talan väcktes på ett underlag som var övertygande, att det handlar om kränkande publiceringar. Men det är lätt för mig att säga som advokat, nu ligger det i domstolens händer att avgöra var gränsen går för lagen, säger Kylhammar.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Te återkallas efter fynd av bekämpningsmedel

Livsmedelsleverantören Arvid Nordquist återkallar teet Blåbärssnår. Orsaken är att rester av bekämpningsmedel hittats i den ekologiska produkten.

– Det är ungefär 17 000 förpackningar som är ute, säger Erica Bertilsson, kommunikations- och hållbarhetsdirektör vid Arvid Nordquist.

Förpackningarna har bäst före-datum 05/23 och tillhör batchnummer P20146.

Ämnet chlorothalonil, som hittades vid en analys, ska inte innebära någon hälsofara vid konsumtion, enligt företaget.

TT 17 december

17 december

Åklagare varnar för vilseledande uppgifter om aktier i sociala medier

Aktieintresset ökar och det lockar fler att satsa sitt sparande på börsen. Men här finns fallgropar för den oerfarna – i år har dessutom fallen av marknadsmanipulation via sociala medier ökat, menar Jan Leopoldson, kammaråklagare på Ekobrottsmyndigheten, EBM, där antalet inkomna brottsmisstankar är drygt 20 fler i år jämfört med i fjol.

Marknadsmanipulation är samlingsnamnet för en rad åtgärder som syftar till att ge en felaktig bild av en akties värde. Det är på detta felaktiga värde manipulatören tjänar sina pengar.

Marknadsmanipulation har funnits så länge vi har haft handel i värdepapper, men det som skett på sistone är att det förekommer mer livligt i sociala medier.

– Håller man sig till det så är det mitt intryck att det har ökat. Det bygger jag dels på de tips vi har fått in, dels på vad jag fått mig till livs från Finansinspektionen och även från aktörer på marknaden, säger Jan Leopoldson, kammaråklagare på Ekobrottsmyndigheten, EBM.

– Det verkar ha hänt någonting det senaste året, tillägger han.

Det är svårt att slå fast statistiskt att manipulationen har ökat just i sociala medier. Däremot är det tydligt att det har skett en ökning av inkomna brottsmisstankar till EBM.

Under perioden december 2018 till och med november 2019 hade EBM 34 inkomna brottsmisstankar gällande marknadsmanipulation. För perioden december 2019 till och med november i år var antalet uppe i 55.

Att någon är verksam på Youtube eller Facebook och pratar sig varm för en viss aktie är inte detsamma som marknadsmanipulation. Du får tycka vad du vill om huruvida en aktie ska ses som köpvärd eller inte. Det är syftet som avgör om det kan vara en brottslig handling eller inte.

– Om du sprider information i syfte att påverka kursen – att du vill att kursen ändras – då är du i det brottsliga fältet. Det du sprider kan vara vilseledande och påverka andra, säger Leopoldson.

– Då är du inte ute efter att tycka att aktien är köpvärd – ditt enda syfte är att få upp kursen, tillägger han.

Det vanliga är att manipulatörerna går in i små bolag där själva aktiehandeln är tunn. Då kan de med ganska små medel påverka kursen. När en sådan aktie plötsligt börjar rusa kan det vara resultatet av en manipulation.

– Är det en aktie som det plötsligt pratas om, kursen börja röra sig och det blir ökad handel i den men utan att man ser några nyheter från bolaget – ja, då är det en varningssignal, säger Leopoldson.

Det finns många sätt att manipulera. Ett kan vara att köpa små poster, men till ständigt högre pris. Då stiger kursen, den blir ”dopad” och vid ett givet tillfälle säljer brottslingen sitt innehav och tar hem vinsten.

– Eller så går du in och köper aggressivt och i stora volymer. Då hänger folk på och så dumpar du aktierna, säger Leopoldson.

Andra lägger stora synliga köpordrar – men har samtidigt, antingen själva eller via en kumpan,

motsvarande säljordrar som är dolda. Resultatet blir att kursen stiger när intet ont anande aktiesparare köper på de stigande kurserna.

Det är med andra ord lätt för den oerfarne att bli lurad. Många nya bolag vill in på börsen samtidigt som allt fler unga intresserar sig för aktiesparande.

För Jan Leopoldson är det här ett brott som kan få långtgående konsekvenser. Människor vågar inte lita på kurserna och till sist drar de sig för att spara där.

– Vågar folk inte handla kommer börsen att gå sämre. Och på börsen finns våra pensionspengar och företag som behöver kapital för att utvecklas, säger han.

– Det slår mot hela samhällsekonomin, tillägger han.

Är det svårt att leda marknadsmanipulation i bevis?

– Ja, det är det. Jag måste bevisa att deras syfte var att påverka kursen och volymerna, säger Jan Leopoldson.

– Jag måste visa på ett mönster och på olika motsättningar i mönstret, att de inte handlar på ett normalt sätt. Det är inte helt enkelt att bevisa, tillägger han.

Ändå har han lyckats få en del manipulatörer fällda. För snart tre år sedan fastställde hovrätten de fällande domarna mot två läkarstudenter och i fjol höstas dömdes två ekonomistudenter för samma brott av Stockholms tingsrätt.

Straffvärdet i båda fallen var ett års fängelse, men på grund av sin unga ålder fick studenterna villkorlig dom och böter. De vinster de hade gjort förverkades.

Vid sidan av marknadsmanipulation finns andra risker för den oerfarne som vill få skjuts på sin privatekonomi.

– De går in på något forum i sociala medier och får uppfattningen att det är aktier som gäller. Då hamnar man i en klubb med särskilt intresserade människor, säger Patrick Siegbahn, finansiell rådgivare och grundare till Småsparargiden.

– Det kan vara en tråd som behandlar en viss aktie. De som har köpt en aktie blir närmast religiöst övertygade om att det är en bra investering och vill gärna övertala andra om det. Man sitter i grupp och ryggdunkar varandra, tillägger han.

Det här är inte olagligt, men ändå riskabelt. Samma sak när det gäller kändisar som satsar på en viss aktie – själva kändisskapet gör att andra hänger på.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

17 december

Kvinna hindrade ambulans

Kvinnan skrek, ställde sig i vägen och krävde att få ta sig fram till tvättstugan när ambulanspersonalen försökte transportera en patient i kritiskt tillstånd till sjukhus. Nu åtalas hon misstänkt för sabotage mot blåljusverksamhet.

Händelsen utspelade sig i och utanför ett flerfamiljshus i Järfälla kommun i höstas. Enligt åtalet ska kvinnan, som är i 20-årsåldern, både ha stört och hindrat ambulanspersonalen som var i full färd med att transportera en patient till sjukhus.

Kvinnan ska bland annat ha ockuperat en hiss som ambulanspersonalen behövde använda. Kvinnan krävde att få nyttja hissen eftersom hon ville ta sig till tvättstugan.

Hon ska även ha varit aggressiv, skrikit och ifrågasatt personalen vilket medförde att transporteringen av

patienten försvårades. Enligt åtalet ska kvinnan ha försenat ambulanspersonalen med minst fem minuter.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

300 gravstenar välta på begravningsplats

Natten mot tisdagen vältes 300 gravstenar på en begravningsplats i Solna, rapporterar Mitt i Solna. Med anledning av händelsen har polisen utökat sin närvaro på platsen.

– Det är otroligt sorgligt, vi blir bestörta, säger Svante Borg, förvaltningschef vid kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm.

Händelsen är polisanmäld och man har under tisdagen arbetat med att återställa gravplatserna samt kontakta anhöriga. Ett vaktbolag patrullerar området nattetid.

DN

dn@dn.se 18 december

17 december

Domstol: Det krävs inget bullerskydd vid Boovallen

Mark- och miljööverdomstolen anser inte att ett bullerskydd måste byggas vid Boovallen i Nacka. Däremot anser man att det krävs vissa tidsbegränsningar för idrottsverksamheten där, eftersom bullret enligt domstolen ger upphov till en olägenhet för människors hälsa.

Liv Sahlberg är klubbchef i Boo FF. Hon anser att mark- och miljööverdomstolens beslut är mycket glädjande.

– Framför allt är jag glad för att domstolen slår fast att barn inte är buller. Men det är också ett glädjande beslut för övriga idrottsföreningar i landet, inte minst där bebyggelse ligger närmare idrottsplatser än den gör vid Boovallen, säger Sahlberg, och syftar då på att beslutet har en prejudicerande verkan.

De tidsbegränsningar som domstolen slår fast ses också positivt. De innebär att träningsverksamhet får pågå till 21.30 i veckorna, och att Boovallen får bedriva verksamhet mellan 09.00 och 20.00 på helgerna.

– Senare än 21.30 ska man ändå inte träna. Och öppettiderna i helgerna innebär bara en återgång till de vi hade tidigare, vilket innebär att vi kan ha fler matcher, säger Sahlberg.

Sedan juli i år har verksamheten varit begränsad till tidsspannet 10.00–17.30 på helgerna.

Buller- och ljudbråket kring fotbollsplanen Boovallen har pågått i flera år sedan grannar klagat på hög ljudvolym från barn och ungdomar som spelar fotboll. I juli beslutade mark- och miljödomstolen att begränsa öppettiderna på idrottsplatsen och att bullerskydd ska byggas, men det senare beslutet rivs nu alltså upp.

Bullerskydden skulle ha kostat mellan 4,5 och 12 miljoner kronor och ge en begränsad effekt vid Boovallen, enligt domen. Domstolen har därför ansett att bullerskydd inte är en miljömässigt motiverad och rimlig åtgärd i detta fall, skriver man.

– Domstolen har gjort en avvägning mellan grannarnas intresse av att begränsa bullerstörningarna

och det allmänna intresset av idrottsverksamhet, säger hovrättsrådet Ulf Wickström i en kommentar.

Anders Sännås

anders.sannas@dn.se

Åtalad elitdomare - misstänks ha spelat på egen match

Den allsvenske fotbollsdomaren som är misstänkt för bedrägerier i mångmiljonklassen utreds också för spelfuskbrott. Han misstänks för att ha spelat på en match han själv dömde.

Elitdomaren står åtalad för att ha lurat till sig 6,8 miljoner kronor från företagare – pengar som han till stor del använt för att spela för. Nu avslöjar Aftonbladet att domaren misstänks för att ha spelat på minst en match som han själv dömt.

Hösten 2017 ska han ha instruerat en kvinna att spela på två allsvenska matcher i kombination med tre utländska matcher.

Bara timmarna senare var han själv domare i den ena allsvenska matchen.

Kammaråklagare Martin Elofsson bekräftar att det pågår en förundersökning kring spelfuskbrott. Men under onsdagens tingsrättsförhandling i Göteborgs

tingsrätt nekade domaren till att ha spelat på egen match.

– Det skulle jag aldrig göra, sade han enligt Göteborgs-Posten.

Domaren har i polisförhören sagt att han är spelberoende. Efter att ha blivit blockerad hos spelbolagen har han under drygt tre års tid fört över 4,2 miljoner kronor till en anhörig, som denne spelat åt domaren för. Även en tidigare flickvän har agerat bulvan och spelat för miljonbelopp åt mannen.

Elitdomaren misstänks också för det som åklagaren rubricerat som ”romansbedrägerier”. Han har inlett förhållanden med fyra kvinnor och lånat pengar av dem.

Ytterligare fem personer, däribland flera anhöriga till domaren, står åtalade, bland annat misstänkta för penningtvättbrott.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se. 17 december

18 december

IS-terroristerna har använt Sverige som en bankomat

Det var svenska skattepengar som betalade för IS-terroristen Michael Skråmos skjutvapen nere i Syrien, just som han själv konstaterade i sociala medier för några år sedan: ”Staten betalade min glock och min kallash :)”. Och det bara fortgick.

Bostadsbidraget drogs in i oktober 2015, efter att det upptäckts att familjen Skråmo var utflyttad. Men alla andra bidrag fortsatte att betalas ut. Vid jul skrev medierna om att hans familj hade anslutit sig till IS i Syrien, och Göteborgs-Tidningen publicerade en video av honom på plats, där han poserade med uniform och automatvapen. Men först den 21 februari stoppade Försäkringskassan resten av pengaflödet till honom.

Och han är inte den enda: GT har kunnat identifiera 45 IS-resenärer som levt på svenska skattepengar de senaste åren, trots att de sedan länge befunnit sig i IS näste (17/12). De har uppburit försörjningsstöd,

bostadsbidrag, studiebidrag, föräldrapenning, barnbidrag, flerbarnstillägg med mera, många gånger i åratal.

En familj i Frölunda tog exempelvis sina barn ur förskolan i början av november 2014. Fyra månader senare skrev förskolan ut dem ur systemen, eftersom kommunen inte lyckats få kontakt med föräldrarna. Men det fick Försäkringskassan aldrig veta. Därifrån fortsatte inte bara diverse bidrag att betalas ut – ett år senare ansökte pappan dessutom även om föräldrapenning från IS-nästets Raqqa, och fick sammanlagt ut 49 500 kronor till. Mamman dök upp med barnen på en liten ort i Småland i augusti 2019 – tror man. Hon har nämligen inte hjälpt till att styrka sin identitet. Ändå uppbär även hon bidrag nu.

I flera fall har Säpo vetat exakt var personer befinner sig – ändå har svenska folket tvingats fortsätta agera bankomat. En kvinna från Norrköping lyckades i fyra år få ut över 250 000 kronor, medan hon levde med IS.

Och så vidare.

”Ofattbart provocerande”, hälsar nu socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S). Och ja, det kan man lugnt säga. För det är inte alltid lätt att upptäcka oegentligheter. Men svenska myndigheter har inte ens verktygen. De får inte föra register över IS-medlemmar, och inte heller dela med sig av viktig information sinsemellan.

Försäkringskassans generaldirektör, Nils Öberg, varnade tidigare i år för att bidragsbrotten är så omfattande att de är systemhotande (DN Debatt 5/11). Han kräver att sekretessen mellan myndigheter avskaffas, och att Försäkringskassan får rätt att utreda brott. Och det är också vad de lagar som Ardalan Shekarabi nu vill instifta bör sikta in sig på. För vi ska vara generösa gentemot de medborgare som behöver stöd. Men aldrig naiva.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se 18 december

Nämndeman i hovrätten utreds efter rasistiska inlägg

En Sverigedemokratisk fritidspolitiker från södra Sverige som sedan många år tjänstgör som nämndeman vid en hovrätt har skrivit grovt rasistiska inlägg på Facebook, kan DN avslöja. ”Döda blattarna” skriver han i ett inlägg och diskuterar sedan vilken ammunition som kan användas.

– Kan så här i efterhand valt ett bättre språk, kommenterar mannen sitt inlägg.

Mannen i 60-årsåldern har tjänstgjort som nämndeman vid olika domstolar från 2011. Sedan 2015 är han med och dömer vid i huvudsak brottmål i en hovrätt. Han är också förtroendevald för Sverigedemokraterna i sin hemkommun med uppdrag i en av kommunens nämnder. Sedan 2011 har han tjänstgjort som nämndeman 151 gånger – hittills i år vid 12 tillfällen. Under hösten har han varit med och dömt i ett antal brottmål som bland annat gällt grov misshandel och sexualbrott.

I ett inlägg på Facebook i slutet på november i år skriver nämndemannen om ett rån som drabbat en matbutik på orten där han bor. Han skriver att ”troligtvis två blattar” ligger bakom rånet och att om han var där ”så skulle det ha varit minst en blatte mindre i vårt land”.

I ett annat inlägg på Facebook skriver nämndemannen ”Döda Blattarna” följt av en symbol för en kräkande person.

En av hans Facebookkontakter svarar ”3006” som är en kaliber på ammunition vanligt för bland annat älgjakt.

”Håller med dig xx men 375HH blåser bort hela skallen”, svarar nämndemannen och syftar på en annan, grövre ammunition även känd som .375 Magnum som enligt tillverkaren ofta används för jakt på bufflar och elefanter i Afrika.

Mannen är enligt den egna Facebooksidan en hängiven jägare och poserar på bild med vapen och en död älg.

När DN når mannen per telefon bekräftar han sin tjänstgöring som nämndeman men när vi frågar om inläggen på Facebook bryts samtalet. Ett drygt dygn senare svarar han till slut på sms.

”Att jag skrev så var för att min hustru hade blivit rånad den kvällen. Hon jobbar i våran matbutik här. Jag var väldigt upprörd när jag kom hem därifrån. Och det var en icke svenskfödd man som utförde rånet. Sen kan jag väl så här i efterhand valt ett bättre språk.”

Hovrättspresidenten vid den berörda hovrätten säger efter att ha fått se skärmdumpar på inläggen att domstolen nu kommer att utreda mannen.

– Vi kommer inleda en utredning och den går för det första ut på att kalla hit honom så får han förklara vad det här är för någonting, vi måste höra vad han har för uppfattning och under tiden den utredningen pågår anlitar vi inte honom.

– Så här kan han inte säga naturligtvis, det är klart, säger hovrättspresidenten.

Inläggen på Facebook är nu borta, och enligt hovrättspresidenten kan inläggen ha varit olagliga.

– Jag uppfattar det som att det inte är tillåtet att säga på det här sättet men det är inte så enkelt att svara på det rakt av. Det beror på hur stor den här gruppen är och om det fått spridning. Men vi måste utreda det självklart.

Gruppledaren för Sverigedemokraterna i kommunen säger till Dagens Nyheter att han har förståelse för att partikamraten uttryckte sig på det vis han gjorde i inlägget.

– Min kommentar är att jag förstår att han blev väldigt arg och upprörd, han skrev det här i samband med att det skedde ett butiksrån och det var hans hustru som jobbade i butiken vid det tillfället, säger gruppledaren.

– Det är ingen tvekan om att det var en invandrare som var brottslingen som utförde det här rånet och som sagt så tycker jag det är en mycket mänsklig reaktion att reagera på det sättet när det drabbar en nära anhörig.

Gruppledaren säger att han har fortsatt förtroende för mannen.

– Jag kan hålla med om att det var väl kanske ganska grovt uttryckt, sen så just de här uttrycken om man kallar någon för blatte då, man behöver kanske inte göra det, men det är egentligen inte så där allvarligt.

Men han skriver ju här att han ska döda dem, tycker du att det är ok?

– Nej, det kan jag hålla med om att det inte är riktigt okej, men jag har förståelse ändå för att det kan hända i en situation då det har drabbat någon närstående.

Gruppledaren säger att det är troligt att partikamraten kommer att anmälas för inläggen, sedan kritiserar han lagstiftningen mot hets mot folkgrupp som han kallar för en ”lagstiftning mot en folkgrupp”

– Personligen tycker jag att den här lagstiftningen ”hets mot folkgrupp”, det är ju en lag som används mot huvudsakligen äldre personer som yttrar sig på Facebook och annat. Det är människor som har blivit upprörda när man har blivit utsatt för brottslighet eller ett brott när det drabbar någon närstående.

Men i det här fallet så säger han ju att han ska döda människor?

– Ja, det kan jag ju säga så här att det är ju ett ... onödigt hot att komma med, men jag ser ju förklaring i den situation som han var i då.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se 18 december

18 december

Experter varnar: ”Lätt att förblindas av snabba pengar”

Börsåret 2020 har varit turbulent, ändå har fler småsparare lockats till börsen. Osäkerheterna inför nästa år är fortfarande många och experter som DN talat med varnar för att ta för stora risker.

– Det senaste halvåret har det kanske känts lätt att bara köpa en aktie och se den stiga i värde, men så är det inte alltid, säger Maria Landeborn, senior strateg på Danske Bank.

Aktiesparandet pekar uppåt. Under årets första halvår ökade antal ägare av noterade svenska aktier med tre procent, visar SCB:s statistik. Även medlemsorganisationen Aktiespararna har märkt av en tillströmning av nya medlemmar. Joacim Olsson, som är vd på organisationen, ser främst en orsak till det ökade intresset.

– Vi har en lågräntemiljö där man inte får någon avkastning på sina sparkonton, och det har blivit mer uppenbart på senare tid, säger han.

Maria Landeborn beskriver det senaste halvårets kraftigt stigande börser som en exceptionell period. Småsparare som hakade på när börsen dalade i början av coronakrisen kan lätt vaggas in i tron om att de är betydligt skickligare än vad de är, varnar hon.

– Många aktier var extremt pressade i våras, och det är lätt att som småsparare komma in och bottenfiska eller hoppa på en it-fond som har gått som tåget och känna att jag är ju jättebra på det här, säger hon.

Den som sett sina pengar växa kraftigt kan lätt frestas att investera mer. Joacim Olsson befarar att nybörjare saknar grundläggande kunskaper om vikten av långsiktighet.

– Det är lätt att förblindas av möjligheten till snabba pengar med konsekvensen att man tar alldeles för stora risker, säger han.

Patrick Siegbahn, finansiell rådgivare och grundare av Småspararguiden, varnar oerfarna från att handla med aktier på egen hand.

– Det första problemet är att de som ska in på börsen tror att de måste handla aktier på egen hand. Det ska man göra först när man är varm i kläderna och om man tycker att det är roligt, säger han.

I Danske Banks prognos för 2021 spås en hämmad tillväxt i början av året, med goda förutsättningar till återhämtning efter det. Maria Landeborn bedömer att börsutvecklingen kommer bli positiv, eftersom börsen blickar sex till tolv månader framåt i tiden. Mycket beror på framgångarna med att vaccinera, och det finns fortsättningsvis flera orosmoln.

– Absolut. Det är långt ifrån ristat i sten att 2021 blir ett toppenår, säger Maria Landeborn.

För den som avser att spara långsiktigt är det inga problem, men för den som stoppat in allt sitt sparande i aktier och som behöver använda dem i närtid kan det innebära stora förluster.

– Sparar man till någonting som man ska göra nästa år, en resa eller en kontantinsats till en bostad, då är inte börsen rätt plats att ha pengarna på, säger Maria Landeborn.

De grundläggande råd som Aktiespararna ger sina nya medlemmar är att sprida sina risker genom att

investera i minst 10 till 20 bolag och att spara regelbundet i stället för att investera allt vid ett tillfälle. Var långsiktig och jaga inte de snabba klippen, är Joacim Olssons mantra.

Det låter busenkelt?

– Ja, men det svåra är att göra så. Det är precis som att det är busenkelt att säga till sig själv att man inte ska äta godis, och sen sitter man ändå där på fredagskvällen och äter, säger han.

– Det är lätt att ryckas med när man ser hur en aktiekurs sticker iväg eller man tror sig ha hittat ett fantastiskt gyllene tillfälle att göra en investering. Men det är inget hundrameterslopp på börsen, det är ett marathon för de allra, allra flesta småsparare.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

5 tips. Experternas råd för att lyckas på börsen

1. Sprid ut investeringarna över tid. Spara hellre lite och regelbundet än mycket på en gång.

2. Sprid risken – investera i minst tio till tjugo bolag, alternativt i fonder.

3. Var långsiktig och håll dig till din plan. Undvik att ryckas med.

4. Var skeptisk till råd, oavsett om de sker över grannhäcken eller i forum på sociala medier. Läs på och gör din egen bedömning.

5. Var ärlig mot dig själv. Om du inte är intresserad eller orkar lägga tid på att följa bolag, välj andra sparformer i stället.

Källa: Aktiespararna och Småspararguiden 18 dec

18 december

Mildrade straff i ”kasinomålet”

Gärningsmännen kom över miljontals kronor genom ett systematiskt bedrägeriupplägg där ett stort antal personer lät sig id-kapas. Nu fäller hovrätten 60 personer för brott i det rekordstora så kallade kasinomålet.

Brottsupplägget kallas ”friendly frauds”. Ett stort antal personer lät sig bli id-kapade så att stora lån kunde tas i deras namn. Detta gjordes mot löften om ersättning och i tron om att låneansökningarna inte skulle kunna spåras tillbaka till dem. De fick också en manual över hur id-kapningen efter en tid skulle polisanmälas.

Pengarna från lånen slussades vidare och personer inblandade i härvan reste ned till franska Rivieran och tog ut pengar på kasinon.Gärningsmännen kom över omkring 50 miljoner kronor genom upplägget.

Den utpekade huvudmannen, en man i 30-årsåldern, döms till sju år och sex månaders fängelse för grova bedrägerier vid totalt 247 tillfällen, samt försök till samma brott i två fall.

”Enligt hovrätten har han medverkat till att ett stort antal personer, många tidigare ostraffade och i unga åldrar, har övertalats att delta i en bedrägeriverksamhet som lett till att de ådragits höga skulder till olika kreditbolag”, skriver Svea hovrätt i ett pressmeddelande.

Det är ett något kortare straff än tingsrätten dömde ut – hovrätten tar hänsyn till att mannen suttit häktad med restriktioner under en lång tid.

Hovrätten gör också en annan bedömning än tingsrätten rörande låntagarna. Domstolen anser att de inte deltagit aktivt i låneansökningarna och förstått omfattningen av bedrägerierna, och därför bedöms deras agerande till medhjälp till bedrägeri, och inte grovt bedrägeri som i tingsrätten.

Utöver huvudmannen döms 13 personer till fängelse i mellan tre månader och tre år. De flesta andra döms till villkorlig dom med böter eller samhällstjänst.

Totalt fälls 60 personer, och åtta av de som överklagade till hovrätten frias. Kasinomålet omfattade ursprungligen över 100 åtalade, vilket gör det till ett av

de mest omfattande mål som hanterats i svensk domstol, sett till antalet tilltalade.

TT 18 december

MTG ber ägarna om nya miljarder

Styrelsen i e-sport- och spelkoncernen Modern Times Group (MTG) har beslutat om en nyemission om cirka 2,5 miljarder kronor riktat till befintliga aktieägare, enligt ett pressmeddelande. Stödet för emissionen uppges vara starkt bland bolagets större aktieägare.

TT 18 december

Man som greps misstänkt mord på 12-åring släppt

Botkyrka. I tisdags morde greps en man misstänkt för mordet på en 12-årig flicka, som sköts till döds vid en bensinmack i Norsborg den 2 augusti i år.

SVT skriver att förhör nu har hållits med mannen och han har släppts på fri fot. Kammaråklagare Jan Tydner vill inte säga något ytterligare kring omständigheterna till tv-kanalen.

En annan man sitter sedan tidigare häktad i samma ärende misstänkt för grovt skyddande av brottsling.

DN 18 dec

18 december

Konstnär får skadestånd av Kungälvs kommun

Astrid Sylwan stämde Kungälvs kommun efter oenighet kring betalning för en inställd utställning. I går kom domen från Göteborgs tingsrätt som fastställer att kommunen ska betala konstnären för det utförda arbetet.

Astrid Sylwans planerade utställning på Strandverket på Marstrand ställdes in när Kungälvs kommun i slutet av 2018 beslutade att stänga konsthallen. Sylwan stämde kommunen och yrkade på att få betalt för utebliven ersättning. Kommunen hävdade att den konstnärliga ledaren som ingått det muntliga avtalet hade överträtt sina befogenheter.

Nu får dock Astrid Sylwan rätt i Göteborgs tingrätt som beslutar att kommunen är skyldig att betala 185 700 kronor till konstnären samt att betala hennes rättegångskostnader på 631 142 kronor.

Tingsrätten fastställer i domen att det har ingått i den konstnärliga ledarens uppdrag att ingå muntliga avtal med konstnärer. Rätten ifrågasätter inte heller att Astrid Sylwan ingått överenskommelsen i tron att den konstnärliga ledaren ”haft en ställning som enligt gängse uppfattning ger behörighet att sluta avtal”.

– Jag känner mig överlycklig och lättad, säger Astrid Sylwan.

Katarina Renman Claesson, förbundsjurist på Konstnärernas riksorganisation, har bistått Sylwan under rättsprocessen och betonar vikten av att frågan kring muntliga avtal nu prövats i rättssalen.

– Det är en viktig fråga för hela konstnärsbranschen och jättebra att rätten tydligt slår fast att detta muntliga avtal är juridiskt bindande.

DN har sökt Kungälvs kommundirektör Haleh Lindqvist.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se 18 dec

18 december

”Fängelser är bästa kyrkan”

Det var inte mycket som pekade åt rätt håll för rapparen Sebastian Stakset när han växte upp. Tidigt hamnade han i kriminalitet och drogmissbruk. Det var först 2016 han förmådde bryta mönstret.

November 2011. Sebastian Stakset står vid perrongen på Kärrtorps tunnelbanestation i södra Stockholm och räknar minuterna tills tåget kommer. Tre minuter kvar.

Han ska ingenstans. Han är bara fast besluten att avsluta sitt liv som länge dominerats av tunga droger, kriminalitet och ett enormt hat mot allt och alla. Inte minst hatar han sig själv.

Två minuter. Då ringer mobilen. Det är storebrorsan Geir. Hade det varit någon annan skulle Sebastian ignorerat det men nu svarar han och hör Geirs röst. ”Sebbe, hem och packa väskan! Du flyttar in på

Hattens behandlingshem i dag. Det är betalat och klart.”

När tåget susar förbi står Sebastian kvar på perrongen.

– Det var alldeles för snyggt tajmat för att bara vara en människas verk. Jag förstod att det var Gud som hade räddat mig, säger Sebastian Stakset som i dag lever med en stark tro.

Händelsen på perrongen blev en vändpunkt i hans liv, eller snarare en av flera. Framför sig hade han fem år av kamp, återfall och fler självmordsförsök innan han till slut, 2016, lyckades bryta helt med sitt destruktiva förflutna.

Då var han välkänd rappare i gruppen Kartellen sedan många år, en artistkarriär som han hade kombinerat med grov brottslighet, drogberoende och sammanlagt nära fem år i fängelse för bland annat ett värdetransportrån.

Under uppväxten i Bagarmossen var det mycket som på ett tidigt stadium gick snett för Sebastian Stakset. Han hamnade utanför, började med småstölder och så småningom med grövre brott. Som 17-åring använde han kokain, bar ständigt kniv och skaffade också en pistol.

– Jag mötte ingen kristen tro under min uppväxt men i mina raptexter från den tiden finns ändå ett sökande. Jag hade sett min tjej ta livet av sig, kompisar som dog, en polares bebis krypa runt bland kanyler. I den misären frågade jag mig så klart: ”Gud, finns du?”

Sedan några år har han fått ordning på sitt liv och för det tackar han Gud. Några tycker att han borde tacka sig själv i stället, att det är hans egen förtjänst att han kom på fötter igen.

– Jag kan inte se det så. Jag hade försökt på egen hand massor av gånger. När jag lyckades var det för att jag hittade en kraftkälla utanför mig själv.

Sebastian Stakset har inte glömt var han kommer ifrån. Sedan några år arbetar han bland annat med att hjälpa gängkriminella att komma vidare. Han startade organisationen Heart of evangelism 2018 för att sprida budskapet om att man kan få ett nytt liv med Jesus.

Bland det bästa han vet är att åka ut till fängelser och berätta om sin livsresa.

– Fängelser är bästa kyrkan! säger Sebastian Stakset som vill komma ut i verkligheten och ”få skit på stövlarna”.

Hans organisation har också köpt ett omsorgshem norr om Uppsala som ska heta Barmhärtighetens hus och ta emot kvinnliga missbrukare. Han skulle ha varit där och målat väggar den här dagen men annat kom emellan.

Ett annat projekt han arbetar med är att tillsammans med Frälsningsarmén skapa ett socialt center i Stockholm som framför allt ska vända sig till personer som är involverade i kriminella gäng.

– Det är så mycket misär som sköljer över oss, med psykisk ohälsa, våld och droger. Dessa unga människor är inte onda men de är utsatta för enormt mörka krafter.

Vid sidan av det arbetet fortsätter han med att göra musik och framför allt att sända sin podd ”Helt ärligt” där han varje vecka samtalar med en inbjuden gäst.

Sebastian Staksets liv har tagit en tvärvändning men spåren av det förgångna finns kvar på hans kropp i form av tatueringar, bland annat den med texten ”Fuck Aina”; aina som är slang för polisen.

– En pastor sa att de här ska du inte ta bort, de är ett vittnesbörd om varifrån du kommer.

Frågar dina barn om tatueringarna?

– De vet ju om allt ändå. De såg hur ljuset stormade lägenheten som en insatsstyrka av kärlek. De såg hur pappa gick från ett stort mörker till ett stort ljus.

Johan Ekfeldt TT

Sebastian Stakset

Gratuleras till: Fyller 35 år den 20 december.

Firar: Med de närmaste.

Gör: ”Du kan skriva ambassadör för hopp. Och musiker. Och medmänniska.”

Bor: Sigtuna.

Familj:Frun Isabella och tre barn.

Om att fylla 35: ”Det känns som om jag redan levt flera liv och ändå har väldigt mycket av livet kvar.”

Bakgrund: Blev tidigt kriminell och drogberoende och fick sitt första fängelsestraff som 20-åring. Var 2008–2016 medlem i hiphopgruppen Kartellen och rappade under namnet Sebbe Staxx Sedan 2016 arbetar han med att på kristen grund motverka gängkriminalitet och drogmissbruk.

Gör gärna på fritiden: Lagar mat.

Dessa unga människor är inte onda men de är utsatta för enormt mörka krafter. 18 dec

350

cyklister fick böter när polisen i Karlstad gjorde kontroller under några kvällar i förra veckan. Det vanligaste felet var bristande belysning. Cyklister ska ha fungerande vitt ljus framåt, och rött ljus bakåt.

TT

19 december

Fällande domar efter koranbränning

Ungdomsvård och ungdomstjänst – samt skyddstillsyn för den vuxna upploppsmakaren. Så lyder domarna för sju personer som åtalats för våldsamheterna efter den uppmärksammade koranbränningen i Malmö i somras.

Busskurer krossades, däck sattes i brand och polisfordon förstördes – enligt polisens bedömningar samlades flera hundra människor för att delta i upploppet på Amiralsgatan i Malmö en kväll i slutet av augusti.

Reaktionen följde efter att Rasmus Paludan, partiledare för det danska högerextrema partiet Stram Kurs, initierat en koranbränning i Malmö som genomfördes utan polisens tillstånd.

TT. 19 december

Livstids fängelse för hustrumord

Straffet skärps till livstids fängelse för en man i Skåne som i mars mördade sin hustru. Hon hittades död i en bostad i Kävlinge kommun. Efteråt har det visat sig att barnen i familjen var hemma när kvinnan mördades i sovrummet. Mannen lämnade sedan barnen på förskolan och försökte lämna Sverige, men misslyckades, skriver Sydsvenskan.

I tingsrätten dömdes mannen till 18 års fängelse, men både han och åklagaren överklagade till hovrätten. Här ses det som en särskilt försvårande omständighet att barnen befann sig i bostaden när mordet utfördes, likaså att barnen berövats en förälder och vårdnadshavare.

TT 19 december

280 000

liter starksprit har smugglats in i Sverige de senaste tre åren via så kallad myrtrafik. Tullverket har identifierat ett 50-tal nätverk, men fler lär finnas oupptäckta. Alkoholen tas bland annat in i Sverige via Öresundsbron. Vanliga personbilar åker vända efter vända lastade med alkohol.

TT 19 december

Paolo Roberto döms till dagsböter

Åklagare har nu utfärdat ett strafföreläggande mot programledaren och företagaren Paolo Roberto för ett fall av köp av sexuell tjänst i maj i år. Han har erkänt brottet, och ska betala dagsböter på totalt 15 500 kronor, enligt ett pressmeddelande från Åklagarmyndigheten.

Åklagaren har samtidigt lagt ned förundersökningen om oaktsam våldtäkt vid samma tillfälle. Paolo Roberto har inte varit delgiven misstanke om det brottet under utredningen.

”Vi saknar kvinnans berättelse och uppgifter från tillfället som behövs för att jag objektivt ska kunna utreda om något har skett mot hennes vilja. Vi har utan framgång försökt komma i kontakt med kvinnan, bland annat via myndigheter i Rumänien”, säger förundersökningsledaren Paulina Brandberg.

TT 19 december

19 december

Betty lämnade våldsam relation – nu ska hon och barnen utvisas

Gravida Betty lämnade en våldsam relation trots att hon visste att det försämrade hennes chanser att få stanna i Sverige. I oktober födde hon sitt tredje barn. Kort därefter kom beslutet från Migrationsdomstolen – nu ska hon och barnen utvisas.

– Har inte pappan något ansvar? Han kan bo kvar i sin lägenhet medan barnen och kvinnan utvisas, säger Bernardita Núñez, som har hjälpt Betty.

DN har tidigare berättat om höggravida Betty, som egentligen heter något annat, som bodde i en av Migrationsverkets lägenheter i ett samhälle i Västsverige med sina två barn. Tillvaron kretsade kring två saker helt bortom hennes kontroll: förlossningen och Migrationsdomstolens beslut i hennes ärende.

Barnet föddes i mitten av oktober. En frisk pojke på 4,8 kilo. Drygt två veckor senare kom beskedet – Betty och barnen ska utvisas till hennes hemland i Afrika.

Det var i somras som Betty lämnade sin sambo som hon berättar hade misshandlat henne. Hon hade då bott i Sverige i tio år, mestadels som papperslös.

Nu slår Migrationsdomstolen fast att hon och barnen ska utvisas. Det pågår inte något krig i hennes hemland och då anses hon inte ha skyddsskäl. Att pappan till två av barnen har permanent uppehållstillstånd räcker inte för att de ska få stanna.

Bernardita Núñez, verksamhetsledare för Terrafem som hjälper våldsutsatta kvinnor, är kritisk till resonemanget. Enligt henne borde mer fokus läggas på pappans skyldigheter mot sina barn.

– Det är orimligt både ur ett barnrättsperspektiv och ur ett jämställdhetsperspektiv. Det är två personer som gör ett barn, säger hon.

Bettys historia visar enligt henne hur kvinnor utan uppehållstillstånd sviks av det svenska samhället.

– Hade hon haft uppehållstillstånd hade barnen fått barnbidrag och underhåll från pappan. I dag får till exempel inte dottern ekonomiskt stöd varken från

Migrationsverket eller från socialtjänsten. Alla skjuter ifrån sig ansvaret.

Daniel Grynfarb, enhetschef på migrationsrättsenheten på Migrationsverket, kan inte uttala sig om Bettys fall men säger att man i den typen av ärenden, där bara en förälder har uppehållstillstånd, i första hand tittar på vem som har vårdnaden.

– Det handlar inte bara om anknytning utan också om faktiskt umgänge och var barnen bor. Ibland kan du ha en förälder som är förälder på papperet men som aldrig träffar sitt barn.

I sina bedömningar har Migrationsverket också möjlighet att titta på barnens anknytning till Sverige. Bettys barn är födda här, pratar svenska och har gått i svensk förskola och skola. Men att få stanna enbart på grund av lång vistelsetid i landet är enligt Daniel Grynfarb svårt.

– Det handlar om att man från lagstiftarens sida inte vill belöna de som lyckats vistas här illegalt under en lång tid med ett uppehållstillstånd. Barn ska inte lastas för det som föräldrar gör men oftast är anknytningen till föräldern väldigt stark och det är det som väger över.

Hur ser du på detta att Migrationsverket genom att utvisa mamman och barnen samtidigt befriar pappan från ansvar för sina barn?

– Jag kan förstå att det kan kännas väldigt byråkratiskt och fyrkantigt, men frågan om uppehållstillstånd är separat från det ekonomiska ansvar som följer av att vara förälder. Om du erkänner faderskapet och är far, då har du ett ekonomiskt ansvar enligt svensk lag, oavsett var barnet bor.

Enligt Bernardita Núñez har myndigheterna inte lyckats förmå pappan att betala underhåll. Att det skulle gå bättre när de är i ett annat land håller hon för osannolikt.

– Betty funderar mycket på hur hon ska klara av att försörja barnen. Hon undrar också om polisen kommer att tvinga henne och barnen ut ur landet mitt under pågående pandemi. Samtidigt kan hon inte göra något åt det. Hon kan bara sitta hemma och vänta på att utvisas.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se 19 december

19 december

Janne Josefsson: Det är arbetarklassen som fått vara solidarisk – inte de välbeställda

Vad hände med landet som var en förebild? Jag såg ”Min sanning” i SVT med Sveriges förra socialminister Annika Strandhäll. Hon sa apropå migrationspolitiken och segregationen i Sverige: ”Vi måste klara av integrationen för dom människor som kommit hit innan vi kan ta emot ännu fler”.

Hon förutsätter att Socialdemokraterna inte kan vinna ett framtida val med samma flyktingpolitik som de fört tidigare. Hennes ord går inte att tolka på annat sätt än att det blir stopp för asylsökande till Sverige en bra tid framöver.

Jag har inte sett någon uppmärksamma detta, får man väl säga, häpnadsväckande uttalande av Strandhäll. Snarare verkar hon ha fått allmänt positiva reaktioner om att hon varit öppenhjärtig och personlig. DN:s tv-recensent spådde att hon kan bli Socialdemokraternas nästa partiledare.

Hon är född och uppvuxen i fattig arbetarklass i Bergsjön i Göteborg, ett av landets mest eftersatta områden. För trettio år sedan gjorde jag ett reportage om Siriusgatan i Bergsjön efter att en mamma hade mördat sitt eget barn. Gatan var då var den mest kriminella i hela Göteborg. I interna handlingar skrev allmännyttiga Familjebostäder att de använde sina bostäder i Bergsjön som en ”social avstjälpningsplats”.

Då var Annika Strandhäll själv bara 16 år, men sedan dess har ojämlikheten och segregationen bara blivit värre. Detta måste hon ha sett, särskilt som hon är aktiv i ett politiskt parti som utlovat motsatsen.

En annan som växte upp i Bergsjön var Göteborgs ”starke man” – socialdemokraten Göran Johansson. Hans föräldrar hade ett grått litet hus i eternit som kommunen tvångsinköpte för att bygga det nya, stora, fina hyresområdet. När han kommenterade mitt reportage om Bergsjön vill han först inte erkänna att utvecklingen hade gått åt fel håll. Bara några år efteråt sa han till mig att han var förtvivlad över samhällsutvecklingen, även om hans parti hade makten i både landet och Göteborg.

Göran Johansson kunde vara burdus och brutal. Han anklagade mig när jag levererade ännu ett omskakande reportage om Bergsjön på 90-talet: ”Du din jäkel lever som journalist på att klassklyftorna och segregationen ökar. Vi måste göra något åt det, men vet inte vad vi ska göra”. Han såg bedrövad ut när han sa det.

Ett mångkulturellt samhälle måste försvaras, inte skönmålas. Det är arbetarklassen i förorterna och bruksorterna i Sverige som fått vara solidariska. Inte de välbeställda. Många politiker flydde själva från eftersatta områden.

Det insåg Göran Johansson. 1998 föreslog han att ebolagen, det vill säga flyktingars rätt att bo var de vill, inte skulle gälla vissa förorter i Göteborg. Det går inte att fler med försörjningsstöd bosätter sig i exempelvis Bergsjön, menade han. Och han varnade för att det annars skulle explodera. Annika Strandhäll hade hunnit bli 23 år och var redan politiskt aktiv. Vad tänkte hon då, hon kände rimligen till hur området utvecklats?

Både partiet och media hånade och kritiserade Johansson hårt. Expressen tryckte en löpsedel: ”INVANDRARNA RASAR: GÖRAN JOHANSSON BLIR SKINNSKALLARNAS HJÄLTE”.

Han hade med sig löpsedeln i innerfickan när jag sände ”Debatt” i SVT tio år senare och ansåg att han utsatts för ett medialt övergrepp.

Vems barn ska växa upp på det som numera är Göteborgs fattigaste gata, Atmosfärgatan i Bergsjön? Mina, dina eller någon annans?

Göran Johansson dog 2014. Sista gången jag träffade honom sa han att han gömt löpsedeln i en byrålåda. Han ville ha en ursäkt. Det fick han aldrig.

Janne Josefsson 19 december

18-åring misstänks försökt mörda polis med svärd

En 18-årig man begärs häktad som misstänkt för mordförsök mot en polis. I samband med en husrannsakan i Kalmar i tisdags misstänks han ha försökt gå till attack mot en polis med ett svärd, rapporterar P4 Kalmar. Ingen polis kom till skada.

– Polisen tvingades dra sitt tjänstevapen men lyckligtvis kunde han avvärja situationen utan att avlossa något skott. Det var otroligt nära att mannen med svärdet blev skjuten, säger åklagare Johan Henningsson till radion.

Husrannsakan genomfördes på grund av misstankar om att narkotika användes i lägenheten.

TT 19 december

Drygt ett ton knark hittat

Ett beslag på cannabis som gjordes i november i år i Marks kommun vägde 1,2 ton, bekräftar åklagare för Borås Tidning.

På gatan beräknas narkotikan vara värd 170 miljoner kronor. Två personer sitter häktade i ärendet.

– Det känns väldigt positivt att vi har sett till att så här mycket narkotika inte har kommit ut på marknaden. Man kan tänka sig att detta kommer att ha en påverkan vilket känns bra, säger chefsåklagare Lena Medelius till tidningen.

TT 19 december

19 december

Spel på börsen kan leda till beroende – mörkertal befaras

Aktiehandel liknar traditionellt spelande och kan leda till missbruk. Samtidigt är det mer socialt accepterat, och de som handlar aktier har generellt högre socioekonomisk status än spelare. Det kan göra att det finns ett mörkertal, tror forskare.

– De flesta som har problem med att spela på börsen ser det inte som ett beroende. Det passar inte med självbilden, säger Anders Nilsson, forskare i psykologi vid Karolinska institutet.

Det finns stora likheter mellan hur spelberoende och spekulationsberoende utvecklas, visar studier från andra länder. En riskfaktor är tidiga vinster. Att det finns okända variabler har också betydelse, eftersom människans hjärna har svårt att hantera slumpmässiga utfall. Vi läser gärna in orsakssamband där de inte finns, menar Anders Nilsson, som ingår i en forskargrupp som studerar spelberoende. Möjligen är den tendensen ännu tydligare vid aktiehandel.

– Man tänker sig nog att man har större kontroll än vad man faktiskt har och att man ska öka kontrollen genom att läsa på, säger han.

Forskning visar att de som spelar på börsen har en högre utbildning och stabilare familjesituation jämfört med traditionellt spelberoende. Det är möjligt att det har en dämpande effekt, menar forskaren. Samhällets syn på börsen som något som kräver intellektuell förmåga kan också göra det svårare att se beroendet, tror han.

I sin egen forskning har han märkt att samhällets syn på aktiviteten påverkar hur de beroende själva uppfattar det de håller på med. Medan nätcasinospelare ofta inser att deras beteende är problematiskt, kan pokerspelare hävda att de egentligen är duktiga, men att de bara tappade kontrollen tillfälligt.

– Jag kan tänka mig att en börshaj med en beroendetendens kan ha liknande resonemang, att man egentligen är skicklig, har mycket insikt och bara

tagit en onödig risk just den här gången, säger Anders Nilsson.

Det kan göra det svårare att ta tag i problemet. Enligt Henrik Nygren, rådgivare på Spelberoendes riskförbund, måste den som är beroende av något först erkänna för sig själv att problemet finns.

– Det här börjar och slutar med den egna motivationen – finns inte den är det väldigt svårt att göra något åt det, säger Henrik Nygren.

Han uppger att det alltid funnits en liten andel av spelberoende som har varit just beroende av att spela på börsen. Även om andelen är liten, några få procent av de beroende, så har det ökat på senare tid.

– Ja, det har det – inte lavinartat, men det har ökat, säger han.

Nygren ser likheter också i hur nätmäklarbolagen liknar nätkasinobolagen i upplägg och marknadsföring.

– Det har vi hört från börsberoende personer – att branschen har sneglat på spelbranschen. De tittar på hur nätkasinobolagen utformar sina plattformar till exempel, säger han.

– Det ska vara kortast möjlig steg från att du loggar in och – i det här fallet – köper aktier. Det ska vara så användarvänligt som möjligt, tillägger han.

Anders Nilsson håller med om att tillgängligheten kan medföra problem för vissa. När casinon blev tillgängliga online dygnet runt oroade sig forskarna för att fler skulle bli spelberoende, men ökningen blev marginell. Däremot blir det svårare för de som redan har problem när naturliga stoppmekanismer tas bort. De som är spelberoende spelar bort betydligt större summor nu än för tio år sedan, uppger Anders Nilsson.

– De som har problem hade kunnat vara mer skyddade om det hade funnits mer gränser, säger han.

Ändå finns avgörande skillnader mellan spel och spekulation. Medan aktiemarknaden kan fortsätta gå uppåt under flera år är spelmarknaden ett nollsummespel där det är spelbolagen som tjänar storkovan.

– Hela grunden i spel är att man förlorar pengar, säger Anders Nilsson.

Det är förvisso inte summorna som gör avgör om man har ett problem eller inte, men många söker

behandling först när det går ut över ekonomin. Med större ekonomiska marginaler är det möjligt att spekulationsberoende flyger mer under radarn, medger forskaren.

– Det är inte omöjligt att det finns mörkertal, och man kanske inte ser det som ett beroende i samma utsträckning.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se 19 dec

Var fjärde som söker hjälp för våldsamt beteende är kvinna

Över 440 personer har sökt hjälp för sitt våldsamma beteende på hjälplinjen Välj att sluta. Överraskande nog är en fjärdedel av våldsutövarna kvinnor.

– Det är viktigt att komma ut med att kvinnor också söker hjälp för våldsamhet, de är inte bara utsatta, säger Christina Ericson, utvecklingsledare på Länsstyrelsen Stockholm.

Hjälplinjen Välj att sluta har sedan starten för två år sedan tagit emot samtal från 442 personer som söker hjälp för sitt våldsamma beteende. Majoriteten av våldsutövarna är män, men en fjärdedel är kvinnor.

– Vi blev överraskade att det är så många kvinnor. Vi lever i ett samhälle som bara ser män som våldsamma och kvinnor som offer. Men kvinnor kan också utöva våld, säger Christina Ericson, utvecklingsledare i arbetet mot våld i nära relationer på Länsstyrelsen.

Hjälplinjen är inriktad på att fånga in våldsutövarna tidigt innan våldsspiralen eskalerar. Därför vänder man sig till en bred grupp. I reklamen frontas bland annat en kvinna som utövar psykiskt våld och hjälplinjen saluförs som: ”Telefonlinjen för dig som riskerar att skada den du älskar”.

– Det gör att igenkänningen blivit väldigt stark. Kvinnor som inte vetat om vart man ska vända sig - tidigare ser nu att hit kan jag ringa. Vi har även en låg tröskel. Det rör våld som inte gått så långt, därför tror jag också att det finns många kvinnor i gruppen.

Hälften av dem som ringer har aldrig tidigare sökt hjälp även om problemen ofta kan ha pågått i flera år. Cirka 80 procent uppger att de utövat psykiskt våld mot sin partner och 40 procent vittnar om även fysiskt våld. Medelåldern är 35 år och varannan har barn.

– Det handlar framför allt om psykiskt våld, hot och kränkningar, men även fysiskt våld. Vi har fall av grövre våld, men ofta handlar det om knuffar, att hålla fast någon, skaka om någon, dra i håret eller liknande. Allt våld är dock oacceptabelt och kan upplevas oerhört skrämmande för den som utsätts, säger Christina Ericson.

Hjälplinjen får även många samtal från utsatta, anhöriga eller personer i närheten som larmar. De som ringer möts av utbildade socionomer och terapeuter med stor erfarenhet av våld i nära relationer.

Inringarna är alltid anonyma men om det uppstår en situation där någon våldsutövare står i begrepp att begå ett svårt våldsbrott har telefonrådgivarna möjlighet ringa polisen. Vid två tillfällen har telefonrådgivarna ringt polisen för att den ska få bedöma om samtalet ska spåras.

– Anonymiteten är viktig, vi vill att fler ska ringa. Det är positivt att de vågar ta tag i sin situation, både män och kvinnor, och de gör det ofta i samband med att något har hänt.

Syftet med hjälplinjen är att fånga in personer som är medvetna om sin problematik och är beredda att ta första steget att bryta sitt destruktiva beteende.

– Vi arbetar för att förstärka motivation som de redan har, och hänvisar dem direkt till verksamheter som kan ge långsiktigt stöd och behandling. Alla kommuner har tyvärr inte specialiserat stöd, men i Stockholmsområdet ligger vi bra till med en regional stödverksamhet.

Pilotprojektet har drivits under två år av länsstyrelserna i Stockholm och Skåne och Manscentrum Stockholm. Utöver de konkreta hjälpinsatserna har det även gett unik information om personer som utövar våld i nära relationer utan att vara frihetsberövade, något som man tidigare haft väldigt lite kunskap om.

Inte minst kvinnors våld, som är lika skambelagt för kvinnor att erkänna som för män att anmäla.

– Det är inte så stor skillnad mellan hur kvinnor och män beskriver sina problem. Det kanske inte behövs andra behandlingsinsatser, men det kan behövas anpassning, bland annat när det handlar om gruppbehandling, säger Christina Ericson.

Efter nyår hoppas man att numret 020-555 666 ska öppnas för alla i landet för att man ska få ett större och tydligare grepp om våldsproblematiken.

– Behovet är stort, vi får redan samtal från andra delar av Sverige. Vår förhoppning är att kunna öppna telefonen nationellt den första januari, den ska vara öppen för alla, säger Christina Ericson.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se. 19 december

Fakta. Exempel på våld i nära relationer

Fysiskt våld: exempelvis slag, sparkar och knuffar som ofta lämnar synliga skador, till exempel blåmärken, svullnader eller tandfrakturer.

Psykiskt våld: exempelvis verbala kränkningar, hot, isolering och integritetskränkande handlingar som kontroll av telefonsamtal, sms och mejl.

Sexuellt våld: exempelvis oönskad beröring, att bli tvingad till sexuella handlingar eller våldtäkt.

Ekonomiskt våld är exempelvis att en närstående tar kontroll över materiella tillgångar för att öka - isoleringen, utsattheten och göra det svårare att lämna relationen.

Materiellt våld: exempelvis att en närstående slår sönder möbler och andra saker i hemmet. Den utsatta personen kan också tvingas att själv förstöra ägodelar av särskild betydelse. Våldet kan också riktas mot husdjur.

Försummelse: Att en person inte får sina dagliga behov tillgodosedda (mat, hygien och medicin med mera).

Drabbar oftast personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, äldre och barn.

Välj att sluta-linjen

442 personer har i samtal uppgett att de utövat våld.

333 var män (75 procent).

108 var kvinnor (24 procent).

En hade annan könsidentitet.

Uppgav att de utövat fysiskt våld:

131 män (39 procent).

55 kvinnor (55 procent).

De utsätts för våld:

Partner 368 (83 procent).

Barn 72 (16 procent).

Kompis/bekant/släkting 32 (7 procent).

Annan 18 (4 procent).

Källa: Länsstyrelsen Stockholm 19 december

Förundersökning om oaktsam våldtäkt läggs ner

Efter den uppmärksammade sexköpsaffären, som ägde rum den 14 maj i år, får tv-profilen och entreprenören Paolo Roberto ett strafföreläggande. Han ska betala 15 500 kronor i dagsböter.

Förundersökningen om oaktsam våldtäkt vid samma tillfälle läggs dock ner. Enligt Åklagarmyndigheten för att man inte nått kvinnan.

”Vi saknar kvinnans berättelse och uppgifter från tillfället som behövs för att jag objektivt ska kunna utreda om något har skett mot hennes vilja”, säger Paulina Brandberg, förundersökningsledare i ärendet, enligt ett pressmeddelande.

DN 19 december

19 december

IS-återvändare misstänks för äktenskapstvång

En 48-årig kvinna, som i måndags återvände till Sverige från IS-kontrollerat område, har häktats misstänkt för äktenskapstvång.

Kvinnan greps vid Arlanda flygplats, dit hon anlände med sina barn efter att ha suttit i förvar några veckor i Turkiet.

Enligt häktningsframställan ska brottet ha begåtts i Syrien någon gång under 2018.

”Utredningen fortsätter nu med olika utredningsåtgärder, bland annat förhör”, säger kammaråklagare Reena Devgun vid Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet enligt ett pressmeddelande.

– Jag kan bekräfta att det inletts förhör med min klient och att hon förnekar brott. Det är allt jag kan säga såhär tidigt i utredningen, säger kvinnans försvarsadvokat Mikael Westerlund till SVT.

Brottet äktenskapstvång innebär att en person förmår en annan person att ingå äktenskap mot sin vilja om det sker genom olaga tvång, till exempel genom våld eller hot. Det är också brottsligt att förmå en annan person att ingå äktenskap om den utnyttjade är i beroendeställning. En beroendeställning kan till exempel vara ett barn som är beroende av sin vårdnadshavare.

Sedan tidigare har tre kvinnor som anslutit sig till IS och senare återvänt till Sverige delgivits misstanke om brott.

En av dem är en 31-årig kvinna som bland annat utreds för krigsbrott i Syrien. Hon sitter häktad misstänkt för grov egenmäktighet med barn.

DN-TT 19 december

IS-återvändare gripen på Arlanda flygplats

En 48-årig kvinna som misstänks ha anslutit sig till terrorrörelsen IS greps på Arlanda flygplats på - måndagen. Hon anhölls senare, rapporterar flera medier. Vilka brott hon misstänks för är inte känt. Kvinnan reste tillsammans med fem barn till Syrien 2011. Där ska hon ha gift sig och fått ytterligare barn. När kvinnan greps hade hon två barn med sig. De ska ha suttit i förvar i några veckor i Turkiet.

Sedan tidigare har tre kvinnor som anslutit sig till IS och senare återvänt till Sverige delgivits misstanke om brott, en av dem är en 31-årig kvinna som bland annat utreds för krigsbrott.

TT. 19 december

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

13 dec 2020

Trafikverket kände till rälsskador

Trots att Trafikverket i mer än ett halvår känt till hundratals allvarliga sprickbildningar på Västkustbanan har stora trafikaktörer som SJ och Skånetrafiken hållits ovetande. De fick inget veta förrän i förra veckan när tågtrafiken plötsligt stoppades, rapporterar Sydsvenskan/HD.

Sprickbildningarna innebär förhöjd risk för både rälsbrott och urspårningar.

Till följd av spårskadorna har Trafikverket sänkt maxfarten längs Västkustbanan och kör nu bara pågatågen en gång per timme.

Stoppet för snabbgående persontåg väntas gälla fram till mars.

TT

DN 13 dec 2020

Lång kamp mot cyberangrepp

Västra Götalandsregionen är sedan i måndags utsatt för ett pågående cyberangrepp. Hittills har regionen kunnat stoppa samtliga incidenter, men angreppen pågick under hela lördagen.

– Vår personal sitter och analyserar och övervakar detta dygnet runt, säger Maria Skoglöf, avdelningschef på Västra Götalands it-avdelning.

– Jag kan inte gå in på vad det är för aktörer som ligger bakom angreppen. Det är så hög säkerhetsnivå på det här, säger hon.

TT

13 dec 2020

Paketruschen sätter press på Postnord

Paketutlämningen går på högvarv sista veckan innan jul. I år är trycket extra högt på grund av coronapandemin, vilket har fått köerna och högarna av paket att växa på flera håll.

Mellan den 30 november och 6 december lämnades 3,1 miljoner paket ut av Postnords cirka 2 000 ombud i landet. Sedan dess har det ökade trycket hållit i sig och kunder vittnar om långa köer för att hämta ut sina paket.

Det har även kommit uppgifter till DN om att Postnord har lämnat vagnar stående med paket ute på gatan hos vissa ombud som inte har plats för dem i lokalerna.

Stämmer uppgifterna ser Peter Hesslin, chef för e-handel och logistik på Postnord, mycket allvarligt på det.

– Jag skulle bli extremt besviken om våra ombud hanterar leveranser på det sättet. Det händer att allt inte går enligt plan men om man slentrianmässigt låter saker stå ute utan uppsikt är skäl för uppsägning, säger han.

I avtalet med ombuden finns villkor om hur paketutlämningen ska skötas och Postnord säkerhetsklassar även ombuden innan de antas. Omkring en halv miljon försändelser hanteras av ombuden dagligen och då kan misstag ske, menar - Peter Hesslin.

– Vem som helst kan inte bli ett ombud och det har hänt att vi har sagt upp ombud som inte håller måttet, säger han.

Vem ansvarar för paket som hamnar på gatan och skadas eller kommer bort?

– Vi har ansvar för att paketet ska komma fram. Men kunden har ingen relation med oss utan till företaget de handlar av. Om något har hänt på vägen ska du kontakta den som du har köpt varan av. Men jag tycker inte att man ska vara orolig som kund. Sker det misstag kommer det att regleras, säger Peter Hesslin.

Kan du garantera att julklapparna kommer fram i tid?

– Får vi paket den 21 december så levereras det den 23 december. Men det betyder inte att du ska handla den 21 utan varan plockas och paketeras hos e-handlaren och det kan ta olika lång tid. Mitt råd: ha marginal.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

DE NYA VÄDERVARNINGARNA

April 2021: Varningsnivån relaterar till konsekvenserna

Gul

Konsekvenser för samhället, vissa risker för allmänheten.

Orange

Allvarliga konsekvenser för samhället, fara för allmänheten.

Röd

Mycket allvarliga konsekvenser för samhället, stor fara för allmänheten.

Nuvarande system med "fasta väder-gränser" försvinner

Klass 1

Klass 2

Klass 3

Källa: SMHI

14 december

SMHI byter varningssystem

SMHI kommer i april nästa år att byta system för vädervarningar.

– Det kommer nu att krävas mer snö i norr innan den gula symbolen går ut, jämfört med i södra Sverige, säger Fredrik Linde på SMHI.

Sedan stormen Gudrun 2005 har SMHI använt sig av klass 1, 2 och 3 för att varna för olika typer av väder. Det systemet kommer att försvinna och ersättas med ett nytt system för vädervarningar.

Symboler med färgerna gul, orange och röd kommer i stället att användas för att signalera vädervarningar.

– I våra användartester har det inte varit helt glasklart vilken som var värst av klass 1 eller klass 3. Men när vi gjorde tester på gul, orange och röd var det aldrig någon tvekan att den röda symbolen var mest allvarlig, säger Josef Runbäck, produktansvarig meteorologiska varningar.

När SMHI byter system kommer inte en gul varning vara jämförbar med en klass 1-varning, eftersom man kommer att bedöma den aktuella vädervarningen utifrån var i landet den sker.

– I dag krävs det lika mycket snö för en varning i norra Sverige som i södra, men vi vet att konsekvenserna blir något annat. I nästa generation, efter april, kommer det krävas mer snö i norr innan den gula symbolen går ut, jämfört med i södra Sverige, säger Fredrik Linde, chef för SMHI:s prognos- och varningstjänst.

Den andra förändringen är att man kommer att väga in olika riskfaktorer i sina bedömningar, exempelvis vilken tid på året det är, vad det har varit för väder tidigare och vilken kombination av väder det är.

SMHI kommer också, som en tredje förändring, att samverka mer med andra myndigheter innan varningarna går ut.

Den kontakten sker främst med de olika länsstyrelserna.

Christina Rehnberg, utvecklingsledare och tjänsteman i beredskap på Länsstyrelsen Stockholm, ser positivt på det nya arbetssättet.

– Att vi i ett tidigare skede får vara delaktiga i väderförändringar gör att vi tidigare kan förbereda oss för de eventuella konsekvenserna som kan orsakas av väder. Vi får också ett bättre beslutsunderlag.

SMHI har som mål att införa det nya systemet 14 april nästa år.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

15 december

Studenter blir utan flak även i sommar

Studenter kommer att få fira utan flak även nästa sommar. Transportstyrelsen förlänger reglerna som förbjuder firande på studentflak, eftersom det inte är förenligt med Folkhälsomyndighetens allmänna råd.

Folkhälsomyndighets allmänna rekommendationer har förlängts ett halvår. Detta gör att Transportstyrelsen tagit beslut om att förbjuda studentkorteger även 2021.

– Vi behövde förlänga det tillfälliga förbudet och vi ville gå ut med det så tidigt som möjligt för att studenter ska kunna få kännedom tidigt när de planerar för festligheter under våren, Monica Näslund pressansvarig på Transportstyrelsen.

Det var i maj tidigare i år som Transportstyrelsen valde att ta bort bestämmelser som möjliggjorde studentkorteger och karnevalståg. Då hade många klasser redan hunnit boka sina flak och tvingades också betala för det inställda flaket. Nu vill

Transportstyrelsen förekomma så att situationen inte upprepar sig.

– Vi vill informera i så god som möjligt så att det inte blir som det blev i våras när många hade hunnit boka flak och det blev så besvärligt, säger hon.

Samtidigt säger Transportstyrelsen att beslutet kan komma att ändras. Förbudet på studentflak kan både förkortas och förlängas.

– Upphäver Folkhälsomyndigheten sina rekommendationer tidigare kommer även vi att ändra oss, säger Monica Näslund.

De nya reglerna gäller till och med den 30 juni 2021.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

Volvo i stor vätgassatsning

Lastbilskoncernen Volvo går samman med Daimler, IVECO, OMV och Shell för att arbeta fram förutsättningar för en stor satsning på vätgaslastbilar i Europa. Samarbetsgruppen som fått namnet H2accelerate anser att en storskalig användning av vätgasdrivna lastbilar är det som krävs för att möta den europeiska ambitionen om nettonollutsläpp år 2050.

”Bolagen inom H2accelerate anser att vätgas är ett nödvändigt bränsle för att fullständigt få bort koldioxid ur lastbilssektorn”, skriver Volvo i ett pressmeddelande.

TT 16 december

17 december

Definitivt stopp för linbaneplanerna

Göteborg. Det blir ingen linbana över Göta älv i Göteborg. I vart fall inte de närmaste åren.

Det står klart efter att byggnadsnämnden avvisade Vänsterpartiets och Miljöpartiets försök att återigen skjuta upp avgörandet.

– Nu är det upp till stadens politiker att visa hur de ska lösa trafiksituationen i Göteborg, säger arkitekten Magnus Månsson, en av företrädarna för det nya linbaneinitiativet.

Det beslut som byggnadsnämnden i Göteborgs stad fattade handlade om att formellt avbryta de tre detaljplaner som trafikkontoret arbetat med under ett par års tid.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslog att beslutet skulle bordläggas på nytt, men samtliga övriga partier ville sätta punkt.

Från linbaneinitiativet och V- respektive MP-sidan har man sagt att ett formellt avslut av detaljplanerna innebär att ett eventuellt nytt försök att bygga denna linbana fördröjs med flera år.

I och med byggnadsnämndens beslut på tisdagen kan man konstatera att linbanefrågan för ett bra tag framöver är borta från den politiska dagordningen.

Vänsterpartiets ledamot i byggnadsnämnden Johan Zandin säger till DN att han tycker att det är ”dåligt att de inte ens ville utreda frågan”.

– De alternativ som finns är antingen väldigt mycket dyrare eller helt otillräckliga.

Övriga partier har motiverat sina nej med att de hyser tvivel över näringslivsförslagets ekonomiska bärighet, samt att Västtrafik, regionens kollektivtrafikbolag, inte visat intresse.

De näringslivsföreträdare som frontat linbaneinitiativet skickade på tisdagskvällen ut ett pressmeddelande där de beklagade byggnadsnämndens beslut.

– Nu är det upp till stadens politiker att visa hur de ska lösa trafiksituationen i Göteborg. Vårt förslag är fullt realistiskt att genomföra om den politiska viljan skulle

återkomma, säger Magnus Månsson, arkitekt och koncernchef för Semrén+Månsson.

Gruppen bakom Linbanan 2023 skriver att ”stora delar av det västsvenska näringslivet ser nyttan av en linbana. Det gäller inte minst för Volvo AB som inom några år kommer att ha sitt huvudkontor på Lundby med 10 000 medarbetare.”

– Samma positiva signaler till vårt förslag har vi fått från fastighetsägare på båda sidor av älven. Det kan vara värt att framhålla att när planerna för etableringen av Masthuggskajen spikades, så var det under förutsättning att linbanan skulle byggas, säger Magnus Månsson.

I pressmeddelandet säger man också att ”om stadens politiker vill förnya diskussionen med konsortiet så vet de var vi finns”. Man hävdar också att man har ”minst ett finansieringsalternativ samt en stabil intäktskalkyl”.

Linbaneidén var ursprungligen ett så kallad medborgarförslag som politiken nappade på och där planen från början var att den skulle stå klar till stadens 400-årsjubileum nästa år.

De snabbgående gondolerna skulle enligt både kommunens egen utredning och det privata näringslivsförslaget gå mellan Järntorget och Wieselgrensplatsen på Hisingen via Lindholmen.

Kommunstyrelsens majoritet drog dock öron åt sig i vintras då uppdaterade kalkyler pekade mot en kraftig fördyring.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

17 december

Dags att posta julens brev och klappar

Med bara drygt en vecka kvar till jul börjar det bli hög tid att få i väg paketen. Här är datumen du inte ska missa om du vill ha leverans före julafton.

För de som vill skicka julkort med julfrimärke har sista dagen passerat, men det går att skicka med vanligt märke till den 21 december. Och paket går fortfarande att skicka.

– När det kommer till paket beställda på nätet måste vi ha paketen den 21 december för att kunna leverera före jul, men det betyder inte att man kan beställa varorna den dagen. Det beror helt på hur e-handelslagren hinner packa, och det kan vara så att alla inte hinner packa under helgen, säger Peter Hesslin, terminalchef på Postnord.

– Vänta inte till lördag med att beställa utan gör det i veckan, och försök hålla koll på informationen på företagens hemsidor.

Hos logistikföretaget DHL har det – som i hela branschen – varit högtryck sedan Black Friday.

– Det har varit ett konstant tryck, nästan till och med högre än vi förväntat oss. För oss har själva arbetet gått som planerat, men det har nog varit svårare för ombuden, säger Mikael Stange, marknadschef DHL.

Hos DHL gäller olika datum för att skicka paket och för att beställa varor från nätet.

– Privata paket behöver man skicka den 18 december. Om man handlar på nätet behöver vi ha paketen senast den 21 december, det betyder att man ska beställa senast den 20 december, men sedan beror det lite på hur e-handelslagren jobbar, säger Mikael Stange.

Hos logistikföretaget Schenker ska paketen vara hos företaget senast den 18 december för leverans före jul.

– Så vill man beställa varor på nätet behöver man göra det senast dagen innan, den 17 december, säger Pierre Olsson, press- och informationsansvarig hos Schenker Sverige.

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

FAKTA. VIKTIGA DATUM

Då måste du skicka dina kort/paket för leverans före jul.

Postnord: Paket 21 december. Julkort med vanligt frimärke 21 december.

DHL: Paket 18 december.

Schenker: Paket 18 december.

18 december

Krav på nya dykningar kan komma

Statens haverikommission vill att det genomförs dykningar vid den sjunkna passagerarfärjan Estonia. En framställan om att häva gravfriden kommer att skickas till regeringen under fredagen, uppger Ekot.

Enligt Ekots uppgifter anser haverikommissionen att dykningar vid Estonia kan ge ny information om hur färjan sjönk. Utredarna har tagit del av opublicerade filmer från de dykningar som gjorts av filmteamet bakom ”Estonia – fyndet som ändrar allt”.

– Det gav oss en bättre överblick att ha fått se råfilmen, säger Jonas Bäckstrand, ställföreträdande generaldirektör på Statens haverikommission.

M/s Estonia sjönk i hårt väder den 28 september 1994. Av de 853 som omkom 852 var 501 svenskar.

Kan det vara viktigt att få genomföra dykningar?

– När det kommer fram ny bevisning, som det nu har gjort, är det viktigt att de nya uppgifterna granskas.

Mikael Oscarsson (KD) i Försvarsutskottet anser att dykningar är helt avgörande.

– Det är helt oacceptabelt att det aldrig har gjorts en rejäl undersökning av skrovet.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se 18 dec

19 december

Haverikommissionen vill ha dykningar vid Estonia

Statens haverikommission vill undersöka de två nyupptäckta hål som finns i den sjunkna passagerarfärjan Estonia. För att kunna genomföra dykningar har de lämnat in en begäran till regeringen om att ändra den lag som skyddar gravfriden.

– Vi anser att uppkomsten av hålen behöver granskas närmare, säger Jonas Bäckstrand, ställföreträdande generaldirektör på Statens haverikommission.

Haverikommissionerna i Sverige, Finland och Estland har kommit överens om att nya undervattensundersökningar av Estonia behövs. I går, fredag, lämnades en framställan in till regeringen om att ändra lagen som skyddar gravfriden vid vraket.

Jonas Bäckstrand, ställföreträdande generaldirektör på Statens haverikommission, säger till DN att det är viktigt att titta närmare på de två nya hål i skrovet som blivit kända under hösten.

– Vi gör vår begäran mot bakgrund av de nya uppgifterna om hål i skrovet som inte varit kända tidigare och vi anser att uppkomsten bör granskas närmare. Vi vill ha så goda och välunderbyggda fakta som möjligt.

– Vi är inte säkra på att man behöver gå ned med mänskliga dykare. Någon typ av dykfarkost kan räcka. Vi kommer inte att behöva gå in i Estonia utom där hålen finns.

Det kan bland annat innebära att man behöver frilägga delar av fartyget som ligger i sand och ta prover på metallen runt hålen. Mindre delar kan behöva bärgas för att få svar på hur hålen har uppkommit.

Varför har hålen inte varit kända tidigare?

– Allt tyder på att fartyget legat med styrbordssidan och att det sedan har rört sig och att hålen är mer synliga än 1994.

Hur ser du på att göra ert arbete offentligt?

– Det är jätteviktigt men vi måste också få jobba i fred och kan inte offentliggöra alla diskussioner för närvarande. Resultaten däremot måste offentliggöras. Vad vi än kommer fram till är det viktiga att vi kan visa att det är fakta och inte spekulationer.

Enligt inrikesminister Mikael Damberg (S) kan man göra den nödvändiga lagändringen under första halvåret 2021:

– Det finns en bred enighet i riksdagen att man ska göra det man kan för att undersöka hålen men också att man inte ska häva gravfridslagen. Det handlar inte om ett allmänt upphävande av gravfridslagen.

– Min absoluta övertygelse är att det går att genomföra undersökningar på plats som görs på ett ansvarsfullt sätt. Stor transparens och öppenhet är viktigt i det här sammanhanget.

I november belönades dokumentärserien ”Estonia – fyndet som förändrar allt” med Stora journalistpriset efter att ha visat på ett hål i fartygets styrbordssida. Haverikommissionen har därefter tagit del av opublicerat material från filmteamets dykningar. Myndigheten har också på nytt undersökt Estonias bogvisir och träffat anhöriga till de som omkom i olyckan.

Mikael Damberg säger att han inte har några synpunkter på dokumentärfilmen, som har fått kritik för att vara kraftigt vinklad.

– Mitt enda intresse är att om det finns nya uppgifter så ska man klargöra dem och räta ut de frågetecknen. Det är det som vi möjliggör med det här arbetet som vi nu påbörjar i regeringen.

Mikael Oscarsson (KD), som engagerat sig i frågan kring Estonias förlisning, hoppas att det blir dykningar:

– Det är oerhört glädjande att det nu ser ut att bli nya dykningar eftersom vi i dag vet att det finns flera hål i skrovet. Den förra haveriutredningen konstaterade ju att det inte fanns något hål, säger Mikael Oscarsson som är ledamot av försvarsutskottet och Försvarsberedningen.

Oscarsson säger också att det är viktigt att uppdraget inte blir för snävt och inte enbart tittar på om Försvarsmakten och Försvarets materielverk, FMV, hade några transporter som gick med Estonia under veckorna kring haveriet.

– Man bör titta på om det också kan ha funnits andra aktörer, säger han.

Dessutom vill Oscarsson ha en oberoende kommission som utreder haveriet.

– Sverige, Finland och Estland kanske inte är de som ska göra detta, utan något annat land.

Jonas Bäckstrand säger dock att Statens haverikommission har en större självständighet i sådana här utredningar i dag än 1994.

– Jag har förståelse för den synpunkten, men det är Statens haverikommission som har till uppgift att utreda sjöolyckor och vår självständighet har förstärkts sedan Estoniaolyckan.

Fredagens besked välkomnas av Stiftelsen Estoniaoffren och Anhöriga, SEA, säger ordförande Lennart Berglund.

– Det är positivt att man ändrar lagen tillfälligt för att gå ned och se vad som har hänt. Men för oss är det bara en början. Det viktiga är att vi så småningom ska få reda på sanningen om förlisningen.

Han hoppas att dykare, inte bara dykarkameror, undersöker vraket under utredningen.

– Det går inte att få klarhet i vad som har hänt utan att dykare går ner och undersöker svåråtkomliga ytor. Jag

tycker att man ska undersöka hela vraket, och inte bara hålen.

Lennart Berglund säger att det har varit en orolig höst för många anhöriga efter att frågan om Estonia aktualiserats på nytt.

– Anledningen är att vi har fått känslan av att myndigheterna inte tar det här på allvar. Så naturligtvis är det här ett skönt besked.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@dn.se

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. 501 svenskar fick sätta livet till

Estoniakatastrofen inträffade för över 26 år sedan, natten mot den 28 september 1994. Färjan lämnade hamnen i Tallinn kvällen före men kantrade knappt halvvägs till Stockholm och sjönk på mindre än en timme.

852 människor omkom i katastrofen. 501 av dem var svenskar. 137 personer räddades.

Den internationella haverikommissionen överlämnade sin slutrapport i december 1997. Den primära slutsatsen var att fästena och låsen till Estonias bogvisir var underdimensionerade. Estonia kantrade till följd av att stora mängder vatten forsade in på bildäck.

Krav har tidigare kommit från överlevare, anhöriga och andra engagerade personer om att vraket måste undersökas för att hitta en förklaring till att färjan sjönk så snabbt.

Samordnare tillsätts för storprojekt

En rad större företagsetableringar och expansioner pågår i Norrbotten och Västerbotten. Det handlar bland annat om Northvolts batterifabrik utanför Skellefteå, LKAB:s omvandlingsplan och Hybrit Development.

För att främja koordineringen mellan projekten, berörda aktörer och samhället tillsätter regeringen en samordnare för samhällsomställningen.

”Dessa etableringar och expansioner skapar stora möjligheter för regional utveckling, tillväxt och konkurrenskraft samt förväntas även få stor positiv påverkan på den gröna omställningen av samhället, industrins klimatomställning och för att främja en cirkulär ekonomi”, säger näringsminister Ibrahim Baylan (S), i en kommentar.

Peter Larsson, seniorrådgivare vid Sveriges Ingenjörer och ledamot av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, utses till samordnare.

TT 19 december

19 december

Svenska kärnkraftverk får godkänt

De svenska kärnkraftverken får godkänt för fortsätt drift av Strålsäkerhetsmyndigheten.

Det gäller Vattenfalls fem kärnkraftsreaktorer vid Ringhals och Forsmark samt reaktorn i Oskarshamn som ägs av Uniper och Fortum. Från årsskiftet gäller att reaktorerna måste ha oberoende härdkylning, ett krav som togs fram 2014.

För Vattenfalls del har det inneburit investeringar på tre miljarder kronor.

”Byggnaderna inrymmer system som konstruerats för att klara dramatiska situationer och naturkatastrofer som till exempel isstormar eller extrema förändringar i temperaturer och vattennivåer”, skriver Björn Linde, vd för Ringhals och Forsmark, i ett pressmeddelande.

TT 19 december

19 december

Miljarder till kollektivtrafik – och skärpta krav

Regeringen satsar två miljarder kronor nästa år i ett riktat stöd till den regionala kollektivtrafiken.

Men de regioner där kollektivtrafiken dragits ned kommer att få mindre pengar.

I våras fick regionerna tre miljarder kronor i riktat stöd till kollektivtrafiken. De pengarna fördelades utifrån förlorade biljettintäkter. Men med de ytterligare två miljarderna som fördelas nästa år skärper regeringen kraven.

– Det har blivit en diskussion där man, inte minst i Skåne och Stockholm, har minskat på kollektivtrafiken. I Skåne har man gjort besparingar tidigare och nu fortsätter man att göra det. När vi nu ska fördela ytterligare två miljarder så kommer vi ställa krav på att man upprätthåller volymen, säger infrastrukturminister Tomas Eneroth (S) till TT.

– Så nu skärper vi kraven på ersättningar till regionerna, vi premierar de som upprätthåller volymen. Jag kan lyfta fram Sörmland som ett gott exempel, där de satt in extrabussar och ansträngt sig för att det inte ska bli trångt på bussarna. Man har även satt in extratåg och på det sättet minskat smittspridningen och gjort det tryggt för chaufförerna, medan vi har sett att det varit problem både i Skåne och i Stockholmsregionen, säger han.

Om trafiken inte upprätthålls, så kommer det att innebära att man får mindre av de här två miljarderna, för då omfördelas det till de som sköter sig bättre, framhåller han.

– Jag hoppas att det ska vara ett tydligt styrmedel för att man ska upprätthålla trafiken och inte minska på den, säger Eneroth.

TT 19 december

Volkswagen ratar motorsport – satsar på mobilitet

Förra året gjorde Volkswagen klart att de skulle sluta med all form av tävlingsverksamhet med bensin- och dieseldrivna bilar. Nu går man ett steg längre och blåser av även sin elektrifierade motorsportsatsning för att i stället satsa på elektrisk mobilitet. De anställda på Volkswagen Motorsport GmbH flyttas nu till personbilsavdelningen. Volkswagen har haft stora framgångar inom rally och rallycross under de senaste tio åren, bland annat med svenske Johan Kristoffersson som förare.

DN 19 december

425 000

dollar, motsvarande cirka 3,6 miljoner kronor, ska en anställd hos Teslas fabrik i Reno, Nevada, betala i skadestånd till elbilstillverkaren. Detta efter att bland annat ha avslöjat för journalister att Tesla haft problem med att nå målet att tillverka 5 000 Model 3 i veckan. Den anställde har erkänt handlingarna och avskedats.

DN 19 december

19 december

Elbilen vinnare med nya skatteregler

Höjningen av fordonsskatten i april 2021 gör alla bilar dyrare – utom de renodlade elbilarna. En skatterevolution står för dörren.

Regeringen avser att justera bonus/malus-systemet. Elbilar är de enda som får mer bidrag, alla andra får mindre bidrag eller ökad årsskatt.

Vad det betyder för bilmarknaden och hur mycket skatteändringarna slår mot dig som planerar att köpa en ny bil reder vi ut här.

Bilmodellen Hyundai Ioniq får illustrera skillnaderna. Modellen säljs med tre olika motortyper. Som rent bensindriven, som laddhybrid och som renodlad elbil. Bensinversionen blir, från 1 april 2021, totalt 2 400 kronor dyrare på grund av höjd årsskatt. Laddhybriden blir 11 600 kronor dyrare på grund av minskad inköpsbonus och elbilen blir 10 000 kronor billigare tack vare höjd inköpsbonus.

Rent eldrivna Hyundai Ioniq blir mer överkomlig jämfört med laddhybridversionen. I år är prisskillnaden för Ioniq, inräknat bonusbeloppen, 56 400 kronor mellan laddhybrid och elbil. Efter första april 2021 blir prisskillnaden 34 800 kronor. Jämviktsläget inträffar redan vid 5 400 mil – så många mil behöver laddhybriden gå på bensin innan bensinkostnaden har hunnit ifatt merpriset för elbilen. Men i verkligheten kommer du inte att köra din laddhybrid bara på bensin, du kommer att köra mest på el. Därför kommer jämviktsläget att skifta beroende på hur mycket din laddhybrid går på el, räkna med mellan 15 000–20 000 mil innan jämviktsläget egentligen inträffar i det här exemplet.

Jämför vi eldrivna Ioniq med den bensindrivna modellen är elbilen 81 500 kronor dyrare. Från och med april är skillnaden nere i 69 200 kronor. Om elbilen motsvarar ditt bilbehov är investeringen i en rent eldriven Ioniq motiverad. Eldriften sparar cirka 6,40 kronor per mil jämfört med bensinkostnaden. Merkostnaden för eldrivna Ioniq är intjänad efter 10 800 mil. Notera att jämförelsen endast räknar in skillnaden i bränslekostnad. Servicekostnader och årlig skatt efter tredje året talar också till elbilens fördel.

Laddhybriden får cirka 10 000 kronor mindre i bonus med det nya systemet. I år är laddhybriden 25 100

kronor dyrare än bensinmodellen i Ioniq-serien när vi räknar in både malus och bonus. Nästa år i april blir merpriset för laddhybriden 34 300 kronor.

Borttagna rabatter för laddbara förmånsbilar och överlag kraftigt höjda tjänstebilsskatter kommer också att skaka om bilmarknaden. Vi kommer att se en ökad efterfrågan på laddhybrider fram till april 2021. Elbilar kommer att tappa under samma tid i väntan på att den nya, höga elbilsbonusen träder i kraft.

Merparten av alla bilar som säljs är dock fortfarande drivna av en bensin- eller dieselmotor. Den delen av marknaden kommer också att gynnas fram till april 2021. Eftersom det bara är en tiondel av marknaden som efterfrågar renodlade elbilar så kan vi se fram emot en stark öppning på bilåret, pandemin oräknad. Även andra kvartalet kommer troligtvis att vara positiv för bilhandeln. Detta förmodas för att företagskunder vill få bilarna registrerade före halvårsskiftet 2021 då de nya, högre förmånsvärdena börjar gälla om regeringens planer går i lås.

För resten av 2021 ser det ganska mörkt ut för bilhandeln. Företagsmarknaden kommer att vara bedövad efter ruschen under det första halvåret. Privatmarknaden kommer att fylla på med kunder som går från företagsbil till privatägd bil. Det kommer att handla om mindre och billigare bilar när kunden betalar själv. Dessutom lär de nya malusskatterna – alltså höjda årsskatter – överlag minska intresset för större modeller. Privatleasing lär få en skjuts, men även de bilarna drabbas av malusskatt.

Förlorare är stora tjänstebilsmärken som Audi, BMW och Volvo. Volkswagen har ett bredare modellutbud och kan ta igen förlorad företagsförsäljning med privatleasingerbjudanden av mindre modeller och elbilar.

Initialt kommer vi att se en nedgång för laddbara bilar efter halvårsskiftet på grund av en avvaktande företagsmarknad men på sikt lär kvarvarande förmånsbilsrabatter och bonus/malus-skatter väga över till fördel för laddbara bilar. EU:s höga böter till biltillverkare som inte klarar de hårdare koldioxidkraven kommer tvinga tillverkarna att sätta priser som ger en ökad försäljning av laddbara bilar. Men med kraftigt höjda förmånsskatter får vi räkna med en mer priskänslig marknad samt en lägre efterfrågan på stora och dyra laddbilar i Sverige.

Prisskillnader vi nu ser på marknaden är i hög grad ett resultat av vad tillverkarna kan och vill sälja. Så länge tillverkarna kan bli av med dyra laddhybrider och elbilar finns det ingen anledning att sälja dem billigare.

Men ju mer tillverkarna pressas av EU-krav på lägre koldioxidutsläpp, desto högre blir försäljningsmålen – och med det kommer förhoppningsvis lägre priser.

Mikael Stjerna

Fakta. Så mycket betyder den nya bonus/malus-effekten

De renodlade elbilarna får inköpsbonusen höjd från 60 000 kronor till 70 000 kronor. Laddhybrider får sänkt bonus. Den nuvarande bonustrappan utgår från 60 000 kronor och bonusen sänks sedan med 714 kronor för varje gram koldioxid upp till 70 gram. Det kommande systemet utgår från 45 000 kronor och bonusen sänks med 583 kronor för varje utsläppt gram upp till 60 gram. I praktiken betyder det att laddhybrider får cirka 10 000 kronor mindre i inköpsbonus. Bilar som släpper ut mellan 61 och 90 gram per kilometer får varken inköpsbonus eller malus i form av högre årsskatt, de har bara den obligatoriska fasta årsskatten på 360 kronor. Där hittar vi flera tunga laddhybrider med relativt kort räckvidd. De kommer att få den allra största förändringen, upp till 16 500 kronor mindre i bonus.

Med koldioxidutsläpp på 91 till 130 gram är malusskatten 107 kronor per gram. Från 131 gram ökar malusskatten till 132 kronor per gram. Dessutom tillkommer den vanliga fordonsskatten. De nya skattesatserna, som ska införas den 1 april 2021, gör att skattegapet till renodlade elbilar växer.

Tabellen visar nettopriset efter att miljöbonus dragits från och tre års malusskatt lagts till. Prisdifferensen avser skillnaden till den fossildrivna versionen i tabellen.

Modell Listpris Bonus Malus Nettopris Bonus Malus Nettopris Förändring 20/21 Prisdifferens 20/21

Volvo XC40 T3 Aut bensin 348 000 3 x 6 735 368 175 3 x 9 260 375 780 7 605

Volvo XC40 T4 Laddhybrid 459 000 26 442 433 638 17 599 442 481 8 843 66 701

Volvo XC40 P8 Elbil 699 000 60 000 640 080 70 000 630 080 10 000 254 300

Volvo XC60 B4 Diesel 429 900 3 x 9 808 459 324 3 x 12 468 467 004 7 680

Volvo XC60 T6 Laddhybrid 579 000 16 446 563 634 0 580 080 16 446 113 076

VW Passat SC Aut bensin 289 900 3 x 4 799 304 297 3 x 6 884 310 552 6 255

VW Passat GTE Laddhybrid 469 900 40 722 430 258 29 259 440 641 10 383 130 089

Volvo V60 B4 Bensin 369 900 3 x 5 441 386 223 3 x 7 676 392 928 6 705

Volvo V60 Laddhybrid 499 000 30 012 470 068 20 514 479 566 9 498 86 638

Hyundai Ioniq 1,6 bensin 245 900 3 x 1 180 249 440 3 x 1 965 251 795 2 355

Hyundai Ioniq laddhybrid 314 900 41 436 274 544 29 842 286 138 11 594 34 343

Hyundai Ioniq Electric 389 900 60 000 330 980 70 000 320 980 10 000 69 185

Kommentar: Laddhybrider blir omkring 10 000 dyrare, elbilar blir 10 000 kronor billigare från och med april 2021. Notera skillnaden för tunga laddhybrider med kort räckvidd. Volvo XC60 T6 Twin Engine trillar ur bonussystemet. Alla andra bilar får högre årsskatt. För snåla bilar som Hyundai Ioniq märks det knappast men för suvar i mellanklassen känns malusskatten. För dieseldrivna Volvo XC60 B4 ökar fordonsskatten de första tre åren från 9 808 till 12 468 kronor per år. Till de höjda malusskatterna ska vi lägga höjda skatter på förmånsbilar vilket kommer att driva en del av bilförsäljningen från företagsmarknad till en betydligt mer priskänslig privatmarknad. För jämförelsen har vi valt liknande modeller, utrustningen skiljer sig dock åt. 19 december

19 december

Dramatisk ökning av antalet begagnade elbilar och laddhybrider

Elbilar och laddhybrider har länge varit förbehållna främst nybilsmarknaden, men nu har antalet ökat dramatiskt i begagnatutbudet.

Försäljningen av begagnade elbilar och laddhybrider i Sverige har ökat rejält under året, med 82 respektive 76 procent hittills i år jämfört med samma period i fjol. Elektrifierade bilar har dubblerats, från fyra till åtta procent av det totala begagnatutbudet. Det visar statistik från bilhandelsplatsen Wayke som uppger att deras siffror omfattar merparten av antalet begagnade bilar till försäljning.

Utbudet av begagnade elbilar i november var 81 procent högre än samma månad i fjol. För laddhybrider är motsvarande ökning 94 procent. Begagnade bilar släpper därför i genomsnitt ut 157 gram koldioxid per kilometer, jämfört med 162 gram i november 2019.

Begagnade elbilar är i genomsnitt 19 procent dyrare än förra året medan de bensin- och dieseldrivna bilarna har blivit billigare. Sett över hela året har bensinbilar blivit 2,3 procent billigare och dieselbilar 0,8 procent billigare.

DN 19 december

Volvo ska bygga elmotorer i Skövde

Volvo Cars har valt att förlägga sin elmotorproduktion till fabriken i Skövde. Investeringar på 700 mil- joner kronor ska genomföras under de kommande åren. Inledningsvis kommer fabriken endast att montera elmotorer, men vid mitten av 2020-talet ska den vara redo för fullskalig tillverkning. Osäkerheten inför framtiden har varit stor i fabriken sedan planerna för ett nytt, gemensamt motorbolag lades fram hösten 2019. Satsningen ska ge 500 jobb. I dag jobbar runt 1 800 personer på motorfabriken.

DN 19 dec

19 december

Etanol gör laddhybriden renare

En laddhybrid är bara miljövänlig så långt som elen räcker, när elen är slut släpper den ut lika mycket avgaser som en vanlig bensinbil. Men måste den drivas av bensin? Nu görs ett försök att konvertera laddhybrider till etanoldrift. Det kan sänka utsläppen radikalt.

Antalet laddbara bilar, det vill säga elbilar och laddhybrider, är större än någonsin i Sverige och ökar i snabb takt. Hittills i år har 77 000 laddbara bilar nyregistrerats, det är en ökning med 116 procent mot 2019. Merparten av de nya laddbara bilar som säljs är laddhybrider, de kan köras både på el och bensin eller diesel. Ofta har deväldigt låga förbruknings- och utsläppssiffror. På papperet. När elen i batteriet är slut måste de förbruka bensin eller diesel precis som en vanlig bensin- eller dieselbil.

Om laddhybriderna körs på etanol i stället för bensin kan utsläppen av så kallad fossil koldioxid minska drastiskt. För att kunna göra det krävs dock att

motorerna konverteras, vilket är tekniskt möjligt men regelmässigt svårt. Bilen får en kopplingsdosa som går förbi bilens styrsystem och känner av vilket bränsle som kommer från tanken, samt yttertemperaturen. Det senare är viktigt för att motorn ska starta lätt.

Efter etanolkonverteringen måste bilen genomgå en registreringsbesiktning, och i dagsläget har svenska besiktningsbolag inga riktlinjer för hur det ska göras. Att få en etanolkonverterad bil besiktigad har i praktiken varit omöjligt.

Det säger sig Ford-återförsäljaren Carstedts i Umeå och Örnsköldsvik nu ha en lösning på. Genom att använda samma regler som i Frankrike, där bensinbilar konverteras till etanoldrift i stor skala, har Carstedts fått dispens av Transportstyrelsen för att omregistrera etanolkonverterade bilar.

– Nu har svenska myndigheter varit i kontakt med franska och kommit fram till att de gör precis vad de själva planerat att göra, men inte hunnit. Nu ska svensk lagstiftning börjat ses över och vi har fått en dispens för att göra som man gör i Frankrike redan nu, säger Per Carstedt på Carstedts bil. Carstedts räknar på stora miljövinster. Beräknat på en bils genomsnittliga livslängd och totala körsträcka, 17 år och 25 000 mil, kan en etanolkonverterad Ford Kuga laddhybrid att släppa ut cirka två ton koldioxid. En icke etanolkonverterad Kuga släpper ut 24 ton under sin livstid.

Bilarna som Carstedt säljer i etanolkonverterat utförande är laddhybridmodeller från Ford: Kuga Laddhybrid, Explorer Laddhybrid, Transit Custom Laddhybrid, Tourneo Custom Laddhybrid men också Mitsubishi Outlander Laddhybrid.

Som bilägare finns det dock en del att fundera på. Etanolkonverteringen gör bilen cirka 10 000 kronor dyrare att köpa och gör också att nybilsgarantin från fabriken inte gäller.

– Fabriksgarantin gäller inte om man gör ingrepp på eller i bilen som inte är godkända av vår huvudman, därmed gäller inte fabriksgarantin för detta, säger Erik Lindham, informationschef Ford Sverige.

– Vi tar över garantin, man har gjort på samma sätt i Frankrike, säger Per Carstedt.

Nästa steg för Carstedts är att erbjuda konvertering av icke laddbara bilar, både nya och begagnade. Regeringen vill få fler att bygga om sina bensinbilar för att köras på etanol. I höstbudgeten sattes tio miljoner kronor av till en så kallad ombyggnadspremie. Tanken

är att den som vill konvertera sin bil till etanoldrift ska få upp till halva kostnaden, cirka 5 000 kronor, betald av staten.

– Det är för lite. Jag tycker att man borde få konverteringen fullt betald. Varför ska konsumenten betala så mycket för att minska sina utsläpp jämfört med den som köper en elbil eller laddhybrid? säger Per Carstedt.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

Fakta. Etanol i Sverige

Etanol kan utvinnas ur flera olika grödor och är därmed en förnybar resurs som inte bidrar till att öka mängden växthusgaser. Tillverkas etanolen av grödor som annars skulle blivit mat är klimatnyttan starkt ifrågasatt. Av den etanol som användes i Sverige år 2019 tillverkades den största mängden av spannmål där majs stod för nästan 60 procent, enligt Energimyndighetens rapport Drivmedel 2019. Ukraina har under flera år varit det vanligaste ursprungslandet för råvara till etanol som används i Sverige. Endast 13 procent av råvarorna tillverkas i Sverige.

Etanol finns även i bensinen som tankas i vanliga bensinbilar.

I Sverige är det fem procent etanol i bensinen, medan det i ett ökande antal länder är tio procent. Etanol innehåller mindre energi än motsvarande mängd bensin. En etanolbil drar därför ungefär 25 procent mer bränsle per kilometer.19 december

19 december

Jonas Fröberg: Teslas diskreta charm

Varför skriver ni inte om Tesla? Är det för att de inte annonserar hos er?

I takt med att vi skriver allt mer om elbilar och uppkopplat har frågorna dykt upp.

1. Varför skriver vi då inte om Tesla? Svaret är att det gör vi – så ofta vi kan. Men vi provkör nya bilmodeller och efter att Model 3 lanserades 2018 inväntar vi på den mindre suven Model Y med iver.

2. Är det för att Tesla inte annonserar hos er? Vårt redaktionella innehåll är fristående från annonserna. Vi står på din sida, skriver oberoende kritisk konsumentjournalistik och med det sagt: tillåt mig en personlig utläggning.

Jag har följt Tesla sedan 2008, då jag som första svenska journalist fick provköra Tesla Roadster en blåsig augustidag invid Turning Torso i Malmö. Den var ärligt talat en kackig körupplevelse. Men när Tesla Model S lanserades 2012 förlöstes bilmärket Tesla: en bil med centraldator som kunde uppdatera allt över nätet. Vi kunde kasta begreppet årsmodeller i soporna – och nyligen skippade Tesla servicekravet för att garantin ska gälla. För att vara tydlig: det är en revolution. Först nu, åtta år senare, börjar Volkswagen och Volvo/Polestar och några fler att göra samma sak – än så länge med varierad framgång där kunder får agera betatestare för mjukvaran och där biltillverkarna ibland syr in kunderna med ren hittepåservice.

En annan framgångsfaktor är att Tesla byggde upp ett eget hel- täckande snabbladdverk med över 20 000 snabbladdare. Den senaste jag själv körde förbi finns i Puoltika- svaara mellan Kiruna och Gällivare.

Tesla kunde göra det eftersom de är ett techbolag utan fossil ryggsäck och återförsäljar- och servicenät.

Visst: Tesla är inte problemfritt: de har haft sina mjukvaruproblem och passform på dörrar och bakluckor kan få en Skoda från 1975 att verka välbyggd.

Men det är randanmärkningar. Tesla är ett unikt bolag – som vi kommer att fortsätta granska lika hårt som alla andra. Lita på det.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Grönt ljus: Europas biltillverkare försökte åter skjuta fram datumet – 1 januari 2021 – för hårdare koldioxidkrav, men EU-kommissionen sa nej. Bra.

19 december

5G-auktion återupptas i januari

Efter domstolsbeskedet häromdagen, nu beslutar Post- och telestyrelsen att 5G-auktionen återupptas den 19 januari 2021, enligt ett pressmeddelande.

Sedan Huawei överklagat PTS beslut att den kinesiska telekomjätten inte får vara med i utbyggnaden av 5G i Sverige, sattes allt på vänt. Med beskedet från Kammarrätten i onsdags undanröjs det stoppet och PTS villkor gäller tills vidare.

TT 19 dec

Nokia fick sjuårigt 5G-kontrakt

Telekombolaget Nokia tar hem ett sjuårigt 5G-kontrakt från teleoperatören Proximus Luxembourg. Nokia har sedan tidigare tagit kontrakt för 5G i Belgien från Proximus, som först tecknat avtal med det spionageanklagade kinesiska telekombolaget Huawei som ansatts allt hårdare med sanktioner av amerikanska regeringen.

Direkt

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

DN 13 dec 2020

Peter Wolodarski: Den som vaccinerar sig mot covid räddar liv.

De närmaste månaderna blir en svår prövning för Sverige.

Nu gäller det att hålla ut maximalt i väntan på vaccin.

Den 5 april höll drottning Elizabeth ett minnesvärt tal om coronakrisen. Det avslutades med orden: ”Vi kan finna tröst i att även om vi ska igenom mycket så kommer det bättre dagar. Vi kommer att vara med våra vänner igen, vi kommer vara med våra familjer igen, vi ska träffas igen”.

Drottningen ser ut att bli sannspådd tidigare än de flesta kunde ana. I veckan skedde något historiskt, när 90-åriga Margaret Keenan blev först i världen att få Pfizers-Biontechs vaccin mot covid-19.

Bilderna från sjukhuset i Warwickshire var befriande: vårdpersonal som applåderar när Margaret körs fram genom korridoren och får möta sin dotter Sue och barnbarnet Connor.

Maggie, som hon kallas av sina nära, berättade att allt känts som en ”virvelvind”. Hon lade till: ”Detta är den bästa förtida födelsedagspresent jag kunde önska mig. För den betyder att jag till slut kan se fram emot att tillbringa tid med familj och vänner under nyår, efter att ha varit ensam större delen av året.”

Under snart ett år av nedstängningar, restriktioner och sorg över alla som drabbats av virusets framfart sammanfattar denna reaktion känslan hos människor i hela världen: äntligen finns en verklig ljusning, äntligen går det att planera för en återgång till ett slags normalitet.

Det här är inte en from förhoppning, som när det i våras spreds en farlig tro i Sverige på snabb och skyddande flockimmunitet. Det mänskliga priset för ett sådant experiment, om det genomförts fullt ut, hade varit oerhört – med tusentals fler döda bara i Sverige. Det som väntar nu är något helt annat. Vaccinen kommer att spara liv och hålla människor friska, även om det behövs flera doser och fortfarande finns en osäkerhet om effekterna.

USA:s ledande smittskyddsexpert Anthony Fauci har entusiastiskt sammanfattat vaccinernas ankomst med orden: ”kavalleriet är på väg: sluta inte skjuta, håll ut!”

Hans poäng förtjänar att upprepas gång på gång för alla som är dystra om framtiden.

De närmaste månaderna kommer att vara tunga på grund av den höga smittspridningen. Nu gäller det att vara extremt försiktig, inte minst för att visa solidaritet med de mest utsatta. Men så snart vaccinen når ut brett lär spridningen av viruset minska drastiskt. Testresultaten är mycket lovande. Och historiskt har bra vacciner ”krossat oerhörda utbrott”, konstaterar Fauci. Han påminner om de framgångsrika vaccinationskampanjerna mot smittkoppor, mässling och polio.

Varje vecka med tidigare vaccin kommer att rädda liv. Bara i fredags rapporterade Sverige 160 döda i covid-19, totalt har nu 7 514 personer gått bort i sjukdomen. Det är extremt viktigt för det svenska samhället, som betalat ett mycket högre pris under pandemin jämfört med våra nordiska grannländer, att snabbt få ut skyddet till så många svenskar som möjligt. Vi får inte misslyckas med distributionen så som vi tidigare misslyckats med testningen, smittspårningen och beredskapen i stort.

Spridningen av vaccinet är i högsta grad en fråga om kollektiv solidaritet. Bland dem som inte tillhör riskgrupper finns säkert en och annan som ifrågasätter den personliga nyttan. Men detta är inte bara en individuell fråga. Varje enskilds beslut påverkar andra människor i samhället.

Om pandemins framfart ska stoppas är det viktigt att en hög andel av befolkningen är vaccinerad. Det är vad som krävs inte bara för att skydda dem som får doser, vilket snabbt minskar dödligheten, utan för att själva smittspridningen i samhället ska hejdas. På kollektiv nivå påverkas därmed alla.

Experter har talat om att mellan 60 och 70 procent av befolkningen behöver få skyddet, för att den större, samhälleliga effekten ska uppnås. Ju fler som tar ett vaccin, desto svårare blir det för viruset att spridas.

Första prioriteten är riskgrupperna. Men när det är klart skulle betydligt fler behöva vaccinera sig.

Efter den omstridda massvaccineringen mot svininfluensen dröjer sig en oro kvar. Över 400 svenskar, de allra flesta barn och tonåringar, drabbades den gången av narkolepsi. Det klassades som en läkemedelsskada.

De vaccin som snart lär godkännas och distribueras är ordentligt testade och uppvisar mycket lovande resultat. Det utesluter inte biverkningar, sådana förekommer alltid, men den vetenskapliga processen borde ingjuta trygghet och förtroende. Skulle något gå snett måste staten, som regeringen lovat, ställa upp med hjälp och stöd för dem som far illa.

Alternativet – att vi fortsätter med smittspridning, restriktioner och ständigt nya dödsfall – är helt enkelt inte ett alternativ. Det mänskliga priset är outhärdligt. Vi får aldrig betrakta en dagsrapport om 160 döda som rutin. Covid-19 är ett långt värre hot än svininfluensan.

Världen har av allt att döma utvecklat en metod för att komma åt pandemin och dämpa lidandet. Det är ett enastående och oväntat snabbt vetenskapligt framsteg, som skapar tillförsiktigt om att 2021 kommer bli långt mycket bättre än 2020.

Närmaste månaderna gäller det att hålla ut maximalt, så att smittspridningen kan avta. Parallellt behöver samhällets olika nivåer anstränga sig till det yttersta med att få ut vaccin, och att förmå som många som möjligt att skydda sig.

Nu vet vi att det snart kommer bättre dagar. Det är årets bästa nyhet.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

chefredaktör

”Dåliga personalvillkor bakom smittan på äldreboenden”

I två nya rapporter kan vi visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset. Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal och var sämre bemannade före pandemin. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner stärker äldreomsorgen, skriver Tobias Baudin, Kommunal.

DN. DEBATT 201213

Coronapandemin har drabbat vårt samhälle hårt. Med rekordstora konsekvenser för äldreomsorgen finns det skäl att se över den svenska krisberedskapen. Inom kort presenterar regeringens coronakommission sitt delbetänkande om äldreomsorgen under pandemin.

Men redan nu kan Kommunal slå fast vilka åtgärder som krävs för att hantera nya kriser – och säkra kvaliteten i äldreomsorgen permanent.

Enligt Socialstyrelsen var 90 procent av de avlidna med covid-19 under mars och april 70 år eller äldre. Av dem bodde hälften på särskilt boende, och ytterligare en fjärdedel hade hemtjänst. Tre av fyra var alltså i samhällets vård när de dog. Nu måste fack och arbetsgivare, regering, regioner och kommuner dra slutsatser av det, och stärka äldreomsorgen.

I dag har drygt 170 000 svenskar över 65 år hemtjänst. Ytterligare drygt 82 000 äldre bor på någon form av äldreboende. Det är en mindre andel av de äldre än tidigare, år 2000 bodde 20 procent av befolkningen över 80 år på äldreboende. År 2019 hade andelen rasat till 12 procent av dem över 80 år. De som har plats på äldreboende är i dag därför sjukare, äldre och skörare än tidigare.

I två nya rapporter kan Kommunal visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset.

Rapporten ”Pandemi på äldreboendet” presenterar en undersökning bland Kommunals skydds- och arbetsplatsombud på äldreboenden i hela Sverige. Med

hjälp av data från 1 048 äldreboenden jämförs äldreboenden som inte hade någon smittspridning med äldreboenden som hade ett eller flera fall av konstaterad covid-19.

Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal. På fyra av tio äldreboenden med fler än ett fall var minst var femte personal timavlönad. Bara två av tio äldreboenden utan smittspridning hade över 20 procent timavlönade.

Äldreboenden med smittspridning var sämre bemannade före pandemin. På äldreboenden med flera smittade ansåg 39 procent att bemanningen var tillräcklig strax före pandemin jämfört med äldreboenden utan smitta där 50 procent ansåg att bemanningen var tillräcklig.

Äldreboenden med flera smittade har i större utsträckning haft personal som har gått till arbetet trots symtom: 28 procent jämfört med 10 procent på äldreboenden utan smittspridning.

Äldreboenden utan covid-19-fall svarar i lägre uträckning att det har förekommit att personalen har arbetat utan rätt skyddsutrustning (25 procent) än äldreboenden med fler covid-19-fall (54 procent).

Rapporten ”Att stå längst fram” dokumenterar Kommunals arbete under coronakrisen våren 2020. Materialet består bland annat av dagliga rapporter från Kommunals avdelningar under hela våren, drygt 180 sidor, samt mötesanteckningar från Kommunals centrala krisgrupp och återkommande enkätundersökningar bland tiotusentals skyddsombud och arbetsplatsombud.

En stor del av arbetet handlade om att ge undersköterskor och vårdbiträden möjlighet att bära skyddsutrustning för att skydda sig och de äldre från smitta. Medlemmar i Kommunal fick jobba i munskydd av pappersservetter och visir som pysslats ihop av OH-blad och tvättsvampar. De fick göra förkläden av sopsäckar och engångsregnponchos. En del köpte cyklop att ha på sig på jobbet för att försöka värja sig från smittan.

Kommunal gjorde upprepade enkäter bland skyddsombud inom vård och omsorg under våren. I en undersökning som gjordes bland 2 052 skyddsombud, regionala skyddsombud och arbetsplatsombud inom vården och äldreomsorgen den 25 och 26 mars rapporterade en fjärdedel av skyddsombuden på äldreboenden att det förekommit tillfällen när personal arbetat utan rätt skyddsutrustning. Bara hälften av skyddsombuden inom hemtjänsten uppgav att det över

huvud taget fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Läget blir långsamt bättre under våren, men fortfarande i maj uppgav en fjärdedel av skyddsombuden inom hemtjänsten att det inte fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Kommunals skyddsombud lämnade in över 85 krav om åtgärder enligt arbetsmiljölagen till Arbetsmiljöverket. Vid 50 tillfällen fick Kommunals skyddsombud använda sig av skyddsombudens lagliga rätt att lägga ett skyddsombudsstopp och stoppa arbetet. Det mest uppmärksammade är det skyddstopp som lades på vård- och omsorgsboendet Serafen på Kungsholmen i Stockholm den 7 april. Men samma vecka lade Kommunals skyddsombud skyddstopp även på Östra Sjukhuset i Göteborg och inom Kirunas hemtjänst.

Arbetsmiljöverket bekräftade att det var rätt att stoppa arbetet på Serafen, och slog fast att både munskydd och visir ska användas vid patientnära arbete med brukare med misstänkt eller bekräftad covid-19. SVT:s ”Uppdrag granskning” har skildrat hur Sveriges kommuner och regioner bakom ryggen på Kommunal förmådde Arbetsmiljöverket att ”förtydliga” att frågan om munskydd ska användas skulle ske efter ”lokala riskbedömningar”. Det tvingade Kommunals skyddsombud att ta strid för personalens rätt att bära munskydd arbetsplats för arbetsplats, under hela våren.

När Kommunal tvingades larma berodde det till stor del på brister som funnits i verksamheten långt före pandemins utbrott. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner inför nödvändiga åtgärder för att stärka äldreomsorgen:

1 Inte en chans att vi går tillbaka till hur det var i äldreomsorgen före pandemin. Vi måste bygga något bättre. Det går att rusta upp äldreomsorgen till att bättre kunna skydda och ta hand om målgruppen, sköra och sjuka äldre, om den politiska viljan finns. Då krävs bättre bemanning och fler yrkesutbildade.

2 Avskaffa karensavdraget permanent. I coronapandemin är det en fråga om liv och död att begränsa smittan, men även i vanliga fall borde det vara en självklarhet. När fler smittas av influensa eller förkylning blir det i slutändan fler som stannar hemma från jobbet. Och när det gäller äldreomsorgen finns det alltid en risk att sjuknärvaro får livsfarliga konsekvenser, inte bara när det gäller covid-19.

3 Höj grundbemanningen med fler trygga anställningar. Större andel timavlönade kan ha ökat risken för smittspridning. Man måste ha tryggheten att kunna stanna hemma när man är sjuk, dessutom kommer det att minska vikariebehovet och bidra till högre omsorgskvalitet att ha en högre grundbemanning av utbildad personal. Dessutom bidrar lägre personalomsättning i sig till bättre förutsättningar för kvalitet.

4 Sverige behöver få en bra pandemiberedskap på plats. Ett nedbantat, underbemannat välfärdssystem, avvecklade beredskapslager och en nedprioriterad äldreomsorg kan inte skydda oss i en kris, det behöver byggas upp.

Som ordförande för Kommunal hoppas jag att coronakommissionens delbetänkande blir startskottet för en bred samhällsdiskussion om vad som har gått fel – och vad som måste rättas till i svensk äldreomsorg. Vi har inte råd att vänta längre.

Tobias Baudin, förbundsordförande Kommunal

13 dec 2929

Samtliga regioner måste öka antalet iva-platser

Även regioner med låg smittspridning måste öka antalet intensivvårdsplatser för att sjukvården ska klara trycket av covidsjuka patienter.

Det slår regionerna fast efter diskussioner mellan landets hälso- och sjukvårdsdirektörer.

I nästa steg kan Sverige be grannländerna om hjälp.

Flera regioner har ett hårt tryck på intensivvården och på fredagen hölls överläggningar mellan hälso- och sjukvårdsdirektörerna i samtliga 21 regioner och Sveriges Kommuner och regioner, SKR, för hur intensivvårdskapaciteten ska kunna byggas ut med fler vårdplatser. Inriktningen är samtidigt att patienter ska flyttas snarare än personal.

En struktur för samordning av landets intensivvårdsplatser formaliserades i slutet av mars, men nu måste alla regioner oavsett påverkan av covid-19 bidra, är det nya beskedet.

– Man måste utöka antalet platser även där man inte har så stor belastning om det här ska fungera, och man måste även flytta patienter från regioner med hård belastning, säger Emma Spak, chef för sektionen för hälso- och sjukvård på SKR, och fortsätter:

– Den som är svårast sjuk har rätt att få vård först. Då behöver vi hjälpas åt i hela Sverige och säkra upp den kapacitet vi har för att ta hand om de här patienterna.

Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör i Region Stockholm, uttalade tidigare i veckan regionens behov av hjälp och vädjat till Socialstyrelsen, säger om mötet:

– Det här är en form av ytterligare kraftsamling, och vi får se om vi kan bidra till eller möjligen få hjälp, det är ju ansträngt i de stora regionerna. Just nu skulle vi behöva stöttning för att komma igenom den här perioden eftersom vi har en sådan proportionellt sett tuff press av den här pandemin, säger Björn Eriksson.

I nuläget görs inga prioriteringar inom intensivvården, enligt Eriksson.

Dagens Medicin skriver att det börjar bli dags för Sverige att ta hjälp av grannländerna för att få mer intensivvårdsresurser, och citerar Sten Rubertsson, stabsläkare på Socialstyrelsen och professor och överläkare i anestesi – och intensivvård på Akademiska i Uppsala.

När läget var som mest kritiskt i våras erbjöd Finland hjälp med intensivvårdsresurser till Sverige.

Sten Rubertsson vill nyansera bilden.

– Vi är inte riktigt där än. Men vi har redan i normalläge ett etablerat samarbete inom vissa områden av intensivvården mellan de nordiska länderna, bland annat inom Ecmo och neontalvård, och om pandemin fortsätter och det visar sig att de svenska intensivvårdsresurserna inte räcker så är det naturligt att det är till grannländerna vi får vända oss.

Sten Rubertsson beskriver nuläget som ansträngt, och utan tecken på avtagande smittspridning väntas belastningen bestå.

– I vissa regioner som Skåne, Stockholm, Gävleborg och i Norrland så har man det tufft. Det finns ju

fortfarande ett antal tomma intensivvårdsplatser, men de är inte jämnt fördelade över landet. I nuläget har vi 680 platser. I våras var det som mest 1 100 men det är ett annat läge nu, då vi även har ett större antal andra intensivvårdspatienter som inte vårdas på grund av covid.

Som en förklaring till svårigheterna att öka platsantalet pekar han också på att sjukvården har byggt ut antalet intermediärvårdsplatser, ett mellanting mellan intensivvård och vanlig slutenvård, som också kräver intensivvårdspersonal men som inte syns i statistiken.

– All vård som sköts upp i våras kan inte vänta, och nu har pandemin pågått under snart hela året. Dessutom är personalen slutkörd, och jag tror inte att vi kommer att komma upp i så många platser som då.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

FAKTA.

Sedan det första fallet konstaterades i Sverige den 31 januari har smittan först ökat lavinartat under våren, för att sedan avta under sommaren.

Under april, som var den värsta månaden i våras, avled 2 544 personer. Under hela juli avled 172 personer med covid-19. Men sedan september–oktober ökar både - antalet smittade, antalet inlagda på sjukhus och antalet döda. I november låg dödstalet på 1 123 personer.

I fredags hade totalt 7 514 smittade avlidit i landet.

Källa: Folkhälsomyndigheten

DN 13 dec 2020

Expert dömer ut myndigheternas corona-agerande mot äldre

Äldreforskaren Ingmar Skoog riktar hård kritik mot myndigheternas agerande gentemot äldre under inledningen av coronapandemin – och säger sig vara chockad över den okunskap som uppvisats.

– Kunskapen om äldre var väldigt låg i våras, säger han.

Som nästan alla andra svenskar satt Ingmar Skoog bänkad framför Folkhälsomyndighetens presskonferenser under coronapandemins inledande veckor i våras. Det han såg gjorde honom beklämd.

En dag i mars användes begreppet ”70 plus” vid en presskonferens och alla svenskar äldre än 69 år rekommenderades att hålla sig hemma. Att de som talade på presskonferensen inte vände sig direkt till de äldre utan snarare till alla andra med uppmaningen att 70-plussarna behövde skyddas gjorde saken ännu värre, enligt Ingmar Skoog. Och inte blev det bättre med tiden när den svenska debatten om coronahanteringen tog fart.

– Då kände jag bara; de kan ju ingenting om äldre. De är helt ointresserade, säger Ingmar Skoog.

Vilka är ”de”?

– Alla. Regeringen, oppositionen och myndigheterna.

Ingmar Skoog är professor i psykiatrisk epidemiologi och föreståndare för Centrum för åldrande och hälsa, AgeCap, vid Göteborgs universitet. Han säger att coronapandemin fått det att kännas som att samhället färdats 30–40 år tillbaka i tiden i vår syn på äldre människor.

– Människor som är över 70 år och som känner sig starka, glada och pigga får helt plötsligt höra att de är sköra. Det är en typ av diskriminering, och sådant gör alltid att man mår dåligt, säger Ingmar Skoog.

Han menar att det varit uppenbart att såväl regeringen som Folkhälsomyndigheten har saknat kunskap om svensk äldrevård. Dessutom, menar Ingmar Skoog, har

det funnits en ovilja att lyssna på experterna. Några månader innan coronapandemin bröt ut tillsatte regeringen ett äldreforskarråd vars syfte bland annat skulle vara att före- bygga allvarliga sjukdomar hos äldre. Ingmar Skoog är en del av rådet och han berättar hur han och hans kollegor i våras slog larm till socialdepartementet.

Äldreforskarrådet ska bland annat ha varnat för att skyddsutrustning saknades i hög grad ute bland kommunerna, och att den höga personalomsättningen inom äldreomsorgen skulle kunna leda till smittspridning.

– Då fick vi svaret att det var ju inte därför vi utsåg er till det här. Så vi kom ingen vidare vart med det, säger Ingmar Skoog.

Han vill understryka att han tycker att restriktionerna med besöksförbud och att de över 70 år skulle hålla sig hemma var bra till en början men att de borde tagits bort betydligt tidigare, kanske redan i maj när det stod klart att en stor del av de äldre som dött kom från äldrevården.

– Man hade blandat ihop en 70-åring som springer maraton med en 85-årig demenssjuk på ett äldreboende.

Vad har svenska 70-plussare betalat för pris för sin isolering, tror du?

– Det återstår att se men med stor sannolikhet har de upplevt en större ensamhet. Och vi vet ju att ensamhet leder till hjärt- och kärlsjukdomar, depression och över huvudtaget en större risk för att dö.

För ett par veckor sedan publicerade Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, en mycket kritisk rapport om hur regionerna hanterat vården av covid-19-smittade patienter inom äldreomsorgen under pandemin. Nu blev det ett faktum; covidsjuka svenskar hade på vissa boenden, i vissa fall, fått palliativ vård utan en individuell bedömning av läkare på plats. I vissa fall hade läkare beordrat palliativ vård utan att ha konsulterat anhöriga.

– Det är fruktansvärt. Så gör man bara inte som läkare, säger Ingmar Skoog.

Vad hade du själv gjort om din förälder hade varit sjuk på ett äldreboende?

– Jag hade lytt restriktionerna såklart. Jag hade inte vågat trotsa dem.

I dag vet Ingmar Skoog och andra att människor har dött ensamma i sina sängar på äldreboenden, lugna av

morfin, men utan en chans till överlevnad. De har avlidit utan att någon anhörig varit med dem.

– Det har varit en missriktad välvilja att ge äldre morfin, i stället för dropp och syrgas, säger Ingmar Skoog.

Anhöriga till äldre covidpatienter har berättat för DN att de lyckats övertala personal på äldreboenden att sluta med palliativ vård för att i stället ge insjuknade släktingar syrgas och dropp i hopp om överlevnad. Och deras anhöriga har överlevt.

– Tänk dig att sitta i dag som anhörig till en som dog av covid-19 på ett äldreboende och tänka: Vad hade hänt om jag också hade tjatat? Hade min mamma eller pappa levt i dag om jag hade gjort det? Det är fruktansvärt, säger Ingmar Skoog.

– Jag trodde verkligen inte att det här kunde ske i Sverige.

DN har sökt socialminister Lena Hallengren (S). Hon väljer att inte kommentera kritiken.

Helena Jönsson

FAKTA. STATISTIK OM ÄLDRE AVLIDNA AV COVID-19

Fram till den 7 december 2020 har:

6 323 personer över 70 år avlidit i sviterna av covid-19 och av dem var 5 480 85 år eller äldre.

Av det totala antalet avlidna över 70 år bodde 3 246 på ett särskilt boende. 1 761 av dem hade hemtjänst.

Källa: Socialstyrelsen

DN 13 dec 2020

7 frågor. Det kommer restriktionerna innebära för svenskarnas julfirande

Sitt inte för tätt vid julbord, res helst i egen bil och välj i vissa lägen hotell framför övernattning hos släktingar. DN reder ut vad Folkhälsomyndighetens skärpta restriktioner innebär för förberedelser och julfirande.

Inga stora jul- och nyårsfester. Inga hemvändarfester. Inga onödiga resor. Det är uppmaningen från regeringen och Folkhälsomyndigheten inför helgerna. Normen för julfirandet är åtta personer. De kommande veckorna innebär sannolikt en mängd avvägningar när julfirandet inte kan genomföras på vanligt sätt.

1 Hur ska man bete sig i julhandeln?

– Man ska i möjligaste mån handla själv, man ska använda dygnets alla timmar och sprida ut julhandeln. Är det trångt ska man undvika att gå in i butiker och återkomma vid en annan tid på dygnet. Man ska i möjligaste mån handla digitalt för att undvika att vistas i lokaler med andra människor, säger Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten.

2 Statsministern säger att man ska undvika bussar och tåg. Folkhälsomyndigheten pratar om ett smittsäkert resande. Innebär det att det är egen bil som gäller för den som ska resa i jul?

– Man ska helst använda andra färdmedel än bussar och tåg, men det är klart att alla har inte möjligheten att ta sin egen bil eller cykla eller gå. Om man måste resa ska man göra det när det går att boka platsbiljett. Vi lägger också ett ansvar på anordnare av resor, som SJ och kollektivtrafiken bland annat, att de måste ha tillräckligt många avgångar så att det inte blir fullt och att de ska tänka på hur man gör resandet smittskyddssäkert för den som inte kan ta sin egen bil, säger Bitte Bråstad, chefsjurist på Folkhälsomyndigheten.

3 Andra länder i Norden rekommenderar munskydd vid resor i juletid, hur resonerar Folkhälsomyndigheten?

– Kollektivtrafiken är inte ett område där vi ser en omfattande smittspridning, men det kan inte uteslutas att det blir trångt i vissa sammanhang. Där får man själv ta ställning till om man vill använda munskydd. Vi har ingen allmän rekommendation om munskydd, då vi inte har stöd för att munskydd minskar risken för gemene man i den här situationen. Det är betydligt bättre att se till att det inte är trångt, det är det som är det viktiga budskapet.

4 Hur ska man sitta vid julbordet om inte alla bor i samma hushåll?

– Det är att föredra att hålla avstånd, det ger en mer smittsäker måltid, säger Karin Tegmark Wisell.

– Det är också viktigt att man har ett firande, särskilt om man inte lever i ett hushåll med andra människor. Man får själv ta ställning till hur man vill genomföra sin julafton tillsammans, men nära kontakt ger en ökad risk för överföring av smitta. Om någon är över 70 år eller tillhör en riskgrupp kan den personen få en svårare sjukdom.

5 Bör den som ska träffa en äldre person sitta i karantän innan julen?

– Vi har inte föreskrivit om karantän på något sätt, men det man kan ta med sig är att ju mindre kontakter man ha så minskar risken för att man får sjukdomen. Karantän är ett sätt att minimera riskerna inför att man ska träffa en person i en riskgrupp, säger Karin Tegmark Wisell.

6 Är hotell att föredra framför att bo hos släktingar?

– Det beror på förutsättningarna som finns hos släktingen. Går det att hålla avstånd och kan man se till att man inte umgås tätt ihop i mindre utrymmen, så går det att skapa ett boende som är riskfritt. Finns inte de förutsättningarna, så kan det vara att föredra att bo på hotell, säger Karin Tegmark Wisell

7 Om vi sköter oss under julen, innebär det en minskad risk för att vi får en ny topp i januari?

– Vi kan inte den här sjukdomen tillräcklig väl än, men vi vet att det är täta kontakter som gör att vi får ökad smittspridning. Om vi har lite kontakter, minskad smittspridning i samhället och mindre förekomst av sjukdomen så skapas bättre förutsättningar för att hålla nere smittan både på kort och på lång sikt, säger Karin Tegmark Wisell.

Mia Holmgren mia.holmgren@dn.se

DN 13 dec 2020

Karin Bojs: Kön och klass styr hur sjuka vi blir

Risken att bli allvarligt sjuk i covid-19 trefaldigas om du är man. Men kvinnor verkar bli mer psykiskt påverkade av isoleringen. Social klass spelar också stor roll, visar ny statistik.

nda sedan i våras har data från den svenska sjukvården pekat på en dramatisk könsskillnad. I veckan kom internationell statistik i tidskriften Nature Communications som bekräftar bilden: Män och kvinnor smittas i lika hög grad av covid-19. Men män löper nästan tre gånger högre risk att bli så allvarligt sjuka att de hamnar i intensivvården, och de har också högre risk att dö.

Visserligen är övervikt något vanligare hos män än hos kvinnor i Sverige (58 respektive 45 procent). Men det räcker inte som förklaring. Andra riskfaktorer som högt blodtryck och diabetes drabbar könen ganska lika.

Claire Webb och hennes medförfattare i Nature Communications tror att det handlar om grundläggande biologiska skillnader i mäns och kvinnors immunförsvar.

En annan aspekt är i vilken mån människor lider psykiskt av all den isolering som pandemin orsakar. Flera tidigare studier har visat att människors nivå av ångest och depression ökar i samband med lockdown, karantän och isolering – både i samband med den aktuella pandemin, och i samband med tidigare utbrott av coronaviruset sars.

I veckan kom en studie i Lancet Psychiatry som har undersökt upplevd ångest och depression hos 36 000 britter från mars till augusti i år.

Den goda nyheten är att människors nivå av ångest och depression minskade i takt med att de hann vänja sig vid isoleringen. Forskarna bakom studien tror att modern teknik för underhållning och sociala kontakter har förbättrat situationen jämfört med när flera länder införde hårda karantäner med anledning av sars för nästan tjugo år sedan.

Men studien visar också hur ångest och depression till följd av covidisolering slår olika.

Kvinnor drabbas i högre grad än män. Ensamstående lider mer. Att leva med andra vuxna är en fördel, enligt studien, men att vara isolerad med barn i hushållet är ytterligare en riskfaktor för ångest och depression.

Låg utbildning och låg inkomst är också en riskfaktor för ihållande ångest och depression under pandemin, visar studien i Lancet Psychiatry.

Det är inte precis något nytt att social klass är en riskfaktor för sjukdom.

För ett par månader sedan kom en studie i Nature Communications som bekräftar att personer med låg inkomst och låg utbildning i högre grad riskerar att dö av covid-19. Den snedfördelningen går igen för de flesta sjukdomar.

Dessutom har invandrare från fattiga länder eller medelinkomstländer högre risk att dö i covid-19. Det motsvaras däremot inte av att de i största allmänhet löper högre risk att dö i förtid. Tvärtom finns något som kallas ”healthy immigrant advantage”, där invandrare från länder i norra Afrika och Mellanöstern vanligen har *lägre* risk att dö av sjukdom jämfört med svenskar i allmänhet. Kanske på grund av en mer hälsosam livsstil.

För covid-19 ser bilden annorlunda ut. Att vara invandrare från norra Afrika eller Mellanöstern verkar fördubbla eller trefaldiga risken att dö, enligt studien i Nature Communications.

Det kom också en studie i Läkartidningen i veckan som visar kraftig överdödlighet – ett par hundra procent – för personer födda i Syrien, Somalia och Irak sedan tidigt i våras. Enligt Kristina Jakobsson och de andra artikelförfattarna i Läkarxtidningen kan trångboddhet, flergenerationsboende och mindre möjligheter till avstånd hemma och på arbetet vara bidragande orsaker. Den studien har fått en del kritik för brister i sin metod, men slutsatserna sammanfaller med andra studier.

Covid-19 drabbar olika, både själva smittan och de psykiska umbäranden som är följden av alla åtgärder. Kvinnor klarar oftast själva smittan bättre, män verkar klara isoleringen.

Och som vanligt: de som är rika och friska från början klarar sig bättre än de som är fattiga och sjuka.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

DN 13 dec 2020

Svenonius: För många rör sig ute i samhället

Vårdpersonalen går på knäna. På Karolinska ställs alla planerade barnoperationer in och personal flyttas till covidvård för vuxna. Samtidigt fortsätter stockholmare röra sig ute. Inför julen vädjar nu finansregionrådet Irene Svenonius (M) om att bara fira med sin närmaste familj:

– Utmana inte ödet.

I veckan slog intensivvården i regionen i kapacitetstaket. Hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson uppger att han på fredagen haft ett möte med de stora privata vårdgivarna i regionen, för att få dem att friviligt frigöra personal.

– Vi jobbar på olika sätt för att få mer sjukvårdspersonal.

Samtidigt omfördelas personal från barnverksamheten på Karolinska till covidvården för vuxna. Totalt rör det sig om 120 anställda på Astrid Lindgrens barnsjukhus. Förstärkningen görs bland annat i Huddinge, där en ny avdelning för så kallad intermediärvård, en mellanvårdsform, för covidpatienter öppnas.

Alla planerade barnoperationer som kan vänta ställs in, och vårdplatserna för barn minskas.

Finansregionrådet Irene Svenonius beskriver vårdsituationen i Stockholm just nu som ”oerhört ansträngd” trots att man tog höjd för en värre situation än vad Folkhälsomyndigheten prognostiserade.

– Nu ser vi att det är en för stor smittspridning, driven av att människor rör sig för mycket ute i samhället. Det är oerhört viktigt att alla förstår allvaret. De som drabbas är vårdens medarbetare.

Andades Stockholm ut för tidigt?

– Alla har varit på helspänn hela tiden, däremot är alla medarbetare mycket tröttare nu. Det är jättetufft för våra chefer att be medarbetare som slitit så hårt sen i februari ”gör lite till snälla du”.

En anledning till att smittspridningen tog fart igen tror hon kan bero på lättade restriktioner i höstas.

– Människor är dödströtta på corona. Man vill ha tillbaka sitt liv och det är klart att alla lyssnar, läser

tidningar och hoppas att nu ska det vara över, säger Irene Svenonius och betonar samtidigt det personliga ansvaret.

– Ytterst kan ingen medborgare skylla på en myndighet. Var och en av oss har ett eget ansvar att ta in allvaret i sjukdomen.

Inför julhelgerna vädjar hon till stockholmare att fira ansvarsfullt.

– Jag önskar att människor firar med sin närmsta familj. Utmana inte ödet genom att ha för stort julfirande.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

DN 13 dec 2020

Ivo riktar hård kritik mot stora läkarbolag

Inspektionen för vård- och omsorg riktar skarp kritik mot de två stora bolag som ansvarar för läkarvården på en majoritet av Region Stockholms särskilda boenden. Äldre med covid-19 har inte fått vård och behandling efter sina individuella behov, och journalföringen har stora brister.

Den 24 november riktade Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) skarp kritik mot samtliga regioner för brister i den medicinska vården på äldreboenden under pandemin och konstaterade att äldre inte fått den vård de har rätt till enligt hälso- och sjukvårdslagen.

– Den medicinska nivån är för låg, även under pandemin. Bor man på ett äldreboende har man samma rätt att få medicinsk vård som alla andra, sade Ivo:s generaldirektör Sofia Wallström då.

Ivo presenterar sin pågående stora granskning av äldrevården i etapper, och har nu fattat beslut som gäller läkarorganisationerna, offentliga och privata, som utför läkarinsatserna på regionernas uppdrag.

I Region Stockholm ansvarar två stora bolag, Familjeläkarna i Saltsjöbaden och Capio Legevisitten, för läkarvården på cirka 90 procent av boendena. DN har i flera granskande artiklar bland annat avslöjat att läkarbesöken minskade kraftigt under pandemins värsta fas, och att läkarkontakterna ofta skett på distans.

Ivo har granskat journaler hos äldre med konstaterad eller misstänkt covid-19 på äldreboenden över hela landet. 98 äldreboenden är föremål för en fördjupad granskning, därav 15 äldreboenden i Region Stockholm. Intervjuer har också gjorts med sjuksköterskor och patientansvariga läkare.

Kritiken mot Familjeläkarna i Saltsjöbaden, som svarar för läkarvården på åtta boenden, är hård.

Ivo konstaterar att ett flertal äldre med covid-19 inte har fått vård och behandling utifrån sina individuella behov och att de inte fått en individuell bedömning av läkare.

”Läkares bedömning har i dessa fall varken skett genom fysisk bedömning på plats eller på distans utifrån en sjuksköterskas uppgifter om patientens tillstånd”, enligt Ivo.

Vid ett boende har det i intervju med sjuksköterska framkommit att läkares individuella bedömning gjorts utifrån tredjehandsuppgifter från annan omvårdnadspersonal. På samma boende har alla läkarkontakt skett på distans under drygt två månader.

I intervjuer med patientansvariga läkare har det framgått att det fanns riktlinjer om att äldre skulle vårdas på boendet. En läkare uppger – vid en skattning mellan 0 till 5 om hur väl den enskildes behov av medicinsk vård och behandling kunde tillgodoses – värdet ”0”. Anledningen var att boendet i början av pandemin inte kunde skicka patienter till sjukhus.

Samtidigt konstateras brister i journalföring samt att beslut om vård i livets slutskede inte följt gällande regelverk.

Familjeläkarna kritiseras också för bristande journalföring som gör att det inte går att följa vilken vård och behandling de covidsjuka äldre fått.

Även Capio Legevisitten kritiseras av Ivo, för att äldre inte fått medicinsk vård efter sina individuella behov.

Ivo konstaterar också att det hos Capio förekommit beslut om vård och behandling som bara förekommits av en notering om en skattning av personens skörhet.

Samtidigt konstateras stora bristerna i journalföringen så att det inte går att följa vård och behandling av de äldre.

Henrik Brehmer, presschef på Capio Sverige skriver i ett mejl att granskningen gäller fyra av de 190 boenden som bolaget ansvarar för.

”Ivo:s slutsatser visar att det finns utrymme för förbättringar i vården av äldre vid SÄBO i hela landet, främst avseende dokumentation och delaktighet. Det är i grunden bra att dessa frågor synliggörs och banar väg för relevanta förbättringar i såväl styrningen av vården såväl som vårdens utförande”, och vidare att ”Capio har påbörjat ett förbättringsarbete avseende kvalitetskontroll, anhörigkontakter och dokumentation inom vårt vårdgivaransvar för SÄBO. ”

Familjeläkarnas vd Stefan Amér säger att han inte hunnit sätta sig in i Ivo:s beslut.

– När det gäller journalföringen så känner vi till att det har funnits brister i dokumentationen, och där jobbar vi med förbättringar.

Enligt Amér har Familjeläkarna redan under våren satt in extra jourlinjer för att möta det ökade behovet hos de äldre under pandemin. Han säger också att bolaget arbetar aktivt med testning och tidigt lyft frågan om brist på skyddsutrustning.

Enligt Ivo har ett flertal patienter på olika boenden inte fått en individuell bedömning av läkare. Vad säger du om det?

– Jag känner till att en av våra läkare, som är i riskgrupp inte besökte äldreboendena men hade daglig kontakt med dem.

Har ni haft ett för stort ansvar för att klara av verksamheten?

– Nej, det skulle jag inte säga. Men en del företag har bara ett boende, och det är klart att om man granskar flera så kan man hitta brister. Men självklart har alla rätt till en individuell bedömning.

De två bolagen har till den 31 januari på sig att återkomma till Ivo med förslag på åtgärder.

Två av de granskade läkarorganisationerna i regionen, Tiohundra i Norrtälje och Stockholms sjukhem, får samtidigt ingen kritik i Ivo:s granskning, varför utredningarna läggs ner.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se 13

DN 14 dec

Här har 70 procent av personalen smittats

Malmö. Det fick inte hända, men det hände ändå. Infektionskliniken i Malmö – byggd för att stå emot en pandemi – har drabbats av ett stort coronautbrott. 70 procent av personalen har smittats och flera har inte haft symtom.

– Det visar hur lömskt det här viruset är och hur svårt det är att skydda sig, oavsett hur försiktig man är, säger infektionsöverläkaren Johan Tham.

Tidig decemberförmiddag på infektionskliniken vid Universitetssjukhuset i Malmö. Personalen förbereder en flytt av fyra covidpatienter till en annan avdelning.

Det är inte så att vårdbehovet har minskat, eller att det inte finns utrymme. Flera vårdplatser står tomma.

Men det saknas personal.

38 sjuksköterskor och undersköterskor samt 11 läkare har nyligen testats positiva för covid-19. Det motsvarar

70 procent av personalstyrkan. Någon hjälp att fylla tomrummet i schemaläggningen har inte gått att få – inte utifrån. I stället har friska kollegor i den ordinarie bemanningen täckt upp. Flera av dem har nu jobbat dubbelpass många dagar i rad.

– Det här är en intensivvårdsenhet och det råder brist på den kompetens vi är i behov av just nu. Det gör mig faktiskt frustrerad och lite bitter. Det är ett otroligt hårt angrepp av covid mot en central funktion på sjukhuset. Och att vi i det läget inte får någon hjälp från andra kliniker med personal som har rätt kompetens, det är mitt livs största yrkesmässiga nederlag, säger infektionsöverläkaren Johan Tham.

När pandemin bröt ut i våras var antalet döda per 100 000 invånare lägre i Skåne än i många andra delar av Sverige. Hastigt iordningställda vårdplatser stod tomma och den peak i smittspridningen som alla trodde skulle komma uteblev.

Med den andra covidvågen är läget annorlunda. Kurvan över antalet nya smittade pekar brant uppåt och belastningen på vården har ökat kraftigt.

I torsdags vårdades 309 personer med covid-19 på skånska sjukhus. Det är drygt tre gånger fler än när det var som mest i våras.

Infektionskliniken är en av sex covidavdelningar på sjukhuset i Malmö. Här vårdas de svårast sjuka, näst efter de som intuberas på intersivvårdsavdelning.

Avdelningen uppmärksammades redan på 1950-talet då världens första respiratorenhet startades här i samband med en omfattande polioepidemi som spridits från Köpenhamn.

Dagens infektionsklinik är en av de modernaste i sitt slag. Den byggdes efter sarsepidemin i början av 2000-talet i syfte att kunna hantera kommande pandemier.

Rummen är inredda som enkelrum, de är välventilerade och försedda med dubbla slussar. Patienterna kommer in direkt utifrån via en loftgång. Detta, samt de utvändiga hissarna, gör att smittavfall och patienter kan isoleras.

– Det enda vi inte förutspådde var att all personal skulle drösa ner och bli sjuka inifrån, säger Johan Tham.

Vi går två veckor tillbaka i tiden. Det är första advent och DN besöker infektionskliniken för att skildra den ökande tillströmningen av covidsjuka patienter inom skånsk sjukvård.

– Folksamling!

Åsa Rundgren, enhetschef på Infektionskliniken, måste dagligen påminna sig själv och kollegorna om att hålla avstånd, aldrig stå för nära varandra.

– Det finns en smittorisk och den måste undvikas. Läget nu är mycket ansträngt, vi går på högvarv samtidigt som smittspridningen i samhället är enorm. Och vem vet, med black friday och en pågående julhandel kanske vi har det värsta framför oss. Då vill vi inte riskera att bli av med personal.

Inne på isoleringsrum 15 stryker sjuksköterskan Hilda Furenäs en handskbeklädd hand över covidpatientens arm, ler med ögonen bakom visiret.

– Är du törstig? Du fick knappt i dig något att dricka innan.

Mannen, som ligger halvnaken under ett ljusblått täcke rosslar fram ett knappt hörbart ”ja tack”. Han kom in för tre dagar sedan, är född på 1970-talet, och blir sämre timme för timme.

Under den korta vätskepausen sjunker hans värden. Minsta ansträngning ger negativt utslag på datorskärmen bredvid sjukhussängen, trots att syrgasen och alla andra inställningar står på max.

Hilda Furenäs säger då att hon inte är rädd för att smittas i arbetet med patienterna.

– Inne på isoleringsrummen använder vi ju skyddsutrustning. Det är i det sociala umgänget på arbetsplatsen som vi måste vara försiktiga. När vi står och blandar mediciner eller träffas i personalrummet.

Själv fick hon covid-19 i våras och tester under hösten har visat att hon har antikroppar.

– Men det kanske är falsk trygghet, det har gått sex månader sedan jag var sjuk och ingen vet ju hur länge antikropparna finns kvar.

Nyligen gick en kollega hem från jobbet. Något kändes inte bra.

Efter att covid-19-smitta konstaterats påbörjas en smittspårning bland alla anställda på infektionskliniken. När svaren från testerna kommer några dagar senare kan ett omfattande covidutbrott konstateras.

Infektionskliniken har förmodligen de mest omfattande hygienrutinerna på hela sjukhuset. Att smittan ändå fått fäste förklaras med fördröjning i provsvaren och den omfattande smittspridningen i

samhället – men också att flera anställda varit smittade utan symtom.

– Man är chanslös om folk är asymtomatiska och kommer till jobbet. Det blir ett hot inifrån personalgruppen och den risken hade vi inte riktigt tagit med i kalkylen, säger infektionsöverläkaren Johan Tham när DN träffar honom igen efter coronautbrottet.

Nyligen användes för första gången antigentester, så kallade snabbtester inför arbetspassen. Svaren, som fås inom femton minuter, visade att det fanns ytterligare smittade personer utan symtom.

– Vi upptäckte fyra nya fall direkt. Jag hade bland annat en otroligt pigg resurssköterska som kom in och testades positivt. Det blir ju en game changer när man kan testa och skicka hem och på så sätt bryta kedjan.

På torsdagen var elva vårdavdelningar inom Region Skåne drabbade av covidutbrott bland personalen.

På infektionskliniken har fysiska möten tagits bort, ingen äter längre i personalmatsalen och krav på munskydd har införts i hela verksamheten förutom när personalen behöver äta eller dricka. För att hantera bortfallet i personalstyrkan har antalet patienter dragits ned från 19 till 12 och svårt sjuka patienter flyttas nu till andra avdelningar. Johan Tham är rädd att det ska bli en dyrköpt läxa.

I våras lades 20 procent av covidpatienterna vid Skånes universitetssjukhus direkt på intensiven med tidig respiratorvård. Nu är andelen nere på fem procent. I stället har allt fler hamnat på Infektionskliniken för intermediärvård, ett mer skonsamt mellansteg som inte sliter lika hårt på kroppen.

– Vi har blivit kliniskt skickligare på att ta hand om sjukdomen, fått mer fingertoppskänsla . Den största nyttan med det är att färre hamnar i respirator eller att de åtminstone inte behöver ligga där lika länge.

– Jag hade velat fortsätta bedriva vården som vi ger här eftersom jag ser hur stor skillnad den gör. - Patienter som vi nu måste flytta, hade kunnat hamna i respirator, men vi har jobbat otroligt mycket med dem för att de ska slippa. Nu vet jag inte hur det går, säger Johan Tham.

Att covidsmittan utmanar vården och ständigt kullkastar tidigare slutsatser får vi bekräftelse på - genom ett mejl från Hilda Furenäs, sjuksköterskan.

Senast vi pratade hade hon just fått negativt svar på pcr-provet som togs i samband med smittspårningen.

Två dygn senare börjar hon känna sig krasslig – och när hon testas igen blir resultatet positivt.

”Jag har alltså haft covid-19 två gånger nu, i maj och december, trots att jag hade antikroppar under hösten. Jag tänker att det är viktigt för allmänheten att veta att man inte är ”safe” bara för att man har eller har haft antikroppar”, skriver hon.

Hanna Grosshög

riksnatverket@dn.se

FAKTA. SNABBTEST

Antigentest, eller snabbtest av covid-19, letar efter virusets antigen, de protein i viruset som triggar immunförsvaret att bilda antikroppar.

En provtagningspinne förs in mot den bakre näsväggen där coronaviruset är som rikligast (det är därför lukt- och smaksinnet slås ut hos många insjuknade).

Provet doppas därefter i en lösning som sedan droppas på teststickan. Efter cirka 15 minuter kommer besked om det är positivt eller negativt.

Skåne är första region i landet att börja använda snabbtester i större skala, bland annat i äldreomsorgen, för att upptäcka coronasmitta.

Inte aktuellt begära hjälp från andra länder

Både Norge och Finland är beredda att hjälpa Sverige med vård av covidpatienter, men från Socialstyrelsens sida finns det inga planer på att göra det just nu.

”Läget inom hälso- och sjukvården är mycket ansträngt i flera delar av landet, men vi har en nationellt tillgänglig kapacitet för att möta behovet av vård just nu”, skriver Johanna Sandwall, krisberedskapschef vid Socialstyrelsen i ett mejl till TT.

Det finns ett nordiskt samarbete under det nordiska hälsoberedskapsavtalet, där länderna kommit överens om att de ska hjälpa varandra vid kriser.

Men för att Socialstyrelsen ska begära hjälp från våra nordiska grannländer krävs att regionerna först har gjort vad de kan och vidtagit alla åtgärder på ett nationellt plan för att utöka sjukvårdens kapacitet.

TT 14 dec

Här är tidsplanen för när vaccinen kommer ut till svenska folket

Pfizers vaccin väntas bli godkänt i EU i slutet av december, sedan kan vi räkna med leverans och vaccinationsstart i Sverige kring nyår. Här är tidsplanen för covid-19-vaccinen som är på ingång.

– Bulken kommer från april och framåt, det är då det kommer i gång ordentligt, säger nationella vaccinsamordnaren Richard Bergström.

Pfizer/Biontech

Sverige har slutit avtal om att köpa in 4,5 miljoner doser av mrna-vaccinet från Pfizer/Biontech. Delar av genetiskt material från coronaviruset sprutas i kroppen och när det tar sig in i cellerna börjar de tillverka virusproteiner, som immunförsvaret producerar antikroppar mot.

Vaccinet uppges ha en 95-procentig skyddseffekt. De vanligaste biverkningarna som rapporterats i studierna är smärta vid injektionsplatsen, trötthet, huvudvärk, muskelsmärta, frossa, ledvärk och feber, uppger CNN. I Storbritannien, där vaccinet redan har godkänts, har två sjukvårdsanställda drabbats av kraftiga allergiska reaktioner.

Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA väntas fatta beslut om godkännande den 30 december och om allt går som planerat kan vi vänta oss leverans redan samma dag. Sverige kan räkna med ett par hundratusen doser under januari, sedan kommer mer och mer allt eftersom Pfizer bygger ut sin kapacitet.

Vaccineringen kan komma igång så smått redan innan nyår.

– Om vi får ett godkännande i mellandagarna får vi hantera det och se om kan ha en begränsad vaccineringsverksamhet. Men regionerna planerar att köra i gång ordentligt efter nyår, säger Sveriges nationella vaccinsamordnare Richard Bergström.

Moderna/National Institute of Allergy and Infectious Diseases

Det amerikanska läkemedelsföretaget Moderna och Sverige har slutit avtal om 1,8 miljoner doser av mrna-vaccinet, som uppges ha en 94-procentig skyddseffekt. Biverkningar som rapporterats är smärta vid injektionsplatsen, trötthet och huvudvärk, uppger BBC.

Fas 3-studierna pågår fortfarande, men bolaget har lämnat in en ansökan om godkännande till EMA, som löpande granskar data från studierna. EMA väntas fatta beslut om godkännande den 12 januari och om allt går bra räknar Sverige med leveranser omedelbart därefter.

– Vi är inte säkra på leveransschemat ännu. Exakt hur mycket som kommer från Moderna i januari vet jag inte, men det är mycket mindre volymer än från Pfizer, säger Richard Bergström.

Astra Zeneca/ Oxfords universitet

Sverige har slutit avtal med svensk-brittiska Astra Zeneca om att köpa in cirka 6 miljoner doser, med möjlighet att köpa in ytterligare 2 miljoner i ett senare skede.

Bland de testpersoner som fick två doser hade vaccinet en 62-procentig effekt, men effekten ökade till 90 procent hos de som först fick en halv dos och senare en full dos. I genomsnitt hade vaccinet en 70-procentig effekt, uppger Reuters. Data från studierna visar att vaccinet gav ett kraftigt immunsvar hos äldre, vilket indikerar att det kan ha en god skyddseffekt på den gruppen, uppger Reuters.

Ett fall av allvarlig neurologisk sjukdom, transversell myelit, har rapporterats, vilket ledde till att studierna tillfälligt stoppades i höstas, uppger Reuters. Vanliga biverkningar som rapporterats är feber och huvudvärk.

Resultaten från den sista fas 3-studien väntas komma före jul och bolaget har lämnat in en ansökan om godkännande till EMA, som löpande granskar data från studierna. Inget datum är satt för beslut, men när det sker och om bolaget får ja kan vi räkna med leverans kort därefter.

– Jag tror att det kommer att ske i slutet av januari eller i februari, säger Richard Bergström.

Curevac

Sverige har slutit avtal om att köpa in över 5 miljoner doser av mrna-vaccinet från det tyska läkemedelsföretaget Curevac.

Curevacs fas 3-studie är ännu inte klar och vaccinet kommer inte att vara aktuellt för godkännande av EMA förrän nästa år. Får det grönt ljus kommer det sannolikt till Sverige i april.

– Då kan det komma en stor volym direkt. Nästan hälften av de 5 miljoner doserna kan komma redan i april, så att vi kan vaccinera 1–1,5 miljoner människor. Sedan kommer nya leveranser vecka för vecka.

Johnson & Johnson

Det amerikanska läkemedelsbolaget Johnson & Johnson satsar till skillnad från de andra bolagen på ett endosvaccin. I ett första skede ska 4,5 miljoner doser gå till Sverige.

De kliniska testerna befinner sig i fas 3 och EMA granskar löpande data från studierna för att snabba på granskningen. Bolaget hoppas att vaccinet ska vara godkänt i början av 2021, men inget datum är satt. Sverige kan räkna med leveranser från april om vaccinet godkänns.

– Det kommer inte så mycket direkt, kanske 1–1,5 miljoner doser. Eftersom det är ett endosvaccin kommer vi då att kunna vaccinera lika många människor.

Sammanfattning

Sverige räknar med att ha säkrat vaccin för hela befolkningen, men de flesta svenskar kommer att få vänta ett tag på att bli vaccinerade. Prioriterade grupper är personer i riskgrupp samt personal inom vård och omsorg. Richard Bergström hoppas att en stor del av dem ska ha fått vaccin innan påsk.

– Socialminister Lena Hallengren sade i torsdags att vi räknar med att hela Sveriges vuxna befolkning, om allt funkar, kan erbjudas vaccin före sommaren, säger han.

I mitten av november sade Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson att vaccintillgången bygger på att allt fungerar enligt plan, utan produktionsstörningar eller andra oförutsedda händelser.

– Allt kommer inte att gå bra. Det kommer att bli förseningar och omprioriteringar. Det är bra att förstå att det kommer att bli en ganska turbulent tid, sade Johan Carlson.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se. 14 december

Stopp för hemtjänstnedläggning tills överklagan har behandlats

Huddinge kommuns beslut om att avveckla den kommunala hemtjänsten kan komma att rivas upp – om överklagan som gjorts till Förvaltningsrätten går igenom.

– Förvaltningsrättens besked stärker vår uppfattning att den här frågan hör hemma i kommunfullmäktige och inte ska beslutas i ett slutet rum med ordförandes utslagsröst, säger oppositionsrådet Sara Heelge Vikmång (S)

”Förvaltningsrätten bedömer att beslutet påverkar enskilda brukare på ett sådant sätt att, om det verkställs, de kan åsamkas en beaktansvärd skada.”

Så skriver Förvaltningsrätten och skjuter nu upp verkställandet av Huddinge kommuns tidigare beslut om att lägga ner den kommunala hemtjänsten.

Den 26 november tog vård- och omsorgsnämnden i Huddinge kommun beslut om att avveckla den kommunala hemtjänsten. Nu har flera ur oppositionen överklagat till förvaltningsrätten. Nujin Alacabek Darwich, Sara Heelge Vikmång, Rasmus Lenefors, Anders Lönroth, Hans Söderström och Kamile Ünver från MP, V och S begärde dessutom att beslutet inte ska gälla innan förvaltningsrättens dom kommit.

De menar att beslutet som vård- och omsorgsnämnden tog i november inte gick rätt till då det enligt dem borde ha tagits i kommunfullmäktige. Nämndens ordförande Karl Henriksson (KD) håller inte med och menar att liknande situationer uppstått i andra kommuner.

– När produktionsstyrelsen i Upplands Väsby för några år sedan beslutade att lägga ner den kommunala hemtjänsten där överklagades beslutet på samma sätt som nu till förvaltningsrätten. Då avslogs överklagandet så kommunens bedömning är att vi hanterat frågan helt korrekt.

Förvaltningsrätten har nu beslutat om inhibition vilket innebär att nämndens nedläggningsbeslut inte gäller förrän rätten avgjort frågan.

Förutom att oppositionen anser att nedläggningsbeslutet tagits på fel sätt så menar de även att om rätten sedan upphäver kommunens beslut skulle det bli svårt att återuppta verksamhet om kommunen redan sagt upp personal eller liknande åtgärder vidtagits.

Oppositionsrådet Sara Heelge Vikmång (S) menar att inhibitionen är en delseger men att frågan är ännu inte avgjord.

– Det extrainsatta mötet som ordförande för vård- och omsorgsnämnden kallade till för ungefär en månad sedan kan fortfarande visa sig vara förödande för välfärden i Huddinge, säger hon.

Oavsett om förvaltningsrätten river upp kommunens beslut eller inte så har man beslutat om att höja ersättningen för hemtjänsten med 2,5 procent, men Karl Henriksson tror att det ändå inte är tillräckligt.

– I måndags beslutade vård- och omsorgsnämnden i total enighet att fastställa ersättningsnivån för hemtjänsten för år 2021. Bedömning är att egenregin trots det kommer att gå med ett stort underskott nästa år, säger han.

Trifeh Amini

trifeh.amini@dn.se 14 december

”Jag har aldrig varit med om en så hög beläggning på iva”

Under helgen slog beläggningen av intensivvårdsplatser i Region Stockholm genom taket och var uppe i 101 procent. Samtidigt tvingas barnsjukvården dra ned, barnoperationer ställs in och vårdplatser stängs, då personalen beordras att bemanna covidvården för vuxna.

– Det är jättegalet. Vi tar hand väldigt svårt sjuka barn från Stockholm och hela Sverige, säger barnläkaren Emelie Sundkvist.

Förra veckan var beläggningen på intensivvården i Region Stockholm 99 procent. I helgen gick kapaciteten genom taket – beläggningen i lördags morse vid åttatiden var 101 procent, med 164 patienter på 162 platser, visar underlag som DN tagit del av.

När narkosläkaren Maria Sellvall påbörjade sin jour natten mot lördag hade intensiven i Huddinge fortfarande en överbeläggning, och utmaningen att

försöka frigöra platser – för att ha beredskap för nya patienter.

– Det är en stor stress när det redan är fullt när man börjar sitt pass. Vi försökte ordna för den patient som var planerad att lämna intensiven men det gick inte – han blev sämre och blev tvungen att intuberas igen, säger Maria Sellvall, som det senaste halvåret gått allt fler jourer på intensiven i Huddinge, på både covid- och den vanliga intensiven, som nu har betydligt högre press än i våras.

I stället följde en rockad av patienter inne på sjukhuset för att frigöra plats och undvika transport till andra sjukhus, som innebär både risker och stora personalresurser. I nuläget är trycket betydligt högre inom den vanliga intensivvården än i våras. Den som måste fungera parallellt med covidvården.

Björn Persson, verksamhetschef för perioperativ medicin och intensivvård, PMI på Karolinska uppger att den höga beläggningen som rapporterades under helgen, och som tidvis var över 100 procent, är exceptionell.

– Jag har aldrig varit med om en så hög beläggning på regionnivå, skriver han i ett mejl, och uppger att intensivvården riskerar att passera tröskeln för att alla som behöver intensivvård höjs oavsiktligt, med patientsäkerhetsrisker som följd.

De små marginalerna har blivit kännbara även för medarbetare inom barnsjukvården, som nu kommenderas för att bemanna covidvården för vuxna, som DN berättade i fredags. 120 medarbetare, läkare, sjuksköterskor och undersköterskor ska arbeta med covidvård över jul och nyår, och alla planerade barnoperationer som kan vänta utan medicinsk risk, cirka 75 operationer, är uppskjutna till den 10 januari, en neddragning med 30 procent.

– Tyvärr är det barn som får stå tillbaka för att vuxna tycker att det är viktigt att shoppa på Black Friday. Jag är övertygad om att de flesta barn vill ha sina föräldrar hemma till jul och inte uppkopplad med en massa slangar på en intensivvårdsavdelning utan möjlighet att få träffa sina barn, säger Lars Falk, tf verksamhetschef på barn-PMI på Karolinska.

Han beskriver hur barnsjukvården sträcker sig till det yttersta för att bidra till covidvården, men att effekten med höstens andra våg inte förutsetts:

– Om jag fick önska något till jul så blir det att de privata aktörerna bidrar till covidvården och att allmänheten inte hamnar på intensiven. Och bästa

sättet är då att inte gå på middagar, julshoppa och tyvärr att avstå från att träffa släkten.

På måndagsmorgonen fick personalen på Astrid Lindgrens barnsjukhus på Karolinska i Huddinge veta att en av två pediatriska avdelningar, där nu åtta svårt sjuka barn vårdas, ska stängas ned på grund av personalbrist eftersom delar av personalen beordrats in i covidvården.

De barn som i dag vårdas på den avdelningen kommer att flyttas inom sjukhuset till andra vårdavdelningar, enligt Svante Norgren, temachef på Astrid Lindgrens barnsjukhus.

– För att klara det så har vi dragit ned på planerade inskrivningar. Vi samarbetar också med Sachsska barnsjukhuset, så de barn som behöver slutenvårdas i regionen ska få det, säger Svante Norgren.

Frustrationen är stor bland kollegorna, enligt barnläkaren Emelie Sundkvist.

– Man har en känsla av att man inte räcker till. Jag förstår inte hur man kan försvara att ta personal från svårt sjuka barn när det fortfarande är frivilligt för den privata vården eller öppenvården att bidra, säger hon.

Flera läkare och sjuksköterskor som DN varit i kontakt är kritiska till att personal som arbetar med svårt sjuka barn beordras in i covidvården, medan det fortfarande är frivilligt för privata aktörer att bidra. Och att det sker samtidigt som barnsjukvården går in i perioden RS-smitta, vilket innebär högtryck. Möjligheten till personalförstärkning inom regionens egen verksamhet har dessutom minskat, då den öppna barnsjukvården i våras gick över i privata vårdval.

Katarina Wide, överläkare vid medicinsk enhet Barnakutsjukvård och barnneurolog i Huddinge vill se bättre samordning inom regionen.

– Våra kollegor som jobbar med covidpatienter sliter oerhört och de behöver hjälp. Men jag ser inte logiken i att man ska ta från de svårast sjuka barnen när det finns kompetens hos de privata aktörerna. Varför kan de inte stötta i stället för att man ska ta personal från barnsjukvården som redan är hårt belastad? Det är samma skattepengar.

Rozita Zarif, skyddsombud för Vårdförbundet på Astrid Lindgren, säger att förflyttningen av personal från barnsjukvården innebär stora risker:

– Det här är faktiskt ett hot mot barnsjukvården, både för patienterna och för personalen. Personalen är trött

efter första vågen och orkar inte arbeta igen på covidavdelningar för att sedan kommer tillbaka och ta itu med vårdskulden. Jag tycker att regionen måste ta ett ansvar här, säger Rozita Zarif.

Möjligheten för Region Stockholm att få nationell förstärkning har begränsats av att regionen befunnit sig stabsläge, och därmed inte signalerat hur hårt belastad regionen är, enligt Johanna Sandwall, krisberedskapschef på Socialstyrelsen. På måndagen gick regionen från stabsläge till förstärkningsläge, en högre beredskapsgrad.

– Det är för att vi bedömer, givet situationen, att det är ett korrekt beredskapsläge som ger oss de förutsättningar vi behöver för att kunna ligga steget före och säkerställa behovet av uthålligt fungerande akutvård även under pandemin, skriver hälso- och sjukvårdsdirektör Björn Eriksson i ett mejl.

Eriksson berättade på fredagen att han haft ett möte med privata vårdgivare, och att han hoppades på deras bidrag - på frivillig väg, inte med tvång.

– Många privata vårdgivare utför nu viss akut sjukvård som annars sker vid akutsjukhusen så de stärker därmed indirekt sjukhusvården. Just nu har vi en bra dialog med de privata vårdgivarna för att identifiera resurser som kan stärka akutsjukhusen direkt eller indirekt.

När det gäller beläggningen inom intensivvården uppger Björn Eriksson att det enligt hans egen kontroll fanns sju lediga intensivvårdsplatser på lördag förmiddag.

– Men det är alldeles för liten marginal och det är en av anledningarna till att vi nu går upp i förstärkningsläge för att göra allt för att ha en större kapacitet framöver.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

FAKTA. INTENSIVVÅRDEN

Region Stockholm hade innan pandemin cirka 90 intensivvårdsplatser.

Antalet iva-platser flerfaldigades under vårens covidvåg samtidigt som bemanningen tunnades ut. Som mest vårdades 1100 covidsjuka patienter inom slutenvården i april, varav 230 på intensiven.

Under hösten har antalet patienter med behov av vanlig intensivvård ökat.

Totalt finns runt 160 intensivvårdsplatser, varav 90 är belagda med covidpatienter.

Under helgen översteg beläggningsgraden vid fler tillfällen 100 procent, bland annat lördag morgon kl 8 då 164 patienter låg inlagda på 162 intensivvårdsplatser, 101 procent.

På måndagen vårdades 801 covidpatienter inom slutenvården, varav 87 inom intensivvården.

Källa: SLL, Karolinska. 14 december

Kraftig ökning av covidpatienter i Västsverige

355 patienter vårdades för covid-19 på Västra Götalandsregionens sjukhus i går, måndag. Det är den högsta siffran sedan i maj.

Nu betonar regionen vikten av det egna ansvaret under julhelgen.

– Det är inte meningen att man ska använda råden för att hitta kryphål, säger Thomas Wahlberg, smittskyddsläkare i regionen.

GÖTEBORG. Kurvan fortsätter stiga brant. Under pandemins första våg fanns som mest 375 inneliggande covidsjuka patienter på sjukhusen i regionen. I fredags vårdades 313 patienter, efter helgen var antalet 355. Det är en ökning med 42 patienter på ett par dagar. Enbart på Sahlgrenska har 17 nya patienter skrivits in under helgen.

Antalet som vårdas på intensiven har dock minskat något och ligger nu på 33.

– Vi måste fortsätta hålla avstånd, stanna hemma om vi har symtom, undvika att träffa människor vi normalt inte träffar och så vidare. Vi känner alla till råden vid det här laget, men vi måste följa dem, säger smittskyddsläkare Thomas Wahlberg till VGRfokus, regionens nyhetskanal.

Ett antal regioner har under hösten haft särskilda skärpta råd, men från och med den här veckan gäller Folkhälsomyndighetens nya föreskrifter över hela landet. Man uppmanas bland annat till att begränsa sitt sociala umgänge under storhelgerna och göra eventuella resor på ett säkert sätt.

Thomas Wahlberg betonar särskilt det personliga ansvaret i samband med julfirandet.

– Jag tycker man ska tänka sig väldigt noga för. Det är inte meningen att man ska använda råden för att hitta kryphål utan vi måste verkligen göra allt vi kan för att minska smittspridningen, säger han till VGRfokus.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se 15 december

Helsingborg känner oro inför kommande helger

Smittspridningen i Helsingborg är fortsatt hög och andelen intensivvårdsplatser har utökats. Inom vården finns nu en oro inför julen.

– Vi har fått öppna en helt ny intensivvårdsavdelning till, säger Harald Roos, förvaltningschef för Skånes sjukhus nordväst och sjukhuschef Helsingborgs lasarett, och han berättar att fler med covid över lag nu får vård.

– Vi har dubbelt så mycket patienter som behöver vårdas på vanlig vårdavdelning – en stor skillnad gentemot i våras.

I Skåne ökar antalet som vårdas för covid-19 på sjukhus– nu vårdas totalt 359 patienter, rapporterar lokala medier. Smittspridningen i nordvästra Skåne går snabbt. Förra veckan larmade kommunen om att Helsingborg har den högsta smittspridningen i Skåne och bland de högsta i Sverige. Under förrförra veckan hade Helsingborg 875 nya fall per 100 000 invånare.

Varför Helsingborg sticker ut i Sverige är oklart, men Håkan Kerrén, stabschef och verksamhetschef för akutsjukvården på Helsingborgs lasarett, känner oro inför jul och nyår.

– Vi är oroliga inför kommande helger om antalet smittade patienter fortsätta öka. Gör det det blir det allvarligt för sjukvården, säger han och berättar att patienter skickas till sjukhusen inom och utanför länsgränserna. Samtidigt går personalen på knä.

Helsingborgs stad har som ett led i att försöka dämpa smittspridningen nu tagit beslut om att införa distansundervisning på sina högstadieskolor de sista dagarna inför jul. Men undantag finns. Bland annat kommer grundsärskolan fortsätta ha undervisning på plats.

TT 15 december

Dyster toppnotering i Region Jönköping

Region Jönköping är nära smärtgränsen för covid-19-vården. På måndagen vårdades fler smittade på regionens sjukhus än någon annan dag under pandemin.

73 personer med covid-19 behövde sjukhusvård i region Jönköping under måndagen. Det är en person fler än toppnoteringen från i våras och gör att regionen inom kort kan tvingas att transportera patienter till andra delar av landet.

– Det som är tydligt nu är att vi i dag vårdar fler än vi gjort någon gång under pandemin. Det är något färre på intensiven än i våras. Men vi är nära vårt tak. Går vi över detta behöver vi ta hjälp av andra regioner, säger Mats Bojestig, som är hälso- och sjukvårdsdirektör.

TT 15 december

Statens sms väcker kritik – därför saknades länken

Statens massutskick av ett sms om de skärpta coronarestriktionerna inför jul- och nyårshelgen väcker kritik.

22 miljoner abonnemang skulle nås under dagen, men någon länk till råden finns inte.

Nu gäller de nationella råden kring coronapandemin som i går ersatte de lokala. För att påminna alla i Sverige skulle samtliga mobilnummer få ett meddelande från Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Begränsa resandet, undvik trängsel och fira jul och nyår i en mindre krets, inskärpte Folkhälsomyndigheten förra veckan. ”Kom ihåg att åtta är den nya normen för alla sociala situationer, inklusive för jul- och nyårsfirande”, var statsminister Stefan Löfvens definition av maxantalet för en mindre krets.

Före lunch hade krisinformation.se fått trafik som motsvarar cirka det dubbla mot vad man har ett normalt dygn, men infrastrukturen har fungerat som den ska. Såväl Polisen som SOS-Alarm har tagit höjd för massutskicket: ”Vi har stärkt beredskapen för att ta emot fler samtal till oss under den här veckan”, säger Sarah Hummerdal på SOS-Alarm till Sveriges Radio.

Redan tidigt väcktes reaktioner i sociala medier på innehållet i sms:et. Som avsändare har den ena myndigheten förkortats Fohm, i stället för FHM som är betydligt mer känt för allmänheten, och någon länk till de nya skärpta reglerna finns inte.

Förklaringen till den mindre bekanta förkortningen är att det är den egentliga och officiella för Folkhälsomyndigheten, och det skulle ”vara vilseledande att inte använda den korrekta förkortningen”. Varför någon länk inte är bifogad – så som det fanns i Finlands och Norges motsvarigheter – förklarar myndigheten med att det inte varit tekniskt möjligt och ”du får vända dig till mobiloperatörerna för få att veta mer”. MSB tillägger:

”Klickbara länkar kan ibland förekomma i bedrägerisyften, så kallade smishing-attacker. Vid ett sånt omfattande utskick som detta är vill vi inte bidra

till att sådant kan ske, därför finns ingen klickbar länk.”

Morgan Olofsson, kommunikationsdirektör på MSB, säger att det har uppstått en del utmaningar med arbetet bakom corona-sms:et. En var om det skulle skickas som Viktigt meddelande till allmänheten (vma).

– Vi ville inte att man skulle blanda ihop sms och vma, vilket man inte gjorde. Det här är inget sådant sms, det här står för sig själv och är något som telefonoperatörerna har skickat iväg frivilligt, säger Morgan Olofsson.

En annan upplevd brist är att meddelandet bara kommer på svenska, till skillnad från det finska som kom på fyra språk. Myndigheterna medger att de inte kan vara helt säkra på att alla kommer att förstå sms:et, men påpekar att det finns särskilda insatser för att nå icke-svensktalande och barn, bland annat genom samarbete med Skolverket och Myndigheten för stöd till trossamfund.

– Vi ser det som en brist att vi bara skickar ut det på svenska, men det var det alternativet vi hade, säger Morgan Olofsson.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se. 15 december

Högsta dödssiffran på 100 år

Sverige har återigen stor överdödlighet bland äldre människor, visar ny statistik. I november dog sammanlagt 8 088 personer – den högsta siffran sedan 1918.

Dödstalet kan jämföras med att under perioden 2015–2019 dog i genomsnitt 7 383 personer i november. Överdödligheten, som drabbat personer över 65 år, är alltså det antal döda som ligger över genomsnittet under en jämförelseperiod.

”Det är det högsta antalet dödsfall som uppmätts under en novembermånad sedan 1918, vilket var året då spanska sjukan bröt ut. Då avled 16 600 personer i november. Den högsta noteringen under 2000-talet var 2002, då det registrerades 7 720 dödsfall under november”, skriver Tomas Johansson på SCB i ett pressmeddelande.

87 511 personer dog fram till den 30 november i år, enligt den preliminära statistiken. Det är 4 859 fler dödsfall än genomsnittet för motsvarande period under åren 2015–2019.

TT 15 dec

Besöksförbud införs på äldreboenden i Göteborg

Göteborgs stad inför besöksförbud på alla äldreboenden, kommunala såväl som privata. Besöksförbudet gäller till och med den 22 december, skriver Göteborgs-Posten. Förbudet är beviljat av Folkhälsomyndigheten och gäller samtliga äldreboenden i kommunen. Undantag kan göras vid vård i livets slutskede eller om någon har sin partner på boendet.

TT 15 december

37 av 71 sjuksköterskor smittade i Malmö

I måndagens tidning publicerades en felaktig uppgift om hur stor andel av personalen vid infektionskliniken på Universitetssjukhuset i Malmö som smittats av covid-19. Avdelningen har under de senaste veckorna drabbats av ett omfattande covidutbrott i personalstyrkan. Totalt handlar det om 37 av 71 sjuksköterskor och undersköterskor samt 11 av 40 läkare – läkarna är inte enbart knutna till infektionskliniken.

Enligt enhetschef Åsa Rundgren har inga nya smittfall konstaterats i personalstyrkan de senaste dagarna, men många är fortfarande sjuka.

– Samtliga verksamheter har varit involverade för att lösa detta. Alla har verkligen försökt, men det är pressat i många verksamheter. Resursteamet på sjukhuset har omdirigerat personal till oss, men de kan inte täcka kompetensen för våra intensivvårdsplatser.

DN 15 december

Kritik mot coronastödet: ”Det är diskriminerande”

Regeringens coronastöd har inte kunnat - nyttjas lika av alla företagare under krisen.

Företagsägare med aktiebolag kan permittera sig själva, den chansen finns inte för dem med enskild firma.

Företagaren Daniel Hallgren tycker att skillnaderna är diskriminerande.

– Det är en rejäl orättvisa att vi som betalar skatt ska försörja andra företag, för att vi har valt fel bolagsform, säger han.

Regeringens stödpaket till landets företagare har för många varit räddningen under coronaåret. Åtgärder som korttidsarbete och sänkta arbetsgivaravgifter har kunnat utnyttjas av krisande företag som förlorat stora delar av sina intäkter som följd av pandemin.

Men det finns skillnader i vilka företagare som kan nyttja de olika ekonomiska stöden – beroende på deras bolagsform.

Eftersom företagare som driver ett aktiebolag är anställda i sitt eget bolag har de under krisen kunnat permittera sig själva. Den möjligheten har inte funnits för de som driver enskild firma – eftersom de inte har en anställning.

Daniel Hallgren driver koncept- och inredningsföretaget Every little detail agency, med enskild firma som bolagsform. Han är besviken över att han inte kunnat nyttja coronaåtgärderna på samma sätt som andra.

– När det i våras började diskuteras på presskonferenser om miljardstöd så tänkte jag, som nog alla andra företagare, att det kanske finns en chans att överleva det här. Men sedan visade det sig att det inte gällde enskilda företagare, säger han.

Under sommaren, när företagets uppdrag och inkomster till stor del försvunnit, sa han upp sin personal. Trots att han var berättigad att söka omsättnings- och omställningsstöd, (se faktaruta) menar han att det inte räckte för alla kostnader. Dessutom kom det för sent.

– Aktiebolag fick permitteringsmöjligheter ett par veckor in i krisen. Omsättningsstödet kom åtta månader senare, först då kunde vi söka. Många hade redan gått i konkurs vid det laget, säger Daniel Hallgren.

Han fortsätter.

– Det här är en stor diskriminering, när man har en enskild firma har man satt hela sitt leverne i pant.

Småföretagarnas Riksförbund har under året haft dialog med företagare som har enskild firma som bolagsform och håller med om kritiken. Enligt Erik Sjölander, näringspolitisk talesperson i förbundet, upplever många att de har blivit bortprioriterade i frågan om coronastöd.

– Det blir konstigt när man ska särskilja olika bolagsformer på det här sättet, i det här fallet har enskilda firmor och handelsbolag kommit i kläm. Det är helt absurt att det finns så lite förståelse, säger Erik Sjölander.

– De som driver enskild firma har ju dessutom sin personliga ekonomi hopblandad med företagets, och har generellt små marginaler och låga vinster. De kunde inte söka pengar förrän i november och många har blivit väldigt hårt drabbade, fortsätter han.

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) menar att han har stor förståelse för att personer är frustrerade.

Trots att krisen innebär stora problem för företagare, vill han betona att det under året funnits stöd även för enskilda näringsidkare, däribland lättnader i a-kassan till den som lägger bolaget på vilande, nedsatta egenavgifter och omställningsstöd.

– Men sedan vet vi också att kostnaderna ser olika ut, vi vet exempelvis att enskilda näringsidkare inte har lika mycket fasta kostnader som aktiebolag. Men det betyder samtidigt inte att det inte finns problem.

Därför infördes omsättningsstödet, som riktar sig specifikt till de med enskild firma.

– Korttidsstödet är till för att anställda inte ska behöva bli av med jobbet. Enskilda näringsidkare är per definition inte anställda, därför har vi ett omsättningsstöd som riktar sig särskilt för enskilda näringsidkare. Det har vi också har förlängt eftersom vi fortfarande befinner oss i en besvärlig situation, säger Ibrahim Baylan.

Permitteringsstödet kom i våras medan det särskilda omsättningsstödet för enskilda näringsidkare kom i november. Har ni förståelse för att personer tycker det är en orättvis situation?

– I våras var det väldigt viktigt att man så snabbt som möjligt fick på plats de åtgärder som redan fanns förberedda, som tillexempel korttidsstödet. Krisen kom i en snabb hastighet och vi behövde hitta åtgärder för att personer inte ska bli av med jobbet. Vi har sedan dess, undan för undan jobbat för att hitta fler stöd, säger Baylan.

Han fortsätter:

– Vi försöker så långt som möjligt att hjälpas åt i den här svåra situationen. Men jag måste vara ärlig och säga att det också kommer bli negativa konsekvenser.

Maja Andersson

maja.andersson@dn.se

FAKTA.

Omställningsstödet infördes till företag vars nettoomsättning har – som en konsekvens av pandemin – minskat under 2020, jämfört med 2019. Stödet kunde sökas av företagare oavsett om de hade aktiebolag eller enskild firma. Regeringen har föreslagit att stödet ska förlängas.

Omsättningsstödet riktar sig till enskilda näringsidkare, och ger ersättning för förlorade intäkter under fem månader, från mars till juli i år. Stödet är 75 procent av det man tappat i omsättning jämfört med samma period 2019. Varje företag kan få maximalt 120 000 kronor i ersättning.

Källa: Skatteverket, Regeringen och Länsstyrelsen.

15 december

Regeringen förlänger slopad karensdag

Karensdagen skulle återkomma vid årsskiftet, men regeringen flyttar nu fram comebacken till den sista april 2021.

– Det är särskilt viktigt för dem som inte kan jobba hemifrån, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

Den slopade karensdagen är en av de åtgärder som regeringen tillsammans med samarbetspartierna vidtog i spåren av pandemin.

Målet är att alla ska ha möjlighet att stanna hemma vid minsta symptom på covid-19, utan att behöva oroa sig för ekonomin.

TT 15 december

Motionslopp kan få grönt ljus i januari

Den 15 januari ska Folkhälsomyndigheten på nytt rapportera till regeringen om möjligheten att arrangera motionslopp.

Om pandemiläget tillåter – och om ordningslagen kan regleras – skulle evenemang kunna genomföras senare i vinter.

– Absolut, om det finns en sådan möjlighet, säger idrottsminister Amanda Lind (MP).

Den 14 oktober fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag av regeringen att utreda möjligheten att genomföra motionslopp och utomhusidrott under pandemin.

Diskussionen om eventuella lättnader i restriktioner hade då handlat om arenaidrott och sittande publik.

Men utanför arenorna väntade fortfarande bland annat de stora motionsloppen på svar på om evenemangen ens skulle kunna genomföras.

– Här måste regeringen ge möjlighet för idrotten att på ett smittsäkert sätt kunna erbjuda tävling i skog, på väg

och på vatten, sade Björn Eriksson, Riksidrottsförbundets ordförande, i ett pressmeddelande.

– Det är oerhört viktigt för vår folkhälsa och måste ske skyndsamt.

Sedan oktober har pandemiläget förvärrats och restriktioner stramats åt.

När Folkhälsomyndigheten den 1 december gjorde en återrapportering till regeringen i frågan stängde man i nuläget dörren för ”nya verksamheter, med hänvisning till smittläget”, säger idrottsminister Amanda Lind (MP) under ett pressmöte på måndagen.

– Men de kommer komma med en ny återrapport den 15 januari, säger Lind.

– Man är medveten från Folkhälsomyndighetens sida att det naturligtvis är viktigt med framförhållning, så att det ska vara möjligt för till exempel utomhusidrotter nu senare under vintern att eventuellt genomföra verksamheter. Och där ser vi från regeringens sida att Folkhälsomyndigheten behöver - bedöma nu om det är möjligt och om det finns möjlighet att reglera det här utifrån ordningslagen. Då är vi beredda att skyndsamt agera.

På frågan om det alltså kan bli ett läge där man öppnar för motionslopp senare i vinter svarar idrottsministern:

– Ja, vi har gett det uppdraget till Folkhälsomyndigheten att löpande återkomma till regeringen och att titta särskilt på utomhusidrotter och motionslopp, och även andra delar som ordningslagen reglerar och som fortfarande inte har något undantag. Så är det så att det är möjligt utifrån läget i pandemin och utifrån att man kan hitta en undantagsformulering till ordningslagen som fungerar – så absolut, om det finns en sådan möjlighet.

Regeringen förbereder även en ny pandemilag, som beräknas träda i kraft i mars, och som kan komma att påverka idrotten.

Vinterns allra största motionsloppsarrangör, Vasaloppet, bestämde sig redan i november för att inte vänta på myndigheternas besked. Upplägget för 2021 har coronaanpassats med bara 400 elitåkare på startlinjen den 7 mars och 100 åkare i Tjejvasan. Motionärer får hela perioden 12 februari till 7 mars på sig att genomföra någon av de ordinarie sträckorna under samlingsnamnet Vasaåket 2021.

Lisa Edwinssonlisa.edwinsson@dn.se 15 december

”Låt mig besöka min mamma under hennes sista tid i livet”

Min 95-åriga mamma bor på ett äldreboende i Järfälla. I kommunen har man infört tillfälligt besöksförbud som är förlängt till och med den 22 december.

Min mamma är i livets slutskede. Hon behöver hjälp med allt, sover mest och vänds i sin säng varje timme för att inte få trycksår. Hon äter inte mer än någon sked soppa vid måltider, utan dricker mest. Vi har haft flera brytpunktssamtal, det vill säga samtal där man beslutar hur man ska agera den sista tiden.

Verksamhetschefen på boendet har möjlighet att göra undantag för besöksförbudet vid vård i livets slutskede. Men på detta boende får man bara komma in till sin anhöriga precis vid dödsögonblicket, inte innan.

Mamma är orolig, enligt personalen. Det går inte längre att tala med henne i telefon som substitut. Hon glömmer snabbt varför vi barn inte får komma in och känner sig övergiven.

Vad är vård i livets slutskede? Innebär det sista tiden när personen är mycket dålig? Eller handlar det om vård precis i dödsögonblicket?

Jag har talat med en kompetent och erfaren geriatriker som blev förfärad av min berättelse. Helt feltänkt och inhumant, var hans bedömning. Han sade också att det är tiden strax innan döden kommer som mamma behöver mig. När det handlar om själva dödsögonblicket kan man undra om jag hinner dit när personalen ringer. Och förmodligen kommer hon att vara medvetslös när hon tar sitt sista andetag.

Jag är själv distriktssköterska och kan allt om smittspridning och hygienrutiner efter att ha arbetat 40 år i vården. Jag är pensionär och lever mycket fysiskt distanserat från andra, och efter alla råd.

Är det så här det ska fungera? Förvaltningsrätten har meddelat att det inte är lagligt att förhindra besök.

Statsepidemiolog Anders Tegnell på Folkhälsomyndigheten har sagt att besökare inte är en stor del av riskerna för spridning på särskilda boenden. Överskatta inte den risken, säger han.

Vi har en äldrevård som har många brister. Tyvärr verkar empati och medkänsla också tillhöra den kategorin.

Elisabet Elfving Thenor, Sundbyberg, förtvivlad dotter och pensionerad distriktssköterska 15 december

”Ge gratis julmat och fri taxi till vårdpersonalen”

Region Stockholm vädjar till privata vårdgivare att släppa personal till sin egen verksamhet. De privata vårdgivarna som gör stora insatser i att avlasta vården för till exempel cancervården framstår i medier som snyltare på samhällets resurser att bekämpa pandemin. Sjukvårdsdirektör Björn Eriksson gör inget för att motverka bilden.

Det finns inte mycket spår av självkritik hos Björn Eriksson. När 34 av 50 sjuksköterskor lämnar infektionsavdelningen på Danderyd borde han fundera på varför så många lämnar ett annars attraktivt arbete.

Sämre arbetsvillkor sedan lång tid tillbaka bäddar för missnöje med arbetsgivaren och oförmåga att orka med den tunga arbetsbelastning som pandemin medför. Nu är det kris. Den måste bekämpas med krisåtgärder, inte med att försöka hämta hem billiga politiska poänger mot privata vårdgivare som uppenbarligen ger personalen bättre arbetsvillkor.

Aktivera krisavtalet, inte bara för intensivvårdspersonalen. Stäng ner allmänna kommunikationer. Låt personalen åka taxi till jobbet. Låt restaurangerna laga mat till sjukvårdspersonalen. Bjud deras familjer på matkassar till jul. Gör något vettigt!

Att gå ut i medier och skuldbelägga privata vårdgivare ter sig närmast patetiskt och sätter fokus på hur dålig regionen är som arbetsgivare.

Sten Larsson, Stockholm, allmänläkare och före detta vårdcentralschef 15 december

Johan Croneman: Släpp fram den seriösa kritiken mot Anders Tegnells linje – och granska den

Är vi så utmattade att vi har tappat förmågan att granska våra politiker och myndigheter? - Lösryckta larmrapporter om covid-19 gör ingen glad. Frågorna är svåra, men utan debatt lär ingen bli klokare.

Nåt satans skit händer med din dator eller uppkoppling och plötsligt står du inför två alternativ enligt en ruta på skärmen: ”Report” eller ”Ignore”?

Känns ibland som om också mediernas bevakning av vissa covid-åsikter hamnar vid den sortens enklare vägskäl – och oftast tycks de trycka på ”Ignore”.

Alla håller sig med några hyggligt uppdaterad alibisidor med fakta om covid-19, smittspridning och

läget i världen, på övrig plats har alarmismen fått breda ut sig. Nåt kul måste vi ju få ha.

Nu nappar vi plötsligt på alla möjliga slags lösryckta larmrapporter. ”Svårt att tugga? Kan vara corona.”

Det har tyvärr blivit allt svårare att hitta mediebevakning som känns riktigt relevant och konsekvent. Det spretar åt alla håll. Sveriges officiella hållning och strategi ifrågasätts mycket sällan, det gläfs lite på någon ledarplats, men nog känns det som om de flesta verkar rädda för att stöta sig med allmänheten?

Läsarna och tittarna har troget och duktigt följt och trott på restriktionerna från Folkhälsomyndigheten (som vi tror på mer än något annat), och Anders Tegnells helgongloria har sannerligen ingen försökt sig på att plocka ner. Mycket försiktigt ifrågasatte jag i somras det lämpliga i att han satt i underhållningsprogram, gjorde sommarprat om livet och karriären – den allmänna uppfattningen var att jag borde isoleras på Gotska Sandön under minst tre år. Rör inte vår Anders.

De flesta är överens om att journalistik som inte törs gå på tvären snart gör sig helt ointressant, men väldigt få tycks vilja/våga ifrågasätta den officiella linjen. Inte på allvar. När Stefan Löfven i ett tv-tal läxar upp medborgarna som småbarn, gnäller över vår oförsiktighet och flyttar över allt ansvar på oss (mycket lämpligt, ty han slipper då själv allt eget ansvar), ja då hummar alla med.

SVT ställde om snabbt och bra när krisen kom. Sedan blev man stående där i någon slags självgod pose. Det har inte blivit särskilt många nya grepp under hösten.

Läkaren Sven Román beskrev i en krönika i Expressen för någon vecka sedan hur masshysterin tidigt tog grepp om hela västvärlden och hur den mest primitiva delen av våra hjärnor fick styra framför allt politikerna, men också vetenskapsmän och inte minst stora delar av befolkningen. ”Amygdala beslut”, kallade Román det, och amygdala är då den uråldriga, primitiva delen av hjärnan, helt känslostyrd.

Sven Román försökte peka på de närmast oöverskådliga konsekvenserna av förhastade lockdowns, kanske inte i vår absoluta närhet, men i de redan fattigaste och mest utsatta delarna av världen.

Ingen brydde sig ett dugg om Románs text. Han hade lite för mycket perspektiv, och det skulle givetvis bara bli ännu mer komplicerat att lägga till nya besvärliga fakta.

Tack, men börja inte tjata om miljoner ungar som dör av malaria och tbc för att det inte finns resurser, vi kan inte ha flera bollar i luften just nu!

Att sjukvårdspersonal går på knäna måste vi tyvärr acceptera och prata om – i övrigt har medierna börjat sacka och tröttna, och det är inte helt obegripligt, vi är alla utmattade. Men: Skulle inte ett ifrågasättande av den svenska strategin samtidigt också kunna leda till ett ifrågasättande av medias egen strategi, nämligen den att snällt informera och lydigt hålla med. Hålla fast och hålla tyst.

Vi har inte haft en bra diskussion om de här frågorna – vi kommer nog inte få det heller. Eller finns det någon kvar mot strömmen?

Kan tänka mig en heldagshearing på SVT där all seriös kritik mot den rådande linjen släpps fram och granskas. Inte när det är över, utan i dag, nu.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com 15 december

Julfirande med Anders Tegnell kan köpas på auktion

Han har synts i rutan stora delar av året. Nu finns chansen att också fira jul med Anders Tegnell. Hans döttrar auktionerar ut fem minuter av familjens jul i ”Musikhjälpen” – till förmån för människors rätt till sjukvård.

Anders Tegnells döttrar brukar varje år titta på ”Musikhjälpen”. I år är temat ”alla har rätt till sjukvård” och då ville Annemiek, 25 år, Emily, 33 år, och Saskia, 30 år, bidra. De låter programmet auktionera ut fem minuter av familjens jul.

– Årets tema ligger oss varmt om hjärtat, i och med att nästan hela familjen jobbar inom vården. Det är kul att ta den här chansen för att få in så mycket pengar som möjligt, säger Annemiek Tegnell, som arbetar som sjuksköterska på en infektionsavdelning i Malmö.

Emily är läkare på Sahlgrenska, och deras mamma är arbetsterapeut, även om hon inte längre arbetar kliniskt. Bara Saskia arbetar inte inom sjukvården, hon sysslar med hållbar stadsutveckling.

Vinnaren av auktionen får vara med på Zoom under högtiden. Och ingen i familjen Tegnell störs av den extra uppmärksamheten. Att hennes pappa har blivit så omtalad tycker Annemiek ”mest är roligt”.

– Vem kunde tro att en statsepidemiolog kunde bli så uppmärksammad? Men det är kul att vi kan göra något med det nu som är viktigt, säger hon.

De tre systrarna ska fira tillsammans med sina föräldrar. Mycket julpynt och en egenhuggen gran tillhör ingredienserna i deras jul. Tidpunkten för de fem minuterna tänker Annemiek att de får komma överens om pristagaren med.

– Det vore kanske roligast när vi delar ut julklapparna. Det är lite heligt för oss men nu har vi ju gått med på det här. Och det är fem minuter, så det kan vi avvara, säger hon.

Anders Tegnell är invigd i sina döttrars planer, och inte för trött på offentligheten för att delta.

– Vi har så klart fått hans godkännande. Och jag tror att han också ser fram emot det, säger Annemiek Tegnell.

Trots att han har pratat med svenska folket i stort sett varje dag?

– Ja, och nu får de en dag till.TT 15 december

Ledare: En hård dom över den svenska coronastrategin

Sveriges coronastrategi slogs fast i ett tidigt skede: Tillåt viss smittspridning och skydda riskgrupperna – framför allt äldre. Det har länge stått klart att det inte har fungerat och på tisdagen kom beskedet svart på vitt.

”Strategin att skydda de äldre har misslyckats”, skriver Coronakommissionen i en delrapport, och understryker att den enskilt viktigaste faktorn bakom de höga dödstalen i äldreomsorgen sannolikt är den allmänna smittspridningen i samhället.

Vidare listas flera felsteg. Som att det tog flera månader från att MSB och Socialstyrelsen uppmärksammade att det fanns risk för att brist på skyddsutrustning skulle uppstå inom äldreomsorgen, tills Socialstyrelsen via länsstyrelserna började få en bild av läget i kommunerna. Då hade smittan för länge sedan tagit sig in på boendena och frånvaron av skyddsutrustning har ”rimligen bidragit till smittspridningen där”.

Dessutom påtalas det som i det närmaste har varit en följetong under året: Ju fler som delar på ansvaret, desto svårare blir det att få helheten att fungera. I det här fallet handlar det om att det är statliga myndigheter, 21 regioner och 290 kommuner inblandade, vilket dock inte betyder att det enligt kommissionen råder någon tvekan om vem som har det yttersta ansvaret för de strukturella bristerna: regeringen och tidigare regeringar.

För ja, äldreomsorgen var oförberedd och illa rustad när pandemin slog till. Men dessa brister har varit kända länge, så det borde ha varit uppenbart att äldreomsorgen skulle ha svårt att klara av den valda strategin. Regeringen tog inte hänsyn till verkligheten i sitt vägval och kommissionen gör rätt som pekar med hela handen.

Till saken hör att de strukturella bristerna inte skapar problem bara när det är pandemi. Att kommuner och regioner är illa samordnade kring sköra personer är ohållbart. Likaså att den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen är låg och kommissionen föreslår exempelvis något så självklart som att kommuner inte ska vara förbjudna att anställa läkare.

Vidare står det sådant som få kan ha missat: Äldreomsorgen saknar resurser, de som arbetar där har ofta osäkra anställningar, och utbildningsnivån och språkkunskaperna är för låga, vilket kommunerna inte kommer att kunna åtgärda själva. Tvärtom krävs nationella satsningar, för att bland annat höja utbildningsnivån, och när ett åtgärdspaket tas fram måste det göras förutsättningslöst utan ideologiska skygglappar.

Den sortens reformer kommer dock inte att stoppa coronasmittan från äldreomsorgen i vinter, och att man hittills inte har lyckats skydda de äldre betyder inte att det får vara omöjligt framöver. För det finns äldreboenden som har lyckats hålla smittan i schack, vilket verksamhetschefen förklarar med att de har gjort många provtagningar, varit väldigt observanta och sett till att äldre med symtom avskiljts från övriga.

Men framför allt har regeringen fortfarande chans att sätta in hårdare begränsningar för att hindra den smitta som fortsätter att öka. Slutsatserna kommissionen kommer fram till går att använda för att skydda människor – omedelbart.

DN 16/12 2020

Att massövervaka folks sexualitet är inte att bry sig om barnen

Åh nej, nu har visst även Socialdemokraterna blivit bjudna på lunch av någon lobbyorganisation för barn och mot porr. För där sitter plötsligt Annika Strandhäll, Philip Botström, Carina Ohlsson och Maria Strömkvist och vojar sig över att pojkar så gott som dagligen konsumerar porr, och att flickorna ”tvingas ta konsekvenserna” av detta i form av sexuella övergrepp (DN Debatt 15/12). Något stöd för den långtgående teorin är det aldrig riktigt någon som lyckas redovisa, men i gengäld brukar folk strössla lösryckta siffror omkring sig som konfetti.

Förslaget har tidigare varit att Sverige ska införa ett nationellt porrfilter. Såväl Sveriges Kvinnolobby som Vänsterpartiet, Centerkvinnorna och Feministiskt Initiativ har förespråkat ett sådant. Porrfilter stoppar dock inte bara grov porr, de stoppar allt sexrelaterat – häromåret gick en hel statlig kondomkampanj för tonåringar i stöpet, eftersom den fastnade i porrfiltren.

Men varför ge upp en idé bara för att den är genuint dålig? Nu presenteras den i stället på nytt, fast med en annan teknisk lösning: att staten ska ordna så att alla som besöker porrsajter måste legitimera sig med bank-id.

Detta motiveras fortfarande med att vi måste tänka på barnen. Men den statistik som den socialdemokratiska kvartetten väl redovisar i sin debattartikel gäller inte barn, utan ungdomar: Ungdomar kollar på porr. Det är alltså i själva verket inte barnen det här handlar om – men inte heller ungdomarna.

Förslaget gäller ju i praktiken nämligen bara myndiga vuxna. Det är de som kommer att tvingas legitimera sig inför ett enskilt privat företag, det vill säga bank-id:s ägare, och som måste lämna ifrån sig bland de känsligaste uppgifter man kan tänka sig: sina sexuella preferenser.

Och med detta vill jag inte säga att det vore bättre om det i stället var staten som satt på den informationen, poängen här är att ingen aktör ska ges sådan makt. Socialdemokraterna själva illustrerar varför när de äcklat listar några av sökningarna de sett att svenskar gör på porrsajterna: anal, fisting, bondage och pissing. Som om det skulle spela någon roll vad vuxna går i gång på hemma på sin kammare?

Den sorts unkna moralism som debattartikeln ger prov på hör inte hemma i ett modernt land, alldeles oavsett om man försöker förklä den till omtanke om våra små.

Om Socialdemokraterna verkligen bryr sig om barn och unga borde de därför i stället propagera för att de vuxna ska ha koll på de yngsta när de surfar och ständigt ha en dialog med tonåringarna – och göra allt för att de ska slippa växa upp till en värld som massövervakar deras sexualitet.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se 16 december

”Storsatsa på snabbtester för att bromsa coronaspridningen”

Med de nya snabbtesterna kan Sverige byta till en effektivare strategi för att stoppa spridningen av covid-19. Med frekvent screening av personal i exempelvis äldreomsorgen och bred testning där man misstänker utbrott kan man förebygga och snabbt sätta stopp för spridning. Testerna har införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala, skriver Anders Björkman.

DN. DEBATT 201216

Identifiering av covid-19-infekterade är en grundbult för effektiv pandemibekämpning. Diagnostiken har hittills skett med PCR-tester. Dessa tester har flera nackdelar, främst en lång väntan på testresultatet (1–4 dagar). Testerna kräver avancerad teknik och specialiserad laboratoriepersonal och är dessutom dyra, uppemot 1 000 kronor per test.

Därför begränsades i början testerna till främst sjukhusvårdade patienter och vårdpersonal. När testkapaciteten ökade inkluderades alla patienter med sjukdomssymtom för att konfirmera om dessa hade covidinfektion och då verkligen isolerade sig och för att möjliggöra smittspårning. Sveriges kapacitetsutveckling för PCR-testerna kritiserades under våren, delvis rättmätigt, för att vara för långsam i flera regioner jämfört med andra europeiska länder men var i stort tillfyllest till försommaren. Några kapacitetsbrister har dock uppkommit nu under höstens andra våg.

Trots PCR-testernas nackdelar och svårigheter höjdes dessutom i våras röster för att utvidga testandet avsevärt eftersom man tidigt insåg att även individer utan (asymptomatiska) eller just före symtom eller med mycket lindriga symtom också smittade. I praktiken innebar detta i praktiken att endast en mindre del av alla infekterade och potentiellt smittsamma identifierades med PCR.

Flera, bland annat Lars Calmfors med flera (SvD 1/6), föreslog masstestning för att möjliggöra massiv smittspårning och utvidgad isolering och karantän i befolkningen. Tanken var att det visserligen innebär miljardkostnader men att det samtidigt skulle ge samhällsvinster på än fler miljarder tack vare kraftiga effekter mot smittspridningen. Problemet var dock en bristande förståelse hos dessa förespråkare för PCR-testernas problematik och hur effektiv infektionsbekämpningen skulle bli med dessa, något som jag skrev i en debattartikel i våras (SvD 9/4).

Sedan en tid har nya diagnostiska snabbtester utvecklats, antigentesterna, som är avsevärt enklare, cirka 10 gånger billigare och framför allt ger de svar inom 15–30 minuter och direkt där provet tagits. Testet överbryggar således alla tre ovan nämnda nackdelar med PCR.

Antigentestet är visserligen inte lika säkert som PCR-testet. Det kan både ge falskt positivt eller falskt negativt resultat, framför allt det senare. Bärare av covidvirus kan missas, men det gäller framför allt de med låga virusmängder som förmodligen inte är speciellt eller alls smittsamma.

Dessutom har studier visat att många antigentester (de flesta?) har relativt god känslighet och bara kanske missar 10 procent av de som är PCR-positiva. Detta kan till och med vara en fördel eftersom antigentestet huvudsakligen identifierar de med virusmängder som riskerar att smitta andra. Viktigast är att testresultatet sker inom minuter i stället för dagar.

Detta öppnar för helt nya möjligheter avseende riktade screeningsinsatser och inte minst effektivare smittspårning, alltså helt nya bekämpningsstrategier. Även om man med antigentestet skulle missa några potentiellt smittsamma så uppvägs det mångdubbelt av att man omedelbart kan isolera de med positiva testresultat och börja smittspårning, utredning av eventuellt utbrott med mera. I stället för att vänta dagar på resultatet då många infektioner redan hunnit sprida sig. För en antigenpositiv individ kan ju också ett PCR-test utföras för att vid behov i efterhand få resultatet konfirmerat medan smittskyddet omedelbart kan åtgärdas.

Antigentester har redan införts i flera länder. Till exempel har man masstestat befolkningen i en hel stad (England) eller helt land (Slovakien) med oklara resultat. I Frankrike vill Korsika införa antigentestning vid ankomst till ön ooch så vidare.

Jag tror dock inte att detta är det optimala utan förordar snarare bättre riktat testande: till exempel frekvent screening av personal i till exempel äldreomsorgen inför arbetsdagen eller bred testning i ett litet område, på en arbetsplats eller skola där ett antal covidsjuka identifierats och man kan misstänka lokalt utbrott. Sådana nya strategier med proaktiv infektionsepidemiologi kommer att både förebygga smitta/utbrott och begränsa dem. Och framöver lär dessa snabbtester bli mycket värdefulla i allmänna öppna vården.

Några antigentester har visserligen nu införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala. Varför har inte testerna införts mer i Sverige? Varför hörs inga röster från de som tidigare predikade masstestning då det var föga meningsfullt med PCR, nu när bred testning med snabbtester är så mycket lättare att genomföra och med en helt annan större betydelse för att begränsa pandemin i Sverige.

Har myndigheterna (Socialstyrelsen med flera) och regionerna varit sena med upphandlingen? Eller har man inte förstått värdet av dessa tester? Eller är det laboratorierna som föredrar lukrativt PCR-testande? Inom andra områden i hälsovården har olika former av snabbtester varit revolutionerande inte minst avseende infektionssjukdomar, till exempel för malariadiagnostik och kontroll. Varför inte för covid-19-bekämpning i Sverige?

Anders Björkman, infektionsläkare, professor i infektionsmedicin, Karolinska institutet 16 december

”Åtgärder för att minska smittan kom för sent”

Regeringen får hård kritik för sin strategi att skydda de gamla på äldreboenden under pandemin.

I coronakommissionens delrapport pekas sedan länge välkända strukturella brister ut inom äldreomsorgen.

– Det yttersta ansvaret vilar på denna regering och tidigare regeringar, som har känt till de här bristerna, säger Mats Melin, - kommissionens ordförande.

På tisdagen presenterade coronakommissionen sin första delrapport om hur coronaviruset spridits i äldreomsorgen. I den konstateras att det som – utöver den allmänna smittspridningen i samhället – har haft störst inverkan på antalet sjuka och avlidna inom äldreomsorgen har sin grund i sedan länge välkända strukturella brister.

Det gjorde att äldreomsorgen stod oförberedd och illa rustad att hantera en pandemi i våras.

Ansvaret för de strukturella bristerna inom äldreomsorgen delas av flera aktörer, menar man, men skriver att det är regeringen som bär det yttersta ansvaret.

– Vi vill säga att regeringen styr riket och därför vilar det yttersta ansvaret på dem. Regeringen borde ha vidtagit sådana åtgärder att äldreomsorgen stod bättre rustad för pandemin, säger coronakommissionens ordförande Mats Melin.

De åtgärder som regeringen och myndigheter satte in för att minska riskerna för smittspridning i äldre-omsorgen kom alldeles för sent, konstaterar kommissionen.

– I flera avseende var de även otillräckliga, säger Mats Melin.

Coronakommissionen ser att ambitionen med den svenska strategin, att särskilt skydda de äldre, var och är riktig – men att den har misslyckats. Även omsorgspersonalens utbildning tas upp som en brist i rapporten.

– Fyra av tio i omsorgspersonalen saknar undersköterskeutbildning. En fjärdedel är timanställda. En sjuksköterska finns på flertalet boenden bara på plats under kontorstid. Och varje verksamhetschef har i genomsnitt 60 medarbetare att ta ansvar för, säger Mats Melin.

Även Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten får kritik. Myndigheterna har under pandemins första skede varit alltför fokuserade på sjukvården och inte tillräckligt på äldreboenden med många svaga äldre. De agerade också för sent.

Kommissionen skriver att det är särskilt klandervärt då det tidigt fanns kunskap om att sjukdomen var särskilt allvarlig för den gruppen.

Kommissionen gör även en jämförelse med de andra nordiska länders äldreomsorg och konstaterar att Sverige sticker ut negativt, bland annat med lägre utbildningsnivå hos personalen.

De anser att den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen behöver förstärkas och föreslår bland annat krav på minimiutbildningar för olika yrkeskategorier eller särskilda utbildningssatsningar.

Man skriver också att kommunerna bör anställa sina egna läkare samt att sjuksköterskekompetens bör finnas på varje särskilt boende, dygnet runt.

Socialminister Lena Hallengren (S) håller med om kommissionens slutsats och säger att kvaliteten är för ojämn.

– Att vi har misslyckats med att skydda de äldsta och de sköraste på våra särskilda boenden är absolut en uppfattning som jag delar. Det är också skälet till att inte coronakommissionen inte själva har valt att delbetänkandet skulle handla om äldreomsorg – det var det uppdrag som de fick.

Hon säger att hon är medveten om hur läget i äldreomsorgen har sett ut länge – med många deltidsanställda och tuffa villkor.

– Men det är inte riktigt samma sak som att säga att vi visste att det skulle bli så här i äldreomsorgen. Det är klart att det är någonting som har tagit oss alla med förskräckelse. När vi satsade på hälso- och sjukvården väldigt starkt nådde det aldrig hela vägen in i äldreomsorgen.

Även Folkhälsomyndigheten tar till sig av kritiken.

– Det är svårt under pågående kris både att analysera och att förstå vad orsak och verkan är i situationer. Men förhoppningsvis så kan rapporten bidra till att man identifierar områden där det finns förbättringspotential framåt, utöver det som redan är gjort. För det ser ju redan annorlunda ut än vad det gjorde i våras, säger Sara Byfors, enhetschef på Folkhälsomyndigheten.

Johanna Sandwall, krisberedskapschef på Socialstyrelsen, välkomnar att kommissionen nu gett sitt första utlåtande.

– Rent övergripande kan jag säga att alla aktörer som jobbar med de här frågorna ser fram emot att få den genomlysning som kommissionen har gjort. Jag är helt övertygad om att det finns många viktiga lärdomar och framför allt åtgärder som kan vidtas framåt, säger hon.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se

Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@dn.se

FAKTA. CORONAKOMMISSIONEN

I slutet av juni tillsatte regeringen en kommission för att utvärdera myndigheternas och politikernas hantering av coronakrisen.

En första delredovisning skulle ske den 30 november i år och handla om smittspridning inom äldrevården, men den blev försenad två veckor.

En andra delredovisning ska ske den 31 oktober 2021 och bland annat innehålla en redovisning av virusets spridning till och inom Sverige, hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera virusutbrottet och kommunikationen med anledning av virusutbrottet. Slutrapporten ska lämnas senast den 28 februari 2022.16 december

EU planerar att godkänna ett vaccin redan före jul

Ett vaccin mot det nya coronaviruset kan godkännas för användning i EU redan före jul. Om det sker skulle vaccinationerna kunna vara i gång i mellandagarna, uppger Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström för DN.

Enligt Richard Bergström kan en första leverans av vaccinet komma till Sverige redan på julafton.

– Teoretiskt sett skulle vaccinationerna kunna påbörjas dagen därpå, säger han till DN.

Det är dock troligare att vaccinationerna påbörjas efter julhelgen. Enligt Richard Bergström har Folkhälsomyndigheten och regeringen viss beredskap för att kunna börja vaccinera befolkningen i mellandagarna.

EU:s läkemedelsmyndighet EMA meddelar att det första steget mot ett godkännande av Pfizer/Biontechs vaccin tas den 21 december. Då träffas EMA:s vetenskapliga kommitté CHMP. Om kommittén bestämmer sig för att rekommendera att Pfizer/Biontechs vaccin tillåts kan EU-kommissionen därefter besluta om ett godkännande.

– Det skulle kunna ske två till tre dagar senare, säger en presstalesperson på EMA till DN.

Vaccinsamordnare Richard Bergström säger till DN att EU-kommissionen har planerat ett möte på förmiddagen den 23 december.

Sara Byfors, enhetschef på Folkhälsomyndigheten säger att vaccinet kommer att levereras ut så fort det anlänt till Sverige. Sedan är det upp till regionerna att planera vaccinationen och bedöma om man bör vänta till efter julhelgen eller börja vaccinera så fort doserna nått vården.

– Regionerna är medvetna om att det är osäkert när vaccinet kommer och att ingenting är säkert förrän leveransen har landat i Sverige. EMA har tidigare sagt den 29 december, kan det ske tidigare är det bara positivt. Men det är upp till regionerna att möta upp mot det då och det är en utmaning, säger Sara Byfors.

Enligt Folkhälsomyndighetens rekommenderade prioriteringsordning är de som är prioriterade för

vaccinering, utan inbördes ordning, boende och personal på äldreboenden, personer som har hemtjänst samt de som bor i deras hushåll och personal inom hemtjänsten.

Den första leveransen kommer inte att räcka till alla i den gruppen och vilka som ska få de absolut första doserna i Sverige är även det upp till regionerna, säger Sara Byfors.

– Utifrån hur vaccinet levereras och vad som är genomförbart på regional nivå så får regionerna försöka lösa det efter bästa förmåga så att doserna når ut till dem som verkligen behöver det mest, säger hon.

Uppgifterna om att EMA:s beslut skulle tidigareläggas började cirkulera i tyska medier redan under måndagskvällen. Tysklands hälsominister Jens Spahn sa då i ett nyhetsprogram i tv att han hoppades på ett godkännande före jul.

– Våra tyska myndigheter hjälper de europeiska myndigheterna för att det ska kunna ske så snabbt som möjligt, sa ministern.

Redan innan EMA kommenterat detta bekräftade Jens Spahn medieuppgifter om att vaccinet var planerat att godkännas den 23 december.

Storbritannien godkände Pfizer/Biontechs vaccin redan i början av december. Att EU:s beslut tagit längre tid har väckt frågor i Tyskland. Hur kan landet där Biontech, som varit med och tagit fram själva vaccinet, dröja så länge med att tillåta det? frågade sig tidningen Bild i ett långt reportage med titeln ”Vaccindeckaren”, som publicerades under tisdagen.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se 16 december

Ytterligare 153 nya dödsfall

Ytterligare 153 personer har avlidit till följd av covid-19 i Sverige sedan i fredags. Samtidigt fortsätter de nya sjukdomsfallen att öka.

– Särskilt bekymmersam är förstås den fortsatta ökningen bland de som är 70 år och äldre, säger Sara Byfors enhetschef vid Folkhälsomyndigheten.

Ökningen av nya sjukdomsfall fortsätter, konstaterar Folkhälsomyndighetens enhetschef Sara Byfors. Statistiken präglas av viss eftersläpning, men Sverige har nått 774 anmälda fall per 100 000 invånare, under de senaste 14 dagarna.

Samtidigt tycks antalet intensivvårdsfall ha nått en viss utplaning, om än inte någon nedgång.

Ingen region befinner sig i katastrofläge, enligt Socialstyrelsen. Tio befinner sig i förstärkningsläge, sex regioner i stabsläge och fem i normalläge. Samtidigt förväntar sig 19 regioner försämringar av läget på kort sikt och 20 på lång sikt, enligt Socialstyrelsens Johanna Sandwall.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

FAKTA.

De 153 senaste dödsfallen innebär att totalt 7 667 personer har avlidit med covid-19 i Sverige under pandemin. Sverige har 681 intensivvårdsplatser med respirator, 265 av de som vårdas på iva vårdas för covid-19. 16 december

Färre vaccindoser till Sverige

Sverige kommer att få färre vaccindoser mot det nya coronaviruset i januari än vad som tidigare planerats. Enligt vaccinsamordnaren Richard Bergström rör det sig om en minskning på 15 procent från läkemedelsbolaget Pfizer.

På Västra Götalandsregionens presskonferens i går, tisdag, meddelades att regionen endast kommer att få hälften så många vaccindoser i januari jämfört med vad regionen tidigare planerat för, 50 000 i stället för cirka 100 000.

– Det är leverantören som halverar. Det är alltid ett problem när man ska planera på det här sättet. Det ändras hela tiden. Det är väldigt osäkert hur det blir med vaccinet, säger Ann Söderström, hälso- och sjukvårdsdirektör i Västra Götalandsregionen, till DN.

Det är Folkhälsomyndigheten som fördelar vaccindoser mellan regionerna. Enligt Ann Söderström informerades Västra Götalandsregionen om den minskade tilldelningen förra veckan.

– Det påverkar alla regioner. När det är färre doser till Sverige blir det en solidarisk reducering i alla regioner.

Vaccinsamordnaren Richard Bergström bekräftar för DN att det har skett en nedjustering på cirka 15 procent av de första vaccinleveranserna. Efter justeringen ska det, enligt honom, levereras knappt 350 000 vaccindoser till Sverige i januari.

– Det är så att Pfizer, som är först fram, har haft problem att leverera till alla länder. Exempelvis USA och England. Och det som skulle ha producerats i december blev inte så mycket som de hade trott. Så vi får lite lägre antal doser, men vi får tillbaka det sen, även om det tar lite längre tid, säger han.

Enligt Bergström utgick Folkhälsomyndigheten ifrån ungefärliga prognoser av vaccinleveranserna.

– Det är viktigt Folkhälsomyndigheten signalerar till regionerna att det inte handlar om tre kartonger. Utan att det handlar om jättestora volymer och att man planerar efter det. Sedan exakt, om det blir 50 000 eller 70 000 eller 80 000, det spelar ingen roll för planeringen, säger han.

Enligt Ann Söderström i Västra Götaland har det skapat en del problem i planeringen när

leveransplanen för januari halverades. Hur tänker du kring det?

– Jag vet inte, det är Folkhälsomyndigheten som tar hand om alla doser som kommer till Sverige, vad de har kommunicerat och sagt, det vet inte jag. Jag har bara mina siffror från EU.

Enligt Richard Bergström är fler ändringar och justeringar av vaccinflödet att vänta under våren.

– Vi har till exempel den intressanta utmaningen att vi kommer att ha flera olika vaccin. Vi har avtal för sex olika vaccin och nu är det tre som kommer under första kvartalet. Så det blir hela tiden ett väldigt finjusterande av prognoser, säger han.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se 16 december

3,5 miljoner besök på Krisinformation.se

Måndagens sms från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Folkhälsomyndigheten om de nya skärpta allmänna råden fick skarp kritik för att vara innehållslöst och för att det saknade länk.

– Det har väckt frågor och funderingar. Inte minst om hur effektivt ett sms är i detta läge. Faktum är att fler sökt sig vidare för att få veta mer om de nya råden, säger Morgan Olofsson, kommunikationsdirektör vid MSB.

Ökningen består bland annat i 3,5 miljoner besök på Krisinformation.se, enligt Morgan Olofsson som jämför trafiken med sajtens 54 000 besök förra måndagen.

DN 16 december

Personal på iva tvingas arbeta schemalagd övertid

Från och med i dag inför Karolinska universitetssjukhuset schemalagd övertid inom intensivvården.

– Vår personal gör enorma insatser och ställer upp på alla sätt. Samtidigt har vi arbetspass som måste besättas och då ser vi behovet av samma mängd övertid som vi nu schemalägger, säger David Konrad, funktionschef på perioperativ medicin och intensivvård.

Intensivvården är under hård press och Karolinska universitetssjukhuset inför nu schemalagd övertid för att kunna bemanna alla arbetspass.

Totalt berörs 250 sjuksköterskor och 140 undersköterskor på Karolinska av beslutet som innebär att veckoarbetstiden blir som mest 43,98 timmar. Enligt sjukhuset motsvarar detta ett pass per undersköterska och sjuksköterska under en tvåveckorsperiod. Sjuksköterskor och undersköterskor arbetar redan 12,5 timmars pass.

– Genom schemaläggningen vet medarbetarna i förväg när de ska arbeta. De får arbeta lika mycket i fortsättningen som nu, vilket är väldigt tufft när vi redan har ett övertidsuttag, säger David Konrad till DN och fortsätter:

– Dock bedömer vi att med schemalagd övertid blir det lättare för vår personal att planera i stället för att kunna beordras in med kort varsel, vilket tyvärr sker nu.

Varför har ni så kort framförhållning och kommer med detta strax före jul?

– Vi jobbar hela tiden med schemaläggning och följer hela tiden patientbehovet. Vi hade ju hoppats att restriktionerna i samhället skulle göra att siffrorna vänder neråt. Nu ser vi att någon nedgång i patientbehovet inte kommer att komma före jul. Därför kommer det här beslutet nu.

Beslutet kommer att gälla från i går, tisdag, och sex veckor framåt, det vill säga över jul- och nyårshelgen. Enligt David Konrad är trycket på intensivvården så högt, att i stället för den normala neddragningen till

70–75 procents kapacitet över helgerna, kommer antalet platser att vara betydligt högre än normalläge.

David Konrad säger att de fackliga organisationerna har informerats, men att någon överenskommelse inte finns.

Ordförande för Vårdförbundet i Stockholm, Gunilla George, är kritisk till schemalagd övertid på det sätt som nu införs.

– Vi ser den som ett stort besvär. Vi har medlemmar som är extremt uttröttade och har svårt att få ihop det. Vi skulle vilja se en lösning som inte bara handlar om att öka arbetstiden för personalen, säger hon.

Gunilla George menar att frågan om arbetstid under den stora arbetsbelastning som pandemin innebär är något som ledningen borde ha planerat för i ett tidigare skede.

Under en pressträff tidigare på tisdagen berättade sjukvårdsdirektören Björn Eriksson att sjukvården i Region Stockholm är mycket hårt prövad just nu. Beläggningen inom intensivvården är i nuläget långt över 100 procent och sjukvårdsdirektören Björn Eriksson vill nu att alla vårdgivare skjuter upp all planerad vård som inte är akut.

– Vi har ett historiskt högt vårdbehov. Det här är något vi inte sett i vår tid. Tyvärr stämmer det här väl med de resultat vi ser från smittspridningen. Den fortsätter att öka, säger Björn Eriksson.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se 16 december

Vårens topp passerad – 400 inlagda i Västra Götaland

Nu vårdas 400 personer för covid-19 på sjukhusen i Västra Götalandsregionen. Vårens toppnotering under pandemins första våg på 375 patienter har nu passerats.

Kurvan över inlagda patienter stiger raskt uppåt. Bara sedan i går har antalet som vårdas för covid-19 ökat med 45 nyinskrivna patienter.

Inom NU-sjukvården (Norra Älvsborgs länssjukhus och Uddevalla sjukhus), där vårens topp har passerats, ökade antalet patienter från 64 till 83 under det senaste dygnet.

Antalet covidsjuka har ökat på alla sjukhus i regionen. På Sahlgrenska vårdades i går, tisdag, 142 patienter – en ökning med tolv patienter på ett dygn, varav 18 får intensivvård.

Enligt sjukvårdsdirektören Ann Söderström speglar det högre trycket på sjukhusen en ökad spridning av smittan i samhället.

Intensivvårdsbelastningen är dock mycket lägre än under pandemins första våg. Under våren vårdades det som mest 97 patienter på iva, jämfört med 33 i dag.

Marina Ferhatovic

marina.ferhatovic@dn.se 16 december

Löfven välkomnar diskussion om äldreomsorgen

Statsminister Stefan Löfven medger att regeringen kan ha brustit i hanteringen av pandemin.

– Det är självklart så att det finns saker som vi i efterhand kommer att kunna se att de borde ha gjorts annorlunda, säger Stefan Löfven.

Regeringen får hård kritik i coronakommissionens rapport på flera punkter. Rapporten fastslår att det är regeringen som är ytterst ansvarig för de strukturella problem som råder inom äldreomsorgen. Dessutom var regeringens åtgärder i våras både sena och otillräckliga, enligt kommissionen.

– Det vore märkligt om en sådan här rapport inte kommer fram till slutsatsen att saker och ting behöver göras annorlunda, säger Stefan Löfven (S) och understryker att han ännu inte läst hela rapporten.

Enligt statsministern stod det redan i våras klart att äldreomsorgen generellt sett inte var rustad att hantera en pandemi. Han menar att rapporten nu kommer att leda till en diskussion om bland annat resurser, arbetsvillkor och strukturella frågor.

– Jag utgår från och välkomnar att kommissionen kommer att peka på vad som behöver göras bättre. Som socialdemokratisk statsminister välkomnar jag en diskussion om äldreomsorgen, säger Stefan Löfven.

Både Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten får kritik i rapporten men statsministern vill inte dra några sådana slutsatser.

– Jag har inte haft någon anledning att misstro någon myndighet för att de inte har hanterat det här efter bästa förmåga, säger Stefan Löfven.

Framför allt två saker har brustit, menar Ulf Kristersson (M) efter att ha tagit del av coronakommissionens rapport.

– Det är tung och allvarlig kritik. Dels mot sådant som varit känt sedan lång tid tillbaka, strukturella brister i den medicinska omvårdnaden på äldreboenden. Dels att regeringen borde ha fattat andra beslut för att begränsa smittspridningen, säger M-ledaren.

Han förväntar sig att regeringen under intryck av kommissionens kritik blir ”mer snabbfotad i beslutsfattandet” och gör mer för att effektivisera smittspårningen. När det gäller mer grundläggande problem i äldreomsorgen har alla regeringar sedan 1990-talet skäl att vara självkritiska, enligt Ulf Kristersson.

Kommissionen riktar även kritik mot regionerna, i synnerhet Region Stockholm där Moderaterna styr, för att patienter på äldreboenden har prioriterats på fel sätt och fått bristfälliga läkarbedömningar.

– Den kritiken ska man ta på stort allvar, säger Ulf Kristersson.

Henrik Vinge, Sverigedemokraternas gruppledare, tar främst fasta på att kommissionen lägger ett tungt och tydligt ansvar på regeringen.

– Jag hoppas att det kan få effekten att regeringen tar tag i situationen och inte bara skjuter över det här på någon annan och säger: det regionernas ansvar, det är myndigheternas ansvar. Det finns förstås skäl att diskutera även andra aktörers agerande men kommissionen är tydlig med att regeringen styr riket och att den är ansvarig. Det är viktigt att man slår fast det, säger Henrik Vinge.

Karin Rågsjö, som sitter i riksdagens socialutskott för Vänsterpartiet, beskriver kommissionens kritik som ”svidande”.

– Det har suttit regeringar i många år som inte rustat upp äldreomsorgen. Det är en långsam utarmning av äldreomsorgen som pågått länge. Man har vetat om det men det är först nu när det blivit katastrof som man agerar, säger hon

Anders W Jonsson (C), sjukvårdspolitisk talesperson, tycker att coronakommissionens rapport är en både sorglig och bekymmersam läsning.

– Strategin att skydda de äldre var rätt men vi har helt misslyckats med den strategin, säger han.

Anders W Jonsson instämmer i kommissionens slutsatser om att regeringens insatser varit sena och otillräckliga.

– Det har både jag och Centerpartiet påpekat sedan i april. Framför allt att man inte har pekat med hela handen och tagit ledarskapet. Det är en riktigt stor brist och ytterst ett misslyckande för regeringen, säger Anders W Jonsson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se 16 dec

Ewa Stenberg: Svårt att utkräva politiskt ansvar när inget parti gick emot

Regeringens försök att skydda de äldre under pandemin är ett misslyckande, enligt coronakommissionen. Men samtidigt gav inget oppositionsparti något alternativ. Det gör det svårare att utkräva politiskt ansvar.

I början av mars förändrades den svenska politiken i ett slag. Coronakrisen var över oss, och alla partiledare slöt upp bakom regeringens strategi och gav Folkhälsomyndigheten ledartröjan.

Från att veckorna innan ha krävt statsminister Löfvens avgång kom plötsligt lojalitetsförklaringar från Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

”Stefan Löfven, ni står inte ensamma i detta, vi möter det som ett enat land”, sade till exempel SD:s Jimmie Åkesson till exempel i ett tal i slutet av mars.

Politiken gick in i krisläge, och motsättningar lades på is. När samhällsspridningen var ett faktum upphörde smittspårningen helt, men inget parti ifrågasatte det.

Ingen slog heller larm om att äldreomsorgen inte fick någon skyddsmateriel under krisens första månader.

Politikerna gick in i verkstaden, och kom ut med förslag om avskaffad karensdag och pengar till kommuner och regioner trytferade med uppmaningar om att tvätta händerna och skydda de gamla.

Detta ökade sannolikt uppslutningen bakom den svenska krishanteringen och fick fler människor att följa myndigheternas råd. Det gjorde också att snabba beslut kunde fattas trots att regeringen saknar majoritet i riksdagen.

Det är stora fördelar för landet. Men det finns också nackdelar med borgfreden. Inget parti pekade ut någon alternativ strategi. Ingen krävde till exempel att Sverige skulle göra som Norge, som den 27 mars 2020 införde en coronalag, som gjorde det möjligt att stänga ned landet. Sverige planerar att införa en egen coronalag först i mars 2021, vilket säger något om saktfärdigheten.

I slutet av mars började moderatledaren förespråka masstestning. Regeringen höll snart med men det blev en lång följetong att förverkliga den. Detta är ganska typiskt för oppositionskritiken, den handlade om att regeringen var sen, inte om att den gjorde fel. Först när coronavårens dödstal räknats in och smittspridningen minskat exploderade kritiken. Jimmie Åkesson (SD) talade om en massaker, Ebba Busch (KD) om att regeringen ”med berått mod tillåtit stor smittspridning i Sverige”.

Men när den andra vågen satte fart igen i höstas var oppositionen återigen tyst.

Trots att smittspridningen ökade snabbt i slutet av oktober presenterade regeringen lättnader av strategin. Råden till personer över 70 år mjukades upp och gränsen höjdes från 50 till 300 personer för sittande publik på evenemang. Oppositionen kom varken med kritik eller med motkrav.

Nu har den första rapporten från coronakommissionen kommit, som lägger det tyngsta ansvaret hos regeringen. Den ger en rad konkreta förslag hur de äldre ska kunna skyddas bättre. Nu är frågan om pandemin har fått partierna att vilja betala prislappen för en värdig äldrevård.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se 16 dec

Ministern om ny satsning: ”Behöver röra på oss mer”

En miljardsatsning på forskning och innovation i hela landet, för att stärka Sverige och möta de stora samhällsutmaningarna.

Så beskriver regeringen sin nya proposition där en del av pengarna kommer att gå till - forskning inom folkhälsan.

– Det är inte rimligt att vi i ett välfärdssamhälle har stora skillnader i hälsa och livslängd som är beroende av klass och hur man bor, säger Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning.

Under torsdagen presenterar regeringen de kommande årens forsknings- och innovationspolitik. Propositionen innefattar bland annat en forskningssatsning för att stärka folkhälsan i landet.

– Mitt hjärta klappar extra för en bättre folkhälsa. Den här satsningen handlar om att få mer kunskap i hur vi påverkar olika hälsoklyftor. Vi vet redan att det handlar om livsvillkor och livsstil, men vi behöver ny kunskap för att kunna påverka i rätt riktning, säger Ernkrans.

Regeringen har sedan tidigare ett mål att stänga de påverkbara hälsoklyftorna.

– För att lyckas med det måste vi förstå de stora skillnaderna i hälsa mellan olika grupper och hur vi kan påverka dem i rätt riktning, säger Ernkrans.

Enligt ministern är målet att uppnå en mer jämlik hälsa i samhället.

– Det är inte rimligt att vi i ett välfärdssamhälle har stora skillnader i hälsa och livslängd som är beroende av klass och hur man bor.

– En god folkhälsa är naturligtvis bra för individen själv, men också för sjukvården. Våra största folksjukdomar har sin grund i bristande folkhälsa, hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes bland annat. Allt detta går att påverka.

Beror hälsoklyftan på individens ekonomiska förutsättningar?

– Vi kan i dag se skillnader i förväntad livslängd mellan olika Stockholmsförorter. Det här handlar i grunden om att vi behöver bygga ett mer jämlikt samhälle. Vi måste börja röra på oss mer. Det är lätt att säga, men inte att göra. Det här beror på hur din situation ser ut, vad du har för ekonomi.

Ernkrans ger ett exempel på en situation:

– Även om jag är stolt över den breda föreningsidrotten som vi har i Sverige där många ideella krafter verkar, så krävs det att du kan betala din medlemsavgift. Jag är själv medlem i en idrottsförening och att som förälder engagera sig i en förening kostar mycket tid.

Det är forskningsrådet Forte som ska få i uppdrag att öka kunskapen om förebyggande åtgärder och dess effekter på folkhälsan. Satsningen uppgår till 45 miljoner kronor per år fram till 2024.

Vad man ska forska om inom folkhälsan bestäms av forskarsamhället. Enligt Ernkrans kan det handla om faktorer som påverkar människors livsval och vad som kan vara mest effektivt för att få till en beteendeförändring för folkhälsan.

– Kan vi få folk att ta en kort promenad på trettio minuter varje dag så skulle vi se stora förändringar i folkhälsan, säger Ernkrans.

– Vi har hållit i gång mycket av idrotten för våra barn och unga under pandemin. Men det finns många andra som fått ställa om, bland annat inom breddidrotten men också inom annan typ av idrottsverksamhet. Den här forskningssatsningen är viktigare nu än någonsin tidigare.

Ungdomar rör på sig för lite. Kommer den här satsningen också rikta sig mot ungdomar i skolmiljö?

– Jag har ett stort engagemang för idrotten i skolan för då når man ju alla barn. Vi måste få alla barn att delta i idrotten. Den här satsningen öppnar upp en möjlighet för forskare att titta på det.

När kommer riksdagen rösta om propositionen och kommer den gå igenom?

– Sveriges riksdag kommer ta beslut om propositionen någon gång i april nästa år. De pengarna som vi lägger in i den här propositionen är förhandlat i budgetpropositionen och den beslutar riksdagen om i dagarna. Då kommer vi se inriktningen på politiken och då sätter forskarsamhället i gång och förbereder

sig för detta så att man kan ta emot och göra verklighet av de här delarna så fort riksdagen tagit beslut.

Vad hoppas ni på för långsiktiga effekter av den här satsningen?

– Jag hoppas att det här ska vara ett viktigt bidrag till att kunna sluta de påverkbara hälsoklyfterna så att vi får till en bättre folkhälsa med hjälp av mer forskningsbaserad kunskap.

Martin Hammar

martin.hammar@dn.se

Vi kan i dag se skillnader i förväntad livslängd mellan olika Stockholmsförorter. Vi behöver bygga ett mer jämlikt samhälle.

Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning. 16 dec

”Politikerna borde bära och rekommendera munskydd”

Sverige befinner sig i ett akut nödläge. Intensivvårdskapaciteten slår i taket, barnoperationer ställs in eftersom personal behövs för covid-19-vården av vuxna, Stockholms hälso- och sjukvårdsdirektör vädjar om hjälp och fler patienter än i våras vårdas inom slutenvården.

Samtidigt fortsätter antalet smittade att stiga. Skärpta rekommendationer har inte haft önskad effekt.

I måndags trädde nya nationella rekommendationer i kraft. Trots att ordvalet ändrats från ”bör” till ”ska” är rekommendationerna lika oprecisa som tidigare: ”res inte om det inte är nödvändigt, res smittsäkert, undvik trängsel, undvik nya kontakter” och så vidare.

Tror någon på fullt allvar att det kommer att göra någon skillnad? Jag betvivlar det, även om statsministern ser oss djupt i ögonen och talar om att

det är allas vårt ansvar om vi ska få bukt med smittan. Visst kan man peka på varje individ, men statsministern har det yttersta ansvaret.

Regeringen har förberett en pandemilag. En promemoria har just gått ut på remiss. Men lagen beräknas träda i kraft först den 15 mars nästa år. Tills dess kommer ytterligare några tusen svenskar ha avlidit. Av alla som varit sjuka i covid-19 kommer många att drabbas av långtidssjukdom, ett tillstånd som vi hittills inte anar den fulla vidden av.

Den 21 december samlas riksdagen för sista gången före helgerna. Det återstår alltså bara några dagar för regeringen att agera. Om viljan funnits hade regeringen kunnat lägga fram förslag till snabba lagändringar eller få bemyndiganden från riksdagen, men inom den korta tid som återstår är det inte görbart. Det finns dock ingenting i nuvarande lagstiftning som hindrar Stefan Löfven (S) från att ge rekommendationer som går utöver Folkhälsomyndighetens.

Jag är djupt oroad för att resandet under helgerna ska leda till ökad smittspridning. En åtgärd som Löfven skulle kunna rekommendera och som snabbt skulle kunna genomföras och bromsa smittan är allmän användning av munskydd. Sedan rektorn för Karolinska institutet i höstas tog ställning för munskydd har den ena tunga instansen efter den andra anslutit sig, nyligen Kungliga Vetenskapsakademien.

Genom internationella kontakter vet Stefan Löfven att Sverige är så gott som ensamt om att inte rekommendera munskydd. Vid besök i Bryssel tar han och andra regeringsföreträdare på sig munskydd.

Tänk om Löfven skulle göra likadant i Sverige och vädja till svenska folket att göra detsamma! Tänk om han kunde få övriga socialdemokratiska politiker att göra likadant! Kanske skulle Centerpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna, som gått ut och krävt att ett krav på munskydd ska införas, att följa efter – och kanske till och med Moderaterna som ännu inte tagit tydlig ställning.

Politik är att vilja, sade en av Löfvens företrädare som S-ledare. Men politik är också att våga. Visa mod, Stefan Löfven, och gör det nu! Börja använda och rekommendera munskydd. Sverige har inte en dag att förlora.

Annika Dejmek, professor emerita i patologi vid Lunds universitet och pensionerad överläkare 16 december

”Julresor till fjällen kan skapa en tredje våg”

Smittspridning. Den 11 december meddelade Region Dalarna att turister är välkomna över jul och nyår, trots att sjukvården försökt hindra resandet till fjällen och öppnandet av skidanläggningarna i bland annat Sälen.

Många alpländer stänger skidbackarna till jul och nyår för att minska smittspridningen.
Folkhälsomyndigheten har dock gett klartecken för resande till skidanläggningarna i norra Dalarna till jul och nyår.

Ansvariga beslutsfattare i Dalarna ser med glädje fram emot att välkomna cirka 80 000 fjällturister. Statsministern och ansvariga myndigheter avråder däremot emellanåt från icke-nödvändiga resor.

Förhoppningsvis slipper de nationella, regionala och kommunala beslutsfattare som är ansvariga för mångtydiga rekommendationer, restriktioner och råd samt för kortsiktiga vinstintressen att i ett senare skede se kämpande sjukvårdsanställda och sköra personers anhöriga i ögonen och förklara varför vi drabbats av en tredje våg.

Är det rimligt, i det ytterst allvarliga läge som vi befinner oss, att regering och ansvariga myndigheter tar beslut om att öppna för resor samtidigt som genomförandet delegeras till gemene man och ett individuellt ansvarstagande?

Curt Jansson, Grängesberg. 16 december

”Vi försöker övertyga enskilda att ta ansvar”

Beredskap. Svar till Joakim Lundberg (15/12): Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har beredskap dygnet runt. Vid en kris stödjer MSB aktörer som ansvarar för hanteringen, och bidrar till samordning av information och åtgärder.

Vid skogsbränder förstärker vi kommunal räddningstjänst med stöd till släckning från luften och marken. Och vi har ett ansvar inom den svenska it-incidentberedskapen.

Tillsammans med Försvarsmakten har MSB ett sammanhållande ansvar för det civila försvaret. - Genom informationsinsatser försöker vi övertyga enskilda att ta sitt eget ansvar vid olyckor och kriser och ytterst krig. Men självklart involveras hela samhället i planeringen och förberedelserna.

MSB har också uppdraget att via FN och EU stödja andra länder som drabbas av katastrofer. De insatserna finansieras i stor utsträckning över Sidas budget.

Det pågår med andra ord ett omfattande arbete för att stärka hela samhällets beredskap: myndigheter, kommuner, företag, organisationer. I det här arbetet är människors beredskap – liksom deras attityder och beteenden när krisen inträffar – viktiga pusselbitar, liksom erfarenheter vi får från insatser i andra länder.

Morgan Olofsson, kommunikationsdirektör på MSB

16 december

En tragisk brottsplats. Det finns ingen anledning att vara stolt över svenskt mode eller modejournalistik, skriver Carl Reinholdtzon Belfrage

Jag startar varje dag med kaffe och en grapefrukt. Ibland också toast med amalfi-marmelad. Men oavsett vad börjar jag sedan alltid att tänka på Emily Adams Bode. Så har mina dagar sett ut nu i fem år. Det är inte orättvist att säga att jag är besatt. Eller att det är osunt. Men det är heller inte orättvist att säga att det är fullständigt legitimt. Emily Bode är nämligen det vi i folkmun beskriver som ett geni. Hon är numera känd och etablerad utomlands, men i lilla Sverige är hon praktiskt taget okänd.

Så låt mig introducera henne: möt Emily Bode, en ung, amerikansk modedesigner. Hon gör uteslutande konstnärligt herrmode i klassiskt *workwear*-snitt av unika vintage-tyger. Priser och erkännanden har regnat över henne sedan min pojkrumsförälskelses begynnelse. Och nu, i takt med hennes berömmelse, har förälskelsen utvecklats till en fullt utvecklad neuros. Hennes val av tyger, det avancerade skrädderiet, detaljerna och de utmejslade broderierna smälter samman till en karneval av färger, lek och maximalism. Alltså den totala motsatsen till den svart-vita monokulturen som utgör svenskt mode.

Från att i starten i en källare i Chinatown i New York enkom bäras av en exklusiv skara modemedvetna hipstervänner bär nu Jay-Z, Brad Pitt och naturligtvis Harry Styles hennes kläder dagligen. Justin Bieber jagar paparazzis för att få visa upp sin nya, rutiga Bode-jacka. John Mayer är tätt efter med en jättestor halsduk med tillhörande vantar. Emily är den hetaste designern på planeten och det är en framgångssaga utan like (men med många likes).

Alla stora modetidningar tävlar om att intervjua och hylla henne. Anna Wintour och Ralph Lauren har försökt adoptera henne. Microsoft och Green River Project stöttar henne digitalt och analogt – mjukvarujätten har skapat ett virtuellt arkiv för hennes unika tygmönster som om det rörde sig om influensavaccin och den hippa möbeltillverkaren har

skapat hennes första fysiska butik på Manhattan. Architectural Digest har gjort hemma hos-reportage i hennes utstuderat trendiga loft. Men hon fortsätter lugnt och småskaligt sy upp antika jackor och byxor (och naturligtvis numera handsydda munskydd för 600 kronor styck).

Jag har köpt hennes kläder sedan dag ett och sålde just en tidig jacka jag använt slut på Grailed för 20 000. Jag tjänade 5 000 kronor från ursprungspriset. Hennes kläder är hetare än Tesla-aktien och ett bättre investeringsobjekt än en bostadsrätt. Men. Ingen i Sverige vet vem hon är. Och det är någonstans där jag förvånat stirrar ut i Sverigenatten genom mitt fönster innan jag går och lägger mig i min Bodepyjamas.

I Sveriges totalt köpta modelandskap med samarbeten och advertorials, Instagramkonton med stilguider av lillgamla pojkar som fortfarande tycker det är nyheter med frack, kavaj och fluga samt flickor med få kläder och många följare tornar det nu upp en bild av vår totala okunskap och likriktning. Inte bara inför Emily Bode, utan inför en värld utanför det omedelbart kommersiella och på ett säljmöte pitch-bara. Casey-Casey, Nest of Manure och till och med Kiko Kostadinov är ytterligare exempel på för svenskar blinda fläckar.

Sverige är inget modeland. Sverige är ett stelopererat leende, ett influencerland där man skriver och verkar enkom för avans. Där bara Best of Brands, Zalando och H&M får plats bredvid fryst soppa och låneföretag på lättillgängliga plattformar. Och mitt i allt snurrar några förvirrade modejournalister med stora ögon redo att dö för ett erbjudande från en stor kedja. Vilket föder upp en ny läsekrets med leasad Audi, Tigerkostym och våta drömmar om en nyckelring från Louis Vuitton.

Det finns inte längre någon anledning att skrika sig stolt över vare sig svenskt mode eller svensk modejournalistik. Den självgodhet och hybris som präglat alla inblandade i det incestuösa ”Modelandet Sverige” har inte längre något bränsle. Det är slutfestat nu. Allt är köpt och paketerat. Svenskt mode och svensk modebevakning har dött. Och ovanför denna djupt tragiska brottsplats strålar Emily Bodes konst ner för att visa exakt var Bianca, Angelica och Kenza gömt kroppen.

Carl Reinholdtzon Belfrage 16 december

Mörkret påverkar vårt mående – men det finns hjälp att få

Med noll soltimmar i december i stora delar av landet och rådande pandemi kan tillvaron upplevas som tyngre än vanligt. Samtalen till organisationen Minds stödlinjer har under året fördubblats jämfört med förra året. Men för personer som varje år upplever att nedstämdheten kommer tillbaka med mörkret kan den annorlunda vardagen både underlätta och försvåra symtomen.

Nedstämdhet, att ha svårt att känna glädje – eller känna något alls – brist på energi och svårigheter att äta och sova är några tecken på att man kan ha drabbats av en depression.

När symtomen återkommer vid samma tidpunkt varje år räknas depressionen som årstidsbunden och kallas SAD, vilket är en förkortning på engelskans ”seasonal affective disorder”. Vanligast är att depressionen infaller under höst eller vinter för att sedan gå över när ljuset återkommer, men för vissa människor kan depressionen även infalla på våren eller sommaren. Symtomen är desamma som vid en vanlig depression.

– För att det ska räknas som en depression ska symtomen ha hållit i sig i minst två veckor, men ofta betydligt längre än så, säger Rebecca Grudin, legitimerad psykolog och doktorand vid Karolinska institutet.

Att känna sig avtrubbad och likgiltig i stort sett hela tiden är andra vanliga tecken. Barn och unga behöver inte vara nedstämda utan kan i stället vara lättirriterade. Andra symtom är depressiva tankar.

– Att känna sig dålig, värdelös, ha skuldkänslor, svårt att tänka och fatta beslut är sådana saker, säger Rebecca Grudin.

Det finns även ytterligare en faktor som kan vara en desto större utmaning när människor uppmanas att bara träffa få personer.

– Ensamhet är farligt och är ett stort problem för många just nu.

Varför vissa drabbas av årstidsbunden depression är inte fastställt. Det är däremot lättare att förklara den trötthet som kan infinna sig under den mörkaste delen

av året. Det beror på en sensor i hjärnan – tallkottkörteln – som sitter bakom ögonen.

– Den reagerar på mörker och ökar produktionen av sömnhormonet melatonin, som säger till oss att vi behöver sova. Hur vi reagerar på mörker skiljer sig åt från person till person. Olika personer är olika känsliga för mörker. Vi reagerar olika på samma sak. Det är så med människor, säger Rebecca Grudin.

För att skydda sig mot depression är goda vanor och rutiner viktigt. Även om det kan ta emot är det viktigt att försöka komma ut och röra på sig varje dag, säger Rebecca Grudin.

– Se det som tandborstning. Och försök komma ut när det är ljust ute, både för att förhindra depression och när man är deprimerad.

Det är också bra att försöka hålla i goda sovvanor och undvika att sova för mycket eller för lite. Försök att gå och lägg dig och gå upp samma tid varje dag. Ett annat tips är att försöka umgås med andra på ett smittsäkert sätt.

– Fråga om grannen vill hänga med på promenad. Planera in stående träffar så man drar med varandra ut.

Alkohol och droger gör oss mer sårbara och kan därför vara bra att undvika. Men att helt utesluta ett glas vin med vännerna då och då är inte nödvändigtvis positivt.

– När livet känns tungt och det saknas andra glädjeämnen kan det bli ett glas för mycket, men sluta inte med allt som är kul. Det är viktigt att fortsätta göra sådant som normalt sett ger glädje och energi.

Rebecca Grudins sista råd är acceptans.

– Man behöver inte gilla läget men man kan försöka köpa läget. Det kanske är okej just nu att inte ha lika mycket ork och lust som vanligt, och att inte prestera på topp. Det kanske får vara okej.

Om man känner igen sig i kriterierna för depression och det börjar bli svårt att klara av vardagen kan det vara dags att söka hjälp. Det kan exempelvis vara när det blir svårt att sköta vardagssysslor, vara en närvarande förälder eller sköta sitt jobb.

– Då tycker jag man ska ta kontakt med vården för att få en professionell bedömning. Det kan vara jättesvårt att ta sig ur en depression på egen hand.

Det kan också vara läge att kontakta vårdcentralen om sådant man annars gör med lätthet blir en stor ansträngning.

– Det kanske går att sköta skola och jobb men efteråt är man helt slut. Om det saknas energi över till annat är det fritiden som drabbas, då kan det vara bra att diskutera med någon om man behöver hjälp.

Hur pandemin påverkar den psykiska hälsan tror Rebecca Grudin beror på hur ens livssituation ser ut och vilka övriga skyddsfaktorer som finns. Personer med en stabil tillvaro som har kvar sitt jobb och som lever med andra kan klara det bra, tror hon.

– Det kanske till och med blir lättare, man får mer tid med familj och vänner och kanske kan vara ute mer på dagen och därmed får större flexibilitet.

För andra kan däremot pandemin ha gjort vardagen svårare.

– Den kan ha inneburit jättemycket stress och ekonomisk oro eller arbetslöshet. Lever man ensam saknas dessutom den naturliga sociala stimulansen som det innebär att ha ett jobb.

Många arbetar hemifrån, går det att utnyttja den möjligheten på något sätt?

– Den som bestämmer över sin egen tid kan försöka planera in utomhusaktiviteter med människor i sin omgivning. Det kanske finns vänner, grannar eller en partner som man kan promenera med för att få lite dagsljus. Som chef är det bra att uppmuntra till sådana aktiviteter.

– Sedan är det en möjlig fördel att den tid det tar att pendla kan läggas på familj, vänner och annan återhämtning, tillägger Rebecca Grudin.

Hon tipsar också om att uppmärksamma sina egna tidiga varningstecken på att man börjar ”gå ned sig lite”. Det kan exempelvis vara att man ställer in saker, börjar äta sämre mat och tröstäter eller känner mindre lust på jobbet, om man har ett jobb.

– Dels kan man då bekräfta sig själv – det är jobbigt och det brukar gå över. Det gör också att man kan se till att planera in att man rör på sig, går och lägger sig i tid, kommer upp i tid och bokar in träffar med andra, säger hon.

Helst ska man umgås med fler än bara den närmaste familjen, säger Rebecca Grudin.

– Man nöter mycket på varandra just nu och behöver inspiration från andra relationer. Försök ses utomhus på behörigt avstånd.

Organisationen Mind har ett flertal stödlinjer för personer som behöver någon att prata med, bland

annat självmordslinjen. Karin Schultz, generalsekreterare för Mind, säger att organisationen ett vanligt år ser ett mönster: under maj går samtalen ned men ökar igen under sommaren. Nyårshelgen är den tid på året som självmordstalen är som högst, berättar Karin Schultz, och förklarar vad det kan bero på:

– Alkohol är en faktor, det ökar impulsiviteten.

En annan förklaring kan vara att nyår är en tid då man lyfter blicken, reflekterar över hur året man lämnar varit och funderar över vad man har att se fram emot nästa år, säger hon.

– Finns det inget att se fram emot, eller om svårigheterna känns alltför tunga att bära, kan det bli en tuff tid.

Organisationen har sett mer än en fördubbling i antalet samtal under året. Under 2019 tog Mind emot 37 000 samtal, i år är prognosen att det blir 75 000 när året är slut. I stort sett handlar samtalen om samma sorts problematik under pandemin som innan; ensamhet, nedstämdhet, oro och ångest. Men på Äldrelinjen har allvarlighetsgraden ökat och fler uttrycker självmordstankar än tidigare.

Många lider även av ensamhet och nedstämdhet och känner en hopplöshet inför sin situation.

– Pandemin utlöser en ny sorts stress. Vid många svåra situationer har vi varit med om liknande händelser eller hört om någon annan som varit det. I det här fallet räcker våra erfarenheter inte till. Det gör att situationen kan upplevas som stressande, hotfull och oviss. Vi vet inte hur den ska utvecklas och hur länge det ska pågå, säger Karin Schultz.

Ungefär 70 procent av de som hör av sig till självmordslinjer är kvinnor, samtidigt som 70 procent av självmorden begås av män.

– Det är en utmaning att nå männen. Män vänder sig till vården för fysiska besvär, då måste vården fånga upp dem där genom att ställa rätt typ av frågor för att fånga upp deras psykiska hälsa.

Utöver rörelse och att se till att vara utomhus när det är ljust uppmuntras personer som ringer till Minds stödlinjer att söka kontakt.

– Fundera över vilka du kan vända dig till. Det är viktigt att inte sitta ensam med sina tankar.

Det hjälper även att sätta ord på hur man känner. När övriga kontaktytor saknas kan samtalet ha en läkande kraft, säger hon.

– Det är bra att man får känna sig viktig, många har tappat den känslan och känner att deras liv är värdelöst, att de inte har något värde för någon annan.

Pandemin har inneburit särskilda utmaningar.

– Det gäller att inse att det är fysisk isolering, inte social isolering som uppmuntras. När det gäller det sociala behöver vi vara extra kreativa.

Att ta hand om hälsa och kropp är viktiga faktorer för att hålla det psykiska måendet i schack. Om man inte orkar gå ut och om man äter och sover dåligt blir man snabbt sämre. Karin Schultz säger att hemarbetet kan ge mer frihet och gör att det går att planera sin dag annorlunda.

– Kanske går det att komma överens inom arbetsgruppen att börja tidigare på morgonen för att kunna ha en två timmars lunch? Det gör det möjligt att komma ut och ta en promenad i dagsljus. Det är inte bara viktigt nu, utan alla år under den mörka perioden. Det är också viktigt att se till att tända lampor, så man inte bara går runt i mysbelysning.

Ida Yttergren ida.yttergren@dn.se

Hit kan du vända dig för att få hjälp.

Jourhavande medmänniska

För dig som söker medmänskligt stöd på natten.

Telefon: 08-702 16 80

Mer information på *jourhavande-medmänniska.se*

Jourhavande präst

Öppen för alla som behöver medmänskligt stöd på natten.

Ring 112 och be att få tala med jourhavande präst.

Det går också att mejla eller chatta.

Mer information finns på *svenskakyrkan.se/jourhavandeprast*

Mind självmordslinjen

Du som känner att du inte vill leva längre eller har någon närstående du är orolig för kan ringa eller chatta anonymt.

Telefon: 901 01

Mer information finns på *mind.se*

BRIS

Barnens rätt i samhället, stödjer barn som far illa. Du kan ringa, mejla eller chatta. För barn och ungdomar upp till 18 år.

Telefon: 116 111

Mer information finns på *bris.se*

Föräldratelefonen

För föräldrar eller andra vuxna som är oroliga för barn eller ungdomar i sin närhet.

Telefon: 020-85 20 00

Mer information finns på *mind.se*

Om det är akut: Kontakta en psykiatrisk akutmottagning eller ring 112 om du mår så dåligt att det känns outhärdligt, eller om du har allvarliga självmordstankar eller självmordsplaner.

7 tips för att minska risken för depression.

1. Rör på dig regelbundet. Fysisk aktivitet lugnar hjärnan och hjälper mot depression. Hur mycket aktivitet som behövs varierar mellan olika personer, men 30 minuter per dag rekommenderas.

2. Vistas utomhus. Ta en promenad eller cykeltur i dagsljus.

3. Sänk kraven både privat och på jobbet. Ibland kan det vara bra att förklara för arbetsgivaren att du inte kan prestera på topp.

4. Försök hitta sätt att varva ned, exempelvis genom att ta en promenad i naturen. Musik, en podcast eller ljudbok kan vara ett bra sätt att komma bort från negativa tankar.

5. Gör lustfyllda saker, även om du inte känner för det. Effekten kan komma först senare.

6. Hjälp någon annan. Det kan betyda mycket både för en själv och för andra.

7. Prata med en närstående, en psykolog eller en terapeut. Via en vårdcentral kan du få hjälp om du behöver någon att prata med.

Källa: 1177 Vårdguiden 16 december

Politiker kommer inte vilja professionalisera äldreomsorgen

Coronakommissionens första delbetänkande underkänner inte bara Sveriges strategi. Den sågar skoningslöst äldreomsorgen, som beskrivs som resursmässigt eftersatt med en yrkeskår som värderas för lågt.

Om kvaliteten ska höjas måste antalet anställda bli fler, arbetsförhållandena förbättras och kompetensen öka, enligt kommissionen. Det senare handlar om att ha en sjuksköterska på plats dygnet runt på varje äldreboende, låta kommuner anställa läkare och vidareutbilda många av dem som saknar undersköterskeutbildning, vilket är fyra av tio.

Ställd mot väggen sa socialminister Lena Hallengren (S) att regeringen är beredd att göra de satsningar som krävs.

Det tror jag först när jag ser dem. Och det gäller äldreomsorgsutspel inte bara från Socialdemokraterna, utan från samtliga partier.

För som kommissionen påpekar har de strukturella bristerna varit välkända länge. Trots det har inget hänt, oavsett färg på regering, vilket sannolikt beror på två saker.

Den första är att det inte är staten, utan 290 kommuner, som ansvarar för äldreomsorgen, som dessutom utförs av flera privata aktörer. Det gör situationen svårstyrd och ett riksdagsbeslut som inte når fram till vart och ett av hemtjänstföretagen och de särskilda boendena är inte mycket värt.

Den andra är att det är dyrt. I dag går drygt 18 procent av kommunernas budget till äldreomsorgen. Lägg till att antalet som är 80 år och äldre väntas öka från 500 000 till 1 miljon 2045.

Det innebär att det kommer att krävas stora tillskott bara för att bibehålla dagens undermåliga kvalitet. Om man därutöver ska höja ambitionsnivån med ökad personaltäthet och införa utbildningskrav samt göra omsorgsyrkena mer attraktiva – då förutsätter det troligtvis utbildningssatsningar och lönehöjningar i en storleksordning som vi tidigare aldrig har sett. Samma sak gäller om den medicinska kompetensen ska förbättras, eftersom geriatrik ofta har låg status bland läkar- och sjuksköterskestudenter.

Inget av det här betyder att det inte är värt att försöka höja ambitionsnivån. Däremot bör riksdagspartierna inte lova någonting som de inte är beredda att finansiera – och här räcker det inte med en äldreomsorgsmiljard ena året och en dubblering under nästa. Det som krävs är en bred uppgörelse om att inleda en professionalisering, vilket förutsätter att äldreomsorgen prioriteras under flera decennier i budgetförhandlingarna.

Ni får ursäkta om jag låter pessimistisk: Men jag är tveksam till att det kommer att hända.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se 17 december

Snart levereras vaccin – men kostnaden är fortfarande hemlig

Den snabba processen för att göra covidvaccin tillgängligt för EU-medborgarna beskrivs som en framgångssaga. Men hur mycket doserna kostat och vilka skyldigheter framställarna har om något går fel är fortfarande hemligt. Kraven på transparens i avtalen växer nu från flera håll.

– Trovärdigheten naggas i kanten, säger Ulrik Åshuvud, ordförande för Transparency international Sverige.

Ett vaccin mot covid-19 kan enligt Sveriges vaccinsamordnare skeppas ut till EU:s medlemsländer redan vid jul, mindre än ett år efter att första sjukdomsfallet bekräftades inom unionen och tidigare än EU räknat med. Framställning och inköp av vaccin har aldrig gått snabbare och förfarandet beskrivs som en framgångssaga.

– Jag vill verkligen sända budskapet att processen som helhet är bra. Vi har ställt frågor till hälsokommissionären om hur man säkrar jämlik fördelning av vaccinet, att de vaccin vi får är effektiva och att de är säkra. Och den stora berättelsen är att man gjort ett gediget arbete, säger EU-parlamentarikern Jytte Guteland (S).

Det som däremot varken Jytte Guteland eller någon annan i EU-parlamentet kan kommentera är hur väl Europeiska kommissionen förhandlat fram gynnsamma avtal med vaccinföretagen. Avtalen i sin helhet, inklusive hur mycket man har betalat för varje dos, är hemliga.

EU-parlamentets uppgift är att granska hur kommissionen förvaltar EU:s budget. En rad parlamentariker, inklusive Jytte Guteland, har krävt att kommissionen offentliggör produktionskostnader för vaccinen samt vilket pris EU betalar, var vaccinen produceras och vem som bär ansvaret om det skulle uppstå skador hos vaccinerade.

– Om man ska titta på nackdelarna i processen har vi tagit upp att vi vill se en ökad öppenhet i hur avtalen ser ut. Vi vet att företagen tycker att prisfrågor är känsliga och att det kanske inte främst är kommissionen som är emot. Men det är viktigt med

öppna böcker för medborgarna bör få veta hur det ser ut, säger Jytte Guteland.

Under de senaste veckorna har olika uppgifter cirkulerat om vad avtalen innehåller. Frågor har väckts om kommissionen kan ha betalat för mycket för vaccinet, givet att EU bidragit med stora summor för forskning och framställning. Rykten har också uppstått om att olika medlemsländer får betala olika mycket för sina doser och att företagen har avskrivits från ansvar vid potentiella framtida problem med vaccinen.

Jytte Guteland har tidigare sagt att hon och hennes kollegor ser allvarligt på uppgiften om att avtalet kan innehålla ett undantag från ansvarsutkrävande för företagen, bland annat i Sveriges Radio. Till DN vill hon inte kommentera frågan specifikt, eftersom hon inte vet om det stämmer.

– Vi har ju inte fått läsa avtalet. Men det pågår en diskussion om avvägningen mellan att företagen ska ha goda förutsättningar för att våga ta riskerna som en sådan här framställning innebär, samtidigt som vi inte ska göra avkall på vilket ansvar ett företag rimligtvis ska ta. EU som stor aktör måste vara starkt i den frågan, säger hon och fortsätter:

– Jag tror det kan vara en bra drivkraft om man, när man förhandlar, vet att det kommer att visa sig hur väl man har lyckats för att det blir öppet efter förhandlingen.

Historiskt har upphandlingsavtal för medicin och vaccin varit slutna i EU.

I det här fallet finns det inga regler vare sig för hur EU-kommissionen bör agera under förhandlingarna eller hur transparent den ska vara med resultatet, förklarar Ulrik Åshuvud, ordförande för Transparency international Sverige.

– Man får vara ödmjuk för arbetet som sker. Det här är en situation som EU aldrig tidigare har ställts inför, det innebär dock inte att man inte kan ha transparens. Relativt få lär ha något emot att lägga stora pengar på fungerande vaccin, men medborgare har rätt att veta hur offentliga medel har använts, säger han till DN.

EU:s köp av covid-19-vaccin kan inte kallas en upphandling, menar Ulrik Åshuvud. I det här fallet har EU-kommissionen snarare tingat en produkt som man inte visste exakt vad den var.

– Det här är mer ett race till toppen än en upphandling. Då blir transparensen kring processen

och belopp som avsatts särskilt betydelsefulla. Insynen behöver inte nödvändigtvis finnas under pågående förhandlingar, däremot ska man redovisa hur man nådde fram till resultatet och till vilket pris. Transparens, särskilt i svåra och komplexa skeenden, ger trovärdighet och skapar tillit. Det ger också underlag till både beröm och ansvarsutkrävande, säger Ulrik Åshuvud.

Risken för korruption och oegentligheter ökar genom att processen är oreglerad och behöver gå snabbt, menar Ulrik Åshuvud. Det blir till exempel lättare att missa möjliga intressekonflikter.

I en unik krissituation kan det till viss del vara förklarligt att viktiga aspekter, så som transparens, glöms bort i processen, men det kan rättas till i efterhand. En icke transparent process kan i förlängningen skada allmänhetens tilltro till vaccinets legitimitet och säkerhet, menar Ulrik Åshuvud.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se 17 december

17 december

V föreslår miljarder till fasta jobb i äldreomsorgen

Vänsterpartiet lägger på torsdagen fram ett förslag i riksdagen om en miljardsatsning på äldreomsorgen. Pengarna ska användas för att omvandla timanställningar till fasta jobb. Partiledaren Nooshi Dadgostar hoppas att fler partier ansluter.

– Nu krävs det att vi prioriterar de äldre, säger hon.

Coronakommissionen kom i tisdags med sitt delbetänkande om äldreomsorgen, där en lång rad brister pekas ut. Inte minst siktar kommissionen in sig på den höga andelen tillfälliga anställningar, som lett till lägre kompetens och för många olika kontakter mellan brukare och personal. Facit: omfattande smittspridning på boendena och förskräckande höga dödstal.

Vänsterpartiet vill agera direkt och kommer därför att väcka ett initiativ i riksdagens finansutskott på torsdagen. V-förslaget handlar om 12 miljarder kronor över tre år i ett riktat statsbidrag till kommunerna för satsningar på personalen.

– Coronakommissionen pekar på att var fjärde person i äldreomsorgen är timanställd. Det gör att de får springa runt på väldigt många boenden. De har svårt att sjukskriva sig och kontinuiteten i verksamheten tar skada, säger partiledaren Nooshi Dadgostar.

Pengarna ska betalas ut efter hand, med 3 miljarder kronor första året och sedan 4 respektive 5 miljarder. Hur mycket pengar varje kommun får beror på hur många tillfälliga anställningar de har omvandlat till fasta jobb. Hur långt pengarna räcker för att få bort springvikariaten har Vänsterpartiet inga beräkningar på.

– Satsningen behöver vara långsiktig. Vi behöver en generell upprustning av äldreomsorgen, vi kan inte gå tillbaka till som det var före pandemin, säger Nooshi Dadgostar.

Kristdemokraterna lade i våras fram ett förslag som också handlade om öronmärkta pengar för fler fasta anställningar. KD-ledaren Ebba Busch lyfte fram det igen på en pressträff på onsdagen.

– Nu har vi krislägen och stabslägen och nödlägen långt utöver vad som är rimligt att begära av personalen i vården och omsorgen. Det här förslaget borde ha genomförts redan före sommaren men det är fortfarande relevant, sade Ebba Busch.

Nooshi Dadgostar tror och hoppas att V kan få med sig en riksdagsmajoritet.

– Jag har höga förhoppningar om att alla partier gör en självrannsakan efter den här rapporten och förstår att det här är en skandal. Det är de äldre som har fått betala priset för pandemin. Vi behöver göra något nu.

Vänsterpartiet hade ett budgetsamarbete med regeringen Löfven 2014 till 2018. Varför blev inte äldreomsorgen bättre under de åren?

– Jag tycker att alla partier ska gå tillbaka till sig själva och fundera på varför det i så många år har gjorts nedskärningar i äldreomsorgen. Jag önskar att det vi får ut av det här inte är billiga politiska poänger utan i stället en rejält förbättrad äldreomsorg, säger Nooshi Dadgostar.

I den budget som regeringen lagt fram för 2021 finns både kraftigt höjda generella statsbidrag till kommuner och regioner och en särskild miljardsatsning på äldreomsorgen. Otillräckligt, anser V vars nya förslag är pengar utöver detta.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Krisplanen tog höjd för andra våg – ändå lättades restriktionerna

Regeringskansliets krisplanering från september tog höjd för en andra våg som skulle nå sin topp i början av december.

Ändå lättade regeringen och Folkhälsomyndigheten på flera restriktioner i oktober.

52 döda en dag i början av december. Siffran kommer från regeringskansliets planeringsunderlag inför hösten och är en beräkning av hur många som skulle kunna dö dagligen om Sverige skulle drabbas av en andra våg. Rapporten togs fram av tjänstemännen på regeringskansliet i september, under ledning av krissamordnare Elisabeth Backteman, för att hantera pandemin.

I underlaget redogörs för vilka konsekvenser två eller tre olika scenarier av smittspridning – utplaning, en

andra våg eller klustersmitta – skulle kunna få för samhället.

När dokumentet skrevs i höstas bedömde tjänstemännen att vissa restriktioner behövde finnas kvar året ut om smittspridningen skulle fortsätta plana ut efter sommaren. ”Detta gäller framför allt riskgrupper och i hög grad den äldre delen av befolkningen”, står det.

Ändå valde regeringen att häva det nationella besöksförbudet för landets äldreboenden den 1 oktober och några veckor senare, den 22 oktober, lättade regeringen på publikrestriktionerna. Samtidigt strök Folkhälsomyndigheten de särskilda restriktionerna för personer över 70 år.

Socialminister Lena Hallengren (S) har avböjt en telefonintervju och har valt att svara skriftligt på DN:s frågor.

Varför beslutade regeringen att lätta på två olika restriktioner, besöksförbudet på äldreboenden från 1 oktober samt publikbegränsningen den 22 oktober?

”Den 1 oktober såg situationen bättre ut, både för att smittspridningen gått ned och för att äldreomsorgen hunnit vidta åtgärder. Då fanns inte längre skäl att begränsa äldres och anhörigas möjligheter till besök på samma sätt. Man får aldrig glömma att det handlar om mycket långtgående inskränkningar i äldres möjligheter att ta emot besök i sitt eget hem. Den 21 november trädde sedan Folkhälsomyndighetens möjlighet att fatta beslut om lokala besöksförbud i kraft”, skriver Hallengren.

Den 22 oktober beslutade också Folkhälsomyndigheten att lätta på begränsningarna för 70 plus. Delade regeringen myndighetens bedömning då? Och nu?

”Innebörden av Folkhälsomyndighetens nya råd var att samma regler därefter skulle gälla för alla. De tidigare gällande råden hade varit viktiga men samtidigt inneburit stora påfrestningar för många äldre. Det är väl känt att isolering och ensamhet påverkar psykisk och kroppslig hälsa negativt. Jag tycker att det är bra att myndigheten anpassar sina råd och rekommendationer efter utvecklingen.”

Justitiedepartementet, som hanterar publikrestriktionerna, uppger att oktoberbeslutet om att införa publiklättnader fattades i dialog med Folkhälsomyndigheten men att läget sedan ändrades snabbt och att regeringen därför sänkte gränsen för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar till max åtta personer från den 24 november.

Krissamordnaren Elisabeth Backteman har tidigare betonat att regeringskansliets olika scenarier inte ska tolkas som några prognoser av hur det kommer att bli, utan att som en del av krishanteringen för att planera för det värsta.

Hur många som faktiskt avled i covid-19 i början av december är för tidigt att säga, eftersom siffrorna släpar efter men både regeringen och Folkhälsomyndigheten har bekräftat att vi befinner oss i en andra våg. Den senaste veckomedelsiffran för antal döda är enligt myndigheten 56 personer per dag, för perioden 20–26 november – en siffra som enligt myndigheten troligtvis har ökat sedan dess.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Tre scenarier

Regeringskansliet upprättade i våras ett planeringsunderlag för vilka konsekvenser coronaviruset kan få för samhället på kort och lång sikt och hur dessa kan hanteras. Det bygger på analyser från samtliga tio departement och uppdateras löpande i takt med hur smittspridningen utvecklas.

Analysen för hösten sträcker sig fram till årsskiftet och upprättades i september. Det bygger på tre olika fiktiva scenarier: utplaning, en andra våg och klustersmitta. Dokumentet beskriver hur en rad olika områden som till exempel sjukvård, ekonomi, arbetsmarknad, utbildning, försvar och säkerhet påverkas av olika smittspridningsscenarier. 17 december

WHO uppmanar familjer att bära munskydd under julen

Världen. Världshälsoorganisationen WHO varnar för fortsatt kraftig smittspridning under det nya årets första månader. Nu uppmanas familjer att bära munskydd under årets julfiranden.

”Vi måste jobba tillsammans om vi ska lyckas att förebygga det”, skriver WHO i ett uttalande. Det kanske känns märkligt att ha munskydd tillsammans med sina familjemedlemmar, fortsätter WHO.

”Men att göra det bidrar signifikant till att säkerställa att alla förblir välbehållna”.

TT-AFP 17 dec

Masstester bland unga danskar ska dämpa smittspridning inför jul

Köpenhamn. Antalet covidsjuka i Danmark har ökat dramatiskt de senaste veckorna. Många av de som smittas är unga storstadsbor. Nu försöker regeringen dämpa spridningen med en riktad kampanj till landets 15–25-åringar, samtidigt som nästan hela samhället stängs under jul- och nyårshelgerna.

Kön mellan byggnaderna på Köpenhamns universitets campusområde är flera hundra meter lång. För den som inte vet vart den leder räcker det att läsa de gula reklamskyltarna längs trottoaren:

”Testcenter. Kom in. Här kan du få det avklarat meddetsamma.”

23-åriga studenten Johanne Koppelhus är en av alla tålmodiga köande till det mobila testcentret som rullade in på universitetsområdet för några dagar sedan.

Hon har testat sig för covid-19 en gång tidigare, och nu har Danmarks regering uppmanat henne att göra det igen.

– Jag hade tänkt testa mig ändå eftersom jag ska fira jul med min bror och min pappa – båda lider av kroniska sjukdomar och är i riskgrupp så jag vill veta att jag är frisk innan jag träffar dem, säger hon.

När Danmarks hälsominister Magnus Heunicke (S) kallade till presskonferens i början av december riktades budskapet framför allt till landets 15–25-åringar och särskilt till dem som bor i någon av de sjutton kommunerna i huvudstadsområdet, där smittspridningen under lång tid har varit som störst.

– Jag vet att det är en svår tid. Man saknar vänner och fester. Men det är helt avgörande att vi håller ihop och biter ihop just nu. Inte minst eftersom ett vaccin står för dörren, sade Magnus Heunicke och berättade att regeringen avsatt extrapersonal och lånat in testbilar från andra regioner så att alla unga i de berörda kommunerna kan gå och testa sig före jul – och på så vis undvika att föra med sig coronasmittan hem till julfirandet med mor- och farföräldrarna.

Vid tiden för hälsoministerns presskonferens stod unga Köpenhamnsbor för 26 procent av alla nya covidsmittade i huvudstadsområdet. Nu, en bit in i julmånaden, är andelen uppe i drygt 40 procent. På bara en vecka har två tusen barn och unga i Köpenhamn insjuknat i covid-19, rapporterar tidningen Politiken.

Johanne Koppelhus, studenten i testkön på universitetsområdet, tror att unga inte respekterar coronavirusets risker i samma utsträckning som äldre.

– Det handlar framför allt om gymnasiestudenterna, det här viruset är inget som skrämmer dem. De går på privata fester och samlas långt över förbudet att samlas fler än tio personer, och så blir de sjuka.

Hon tycker samtidigt att samhället har misslyckats med att kommunicera viktig information om smittan till landets unga.

– Myndigheterna interagerar bara genom etablerade medier, inte i sociala medier där ungdomarna finns. Hade de satsat på rätt kanaler tror jag att fler samhällsgrupper och i synnerhet unga, hade varit mer medvetna om riskerna, säger hon.

Det finns konkreta exempel som antyder att Johanne Koppelhus kan ha rätt när hon säger att budskapet inte har nått fram.

Bara dagar efter att regeringen lanserat sin satsning på att få unga storstadsbor att testa sig rapporterar flera danska medier om en så kallad ”piratfest” som ägde rum den 6 december, mitt på Rådhuspladsen inne i Köpenhamn. Omkring hundra ungdomar, varav två utklädda till jultomtar och med en musikanläggning, upptäcktes då de bland annat dansade runt en julgran, mitt framför ögonen på en handfallen polispatrull.

Förstärkning kallades till platsen och tjugo personer bötfälldes med 2 500 danska kronor för överträdelse av förbudet att samlas fler än tio personer.

Filosofistudenterna Andreas Barge och Tobias Odegaard skakar på sina huvuden när DN för den olovliga festen på tal. De har hört talas om många sådana tillställningar men aldrig varit i närheten av någon själva, säger de.

Nu står de i kö för att testa sig för covid-19, trots att de inte har några symtom, precis i enlighet med regeringens nya rekommendationer.

– Jag tycker att regeringens satsning är jättebra, smittan sprider sig mest bland de unga invånarna, det är de som är ute och rör på sig, kanske också de som är mest frustrerade över att inte kunna leva livet som vanligt – och därför överträder reglerna, säger Andreas Barge.

Tobias Odegaard tänker testa sig fler gånger fram till jul.

– Blir svaret negativt den här gången så gör jag det igen. Jag vill vara helt säker på att jag inte smittar min familj, säger han.

Sedan i går är restauranger, gym, barer och kulturinstitutioner stängda i hela landet, medan skolelever från årskurs 5 har skickats hem för distansundervisning. Sent på onsdagseftermiddagen kom statsminister Mette Frederiksen med ytterligare restriktioner: Alla butiker och gallerior stängs under hela julhelgen. Enskilda butiker stängs från och med midnatt natten mot juldagen medan galleriorna stängs redan på torsdagen. De nya restriktionerna pågår till den 3 januari.

– Situationen är allvarlig och jag är djupt bekymrad och mellan den 25 december och 3 januari kommer Danmark i praktiken att vara stängt, sade statsminister Mette Frederiksen.

På onsdagen rapporterades 3 692 nya fall av bekräftad covid-19 i landet, vilket är omkring 1 500 fler än för

bara en vecka sedan. Värst är läget i Köpenhamn som förra veckan hade 396 smittade per 100 000 invånare – nu är siffran uppe i 847,3.

Hanna Grosshög

riksnatverket@dn.se 17 december

”Stockholm utmärker sig med mycket smitta på äldreboendena”

Sverige sticker ut bland de nordiska länderna när det gäller andelen avlidna på särskilda boenden. Och bland landets regioner sticker Stockholm ut. Det säger Marta Szebehely, professor i socialt arbete, som gjort en internationell jämförelse på coronakommissionens uppdrag.

– Äldreomsorgen i Sverige var sämre rustad för att klara en pandemi, säger Szebehely.

Den 14 mars skriver chefsläkaren i Region Stockholm till länets kommuner om nya riktlinjer för kommunala omsorgsverksamheter.

Dagarna innan hade Folkhälsomyndigheten och Smittskydd Stockholm konstaterat tecken på samhällspridning, vilket föranledde nya rutiner för att skydda de äldre.

Provtagningen skulle nu inriktas till personer på sjukhus, och till äldre i särskilda boenden. Men personal med symtom skulle inte testas, utan gå hem från jobbet. Det var inte heller självklart att boende med symtom skulle testas – avgörandet skulle göras av ansvarig läkare.

Riktlinjerna avvek därmed från myndigheternas rekommendationer. Som orsak angavs det ”lokala epidemiologiska läget”. Vid tidpunkten hade regionen 341 konstaterade fall.

– Jag tyckte att det var anmärkningsvärt, att provtagning av boende med symtom inte var en självklarhet, i strid med Folkhälsomyndighetens riktlinjer. Det var ett avsteg från rekommendationerna –som också markerades, säger Marta Szebehely, och lyfter att Folkhälsomyndigheten uppgav att boende och personal inom äldreomsorgen borde prioriteras för testning.

Snabbt letade sig smittan in på en majoritet av länets äldreboenden. När pandemin gått in i sin andra våg konstaterar Szebehely att Stockholm, där nu nära 9 procent av de äldre på äldreboenden avlidit i covid-19, utmärker sig – även i Sverige, där motsvarande siffra är 4 procent.

– Stockholm fick mycket smitta runt sportlovet, men utmärker sig även genom att man fick mycket smitta inne på äldreboendena, och en hög andel döda där. Man ska inte utesluta att om smittan väl hittat in på ett äldreboende så kommer den också att hitta ut därifrån så man även får en spridning i samhället.

I en internationell jämförelse har äldreomsorgen drabbats hårt av pandemin, och här hamnar Sverige på ett genomsnitt – cirka 46 procent av samtliga som avlidit med eller av covid-19 har bott i äldreboende.

Spridningen av covid-19 var till en början likartad i de nordiska grannländerna, då det hundrade smittade fallet konstaterades i vart och ett av de fyra länderna med några dagars mellanrum, mellan den 6 mars i Norge och den 12 mars i Finland, och de första dödsfallen inträffade kort därefter.

Men länderna agerade olika. När det gällde att vidta åtgärder som restriktioner, informationskampanjer och strategier för testning, så agerade Sverige långsammare och mindre kraftfullt, enligt rapporten. Grannländerna var också snabbare i att uppmärksamma äldreomsorgen i information från myndigheterna.

– Redan innan pandemin bröt ut skickade finska och norska myndigheter ut varningssignaler till regioner och kommuner så att de inte skulle glömma äldreomsorgen.

Danmark utmärker sig genom testning på bred front, och är det enda land i Norden som redovisar hur stor del av personalen som testats.

– Har man fått in smittan så måste man testa alla regelbundet, på grund av asymtomatisk smitta och då äldre dementa inte kan uttrycka sig.

Att jämföra smittspridningen utöver dödstalen är svårt – då alla nordiska länder saknar offentliga data över hur olika äldreboenden drabbats av smitta och död. En allvarlig kunskapslucka, enligt Szebehely.

– I Sverige är uppgifterna inte offentliga, men det måste de ju bli –hur ska vi annars kunna lära oss av det här?

Länderna skiljer sig också åt när det gäller bemanningen i äldreomsorgen, där Norge sticker ut med en hög andel sjuksköterskor, och Sverige med den högsta andelen timavlönade befinner sig i den andra delen av skalan.

Sverige utmärker sig också genom att i hög grad ha anammat new public management, och infört styrmodeller från näringslivet i offentlig sektor, vilket lyfts som förklaring till att beredskapslager rationaliserats bort och ersatts av just-in-time-leveranser och även präglat utvecklingsarbetet.

– Utvecklingen har varit tydlig i Sverige jämfört med grannländerna. Man har inte haft så mycket skyddsutrustning eller testningsmöjligheter för att man räknat med att köpa in det. Man har även litat på att konkurrens ska driva kvalitet. I Norge har man bedrivit kvalitetsutveckling på annat sätt.

Marta Szebehely instämmer med coronakommissionen i att den allmänna smittspridningen varit avgörande för hur hårt smittan drabbat även äldreomsorgen.

När pandemin nu gått in i sin andra våg, utgör de döda på äldreboenden till och med en högre andel av samtliga coviddöda jämfört med i våras, i Sverige just nu 55 procent.

– Det kan ju bero på att man blivit bättre på att behandla dem som befinner sig utanför. Tyvärr utesluter jag inte fler dödsfall på äldreboenden. Det är sköra människor och det är en otäck sjukdom.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

FAKTA. DÖDSFALL I COVID-19

Avlidna i särskilt boende, andel av samtliga avlidna i/ med covid-19 i respektive land:

Sverige: 46 procent

Danmark: 34 procent

Finland: 42 procent

Norge: 58 procent

Andel avlidna med covid-19 av samtliga äldre som bor i äldreboenden, sedan pandemins början:

Sverige: 3,3 procent

Danmark: 0,6 procent

Finland: 0,3 procent

Norge: 0,4 procent

Källa: Coronakommissionen ”Internationella erfarenheter av covid-19 i äldreboende”

Döda i covid-19 i hela befolkningen:

Sverige: 7667 (757/miljon invånare)

Danmark: 961 (166/miljon invånare)

Norge: 395(73/miljon invånare)

Finland: 466 (84/miljon invånare)

Källa: Worldometers.info, 14 december... 17 december

All planerad vård ställs in

Sjukvården i Region Stockholm är mycket hårt prövad av den andra covidvågen. Beläggningen inom intensivvården är i nuläget långt över 100 procent, uppger sjukvårdsdirektör Björn Eriksson under en pressträff.

Nu ställer regionen in all planerad vård.

– Vi har ett historiskt högt vårdbehov och ser inga tendenser till att smittspridningen minskar.

När den andra covidvågen svept över landet har sjukvården i Storstockholm pressats till bristningsgränsen. I förra veckan var intensivvårdsplatserna i Region Stockholm fyllda till 99 procent. Under helgen förvärrades situationen. Beläggningen av intensivvårdsplatser var då uppe i smått ofattbara 101 procent – på lördagsmorgonen var 164 av 162 platser belagda.

Björn Eriksson berättade om det allvarliga läget på en digital pressträff på tisdagen.

– Vi har ett historiskt högt vårdbehov. Det här är något vi inte sett i vår tid. Tyvärr stämmer det här väl med de resultat vi ser från smittspridningen. Den fortsätter att öka, säger Björn Eriksson.

– Vi har nu nästan dubbelt så mycket intensivvårdsplatser än vad vi har normalt sett. Vi är långt över 100 procents beläggning på intensiven. Det andra är att vi hela tiden öppnar nya vårdplatser. Vi måste hela tiden se till att det finns lediga vårdplatser och det gör det.

Han menar dock att om man behöver få intensivvård och annan akut vård så ska man få det.

För att hantera det mycket ansträngda läget har regionen gått upp i förstärkningsläge, något som skedde under måndagen.

En avgörande fråga i sammanhanget är bemanningen. För att kunna få fram personal till covidvården för vuxna har barnsjukvården tvingats dra ner, barnoperationer ställs nu in och vårdplatser stängs.

Björn Eriksson säger att just personalfrågan är huvudorsaken till det förhöjda läget.

– Vårdens medarbetare har nu arbetat långa och många pass under de här tio månaderna, säger Björn Eriksson.

– Så här långt in i december ligger vi kvar på mycket stort sjukvårdsbehov och det finns inga tecken på att det kommer att minska. Just nu förbereder vi oss för ett maratonlopp där uthålligheten är helt avgörande.

Björn Eriksson säger att personalen måste få rimlig tid att återhämta sig mellan passen och att alla måste göra för att avlasta akutmottagningarna.

– I våras saknade vi helt kunskaper om viruset. Nu vet vi betydligt mer om hur vi behandlar sjukdomen. Vi har skyddsutrustning och läkemedel och vi har tränat oss på att arbeta effektivt tillsammans. Det vi saknar är vårdutbildade medarbetare.

Björn Eriksson har därför bett hälso- och sjukvårdsnämnden att under tisdagens möte ställa in all planerad vård som inte är akut. Förslaget riktar sig till de privata vårdgivarna i vårdvalet, som uppmanas att skjuta upp all planerad vård som kan vänta.

– Så att vi frigör resurser för den akuta och nödvändiga vården.

Detta ska gälla till den sista januari 2021.

– All vårdutbildad personal i administrativa tjänster ska ställa om och jobba i vården. Vi har även gjort en hemställan till Socialstyrelsen om mer personal att stötta vården.

Andreas Nordström

andreas.nordstrom@dn.se

Linda Hjertén

linda.hjerten@dn.se

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se 17 december

”Alla anställda i äldreomsorgen måste få rätt till heltid”

Coronakommissionens första delbetänkande riktar hård kritik mot äldreomsorgen på flera områden. Brister i regelverket, nackdelar med privata utförare, dålig samverkan, låg bemanning och bristande kompetens är några exempel.

Efter sex års erfarenhet av äldreomsorg kan jag konstatera att de anställda i stort sett alltid gör sitt jobb väldigt bra. Här finns kompetens, omtanke, empati och tålamod – med eller utan munskydd och visir. Men inget är så bra att det inte kan bli bättre.

Äldreomsorg kräver långsiktighet där man ser flera år framåt, baserat på demografi och ekonomi. Jag tror också att det behövs en plan i olika byggstenar.

Möjligen kan planen backas upp av en ny äldreomsorgslag som regeringen inom kort väntas föreslå. Var och en av dessa fem byggstenar kan baseras på goda exempel som finns ute landet.

1. Långsiktighet. Alla måste hålla budget med hjälp av scheman och planering. En långsiktig planering som tar hänsyn till demografin kan ligga till grund för långsiktiga planer för nya boenden och strategier för e-hälsa och välfärdsteknik.

2. Personal. Alla måste ha rätt till heltid och slippa jobba delade turer. Timanställda bör hållas på ett minimum. Arbetsmiljön måste säkras och ge möjlighet till inflytande eller tid för reflektion och dokumentation. Vi måste tillvarata fler som har svenska som andraspråk genom språkombud. Även handledning och kompetensutveckling är viktiga delar samt att säkerställa undersköterskekompetens.

3. Kvalitet. För att höja kvaliteten krävs välfärdsteknik som läkemedelsautomater och digitala signeringslistor. Stora arbetsgrupper bör delas in i mindre grupper på 4-6 medarbetare för att få bättre kontinuitet.

4. Sjukvård. En allt större andel av arbetet på vård- och omsorgsboenden och i hemtjänsten är avancerad sjukvård. Såromläggning och byte av kateter blir allt vanligare. Kompetensen hos sjuksköterskor,

fysioterapeuter och arbetsterapeuter behöver tillvaratas bättre.

5. Guldkant. Det sociala innehållet med fikastunder, promenader och aktiviteter behöver bli större. Ensamhet och psykisk ohälsa måste på alla sätt motverkas. Det handlar också om att stötta anhöriga och samla frivilligkrafter och volontärverksamhet.

Runt om i landet finns många kommuner som är duktiga på mycket. Dessa kommuner kan vara förebilder för att skapa en äldreomsorg som svarar på de åtgärdsförslag som coronakommissionen framför.

Michael Ländin (S), ordförande för omsorgsnämnden i Kalmar kommun. 17 december

”Folkvalda prioriterar yngre före äldre”

När jag blev ledamot av Stockholms kommuns pensionärsråd 2010 bjöd vi in riksdagsmän till en överläggning om äldreomsorgen. En enda ledamot dök upp, den socialdemokratiska riksdagsledamoten Sven Britton. Han berättade att det var omöjligt att få riksdagens övriga ledamöter intresserade för äldrefrågor.

Då styrde en borgerlig regering. Pensionärsorganisationer har sedan dess försökt att i olika sammanhang uppmärksamma riksdagen på frågor som är viktiga för oss äldre. Hit hör inte bara hur de som vistas på särskilda boenden behandlats under pandemin, utan även den så kallade pensionärsskatten och låga pensioner.

Jag tror inte att det blir några stora förändringar efter detta heller. Det ger inga politiska poäng att anställa några sjuksköterskor eller läkare vid äldreboenden. Att bygga idrottsanläggningar och vägar ger däremot politiska poäng.

I slutänden är det fråga om att fördela de skatter som tas in. Vilken riksdagsledamot kommer att stå först i

ledet och begära höjda skatter för att åtgärda de brister som nu visats inom äldreomsorgen?

En viktig fråga har varit om äldre ska ha en skälig eller god levnadsstandard. När den tidigare S-ministern Margareta Winberg presenterade en utredning om en ny socialtjänstlag i somras sade hon att en ändring från skälig till god levnadsstandard skulle bli för dyr, och att en egen lag för äldreomsorgen inte behövs.

Nu är socialminister Lena Hallengren (S) beredd att i varje fall tillsätta en utredning i denna fråga. Det skulle alltså behövas en pandemi för att våra riksdagsledamöter skulle få upp ögonen för de äldres frågor.

Donald Monvall, ordförande i Hässelby-Vällingbys pensionärsråd. 17 december

Den dystraste höst som vi någonsin upplevt

Debatten kring covidpandemin bär med sig tydliga ekon av hur spanska sjukan hanterades för över hundra år sedan. Per Svensson läser en kulturhistorisk skildring av en pandemi där både munskydd och superspridare delade befolkningen.

Snötyngda granar. Barn i en hästdragen släde. Teckningen på Dagens Nyheters förstasida 22 december 1918 vädjade till läsarnas längtan efter julstämning och ljus i vintermörkret. Det gjorde på sitt sätt också den första meningen i artikeln som teckningen illustrerade: ”Den dystraste och mest beklämmande höst som Sverige någonsin upplevat är förbi.”

Krig ute i världen. Livsmedelsbrist och hungerkravaller här hemma. Det gångna året hade verkligen varit eländigt. Men det var inte bara kriget och hungern DN syftade på när hösten beskrevs som den dystraste någonsin. Eländets orsak var också den smitta som ”skoningslöst hemsökt snart sagt varje hem”, spanska sjukan.

Den virusburna svåra influensan hade gjort sig märkbar i Sverige under sommaren. Till hösten drog en andra och brutalare våg fram över landet, med kulmen under oktober. Under den enda månaden ska pandemin ha tagit nära 10 000 liv. Sammanlagt dog minst 37 000 svenskar, sannolikt betydligt fler, i spanska sjukan.

Förstasidesartikeln i DN den 22 december summerade tidningens insamling till fattiga familjer vars nöd förvärrats av sjukdomen. Det namnlösa lidandet i slum och stuga var djupt och utbrett. Men också i medel- och överklasshemmen gjorde sig farsoten hemmastadd. Dödsannonserna och notiserna i den redaktionella spalten ”Dödsfall” i decembernumren av Dagens Nyheter kan framstå som romaner, komprimerade till några rader: ”Å Ållskog vid Ystad avled natten till fredagen i spanska sjukan fru Amelie Liedberg, född Peyron, vid 26 års ålder, maka sedan endast tre månader till löjtnanten vid Kronprinsens husarregemente Gösta Liedberg”.

Notisen var införd måndagen den 2 december. På annan plats i samma dags tidning kunde man läsa: ”Från Mora meddelas att under den gångna veckan hemmansägare Hill Olof Larssons i Sollerö hela familj avlidit i spanska sjukan. Hustrun dog i söndags, två döttrar och en son under veckan och mannen själv natten till söndagen.”

Den brittiska vetenskapsjournalisten och romanförfattaren Laura Spinney gav 2017 ut en fascinerande historik över pandemin som för 100 år sedan plågade mänskligheten: ”Pale rider. The spanish flu of 1918 and how it changed the world”. Titeln är en anspelning på Uppenbarelsebokens apokalyptiska visioner: ”Då fick jag se en blekgul häst och mannen som satt på den, hans namn var Döden och Dödsriket följde med honom.”

Den visionen förverkligades med råge under 1910-talets andra häft. När massakrerna i världskrigets ingenmansland upphörde hade liemannen redan hittat nya åkrar att skörda och hans flit avtog inte, tvärtom.

På de första sidorna i ”Pale rider” tar de två dödsbringarna, kriget och pandemin, kropp i poeten Guillaume Apollinaire, en av 1900-talsmodernismens portalgestalter. Han hade som soldat i franska armén överlevt kriget, men dog i spanska sjukan den 9 november 1918, samma dag som den tyske kejsaren Wilhelm II abdikerade, och kriget i praktiken därmed var över.

Kriget pågick i drygt fyra år. Pandemin i två, från mars 1918 till mars 1920. Man brukar säga att kriget krävde mellan 16 och 17 miljoner liv. Hur många som gick bort i spanska sjukan är inte klarlagt, men Laura Spinney hävdar att omkring 500 miljoner människor smittades, en tredjedel av jordens dåvarande befolkning. Hon uppskattar antalet döda till mellan 50 och 100 miljoner.

Hur ska man förstå, frågar sig Spinney, att en historisk händelse av sådan magnitud spelar en så förvånansvärt undanskymd roll i det kollektiva minnet, i historieskrivningen, i konsten? I synnerhet i jämförelse med *la grande guerre,* det stora kriget, *the great war*. Hon prövar olika förklaringar. En av dem har med dramaturgi att göra. Kriget passar in i fiktionens beprövade strukturer med prologer, peripetier, segrar, nederlag, hjältar och fiender. En pandemi är mer som en tung grå filt som lägger sig över världen.

Och det är kanske just därför, för att hotet både är så reellt och så formlöst, som vi i dag, via medierna, nästan maniskt fixerar oss vid det mätbara; antalet inlagda på sjukhus, antalet bekräftade fall, antalet döda. Mönstret var detsamma för drygt hundra år sedan, men spaltutrymme som ägnades farsoten i en tidning som DN väsentligt mindre. Då var det antalet ambulansutryckningar och begravningar som regelbundet redovisades.

Av ”Pale rider” framgår att ambitionen att föra ett slags kassabok över smittan långtifrån är den enda likheten mellan nu och då. Det är tvärtom slående hur mycket som känns igen. Vapnen i kampen mot smittspridningen var i stort sett desamma. Medborgarna uppmanades att tvätta händerna, undvika folksamlingar och se till att inomhusmiljöer vädrades. Resenärer sattes i karantän. Teatrar och skolor stängdes.

Grälen och debatterna var också desamma. Rätt eller fel att stänga skolorna? Rätt eller fel att tvinga människor att använda munskydd? Och varför får andra trängas med varandra när inte vi får det? I New Orleans protesterade en katolsk präst mot att kyrkorna stängts samtidigt som affärerna tilläts hålla öppet.

Apollinaire var inte den enda diktare som pandemin tog. Den 2 december 1918 dog den franske författaren Edmond Rostand, mest känd för sin pjäs ”Cyrano de Bergerac”, i spanska sjukan. En lång rad av hans kollegor världen runt insjuknade under de år smittan var aktiv.

Ändå satte den få tydliga spår i litteraturen, hävdar Laura Spinney. Hur kan det komma sig? Frågans premiss bör kanske nyanseras. Det går ändå att hitta direkta avtryck, inte minst i vår egen litteratur. I Eyvind Johnsons självbiografiska ”Slutspel i ungdomen” (1937) insjuknar huvudpersonen i spanskan. Birger Sjöberg återvände i ”Kriser och kransar” (1926) till den smygande dödens år: ”En hundramilaskog / av granträd höggs för att åt sorgen hackas”.

Både Sjöberg och Johnson nämns i en covidinspirerad artikel om spanska sjukan och litteraturen i tidskriften ”Forskning & Framsteg” (10/9). Där intervjuas också den amerikanska litteraturforskaren Elizabeth Outka, som strax före pandemiutbrottet gav ut boken ”Viral modernism. The influenza pandemic and interwar literature”. Outkas tes är att spanska sjukans inflytande på litteraturen måste sökas djupare än på bokstavsplanet. I modernistiska stilbildande klassiker som Virginia Woolfs roman ”Mrs Dalloway” och T S Eliots diktverk ”The waste land” hör man inte bara själaringningen över det stora krigets offer utan också över de människor som föll offer för smittan, framhåller hon.

Första världskriget brukar alltid, och med rätta, pekas ut som den stora vattendelaren, den sista apokalyptiska akten i en iscensättning av världen där den triumferande borgerligheten spelat huvudrollen (*la belle époque,the gilded age, the victorian era*). Efter kriget gick moderniteten in i en ny fas. Laura Spinney driver i ”Pale rider” tanken att det radikala kulturella uppbrott från konvenans och tradition som vi förknippar med 1920- och 30-talet inte bara ska förstås mot bakgrund av granatkrevaderna på slagfälten utan också som en reaktion på en sjukdom som gjorde narr av den triumferande 1800-talsmänniskans hybris. Febrig hedonism. Ångest. Dissonanser. Primitivism. Kult av det renskalade, maskinella, illusionslösa. Modernismens manifestationer var många och olikartade, men det är inte svårt att föreställa sig att pandemin kan ha varit en av dess många energikällor.

Kommer också covidpandemin att förknippas med ett kulturellt paradigmskifte? Och kommer det auktoritära undantagstillståndet (”råd och anvisningar”) att påverka det framtida politiska klimatet?

Historikern Sune Åkerman tog i våras sin kollega Margareta Åmans avhandling från 1990, ”Spanska sjukan. Den svenska epidemin 1918–1920 och dess internationella bakgrund”, till utgångspunkt för en understreckare i Svenska Dagbladet på temat likheter och skillnader mellan då och nu. Och på åtminstone ett

område framstår likheterna i dag som än mer påfallande än när artikeln skrevs i våras: kritiken mot ansvariga politiker och myndigheter.

Åkerman återger ett ilsket uttalande från Stockholms arbetarkommun 1918: ”En oerhörd farsot skövlande hundra ja tusende liv drager fram genom landet. En steril byråkrati står handfallen inför den och landets regering sitter med händerna i kors.” Kasernerna var den tidens motsvarighet till äldreboendena. De stora militärövningarna var idealiska superspridarhändelser. Arbetarekommunen beskrev militärförläggningarna som ”pesthärdar” och ”dödskamrar”.

I en kolumn i mars i år påpekade författaren och Sydsvenskanskribenten Per T Ohlsson att spanska sjukan bidrog till att eländets höst också blev blev det demokratiska genombrottets höst i Sverige. Den 17 december 1918 fattade riksdagen principbeslutet om allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Att ingen gick säker för smittan hade, som Per T Ohlsson formulerade det i sin kolumn, tydliggjort ”behovet av gemensamt ansvarstagande”.

Hoppingivande. Men samtidigt: 1918 var den liberala demokratin det nya och oprövade, alternativet till det som varit. I dag tas den för given och i stället gör den auktoritära populismen sig bred i rollen som ”alternativ”. Det är en skillnad mellan då och nu som bör inge oro.

Per Svensson

per.svensson@dn.se. 17 december

Därför är det dags att omfamna mörkret

Bristen på soltimmar i december har varit omtalad, och nästa vecka infaller vintersolståndet. Men det finns skäl att värna om mörkret – i alla fall nattetid.

Forskare varnar för att ljuset som lyser upp stadshimlen har skadliga effekter på djur och ekosystem. Även människors hälsa påverkas av artificiellt ljus, men det finns några enkla sätt att skydda sig.

En nattfjäril kretsar kring en gatlampa. Fjärilen tror att den håller rak kurs genom att flyga i en konstant vinkel mot månljuset. Tyvärr har den förväxlat månen med gatlampan, och kommer att flyga runt, runt hela natten, tills den dör av utmattning.

I en annan del av världen försöker nykläckta havssköldpaddungar hitta ut till havet innan solen går upp. Sedan urminnes tider har de orienterat sig genom att kravla mot månskenets glittrande spegling i havsvågorna. Men nu är ljusskenet från närliggande restauranger, hotell och köpcenter starkare, och sköldpaddsungarna går åt fel håll.

Världen blir alltmer upplyst, rent bokstavligt. Globalt ökar det artificiella ljuset med två procent om året. Det står för 15–20 procent av världens elkonsumtion och 5 procent av växthusgasutsläppen. Ljuset från världens storstäder och tätbefolkade regioner når långt ut i världsrymden, vilket framgår av de nattliga satellitfotografier av jordklotet där städer och tätbefolkade regioner syns som ljuspunkter och skimrande nätverk.

Upplysning har oftast betraktats som ett framsteg och tecken på välstånd. Men nu varnar forskare för att det artificiella ljuset har blivit ett miljöproblem. Begreppet ljusföroreningar, en term för ljus som anses överflödigt, myntades först av astronomer, men har i dag tagits över av ekologer och andra forskare som studerar effekten av nattens försvinnande. Ljusföroreningar tros vara en viktig orsak till den uppmärksammade insektsdöden. De förvirrar även miljontals flyttfåglar som flyger in i byggnader och dör. Träd och växter som står nära artificiella ljuskällor luras att tro att våren har kommit för tidigt.

Fladdermusforskaren Johan Eklöf fick upp ögonen för ljusföroreningar då han besökte skånska slottsmiljöer.

Han märkte att det fanns fler fladdermöss i slott än i kyrkor.

– Orsaken verkade vara att slotten inte var lika upplysta som kyrkorna. På 1990-talet inleddes en trend att fasadbelysa kyrkor, och strålkastarna gör att fladdermössen tror att det fortfarande är dag och inte vågar flyga ut. De stannar kvar tills de svälter ihjäl, säger Johan Eklöf.

Tillsammans med kollegor besökte han nära 100 kyrkor på västgötaslätten, där två tredjedelar av kyrkorna hade en egen fladdermuskoloni på 1980-talet. 40 år senare hade siffran sjunkit till en tredjedel, upptäckte de. Bara kyrkor som var obelysta, eller begränsat belysta fram till midnatt, har kvar sina fladdermöss.

Johan Eklöf har lyft problemet med fasadbelysta kyrkor i Kyrkans tidning – två gånger.

– Kyrkvaktmästare gillar idén. De tycker att det är spännande med fladdermöss. Men ju högre upp i hierarkin man kommer, desto svalare har reaktionen varit, säger han.

Nu har Johan Eklöf skrivit boken ”Mörkermanifestet”, där han drar en lans för nattens betydelse för djur och växter, men även för människan.

– Växlingen mellan ljus och mörker är det mest konstanta som har funnits på jorden fram till i dag, något som vi delar med alla andra organismer. Vi upplever inte längre natten. Det innebär bland annat att vi har tappat den kulturella kopplingen till stjärnhimlen, som våra förfäder i årtusenden har fascinerats av, avbildat i konst och navigerat efter, säger Johan Eklöf.

83 procent av mänskligheten, och 99 procent av européer och amerikaner, lever i dag under en ljusförorenad himmel. Värst är ljusföroreningarna i Singapore och Hongkong, där natthimlen är 1 200 gånger ljusare än en opåverkad himmel. Fotografen Sriram Murali har i kortfilmen ”Lost in light” fångat hur annorlunda stjärnhimlen framträder på platser med olika grader av ljusförorening.

Men det artificiella ljusets främsta effekt på människor sker i inomhusmiljöer på kvällen. Många använder i dag night shift-läget på telefonen eller datorn. Vitsen är att undvika skärmljusets blåa våglängder, eftersom dessa blockerar produktionen av mörkerhormonet melatonin.

– Det finns ett stort vetenskapligt stöd för att vi påverkas av blått ljus. Framför allt är det dygnsrytmen och våra sömnvanor som kan rubbas, säger John Axelsson, sömnforskare vid Stockholms universitet.

Melatonin frisätts på kvällen när det blir mörkt, vilket är en viktig del av vår inre biologiska klocka, eller den cirkadiska rytmen. Melatonin gör att vi blir trötta, att kroppstemperaturen sjunker och att matsmältningen ställer in sig på en paus. Samtidigt triggas hormonet leptin, som gör att aptiten sänks.

Bägge dessa hormoner blockeras när kroppen utsätts för blått ljus. Konstant låga leptinnivåer är associerat med övervikt, och en direkt följd av att melatonincirkeln har brutits.

Räcker då telefonens night shift som skydd mot blått ljus? Nja, kruxet är att blått ljus inte bara finns i skärmar. Nästan all lågenergibelysning och moderna led-lampor innehåller blåa våglängder.

– Vi är väldigt känsliga för ljus på kvällen. Det finns studier som visar att ungefär 25–30 lux på kvällen räcker för att blockera 50 procent av vårt melatonin och därmed rubba rytmen för de flesta människor. Och 25–30 lux är inte mycket. Det motsvarar mysbelysning, säger John Axelsson.

En normal inomhusbelysning ligger på 50–150 lux. Så 25–30 lux skulle kunna vara så lite som en fönsterlampa och en adventsstjärna.

Naturligt förekommer blått ljus mest på förmiddagen och mitt på dagen. Senare på dagen blir solljuset varmare, med större inslag av infraröd strålning i solnedgången. Det är därför som den inre klockan är känslig för blått ljus på kvällen.

Vissa människor är känsligare än andra. Det är framför allt dessa som löper risk att få senare rytmer och bli kvällsmänniskor, förklarar John Axelsson.

– Det enklaste sättet att skydda sig från blått kvällsljus är att släcka ner på kvällen. Kanske ta det lugnt tre-fyra timmar innan läggdags och se till att inte ha det ljusare än 10–20 lux, säger han.

Ett annat sätt är att använda lampor med varmt sken, som liknar den gamla sortens glödlampor (som förbjöds av energisparskäl). Lampor som lyser med orange och rött sken är bra. Eller stearinljus, vars ljus bara motsvarar 1 lux.

På marknaden finns i dag även en mängd olika blåljusblockerande glasögon, med eller utan slipning.

– Det är jätteeffektiva. Med sådana kan även kvällsmänniskor vara i upplysta miljöer utan att bli negativt påverkade. Det behövs inga jättedyra glasögon, utan även billigare, orange modeller kan blockera blått ljus bra, säger John Axelsson.

Dagsljus är en effektiv metod att ställa den inre klockan. I en studie tillsammans med amerikanska sömnforskare har John Axelsson visat att människor med förskjuten dygnsrytm som campar i några dagar, helt utan artificiellt ljus, återställde sin dygnsrytm. Försökspersonerna fick 13 gånger mer dagsljus än i sitt vanliga liv och när de kom hem igen var alla morgonmänniskor.

– Allt ljus du exponeras för kommer att påverka dig, men man är mest ljuskänslig på morgonen och kvällen. Morgonljus utomhus gör oss till morgonmänniskor medan det artificiella kvällsljuset inomhus gör oss till kvällsmänniskor. Så om du är ute hela dagen, och framför allt tidigt på dagen, kan du till viss del motverka effekterna av blått ljus på kvällen, även om det inte kan ta bort effekterna helt, säger han.

Den som vill sova gott i jul gör alltså bäst i att bege ge sig ut i det lilla dagsljus som trots allt erbjuds, innan man går hem och avnjuter julgransbelysningen i sina blåljusblockerande glasögon. Man behöver heller inte ligga sömnlös över att dekorationsbelysningen på balkongen eller i trädgården kan bidra till den sjätte massutrotningen av liv på jorden.

– Fåglar kan fortfarande reagera på ljusare nätter och vissa djur är aktiva längre in på säsongen, på grund av den globala uppvärmningen. Men visst påverkar ljusföroreningar mindre så här års. Det är inte många insekter ute, om ens någon, och fladdermössen ligger i dvala. Så vi kan nog unna oss några fler lampor på vintern, särskilt mörka eftermiddagar kring jul. Bara ljuset inte står på hela natten, säger Johan Eklöf.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Initiativ mot föroreningarna.

Rött ljus på kvällen

På Centralsjukhuset i Karlstad har man infört ett belysningssystem med vitt ljus, med en stor andel blå våglängder, mitt på dagen, för att växla till rödare ljus på kvällen.

Lagstiftning

Vissa länder har börjat lagstifta mot ljusföroreningar. I Frankrike träder nya ljusföroreningslagar i kraft 2021.

Släcker utomhus

I österrikiska Wien har man börjat släcka ner efter klockan 23 och i Groningen i Nederländerna regleras ljus från industri och jordbruk genom lagstadgade påbud.

Mörkerparker

The International Dark Sky Association har kämpat mot ljusföroreningar i 20 års tid. Varje år certifierar de mörkerparker, särskilda reservat och kommuner med extraordinär stjärnhimmel. Ett exempel är danska ön Møn.

Skyddar havsutsikten

Helsingborg och Lomma i Skåne har börjat värna mörker på olika sätt, i Helsingborg genom att inte rikta strandpromenadens lampor västerut, för att skydda havsutsikten. Källa: ”Mörkermanifestet” 17 december

17 december

Pressad situation oroar sjukvården inför jul

Många av de stora sjukhusen kämpar fortfarande med att lösa bemanningen inför julen. För de anställda innebär det en oviss väntan på besked om de får fira jul med familjen eller inte.

– Vi kommer att behöva bemanna med en hel del extrapass för att kunna ha en rimlig beredskap, säger Martin Widlund på Örebro universitetssjukhus.

På grund av den höga coronaberedskapen blev det en märklig sommar för många anställda inom sjukvården. Flera fick se sina semesterperioder både uppdelade och uppskjutna. För vissa dröjde det ända in i oktober innan de kunde ta ut sina sista lediga veckor.

När jul och nyår nu närmar sig har vårdbelastningen åter ökat på sjukhusen – och möjlighet till någon sammanhängande ledighet kan det därför knappast bli tal om, visar det sig när DN kontaktar Sveriges största sjukhusorganisationer. Det är något som bekymrar fackförbunden.

– Det finns en väldigt uttalad oro över att man inte kan få ut sin ledighet under jul och nyår. Sådana signaler

har vi fått från många håll i landet, säger Sofia Rydgren Stale, ordförande för Läkarförbundet, och fortsätter:
– Läget skiljer sig åt över landet, men det är många som rapporterar att man får ansöka om semester, men att den inte beviljas förrän precis innan, när man vet hur läget ser ut. Det skapar en känsla av osäkerhet att inte veta om man får lov att fira jul med sin familj eller inte.
Hon berättar vidare att många av förbundets medlemmar mår dåligt efter att ha jobbat hårt under en lång period, med lite tid till återhämtning.
– Först kom våren med första vågen, sedan har vi haft vårdskulden att beta av – och nu är vi inne i nästa våg. Det är väldigt krävande arbetsvillkor som sätter sina spår. Vi märker av mer stressymtom, sömnstörningar och en del ptsd-liknande symtom.
Enligt Sineva Ribeiro, ordförande för Vårdförbundet, har vissa av deras medlemmar ännu inte fått ut hela sin årliga semester, något som bryter mot både lagen och kollektivavtalet.
– Det handlar om grupper som det har varit brist på – iva-sköterskor och sjuksköterskor på äldreboenden – som fick tre veckor i somras och har blivit lovade en fjärde. Nu finns det en osäkerhet om de får ut den. Det finns en oro bland våra medlemmar. Många känner ett stort behov av återhämtning och vila.
Trots oron och tröttheten finns det fortfarande en stark lojalitet med uppdraget.
– Många har ställt upp enormt mycket under dessa månader. Men vi behöver samtidigt vila och återhämtning för att orka i längden. Det är inte rimligt att bli sjuk av sitt arbete, säger Sofia Rydgren Stale på Läkarförbundet.
På sjukhusen och i regionerna ute i landet är man medveten om att vårdpersonalen är både sliten och trött. Men eventuella julledigheter beror helt på hur pandemin utvecklar sig lokalt, menar man.
Martin Widlund, verksamhetschef för infektionskliniken på Örebro universitetssjukhus, ser inte något utrymme i närtid att kompensera för innestående sommarsemestrar.
– Vi kommer snarare att behöva bemanna med en hel del extrapass för att kunna ha en rimlig beredskap. Det är svårt även i vanliga fall att få till semester för vårdpersonal under jul och nyår, men i år är det ännu svårare än vanligt. Vi jobbar dessutom med inlånad personal från andra verksamheter.
Belastningen på personalen är påtaglig och särskilda arbetsmiljöinsatser har satts in, berättar han.
– Det är tuffa förhållanden, men personalen är imponerande proffsig. Vi levererar fortfarande väldigt god vård utifrån omständigheterna.

Björn Ekmehag, förvaltningschef på Skånes universitetssjukhus, säger att de gärna vill kunna bevilja personalen all den ledighet som de har begärt, men påpekar att bollen ligger hos allmänheten.
– Om vi i samhället hjälps åt att följa de skärpta allmänna råden kan vi få ner antalet smittade och antalet covidsjuka som behöver vård på sjukhus. Lyckas vi med det så ökar också möjligheterna för medarbetare inom sjukvården att vara lediga över jul och nyår.
Att planera framåt är svårt – även om det bara handlar om ett par veckor. Skånes universitetssjukhus har dock beredskap att successivt öppna fler vårdplatser för att ta emot fler covidpatienter.
– Utifrån det måste vi så klart också anpassa bemanningen. Men det finns en stor osäkerhet kring hur utvecklingen ser ut när det gäller hur många covidsmittade som kommer att behöva sjukhusvård de kommande veckorna. Även omfattningen av sjukskrivningar bland våra medarbetare är en osäkerhetsfaktor, säger Björn Ekmehag.
Anna Wadenhov, personaldirektör på Akademiska sjukhuset i Uppsala, säger även hon att personalen är trött efter ett tufft år och är i behov av vila. De är dock ännu inte klara med bemanningsplanen inför jul och nyår, utan arbetar fortfarande med rekrytering, inlåning från andra delar av sjukhuset, hyrpersonal och stöttning från privata vårdgivare.
– Det är ansträngt men vi hoppas och tror att vi med gemensamma ansträngningar ska ro i land utmaningarna, säger Anna Wadenhov.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

FAKTA. DEN NATIONELLA VÅRDBELASTNINGEN

Varje dag hämtar Folkhälsomyndigheten in siffror över antalet inneliggande covidpatienter från respektive region. Sedan slutet av oktober har antalet ökat kraftigt. De senaste uppgifterna är hämtade från onsdag den 16 december kl 09:12. I riket totalt var det 2 483 personer, fördelat enligt nedan. (Källa: Folkhälsomyndigheten)

Stockholm: 818
Västra Götaland: 400
Skåne: 375
Uppsala: 111
Gävleborg: 102
Östergötland: 100
Jönköping: 74
Västernorrland: 71
Västmanland: 60
Dalarna: 47
Sörmland: 47
Örebro: 44

Kronoberg: 38
Kalmar: 34
Norrbotten: 34
Värmland: 31
Västerbotten: 30
Blekinge: 24
Jämtland: 18
Halland: 16
Gotland: 9

17 december

Fortsatt avrådan från resor inför julhelgen

Läs på, följ lokala regler och planera hemresan i god tid – det råder utrikesdepartementet dem som planerar att resa utomlands.
Avrådan från icke-nödvändiga resor till alla länder utanför Europa gäller fortsatt.
De nuvarande råden gäller fram till den 31 januari 2021.
– Det är viktigt att alla som tänkt resa överväger om det verkligen är rätt tid att göra det nu. Vi ser helst att så få som möjligt reser i jul, säger utrikesminister Ann Linde (S).
– Om man trots det bestämmer sig för att resa så är det viktigt att man följer de här tre råden: Läs på, följ lokala regler och planera hemresan, fortsätter ministern.
Ni understryker vikten av att planera hemresan – har detta varit ett problem bland svenska resenärer?
– Det var ett stort problem i början av pandemin, då plockade vi hem 9 000 strandsatta svenskar med 400 olika flighter. Nu när folk känner till situationen kommer UD inte att hjälpa på det sättet.

Varför avråder inte UD från resa till EU-länder som Spanien, där smittspridningen nu är hög?
– Det är inte så att råden för EU beror på smittspridning utan det handlar om övergripande säkerhetsläge för svenska resenärer, exempelvis möjlighet att få vård på sjukhus. Det är inte riskfritt att resa nu men beslutet är upp till individen.
TT

400

miljoner kronor avsätter regeringen över fyra år för ett nationellt forskningsprogram inom virus och pandemier. Det nya forskningsprogrammet ska öka samhällets motståndskraft mot framtida pandemier.
– Coronapandemin prövar oss och vårt samhälle svårt och hårt. Men tyvärr kan vi inte förvänta oss att det här är sista gången som världen prövas av en pandemi, säger Matilda Ernkrans (S), minister för högre utbildning och forskning.
TT 17 december

17 december

Sjuksköterskorna: ”Vi blir beordrade dubbelpass hela tiden”

Efter ett tufft år har många vårdanställda hoppats på lite återhämtning till jul. Men så ser det inte ut att bli.

– Det blir bara mer arbete. Mycket, mycket mer arbete, säger sjuksköterskan Lotta Dickman.

Precis som på flera andra sjukhus i landet mår många av de anställda på Södersjukhuset dåligt efter ett långt och tufft år. Det berättar sjuksköterskan Lotta Dickman, som också är förtroendevald för Vårdförbundet.

Att personalen, med kort tid kvar, ännu inte vet hur julledigheten kommer att se ut lägger ytterligare sten på bördan.

– Folk har väl hoppats att det ska bli lite extra julledigt, men nu blir det bara mer arbete. Mycket, mycket mer arbete, säger hon.

– Vi vet att det är tungt där ute. Det var apjobbigt i våras. Och allt det där ligger kvar, vilket gör det mycket tyngre att gå in i det igen. Många har inte hunnit återhämta sig ordentligt. Det kan skapa en uppgivenhet – och då är man på väg käpprätt utför, säger hon.

Ser man något ljus i tunneln?

– Inte just nu. Folk orkar inte. Man bara jobbar och går hem och äter ungefär – och det blir hela tiden mer att göra.

Själv ska hon egentligen jobba fackligt på heltid, men efter återkommande förfrågningar från sin chef har hon fått hoppa in och ta extrapass på iva när vårdbelastningen har ökat under de senaste månaderna.

– Men jag skulle säga att iva inte är värst drabbat den här gången. Vi är så mycket duktigare på att behandla sjukdomen så det är färre som behöver intensivvård. Det är värre på vanliga vårdavdelningar, säger hon.

Hon tycker att sjukhusledningen gör så gott de kan, men att de tilldelade resurserna från regionen är för små.

– Vi gick in i pandemin med otillräckliga förutsättningar. Det har sparats och sparats i flera år. Men det går inte – vårdskadorna ökar och enstaka dör i brist på vårdplatser, säger Lotta Dickson.

Love Aldensten, sjuksköterska på en av sjukhusets ortopedavdelningar, delar bilden.

Arbetsmiljöproblemen är dock ingenting nytt, menar han, och säger att de bara lyfts upp mer i ljuset under pandemin.

– Vi mår skitdåligt allihop och blir beordrade dubbelpass hela tiden. Det är alltid brist på syrror. Vi får ha mellan åtta och tolv patienter var – när det egentligen ska vara sex.
– Vi hinner dela ut mediciner, men vi hinner inte med någonting annat förutom akutgrejer. Det är inte patientsäkert någonstans, säger han.
Han säger att man på sjukhusets avdelningar har fått komma överens om att jobba antingen jul eller nyår.
– Jag vet att många kollegor är missnöjda – det är självklart.
Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Få fall av kräksjuka och influensa

Insatserna med handtvätt, avstånd och få sociala kontakter verkar ha fått stopp på både vinterkräksjukan och influensan. Trots att säsongerna brukar dra i gång den här tiden på året har varken 1177 eller laboratorierna rapporterat om ökat antal sökningar eller ett ökat antal bekräftade fall.
”Att människor håller distans och är mer noggranna med handhygienen och stannar hemma när de är sjuka har troligen bidragit till den låga spridningen”, säger utredaren Elsie Ydring på Folkhälsomyndigheten i ett pressmeddelande.
TT 17 december

Are Waerland grundade den svenska hälsorörelsen

I början av 1960-talet blev jag Dramatenelev och åt när studielånen tillät på Gröna Linjen, Stockholms enda vegetariska restaurant. I ena rummet hängde ett stort porträtt av hälsopionjären Are Waerland. Vid borden hade tidigare Jarl Kulle suttit liksom Per Oscarsson då de var teaterelever och tuggat varje matintag 32 gånger, så var det sagt. Idisslandet gav tid att fundera över Waerlands livsgärning som författare och föreläsare i hela Europa. Han anbefallde kruska och råkost, vatten och frisk luft, mindre socker, mindre salt, rör på dej! Det finns inga sjukdomar, bara livsföringsfel!

Han firade sin 75-årsdag i ena halvan av Berns Salonger, där det skålades i morotssaft. I den andra halvan firade Karl Gerhard sin 60-årsdag med gåslever och champagne. Två giganter som estradörer.

1912 blev han svensk medborgare, han var född i Finland och döpt till Paul Fager. När han blev svensk bytte han namn till just Are Waerland. Varför och varför just detta namn? NoN brukar ha kunskapskällor landet runt, please, upplys oss!

Per Ragnar 17 december

Ledare: Stoppa sjukdomen – och konspirationsteorierna

Det kallas för ”the great reset”, den stora återställaren. Det är en av konspirationsteorierna om covid-19 och går ut på att FN och WEF, World Economic Forum, planerar en ny ekonomisk ordning. Där ska världen ledas in i något sorts kommunistiskt system styrt av storföretag och ”globalister”.

Allt går att trycka in i teorin, vilket är adelsmärket för en bra konspiration. Den förklarar klimatlarm, invandringspolitik, globalisering – och inte minst pandemin och vaccinationen.

Som alla konspirationssoppor värda namnet innehåller den ett kryddmått fakta. WEF har verkligen en plan för att ”återställa” länders ekonomi efter pandemin. Med nya världsordningar har den förstås inget att göra.

I pandemins spår kommer infodemin. På torsdagen höll Folk och försvar ett seminarium med titeln ”Covid-19 i media och i myt”. Där deltog bland andra Emma Ricknell, statsvetare på Linnéuniversitetet, som kallade dagens situation en ”perfekt storm”:

Människors behov av information om pandemin ökar. Samtidigt tillbringar vi mer tid vid datorn, där avståndet till felaktigheter, lögner och konspirationer är mycket kort. ”Spridningen av missinformation i år har varit extrem”, sa Ricknell.

På torsdagen kom också beskedet att Sverige och EU kan börja vaccinera mot covid senast den 27 december. Det är fantastiska nyheter. Men just vaccin är föremål för sega konspirationsteorier, som kan fördröja segern över sjukdomen och leda till människors död eller svåra komplikationer av covid-19.

Vi är alltid bara ett par klick ifrån en galen värld.

Att många har frågor om coronavaccinet är inte märkligt. Men, som Emma Ricknell uttryckte saken: Det finns en risk att tvivlet korspollineras in i en rörelse som ifrågasätter alla vacciner, vilket i sin tur lätt korspollineras med andra konspirationsteorier.

För teorierna sammanfaller gärna. Judarna påstås styra ”storkapitalet” och därmed världen. Läkemedelsindustrin är en del av storkapitalet och tjänar pengar på sjukdom och vaccin. Alltså är sjukdom och vaccin

ett påhitt, skapat av läkemedelsbolagen, storkapitalet – och judarna.

Hur processen ser ut, och hur nära konspirationerna ligger varandra, illustreras av SVT-serien ”Vaccinkrigarna” vars sista avsnitt sändes på onsdagen. Vaccinet är ett sätt att minska befolkningen. Bill Gates ligger bakom. ”De” har släppt ut viruset för att skrämma världen till underkastelse.

Där lade en av de i Sverige mer profilerade vaccinskeptikerna, som trodde att kameran var avstängd, fram sin världsbild. Den är lätt att känna igen från obskyra nätadresser: ”Makteliten”, eller ”New world order” använder vaccinet för att göra människor mindre intelligenta och därmed lättare att styra. Förintelsen gick inte till som våra barn lär sig i skolan, den är en hopkokt historia vars syfte är att ingen ska våga kritisera makteliten – alltså judarna.

Människor som är oroliga för pandemin och biverkningar av det kommande vaccinet har många källor att gå till. Fojo, det svenska institutet för medieutveckling, har till exempel sin Faktajour med länkar till studier, myndigheter och faktakollar. BBC har en liknande funktion på engelska. Det är sådan information som måste ut, inte sägner om världseliter och hemlig steriliserings.

Ett virus har spritts globalt. Forskare har lyckats få fram ett vaccin. Om vi tar sprutan kan vi stoppa pandemin. Ofta är världen inte mer konspiratorisk än så.

DN 18/12 2020

”Risk för covidsmitta när massvaccinationen startar”

Vi har sett hur bristande skyddsutrustning kan ha lett till att personer i riskgrupper smittats med covid när de vaccinerats mot influensa under hösten. När massvaccinationen mot covid-19 snart drar i gång är det viktigt att rutinerna skärps. Kirurgmunskydd bör då krävas och tillhandahållas för såväl personal som de som ska vaccineras, skriver fem virologiforskare.

DN. DEBATT 201218

Vaccin mot viruset sars-cov-2 är äntligen här. Vi väntar nu på Europeiska läkemedelsmyndighetens godkännande av först Pfizers, sedan Modernas mRNA-vaccin, sannolikt i slutet av december respektive i mitten av januari, och andra vaccin lär följa. Sedan kommer raskt miljontals doser att distribueras i Europa. I Sverige kommer i första vändan äldre som bor på särskilda boenden eller har hemtjänst att vaccineras, därefter personal inom äldreomsorg och sammanboende med personer som har hemtjänst. I nästa vända prioriteras övrig hälso- och sjukvårdspersonal, övriga personer i riskgrupper och övriga över 70. Slutligen vaccineras åldrarna 19 till 69 år.

Regionerna förbereder sig nu för dessa kommande massvaccinationer, och man påpekar från regeringens håll att ”landets regioner har stor vana att genomföra breda vaccinationer”. Senast för en dryg månad sedan inleddes ju bred vaccination mot säsongsinfluensan. Erfarenheterna från denna stämmer emellertid till eftertanke. För vaccinationerna skedde sällan på ett riskminimerande sätt.

Medan resten av världen nu, efter rekommendationer från WHO, ECDC, CDC, samt nationella smittskydds-organ, har infört allmänt munskyddsbruk i offentliga inomhusmiljöer – och som en absolut självklarhet inom hälso- och sjukvård – så sticker Sverige alltjämt ut som ett land som trotsar dessa rekommendationer. Inte ens inom hälso- och sjukvård är munskyddsbruket regel. Och detta återspeglades även under influensavaccinationerna.

En av oss har två nära vänner, över 70, som sedan april levt självisolerade, men som efter influensavaccination i november båda blev sjuka i covid-19. Vid de

tillfällena, som båda ägde rum i Skåne, bar inte personalen som utförde vaccinationerna någon skyddsutrustning. En annan av oss vaccinerade sig i Stockholm, under perioden för riskgruppsvaccinering. Bokningsbekräftelsen från Vaccindirekt åtföljdes av följande meddelande: ”Personalen bär munskydd på våra mottagningar under perioden för riskgrupps-vaccinering.” Men när man anlände till vaccinationsmottagningen på anvisad tid så släpptes fem personer i taget in i ett trångt väntrum, där de fick sitta och vänta. Personalen bar som angetts munskydd eller visir, men endast ungefär en tredjedel av de som skulle vaccineras gjorde det. Och inga munskydd erbjöds vid dörren.

När nu massvaccinationer i en oerhört mycket större skala planeras så kommer säkerhetsfrågan vid vaccinationstillfällena att vara ett logistiskt pussel utan dess like. I andra länder är detta mindre komplicerat, då allmänheten som regel bär munskydd, och definitivt i sammanhang där det råder trängsel. Men i Sverige är så inte fallet.

Det har vid det här laget genomförts ett mycket stort antal studier över munskyddens smittbegränsande effekter, de allra flesta under det gångna året, och evidensen är nu mycket starka för att även enkla munskydd effektivt skyddar omgivningen om en smittad bär det – en studie publicerad i världens främsta naturvetenskapliga tidskrift Nature fann att enkla kirurgmunskydd blockerade i snitt 90 procent av partiklarna vid tal och 74 procent vid hostning.

Däremot skyddar inte enkla munskydd en frisk bärare lika effektivt. Detta medför att effektiv smittbegränsning endast uppnås när alla närvarande bär munskydd. I fallet vaccination innebär det att både de som vaccinerar och de som ska vaccineras måste bära munskydd. Och att sådana bör krävas och tillhandahållas vid de kommande massvaccinationerna, om dessa ska kunna genomföras riskfritt.

Slutligen förtjänar det att påpekas att det både inom äldrevården och sjukvården, när skyddsutrustning används, har blivit allt vanligare att man i stället för att använda munskydd använder visir. Många uppfattar det som enklare och behagligare.

Visir, utan samtidigt användande av munskydd, har emellertid både under experimentella förhållanden och i faktiska smittspridningsstudier visat sig utgöra ett bristfälligt smittskydd. Framför allt är de undermåliga när det gäller att stoppa luftburen smitta.

I en studie där man mätte munskyddens respektive visirens förmåga att stoppa uthostade aerosoler fann man att medan FFP2-munskydd stoppade 99 procent av partiklarna, och enkla munskydd stoppade 59 procent, så stoppade visiren bara 2 procent.

Som det beskrivs i en annan studie: *”Även om visir stoppar den initiala framåtrörelsen av strålen, så rör sig de utstötta dropparna med relativ lätthet runt visiret och sprids ut över ett stort område.”*

Vi kan nu skymta ljuset i slutet av den långa mörka tunnel som coronapandemin utgjort i allas liv. Desto viktigare är det då att de planerade massvaccinationerna sker på ett så riskminimerande sätt som möjligt. Om inte ett allmänt munskyddspåbud införts tills dess vaccinationerna inleds bör kirurg-munskydd krävas och tillhandahållas under dessa tillfällen för samtliga, personal såväl som vaccinerade.

Anders Vahlne, professor emeritus och fd chefsöverläkare i klinisk virologi, Karolinska institutet

Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet

Fredrik Elgh, överläkare och professor i virologi, Umeå universitet

Lena Einhorn, med dr i virologi

Åke Gustafsson, med dr i virologi, tidigare chef för mikrobiologi och vårdhygien, Region Gävleborg och Region Uppsala 18 december

Snabbtester ska stoppa smittan på äldreboenden

Inom kort införs ett snabbtest som ska förhindra att personalen inom vård och omsorg för in smitta på äldreboendena. Sverige hoppas också kunna börja vaccinera delar av befolkningen 27–29 december.

Det meddelade statsminister Stefan Löfven på torsdagen.

Samtidigt som förtroendet för de svenska myndigheternas insatser när det gäller coronaviruset är det lägsta hittills och antalet döda till följd av covid-19 närmar sig 8 000 kom det besked som alla väntat på under torsdagen:

– Vi hoppas att Sverige kommer att börja vaccinera den 27, 28 eller 29 december, sa statsminister Stefan Löfven (S) vid en direktsänd presskonferens.

Under torsdagen kom också staten överens med Sveriges kommuner och regioner, SKR, att använda snabbtester som ett sätt att stoppa smittspridningen inom vård och omsorg, inte minst inom äldrevården. Staten kommer att ersätta regionerna för varje test.

Snabbtesterna kommer att börja användas som ett komplement till pcr-test som är känsligare men tar längre tid att få ett resultat av. Flera regioner använder redan dessa snabbtester.

– Detta gör att man inför ett arbetspass kan testa personalen på ett äldreboende och därmed ytterligare förhindras att smittan tar sig in där, sa socialminister Lena Hallengren (S).

Dessa kan visa resultat inom 15 minuter och personen som testats behöver inte sitta i karantän och vänta.

Lena Hallengren menade att Sverige inte är långsamt trots att andra länder redan satt in sådana test. Och hon fick medhåll av Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten.

– Vi har varit strategiska och nu ser vi att det är dags att använda dem bredare än vad vi hittills gjort. Detta är viktigt för att bryta smittspridningen, sa Karin Tegmark Wisell.

Enligt Tegmark Wisell är snabbtesterna ett viktigt komplement för att testa de som ännu inte visat några

symtom och sådana som har så milda symtom att de inte vet att de är smittade.

Några exakta besked om när vaccineringen mot covid-19 kan börja kom inte under torsdagen. När vaccineringen inleds kommer det till en början att handla om det vaccin som har tagits fram av Pfizer och Biontech som kan ha en effektivitet på upp mot 95 procent. Först på måndag väntas EU:s läkemedelsmyndighet godkänna vaccinet och sedan kan vaccinet börja distribueras.

EU har skrivit avtal om sammanlagt 1,4 miljarder doser från sju olika leverantörer och Sverige har garanterats 10 till 16 miljoner doser. Men tillverkaren Pfizer kommer inte att kunna leverera lika många doser som man först lovat. Under januari kommer Pfizer att förse Sverige med knappt 350 000 doser.

Statsministern fick också frågan om det finns ett förtroende för regeringens sätt att i dag arbeta med pandemin. Löfven konstaterade att äldreomsorgen saknat rätt förutsättningar att hantera en pandemi som denna.

– Det är uppenbart att det finns saker som vi kunde ha gjort annorlunda och när pandemin är slut kanske det går att få ett svar på den frågan. Men det faktum att så många människor har avlidit det är ett misslyckande.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. 91 nya dödsfall med covid-19

Under torsdagen rapporterats ytterligare 91 dödsfall med bekräftad covid-19 i Sverige, enligt Folkhälsomyndigheten.

Med dessa har totalt 7 893 smittade avlidit i landet. Sammanlagt har 357 466 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

De nytillkomna dödsfallen i Folkhälsomyndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning i rapporteringen. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstal för just den dagen. 18 december

Väljarnas betyg på insatserna mot smittan

Vilket förtroende har du för ... förmåga att hantera en större spridning av coronaviruset i Sverige?

Andel som svarar "Har stort förtroende för ..."

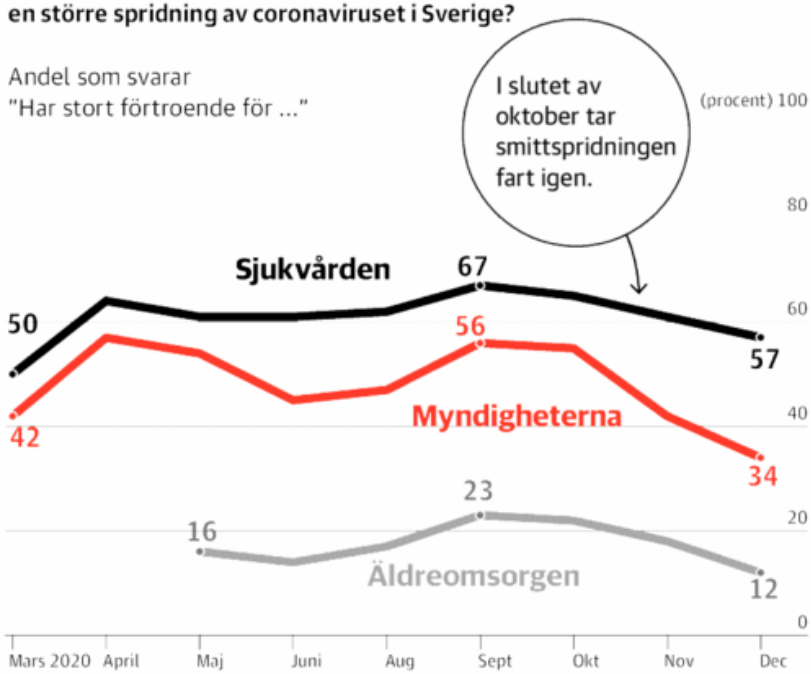

Vilket förtroende har du för ... ?

December, förändring jämfört med november inom parentes.

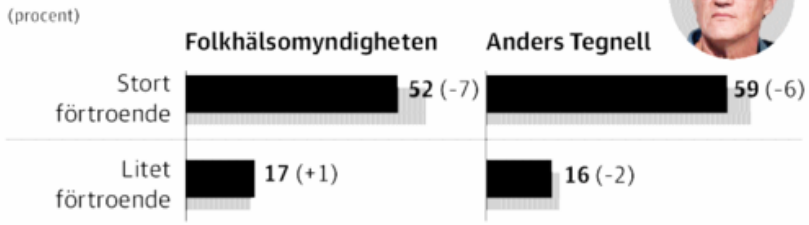

Hur tycker du att ... har hanterat coronautbrottet?

December, förändring jämfört med oktober inom parentes.

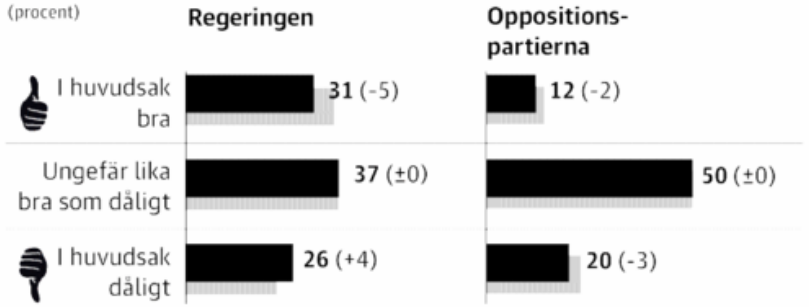

Grafik: Johan Andersson Källa: DN/Ipsos

Andra vågen sänker förtroendet för Tegnell

Tilltron till Folkhälsomyndighetens och Anders Tegnells förmåga att hantera coronasmittan fortsätter falla. Det visar en mätning från DN/Ipsos. Andelen som känner stort förtroende är den lägsta sedan pandemin bröt ut.

– Risken är att färre lyssnar på rekommendationerna, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Hösten har inte utvecklat sig som Folkhälsomyndigheten och andra ansvariga förutspådde. Smittan sprids återigen brett, antalet döda i covid-19 närmar sig 8 000 och sjukvårdspersonalen går på knäna.

Detta sätter skarpa avtryck i DN/Ipsos undersökning där frågorna gäller förtroendet för samhällets förmåga att hantera pandemin.

I december svarar bara 34 procent att man har stort förtroende för myndigheterna generellt. Det är den lägsta noteringen sedan mätningarna startade i mars och innebär ett ras på 22 procentenheter sedan i september.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Jag tolkar de här siffrorna som tecken på en minskad tilltro till helheten. Vi kan se fallande siffror för enskilda aktörer men min slutsats är att just det här omdömet gäller förtroendet för hela det offentliga samhället sammantaget, säger han.

DN/Ipsos har ställt frågor om flera specifika myndigheter och tappet syns alltså även där. Andelen med stort förtroende för Folkhälsomyndigheten, den mest centrala aktören, har fallit från 68 procent i oktober till 52 i december, den lägsta skattningen hittills. Även statsepidemiolog Anders Tegnell personligen får de lägsta förtroendesiffrorna hittills, 59 procent jämfört med 72 i oktober.

Fortfarande är det alltså en majoritet som ändå litar på dessa aktörer. Det gäller däremot inte Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Socialstyrelsen som rasar till nya bottennoteringar.

– Förtroendet befinner sig i en utförslöpa. Den stora risken är att om förtroendet försvinner för myndigheterna så är det färre som lyssnar på de råd

och rekommendationer som de ger. Det kan ha reella konsekvenser för liv och död, säger Nicklas Källebring.

Rapporterna duggar tätt om hur vårdpersonalen pressas av övertidsarbete och att platserna för patienter börjar ta slut. Alltjämt litar en majoritet på att sjukvården står pall för trycket men andelen med stort förtroende har fallit från 67 till 57 procent mellan september och december. Åtta av tio uppger samtidigt att de oroar sig för belastningen på vården.

Äldreomsorgen får en ny bottennotering med en förtroendenivå på 12 procent. Till saken hör att undersökningen avslutades innan coronakommissionen kom med sin hårda kritik mot hur regeringen och andra ansvariga skött äldreomsorgen.

Oron för att man själv eller någon nära anhörig ska bli smittad ligger kvar på ungefär samma nivå som tidigare. Detsamma gäller andelen som bekymrar sig för de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Även nivån av oro för att myndigheternas åtgärder är otillräckliga ligger still.

– Man hade kunnat vänta sig att den skulle öka men kanske är det en tidsfråga innan det minskande förtroendet för myndigheterna får genomslag där, säger Nicklas Källebring.

Även väljarnas betyg på regeringens förmåga att hantera pandemin är i dalande. Andelen som känner stort förtroende är nere på 31 procent, att jämföra med toppen på 50 i maj. Men bara 12 procent är nöjda med hur oppositionen har agerat under krisen.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. SÅ GJORDES UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har intervjuat 1 226 röstberättigade väljare under perioden 1–13 december. 379 intervjuer gjordes med ett slumpmässigt urval via sms med svarslänk. 847 intervjuer gjordes digitalt med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. 18 december

Tegnell: ”Gravida bör vara extra försiktiga”

Gravida bör vara extra försiktiga och noga med att följa restriktionerna – särskilt i slutskedet av graviditeten, enligt Folkhälsomyndigheten. Detta sedan nya studier visar att gravida riskerar att bli allvarligt sjuka i covid-19.

Folkhälsomyndigheten upprepar och förstärker rekommendationerna om att gravida bör vara extra försiktiga. Detta sedan myndigheten tagit del av ännu opublicerade uppgifter från svenska studier som visar på en viss förhöjd risk att den gravida skulle drabbas av blodproppar och havandeskapsförgiftning.

– Varför vet vi inte riktigt. Men det är inte ovanligt att gravida blir mer allvarligt sjuka i diverse infektionssjukdomar, så det är ingen överraskning, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Gravida bör inte heller exponeras för smittrisk på sin arbetsplats, något som förekommer framför allt inom hälso- och sjukvården. Enligt Folkhälsomyndigheten kan risken för allvarlig sjukdom också öka i kombination med andra riskfaktorer som högt blodtryck, diabetes och fetma.

Råden om att vara extra försiktiga gäller alla gravida, men i synnerhet från och med graviditetsvecka 36 och fram till förlossningen.

– De stora riskerna uppstår egentligen framför allt när man kommer in och har en pågående infektion vid förlossningen, säger Anders Tegnell.

På torsdagens pressträff fick han frågor om gravida kvinnor ska vaccineras mot covid-19, och de i så fall är en prioriterad grupp.

– Om de ska vaccineras, det får vi se. Det finns än så länge inte data på att det är säkert att ge till gravida, så man vill ha lite information först och kommer att följa det väldigt noga. Vi får hoppas att vi relativt snart vet om det här är ett vaccin som vi kan använda även på gravida, säger Anders Tegnell.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se 18 december

”Högt förtroende viktigt inför vaccineringen”

– Givetvist är det jätteviktigt att det finns ett högt förtroende för myndigheten, inte minst nu när vi går in i en period när vi ska försöka skicka ut budskapet om vikten av att vaccinera sig, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

På torsdagens pressträff fick han frågor om vilken betydelse det minskade förtroendet i DN/Ipsos mätning har för Folkhälsomyndighetens uppmaning om att följa restriktionerna.

– Vi ligger fortfarande på väldigt höga nivåer, extremt höga nivåer om man går tillbaka historiskt, säger Anders Tegnell.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se 18 dec

ember

Kung Carl XVI Gustaf.

Foto: TT

.

Kungens kritik ger eko i världen

”Fruktansvärt” och ”misslyckats” är några av orden kungen väljer när han ska beskriva året som gått och pandemin i SVT:s program ”Året med kungafamiljen”, skriver SVT Nyheter.

Uttalandet väcker stor internationell uppmärksamhet.

– Jag anser att vi har misslyckats. Vi har ett stort antal som har avlidit och det är fruktansvärt. Det är något som vi alla lider med, säger kung Carl XVI Gustaf i programmet.

Året med kungafamiljen visas i SVT varje år kring jul och i programmet får flera av kungafamiljens medlemmar se tillbaka på, och reflektera över, det gångna året.

– Jag tycker det har varit fruktansvärt med tanke på alla som har gått bort, och den sorg och frustration i många familjer och även många företagare som går på knä och kanske tappar sina företag, säger kungen.

Kungen säger att han känner med alla familjer som drabbats av pandemin.

– Det är svenska folket som har lidit kolossalt under svåra förhållanden. Man tänker på alla familjemedlemmar som råkat ut för att inte kunna ta avsked av sina avlidna familjemedlemmar.

Kungen får även frågan om han själv är orolig att bli smittad.

– Senaste tiden så har det känts mer påtagligt, det har krupit närmare och närmare.

Kungens uttalanden har snabbt resulterat i internationella reaktioner. Den danska nyhetsbyrån Ritzau återger uttalandena och konstaterar samtidigt att ”Sverige med 10,3 miljoner invånare har ett samlat dödstal på 7 893 personer. I Danmark med 5,8 miljoner invånare är siffran 992.”

I brittiska BBC är kungens ord en av torsdagens toppnyheter. Även BBC lyfter fram de höga dödstalen i Sverige. Detsamma rapporterar exempelvis The Guardian och amerikanska ABC News som publicerar en text i ämnet av nyhetsbyrån AP.

Även de båda internationella nyhetsbyråerna Reuters och AFP har fylliga texter om kungens uttalande i tv-programmet.

Statsepidemiolog Anders Tegnell ville under torsdagens pressträff med myndigheterna inte kommentera kungens kritik:

– Jag har ingen anledning att recensera det. Vi kommer säkert att diskutera under lång tid efter det här vad vi lyckats och misslyckats med, säger Tegnell.

TT 18 december

Skarpa restriktioner lägger sordin på julfirandet

I Norge får tio gäster komma på besök och i Storbritannien kan tre hushåll fira tillsammans. Flera länder som infört skarpa restriktioner för att minska risken för smittspridning lättar på dem under jul, och uppmanar medborgarna att ta ansvar.

– Julfirandet i år är ett val mellan liv och död, sa Sydafrikas hälsominister Zweli Mkhize nyligen.

I gruppen #Risikogruppe på Facebook samlas tysktalande personer som är särskilt sårbara för det nya coronaviruset. I början av december bad en orolig medlem om råd inför julhelgen.

”Hej allesammans, jag skulle gärna vilja höra hur ni firar jul. Jag känner mig väldigt pressad av min familj att jag ska fira med dem. Det är ju tillåtet, men det känns inte helt tryggt, eftersom de inte är lika försiktiga som jag”, skrev personen.

61-åriga Lydia Athlena kände igen sig när hon läste inlägget. Risken för personer i 60–70-årsåldern att bli allvarligt sjuka av det nya coronaviruset är, enligt den svenska Folkhälsomyndigheten, dubbelt så stor som för 50–60-åringar.

”Jag hoppas att det kommer nya restriktioner innan jul”, skrev Lydia Athlena på Facebook.

Kort därefter meddelade regeringen att Tyskland stängs ner för att minska spridningen av det nya coronaviruset. Endast fem personer från två olika hushåll får träffas. Den 24 och 25 december höjs gränsen i vissa delstater. Då får fyra personer, utöver de som ingår i det egna hushållet, fira jul tillsammans. Barn under 14 år räknas inte in.

Lydia Athlena välkomnar de nya restriktionerna.

– Det är jättebra. I vår region har vi haft 120 nya bekräftade fall under de senaste dagarna, sex personer i vår lilla by har dött, säger hon på telefon, dagen efter beskedet.

Hon tar emot samtalet i hemmet i delstaten Niedersachsen, precis intill gränsen till Nederländerna. Julhelgen närmar sig, men stämningen vill inte riktigt infinna sig, säger 61-åringen, som under pandemin försökt ha så få sociala kontakter som möjligt.

– Det här året är glansen borta. Julen blir inte som vanligt.

I många länder runt om i världen där människor är lediga under den kristna högtiden råder restriktioner för att minska risken för smittspridning. I Tysklands grannland Österrike får max tio personer träffas den 24 och 25 december. Samma övre gräns gäller för invånare i Schweiz, där president Simonetta Sommaruga nyligen konstaterade att coronaepidemin håller på att förvärras.

I USA hoppas myndigheterna undvika en ökning av antalet coronafall lik den som landet upplevde efter firandet av Thanksgiving i slutet av november. Under högtiden ökade antalet flygresor i landet till de högsta nivåerna sedan i mars, och i december har landet registrerat nya rekordnivåer över antalet sjukdomsfall och dödsfall relaterade till covid-19.

På sin hemsida erbjuder USA:s folkhälsomyndighet CDC befolkningen detaljerade och kreativa tips på juliga aktiviteter med liten risk för smittspridning.

”Organisera en snögubbe- eller snöängeltävling med dina vänner eller grannar”, lyder ett av tipsen. De som inte har möjlighet att leka i snön kan exempelvis ordna en digital fest och dansa tillsammans, skriver CDC.

I Sydafrika är tongångarna hårdare. Enligt tidningen Times LIVE sa hälsominister Zweli Mkhize under lördagen att julfirandet i år innebär ett val mellan liv och död.

– Om vi väljer livet, då måste vi inse att vi måste göra uppoffringar under den här högtiden. Det kommer inte att vara möjligt att fira jul på det sätt vi är vana vid, sa hälsoministern.

Landets kurva över antalet dödsfall i covid-19 ser annorlunda ut än i Europa. I Sydafrika nåddes en topp i juli, innan antalet återigen sjönk, enligt siffror från Johns Hopkins-universitetet. Under den senaste månaden har antalet dödsfall ökat igen. Enligt siffror från den 15 december har 23 661 personer i Sydafrika avlidit efter att ha smittats av det nya coronaviruset.

Världshälsoorganisationen WHO gick nyligen ut med en varning för att antalet fall av covid-19 kan komma att öka efter jul- och nyårshelgerna. Människor som planerar att träffa andra under helgerna uppmanas bära munskydd för att minska risken för smittspridning.

Men det är inte enbart risken för smittspridning som oroar regeringar runt om i världen inför julhelgen. I den tyska delstaten Hessen ifrågasatte regeringschefen Volker Bouffier nyligen om det är försvarbart att låta äldre människor sitta ensamma utan att ha kontakt med sina familjemedlemmar under högtiden. Till DN säger prästen Monika Weber, som i sitt arbete i Berlin besöker personer på ålderdomshem, att isoleringen under coronapandemin varit svår för många människor.

– Inte minst för de anhöriga. De äldre bor ju faktiskt tillsammans med andra, men dottern eller sonen som inte har någon annan än föräldern... För dem är det riktigt tufft.

Lydia Athlena i Niedersachsen kommer att fira jul med sin bror, sin pappa, sin man och sin vuxna son. Trots rädslan för att pappan, som hunnit fylla åttio, ska smittas vill Lydia Athlena inte låta honom vara ensam under julen.

– Nej, det är inte ett alternativ. Vi kommer att vara så försiktiga vi kan, säger hon.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se 18 dec

Så ser reglerna ut i olika länder

Tre hushåll får umgås

Storbritannien. Britterna firar julen 2020 i ”bubblor”. När höstens nedstängning lyftes den 2 december delades landet i stället in i tre nivåer utifrån lokal smittspridning, men med vissa undantag just för julhelgen. Mellan den 23 och 27 december kan ”bubblor” på tre hushåll umgås inomhus och övernatta i samma hus. Man får också resa inom landet. Men lättnaderna över jul har fått hård kritik. Två ledande medicinska tidskrifter menar att åtgärderna ”kommer att kosta många liv” och Londons borgmästare Sadiq Khan vädjar till Boris Johnson att ändra sitt beslut.

Alla skidorter är stängda

Frankrike. Sedan den 15 december behöver fransmännen inte längre fylla i en särskild blankett för att lämna hemmet. Regeringen hade hoppats kunna avskaffa många andra restriktioner samtidigt – om antalet smittade hade hållit sig under 5 000 per dag. Detta anses nu tyvärr orealistiskt, för närvarande läggs en covidpatient in på iva var sjunde minut. Utegångsförbudet nattetid ligger kvar, och brott mot det ger 135 euro i böter. Över julen får fransmännen resa inom landet för att besöka släkt och vänner, men högst sex vuxna får träffas samtidigt. Alla skidorter hålls stängda över jul och nyår.

Handeln håller stängt i fem veckor

Nederländerna. Nederländerna har just gått in i en av Europas striktaste nedstängningar, tio dagar före jul. Förutom restauranger och kaféer måste all ”icke nödvändig” handel hålla stängt i fem veckor. Familjer får bara ta emot två personer samtidigt i sitt hem, med undantag för tre dagar kring jul då maxantalet ökar till tre. De flesta nederländare accepterar de tuffa reglerna, men en liten, högljudd minoritet protesterar. När premiärminister Mark Rutte talade till nationen från sitt tjänsterum om de nya reglerna hördes demonstranters talkörer tydligt i tv-sändningen.

Polisen övervakar att reglerna följs

Litauen. Snabbt ökande smitta gör att Litauen först av de baltiska länderna inför en strikt nedstängning. Fram till den 3 januari – alltså över jul- och nyårshelgerna – får medborgare i princip inte lämna sin hemkommun. 250 kontrollpunkter sätts nu upp över hela landet där poliser kan övervaka att reglerna

följs. Endast resor till och från arbetet är tillåtna och alla butiker utom de allra nödvändigaste stänger samtidigt. Regeringen, som tillträdde så sent som den 11 december, har också än striktare åtgärder i beredskap om smittotalen inte går ner.

Lekar i snö är okej

USA. Restriktionerna inför julen varierar stort mellan olika delstater och städer i USA. Totalt 22 delstater har nu särskilda reserestriktioner – till exempel måste den som besöker Kalifornien leva i isolering i två veckor, medan delstaten New York kräver karantän eller dubbla tester. Folkhälsomyndigheten CDC har också presenterat en lång rad nationella rekommendationer inför julen: använd munskydd, håll avstånden, ta influensavaccin, försök stanna hemma och fira med familjen. Den som träffar folk utanför hushållet bör ses utomhus, ta med egen mat samt undvika att skrika och sjunga. CDC tipsar också om att det finns alternativ till traditionella julkalas – som att ses online i fula jultröjor eller gå ut och rulla snögubbar.

Många firar på stränderna

Brasilien. Brasiliens president Jair Bolsonaro har inte kommit med några särskilda uppmaningar eller regler om hur befolkningen bör fira jul för att hindra smittspridning. I stället har han lovat att ”pandemin är inne i slutskedet”, vilket fått många att tro att det är sant. Under julen är det upp till var och en att bestämma hur de gör för att värna sina äldre. Högsommaren har börjat och under julhelgen väntas stränderna vara fullpackade. 31 000 patienter vårdas just nu på sjukhus för covid-19, varar 13 500 i intensivvård.

Turisterna uteblir i Betlehem

Israel. I 20 år, sedan det senaste palestinska upproret bröt ut, har julens hemort på jorden haft svårt att finna den rätta helgstämningen. Våldsamheter, avspärrningar och mörka nyhetsrapporter har skrämt bort turisterna, Betlehems viktigaste naturtillgång. Men några tusen entusiaster, mest fromma pilgrimer, har alltid nått fram och givit stadens ekonomi en livsviktig injektion. Tills nu. I år, kanske för första gången sedan Födelsekyrkan byggdes på 300-talet, är Betlehem kliniskt fritt från tillresta helgfirare.

Regeringen splittrad om åtgärder

Italien. Handlingsförlamning är det ord som passar bäst in på den italienska regeringens tama försök att reducera smittspridningen under julen – hittills finns ingen konkret plan. Det är inte tal om att släcka ner

totalt. Italiens regering är djupt oenig i denna fråga. En lösning kan bli att begränsa möjligheterna att resa under röda dagar kring jul och nyår. Det enda säkra är att de italienare som beger sig till Österrike för att åka skidor får sitta i karantän i tio dagar för att kunna resa tillbaka till Italien.

Tio personer får fira ihop

Danmark. Danmark har förlängt maxtaket på tio personer för folksamlingar – detta gäller även för jul- och nyårsfirandet med släkt och vänner. Stora delar av samhället har redan stängt, som restauranger, biografer, simhallar, gym och gallerior. Övriga butiker stängs från juldagen, bara livsmedelsaffärer och apotek hålls öppna. Statsminister Mette Frederiksen uppmanar danskarna att inte resa, även om det inte finns något förbud. Utländska besökare från högrisländer, däribland Sverige, måste ha särskilda skäl att besöka Danmark. Den som reser med buss, tåg eller annan kollektivtrafik måste ha munskydd. Det gäller även på stationer.

Lättnader under röda dagar

Norge. Med de nuvarande restriktionerna är det tillåtet att bjuda hem fem personer. Under jul- och nyårshelgerna får undantag göras för två dagar, då är det fritt fram för tio gäster. En meters avstånd gäller till personer man inte bor tillsammans med, i de områden där smittspridningen är hög gäller två meter. Norrmännen uppmanas att inte resa i onödan. Vid utlandsresa till ”röda” länder gäller karantän i tio dagar i samband med hemkomsten. Tusentals norrmän med stuga i Sverige, och som hade velat fira jul där, har stämt den norska staten för att få karantänsregeln ändrad.

Hotel rekommenderas för gäster

Finland. Institutet för hälsa och välfärd rekommenderar julfirande i grupper på färre än tio personer. Och den som reser långväga bör bo på hotell i stället för hemma hos släktingar. I princip är inrikes resor tillåtna, vissa undantag kan göras vid stora lokala utbrott. Finländarna uppmanas fortsatt att undvika resor som inte är nödvändiga under julhelgerna. Frivillig karantän rekommenderas för den som reser in i Finland från ”rött” land – dock inte för den som har ett negativt coronatest som är mindre än 72 timmar gammalt.

Henrik Brandão Jönsson

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Ingmar Nevéus

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Peter Loewe

loewepeter@gmail.com

Karin Eriksson 18 december

Stora vinster med effektiv vaccination

Riksbanken har räknat på vilka samhällsekonomiska vinster det skulle innebära om en säker vaccination mot covid-19 kan genomföras så snabbt som möjligt.

För varje månad som pandemin förkortas beräknar Riksbanken att det kan innebära 25 miljarder kronor högre bnp och 20 miljarder kronor i förbättrade offentliga finanser samt att de som förlorat jobben eller är permitterade på grund av pandemin snabbare skulle komma i arbete igen.

TT 18 december

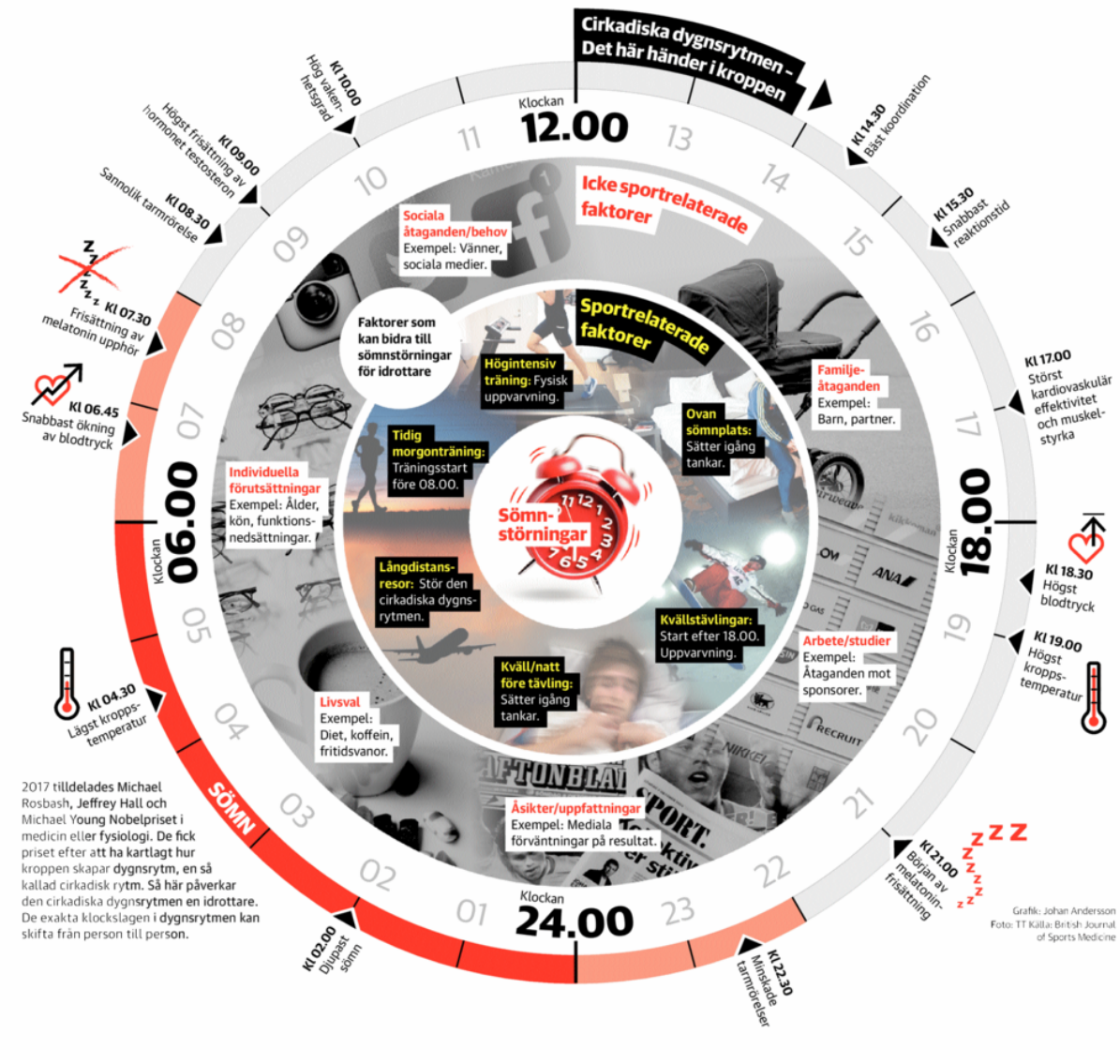
Cirkadiska dygnsrytmen - Det här händer i kroppen
Klockan 12.00
Klockan 18.00
Klockan 24.00
Klockan 06.00
SÖMN
Kl 10.00 Hög vakenhetsgrad
Kl 09.00 Högst frisättning av hormonet testosteron
Kl 08.30 Sannolik tarmrörelse
Kl 07.30 Frisättning av melatonin upphör
Kl 06.45 Snabbast ökning av blodtryck
Kl 04.30 Lägst kroppstemperatur
Kl 02.00 Djupast sömn
Kl 22.30 Minskade tarmrörelser
Kl 21.00 Början av melatoninfrisättning
Kl 19.00 Högst kroppstemperatur
Kl 18.30 Högst blodtryck
Kl 17.00 Störst kardiovaskulär effektivitet och muskelstyrka
Kl 15.30 Snabbast reaktionstid
Kl 14.30 Bäst koordination
Icke sportrelaterade faktorer
Sociala åtaganden/behov Exempel: Vänner, sociala medier.
Familjeåtaganden Exempel: Barn, partner.
Arbete/studier Exempel: Åtaganden mot sponsorer.
Åsikter/uppfattningar Exempel: Mediala förväntningar på resultat.
Livsval Exempel: Diet, koffein, fritidsvanor.
Individuella förutsättningar Exempel: Ålder, kön, funktionsnedsättningar.
Faktorer som kan bidra till sömnstörningar för idrottare
Sportrelaterade faktorer
Högintensiv träning: Fysisk uppvarvning.
Ovan sömnplats: Sätter igång tankar.
Tidig morgonträning: Träningsstart före 08.00.
Sömnstörningar
Långdistansresor: Stör den cirkadiska dygnsrytmen.
Kvällstävlingar: Start efter 18.00. Uppvarvning.
Kväll/natt före tävling: Sätter igång tankar.
2017 tilldelades Michael Rosbash, Jeffrey Hall och Michael Young Nobelpriset i medicin eller fysiologi. De fick priset efter att ha kartlagt hur kroppen skapar dygnsrytm, en så kallad cirkadisk rytm. Så här påverkar den cirkadiska dygnsrytmen en idrottare. De exakta klockslagen i dygnsrytmen kan skifta från person till person.
Grafik: Johan Andersson
Foto: TT Källa: British Journal of Sports Medicine

Extra sömn kan vara viktigare än mer träning för idrottare

För lite sömn påverkar reaktionstiden negativt, immunförsvaret försvagas och det finns risk för depression.

– En timmes extra sömn för elitidrottare skulle i många fall ge bättre resultat än mer träning, säger HC Holmberg, professor i idrottsvetenskap vid Mittuniversitetet.

Åtta timmars sömn är ett riktmärke för god sömn, men enligt Sveriges olympiska kommitté sover hälften av alla elitidrottare dåligt och en fjärdedel är trötta under dagen.

– Sömnen är otroligt viktig för återhämtning. Vi sätter den på samma prioritet som kost och vätska. Mycket fokus har legat på näring och vätska, men sömnen har man kanske inte förstått vikten av. Kan man addera extra sömn så har vi sett fina förändringar på prestation, säger HC Holmberg.

Peter Reinebo, verksamhetschef för SOK (Sveriges olympiska kommitté), är med och driver ett sömnprojekt som ska ge utdelning i sommar-OS i Tokyo 2021 och vinter-OS i Peking 2022.

– Vi tror på att vägen till medaljerna börjar med god sömn. Det här är ett projekt som ska hjälpa till att förverkliga OS-drömmar, säger Reinebo.

Två timmar förlorad sömn kan öka skaderisken markant för unga idrottare.

– Koordination och koncentration påverkas av att man sover för lite, då ökar också risken för att man drabbas av skador, framför allt inom kontaktsporter, säger HC Holmberg.

Två timmar mindre sömn varje natt i en vecka innebär att en elitidrottare kan bli fysiskt utmattad betydligt tidigare än normalt och reaktionstiden kan försämras.

– De flesta idrottare tänker att de ska träna en timme extra men i många fall så ligger idrottarna redan på väldigt höga träningsvolymer, en timmes extra sömn skulle i många fall ge bättre resultat än mer träning, säger Holmberg.

Att koffein kan påverka insomningen är väl känt men frågan är om man kan äta eller dricka något för att sova bättre.

– Hur mycket, när och vad man ska äta och dricka i anslutning till läggdags nämns ibland att livsmedel som körsbär, banan, spenat, mandlar, kiwi och kamomillté på olika sätt kan påverka serotonin- och melatoninaktiviteten och därmed sömnen. Det kvarstår en del forskning att göra inom detta spännande område, säger Holmberg.

Melatonin är ett insomningsmedel som används av idrottare men hur utbrett det är kan Holmberg inte avgöra.

– Vi har inte tittat specifikt på det. Jag tror att en del använder det men det handlar mer om rutiner för att exempelvis förbereda sig inför resor mellan tidszoner. Det centrala är utbildning, vad gör du om du ska resa åtta timmar österut till Asien, vad ska du tänka på?

Holmberg tror att idrottare kan ha svårt att erkänna sömnproblem.

– Det kan ju vara så i vissa fall, en del förstår inte effekten av att sova. Men det kan vara enklare att addera en timme träning i stället för en timme sömn.

Vilken tid på dygnet som träningen bedrivs påverkar också sömnen.

– I simning har man väldigt tidiga träningstider. I Australien har man sett att simmarna sover mindre och då måste man kanske addera tid och sova en annan tid på dygnet, kanske ta en ”powernap”. Forskning visar att de flesta av deras elitaktiva sover sämre inför tävling, berättar HC Holmberg.

Alla som är med i OS-truppen eller topp- och talangprojektet får ta del av den forskning som bedrivs när det gäller att sova gott och de får dessutom ett portabelt bäddset.

Frida Nevalainen arbetar med sömnprojektet på SOK.

– Vem vill inte ha en coach i sömn? Man har coacher i fysik, taktik och den psykiska delen, att få in sömn är ett suveränt komplement för våra aktiva, säger Nevalainen.

Hon har som ishockeyspelare deltagit i OS 2006 och 2010.

– Nu får de lära sig betydelsen av rutiner runt sömn på ett väldigt individuellt sätt så de kan maximera sin återhämtning, det är något jag själv hade velat ta del av som aktiv.

En utvald grupp, inför sommar-OS i Tokyo 2021 handlar det om 17 aktiva, får dessutom extra utbildning i konsten att sova under optimala förhållanden.

Det handlar om sex utbildningstillfällen och sängprovning.

– Det handlar om att bädda för att sova. De kommer få skräddarsydda sängar, täcken och kuddar. Men också hjälp att skapa en sovmiljö som får dem att sova bättre. Sömn är den viktigaste delen av återhämtningsfasen. Den är också prestationshämmande eller prestationshöjande, konstaterar Reinebo.

Under OS i Tokyo inreder SOK en speciell lägenhet som går under arbetsnamnet ”Lugnet”.

– Det finns inga bra vardagsrum i OS-lägenheterna där de aktiva ska bo. Vi vill skapa en miljö som är tyst där det inte finns någon tv. Man ska kunna vila, meditera eller ta en powernap. Man ska kunna boka ett rum men också komma dit spontant.

Sängarna i OS-byn är gjorda av hårdpapp.

– Det är inte dåliga grejer men kompletterat med de sängset vi kommer att ha med oss blir det riktigt bra.

För att ytterligare förbättra förutsättningarna för de aktiva kommer SOK dessutom satsa på luftrenare.

– Luften i en OS-by är inte alltid bra för de som har allergier och luftvägsbesvär. Det är nybyggen och ganska ofta är de inte superstädade, det kan finnas fukt, det är helt enkelt inte inbott och det har vi varit med om så många gånger.

Vilka vinteridrottare som får hjälp med sömnen inför vinter-OS i Peking 2022 spikar SOK till våren.

– I kampen om OS-medaljer är återhämtning en minst lika viktig byggsten som kost och träning. Vi kommer kämpa för varje timme kvalitativ sömn för olympierna, säger Sanjay Verma, sömncoach på Sleepacy som stöttar de svenska idrottarna inför OS.

Reinebo ser bara positivt på samarbetet med ett sängföretag.

– Vi går i säng med Sleepacy, då får vi möjligheter till utbildning, coachning, sängar och bäddset, säger Reinebo.

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se

Tre röster om sömn

Lars Fahlén, förbundskapten puckelpist.

Hur sover dina aktiva?

– De är inte uppe hela natten, det har blivit lite bättre än det var för några år sedan. De sover bra när vi är på läger för alla blir ju trötta.

Hur lockar man upp dem?

– När frukosten är serverad så kommer de upp i tid, men när de ska göra den själv så går det inte alltid lika bra.

Hur är standarden på sängarna?

– Det är inte alltid det är sängar, man får sova på golvet i vissa länder. Det är inte svårt att lägga sig men svårare att komma upp.

Ditt bästa tips för att somna in?

– Lägg undan mobiltelefonen.

Johan Garpenlöv, förbundskapten ishockey.

Är sömn verkligen så viktigt?

– Ja, jag tror att spelarna i dag förstår att en procent hit och en procent dit kan betyda mycket i längden.

Vad kan resultatet bli?

– Spelaren kanske får lite mer istid, blir en bättre spelare och sedan kanske går vidare till NHL, KHL eller SHL.

Ditt bästa tips för att sova bra?

– Man måste helt enkelt lugna ned sig och inte hålla på med media och pilla på mobilen.

Jean-Marc Chabloz, tränare skidskyttelandslaget.

Vad är mest intressant när det gäller sömn och prestation?

– När presterar man bäst under dygnet? Hur kan vi påverka det? Vi tävlar ju klockan tio på förmiddagen eller så är det kvällstävlingar.

Du kommer närmast från skidskyttegymnasiet, vad märkte du där?

– Att få ungdomar att sova var den stora utmaningen, gymnasieungdomarna sover alldeles för lite. De ska prestera både i skolan, på träningar och tävlingar. Man märker att immunförsvaret blir sämre beroende på en ökad stressnivå.

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se 18 december

Så påverkar sömn prestation – och så kan du sova bättre

Frida Rångtell är doktor i neurovetenskap vid Uppsala universitet, sömnutbildare och grundare av företaget Slumra of Sweden.

Hon märker ett ökat intresse hos idrottare för hur sömnen kan påverka prestationen.

– Tidigare har mest fokus legat på träning, kost och mental träning, men nu har många upptäckt vilken stor betydelse sömnen har och idrottare är generellt en grupp som inte sover särskilt bra, säger hon.

Hur kan sömnen påverka en idrottares prestation, hur kan du sova bättre och vad händer egentligen när vi sover? Frida Rångtell förklarar:

Sömn och prestation

1. Immunförsvaret.

Vissa studier indikerar att de som sover kortare tid har större benägenhet att bli sjuka, till exempel om de utsätts för förkylningsvirus.

2. Skaderisken.

Vissa studier visar att brist på sömn kan medföra högre risk för skador. Orsakerna till det kan vara flera. En viktig del är att brist på sömn gör att uppmärksamheten försämras, särskilt när det gäller monotona situationer. Även om vi själva inte upplever oss som trötta kan delar av hjärnan då gå in i så kallad mikrosömn, det kan leda till att medvetenheten om omgivningen försvinner under korta sekvenser.

Jämför till exempel med vad som kan hända om du tappar uppmärksamheten under korta ögonblick när du kör bil.

3. Inlärningen.

Idrottsträning som handlar om att lära in motoriska rörelser bygger mycket på repetition. När vi lär oss en ny motorisk rörelse så kräver den ofta mycket ansträngning i början, men ju mer vi lär oss, desto mer automatiskt och med mindre ansträngning kan vi utföra rörelsen. Den inlärningen sker inte enbart när rörelserna utförs utan fortsätter även efteråt. Hjärnan fortsätter inlärningsprocessen även efter att vi somnat. Sömnen verkar till och med kunna förbättra inlärningen av motoriska rörelser, eller i alla fall ha en stabiliserande effekt så att vi glömmer mindre.

4. Mentalt mående.

Bra sömn är viktigt för bearbetning av känslor. Dagen efter en känsloladdad händelse kan många se på den andra ögon. Exakt hur det går till har forskningen ännu inte kommit fram till, men mycket pekar på att REM-sömnen påverkar bearbetandet av känslor. Ett exempel är känslan av stress, att vara jagad eller pressad. Vid dålig sömn minskar förmågan att hantera stress.

5. Smärttröskeln.

Det finns en koppling mellan sömn och förmåga att hantera smärta. Brist på sömn, och framför allt REM-sömn, kan göra att vi lättare känner smärta.

Så kan du sova bättre

God sömn är egentligen inget vi styr över själva. När vi väl somnat styr sömnen sig själv. Det vi kan göra är att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att sova bra. Elitidrottare är en grupp som generellt sett sover

ganska dåligt då de påverkas av saker som resor och stresskänslor inför tävlingar, träningar på morgon- eller kvällstid, åtaganden mot media, sponsorer, med mera.

Natten före en stor tävling sover elitidrottare ofta inte särskilt bra, men det går till viss del att kompensera med bra sömn under perioden inför tävlingen. Har du sovit bra veckan innan har en natts dålig sömn troligtvis mindre betydelse.

Saker som påverkar sömnen är till exempel dygnsrytmen, ljus, tidigare sömnbrist, och stress/aktiveringsnivå. Det är viktigt att få dagsljus för att hjälpa kroppen att ställa in dygnsrytmen. På kvällen är det bra att ha ett mer dämpat ljus för att förbereda kroppen på att sova.

Många ligger i sängen och tittar på mobilen på kvällen. Det finns studier som visar att skärmljus på kvällen har dålig inverkan på sömnen, men det finns också andra studier som inte har kunnat visa det sambandet. Det som däremot är tydligt är att starka känslor och stort informationsflöde strax innan man ska sova inte skapar de bästa förutsättningarna för bra sömn. Vi vet inte vad vi kommer att mötas av när vi till exempel går igenom sociala medier på kvällen. Det kan vara saker som sätter i gång tankar eller rör upp starka känslor som har att göra med till exempel jobb eller konflikter.

Tydliga kvällsrutiner med fokus på avslappning ökar chansen att du somnar i tid.

Har du sovit dåligt kan det vara skönt att ta en tupplur på dagen. För elitidrottare är det viktigt att tänka på att det kan dröja en timme eller mer efter att man vaknat innan kroppen är på topp.

Det händer när du sover

Tiden är bara ett av måtten på bra sömn, men bra sömn handlar om så mycket mer än bara antal timmar. Det viktiga är att hjärnan och kroppen får den återhämtning den behöver. Det är inte så att hjärnan stänger av när vi sover. Det är många processer som pågår i kroppen medan vi sover. Inom forskningen delar man upp sömn i olika stadier, det kan variera när de infaller under tiden man sover.

Förutom sömn så är det bra att komma ihåg att vi också har perioder under natten då vi är vakna, även om dessa perioder kan vara korta och vi inte ens märker det.

Lättsömn (stadie 1-sömn).

Det här är den fasen då vi håller på att somna, när vi sover lätt. Den går oftast ganska snabbt över i nästa stadie.

Mellansömn (stadie 2-sömn).

Den här typen av sömn har vi mycket av under en natt. Korta utbrott av väldigt snabba rytmiska hjärnvågor, så kallade sömnspolar, ser till att vi inte störs och fortsätter sova. Sömnspolarna är också viktiga för bearbetning av minnen. Här förekommer även perioder då hjärnvågorna blir högre, något som kallas K-komplex.

Djupsömn.

Den här typen av sömn har vi främst i början av natten. Hjärnans aktivitet består då av långsamma vågor, det är under djupsömnen som minnen sorteras och hjärnan ”städas”. Under djupsömnen repareras också muskler och tillväxthormon frisätts.

REM-sömn.

Under REM-sömnen är kroppen paralyserad. De enda rörelserna är snabba ögonrörelser, rapid eye movements (REM), och muskelryckningar. Den här typen av sömn har vi främst i slutet av natten. Hjärnans aktivitetsnivå är då hög i områden som är viktiga för bearbetning av känslor. I den främre delen av hjärnan, som är viktig för planering, logiskt tänkande och medveten kontroll, är aktiviteten däremot låg.

Vi kan drömma i alla sömnstadier men under REM-sömnen kan vi uppleva extra starka, bisarra och filmlika drömmar som ofta är känslofyllda.

Martin Fransson

martin.fransson@dn.se 18 december

18 december

Skistars vd ser ingen risk för att spä på smittspridningen

I veckan öppnade Skistars skidanläggningar i Sälen och Vemdalen, och i dag fredag, öppnar Åre. Men bolagets vd Stefan Sjöstrand ser ingen risk för att spä på smittan i regionerna.

– Vi har valt att arbeta tillsammans med vården, FHM och regionen och det är faktiskt de som har gett rådet att det är okej att öppna, säger han.

I går, torsdag, redovisade Skistar sin delårsrapport för perioden september till november. Den visar en förlust före skatt på 307 miljoner kronor, vilket kan jämföras med förlusten på 322 miljoner kronor motsvarande period förra året.

Att resultatet är på minus är normalt för den här tiden på året, enligt Stefan Sjöstrand, och pekar på att det brukar hämtas igen de kommande månaderna.

– Normalt sett är det här ett kvartal med stora uppstartskostnader och marginellt med intäkter jämfört med nästa kvartal där de stora intäkterna kommer, säger han.

Men frågan är hur intäkterna kommer se ut den här vintersäsongen. I våras tvingades Skistars anläggningar stänga ner i förtid på grund av smittspridningen, och bolaget fick främst fokusera på att kapa kostnader.

Därför har de valt att senarelägga säsongsstarten med några veckor. Förra veckan öppnade anläggningarna i Norge, i måndags öppnade Sälen och Vemdalen och under fredagen öppnar Skistar upp i Åre.

– För att säkerställa att det inte blev några köer på ett fåtal punkter i Åre ville vi öppna upp brett, från Björnen bort till Duved, och det innebar att vi valde att vänta med öppning, säger Stefan Sjöstrand.

Bolagets anläggning i St Johann i Österrike får däremot vänta och öppnar först på julafton.

– Det är österrikiska myndigheter som har satt det datumet, men det är bara tre procent av vår verksamhet, så det har en relativt liten påverkan, säger Sjöstrand.

I nuläget är bokningarna i Sverige fler än vid samma tidpunkt förra året, och bokningsläget beskrivs i delårsrapporten som bra. Även om beläggningen skulle bli sämre än den nuvarande bedömningen kommer det inte påverka priset på liftkort, uppger vd:n.

– Nej, det har jag inte ens haft en tanke på. Vi har satt vår prisbild för det här året, säger Stefan Sjöstrand.

Under våren hamnade ett flertal skidorter i centrum för coronabevakningen när österrikiska Ischgl kallades ”Europas Wuhan” och Åre blev ”Sveriges Ischgl”. I början på april meddelade Skistar att de stängde för säsongen i förtid.
Den här säsongen hotar inte bara en framtida smittspridning – den är stor redan när Skistar slår upp portarna. Men Stefan Sjöstrand ser inget problem med att öppna verksamheten.
– Vi har valt att arbeta tillsammans med vården, Folkhälsomyndigheten och regionen och det är faktiskt de som har gett rådet att det är okej att öppna med alla de åtgärder som vi har vidtagit för att skapa den här säkra och trygga upplevelsen för gästerna. Det är också därför jag känner mig rätt trygg med det, säger han.
– Sedan är det så att vi kan ju aldrig garantera att en gäst inte tar med sig en smitta till en anläggning, det är ju omöjligt för oss att kontrollera. Däremot har vården på alla våra destinationer fått en utökad kapacitet för testning. Så om man har någon indikation på att man inte känner sig väl kan man gå och testa sig.
Men finns ändå inte en risk att en öppning driver på smittspridningen ytterligare i de här regionerna?
– Inte enligt smittskyddsläkarna och inte enligt vården och de som vi samarbetar med. Jag tror att det är lika stor risk att bli smittad som när man går in på en Icabutik där hemma. På skidorten gäller samma regler som på övriga platser i samhället. Även om du är på semester så kan du inte ta semester från corona.
Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se 18 december

”Rör inte vårdpersonalen som tar hand om svårt sjuka barn”

Som pappa till en 8-åring med den kroniska och dödliga sjukdomen typ 1-diabetes förstår jag värdet av en fungerande akutmottagning och specialistvård för barn. Jag vet hur det är att komma in med ett litet barn som är akut sjuk och få kontinuerliga uppföljningar.

Barn med sjukdomen bär insulinpump och blodsockermätare intill kroppen dygnet runt. Med tiden lär sig barn och föräldrar att leva med sjukdomen.

Men ändå finns det ständiga behovet av vård, dygnet runt, alla dagar i veckan. Blir blodsockret för högt eller för lågt finns risken för att ett livshotande tillstånd kan uppstå inom loppet av minuter eller timmar, beroende på om det handlar om lågt eller högt blodsocker.

Beskedet från ledningen för Region Stockholm att 120 anställda ska flyttas från barnsjukvården för att vårda covid-19-patienter väcker stor oro. Det är ett etiskt oförsvarbart beslut.

Det påverkar inte möjligheten till akutvård, men vad gör det med personalen? De behövs för barnen – nu och även senare.

Hur stor blir vårdskulden när operationer ställs in? Vad är det som hindrar ansvariga i regionen att framöver ta ytterligare dåliga beslut tills det inte längre står utvilad och adekvat vårdpersonal när svårt sjuka barn rullar in med ambulans eller behöver specialistvård?

Förutom behovet av akut sjukvård finns det för unga diabetiker och deras föräldrar som sköter vården ett stort behov av kontinuerlig kontakt med diabetesteamet på exempelvis Astrid Lindgrens barnsjukhus. Ju yngre barn, desto tätare kontakter.

Jag är orolig att det nu omorganiseras på ett sådant sätt att det på sikt får negativa och bestående effekter på bland annat diabetesteamet. Jag oroar mig för att den täta kontakten med regelbundna besök glesas ut.

Jag oroar mig för att dygnet runt-tillgängligheten minskar och successivt försvinner. Jag är rädd att

ingen svarar när vi ringer in om en fråga vid någon av våra nattvak.

Jag är rädd för att min son inte ska få den diabetesvård han behöver. Han har rätt till för att få leva ett liv precis som vilken annan 8-åring som helst. Artikel 2 i FN:s barnkonvention säger att alla barn är lika värda. God och tät diabetesvård med regelbundna besök hos diabetesspecialisterna ger min son möjligheten att läras sig att leva med sin sjukdom och att så småningom vara mogen för att ta över sin egen vård.

När vi upptäckte vår sons sjukdom höll han på att mista livet när vi rullade in med ambulans till Astrid Lindgrens barnsjukhus. Där möttes vi av personal med hundraprocentig närvaro och kompetens som räddade hans liv. De är eldsjälar och våra hjältar, och behöver hjälp att rädda fler barn som de gjorde med vår son.

Barnkonventionens artikel 6 säger att alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Rör inte personalen som tar hand om svårt sjuka barn!

Kaveh Pakjoo, socionomstudent, Stockholm

18 december

Ledare: Så många misstag, så många förlorade månader

Sverige har valt en coronastrategi som bygger på att ta det osäkra före det säkra. Tvärtemot hur vi brukar göra. Detta vägval har fått förödande konsekvenser i form av mycket mänskligt lidande och död. På fredagen presenterade regeringen till slut en rad åtgärder för att nöden så kräver. Läget är akut – och det är ingen slump.

Gång på gång har Folkhälsomyndigheten underskattat virusets framfart. I mars gjorde expertmyndigheten den orimliga bedömningen att maximalt 15 000 svenskar skulle smittas – under hela pandemin.

När dödsfallen började stiga i Italien menade statsepidemiolog Anders Tegnell ändå att smittoläget inte var tillräckligt allvarligt för att avråda från resor dit. Svenskar som återvände därifrån efter sportlovet sattes varken i karantän eller testades. De uppmanades att gå till jobbet om de inte hade symtom. Föräldrar som höll skolbarn hemma hotades med vite.

Medan andra länder förberedde sig för en andravåg fick vi veta att en sådan inte skulle drabba oss. Tegnell förklarade i stället att han var mer rädd för att gå över gatan än att smittas. Publikgränsen höjdes och restriktionerna för 70-plussare lättade. Sedan blev smittonivåerna värre – än Folkhälsomyndighetens värsta scenario.

Folkhälsomyndigheten har också gång på gång missbedömt hur viruset smittar och därmed tonat ner behovet av testning och skyddsutrustning. Myndigheten gjorde tidigt ett förödande felslut om asymtomatisk smitta, som den höll fast vid alldeles för länge. Tegnell sade i april att även om ”symtomfria personer kan smitta rör det sig om en så liten andel av all smitta att det inte är viktigt för spridningen.”

Därför rekommenderade han att man bara skulle ”använda skyddsutrustning där den behövs, och inte ‘för säkerhets skull’.” På följdfrågan om hemtjänstpersonal då inte kunde sprida covid-19 svarade han: ”Jag är inte riktigt säker på hur man tror att den smittspridningen ska gå till i det fallet.” Sedan blev hemtjänsten en av de stora smittohärdarna. Generaldirektör Johan Carlson tonar fortfarande ner betydelsen av att tala klarspråk om att människor utan symtom smittar.

Fem av tolv äldreboenden har asymtomatisk smitta, har det visat sig när man äntligen började testa. Och ingen kan ha glömt hur sent Sverige kom i gång med testningen i våras. Regionerna bidrog till senfärdigheten, men Folkhälsomyndigheten var inte intresserad av att provta människor utanför sjukvården. Denna hållning gick stick i stäv med WHO:s uppmaning om att masstesta, smittspåra och isolera.

Nu påstår Johan Carlson också att ingen visste hur illa rustad äldrevården var. Inte heller detta stämmer: som coronakommissionen påpekar har bristerna varit välkända länge. Om regeringen i stället stängt ner Sverige tidigt – och tagit det säkra före det osäkra – hade den också hunnit ta reda på detta. Liksom att det saknades beredskapslager. Nu fick äldrevården i stället ofta klara sig utan skydd.

Nästa riskabla antagande från Folkhälsomyndigheten är att covid-19 inte är luftburet. Men under den kallare och mörkare årstiden ser viruset ut att kunna spridas med aerosoler längre än ett par meter. Därför är det inte säkert att det räcker att hålla avstånd i oventilerade inomhusmiljöer. Följaktligen borde munskydd ha rekommenderats sedan länge inom all sjukvård och äldreomsorg. Samt i offentliga miljöer där många människor samlas. Att munskydd nu ska

användas på vissa tider i kollektivtrafiken är ett steg i rätt riktning.

Varför har Sverige inte använt försiktighetsprincipen så som vi brukar? Till de 7 993 som hittills har avlidit i Sverige kan vi lägga alla de som har en mängd långvariga besvär, samt de som behöver rehabiliteras efter att ha legat inlagda på sjukhus. Och alla de som nu inte får annan vård, för att den slutkörda personalen måste prioritera covidpatienter.

Sverige försökte tidigt att välja en egen väg i kampen mot coronaviruset. Den ser ut att ha misslyckats. På fredagens presskonferens presenterades till slut flera av de åtgärder som regeringen länge avfärdat. Det är alltid bra att våga ändra sig och vända om när verkligheten inte stämmer med kartan. En fråga kvarstår: Varför tog det så lång tid?

DN 19/12 2020 19 december

”Kritik av äldreomsorgen begravdes i ett bergrum”

För sex år sedan la regeringen ner vår utredning om äldreomsorgen. Vi hade sett samma problembild som coronakommissionen nu pekar på i sitt delbetänkande. Men det var då inte intressant för regeringen och materialet skickades direkt till Riksarkivets bergrum, skriver Ellen Hausel Heldahl, Gert Knutsson och Hans Jeppson.

DN. DEBATT 201219

Den 15 december överlämnade coronakommissionen sitt delbetänkande till regeringen. Kommissionen slår fast att det svenska samhället har misslyckats med att skydda landets äldre och menar att regeringen borde ha vidtagit åtgärder så att äldreomsorgen stått bättre rustande för pandemin. Coronakommissionen skriver också i sitt delbetänkande att de strukturella brister som utredningen funnit varit kända långt före

virusutbrottet. För att dessa brister inte åtgärdats bär nuvarande och tidigare regeringar det yttersta ansvaret.

Det är helt korrekt, men det finns skäl att framhålla att barn- och äldreministern, Maria Larsson (KD), 2014 tillsatte en utredning (S2014:02), med uppdraget att föreslå åtgärder för att främja äldres hälsa, trygghet och självbestämmande. Regeringen skrev i kommittédirektivet att *”svensk vård och omsorg står inför betydande utmaningar under de närmaste decennierna”* och *”att kommuner och landsting behöver utveckla vård- och omsorgsinsatserna på ett sätt som ger den enskilde mer inflytande, trygghet och självbestämmande över den egna tillvaron. Åtgärder behöver vidtas för att utveckla förutsättningarna för kommuner och landstingens förebyggande insatser så att detta arbete kan bli en integrerad uppgift i all vård och omsorg om äldre.”*

Vi som arbetade med utredningen fann mycket snabbt en lång rad problem som behövde åtgärdas. Bland annat drog vi följande preliminära slutsatser:

Det finns systemfel i vård och omsorg där de mest sjuka äldre med stora behov av sammansatta insatser av vård och omsorg inte uppmärksammas tillräckligt av vård- och omsorgsgivarna. Det saknas helhetsperspektiv vilket leder till punktvisa insatser utan sammanhang – något som i sin tur leder till onödigt höga kostnader och onödiga kvalitetsbrister. Och framför allt att vård och omsorg alltför ofta inte ges på ett adekvat sätt.

Primärvårdens organisation och struktur passar inte för sköra äldre. Det leder till avsaknad av kontinuitet och problem med tillgänglighet. Hembesök av läkare förekommer inte i den omfattning som krävs. Ofta kommer svaga och sjuka äldre till sjukhusens akutmottagningar och möts där av långa väntetider och stressad personal.

Felaktig läkemedelsbehandling är fortfarande inte ovanligt och vårdplaner för multisjuka äldre är ofta bristfälliga eller inaktuella. Den lagstiftade rätten till en fast vårdkontakt (6 § Patientlagen) fungerar i praktiken inte. Inte heller skyldigheten att vid behov upprätta en samordnad individuell plan (SIP), där olika huvudmäns och utförares insatser och ansvar anges. Det finns inga praktiska system för att dela information mellan olika vårdgivare och utövare av omsorg. I praktiken behöver en svag och sjuk åldring förlita sig på anhöriga eller en ”eldsjäl” inom någon personalkategori för att koordinera olika insatser.

Samverkan mellan regionernas och kommunernas verksamheter brister. Det saknas ofta kontinuitet, överblick och samverkan. Ur ett individperspektiv är bristerna tydliga. En stor grupp äldre har av naturliga skäl ett särskilt stort behov av en individanpassad, samordnad och kontinuerlig vård och omsorg som ställer stora krav på helhetssyn, kontinuitet och samverkan över specialitets-, professions- och organisationsgränser.

En orsak till svårigheterna att få det här att fungera effektivt är lagstiftningen och det faktum att vårdens insatser styrs av hälso- och sjukvårdslagen och omsorgen styrs av socialtjänstlagen. Dessa två lagar baseras på skilda synsätt. Lagstiftningen måste synkroniseras bättre när det gäller vård och omsorg av sjuka äldre. Insatserna finansieras av två olika huvudmän. Nuvarande system leder till att både kommuner och regioner försöker sänka sina kostnader genom att bokstavligt talat köra över den äldre till den andre huvudmannens ansvar.

Kompetensen inom kommunal äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård måste bli bättre och möjligheterna till fortbildning förbättras. Det gäller givetvis även personalen hos olika privata aktörer som har avtal med kommuner.

Bristande ledningskompetens och bristande organisation i framför allt kommunerna med alltför många anställda att arbetsleda utgör också ett problem som måste åtgärdas.

Regionernas organisation av primärvård är inte anpassad till svaga sjuka äldres behov. Detta leder till att läkarnas kompetens inte nyttjas på ett systematiskt sätt. Samtidigt kan ersättningssystemen leda till onödig fragmentisering av behandling och uppföljning.

Vi som arbetade med utredningen hade omfattande kontakter med olika kunniga personer och relevanta strukturer. Det var utifrån dessa kontakter vi kunde skapa våra preliminära slutsatser. Det kan påpekas att det främst var ett fåtal tjänstemän med koppling till socialdepartementet och Socialstyrelsen som vid våra kontakter försvarade den föreliggande dysfunktionella strikta uppdelningen mellan vård och omsorg.

Utredningen fick arbeta under blott nio månader. Strax efter valet 2014 fick vi beskedet att utredningen skulle läggas ner. Den nya regeringen under Stefan Löfven (S) var inte intresserad av att behålla Äldreutredningen, några skäl angavs aldrig. Flera aktörer försökte förmå regeringen att inte med omedelbar verkan avsluta utredningens arbete. Bland annat skrev företrädare för de största

pensionärsorganisationerna och riksdagspolitiker, till det ansvariga statsrådet, utan framgång.

Utredningens ordförande frågade tjänstemän på socialdepartementet om vi i kansliet skulle lämna någon formell redovisning av vårt arbete och våra slutsatser. Svaret blev nekande och besked gavs att utredningens handlingar skulle sändas direkt till Riksarkivets bergrum. Inte en enda gång har någon politiker eller tjänsteman i Regeringskansliet kontaktat utredningens ordförande eller kanslimedarbetare med frågor.

Trots ointresset sammanfattade vi ändå våra slutsatser i en PM till Regeringskansliet.

Nu sex år senare visar coronakommissionen på i stort sett samma problembild.

Hade utredningen fått fullfölja sitt uppdrag hade behövliga lagändringar nu kunnat vara genomförda. Det hade kunnat göra svensk sjukvård och omsorg för de mest sköra äldre bättre skickad, både att fungera i vanliga fall och att möta de extrema påfrestningar som pandemin medför.

Ellen Hausel Heldahl, särskild utredare
Äldreutredningen 2014

Gert Knutsson, huvudsekreterare i utredningen

Hans Jeppson, sekreterare i utredningen 19 december

Risk för trängsel i jultrafiken

Inför julen uppmanas svenskarna att bara resa när det är nödvändigt. På nationell nivå väntar sig Trafikverket därför en lugnare trafikhögtid än vanligt.

– Men det hindrar inte att enskilda sträckor blir hårt trafikerade, säger Trafikverkets presschef Bengt Olsson.

Med julen knappt en vecka bort rekommenderar Folkhälsomyndigheten svenskarna att tänka igenom om resor till exempelvis storstäderna och fjällorter är nödvändiga. Eftersom myndigheten uppmanar resenärer att välja bort det kollektiva resandet kan en del av trafiken styras om till vägsidan, enligt Trafikverket. Samtidigt tror myndigheten att ett minskat totalt resande gör årets jul lugnare än vanligt – åtminstone sett till helheten.

– Om vi tittar på Stockholm och Göteborg som har trängselkameror är trafiken just nu omkring 15 procent mindre än tidigare år. Totalt kommer nog trafiken upplevas lugnare, säger Bengt Olsson.

Men vissa sträckor kommer att uppleva ett liknande julresande som vanligt. Bengt Olsson lyfter fram E4 och E20 som alltid är hårt trafikerade söderut. Eftersom skidorterna kommer hålla öppet under jul och nyår väntar sig Trafikverket också en hel del trafik till fjällen.

– Fjällorterna har fått en hel del bokningar. Det innebär att det kommer vara mycket trafik norrut även denna jul och nyår. Då talar vi bland annat om E4 norrut mot Sundsvall, riksväg 70 från Stockholm upp mot Dalarna och E45 norr om Vänern.

Vilka som blir årets stora trafikdagar kommer att variera beroende på vilket sorts resande det handlar om, enligt Bengt Olsson.

– Om man tittar på långväga resor ser vi nog start redan under helgen för de som ska till stugor i fjällen. Sen kommer nog resandet på halvlånga och korta distanser att kulminera den 23:e, säger han.

Precis som Folkhälsomyndigheten ber Trafikverket svenskarna att hålla avstånd i jul – både på vägarna och på bensinmackar.

– Vi måste hjälpas åt att dra ned hastigheterna och hålla distans i trafiken för att minska risken för olyckor

i jul. Tänk på sjukvården och addera inte massa trafikolyckor till deras börda, säger Bengt Olsson.

– Åker man långt kommer man säkerligen behöva tanka eller äta någonstans längs vägen. Då gäller det att tänka på risken för smittspridning och Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

Gustav Olsson gustav.olsson@dn.se 19 dec

Fler positiva än negativa till Sveriges strategi

Sveriges strategi

På det hela taget, vad anser du om Sveriges strategi för att hantera coronaviruset? Tycker du den är...

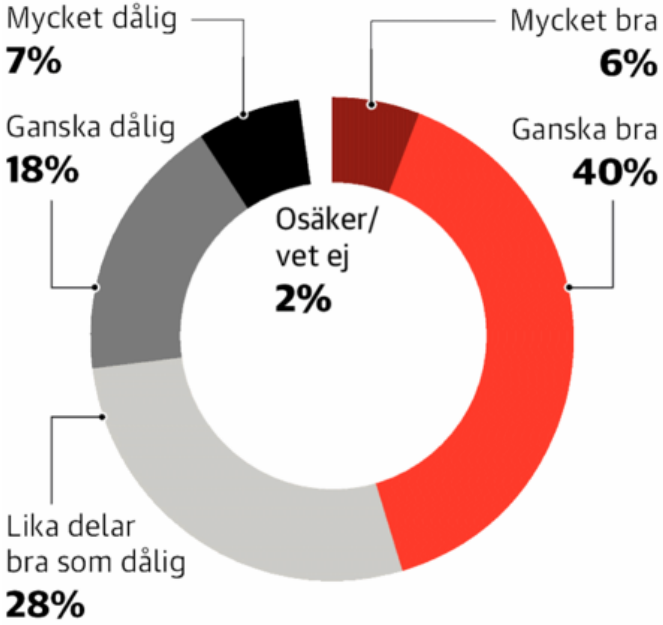

Kravet på munskydd

Det pågår en diskussion om man bör införa ett krav på att människor bär munskydd för att minska smittspridning av coronaviruset i offentliga miljöer. Anser du att ...

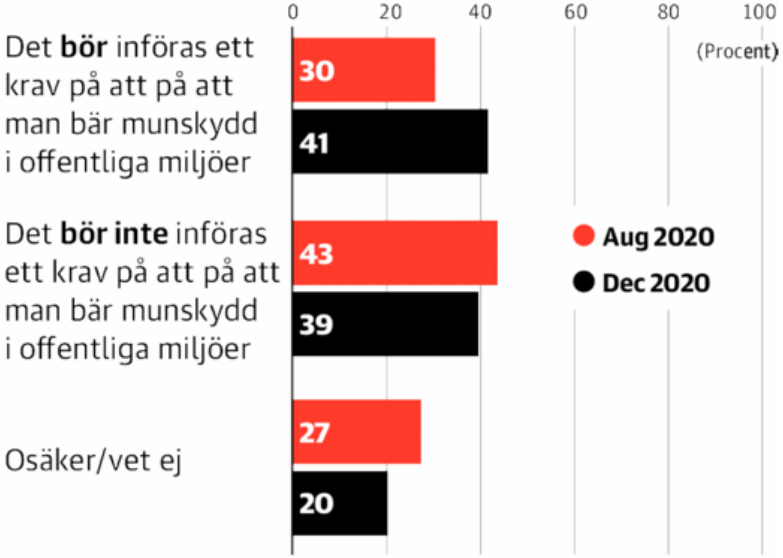

Källa: DN/Ipsos. Grafik: Jenny Alvén.

Allt fler svenskar vill ha tvingande munskyddsregler

Den svenska coronastrategin har fortfarande ett relativt brett stöd i befolkningen, enligt en undersökning från DN/Ipsos. De som är positiva är nästan dubbelt så många som de som tycker att strategin är dålig. Samtidigt vill allt fler ha tvingande regler om munskydd.

Förtroendet för myndigheternas arbete mot pandemin har sjunkit under hösten, i takt med att smittspridningen ökat och dödstalen stigit. Det har tidigare undersökningar från DN/Ipsos visat.

Trots detta ger merparten i en ny undersökning positiva svar när DN/Ipsos frågar hur man ser på den svenska coronastrategin. 46 procent av de svarande tycker att strategin är ganska eller mycket bra. Andelen som tycker att strategin är ganska eller mycket dålig uppgår till 25 procent. Resterande anser att den är lika bra som dålig eller är osäkra.

Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos, tolkar den splittrade bilden så här:

– Många anser nog att grundbultarna i strategin är bra men att genomförandet haltar. Man kan ha uppfattat budskapet som hattigt och motsägelsefullt med många lokala råd och restriktioner som först infördes och sedan togs bort. Det hindrar inte folk ändå ställer upp på grundtanken, säger han.

DN/Ipsos har även ställt frågor om vad man uppfattar som huvuddragen i strategin för att begränsa smittan. De flesta svarande (22 procent) pekar på minskat umgänge och färre kontakter, exempelvis genom att hålla avstånd och undvika kollektivtrafik. Många lyfter också fram det personliga ansvaret som en bärande del i strategin (17 procent). Därefter kommer handtvätt och att stanna hemma vid symtom (10 procent). Samtidigt svarar 37 procent att de är osäkra på vad som är den röda tråden i smittskyddet.

– Det är en relativt hög siffra, vilket tyder på att det finns en vaghet i strategin. Uppenbart är ändå att en tydlig majoritet tycker att den är bra, säger Nicklas Källebring.

De som är positiva motiverar det med bland annat att samhället har fortsatt vara öppet, att ekonomin kunnat

hålla i gång något så när och att myndigheterna litat på medborgarna.

De negativa tycker att det saknas tvingande regler och straff för den som inte följer råden, att Sverige har reagerat för långsamt och att åtgärderna inte varit tillräckligt kraftfulla.

Det politiska klimatet under pandemin har växlat från borgfred mellan partierna i våras till mer uttalad kritik mot regeringen från oppositionen därefter. Samtidigt har ingen krävt en radikalt annorlunda strategi. Om siffrorna bryts ner efter partisympatier syns ändå tydliga mönster. Bland de som sympatiserar med de partier som stödjer Stefan Löfven som statsminister (S, MP, C, L och V) är en majoritet positiv till strategin. Bland M- och KD-väljare väger det jämnt medan merparten av SD:s väljare är negativa.

Undersökningen visar också att opinionen har svängt när det gäller munskydd. Svenska myndigheterna har inte velat utfärda generella regler om munskydd. På fredagen kom dock beskedet att munskydd rekommenderas i kollektivtrafiken under rusning från den 7 januari. I decembermätningen svarar 41 procent att det bör införas krav på munskydd i offentliga miljöer, jämfört med 30 i augusti. Andelen som inte vill ha ett tvång har under samma period sjunkit från 43 till 39 procent.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har gjort 1 226 intervjuer med röstberättigade väljare under perioden 1–13 december.

379 intervjuer gjordes med ett slumpmässigt urval via sms med svarslänk.

847 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

På frågan om vad som kännetecknar den svenska strategin har det varit öppet för respondenterna att svara hur de vill. Svaren har sedan sammanförts i ett antal kategorier. Samma sak gäller frågan om vad man anser är bra/dåligt med strategin.

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring. 19 december

”Smittade får skydd minst ett halvår”

En analys av nästan 1 000 finländare som smittades av coronaviruset i våras visar att deras antikroppar skyddar mot ny smitta ännu sex månader efter det att de insjuknade.

– Störst skydd fick de som varit som mest sjuka, säger Arto Palmu vid den finländska smittskyddsmyndigheten, THL, till DN.

Finland har inte drabbats lika hårt som Sverige men har trots det sett en stadig uppgång i antalet smittade under hösten. I dag smittas i genomsnitt 450 personer per dygn mot 50 i september och 200 i oktober. Antalet inläggningar på sjukhus har också ökat men antalet personer som vårdas med intensivvård är fortfarande relativt lågt.

I dag vårdas 142 sjuka och av dessa är 30 i behov av intensivvård, enligt Finlands smittskyddsmyndighet THL.

På fredagen publicerade THL nya data som visar att den som smittats av viruset och utvecklat covid-19 verkar få ett skydd mot sjukdomen som varar i minst sex månader.

– Vi har kunnat se att deras antikroppar neutraliserar viruset och att skyddet är aktivt i minst ett halvår, säger Arto Palmu, forskningschef vid THL:s avdelning för folkhälsoprognoser och utvärdering.

– I genomsnitt är skyddet 91 procent men för dem som drabbats hårdare av sjukdomen och legat på sjukhus är skyddet 100 procent, enligt Palmu.

– Det verkar som om skyddet är starkare ju svårare sjukdom man har haft.

Arto Palmu säger att THL nu fortsätter att följa upp detta. Man arbetar också med att utvärdera den så kallade t-cellsimmuniteten som kan ge kroppen ännu ett försvar mot covid-19.

– Det vi hittills sett ger bra hopp för vaccinet eftersom samma antikroppar som vi har tittat på är vaccinets mål.

Antalet infekterade i Finland är litet, bara 1–2 procent i snitt, högre i vissa grupper. Och även i Finland väntar man nu på klartecken för att kunna börja vaccinera.

Hur är inställningen till att vaccinera sig med tanke på de konspirationsteorier och den felaktiga information som sprids?

– Det finns viss tvekan men 64 procent säger att de kommer att ta vaccin om det rekommenderas. 10 procent tar det inte. Resten har inte bestämt sig, säger Arto Palmu.

Arto Palmu pekar på att tre av de vaccin som just nu är på gång, Pfizer, Moderna och Astra Zeneca, sammanlagt har testats på omkring 100 000 människor med mycket få biverkningar.

– Det kan handla om smärta där man fått sprutan, trötthet, huvudvärk och liknande men få har haft några svårare reaktioner. Och jag vet inget annat vaccin där 100 000 deltagit i ett kliniskt försök.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se 19 december

Historiskt högt tryck på vården men krisledning inte aktiverad

Region Stockholm har ett historiskt högt vårdbehov. Men regionens krisledningsnämnd, som leds av finansregionrådet Irene Svenonius (M), har inte varit aktiverad alls under pandemin.

– Det är som att brandkåren ska sitta och titta på branden och vänta på att någon ska be den att släcka elden, säger Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt.

Krisledningsnämnder finns på såväl regioner som kommuner och är till för snabbare beslutsfattning i kris. Nämnderna ska alltid vara tillsatta men endast aktiveras vid ”extraordinära händelser i fredstid”.

Region Sörmland aktiverade sin i våras. Så även Stockholms stad, som haft 15 sammanträden sedan i april, bland annat för att fatta beslut som besöksförbud

i äldreboenden. Men varken Region Skåne, Västra Götalandsregionen eller Region Stockholm har aktiverat sina under pandemin.

Hårdast drabbat är Stockholm. Fram till i torsdags har 3 038 personer i regionen med bekräftad covid-19 avlidit. Men när DN i en intervju med finansregionrådet Irene Svenonius (M) ställer frågor om det varit aktuellt att aktivera krisledningsnämnden i Region Stockholm blir svaret att hon inte fått en sådan förfrågan.

– All krisledning har sina uppgjorda strukturer och enligt de strukturerna ska jag alltså få ett förslag från vår centrala krisledningsgrupp.

Jag har förstått att du som ordförande kan fatta det beslutet i samråd med hälso- och sjukvårdsdirektören?

– Nej, på förslag av. Det kommer ett förslag till mig från tjänstemännen och då ska jag avslå eller bifalla, men jag har inte fått något sådant förslag, säger Irene Svenonius.

Krisledningsnämndens ledamöter har fått skriftlig information kontinuerligt, redan innan regionen fick sitt första konstaterade fall, berättar finansregionsrådet.

– Jag ville att krisledningsnämnden skulle ha kunskap så att vi var beredda om det kom en begäran att aktivera krisledningsnämnden. Då hade vi inte behövt börja från Adam och Eva utan snabbt gå in.

Men det är i själva verket nämndens ordförande, i det här fallet Irene Svenonius, som enligt lag beslutar om och när krisledningsnämnden ska aktiveras. Något som bekräftas av Region Stockholms chefsjurist Anne Rundqvist.

– Ordförande kan bedöma när så kan ske enligt bestämmelsen i reglementet, säger Anne Rundqvist.

När Suzanne Liljegren (L), ledamot i social- och omsorgsnämnd en på Lidingö, fick veta att läkare fattat beslut om vård i livets slutskede på distans på kommunens särskilda boenden, kontaktade hon regionen för att kräva läkarnärvaro. Christoffer Bernsköld, chefstjänsteman i den regionala särskilda sjukvårdsledningen, RSSL, återkom med beskedet att läkarnärvaro ej kunde garanteras.

– För oss blev resultatet att vi inte hittade någon ansvarig som såg till att covidsjuka lidingöbor som bor på äldreboenden får den vård de har rätt till, säger Liljegren.

RSSL har på tjänstemannanivå även fattat beslut om ett styrdokument för patientflöden, som använts som stöd för att avgöra prioriteringar till högre vårdnivå under pandemin.

Suzanne Liljegren är frågande till hur tjänstemän kunnat fatta beslut om att införa regelverket, utan inblandning av politiskt ansvariga:

– Här har tjänstemän fattat beslut som med kirurgisk precision undantagit en grupp covidsjuka äldre på äldreboenden från sjukhusvård och så saknas det politiska ansvaret. När ska krisledningsnämnden annars aktiveras, om inte nu, under en pandemi?

Regleringen är väldigt tydlig, enligt Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid Juridiska institutionen vid Uppsala universitet.

– Det är nämndens ordförande som har ansvaret att aktivera krisledningsnämnden. Irene Svenonius kan inte avhäva sig det ansvaret på tjänstemännen. Jag kan förstå att man skulle tycka det var skönt om någon annan kunde säga till en ”nu är det dags att trycka på den knappen”, men det är hon som har ansvaret enligt den här regleringen, säger Olle Lundin.

Det är samtidigt svårt att på rak arm säga om krisledningsnämnden hade kunnat göra mer i den situationen som råder, enligt Olle Lundin. Krisledningen har möjlighet att ta över befogenheter från alla nämnder och därmed korta beslutsvägarna, men de har inte ökade befogenheter.

– Är det någon gång som den borde aktiveras så är det väl nu. Att så inte har gjorts trodde jag berodde på att man trots allt bedömt att den inte behövs. Men baserat på Svenonius svar så har hon inte gjort någon bedömning alls, vilket är oroväckande, säger Olle Lundin.

När DN upprepar frågan till Irene Svenonius om hennes mandat att aktivera nämnden, svarar hon i ett mejl:

”Det är när beslut inte kan fattas av en annan instans som krisledningsnämnden behöver träda i funktion. Det sker i dialog med regiondirektör. Vår bedömning är att den regionala sjukvårdsledningen för tillfället har möjlighet att fatta alla nödvändiga beslut. Ändras det står vi beredda.”

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se 19 december

Fyra äldreboenden börjar med snabbtester

Smittspridningen på äldreboenden har varit ett av de största problemen under pandemin. Nu ska regionen starta ett pilotprojekt på fyra äldreboenden där antigentester ska användas för provtagning av äldre med symtom på covid-19.

Kritiken har varit svidande mot Sveriges hantering av smittspridningen på äldreboenden. Hårdast drabbat har Stockholm varit där smittan letade sig in på en majoritet av länets äldreboenden och där nu nära 9 procent av de äldre på äldreboenden avlidit i covid-19.

Nästa vecka startar Region Stockholm ett pilotprojekt på fyra äldreboenden där antigentester ska användas för provtagning av äldre med symtom på covid-19. Rätt använda kan antigentesterna, som ger provsvar inom 30 minuter, komplettera PCR-testerna som Region Stockholm använt i stor skala under pandemin.

Antigentesterna har en lägre känslighet än PCR-tester och de kan framför allt användas för att snabbt identifiera smittsamma personer som har relativt mycket virus, skriver regionen i ett pressmeddelande. I pilotprojektet kommer boende med symtom provtas av personalen på äldreboendena efter läkarordination.

– Vi ser att antigentesterna skulle kunna göra stor nytta för att snabbt komma igång med smittspårning på länets många äldreboenden. Vid sidan av smittspårning skulle antigentesterna också kunna användas för att testa patienter utan symtom när de ska läggas in på sjukhus och vid utskrivning från ett sjukhus till en annan vårdgivare. Med piloten tar vi ett steg till närmare ett införande i fler verksamheter, säger Elda Sparrelid, chefläkare Region Stockholm.

Linda Hjertén

linda.hjerten@dn.se

FAKTA. EXEMPEL PÅ ANVÄNDNINGSOMRÅDEN FÖR ANTIGENTESTER

Som komplement till PCR-testning i samband med smittspårning.

Vid behov av snabba provsvar för att kunna upprätthålla ordinarie verksamhet inom öppenvård eller vid första bedömning av vårdbehov på exempelvis en akutmottagning.

För att få snabba provsvar i känsliga miljöer när tidsaspekten är en viktig faktor för att kunna vidta adekvata smittskyddsåtgärder.

Källa: Folkhälsomyndigheten 19 december

Därför gav farsoten hela världen panik

De senaste hundra åren har världen varit unikt förskonad från förödande pandemier. Det är en viktig förklaring till den panik som covid-19 förde med sig, skriver historikern Fredrik Charpentier Ljungqvist i en ny bok.

Sedan covid-19 började spridas över världen har det ofta sagts att utbrottet är ett tecken på att vi lever i en ny ”Pandemiernas tid”, som titeln lyder på en aktuell bok av vetenskapsjournalisten Debora McKenzie. Tanken alltså att epidemier blivit vanligare, som en följd av den globaliserade världens mörka sidor – klimatkrisen, den snabba befolkningstillväxten och snabbare globala transporter brukar nämnas.

Ur ett historiskt perspektiv är detta dock en förhastad slutsats, vilket historikern Fredrik Charpentier Ljungqvist påminner om i boken ”Corona – ett historiskt perspektiv på vår tids pandemi”. Snarare är det mest utmärkande för den moderna världen att vi under lång tid, ända sedan den så kallade spanska sjukans utbrott 1918, har varit unikt förskonade från allvarliga pandemier.

Detta kommer kanske att ändras, för visst tyder mycket på att fler sjukdomar numera korsar gränsen mellan andra djur och människan, även om det är svårt att säga med säkerhet – helt enkelt för att det inte finns jämförbara uppgifter längre bak i tiden.

Vad vi däremot vet är att den nutida människan inte har behövt ta hänsyn till hotet från förödande farsoter på det sätt som man förr alltid var tvungen att göra. Till en bit in på 1900-talet var ju sådana epidemier ständigt närvarande. Man behöver bara nämna sjukdomar som pest, smittkoppor och kolera, som genom tiderna krävt enorma mängder döda. I det perspektivet är covid-19 mycket lindrig. I själva verket är detta en sjukdom som knappt ens hade märkts i Sverige för två eller tre hundra år sedan – då fanns det så många andra och mycket värre smittor att oroa sig för.

Därmed inte sagt att covid-19 är ofarlig, för det är sjukdomen förstås inte. Och nog orsakar den många tragiska dödsfall – när detta skrivs har fler än 1,5 miljoner människor dött, vilket gör att covid-19 i allvarlighetsgrad närmar sig den så kallade Asiaten, influensan som från 1957 tog närmare fem miljoner människors liv.

Fredrik Charpentier Ljungqvists poäng är att åtgärderna som världen som helhet har bemött denna sjukdom med har varit överdrivna, och mer präglade av panik än av rationella överväganden. Eller, som han uttrycker saken: ”en av historiens mindre dödliga pandemier” har visat sig utlösa ”de kraftigaste och på många sätt mest samhällsskadliga reaktionerna i historien”.

Det i sin tur beror, menar Charpentier Ljungqvist, på just det faktum att den moderna människan inte ställts inför förödande farsoter på länge. Till saken hör också, skriver han, att vi i dag förväntar oss att sjukvården och samhället i stort ska kunna skydda oss från sjukdomar på ett sätt som hade varit främmande förr.

En annan viktig orsak till de starka reaktionerna är det intensiva globala medieklimatet – tidningar, tv och sociala medier som trissar upp stämningen till den grad att covid-19 till sist framstår som ett akut hot mot det moderna samhället som sådant. Särskilt vältaligt argumenterar han för att de strikta nedstängningarna har fått förödande följder för världens mest utsatta, med miljontals människor som hotas av svält som resultat.

En svaghet i hans resonemang gäller dock synen på vaccinens möjlighet att bromsa sjukdomens

utbredning. Charpentier Ljungqvist utgår från att vacciner inte kommer att hinna göra någon större skillnad för hur många som drabbas av sjukdomen ur ett globalt perspektiv – en slutsats som av allt att döma är felaktig.

Oavsett vilket så är det ingen tvekan om att fler pandemier lär följa framöver. Det är också högst troligt att det kommer sådana som är långt värre än covid-19. Nu när vi, tack vare just de vacciner som har utvecklats snabbare än någonsin tidigare, kan börja se slutet på denna farsots härjningar, gäller det att inte glömma bort vad vi har lärt oss under året som gått – så att vi är bättre förberedda nästa gång.

Magnus Västerbro 19 december

Delta med datorn. Så kan du ha ett digitalt jul- och nyårsfirande

För många blir julen inte som tidigare år, då - släktingar möttes över generationsgränserna och firade ihop. Detsamma gäller nyårsafton. - Däremot kan man ställa om till ett digitalt - firande.

DN har tagit hjälp av teknikexperten Joakim Ewenson.
Här är en guide som hjälper dig att komma i gång med den digitala festen.

Utanför fönstret faller snöflingorna. Du sitter inne i värmen, under samma tak som familj och släktingar, barn och äldre. Maten doftar ljuvligt, högarna av julklappar växer under granen och jullåtarna spelas i bakgrunden. Alla är sams. Nästa vecka kommer hela ditt kompisgäng äntligen kunna ses för att fira in det nya året tillsammans. Livet är underbart.

Låter det för bra för att vara sant? Det är det också. Särskilt i år, om vi följer restriktionerna och råden. Men det finns inget som hindrar oss från att försöka arrangera ett digitalt firande av vinterhögtiderna i stället.

Med rätt planering, fungerande teknik och rimliga förväntningar kan du få till det, menar Joakim Ewenson som är oberoende teknikexpert på Advized, en plattform för produkttester, recensioner och köpråd. På sin Youtubekanal pratar han om och testar teknik.

Se det som ett komplement

Det digitala firandet ska inte ses som en ersättning för ett traditionellt firande.

– Det är inget som räddar julen 2020, men det är ett plåster på såren, säger Joakim Ewenson.

Ha därför inte för höga förväntningar, utan se det i stället som ett komplement. För den som har släkt och vänner som bor långt bort, kan digitala fester bli ett naturligt inslag i högtider framöver.

Runt jul och nyår lär användandet av kommunikationstjänster som Zoom, Google meet, Skype och Facetime öka, vilket också belastar dem. Det får inte förstöra stämningen för dig själv eller för det egna hushållet om man bor med andra. Vill man säkerställa att nyårshälsningen där man skålar in det nya året kommer fram i tid, kan man spela in och skicka den till vännerna och familjen några timmar innan tolvslaget.

Viktigt med förberedelser

Även om ni ses digitalt är det viktigt att förbereda sig inför firandet.

– Gör en inventering på vad för teknik du har hemma. Har alla som ska delta en smart mobil? Har alla ett bredband eller bara 4G? Videosamtal tar mycket data-trafik, säger Joakim Ewenson.

Därför är det bäst om alla har fast bredband, då datamängden är obegränsad. Vill man se varandra på större skärm, kan man koppla enheten till tv:n. Kanske behöver du en adapter för det? Kolla upp sådant innan.

Alla kan avsätta en kvart till att tillsammans testa kommunikationstjänsten ni tänkt använda, någon dag innan firandet. Då kan ni slippa den onödiga pressen när det väl kommer till kritan och få en bra känsla för hur man exempelvis sätter på och stänger av mikrofonen och kameran, menar Joakim Ewenson.

Flera av tjänsterna möjliggör för värden att förbereda en länk som går att skicka i förväg till alla deltagare.

Zoom har en tidsgräns för gratisanvändare på 40 minuter. Det behöver enligt Joakim Ewenson inte vara en nackdel. Att hålla det digitala firandet med släktingar kort kan motivera barnen att faktiskt ställa upp och hälsa på mor- och farföräldrarna.

Även det amerikanska företaget Social tables, som skrivit egna guider om hur man har virtuella fester, rekommenderar fester på runt en timme eller max en och en halvtimme. Det för att undvika uttråkade festdeltagare.

Det finns också begränsningar i antalet enheter som kan delta i ett videosamtal. Dessa är så höga som 32 enheter för Facetime, 50 för Skype och ännu högre för Zoom och Google meet.

Aktiviteter som går att göra digitalt

Går det att upprätthålla traditioner som paketöppning, julbord och Kalle Anka vid ett digitalt firande med släkten?

Anpassa er till det som är tekniskt möjligt och fundera från början på vad som är viktigt att ta digitalt.

Paketöppning är en bra aktivitet som inte belastar kommunikationstjänsten mer än vanligt. Det kan dessutom vara roligt för den som köpt presenten att se när mottagaren öppnar paketet. För att det ska bli bra krävs ordning och reda.

– Vi har alla varit barn och vet hur exalterad man kan bli av att öppna sina paket. Därför är det bra att strukturera paketöppningen lite grann, säger Joakim Ewenson.

Någon av er får se till att en i taget öppnar sina paket. Samtidigt riktar ni kameran på enheten ni använder – datorn, surfplattan eller mobilen – mot den som öppnar.

Samtidigt som Kalle Anka visas på tv, går den att se på SVT Play, under fliken ”kanaler”. På flera av kommunikationstjänsterna går det att dela sin datorskärm med övriga i videosamtalet. Det är alltså tekniskt möjligt att se Kalle Anka ihop och se varandra i mindre rutor på sidan av skärmen. Men eftersom risk finns för att bild och ljud laggar och hackar, kanske det är bättre om alla tittar från sin egen tv samtidigt som man är med på videolänk vid sidan av.

Aktiviteter som inte kräver snabb respons från deltagarna rekommenderas, då fördröjningar kan

inträffa under videosamtal. Frågesport som Kahoot, där spelarna ska svara så snabbt som möjligt, går därför kanske bort. Men onlinebingo kan fungera som aktivitet. Designa enkelt bingobrickorna själv efter jultema så höjer du också julstämningen.

DN har tidigare skrivit om olika sätt att umgås via nätet, spela och se på videoklipp ihop.

Smarta knep för bättre upplevelse

Videosamtal kan bli för formella. Pratar två samtidigt, blir det svårt att uttyda vad de säger. Att mingla kan vara den största utmaningen. Vissa tjänster har en handuppräckningsfunktion och en chatt där man också kan kommunicera. Men bäst är om man tänker lite extra på att låta andra komma till tals.

Alternativet är att dela upp firandet och inte umgås med alla på samma gång. Ju färre man är, desto enklare blir det att ”mingla”.

Ljussättningen i hemmet spelar en roll för upplevelsen. Vill du ha en skarp bild, kan du inte förlita dig på stearinljus och ljusslingor, utan dra tillfälligt upp all belysning i rummet – det går ju att släcka ner efter videosamtalet för att få tillbaka den mysiga stämningen. Undvik rum där det ekar mycket, för bättre ljud. Moderna enheter är ganska bra på att förhindra rundgång.

Vissa kommunikationstjänster har avancerade funktioner där man till exempel kan dela upp deltagarna i mindre grupper. Även om det kan vara roligt att pröva sig fram och se vad som händer, är det bäst att hålla det digitala jul- och nyårsfirandet enkelt och ha i åtanke att långt ifrån alla är bekväma med tekniken.

Joakim Ewenson påminner om att ladda mobilen, surfplattan eller datorn före firandet, eller att ha den inkopplad under samtalet.

För vissa kanske några tiotal batteriprocent räcker långt i vanliga fall, men enheten använder sin maxeffekt vid videosamtal och videoklipp.

– Då undviker du att den slocknar precis när du öppnar det fina paketet från mormor.

– Och sätt inte svärmor på *mute*, det kan bli dålig stämning då, avslutar han.

Christian Youhana

christian.youhana@dn.se

Så ordnar du en digital fest – steg för steg

1 Gör en inventering av tekniken som du och de som ska vara med på festen har hemma. Ni kommer långt på obegränsad datamängd och dator, smart mobil eller surfplatta.

2 Testa kommunikationstjänsten tillsammans innan festen. Gå igenom grundläggande funktioner som hur man stänger av och sätter på mikrofonen och kameran.

3 Bestäm en tid och bjud in alla i förväg genom att skicka en länk till videosamtalet.

4 Planera vilka aktiviteter och inslag som ska ingå i det digitala firandet. Vad är viktigt för er och vad är tekniskt möjligt?

5 Julafton kan vara en lång dag fullspäckad med aktiviteter. Men håll den digitala festen ganska kort för att slippa uttråkade gäster.

6 Ladda datorn, surfplattan eller mobilen innan festen eller ha den inkopplad hela tiden.

7 Tänk på var du placerar dig. Ett belyst rum utan störande ljud är att föredra.

8 Tänk lite extra på att låta andra prata till punkt. Det är svårt att mingla på samma sätt som vid fysiska fester.

Tips! Tre digitala firanden

Gå på digitala julkonserter som Svenska kyrkan anordnar. De uppmanar tittarna att lyssna, nynna eller sjunga med.

Fira jul med Graaf's är ett initiativ av Magdalena och Hannah Graaf som på julafton livesänder sitt julfirande på Youtube och Instagram. ”I år så är vår familj din familj”, skriver Magdalena Graaf på sin Instagram.

Gå på coronavänlig festival på nyårsafton. Tomorrowland anordnar en digital festival och anpassar sig till alla tidszoner. Festa med artister som David Guetta och Martin Garrix från 20.00 till 03.00 lokal tid, oavsett var i världen du befinner dig. Biljetterna kostar drygt 200 kronor och uppåt. 19 december

Studie: Rödvin ger lägre blodsocker

DN 13 dec 2020

Ett glas rödvin till maten ger lägre blodsocker och stillar hungern bättre än ett alkoholfritt alternativ.

Det visar en färsk studie från Linköpings universitet. Tre timmar efter det att studiens deltagare hade druckit ett glas rödvin till en kaloririk måltid var deras blodsockervärden lägre än när de fick alkoholfritt vin i glasen.

Även hungerhormonet ghrelin gick ner när deltagarna druckit alkoholhaltigt vin.

Fredrik Nyström, professor och överläkare vid Linköpings universitet, är förvånad över effekten på blodsockret och säger att studien bidrar till kunskap om vad det finns för fördelar och nackdelar med alkohol.

TT

”Jag blir stressad och trött av att träna – är det fel på mig?”

Hon har, efter år av utmattning, börjat träna igen. Men träningen blir snart ett stressmoment i vardagen. Dessutom känner hon sig helt slut efteråt.

Fråga:

Jag är en 50-årig kvinna som hade en utmattningsdepression för tre–fyra år sedan. Jag har äntligen kommit i gång med min träning igen och det känns väldigt bra.

Det som oroar mig är att träningen efter ett tag blir en stress, ett måste är det ju redan, men jag blir stressad när jag ska i väg och träna och känner att jag inte har tid. Jag vill prioritera träningen för att jag verkligen behöver gå ner i vikt och bli starkare. Men det är ändå lättare att strunta i träningen när jag känner mig stressad och sedan får jag dåligt samvete för att jag inte tränade.

Jag har börjat med två–tre pass i veckan, lite beroende på hur mitt schema ser ut, men jag är orolig att jag nu vid tillbakagång till jobbet kommer att hamna i samma fälla. Har ni några tips?

En annan sak med träningen som jag inte upplever som alla andra, är att jag är helt slut efteråt. Jag blir aldrig pigg och så där härlig som andra beskriver sig efter träningspass. Är det något fel på mig? Har sköldkörtelsjukdom och astma.

Katja

Svar:

Tack för dina frågor. Vad bra att du har lyckats komma i gång med din träning igen och att du känner att du vill prioritera den, det är en fantastisk start!

Som du själv är inne på handlar det till stor del om prioriteringar för att träningen ska bli av. Det krävs aktiva val för att planera in och genomföra träning varje vecka när det är många saker som kräver vår uppmärksamhet och tid. Det i sig kräver lite beslutsamhet men när det blivit till en vana behöver du förhoppningsvis inte lägga lika mycket energi på att tänka på om träningen ska bli av eller inte, utan snarare på när under veckan du ska träna.

Du beskriver inte vad du tränar, men jag tolkar det som att du åker i väg. Det kan på ett sätt vara skönt att just ta sig i väg och träna, men det går också att komma långt med träning hemma eller utomhus vilket kan bidra till att det blir ännu mer lättillgänglig och tar mindre tid totalt. Ett träningspass behöver inte alltid heller vara särskilt långt. Det går att få till ett bra pass på 30 minuter och då kanske det till och med finns möjlighet att genomföra flera pass i veckan. I dag finns det många alternativ för hemmaträning, till exempel via appar eller livesända träningspass som man kan anmäla sig till.

Jag förstår att du känner dig orolig för att hamna i samma fälla som du varit i tidigare när du ska börja jobba igen. Kan du själv identifiera om det finns några särskilda situationer där du upplever att du inte har kontroll eller känner dig stressad? Finns det något du skulle kunna göra för att förebygga att du känner stress eller för att undvika de situationerna?

Några tips som förhoppningsvis kan vara till hjälp för att skapa träningsrutiner:

Sänk tröskeln för att träningen ska bli av. Det kan till exempel vara genom att planera träningen för kommande vecka så att det passar in med övriga aktiviteter. Lägg fram träningskläder i förväg. Om du

gillar att träna med andra, bestäm gemensam träning tillsammans med en vän eller familjemedlem.

Skriv ner för dig själv varför du vill träna regelbundet och vad målet med din träning är. Det behöver absolut inte vara ett prestationsinriktat mål, men för att det ska kännas betydelsefullt behöver det vara något som är viktigt för dig. Det kan vara att må bra, att orka mer i vardagen, att du ska känna dig starkare och så vidare.

Gå inte ut för hårt. Börja med att träna två gånger per vecka och var nöjd med det. Låt den vanan etablera sig innan du lägger till ytterligare ett pass per vecka. Blir det mindre träning en vecka, ha inte dåligt samvete för det, fokusera på kommande vecka i stället. Precis som livet i övrigt kan mängden träning gå lite upp och ner i perioder, men du kan alltid återvända till den.

Fundera över vad det är du känner att du missar eller inte får tid för när du prioriterar att träna. Är det saker som du vill eller behöver göra eller kan det faktiskt göras en annan dag utan att du upplever att det skapar stress? Vissa saker kanske inte behöver göras alls, eller kan göras av någon annan?

Du nämner viktnedgång som ett mål och för hälsans skull är det bra att minska mängden fett på kroppen om man behöver det. Träningen kan absolut bidra till viktnedgång, men det är framför allt förändringar i vad man äter som har störst påverkan på vikten. Däremot har fysisk aktivitet många andra positiva effekter på både fysiskt och psykiskt välmående. Fokusera på att lägga till livsmedel från växtriket som grönsaker, rotfrukter, baljväxter, bönor, fullkornsprodukter och släck törsten med vatten.

Som du beskriver så kan upplevelsen direkt efter träning skilja sig åt mellan olika personer. En del kan vittna om att de känner sig glada, nästan euforiska, efter träning, medan andra inte alls känner samma sak. Att du känner dig helt slut efter träningen är förhoppningsvis för att du tagit i ordentligt och det kan på ett sätt vara tillfredställande, men också jobbigt så klart. Fokusera i stället på hur det känns på lite längre sikt. Känner du dig efter några veckor med regelbunden träning starkare, piggare och gladare?

Till sist: Jag varken kan eller får uttala mig om kopplingen till dina sjukdomar, men jag rekommenderar att du tar kontakt med din läkare om du inte mår bra eller för att säkerställa att du har rätt inställning på dina mediciner.

Lycka till och hoppas att du hittar en bra balans med träning och övriga delar i livet!

Jessica Norrbom 14 december

Jessica Schiefauer. ”Att skriva en pandemiroman var aldrig min intention”

Två månader efter sin förlossning började Jessica Schiefauer skriva om en värld där män och kvinnor lever åtskilda till följd av en global smitta. Nu är ”Bärarna”, hennes första roman för vuxna, här. ”Det jag verkligen ville skriva om var fortplantning.”

Det är först när man vinklar boken och omslaget träffas av ljus från sidan som den subtila reliefen synliggör två foster hoprullade och inneslutna i vad som får antas vara var sin fosterhinna.

– För tio år sedan fick jag efter en ganska komplicerad graviditet och traumatisk förlossning en son. Det var i den upplevelsen som romanen började, säger Jessica Schiefauer.

Romanen heter ”Bärarna” och utspelar sig i en värld där en aggressiv smitta, som sprids via den manliga Y-kromosomen, härjat. För att stoppa smittspridningen har könen separerats från varandra. Män – eller spridare som de kallas i Schiefauers litterära universum – är förvisade till särskilda reservat, medan kvinnor – bärare – lever i villkorat, ett slags på ytan välmående, eko-feministiska samhällen.

Samma dag som boken släpptes testade Jessica Schiefauer positivt för covid-19. Men nu är hon frisk och på besök i Stockholm för att tala om sin första skönlitterära bok för vuxna.

– I ”Bärarna” försöker jag ta ett grepp på en hel världsordning. Det är vansinne, egentligen. Och det finns förstås en symbolik eller ironi i att den kom ut just nu och att jag fick corona på releasedagen. Men att skriva en pandemiroman var aldrig min intention, det jag verkligen ville skriva om var fortplantning.

Romanjaget Nikki lever i en relation med Simone som när en längtan efter barn, en längtan så stark att den övergår i något som liknar besatthet. När det står klart att Simone inte har förutsättningar att bära ett barn leds Nikki in på en omvälvande och vådlig väg mot föräldraskap.

Jessica Schiefauer skrev en av de första scenerna när hennes son var två månader gammal. Det var en

lördag, hon kunde vara hemifrån högst ett par timmar och gick till ett kontor hon jobbade på och som stod tomt helgtid. Där skrev hon en scen om hur Nikki och hennes vänner samlas på en bar. Det uppstår en diskussion om bästa sättet att föda. Ska man följa naturen eller forskningen? Ska var och en få göra som den vill och är det ens försvarbart att reproducera sig?

– Jag varken tänkte mycket på eller pratade särskilt mycket om sådana frågor innan jag själv blev gravid. Samtal kvinnor emellan hade mest handlat om andra saker. I och med graviditeten fick jag plötsligt tillgång till – och kände mig i viss mån tvungen att delta i – samtal som jag var oförberedd på och vilsen i, säger Jessica Schiefauer.

Vad i det gravida tillståndet intresserar dig som författare?

– Jag har insett att jag identifierar mig nästan helt med mitt intellekt. Under graviditeten upplevde jag att tankarna saktade ner, ibland nästan stängdes av. Kroppen tog liksom all energi. Det blev tydligt att vi också styrs av annat än intellektet och den förändringen är fascinerande att utforska litterärt.

Separatism, som romanen tematiserar, är en strategi inom vissa radikalfeministiska grupper. Ett tidigt exempel är Cell 16 som Roxanne Dunbar startade 1968 i Boston och där celibat, självförsvar och ingen eller lite interaktion med män hörde till programförklaringen.

På senare år har den separatistiska tanken återvänt, bland annat i form av mansfria festivaler och i slutna grupper på sociala medier där kvinnor delar med sig av upplevelser som sexuella övergrepp.

– Samtal i separatistiska rum har varit väldigt viktiga för mig under perioder. Men jag har också kommit fram till att jag främst vill leva mitt liv i blandade rum, oavsett om det handlar om könstillhörighet, politisk tillhörighet eller annat. Jag gillar när det sprakar.

Men gör det det, alltså sprakar? Vissa menar ju att den svenska offentligheten präglas av en konsensuskultur.

– Vet inte säkert, eventuellt har vi blivit räddare för att uttrycka tankar som kan anses kontroversiella, eftersom de kan göra att vi körs ut i kylan. Flera har faktiskt undrat om jag är orolig att förlora min plattform när jag ger ut ”Bärarna”. Jag blir inte klok på den frågan och förstår inte vilken plattform jag haft som jag skulle kunna förlora.

2011 tilldelades Jessica Schiefauer Augustpriset i barn- och ungdomskategorin för boken ”Pojkarna”. Den

handlar om tre fjortonåriga tjejer som om dagarna uthärdar killarnas trakasserier i skolan och tillbringar nätterna i ett växthus. En natt dricker de nektar från en fantastisk blomma och deras flickkroppar förvandlas till pojkkroppar.

Romanen fick stor uppmärksamhet bland transpersoner och efter att den filmatiserats sa Saga Becker att ”Pojkarna” förändrar hur hon ser på världen, hur världen ser på henne och att den ”kommer att rädda liv”.

Berättelsen är ett slags magisk realism. Jessica Schiefauer har en förkärlek för den genren och för konstruerade världar. På gymnasiet läste hon nästan uteslutande science fiction, slukade berättelser av William Gibson och Isaac Asimov.

– Men så började jag på skrivarlinje på folkhögskola. Jag minns att jag vid något tillfälle läste upp ett manus om en konstruerad värld, men det gick över huvud taget inte hem. Det var diskbänksrealism, språkmaterialism och isbergsprosa som gällde.

Så vad gjorde du?

– Jag anpassade mig och började skriva realistiskt. Men det är i de vilda och överdrivna koncepten och uttrycken som jag har som roligast, både som läsare och som författare. Länge ville jag även göra romanen ”När hundarna kommer” till något slags magisk realism men det gick inte. Den berättelsen behövde berättas realistiskt.

1995 misshandlades 14-årige John Hron till döds av fyra nynazistiska ungdomar. Han kom från orten Kode i närheten av Kungälv. Där bodde även Jessica Schiefauer. Det skilde två år mellan henne och John Hron.

– Efter mordet var hela samhället lamslaget. Jag minns specifikt att jag blev illa berörd av alla löpsedlar som hängde utanför kiosken. Det var som om Kode hade blivit centrum för all världens ondska. Vi hukade i skuld och jag kände nästan att jag ville försvara mig eller min hemort på något sätt.

Kode hade drygt tusen invånare, alla var på ett eller annat vis bekanta med de inblandade, såväl på offrets som på förövarnas sida. Jessica Schiefauer insåg snabbt efter mordet att hon skulle bli tvungen att bearbeta erfarenheten på något sätt.

20 år senare utkom romanen ”När hundarna kommer” som också den Augustprisades. Det är en fiktiv

berättelse om kärlek, makt och våld, men utgångspunkt för skrivandet var det faktiska mordet.

– Det var också så att min mamma dog tidigt och vid ett tillfälle sa en terapeut till mig att när dödens dörr väl öppnats så står den öppen för resten av livet. Och så upplever jag det, som att döden ständigt är närvarande. Jag tror att det bidragit stort till mitt behov av att skapa eller skriva något som finns och består.

Det var först efter folkhögskoleåren som Jessica Schiefauer fann de science fiction-författare hon själv skulle komma att inspireras av: Margaret Atwood, Ursula K Le Guin och Joanna Russ. Hos dessa författare förenas två av hennes favoritämnen: konstruerade världar och frågan om könets betydelse. Jag undrar hur hon ser på sin egen roman ”Bärarna”, om den är en dystopi eller en utopi.

– Jag tänkte att om jag satte ihop saker som är gött, som medborgarlön, möjlighet att reglera sin egen arbetsinsats efter intresse och restauranger där man kan äta gratis, så skulle det bli en vacker tillvaro. Men det blev bara kletigt. Ett slags skenfrihet.

Varför?

– Jag tror att det beror på att alla karaktärer, trots sin individuella frihet, är så måna om att hålla sig inom mina uppdiktade normer. Det blev ett samhälle som inte klarar av att ifrågasätta sina egna grundbultar och det är obehagligt. Jag spräckte på sätt och vis min egen illusion om den goda världen organiserad efter kvinnliga villkor.

Som i de flesta science fiction-romaner finns i ”Bärarna” samhällsfunktioner som liknar företeelser och instanser i vår värld, men är förvridna till ohygglighet. En sådan funktion är Gardet som i romanen är ett slags insatsstyrka som jagar förrymda spridare, det vill säga män.

För några år sedan startade Cissi Wallin den feministiska sajten Gardet, som uppmärksammats bland annat för att ha namngett män som beskyllts för sexuella trakasserier. Namnsammanträffandet är pikant, säger jag. Jessica Schiefauer skrattar högt.

– Nu ska jag säga något som är helt sant. Jag visste inte vad Gardet var förrän en kritiker nämnde sajten i en recension av min roman. Jag har inte konsumerat så mycket feministisk debatt de senaste åren och det helt medvetet. Jag ville skriva romanen utan påverkan från samtidsdebatten. Att polisen i ”Bärarna” heter Gardet är en ren slump.

Sandra Stiskalo

JESSICA SCHIEFAUER.

Född 1978, bosatt i Göteborg.

Författare och utbildad folkhögskolelärare, verksam som handledare på skrivarlinjen på Ölands folkhögskola.

Debuterade 2009 med ungdomsromanen ”Om du var jag”, har därefter gett ut de två Augustprisbelönade romanerna ”Pojkarna”, som både dramatiserats och filmatiserats, och ”När hundarna kommer”.

Är aktuell med sin första vuxenroman, ”Bärarna”, på det nystartade, Bonnierägda förlaget Romanus & Selling. 14 december

”Tvinga porrsajter att kolla besökares ålder med bank-id”

Dagens barn har gratis tillgång till allt grövre porr. I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden går nu unga före och kräver att vi ska ta vårt ansvar. En lösning där besökarens ålder kontrolleras med något liknande bank-id skulle kunna minska porrkonsumtionen bland unga, skriver Philip Botström (S), Carina Ohlsson (S), Annika Strandhäll (S) och Maria Strömkvist (S).

DN. DEBATT 201215

8 av 10 tonåringar vill ha lagstiftning som begränsar spridningen av pornografi till barn och unga under 18 år. Bland tonårskillar är det 7 av 10 och bland tjejer 9 av 10. Också bland vuxna är stödet för sådan lagstiftning stort visade en Sifo-undersökning i höstas. Förra veckan kom nyheten att Visa och Mastercard blockerar betalningar till världens största porrsajt då det framkommit att där finns mängder med våldtäkter – också på barn – som plattformen inte agerat på utan

i stället spridit och tjänat pengar på. Men mycket av materialet är gratis, framför allt det som når barn och unga. Därför är det dags att se över möjligheten att tvinga porrsajter att kontrollera besökares ålder.

Genomsnittsåldern då svenska pojkar börjar söka på porr var tolv år 2014. Sedan dess har skärmtiden ökat och porren fortsatt att bli mer tillgänglig och aggressiv i sin marknadsföring. Under flera års tid har unga tjejer och killar gång på gång slagit larm om hur porren påverkar dem negativt, i form av ökad press och skeva förväntningar på vad sex är. Kraven på att agera har kommit från elevernas metooupprop, elevorganisationer och tjej- och kvinnojourer. Vi ser också en växande grupp föräldrar som kräver lagstiftning mot porren, efter att ha upptäckt att skolan och de själva inte klarar att skydda barnen hur många samtal de än har.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde under hösten kunskap om sex och relationer obligatoriskt för blivande lärare, för att skolan ska bli en starkare motvikt till porrindustrin. Runt om i landet ser allt fler kommuner till att de porrfilter som redan gäller för deras anställda också används i förskolor och skolor.

Men att samtala, undervisa och filtrera kommer inte vara nog. Vi behöver angripa problemet från flera håll med åtgärder som får snabbare effekt. En lösning liknande bank-id har potential att drastiskt minska konsumtionen av pornografi bland unga.

Att samhället ska skydda barn och unga från pornografi är anledningen till att det alltid har varit självklart med åldersgräns för att hyra porrfilm och att porrtidningarna täcks högst upp i hyllan i tobakskiosken.

Men marknaden och tekniken har för länge sedan sprungit om dessa tillvägagångssätt. Nu har vi en situation där porren både är grövre än någonsin och mer oreglerad än någonsin. Dagens barn är den första generationen som har fri tillgång till filmer som visar män begå övergrepp mot flickor och kvinnor. De har det ett knapptryck bort, överallt, dygnet runt. Gratis.

Vi vet inte än vilken påverkan det kommer att få på sikt. Men inte oväntat ser vi nu att den grupp killar som tittar mycket och ofta på porr har vuxit lavinartat. De senaste siffrorna från Folkhälsomyndigheten visar att 41 procent av killar mellan 16 och 29 år porrsurfar dagligen eller nästan dagligen att jämföra med 3 procent av tjejerna. Mellan år 2004 och 2014 ökade andelen 18-åriga killar som såg porr mer eller mindre dagligen från 11 procent till 26 procent, enligt en studie från Linköpings universitet.

Den sajt som nu blockats av kreditkortsföretagen är den tionde mest besökta webbsidan i världen och beskriver sig själva som den ”bästa grovporrsidan”. I den egna statistiken lyfter de fram att svenskar utgör en ”imponerande” stor del av kunderna med tanke på vår lilla population. Svenskar är särskilt intresserade av kategorierna anal, fisting, bondage och pissing jämfört med genomsnittspubliken.

Den som tittar mycket och ofta påverkas. Studien från Linköpings universitet visade att det finns ett samband mellan att titta ofta på porr och att titta på våldsamt och grovt material. Samma grupp uppger i högre grad att de utvecklat ett beroende som de behöver hjälp med, samt att de blir inspirerade av och har provat det de sett i porren i verkligheten.

Politik mot porr handlar alltså inte om att straffa de som tittar då och då och på sin höjd har ett ojämställt sexliv. Det handlar om att skydda de mindre barn som ofrivilligt exponeras för grov porr. Det handlar om att skydda en växande grupp pojkar som tittar mer eller mindre dagligen på pornografi, och flickorna som tvingas ta konsekvenserna.

Sexuella övergrepp mot unga tjejer är utbrett. Siffror från Stockholm visar att andelen flickor som uppger att de tvingats till sex ökat markant på 20 år. I Brås senaste studier uppger mer än var fjärde flicka i åldern 16–19 år att de utsatts för sexualbrott det senaste året och 7 procent att de har varit utsatta för misshandel eller sexuella övergrepp av en pojkvän.

I Sverige var vi först i världen med att införa en sexköpslag. Den här gången finns andra exempel att lära av. Flera länder har nyligen tagit beslut om att införa åldersverifikation för nätporr. Hur långt man kommit och hur väl det fungerar varierar, men den politiska viljan att agera finns. I Frankrike kom en lag på ålderskontroll i somras. Där görs kontrollen av sajterna själva, till exempel genom att användare behöver ange sina kreditkortsuppgifter. Den nya lagen innebär också att Frankrike har möjligheten att svartlista och blockera sajter utanför landet som inte följer reglerna.

Australien införde en liknande lag i år och tittar på olika lösningar för id-kontroll. Där har diskussionen handlat mycket om att det inte finns några garantier för att barn inte ska kunna runda det system som införs, men att det ändå är det bästa sättet att minska skadeverkningarna av pornografi. I den forskningsöversikt den australiska regeringen låtit göra lyfts samband mellan ungas porrkonsumtion och sexuellt våld och negativa attityder till flickor och kvinnor. I Tyskland används åldersverifikation sedan

några år tillbaka för att skydda unga från skadligt innehåll på nätet, bland annat pornografi. Storbritannien tittar på lösningar för ålderskontroll som ska komplettera de filterlösningar som redan är utbredda på allmänna platser som kollektivtrafik, skolor och bibliotek och som är standard på internetabonnemang.

En svensk lag som begränsar tillgången till pornografi måste utformas efter vårt lands förutsättningar. Vi behöver hitta lösningar som omfattar det fåtal kända stora utländska sajter där majoriteten av svenskarnas porrkonsumtion sker i dag, skyddar barn och unga och samtidigt respekterar den personliga integriteten.

Det kommer att krävas att flera aktörer, däribland internetoperatörerna, tar ett gemensamt ansvar såsom vi redan sett hos kreditkortsföretagen. Exakt hur det ska lösas, om det ska vara med hjälp av bank-ID eller en annan teknisk lösning, skulle behöva utredas. Likaså hur det kan ske i enlighet med både tryckfrihets- och yttrandefrihetslagen. Men vi ska komma ihåg att vi är ett av världens mest innovativa länder.

Det är viktigt att understryka att ålderskontroll för porr inte kommer att vara en heltäckande lösning. Självklart kommer det ändå finnas vägar för hugade unga att runda hindren. Precis som barn och unga tar narkotika, dricker alkohol, röker och kan komma åt spelsajter trots lagstiftning på alla dessa områden.

Men det kommer att försvåra för barn att konsumera pornografi. Om vi kan göra så att det tar 20 minuter i stället för två sekunder för en tolvåring att hitta en gruppvåldtäkt på nätet är mycket vunnet. En ålderskontroll kommer troligtvis också att göra att inga sexåringar trillar in av misstag på porrsidor och får se en man i morfars ålder utsätta en tjej i storasysters ålder. Det skulle också vara en harmonisering av lagstiftningen så att all porr oavsett hur den publiceras omfattas av samma regler.

Vi är ett av världens mest uppkopplade länder. Då måste vi också ta ansvar för de negativa konsekvenserna av digitaliseringen, något annat är bara naivt. I Sverige har vi sex mål för jämställdhetspolitiken, ett är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och i det ingår explicit att motverka exploateringen av kvinnokroppen i pornografi och det våld mot flickor och kvinnor som sker på internet.

I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden har unga gått före och krävt att vi ska ta vårt ansvar. Vi socialdemokrater lyssnar och agerar. Vi är beredda att

lagstifta för att porren inte längre ska ha fri tillgång till våra barn.

Philip Botström (S), förbundsordförande SSU

Carina Ohlsson (S), riksdagsledamot, ordförande S-kvinnor

Annika Strandhäll (S), riksdagsledamot, jämställdhetspolitisk talesperson

Maria Strömkvist (S), riksdagsledamot, justitieutskottet. 15 december

Fortsätt att säga ”god jul”

Det finns två skäl till att vi lugnt kan strunta i att uttrycket ”god jul” skulle vara kränkande.

Det första är att ingen vettig människa påstår att det skulle vara det. Det är sant att debatten uppstår varje år, regelbundet som det första adventsljuset, men det är knappast för att någon muslim, hindu eller ateist hoppat fram och känt sig exkluderad.

Snarare är det ett rykte om att något företag, eventuellt, bytt ut ”jul” i något produktnamn mot ”helg”. Det brukar räcka för att skapa nätstorm om islamisering i SD-sfären.

Det andra skälet är att frasen ”god jul” redan är så inkluderande som någon kan begära.

Det påpekas gärna att vi i Sverige ivrigt tar efter amerikanska kulturdebatter som inte har någon bäring här. Sällan blir det så tydligt som kring jul. Den som aktivt letar konflikter kan tycka att ”Christmas” (Kristusmässa) bara appellerar till kristna. Men det betyder ju inte att svenskar, vilket den

amerikanska pr-kvinnan Elizabeth Walentin nyligen förutspådde i DN, skulle övergå till att säga ”god helg” i stället. Ordet ”jul” har i sig inte ett knäck med Jesus att göra.

Norstedts etymologiska ordbok nöjer sig med att konstatera att ”jul” är av osäkert ursprung. ”Mycket omstridd härledning”, skriver Svensk etymologisk ordbok från 1922 och gräver vidare: Betyder det ”snöstormarnas tid”, från ett isländskt ord? Kanske ”glädjefest”, besläktat med latinets ”joculus”, skämt?

Kontentan: Vi vet inte. Det är dumt att anta att någon skulle bli kränkt av ett ord som ingen har en aning om vad det betyder.

Kristna kommer att fortsätta att högtidlighålla julen med Jesus i åtanke. Ickekristna fokuserar på annat, kanske ledighet och god mat. Men alla har vi svensktalande samma anledning att fira: Det finns absolut ingenting som talar för att vi skulle sluta önska varandra god jul.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se 16 december

Domherren kommer fram till jul

Det var Jenny Nyström som uppfann domherren som julfågel, liksom tomten, skulle man skämtsamt kunna säga. Ingen julkärve på julkorten utan några tomteröda domherrar. Som pionjär till tusentals julkort, julbonader och illustrationer fick hennes bilder stark genomslagskraft i den folkliga föreställning dåtiden hade om jul och julstämning.

I dag är det glesare mellan julkorten, men bilderna med domherrar som julsynonymer fortsätter och ingen behöver tvivla om hur en rödbröstad och pösig domherre ser ut.

Sen är det ju så att flertalet av oss som får tillfälle att träffa på en domherre gör det just nu i jultid, helst med lite rimfrost i träden. Under hela sommaren håller den sig diskret undan i granskogen, från häckningstid i april–maj och resten av året. En svag ödslig vissling kan dock avslöja att den finns.

Att den kommer fram till bebyggelse när vintern gör entré hänger ihop med två saker, dels jakten på lämplig mat i form av frön, dels på sitt

flyttningsmönster att ströva runt i grupper med en handfull individer av både hanar och honor.

Några av dem flyttar faktiskt söderut och på motsvarande sätt kommer vissa år stora grupper med ryska domherrar på flyttstråk till oss.

Egenheten att dyka upp regelbundet vid jultid har satt fart på folktro, skrock och kristna julberättelser, såsom att den röda färgen var Kristi blod som fastnat på domherren när han drog taggar ur törnekronan. Samma tema går igen i en småländsk skröna om rödfärgad mark och snö under den rönn där domherren festat på bären. Sanningen är dock den triviala att domherren äter bara fröna och ratar det röda och sura fruktköttet som hamnar under träden på marken.

Namnet domherre, oavsett kön, är omdiskuterat. Namnexperten Tommy Tyrberg ser det som ett lån från tyskans Dompfaff, som syftar på utseendet med röd dräkt på vissa myndighetspersoner. De katolska kanikerna var förebilden.

Det är lätt att förstå Jenny Nyströms lockelse att använda fågeln i röd tomtedräkt som julsymbol på sina illustrationer. I dag skulle den troligtvis få konkurrens av såväl sidensvans som steglits som julens budbärare.

Åke Ekdahl. december

Låt det gamla komma tillbaka. Postens julkort från 1893.

Fredrik Strage: Julstjärnan ska lysa starkare än popstjärnorna vi inte fick se live 2020

Hur naivt det än må låta inbillar jag mig att julen ska utplåna minnet av allt dåligt som hänt i år. Jag har inte längtat så mycket efter att det ska bli jul på decennier. Julgröten ska värma mer än kramarna från vännerna som vi inte fick träffa.

Tomten, jag vill ha en riktig jul. En sån som man har när man är liten. Och i år verkar jag faktiskt få det. Med det menar jag inte att jag kommer att få massor av presenter som den kortlivade åttiotalsgruppen Busungarna önskade sig i låten som jag just citerade.

I ”Tomten jag vill ha en riktig jul” krävde bandet ett fotbollsspel, ett radiostyrt flygplan, ett Donkey Kong och ett flipperspel. Deras habegär visste inga gränser. Vem har någonsin fått ett flipper i julklapp? Antagligen var det samma gargantuanska aptit som fick Busungarna att gå under när de, efter låten ”Jag ska bli rockstjärna när jag blir stor”, försvann spårlöst i rockens självförbrännande värld.

Busungarna poängterade också att julen handlar om ”längtan och hopp”. Tiden går aldrig så långsamt som när man är liten och det är december. De mörka dagarna segar sig framåt och luckorna öppnas oändligt långsamt i julkalendern. När jag var barn kändes tiden mellan den första och tjugofjärde december lika lång som ett år känns nu.

Det började dra ihop sig när min far inledde arbetet med sitt mest avancerade julpynt: tomteskogen. Den var från början ett sätt att underhålla min lillasyster och mig, men långt efter att vi slutat bry oss fortsatte pappa att skapa en miniatyrskog genom att fylla en ugnsplåt med mossa, kottar och granris. Han placerade en rakspegel i mitten, som sjö, och befolkade skogen med tomtar, grisar, miniatyrhalmbockar och en liten lucia. Ibland lade han dit bomull som snö och när vi äntligen åkte bil upp mot Gnarp, för att fira jul med mormor och morfar, var drivorna som kantade E4:an lika skinande vita.

Sedan blev jag vuxen och plötsligt svischade december förbi till och med snabbare än andra månader. Längtan ersattes av stress. Jag hade knappt hunnit tända det första ljuset i adventsstaken innan alla fyra brann. Julen var fortfarande mysig men det förväntansfulla pirret, kärnan i denna högtid, var spårlöst borta. I år har det, märkligt nog, gjort comeback. Jag har inte längtat så mycket efter att det ska bli jul på decennier.

Hur naivt det än må låta inbillar jag mig att julen ska utplåna minnet av allt dåligt som hänt detta år. Julstjärnan högst upp i granen ska skina mer än

popstjärnorna som vi inte fått se live. Julbelysningen ska blinka mer än stroboskopen på rejvpartyna som ställdes in. Julgröten ska värma mer än kramarna från vännerna som vi inte fick träffa. Med sin missilbestyckade släde ska tomten skjuta sönder siffrorna 2020 och hans säck ska vara full av konsertbiljetter, festivalarmband och ett covid-19-vaccin som testats noga på tomtenissarna så att inte ens de mest svagsinta antivaxxare tvekar att ta det.

Och bomullen i min fars tomteskog ska välsignas av Jesusbarnet så att tussarna lyfter mot himlen, fryser till riktig snö och singlar ner över regnblöta gator och mörka skogar tills allt är vitt vitt vitt. Denna önskan blir nog svår att uppfylla med tanke på klimatuppvärmningen. ”Vi längtar tillbaka till det normala. Men det normala finns inte längre”, som Björn Wiman konstaterade på den här sidan förra veckan. Han skrev att pandemin är en ”förövning” inför något mycket värre: en kris som inte går att lösa genom att stanna hemma och titta på Netflix.

Men om mänskligheten står inför sin undergång så vill jag i alla fall ha ett riktigt party först – precis som för hundra år sedan – och då är det hög tid att det glada tjugotalet äntligen sätter i gång.

Fredrik Strage

kulturdebatt@dn.se 13 dec 2020

Så väljer du rätt julgran – och får den att hålla sig grann länge

Det är dags för en Picea abies i svenska hem, och det kan bli ett rekordår för denna växt. Men hur får man den att förbli grön och grann under helgerna?

DN har talat med proffsen om hur du väljer rätt gran och pysslar om den på bästa sätt.

Denna corona-präglade jul tycks önskan om en pyntad gran som sprider mysig stämning hemma öka rejält.

– Jag tror på en pangförsäljning i år, säger Gunnar Göthner på Gunnars granar, en av Sveriges största julgransförsäljare.

– Mina återförsäljare gör redan extrabeställningar och de säger att inget är sig likt, de säljer som bara den. De berättar om köpare som förklarar att ”nu vill de ha något trevligt”, mitt i hur allting är för tillfället.

Hanna Lupiner, julgransodlare i Gränna, råder alla hugade spekulanter att tänka på miljön vid valet av träd i vardagsrummet.

– Välj en gran från Sverige, en som som är odlad utan bekämpningsmedel. Köp också närodlat för att minska transporterna. Utanför nästan alla samhällen finns skogsbönder som säljer egenodlade granar, antingen direkt på gården eller inne i stan.

Med närodlat ökar chansen att granen är färsk, en viktig faktor i kampen att bevara granen fin hemma länge. När du köper den bör det inte ha gått längre än en vecka sedan den lämnade sin rot. När granen huggs ned startar dess försvar mot uttorkning direkt. För att hindra vatten från att lämna växten täpper granen till snittytan med kåda.

– Om den sedan står i fuktig utemiljö klarar den sig bra i flera dagar. När granen ska tas in måste den få en ny snittyta, annars kan granen inte få i sig vatten. För att öka sugytan kan du också göra ett snitt några centimeter rakt upp i stammen, säger Hanna Lupiner.

Ju lägre temperatur det är ute desto mer måste du ge granen en chans att vänja sig vid den varma innetemperaturen. Låt den stå i garaget, på en skyddad balkong eller liknande under det första dygnet. Se till att den får mycket vatten nu, ställ den gärna i en hink. Första dygnet med ny snittyta dricker en liten gran cirka två liter, en större gran det dubbla.

Om du betvivlar granförsäljarens påstående om att granen är nyhuggen kan du känna på barren om de känns färska och spänstiga. Det är ett knep som Uno Axelsson, Hanna Lupiners pappa, ser att en del köpare känner till.

– Så finns det de som stöter granen i marken för att se om den tappar barr. Om granen är i så dåligt skick ser man nog det med blotta ögat, säger Uno Axelsson och börjar skratta skrockande.

En säkrare metod är att se om granen har många avbrutna grenar, även om den fortfarande tycks tät. Det ger en fingervisning om att den har hanterats en hel del och troligen inte är särskilt färsk. Om granen känns oväntat lätt är det ytterligare en indikation på att den är gammal och uttorkad. Vissa julgranar kan ha lagrats i flera veckor.

Den klassiska svenska julgranen är en rödgran, Picea abies på latin. De kan bli 60 meter höga, men om de tas vid åtta till tolv års ålder har de en lämplig höjd för svenska hem. Konkurrenten är nordmannsgran, som också går under namnet kungsgran. Dess stora fördel

är att den inte barrar när den torkar, nackdelen är att den oftare är importerad.

– Den växer inte naturligt i Sverige, men den odlas. På vår odling blir de inte lika täta som på odlingarna i Tyskland och Danmark, säger Hanna Lupiner, som totalt säljer cirka 500 granar under julen. Verksamheten är en bisysselsättning som gården har haft i cirka 60 år.

När granen väl är hemma finns det en uppsjö av tips hur man bäst göder den. En lite mer udda variant är maltwhisky, desto vanligare är en sockerbit.

– Jo, det är det många som tror på, säger Urban Nilsson, professor och skogsforskare vid SLU, Sveriges lantbruksuniversitet.

Lite småbrutalt konstaterar han att våra julgranar är döende, något som en sockerbit inte kan råda bot på:

– När de växer behöver de självklart kolhydrater, men det är inte främst brist på det som gör att de vissnar och tappar barr. Det bästa är en färsk snittyta, att ge dem vatten och se till att de inte torkar ut.

Viljan att ha kvar julgranen varierar. En del hivar ut den i mellandagarna medan andra strävar efter att bevara den så länge som möjligt. Uno Axelssons rekord för att ha kvar sin julgran i bra skick är fram till påsken, men det är ingenting som han rekommenderar.

– Näee, det är inget att sträva efter. Grenarna växer in sig i dekorationerna och det blir väldigt bökigt att få loss dem.

En tanke att ha som tröst om din julgran släpper första barren redan innan årets dopparedag har dragit i gång.

Annika Carlsson

annika.carlsson@dn.se

3 tips. När du köper gran

1. Köp granen i dagsljus, då är det lättare att se skicket.

2. Du kan kapa toppen, det är en myt att granen dör av det.

3. Det måste inte vara en rödgran eller kungsgran som du hänger kulorna i. Tall och en är exempel på barriga varianter att använda.

Fakta. Granen ska återvinnas

Gå inte ut i någon annans skog och kapa din egen julgran, det är stöld.

Julgranar kan utlösa allergier, orsaken är naturliga doftämnen i form av terpener eller utomhusmögel som gömmer sig i granen.

Snittblommor och vissa krukväxter kan ta skada av etylengasen som julgranen avger.

När du är färdig med din julgran ska den återvinnas, din kommun har information om var detta kan ske. Lämna inte granen på gatan, det är straffbart.

25 procent

av Sveriges yta täcks av granskog. 13 december

DN 13 dec 2020

Här är julklappen som kan bli värdelös

Ett presentkort under granen har alltid varit populärt för den som inte har en aning om vad mottagaren vill ha. I år kanske mer än någonsin när vi dessutom rekommenderas att hålla oss borta från julträngseln.

Men en varning är på sin plats. I pandemitider med ökad konkursrisk kan julklappen bli värdelös.

– Presentkortet tappar sitt värde vid en konkurs, säger Stina Lundqvist, vägledare på Konsumentverket.

Visst finns chansen rent teoretiskt att få tillbaka pengar som fordringsägare, men den är nog minimal.

När vi i juletider nu ska låta bli affärerna kan det tänkas att presentkortet blir ett extra lockade alternativ för många julklappsletare. Även breda presentkortstorg som erbjuder köp brett i flera butikskedjor kan vara riskfyllda. I början av året gick ett sådant i konkurs. Det finns även tidigare exempel

på företag som sålt presentkort på allahanda upplevelser, som gått omkull.

I vissa fall kan man få tillbaka pengarna vid en konkurs om presentkortet är köpt med kreditkort eller på faktura. Då får man vända sig till sin bank (kreditgivare) och förklara att man vill använda invändningsrätten i konsumentkreditlagen. Handlar man med ett vanligt betalkort finns det inte samma typ av skydd, då är det bankens egna villkor som gäller, enligt Stina Lundqvist.

Bör man vara mer på sin vakt nu jämfört med normala tider?

– Jag rekommenderar att man är medveten om sina köp, att man är kritisk till de här villkoren, när gäller det och när gäller det inte, och framför allt att presentkorten under speciella omständigheter faktiskt blir värdelösa, säger Stina Lundqvist som märkt av fler frågor kring presentkort från missnöjda konsumenter i pandemitider.

Förutom konkursrisken nämner hon två andra saker man bör kolla upp med presentkortsvillkoren. En sådan är giltighetsperioden.

– Står det inget på kortet är det tio år som gäller, säger hon.

Sen bör det framgå var presentkortet gäller, är det en specifik fysisk butik eller en hel kedja, eller kanske online, poängterar Stina Lundqvist.

Även Emma Hernell, vice vd på handelns forskningsinstitut HUI, är inne på samma linje – att tänka på vem som är mottagaren så att han eller hon kan handla där det passar, i butik eller på nätet.

Hon ser också framför sig att presentkortet kan bli vanligt i jul om släkt och vänner inte kan träffas på samma vis som vanligt.

TT

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- **Högskola och forskning**
- **Studiefinansiering**

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

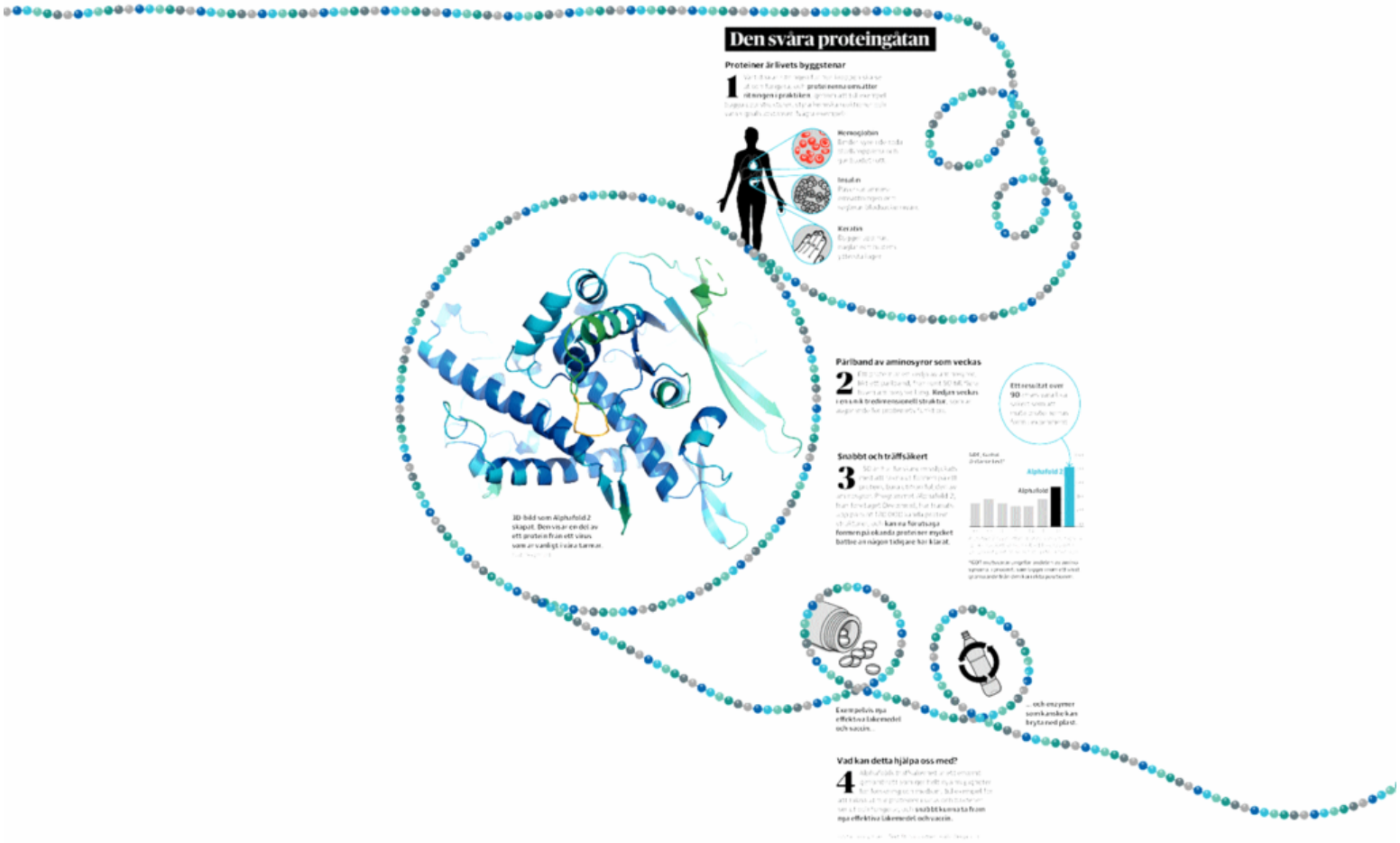
Den svåra proteingåtan
Proteiner är livets byggstenar
1
Hemoglobin
Insulin
Keratin
Pärlband av aminosyror som veckas
2
Snabbt och träffsäkert
3
Alphafold 2
Alphafold
3D-bild som Alphafold 2 skapat. Den visar en del av ett protein från ett virus som är vanligt i vara tarmar.
Exempelvis nya effektiva läkemedel och vaccin.
... och enzymer som kan snabbt kan bryta ned plast.
Vad kan detta hjälpa oss med?
4

13 december 2020

Artificiell intelligens löser gåtan om proteinernas form

Artificiell intelligens har löst biologins stora, omöjliga problem, och räknar på några minuter ut vad det tar åratal för forskare att mäta: formen på ett protein. Det banar väg för nya mediciner, vaccin och helt ny forskning.

För snart fem år sedan skapade företaget Deepmind rubriker i hela världen när deras program Alphago besegrade Lee Sedol, en av världens bästa spelare i det mer än 3 000 år gamla kinesiska spelet Go. Go, som spelas med vita och svarta stenar på ett rutat bräde, har några få, enkla regler, men antalet möjliga kombinationer av stenar på brädet är en etta med 170 nollor efter, eller fler än alla atomer i hela universum. Spelet Go handlar därför om intuition och mönsterigenkänning snarare än uträkningar, alltså om de undermedvetna processer som vår hjärna är bra på att hantera men som är mycket svårt för datorer att klara av. Ända fram till matchen mellan Sedol och Alphago var en sådan seger nästan som den heliga graalen för utvecklarna av artificiell intelligens.

Nu har Deepmind löst en annan, svårare, och framför allt mycket mer användbar uppgift med artificiell intelligens. Deras program Alphafold 2 har lyckats förutsäga hur proteiner veckas. Här är de möjliga varianterna ännu mer ofattbart många: uppskattningsvis en etta med 300 nollor efter. Genombrottet kommer dessutom att få stora praktiska konsekvenser för forskning och medicinutveckling.

– Det är ett enormt viktigt steg. Att förstå proteinveckning är nyckeln till att förstå proteiner. Det är ett problem som är helt obegripligt för människor, säger Matthew Thompson, forskare vid företaget Enginzyme i Solna.

Proteiner är livets byggstenar. Vårt dna innehåller generna som är ritningen för hur kroppen ska fungera och se ut, och proteinerna omsätter ritningen i praktiken. Ett protein är en kedja av aminosyror, och en gen är en instruktion eller ett recept för hur ett visst protein ska se ut: vilka av tjugo möjliga aminosyror som ska ingå, i vilken ordning de ska sitta och hur lång kedjan ska vara.

Proteinerna gör jobbet i kroppen. De styr kemiska reaktioner, bygger kroppens strukturer och är signalsubstanser, bland annat. Hemoglobin, som binder syre i de röda blodkropparna och färgar blodet rött, keratin, som bygger upp naglar, hår och hudens yttersta lager, och insulin, som påverkar ämnesomsättningen och reglerar blodsockernivån, är några av människokroppens runt 20 000 proteiner.

Det är ganska enkelt att få fram vilken följd av aminosyror ett protein består av. Det har forskarna kunnat göra i decennier. Men det är bara en liten del av sanningen om proteinet. Mycket viktigare är formen, eller den unika tredimensionella struktur som proteinkedjan viks ihop till när aminosyrorna i den påverkar varandra.

– Det finns ett i princip oändligt antal möjliga sätt att vrida och vika ihop ett protein. Så att förutsäga den tredimensionella formen bara utifrån sekvensen av aminosyror är ett i det närmaste omöjligt problem att lösa, säger Matthew Thompson.

Att det ändå borde gå att förutsäga strukturen på proteiner slog kemipristagaren Christian Anfinsen fast i sin Nobelföreläsning 1972. Sedan dess har forskare försökt, utan att lyckas. I stället har de varit helt beroende av röntgenkristallografi och liknande tekniker för att mäta proteinernas form. Det kan vara dyrt och ta flera år, eftersom forskarna behöver prova sig fram, och är inte ens alltid möjligt. Av de fler än 200 miljoner proteiner vi känner till vet vi bara formen på en bråkdel.

Sedan 1994 ordnas CASP, Critical assessment of protein structure prediction, vartannat år – en tävling mellan datorprogram om att vecka okända proteiner rätt.

– Grupperna får sekvenserna för proteiner vars strukturer ännu inte har publicerats, och ska räkna ut hur de ser ut. Sedan får de en poäng mellan noll och hundra som visar hur bra deras framräknade form stämmer med den verkliga strukturen, säger Matthew Thompson.

Deepmind ställde upp i tävlingen första gången för två år sedan med programmet Alphafold, föregångaren till Alphafold 2. De slog alla de övriga deltagarna, men nådde inte upp till poängen 90, som krävs för att programmet ska vara användbart i praktiken. Det blev också snart uppenbart för utvecklarna på Deepmind att programmet aldrig skulle kunna nå så långt.

De började om från början, och skapade Alphafold 2, som har tränats upp på runt 170 000 kända

proteinstrukturer. I årets tävling fick Alphafold 2 ett genomsnittligt resultat på 92,4 i alla deltävlingar, och 87,0 i den allra svåraste kategorin.

– De gjorde i princip rent hus med de övriga lagen, och fungerar nu nästan lika bra som alla direkta mätmetoder, säger Matthew Thompson.

Deepmind hör sedan 2015 till Google. Matthew Thompson tror att det är en av anledningarna till att Alphafold 2 lyckas så mycket bättre än de andra programmen i tävlingen.

– Det beror förmodligen på Googles extremt stora erfarenhet av maskininlärning från reklam. Det är ju i princip så Google tjänar pengar. Kombinationen av den erfarenheten och en massa anställda forskare ger dem både förmåga och intellektuell styrka som är svårt att nå i en vanlig forskargrupp på ett universitet. Så det är en lite orättvis kamp, säger han.

Genombrottet kommer att betyda mycket för många olika forskningsgrenar.

– På kort sikt kommer vi att kunna modellera proteinstrukturer mycket bättre än tidigare. Det är viktigt när vi utvecklar nya mediciner eller för att förstå hur cellerna kommer att reagera på dem. Det kommer också att gå enormt mycket snabbare att lösa problem.

Själv arbetar Matthew Thompson med att bygga om kända proteiner så att de kan användas i kemi-industrin.

– Att ha bra modeller som visar hur proteiner verkligen ser ut kommer att göra det möjligt för oss att förbättra deras egenskaper mycket mer exakt, säger han.

Men det kanske viktigaste med Deepminds bedrift är att det visar att artificiell intelligens och maskin-inlärning är användbart för att lösa riktigt komplexa problem, menar Matthew Thompson.

– Att kunna omvandla en kedja av bokstäver till hur ett protein ser ut och vad det gör är en så hög nivå av komplexitet. Det indikerar att det verkligen går att lösa sådana problem. Och inte bara att det går att lösa dem, utan att det är den bästa tillgängliga metoden för att lösa dem, säger han.

Deepmind har sagt att de kommer att göra koden till Alphafold 2 tillgänglig för alla.

– Om de håller löftet och släpper koden kommer vi definitivt att titta på den. Folk kommer att kunna

använda den till att lösa många andra problem, och bygga vidare på den. Jag gissar att vi får se väldigt många coola saker framöver, säger Matthew Thompson.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se

13 dec 2020

Trerättersmiddag och wienervals – så firades Nobelfesten på förskolan

– Visst har jag fina skor? Dom brukar jag inte ha.

Flora tronar iförd silverglittriga dansskor vid ett långbord tillsammans med sina vänner. Vit duk, servett i knät, trerätters middag och Wienervals. Idag vankas det Nobelfest på Vallentuna montessoriförskola.

– Jag älskar dans! Var är diskobollen?

Danssugna Kerstin visar stolt upp sin alldeles egna Nobel-medalj för bordsgrannen Ludvig. Det är inte varje dag man får pris som ”Världens bästa kompis”, en utmärkelse som hon dagen till ära delar med alla på förskolan.

Barnen, som är mellan tre och sex år, har just fått menyn uppläst av fröken Ulrika Lindell, eller ”avdelningsansvarig” som hon kallas på vuxenspråk. Dofterna från kocken Hanna Sandbergs arbete i köket fyller rummet. Snart serveras snittar, fläskytterfilé, och chokladmousse. Med guldstänk av glitter. Som man kan äta.

Veckan innan festen har präglats av pedagogik i Nobels anda. Det har knåpats, byggts och experimenterats flitigt på Rosengårdsvägen 20. Bakpulver, ättika och en petflaska blir en vulkan. Kolsyra, en bunke och russin blir en russin-hiss.

Rektorn Alexandra Wilhelmsson ser Nobelveckan som ett bra tillfälle att kombinera firandet med förskolans pedagogiska grundidé.

- Nobel passar bra in i vår tradition. Vi vill väcka barnens inneboende nyfikenhet, hjälpa dem ställa frågor, söka svar. Alla barnen kan hitta något som de tycker är spännande. Vi vill att de ska pröva, testa, ifrågasätta. Alfred Nobel uppfann ju dynamiten, men var det bara en bra sak?

Personalen upplever att det just i år, med alla coronarestriktioner, är extra viktigt att hålla på traditionerna. En smula planering och möda ger en alldeles vanlig dag en guldkant och fyller den med glädje. Ulrika Lindell känner själv hur bra det känns att plocka fram finklänningen som hon inte sett sedan i februari.

– När fick man gå på fest senast? Det känns så fint för alla att känna sig lite vackra, även personalen, och att se barnens stjärnögon när de märker hur vi har dukat upp. Det är precis vad vi behöver. Magiskt.

Det tar sin tid att äta sig igenom en trerätters måltid och efterrätten dröjer när det blir några omtag på Hannas utsökta potatismos. Precis som på festen i Stockholms Stadshus småpratas det om allt mellan himmel och jord, även om ämnesval och frågor skiljer sig en smula.

- Bajsar man ut kärnorna? Har de fiskdamm på stora festen? Ha en servett i knät? Varför det?

Fyrtiofem minuter senare får äntligen Kerstin valsa upp på golvet med kavaljeren Ludvig och de andra. Det hinner bli ett par-tre danser och en omkulldansad torkställning innan personalen bryter ”när det är som bäst”. Nu ska det bli en liten tupplur för några, lekstund utomhus för andra. Vardagens overaller dras över klänningar och finskjortor. Nästa vecka vankas det julbord.

Paul Hansen

paul.hansen@dn.se

13 december 2020

5 aktuella ljusbärare just nu enligt DN:s kritiker

1. Strålande ljusfest

Festival. ”Nobel week lights”

Årets Nobelvecka är kraftigt kringskuren av corona-pandemin, men som plåster på såren har stockholmarna fått en ambitiös ljusfestival. ”Nobel week lights” träffar precis rätt i mörkaste december, dessutom en coronasäker kulturupplevelse att samlas kring. I kväll är det sista chansen att se alla ljusskimrande utomhusinstallationer live (men en digital rundtur ligger kvar på *nobelweeklights.se*). Mest spektakulär är ”Space” på Stadshusets östra fasad. En kvartslång loop med rymdbilder, specialanpassad efter huskroppen. Från 30 projektorer strömmar ett fängslande flöde av allt från astronauter och nebulosor till svarta hål. Birgitta Rubin

2. Teaterljus i mörkret

Teater. National theatre at home

Mörk är natten i midvintertid, men se, då nalkas en ny strömningstjänst. Brittiska National theatre har kapitulerat för den digitala utvecklingen i pandemins spår och lägger ut sin backlist till ett prenumerationspris på någon hundring i månaden. Så mycket julefrid erbjuds inte, däremot en hel hög teaterljuspunkter som ”Coriolanus” (med en fenomenal Tom Hiddleston i titelrollen), ”Tre systrar” och ”Fedra” med Helen Mirren. Missa heller inte Olivia Colman i Lucy Kirkwoods ”Mosquitoes”. Måhända ingen klassisk Luciatyp, men åtminstone van vid att bära krona efter de två senaste säsongerna av ”The crown”.

3. Skimrande jultoner

Musik. Nobelkonserten 2020

YouTube och SVT Play

Hur tråkigt det än är för oss att inte kunna ta del av adventstidens alla konserter är just denna december ovanligt rik på musik för hemmakatter. Svenska kyrkan har samlat till en strålande klickfest av adventskonserter på nätet (*svenskakyrkan.se/jul/digitala-advents--och-julkonserter*). Fritt fram att jämföra musikerna i Västerås med de i Stockholm, Gävle eller Umeå. Den tjusigaste, även den strömmad, är dock Nobelkonserten från Konserthuset i Stockholm. Beethovens femma med pianisten Igor Levit; Kungliga filharmonikerna och Andrea Tarrodis världsberömda ”Solus”. Musikalisk ljuslyx.

4. En självlysande Roos

Tv-serie. ”Jakten på en mördare”

SVT Play

Michael Marcimains ”Jakten på en mördare” är en av vinterns bästa tv-serier – sista delen läggs ut på SVT Play i dag. Den skildrar inte bara utredningen av mordet på 10-åriga Helén Nilsson 1989, utan en hel tidsålders intåg, där värdegrunder och handlingsplaner tar över. Och det klaraste ljuset bär Lotten Roos som spelar Monica Olehed Hansson, den polis som löste fallet i verkligheten. Roos är lågmäld, vardaglig men ändå närmast självlysande – en av många frilansande skådespelare som bär upp inte bara denna tv-serie utan hela den svenska scenkonsten. Må de snart vara tillbaka i rampljuset.

5. Glittrande dansglädje

Låt. Rebecca & Fiona ”Another world”

Big romantic music

Varje gång Rebecca & Fiona har släppt en ny singel det här året har jag blivit alldeles pirrig. Borta är den anonyma radiopoppen som duon ägnat sig åt på senare år. Med låtar som ”Champagne promises” och ”Fet house mode” skvallrar inte bara titlarna om en musikalisk nystart. Nya ”Another world”, släppt på deras eget bolag, är inget undantag. Över ett glittrande housepiano sjunger Rebecca Scheja och Fiona Fitzpatrick om en ljusare framtid och hinner på dryga tre minuter införliva mer glädje, eufori och hopp än om jag så hade injicerat d-vitamin rätt in i armen. Prova själv om du inte tror mig!

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Johan Hilton

johan.hilton@dn.se

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

13 dec 2020

Därför måste kvinnor göra sig till symboler om de vill ha makt

Kvinnlighet och makt har stått i motsatsförhållande till varandra. Men något håller på att förändras: Europa styrs i dag av tre kvinnor. Idéerna som håller kvinnor borta från makten sitter dock fortfarande djupt – inte minst i kvinnor själva, skriver Katrine Marçal.

När jag skrev min senaste bok hade jag en lapp liggande på skrivbordet – en checklista. Tanken var att den skulle tvinga mig att hålla stilen.

Jag hade bestämt mig för att skriva en bok i en genre som i den anglosaxiska världen brukar kallas för ”intellektuell äventyrshistoria”. Det är böcker som tar ett jättegrepp på tillvaron och på ett underhållande sätt försöker förklara att nej, den fungerar minsann inte alls som vi tror.

Den här typen av böcker är i princip alltid skrivna av män och heter stöddiga (och roliga) saker som ”Vete, vapen och virus: En kort sammanfattning av mänsklighetens historia” eller ”Bredd: Därför lyckas generalister i en specialiserad värld”.

De får sällan fina recensioner på kultursidor men ofta många läsare. Det finns en särskild njutning i att få det berättat för sig varför allt i hela tillvaron faktiskt går att förklara utifrån vete, vapen och virus. Eller vad det nu kan vara.

Sedan kan du inte låta bli att återberätta alltihopa runt middagsbordet nästa gång du går på fest.

Jag hade länge tänkt att feminism borde lämpa sig extremt väl för den här typen av bok. Feminism är ju ett perspektiv som kan få dig att just börja se på hela tillvaron på ett nytt sätt. Varför gjorde ingen en feministisk bok i den här genren?

Till slut bestämde jag mig för att försöka själv.

Researcharbetet var roligt. Det var när jag satte mig ner för att skriva som alla problemen kom. Jag hittade helt enkelt inte tonen. Hela nyckeln till genren ligger i lättheten: ”Hej, nu ska jag förklara hela världen för dig och du ska ha roligt på vägen.”

Och jag kunde bara inte göra det.

Det var då jag skrev en checklista och lade på skrivbordet. Det finns ett antal saker som förekommer i nästan alla böcker av denna sort. Jag skrev ner dem för att vara säker på att använda dem. På lappen stod det:

Napoleoncitat

Berättelser om sportstjärnor som barn

Anekdoter om Steve Jobs

Exempel från militärhistorien

Alla dessa saker tryckte jag in i boken. Men det hjälpte inte heller. Texten hade ändå inte rätt ton. Det var då jag insåg att det handlade om något annat. Jag begrep plötsligt hela vidden av hur djupt obekväm jag som kvinna kände mig med att anlägga tonen ”lyssna på mig nu ska jag berätta för er om världen”.

Särskilt med den typ av klackspark som krävs i denna genre.

Jag förstod varför den här typen av böcker nästintill uteslutande skrivs av män och hur det är ett symptom på något oändligt mycket större.

Som kvinnor är vi upplärda att hela tiden säga ”såhär tänker jag”. Inte ”såhär är det”. Men om du ska skriva en bok om de stora linjerna i världen, som dessutom ska vara underhållande, kan du inte låta på det sätt som flickor får lära sig att låta: ”Jo, ursäkta, det kan eventuellt vara så att vete, vapen och virus faktiskt kan ha varit viktigt i världs historien ... i alla fall i min erfarenhet ... men förlåt att jag påpekar det.”

Det skulle bli världens sämsta bok. Men det var det som jag höll på att göra.

Mary Beard, professor i antik historia vid Oxfords universitet, har i ”Kvinnor och makt” skrivit om hur rätten att tala offentligt ansågs vara manlighetens kanske allra mest utmärkande drag under antiken. Männen stod i toga på torget och berättade om hur ”det var”. Kvinnor som försökte sig på något liknande fick i myterna bokstavligen sina tungor utdragna eller förvandlades till kor.

Detta var förstås för tusentals år sedan men det är en levande del av vårt arv. Kvinnor i offentligheten som får hatmejl vet att de nästan alltid handlar om precis detta – att du ska hålla tyst.

Mary Beard skriver att det fanns två omständigheter när det faktiskt var acceptabelt för en kvinna att tala

offentligt på samma sätt som mannen. Det var antingen om kvinnan vittnade i egenskap av offer, eller om hon ställde sig upp för att försvara andra. Och så är det ju på många sätt fortfarande. Att tala – antingen ur sin roll som offer, eller till försvar av andra offer – är två av de mest accepterade rollerna för kvinnan att ta i offentligheten. Fråga kvinnliga politiker. Vi älskar dem som mest när de är offer – eller när de talar för andra. Står de och berättar för oss hur världen fungerar i kraft av idéer som kommer ur deras eget huvud blir det mer komplicerat.

Något liknande ser vi i tidningsspalterna: männen berättar för oss hur världen fungerar, medan kvinnor delar med sig av sina liv eller berättar andra människors historier.

Det finns inte särskilt många Lena Andersson.

Mary Beards bok heter ”Kvinnor och makt”. Det är förstås det som allt handlar om. Kvinnor har en väldigt komplicerad relation till makt. Trots att formellt hinder efter formellt hinder har undanröjts för kvinnor de senaste decennierna är vi fortfarande underrepresenterade på höga poster i samhället. Detta gäller både i politik, näringsliv och akademi.

Vad jag insåg under arbetet med min senaste bok var att jag med full kraft hade slagit i det som brukar kallas för ”det inre glastaket”. Alla idéer som jag hade internaliserat om hur jag som kvinna hade rätt att uttrycka mig och på vilket sätt.

För vi blir påverkade av att växa upp med alla dessa historier: hur kvinnor som talar offentligt blir brända på bål eller utkastade från byn. Många av oss tror på ett känslomässigt plan djupt därinne att det faktiskt inte är ”säkert” för oss att tala, höras och synas på det här sättet. Vi känner en typ av skräck som faktiskt sitter i det kollektiva undermedvetna hos kvinnor.

Därför bör man som kvinna ställa sig själv frågan: vad skulle jag göra, säga och uttrycka om jag inte kände den här rädslan? I dag är den nämligen oftast helt irrationell. Med lite tur kommer du inte att bli bränd på bål. Din fysiska överlevnad hänger inte längre bokstavligen på att du alltid är tilltalande eller omtyckt. Men det har den historiskt gjort för kvinnor.

Och det påverkar oss fortfarande.

Vad som ofta kommer fram i studier om kvinnor och ledarskap är att kvinnor faktiskt ser sig själva som lika kompetenta som män – det är inte där skon klämmer. Däremot har kvinnor generellt en mycket mer negativ

bild av makt. Kvinnor brukar på ett helt annat sätt lyfta fram allt det negativa med att ha makt och allt det negativa som skulle kunna hända om de fick makt. Därför söker de sig inte heller till den.

Och vem skulle egentligen göra det om man på något plan var övertygad om att man riskerade att få tungan utdragen eller bli förvandlad till en ko?

Samtidigt håller något onekligen på att hända. Att Kamala Harris snart är USA:s första kvinnliga vicepresident har fått stort medialt utrymme, men vi pratar mindre om att Europa i dag faktiskt styrs av tre kvinnor. Angela Merkel, tysk kansler, Ursula von der Leyen, ordförande i EU-kommissionen, och Christine Lagarde, chef för den europeiska centralbanken. Angela, Ursula och Christine är alla i 60-årsåldern. Denna trio får inte heller samma uppmärksamhet som unga kvinnliga ledare – Finlands Sanna Marin eller Nya Zeelands Jacinda Ardern – men de har definitivt mer makt.

I den bemärkelsen representerar de en större förändring.

Utnämningen av Christine Lagarde till chef för den europeiska centralbanken förra året var kanske särskilt anmärkningsvärd. Lagarde har nämligen inte drivit någon centralbank tidigare, inte heller har hon forskat om penningpolitik. Hon är ingen Janet Yellen, den tidigare amerikanska centralbankschefen som förväntas bli USA:s första kvinnliga finansminister nästa år.

Janet Yellen kan dominera vilket penningpolitiskt forskningsseminarium som helst. Christine Lagarde är inte ens utbildad till ekonom. Hon fick jobbet på andra meriter: en typ av meriter som brukar räknas för män, men inte kvinnor.

Lagarde uppfattades helt enkelt ha annan relevant kompetens och potential att snabbt lära sig de tekniska detaljerna. Annars är det män som brukar rekryteras på ”potential” medan kvinnor först måste bevisa att de redan är experter på området.

Christine Lagarde har dessutom tagit ganska radikala steg mot att bredda den europeiska centralbankens arbete mot frågor som klimatomställning och ojämlikhet. Den typen av mandat, att få komma in utifrån och driva någon form av visionär förändring, ges sällan till kvinnor. Detta är onekligen ett högprofilerat exempel på motsatsen.

För det spelar roll vilka bilder vi har av kvinnlighet och makt. Inte minst för att makt på så många sätt

opererar just i bilder, symboler och attribut. En av anledningarna som brukar lyftas fram till att Storbritannien – ett ganska konservativt land – har haft två kvinnliga premiärministrar, är att drottningen existerar som kraftfull politisk symbol.

Det har helt enkelt funnits en modell för kvinnlighet och makt förkroppsligad i myten om Elizabeth I eller drottning Victoria. Det gjorde att man faktiskt kunde föreställa sig en kvinna vid den högsta makten.

Det kan vi inte i Sverige på samma sätt: vi vill ha en socialdemokratisk landsfader oavsett partifärg. Vi vill dessutom ha honom som vd, mellanchef och statsepidemiolog också, vilket gör det svårt för kvinnor att få auktoritet och uppfattas ha auktoritet i Sverige.

Marina Warner skriver i sin bok ”Monuments and maidens” hur kvinnor å ena sidan hela tiden har tystats när de har talat om abstrakta och ”stora” koncept som ”frihet”, ”rättvisa”, ”sanning” eller ”nation”. Samtidigt är våra städer fulla av statyer där precis samma koncept skildras just som kvinnor: frihetsgudinnan i New Yorks hamn, rättvisan med vågskålar i hand, för att inte tala om ”Moder Svea” eller ”Britannia”.

Och allt detta är ju faktiskt jättekonstigt. Varför var det så självklart att frihetsgudinnan skulle vara en kvinna när kvinnor knappast var kända för att vara direkt fria?

Warner beskriver hur en man kan stå för något abstrakt och universellt och fortfarande vara en individ. En staty av Winston Churchill kan både vara Winston Churchill och en symbol för brittisk seger i slaget om Storbritannien. En staty av Olof Palme kan vara både Olof Palme och en symbol för internationellt inriktad socialdemokrati. Män kan kombinera sin egen person med något större. Det funkar inte för kvinnor. Frihetsgudinnan är en allmän kvinnofigur utan egen identitet: en tom kvinnokropp på vilken vi har projicerat värden som mannen kan erövra och därmed besitta på samma sätt som han kan erövra och besitta kvinnan.

Warner noterar i sin bok att kvinnliga ledare oavsett om de har hetat Elizabeth I eller Margaret Thatcher har nått störst framgång när de nästan har utraderat sin egen person och gått upp i att bli en symbol för nationen. Efter Falklandskriget framställdes Margaret Thatcher just som ”Britannia”: den kvinnliga symbolen för Storbritannien med sköld och hjälm. Då stod Thatcher också på höjden av sin popularitet.

En symbol, inte en individ.

Kvinnor måste förkroppsliga nationen om de vill styra den. Kanske blir Sveriges första kvinnliga statsminister därför någon som framgångsrikt lyckas framställa sig själv som en ”Moder Svea”. Eller något närliggande. Notera hur Magdalena Anderssons offentliga person mer och mer antar formen av ”sparsamheten” i mänsklig form. Och ”gudinnan av stabila statsfinanser” är onekligen något som svensk socialdemokrati hade kunnat resa en staty över bredvid Olof Palme. Detta är ofta vad som krävs av kvinnor – du måste göra dig själv till en symbol om du vill ha auktoritet.

Antiken spökar igen.

Det skulle i alla fall Mary Beard säga.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

”Kanske blir Sveriges första kvinnliga statsminister någon som framgångsrikt lyckas framställa sig själv som en ’Moder Svea’. ”

14 december

Skateboard för unga nyanlända ger hopp om bättre integration

Här har skateboarden blivit ett verktyg för att integrera nyanlända unga i samhället och nu görs en satsning på att få in fler tjejer i sporten.

– Det är jätteroligt, jag blir glad, säger Rasha Amid, en av deltagarna.

Rasha Amid pekar mot den stora rampen.

– Lisa kolla, jag ska hoppa där!

– Nähä, det ska du inte. Jag tänker inte ringa din mamma och säga att jag lät dig hoppa därifrån, svarar projektkoordinator Lisa Tolf.

Rasha Amid är 8 år och ett av de nyanlända barn som tillsammans med sin 14-åriga kusin Medina har varit med i Skate nation Stockholm i snart nio månader. Just denna träff sker på Stockholms skatepark i närheten av Gullmarsplan.

Skate nation är ett initiativ som startades 2016 och som har som mål att integrera nyanlända med etablerade svenskar. Förutom att ge ungdomarna ett sammanhang att hitta sig själva i får de träffa andra unga och lära sig språket.

I december startade Skate nation kampanjen För henne som fokuserar på att få fler tjejer att åka skateboard. Det är en utmaning. Sporten har länge har varit stämplad som en ”killsport”.

Lisa Tolf jobbar som projektkoordinator på Skate nation och upplever att majoriteten av de som kommer på träffarna är killar, men så fort barnen kommer in i åkandet så spelar samhällets normer inte längre någon roll.

– Det är en stor tröskel att närma sig den här sporten. Det är fortfarande många som har en bild av att det är en grabbsport. Men de har ingen rädsla, när de kommer första gången så kollar de bara vad sina kompisar gör och kör, säger Lisa Tolf.

Hon har själv ingen bakgrund inom skejtandet och stod för första gången på en bräda i januari. Men det har varit en fördel i just det här sammanhanget, menar hon.

– Jag kan vara en förebild i att jag är dålig på att åka och det tycker jag är toppen.

Lisa Tolf har sett hur kusinerna Medina och Rasha har utvecklats såväl på brädorna som utanför skejtparken. Utvecklingen har varit särskilt tydlig hos Medina.

– Hon har börjat klä sig lite annorlunda och har kompisar här som hon hör av sig till och hänger med. Då är vårt jobb gjort, säger Lisa.

Rasha åker upp och ner för rampen utan minsta rädsla i kroppen. Kompisen Alvar Rudholm visar hur man gör en ollie, det mest grundläggande tricket inom skateboard. Rasha har foten på sin bräda, redo att försöka sig på tricket.

Som en del av satsningen för att få in fler tjejer har kvinnliga coacher anställts. Bland dem finns 18-åriga Alice Tande som själv har skejtat i fyra år.

Hon vet hur det är att ta steget att börja skejta som tjej. Till en början skejtade hon endast på de speciella tider som är reserverade för tjejer. Det tog två år innan hon började skejta på tiderna som är öppna för alla.

– Jag ville känna att jag var tillräckligt bra för att kunna hänga med. Det kändes som att det var väldigt

accepterat att vara nybörjare på tjejskejten och det kom fram coacher som hjälpte en, säger hon.

Under höstlovet började hon jobba som coach på Skate nation. Ett arbete som skiljde sig från hennes tidigare erfarenheter som coach. Att skejta och umgås med de nyanlända barnen gav Alice Tande nya perspektiv.

– Jag får känna hur det kanske känns för dem i andra sammanhang, för nu är det plötsligt jag som inte förstår deras språk när de pratar med varandra, säger hon om de språkbarriärer som ibland uppstår.

På fredagar är Stockholms skatepark öppen för alla. Men trots att skejtkulturen är accepterande så finns det vissa regler för hur man beter sig i rampen. Regler som kan vara svåra att hålla reda på för en nybörjare. Men hittills tycker Alice Tande att alla har haft förståelse.

– De har ju själva alla varit nybörjare i början.

14-åriga Nadia Meekula är en av tjejerna som har skejtat länge. Hon och Medina träffades via Skate nation och blev vänner. De skejtar ofta tillsammans. Just i dag försöker Nadia landa tricket kickflip och tränar samtidigt som Medina och coachen Alice hejar på och ger tips.

Efter flera försök ger hon upp och Alice föreslår att de i stället ska prova tricket fingerflip. Hon agerar stöd och ger tips. När Medina till slut lyckas med tricket jublar alla åskådare. Stunder som denna är förklaringen till varför Alice Tande gillar att vara coach, säger hon:

– Jag får följa dem och se hur de blir bättre och bättre för varje gång. Jag är så stolt över dem, jag tänker att det är så här mammor känner för sina barn.

Trifeh Amini

trifeh.amini@dn.se

14 december

Platsen inte viktigast. Minnet av Förintelsen måste skyddas från politisk påverkan, skriver Anders Rydell

Det finns en viktigare fråga än var ett svenskt museum över Förintelsen bör ligga – nämligen hur vi ska skydda det från politisk påverkan. Det visar två aktuella fall i Israel och Polen. Det vore naivt att tro att det inte kan hända i Sverige, skriver Anders Rydell.

Under hösten har det förts en debatt om var ett svenskt museum över Förintelsen ska placeras. Frågan har en symbolisk betydelse. Men det finns en betydligt viktigare fråga att diskutera som inte handlar om var ett Förintelsemuseum bör ligga – utan hur vi ska skydda det från politisk påverkan.

Nyligen skrev 750 forskare inom bland annat Förintelsestudier under en protest mot att utse extremnationalisten Effi Eitam till ny ordförande för Yad Vashem. Yad Vashem i Jerusalem är förmodligen världens viktigaste center för bevarandet av minnet av Förintelsen.

Benjamin Netanyahus nominering av den tidigare generalen har väckt upprördhet på grund av hans uttalande om palestinier. Eitam har sagt att Västbankens palestinier bör deporteras och benämnt araber med israeliskt medborgarskap som ”en cancer”.

Utnämningen av Eitam skulle göra ”en respekterad institution som är tillägnad dokumentationen av brott mot mänskligheten och strävan efter mänskliga rättigheter till åtlöje”, skriver undertecknarna av protesten.

Nyligen plågade en liknande konflikt Polin – Museet för de polska judarnas historia i Warszawa, där museets internationellt ansedda chef Dariusz Stola tvingades bort under förnedrande omständigheter av det polska kulturministeriet. Stola hade kritiserat det styrande partiet Lag och rättvisas uppmärksammade lagförslag som skulle göra det kriminellt att lasta den polska nationen för Förintelsen. Stolas främsta misstag var att han påminde om att antisemitismen inte utgör

en historisk parentes – utan är högst närvarande i nuet.

I grunden handlar konflikterna om att kontrollera hur narrativet kring Förintelsen förs i en politiskt föränderlig tid. Både Benjamin Netanyahu och Lag och Rättvisa har utnyttjat Förintelsen politiskt – men de är väl medvetna om att det är ett tveeggat svärd som kan slå tillbaka mot deras egen politik. Det är därför ett narrativ de måste ha kontroll över.

Maktkampen över dessa institutioner sker också vid ett kritiskt ögonblick. Snart finns det inte längre några levande vittnen kvar. När de sista överlevande är borta kommer vi passera en gräns då Förintelsen inte längre utgör en levande erfarenhet utan blir historia. Då ökar också möjligheten att utnyttja och ifrågasätta denna händelse.

Om vi i Sverige tror att ett svenskt museum över Förintelsen skulle vara immunt mot påverkan är vi naiva. Även i Sverige utser regeringen museichefer.

Det räcker med att betrakta vad ett Förintelsemuseum bör omfamna för att ana framtida konflikter. Museet ska enligt regeringens utredning täcka Förintelsen i en ”bred historisk kontext”. Att ett sådant museum omfattar förhistoria, som att Sverige grundade världens första statliga rasbiologiska institut är knappast kontroversiellt. Men hur mycket av efterkrigshistorien ska inkluderas? Ska museet beskriva hur Sverige under 1950-talet genom Per Engdahl blev samlingsplats för Europas nazister och fascister? Ska även efterkrigsnazismen, 1980-talets nynazism och dess länkar till samtiden kartläggas?

Att denna historia inte skrivs oemotsagd vittnade reaktionerna på utställningen ”Medlöperi och motstånd. Nazismen i Norrköping då och nu” på Norrköpings stadsmuseum nyligen om. Utställningen som öppnade på Förintelsens minnesdag i januari polisanmäldes av Sverigedemokraterna i Norrköping för förtal. Anledningen var en artikel om att en partimedlem hade skrivit på nazistiska Nordiska Motståndsrörelsens sajt också visades en bild på den lokala SD-styrelsen.

Åtalet lades ned. Under hösten har dock Sverigedemokraterna drivit på för att hela det sparkrav som ålagts kultur- och fritidsnämnden i Norrköping ska belasta stadsmuseet – 5,9 miljoner kronor. Ett skrämmande exempel på hur en institution som inte ”sköter sig” ska straffas. SD Norrköping vill även stryka formuleringen om ”armlängds avstånd från politisk styrning” ur uppdragsplanen.

Målet är ett svenskt Förintelsemuseum ska inleda sin verksamhet i januari 2022. I den statliga utredningen betonas att museet bör stå ”fritt från politisk påverkan” – hur detta ska åstadkommas anser jag är den centrala frågan.

Det är möjligt att ett parti som redan hotar museer på lokalnivå, och har ett stort egenintresse i hur denna den svenska nazismens och antisemitismen historia skrivs, efter nästa val ges inflytande över detta museum. Då är frågan om placering inte lika betydelsefull.

Anders Rydell är journalist och författare, bland annat till böckerna ”Plundrarna” och ”Boktjuvarna” som kartlägger nazisternas plundring av kultur under - Förintelsen. 2019 mottog han Micael Bindefelds stipendium till minne av Förintelsen.

Anders Rydell

14 december

God helg eller god jul – vad ska man egentligen säga?

Kulturkriget om julen har en tendens att blossa upp på nytt varje år. Vem kränker vem, och vad får man egentligen säga? Att önska god helg - uppfattas av vissa som en nymodighet, medan religionsforskaren tycker att det är fast förankrat i traditionen. Dessutom visar en ny undersökning att julfirandet är utbrett även bland muslimer i Sverige.

I bland annat USA använder många hellre uttrycket ”Happy Holidays” för att betona att välgångsönskningen riktar sig till fler än bara de kristna. Elizabeth Walentin kommer ursprungligen från USA, är vd på pr-byrån Crimson Clarke och anlitas ofta som kommentator om amerikansk politik. Hon rekommenderar alltid sina svenska kunder att byta ut ”Merry Christmas” mot ”Happy Holidays”, och anser att det i USA numera är standard i kommersiella

sammanhang, i butiker, på restauranger och arbetsplatser.

– USA är ett mångkulturellt samhälle, och många vill fira under december fast på sitt eget sätt. Då är det bättre med en inkluderande hälsning, tycker hon.

– När eleverna ska gå på ledighet finns det alltid några barn i klassen som inte ska hem och fira jul och träffa tomten, då vill man inte att de ska känna sig utanför.

Ordet jul går möjligen tillbaka på betydelsen ”fest”, ”inbjudan” och kan spåras till fornsvenskan, enligt Jonas Engman som är etnolog på Nordiska museet. Det engelska ”christmas” har en tydligare kristen koppling då ordet är en kortform för ”Christ’s mass” (25 dec). God helg, ”happy holidays”, vidgar begreppet, och kan användas för att innefatta hela perioden från Thanksgiving (firas i USA fjärde torsdagen i november) och första advent till nyår.

Hälsningen kan också ses som ett sätt att inkludera alla högtider som infaller under december, som judiska chanukka (i år den 10–18 december), vintersolståndet (i år den 21 december), jul, kwanzaa (en högtid som huvudsakligen firas av afroamerikaner i USA, i år den 26 december till den 1 januari) och nyår.

I 1600-talets Nordamerika fanns det krafter som ville förbjuda julen. De puritanska pilgrimer som utvandrat till det som senare kom att bli USA ansåg dels att det inte fanns stöd i Bibeln för ett sådant firande, dels för att högtiden användes som en ursäkt för att dricka alkohol och leva rövare. Det ledde inte till att folk slutade fira jul, snarare tvärtom. Att önska varandra ”merry christmas” blev nästan ett slags protesthandling, där ”merry” (munter, uppsluppen) i stället för ”happy” (glad, lycklig) betonade firandets mer uppsluppna karaktär.

Även i England blev julfirandet föremål för konflikter, vissa ansåg att julen inte hörde till den lutheranska kyrkan. Något liknande har vi däremot inte sett i den svenska julhistorien, även om det inte var självklart att julfirandet skulle hänga med när Sverige blev protestantiskt, säger etnologen Jonas Engman.

Visserligen har det busats en del i samband med många högtider, men i Sverige var det framför allt julbocken som råkade illa ut. Någon gång mellan luciakvällen och tjugondag Knut brukade utklädda ungdomar gå från gård till gård för att tigga pengar, mat och dryck till julens fester, och då var julbocken en av deltagarna. Men upptågen spårade ur, och myndigheterna försökte sätta stopp för bocken och hans upptåg. Själva julen lämnades dock ifred.

Jonas Engman menar också att julen i Sverige, även om den från början var en kristen högtid, inte har särskilt mycket religiös laddning kvar för de flesta.

– Samtidigt glömmer vi lätt att uppemot 20 procent av befolkningen har mer eller mindre starka religiösa uppfattningar, det kan handla om muslimer, judar eller ortodoxt kristna. Så när vi andra bollar och klacksparkar med valörerna i orden är det bra att vara medveten om att de för många har en existentiell aspekt.

Religionshistorikern David Thurfjell håller med om att begreppet ”god jul” inte längre är en religiös markering i särskilt stor utsträckning. Preliminära siffror från en undersökning han och Erika Willander, statistiker och sociolog, gjort med SCB visar att många svenskar med muslimsk familjebakgrund också uppger att de firar jul, bland annat med gran och julklappar.

– Julen är en bred högtid, som inte verkar uppfattas så religiös, oavsett om man har kristen bakgrund eller muslimsk.

De har undersökt graden av sekularisering i fyra olika grupper: bekännande kristna, personer med kristen familjebakgrund, bekännande muslimer och personer med muslimsk familjebakgrund. De som firar jul i störst utsträckning är inte helt oväntat de bekännande kristna (96 procent) och de med kristen familjebakgrund (90 procent). Men även en majoritet av dem med muslimsk familjebakgrund uppger att de firat jul (71,5 procent). Dessutom säger 46 procent av de praktiserande muslimerna att de firat jul.

– Alla älskar ju jul, säger David Thurfjell och säger att det även finns överlapp åt andra hållet.

– Ganska många av de med kristen bakgrund firar även den muslimska högtiden eid al-fitr eller det persiska nyåret, norouz. Det finns en tendens att tänka att det är vattentäta skott mellan religionerna, men högtiderna verkar inte följa religionsgränserna.

Han tycker inte att det är så konstigt, firar grannskapet en högtid är det klart att man hänger på även om man inte är troende.

– När jag bodde i Indien deltog jag i den hinduiska högtiden diwali med full kraft.

Samtidigt tycks julen ha en särställning i Sverige, och den firas av betydligt fler muslimer än till exempel påsk, enligt undersökningen som David Thurfjell och Erika Willander gjort.

Även om julen kom till Sverige via kristnandet antog den sin nuvarande form från förra sekelskiftet och framåt. Tidigare var det den bibliska berättelsen som stod i centrum, men i takt med att nationalromantiska idéer fick fäste i Europa samtidigt som en medelklass började växa fram hamnade i stället tonvikten på kärnfamiljen och gemenskapen. Julen har sedan dess – till skillnad från till exempel midsommarafton – varit en högtid som betonat familj och släkt, snarare än vänskapsband.

Ur detta har många av jultraditioner växt fram och hälsningen ”god jul” kan i den kontexten snarast tolkas som ett slags samhällskontrakt: ”Ha en skön ledighet, vila ut och umgås med familjen, jag kommer inte att ringa dig på julafton”, enligt etnologen Jonas Engman.

I takt med att begreppet jul har vidgats har det också blivit ett prefix att sätta framför det mesta i december. En av de käraste traditionerna är julskinkan, men inte heller den har anor så långt tillbaka i tiden. Den griljerade skinkan blev populär under 1800-talet, men blev inte vanlig förrän under 1900-talet. Av grisen som man slaktat var det framför allt revbenen som man festade loss på till jul, skinkan rimmades och sparades till vårens högtider. Så den helgskinka man kan köpa i butikerna under den tid på året då allt inte behöver heta något med ”jul” är alltså mer traditionell och inte en julskinke-spinnoff.

Elizabeth Walentin tror att man även i Sverige på sikt kanske kommer att gå över till att önska varandra ”god helg” eller ”trevliga helger” för att anpassa sig till ett internationellt språkbruk.

– Redan nu kan man se att stora svenska företag som även finns på internationella marknader ofta använder ordet ”holiday” eller ”this season” hellre än ”jul” i sin marknadsföring.

Jonas Engman är inte lika övertygad.

– Globaliseringen verkar åt två håll – dels kan det bli en global grytgröt, dels kan det förstärka lokala och regionala symboler. Då kan det kännas viktigt att bibehålla sin nationella särart.

Han tror dock inte att det skulle bli några särskilda konsekvenser om folk övergick från att säga god jul till att önska god helg.

– Nej, snarare skulle i så fall den förändrade hälsningsfrasen vara en konsekvens av förändring. Men säkert skulle det ta tid innan vi kulturellt helt skulle acceptera den förändrade hälsningen.

Blotta misstanken om att ordet ”jul” bytts ut mot något annat brukar få sociala medier att gå i spinn, efter misstankar om att företagen bytt ut ordet ”jul” för att inte kränka dem som inte firar jul. Detta fick bland annat företaget Apotekarnes erfara när de som ett komplement till julmusten lanserade produkten vintermust. Även en plastgran från Ikea som döpts till ”vinterfest” hamnade i blåsväder.

– Vissa blir upprörda över det som de uppfattar som ”den självutplånande pk-eliten”, konstaterar David Thurfjell. Men uttrycket ”god helg” är ett gammalt uttryck, så använder man det omfattar det fler samtidigt som man får med sig traditionen, det är inte ett avbräck. Så om jag vore Dagens Nyheter skulle jag nog skriva ”God helg” på förstasidan.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

DN 14 dec 2020

Utredning vill förbjuda spelreklam på dagtid

Spelmarknadsutredningens förslag om reklamförbud under dagtid välkomnas av Ardalan Shekarabi (S), minister med ansvar för spelområdet. Men från branschen ser man risker.

– Om vi nu inte ens kan marknadsföra oss får vi väldigt svårt att hålla emot mot den oreglerade marknaden, säger Pontus Lindwall, vd på svenska Betsson till DN.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se 15 december

Mänskliga kvarlevor hittade vid Judarn

Bromma. Mänskliga kvarlevor har hittats vid sjön Judarn i Bromma. Fyndet gjordes under fredagen, enligt polisen.

– Vi går inte på vilka typer av kvarlevor det handlar om, säger Carina Skagerlind, presstalesperson vid Stockholmspolisen.

I oktober hittades en mänsklig arm, även den gången i Bromma. Polisens arbetshypotes är att de båda fallen har med varandra att göra.

– Vi jobbar utifrån att det är en person som tidigare anmälts försvunnen. Vi vet inte det här säkert utan vi får veta i veckan om kvarlevorna kommer från den person vi tror, säger Carina Skagerlind.

– Nu avvaktar vi tills att svaret på dna-testerna kommit och jobbar vidare utifrån det.

TT. 15 december

15 december

Därför är Katarina Frostensons bok ett moraliskt haveri

Katarina Frostensons bok ”F” går oavbrutet från det konkreta och mångtydiga till det entydiga och grovt jämförande. Denna brist på precision gör dess ärende djupt problematiskt, skriver poeten Gabriel Itkes Sznap.

Herta Müller berättar att hon under uppväxten på den rumänska landsbygden brukade äta av bladen och blommorna i sin omnejd. Inte för att hon var nyfiken på hur de smakade utan för att hon ville ta del av deras livskunskap. Den gröna dalsänka hon vallade familjens kor i var ogästvänlig och skrämmande. Här var det växterna som visste hur man levde, inte hon. På liknande sätt blev det med litteraturen. Hemliga polisen förföljde och trakasserade henne. Hon gjordes införstådd med att hon när som helst kunde dödas och levde i ständig rädsla. ”Att skriva ord i rädslan var”, säger Müller, ”som att äta växter, det var en ordhunger”. Skrivandet gick ut på att ”uppfinna det

verkliga livet igen, men overkligt, inte ett-till-ett utan mycket mer precist”.

Jag kommer att tänka på Müllers ätande av växter och denna idé om litterär precision när jag läser Katarina Frostensons ”F”. Är det inte vad distinktionen mellan ”estetik” och ”moral” som återkommit i så många av recensionerna egentligen handlar om?

Som Malin Ullgren uppmärksammar (DN 11/11) nämner Frostenson Müller. Det är i början. Frostenson har nyss besökt anstalten som hennes man avtjänar sitt straff på när hon, vid en busshållplats i närheten, får syn på ”en matta av vitklöver”. Hon associerar till den vitklöverkrans hon fått av Müller tio år tidigare och konstaterar sedan: ”Anklagelser, falska och försåtliga sådana torde hon ha egna erfarenheter av genom sin uppväxt i den auktoritära regimen.” *Torde*?

Naturligtvis är Frostenson helt på det klara med innebörden av den förföljelse som Müller utstod – men här är det inte detaljen som är det viktiga. Gång efter annan utför ”F” samma rörelse: från det sinnligt konkreta och mångtydiga till det abstrakt entydiga och grovt jämförande. Å ena sidan talar boken sensibelt om en människa på besök hos sin ångestridne, i fängelse inspärrade, livskamrat; om anstaltens vita plastmuggar och om att ”det vita novemberljuset kan erinra om aprils sken”; å andra sidan – liksom i mun på sig själv – om ”korsfarares kampanj” och om att ”pengar finns att tjäna på en våldtäktsanmälan”.

Carl-Johan Malmberg hävdar att Frostensons hela författarskap varit en ”förövning” (SvD 18/11) till det som sker i ”F”. Det lär vara förnedrande för henne att höra och låter i mina öron mest som en provokation, men han har en poäng: den existentiella karghet som Frostenson ibland sökt sig mot blir akut på ett nytt sätt i ”F”. Nog är det för att fängelsetillvaron är så förskräcklig och livet som anhörig till någon som sitter inlåst så förtvivlat som boken både försöker precisera detta Nu och tar sin tillflykt till oprecisa jämförelser och abstraktioner.

I det senare fallet är det inte en ”personlig röst” som talar utan en djupt opersonlig sådan. Den säger inte: min man, denna faktiska person, har utsatts för kollektivt sanktionerad antisemitism och indicierna är x, y och z. Utan: Alfred Dreyfus fanns, Osip Mandelstam fanns, Paul Celan fanns, och min man hör – vem vet? – till deras skara av förföljda. Ingenting vittnar lika starkt om att han inte gör det som faktumet att Frostenson aldrig kommer längre än att mycket oprecist antyda att så är fallet.

Enligt Victor Malm gör antydningar som de här, parade med mer handfasta utfästelser om Arnaults oskuld, ”F” till en ”ond” bok (Expressen 19/11). Jag tycker tvärtom att det gör den ”god”. Det må vara sant att ”offentligheten har dömt bort” Frostensons åsikt i sakfrågan, men genom sina vaga jämförelser med förföljda människor i historien – ”strimmor av likhet”, som Frostenson kallar dem – framstår hon som självrättfärdig, övertygad om sin egen oantastlighet, i nästa led också moraliserande och dömande.

Av den litteraturens ondska som Georges Bataille beskrev som en ”hypermoral” just för att den inte dömer eller låter sig göras till utgångspunkt för självhävdelse finns i de Frostensonska jämförelserna inget spår. Kanske blottlägger de, som Birgitta Holm verkar mena (DN 28/11), ”traditionens rymd”. Om Frostenson hade haft en verklig känslighet för svärtan i denna rymd hade hon dock avhållit sig från att leta efter sin egen spegelbild i den.

Hela den här moraliska problematiken är en estetisk sådan. Den är bara moralisk eftersom den är estetisk. Estetik betyder: känslighet, sensibilitet, sinnlighet. Och det moraliska problemet består i känslighetens, sensibilitetens och sinnlighetens avdomning. Har man inte rätt att försvara sig? Jo, men att söka stöd hos människor i det förflutna vars olyckor har väldigt lite med ens egen att göra, eller att tala föraktfullt om en kvinna som i en rättssal förklarar att hon blivit våldtagen, att inte för ett ögonblick vara i stånd att tänka att även hon lidit och lider (utan i stället anmärka på hennes ”stela ögon”) är inte att försvara sig. Det är att bejaka sitt ressentiment.

När litteraturen är som starkast gör den det som Herta Müller säger. Uppfinner det verkliga livet igen, men overkligt. Inte ett-till-ett, utan mycket mer precist. Då blir den så att säga förtärande, ett ätande av växter, bortom gott och ont. Kanske spottar den också upp livet som ”en matta av vitklöver”.

När litteraturen är som svagast uppfinner den inte det verkliga livet igen. Då tittar den inte ens på det, känner inte med det. Då blir den oprecis, och ett moraliskt haveri.

Gabriel Itkes Sznap är poet och doktorand i estetik. Utkommer i januari med diktsamlingen ”Himlen till munnen tången till hjärtat” på Albert Bonniers förlag.

Gabriel Itkes Sznap

15 december

Ola Larsmo har en märklig syn på intern-partidebatt, skriver Roger Persson - Österman

Jag är en stolt försvarare av mänskliga rättigheter som bestäms demokratiskt, inte av absoluta rättigheter givna av gud eller natur, skriver professor Roger Persson Österman i sin replik till Ola Larsmo.

Varför bryr sig inte Ola Larsmo om välfärd och jämlikhet? Det hade varit en elak reaktion på Ola Larsmos artikel om min text i Tiden (DN 8/12) men inte orättvis.

För det första har Larsmo sakligt fel. Länder har ett berättigat intresse av reglerad invandring, vilket bland annat erkänns av den europeiska människorättsdomstolen. Ett land har möjlighet att agera med hänsyn till landets möjligheter att erbjuda bostäder, utbildning, sjuk- och hälsovård och social omvårdnad.

Landets intresse av att ha ett starkt välfärdssystem är alltså fullt legitimt enligt människorätten. Det juridiska skyddsnätet för mänskliga rättigheter rivs inte upp i sin helhet om någon justering i dess tillämpning skulle ske. Den konvention från 1948 Larsmo refererar till är inte heller det rättsliga instrument som i praktiken upprätthåller asylrätten. Det handlar om en komplex blandning av folkrätt, Europarätt och nationell rätt.

Enligt min mening finns ingen egentlig anledning att ändra principen i konventionen, även om en sådan förändring har föreslagits av Lars Calmfors på DN:s ledarsidor (13/3 2016). Det är betydligt mer konkreta problem i det komplexa systemet som bör hanteras.

För det andra tycks inte Larsmo förstå eller erkänna skillnaden mellan naturrätt och den tradition i vilken svensk arbetarrörelse ser på rättigheter. Jag är en stolt försvarare av mänskliga rättigheter som bestäms demokratiskt och som erkänner olika intressen, inte av absoluta rättigheter givna av gud eller natur som vi ska underkastas.

Slutligen är det underhållande att Larsmo använder mig som ett gångjärn för en attack mot Tiden och mot socialdemokratiska partiet. Jag skrev artikeln helt på eget bevåg. Eftersom den tar avstamp i socialdemokratisk rättsideologi fann jag det naturligt att tillfråga Tidens chefredaktör som accepterade artikeln.

Larsmo har en märklig syn på intern partidebatt och medlemsdemokrati. Jag är en gräsrotsaktivist på Södermalm vars främsta position är att jag sitter i Maria Magdalena församlings kyrkoråd. Larsmo tycks mena att det är förgripligt att ge mig ordet. Han anar en sammansvärjning. Det är smickrande men aningen överdrivet.

Till sist välkomnar jag Larsmo att med mig på 1 maj samlas vid La Mano på Södermalm, om pandemin medger det, och minnas de Spanienfrivilligas kamp mot fascismen. Då kan vi sjunga.

Roger Persson Österman

Professor i finansrätt vid juridiska institutionen, Stockholms universitet.

15 december JOHN LE CARRÉ 1931–2020.

I John le Carrés böcker kom ingen någonsin in från kylan

John le Carré är död. Spionmästaren som föddes som David Cornwell avled på lördagkvällen till följd av en lunginflammation. Han blev 89 år gammal. ”Med den relativt korta ’Spionen som kom in från kylan’ skapade han den stora romanen om det kalla kriget”, skriver DN:s Mårten Blomkvist i en minnestext.

Han skrev ”Spionen som kom in från kylan”. Alla lärde sig uttrycket ”att komma in från kylan”. Men ingen kom någonsin in från kylan i John le Carrés böcker.

Spionromanernas oöverträffade mästare föddes som David Cornwell. Hans pappa Ronald var en av Storbritanniens värsta bedragare. I Adam Sismans bok ”John le Carré – The biography” (2015) sägs att fadern ett tag ägde 4 000 fastigheter. Allt byggde på lån, det slutade i krasch.

I 1986 års ”En perfekt spion” lät John le Carré dubbelagenten Magnus Pym berätta om sin uppväxt som son till en skojare. Det är en hänsynslös man. Magnus mor flyr och lämnar sonen ensam med fadern.

Detsamma hände le Carré och hans bror. De fick växa upp i faderns värld. Han kunde komma i Rolls-Royce med chaufför till Davids fina privatskola, utan att ha ett öre till de eftersläpande terminsavgifterna. John le Carré fick grundlig utbildning i att leva med täckmantel.

Skoltiden i England var avskyvärd. Prygel, undervisning byggd på verklighetsfrämmande idéer om att få fram tjänstemän till kolonierna. Vid 16 års ålder övertalade han pappa om att få plugga vidare i Bern i Schweiz.

Det var början till ett livslångt intresse för den tyska kulturen. Han gjorde militärtjänst i det efter kriget ockuperade Österrike, återvände till England för studier i Oxford, han undervisade i Eton och kväljdes av överklassens självbelåtenhet, och så blev han tjänsteman vid utrikesdepartementet.

Fast det sista blev han aldrig på riktigt. Den brittiska underrättelsetjänsten betalade lönen till den Mr Cornwell som officiellt var andrasekreterare på ambassaden i Bonn. Det tog många år innan le Carré medgav att han varit kontaktman för spioner.

Han debuterade 1961 med ”Telefonsamtal till den döde”. Hans antihjälte George Smiley var med redan här. Smiley måste hitta förklaringen till att en tjänsteman vid utrikesdepartementet begått självmord. 1962 återkom Smiley i ”Mord i den högre skolan”, en mer pusseldeckarartad historia.

1963 kom ”Spionen som kom in från kylan”. Under sken av att vara nedgången och sparkad låter sig agenten Alec Leamas rekryteras av öst och tas till Östtyskland. Först på plats förstår han att hans egen organisation utnyttjar honom till att rädda skinnet på en riktig fähund, britternas man i den östtyska underrättelsetjänsten, och se till att dennes fiende, en betydligt mer human man, oskyldig hamnar inför exekutionsplutonen. För Leamas personligen slutar allt i katastrof.

I ”Spionen som kom in från kylan” blev alla bedragna, läsarna inte minst. Segern för det bättre systemet blev ett nederlag på ett mänskligt moraliskt plan.

Boken var inte så omfångsrik som le Carrés senare verk men ändå hade han skrivit den stora romanen om det

kalla kriget. Han skulle fortsätta att skriva böcker där segrar smakade aska.

Han ingick i en brittisk tradition, Graham Greene, Somerset Maugham och James Bonds skapare Ian Fleming hade alla arbetat för underrättelsetjänsten och sedan skrivit om spioner. John le Carré jämfördes med Maugham, vars dystra hjälte Ashenden tidigare setts som genrens mest realistiska.

I ”Spionen...” såg man också ett språk som kunde bära något tyngre. Efter några numera ganska bortglömda böcker – ”genant” är nog adjektivet för kärleksromanen ”Den naive och sentimentale älskaren” – var ”Mullvaden” (1974) allt som ”Spionen...”-läsarna drömt om och lite till. Pensionären George Smiley kallas tillbaka till sitt gamla jobb. Han måste hitta en förrädare i underrättelsetjänstens topp.

”Mullvaden” blev en sorts andra genombrott. Här fick läsarna komma närmare Smiley, en liten, försynt fetlagd man som förvånade alla när han gifte sig med Lady Ann Sercombe, en helt annan typ, tjusig, ständigt otrogen. Mest är Smiley ensam. Ann talar i minnen. ”Mullvaden” är omkring 150 sidor längre än ”Spionen...”, den har en kompakt, labyrintisk intrig som berättas med hjälp av flera olika stämmor, från en orolig skolpojke till en alkoholiserad lesbisk äldre före detta underrättelsetjänstanställd med elefantminne. Alla har inblick i någon begränsad del av historien. Smiley är bränglaset genom vilket alla glimtar fokuseras mot en punkt.

”Mullvad” – termen knycktes från KGB – blev ett begrepp, en person som redan i unga år rekryteras av främmande makt och styrs mot en nyckelposition inom sitt lands underrättelsetjänst. I le Carrés beroendeframkallande mix ingick en hög dos jargong. Livvakter är ”barnvakter”, experter på skuggning är ”trottoarhyvlar”, den amerikanska underrättelsetjänsten är ”kusinerna”. Säkerhetstjänsten är ”Cirkusen”, efter läget vid Cambridge Circus.

Språket stod hos le Carré under ständig övervakning. Detta var kanske hans mest patriotiska sida: han älskade engelskan.

Språkbruk kommenteras löpande i hans böcker. Under de mest laddade överläggningar observerar Smiley och le Carré ordval och meningsbyggnad. Underrättelsetjänstens klättrare får bock i kanten för trendkänslighet: ”Också han, tänkte Smiley, var hemfallen åt det amerikanska missbruket av hjälpverb...”. I en bok försöker en chef kalla in den

pensionerade Smiley med orden ”vi behöver dig!”. Smickret tar inte: ”Sådana apokalyptiska uttryck påminde honom om Ann när hon var utan pengar eller kärlek. Meningens hjärta är subjektet, tänkte han. Inte verbet, allra minst objektet.”

Segrarna var utan glädje i le Carrés böcker. Det betydde inte att väst och öst var lika goda kålsupare. ”Jag anser, motvilligt, att vi måste bekämpa kommunismen” sa han till Observer 1980. Efter murens fall blev han arg när ett tv-bolag ville att han skulle komma och språka med Markus Wolf, som varit spionchef i Östtyskland. Wolf skulle för fan sitta i fängelse, inte i en tv-soffa!

John le Carré röstade på Labour. Under åren kom trevare, ville han bli Sir David eller liknande? Nej, tack.

Två lika tjocka böcker med Smiley följde, ”Käpp i hjulet” (1977) och ”Vinnare och förlorare” (1980; senare utgivna som ”En hedervärd skolpojke” respektive ”Smileys krets”). Det blev ”Karlatrilogin”, en tre böcker lång duell mellan Smiley och hans bête noire inom Sovjets underrättelsetjänst, Karla. ”Mullvaden” och ”Vinnare och förlorare” blev tv-serier med Alec Guinness som George Smiley. le Carré sa att Guinness var så bra att han stulit Smiley, det gick inte att skriva om honom längre.

”En perfekt spion” blev nästa vändpunkt i le Carrés karriär. Det fanns ett spiondrama i den men det var tydligt att le Carré berättade om sin uppväxt. Han mötte läsarna utan genrens rustning. Detta andra försök, efter ”Den naive...”, gick bra. ”En perfekt spion” blev en av hans mest hyllade böcker.

Det personliga engagemanget blev därefter ett viktigare inslag. Illegal vapenhandel som i ”Nattjänst” (1993), eller hjärtlösa läkemedelsbolag som i ”Den trägne odlaren” (2001) kunde bli måltavlor. I den sista boken ”En fri agent” (2019) fick Donald Trump sina fiskar varma.

John le Carré tecknade fortsatt fantastiska person-porträtt, böckerna underbyggdes av massiv research, det var välskrivet, med varje kommatecken som ditlagt med pincett – men det kunde dras åt det predikande. Ingen av romanerna blev sitt ämnes ”Spionen som kom in från kylan”.

Och inte gick det att släppa Smiley. George Smiley var trots allt hans stolthet. le Carré visste att vad han än skrev, väntade utanför dörren hans eget Frankensteins monster, miljoner läsare som skulle sälja sina egna mödrar till Moskvacentralen för ännu en glimt av Smiley där han skyndade fram på en regnig gata, ”en av dessa saktmodiga Londonbor vilka icke besitta

jorden”. John le Carré föll till föga, och lät Smiley höra ifrån sig i ”I sanningens tjänst” 1990 och ”Spionernas arv” 2017. Ett stön av vällust gick genom beundrarskaran när George Smiley åter sågs polera glasögonen med den breda änden av slipsen.

Hur skulle Smiley ha kommenterat sin skapares öde? Kanske som i slutrepliken i magnifika ”Smileys krets”:

”’Du vann, George’, sa Guillam när de långsamt gick tillbaka till bilen.

’Gjorde jag?’ sa Smiley. ’Jo. Ja, jag antar att jag gjorde det.’”

Mårten Blomkvist

kultur@dn.se

JOHN LE CARRÉ – ÅR FÖR ÅR.

1931. Den 19 oktober föds David Cornwell.

1936. Hans mor Olive flyr hemmet, får kontakt med sina två söner först år senare.

1948. Avbryter studier i England, börjar vid universitetet i Bern, Schweiz. Rekryteras av ambassaden för att spionera på brittiska studenter med vänstersympatier.

1954. Gift med Ann Sharp, de får tre söner tillsammans.

1961. Debuterar med ”Telefonsamtal till den döde”. Som föregivet anställd vid utrikesdepartementet förväntades han använda pseudonym. Han har gett olika förklaringar till sitt val, men sagt att de är på-hittade när journalister inte accepterat sanningen, att han inte vet var han fick ”le Carré” ifrån.

1961. Berlinmuren byggs, le Carré ser det på plats.

1963. ”Spionen som kom in från kylan”.

1968. Äktenskapet kollapsar.

1972. Gift med Valerie Eustace, de får en son.

1974. ”Mullvaden”

1974. Fadern Ronald dör.

1986. ”En perfekt spion” utkommer.

1996. ”Skräddaren i Panama”, en parafras på Graham Greenes ”Vår man i Havanna” från 1958.

2016. ”Duvornas tunnel”, självbiografi.

2019. ”En fri agent” utkommer.

2020. Den 13 december meddelas att David Cornwell, alias John le Carré är död.

FILMER OCH TV-SERIER I URVAL.

Filmatiseringar av le Carrés böcker har genom åren varit ambitiösa men sällan blivit bra. Tät intrig och svårhanterlig dialog har gjort dem statiska, tv-serieformatet har ofta fungerat bättre.

”Spionen som kom in från kylan” (1965) Regi Martin Ritt, i huvudrollen Richard Burton. Första le Carré-filmatiseringan är en av de bästa.

”Spionen måste dö” (1967, byggd på ”Samtal till den döde”) Regi Sidney Lumet, James Mason som Smiley, Harriet Andersson som svekfulla Ann.

”Spegelkriget” (1970) Regi Frank Pierson. Usel. Svensk anknytning: Pia Degermark gör en av sina få roller efter ”Elvira Madigan” (1967).

”Mullvaden” (1979), ”Vinnare och förlorare” (1982) Tv-serier, regi John Irvin respektive Simon Langton. Alec Guinness som Smiley.

”The constant gardener” (2005, byggd på ”Den trägne odlaren”) Regi Fernando Meirelles, en av de mer ansedda, skådespelerskan Rachel Weisz Oscarsbelönad.

”Tinker tailor soldier spy” (2011, byggd på ”Mullvaden”) Regi Tomas Alfredson, Gary Oldman som Smiley. Tre Oscarnomineringar, en till Oldman, gör den till den mest nominerade le Carréfilmen.

”The night manager” (2016, byggd på ”Nattjänst”) Tv-serie, regi Susanne Bier.

15 december JOHN LE CARRÉ 1931–2020.

Världen sörjer John le Carré: ”Stor författare och visionär”

Den brittiska spionförfattaren John le Carré hyllas efter sin död av kollegor runt om i världen. Den svenska regissören Tomas Alfredson minns le Carré som en blandning av en busig pojke och en sträng patriark.

Regissörer, skådespelare och författare hyllar John le Carré som på lördagen avled i sviterna av en lunginflammation.

Den svenska regissören Tomas Alfredson lärde känna författaren när han regisserade ”Tinker, Tailor, Soldier, Spy” (2011), som är baserad på le Carrés roman med samma namn (1974).

– Han var väldigt hjälpsam och lade mycket tid med manusgruppen. Han var ju själv spion under 50–60-talen och kunde berätta om hur skrivborden var placerade eller vilka papper man använde. Han var också väldigt generös, och uppmanade mig att göra min egen version. ”Boken finns ju redan”, sa han. Jag tyckte det var väldigt uppfriskande. VI arbetade intensivt och kom varandra väldigt nära, säger Tomas - Alfredson och fortsätter:

– Han var väldigt säker på var han stod politiskt och hade ordning på vilka som var hans vänner och fiender. Jag kommer minnas honom som en blandning av en busig pojke och en sträng patriark. Vi höll kontakten genom åren och skrev brev till varandra senast för några veckor sedan. Mina tankar går just nu till hans familj.

Skådespelaren Gary Oldman, en av huvudrollsinnehavarna i ”Tinker…”, beskriver le Carrés rollfigurer som ”djupa och nyanserade”:

”Att få spela George Smiley var för mig en av livets höjdpunkter”, säger han till Deadline.

På Twitter skriver författaren Margaret Atwood att le Carrés ”Smiley-romaner” ger ”nycklar att förstå 1900-talets mitt”. Kollegan Stephen King ansluter till hyllningarna: ”Det här hemska året har tagit en stor författare och en humanist”, skriver han på Twitter.

Författaren Salman Rushdie var osams med le Carré i 15 år innan de slöt fred 2012. Han instämmer när den amerikanska författaren Gary Shteyngart på Twitter beskriver le Carré som en av 1900-talets största och mest inflytelserika författare. När Rushdie får frågan om kan rekommendera en av hans böcker svarar han: ”’Tinker, Tailor, Soldier, Spy’ är ett mästerverk”.

Även Paolo Coelho instämmer i le Carrés storhet. I ett meddelande på Twitter riktat direkt till den avlidne författaren han: ”Du var inte bara en stor författare, utan också en visionär. Njut av ditt nya hem.”

Översättaren Hans-Jacob Nilsson berättar för TT att när han översatte vad som skulle bli författarens sista roman, ”En fri agent” (2019), slogs han av hur dagsaktuell den då 88-årige le Carré var.

– Den är nästan en dagbok över allt som händer, med Brexit och Trump och alltihopa. Det tycker jag är ganska enastående. Ofta när man talar om samtida romaner ligger ju det som utspelar sig ett antal år tillbaka i tiden, men här var det nästan som att han skrev direkt från tv-nyheterna, säger han till TT.

Hans-Jacob Nilsson talar om le Carré som en klassisk engelsk författare som förenade lätthet med litterär tyngd. Därtill var han ”en framstående humanist med synpunkter på den politiska utvecklingen”.

När muren föll, menade han, fanns ett enastående tillfälle att göra något för världen som man fullständigt misslyckades med. Det gamla maktspelet byggdes upp direkt igen, på nolltid. Det är verkligen sant. Det blev ett moraliskt vakuum helt enkelt, där sådana figurer som Boris Johnson, Donald Trump och Putin bara kan fylla upp.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Färre läser fysiska böcker

Det har varit ett starkt år för den digitala boken, medan försäljningen av den fysiska boken har dalat.

Nu visar årets upplaga av rapporten Svenskarna och internet samma tendens: pappersböckernas popularitet har minskat med 5 procentenheter sedan 2019, medan de digitala böckerna i stället har ökat med 6 procentenheter, skriver Svensk Bokhandel.

Samtidigt har den fysiska boken fortfarande en stark ställning jämfört med de digitala böckerna. 83 procent av svenskarna har läst pappersböcker under året, medan 47 procent har läst eller lyssnat på digitala böcker. I den kategorin är det ljudböcker som är mest populärt, 38 procent av svenskarna har lyssnat på ljudböcker i år, vilket är en ökning med 5 procentenheter sedan i fjol. E-bokläsandet har ökat från 28 procent 2019 till 30 procent i år.

Det är främst bland de som arbetar som konsumtionen av digitala böcker har ökat, 53 procent av dem har tagit del av digitala böcker medan 82 procent har tagit del av pappersböcker, jämfört med 86 procent 2019. Även bland pensionärer har läsandet av pappersböcker minskat, från 93 till 86 procent.

TT 16 december

16 december

Jag är inte ensam om att sakna tydlighet i rättighetsfrågor hos dagens S, skriver Ola Larsmo

Vad Roger Persson Österman inte svarar på är vad som skiljer hans resonemang om mänskliga rättigheter från det som SD:s pristagare omhuldar, skriver Ola Larsmo i sin replik.

I januari 1993 lade Socialdemokraterna, med Pierre Schori spetsen, fram en principiellt viktig motion i Riksdagen om sin syn på mänskliga rättigheter. De skrev:

”För oss socialdemokrater är kampen för mänskliga rättigheter lika gammal som partiet självt. Den ingår som en självklar del i varje del av vårt internationella engagemang.” Grunden definieras som att ”FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna som antogs 1948 samt konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter från 1966 utgör ramverket för arbetet med mänskliga rättigheter.”

Professor Österman definierar i sin artikel på Tidens tankesmedja däremot arbetarrörelsens syn på rättigheter som ”misstänksamheten mot tanken om absoluta individuella rättigheter”. Jag är fräck nog att påstå att det finns minst två linjer inom socialdemokratin, som inte är helt förenliga. Dels den ”rättspositivistiska”, som menar att rättigheter härleds ur majoritetsbeslut och inget annat. Dels vad vi kan kalla folkrörelselinjen, där ett demokratiskt samhälle präglas av att alla har vissa rättigheter, som inte kan röstas bort.

Jo, jag vet vad naturrätt och rättspositivism är. Men intressant nog är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna inte så lätt att placera i det naturrättsliga facket. Efter Andra världskriget och Förintelsen skulle det nya FN stifta en rättighetskatalog, som en gräns som aldrig mer fick överträdas. För Eleanor Roosevelt var det avgörande att dessa rättigheter inte bara gick att härleda ur en kulturkrets, eller kunde avfärdas som europeiska eller judiskt-kristna. Det tog tid – men vad

man slog fast var inte ett naturrättsligt dokument, utan ett som utgick från att dessa rättigheter är absoluta därför att vi bestämt det här och nu. Ur deklarationen, som inte är bindande i sig, utgår de bindande konventioner och dokument Schori räknar upp.

Jag är inte ensam om att sakna tydlighet i rättighetsfrågor hos dagens (S). I en utmärkt artikel i NSD (24/10 2019) skriver Palmecentrets Anna Sundström: ”Nu ifrågasätts asylrätten, i vårt eget land, av tongivande socialdemokrater. Ett ifrågasättande som bidrar till att underminera hela den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och får grunden för internationell samverkan att krackelera.”

Vad Österman inte svarar på är vad som skiljer hans resonemang om mänskliga rättigheter från det av Sverigedemokraternas ”frihetspristagare” Vaclav Klaus jag citerade i min artikel. Som väljare tycker jag det är en viktig fråga.

Ola Larsmo

kultur@dn.se

16 december

Christer Sturmark missar poängen med min text om religion, skriver Paul Linjamaa

Om vi utvidgar vår syn på vad religion betyder för olika människor öppnar vi för bredare och mer konstruktiva samtal, skriver Paul Linjamaa i sin replik till Christer Sturmark.

Christer Sturmarks replik (DN 9/12) på min text (DN 4/12) om religionens roll i människors liv vittnar om på vilket allvar han tar frågan. Han förebrår mig för att omdefiniera religionsbegreppet till oigenkännlighet, för att senare kritisera mig för att inte definiera begreppet alls. Religionsvetare har under de senaste femtio åren försökt, men inte lyckats, komma fram till en religionsdefinition som inte har vissa, eller stora, problem. Det är alltså inte så enkelt, oavsett vad uppslagsverken Sturmark slår i säger.

Termen myntades i en grekisk-romersk kontext och avsåg inte ”tro på övernaturliga varelser”, utan rätt praktik gentemot vissa gudar. Det var ointressant om du trodde på dem eller inte. Gudarnas existens togs för självklar. Hur individen sedan valde att definiera dem var inte centralt. Så ser det fortfarande ut på många platser i dag.

Sturmark missar alltså poängen med min text: att religion inte bara är ”tron på övernaturliga varelser”. Det synsättet utesluter människor som inte ser på sin religiositet på det sättet. Alla delar inte upp världen i naturlig och övernaturlig eller religiös och sekulär. Dikotomierna växer fram – och religionsbegreppet tar form – i vår kristna kontext. Allt detta kan man läsa om i de flesta introduktionsverk till religionsvetenskapen, till exempel Göran Larssons och Simon Sorgenfreis nya bok ”Religion”.

Det är med kristendomens framväxt som tron börjar betonas. Religion blir en intellektuell och känslomässig övertygelse som knyts till lagbundenhet, Bibeln och vissa teologiska försanthållanden. Det bör vi vara medvetna om för att inte skapa en religionsdefinition som förutsätter en kristen kontext.

I den nya avhandlingen ”Rituals of a secular nation” utforskar religionshistorikern Ernils Larsson hur japanska domstolar hanterar religion som juridiskt koncept. Hans forskning illustrerar hur godtyckligt religionsbegreppet är. Att definiera religion är att utöva makt, vare sig det sker i domstolar, i akademin eller på svenska kultursidor. Det är också anledningen till att religionsvetare är försiktiga med att förklara vad religion egentligen är.

Om vi utvidgar vår syn på vad religion betyder för olika människor öppnar vi upp för bredare och mer konstruktiva samtal om religion och livsåskådningsfrågor. En början är att erkänna att religion kan handla om mycket mer än att ”tro på övernaturliga varelser”.

Paul Linjamaa

Religionshistoriker verksam vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet

17 december

”Stora journalistpriset ger tyngd åt konspirationsteorier”

Rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas i dag av en irrationell tro på konspirationer. Vi blir då bestörta när juryn för Stora journalistpriset belönar Estoniadokumentären – ett typexempel på en konspirationsteori. Kraven på ärlighet och evidens måste vara högt ställda inom den undersökande journalistiken, skriver 10 prisbelönta journalister.

DN. DEBATT 201217

Dokumentärserien ”Estonia – fyndet som förändrar allt” har väckt stort intresse och fått många att fråga sig om myndigheter, militär eller regering medvetet döljer mörka hemligheter om hur Estonia förliste 1994. Nyligen gav juryn för Stora journalistpriset – journalist-Sveriges mest prestigefyllda pris – extra tyngd åt seriens påståenden genom att kora den till Årets avslöjande.

Men ger dokumentärserien en sann och relevant bild av vad som skett? Innehåller den något avslöjande ”som förändrar allt”? Alla håller inte med om det. I senaste numret av tidskriften Filter ger Mattias Göransson en grundlig resumé över de rykten, myter och konspirationsteorier som i 20 års tid cirkulerat runt Estoniaolyckan och som dokumentärserien nu alltså framställer som tänkvärda och rimliga.

I tidningen Journalisten har Jonathan Lindström, vars föräldrar dog i olyckan, sällat sig till kritikerna. Han skriver att dokumentärserien sprider konspirationsteorier och avfärdar resultatet som ett medieetiskt haveri: *”Genom att sprida desinformation och vanföreställningar, filma gravplatsen och göra infotainment av olyckan, har [regissören Henrik Evertsson] förstärkt anhörigas sorg och vilsenhet. Ännu allvarligare är att han har sänkt ribban för den granskande journalistiken och förmått juryn att devalvera Stora journalistpriset. Vad tycker tidigare pristagare om Evertssons sällskap?”*

Vi som skriver den här artikeln har tilldelats Stora journalistpriset för våra avslöjanden sammanlagt 16

gånger. Vårt svar till Jonathan Lindström är att vi är lika bestörta som han.

Regissören Henrik Evertssons serie är onekligen skickligt berättad. Tonen är lågmäld och finstämd, fotografi och klipp proffsigt och vackert. De intervjuade får tid och rum till eftertanke – åtminstone känns det så. Men genom hela serien ägnar sig Evertsson också åt något som är mycket problematiskt. Med hjälp av suggestivt klipparbete och urval av berättelser skapas känslan av att någon eller några inom statsmakten döljer de verkliga orsakerna till att Estonia förliste. Denna tanke om en gigantisk konspiration som skulle sträcka sig in i regering, offentliga utredningar och militär har länge torgförts av de konspirationsteoretiker som framträder i Evertssons dokumentär. Genom hela serien lanserar dessa medverkanden teorier om att Estonia sänktes av en sprängning eller en ubåt, och det spekuleras i vilken typ av militärt material ombord som kan tänkas ha provocerat fram attacken.

Genom åren har idén att Estonia egentligen sänktes lanserats i böcker, dokumentärer och artiklar. Ändå har bristen på faktiska belägg förblivit lika påfallande som i de flesta andra konspirationsteorier – antingen det är idéer om att USA:s regering var delaktig i attackerna mot World trade center, att Donald Trump förlorade valet på grund av valfusk eller att vaccin orsakar autism. Frånvaron av belägg påverkar dock inte de troende. Konspirationsteorier existerar bortom förnuft och evidens och har mer gemensamt med religion än med vetenskap.

Ändå är det den sortens hypoteser som Evertsson blåser liv i med sin dokumentär. Han ger konsekvent större utrymme åt dem som misstänkliggör och kastar tvivel, än dem som utrett olyckan och kommit fram till att den ägde rum på grund av hårt väder, materialfel, otur och bristande erfarenhet. Tyckande, oro och substanslösa anklagelser får ta överhanden samtidigt som den stora mängden fakta om förlisningen som finns i gjorda utredningar till största delen undanhålls tittarna.

Evertsson och hans team åkte ut på Östersjön och filmade vraket med en dykrobot. De hittade två hål i skrovet. Den enklaste förklaringen är naturligtvis att sprickorna och hålen uppstod i samband med att fartyget, med en vikt om 12 000 ton, landade på stenar eller andra ojämnheter när det dundrade ner i sjöbotten.

Evertsson valde dock att hemlighålla det ena hålet för tittarna och berättar bara om det andra. Att hålet som han visar upp i dokumentären till största delen

befinner sig över vattenlinjen förbigår han med tystnad. I stället får han med klassiska Hollywoodgrepp tittaren att känna att detta är just ”fyndet som ändrar allt”, beviset för att en fruktansvärd mörkläggning skett. Kanske – ja till och med troligast – har en ubåt rammat och sänkt Estonia!

Evertsson hade kunnat peka på det rimliga i att en färja som i storm tappar hela sitt bogvisir självklart tar in stora mängder vatten och därför kan sjunka på kort tid. Problemet är att dokumentärserien då inte hade kunnat marknadsföras som innehållande några nyheter. Medieintresset hade sannolikt blivit mindre och nomineringen till Årets avslöjande hade uteblivit. Alltså konstruerade man ett avslöjande.

När seriens producent fått kritiska frågor har det intressant nog låtit som att han själv inte vet varför dokumentären gavs undertiteln ”Fyndet som förändrar allt”. Han säger defensivt att det är fullt möjligt att hålet uppstått vid sammanstötningen med havsbotten, och hävdar att inget annat påstås i dokumentären. Egentligen håller alltså till och med han med om att ingenting har avslöjats. Inget mer uppseendeväckande än att ett flygplan går sönder när det slår i backen vid en krasch. Men ett sådant futtigt avslöjande lämnas inte tittaren med. De suggestiva återkommande påståendena och frågorna om ubåtar och sprängningar ger intrycket att något mycket väsentligt framkommit. Trots att filmen egentligen bara för fram spektakulära konspirationsteorier, utan några belägg för att de stämmer.

Det förvånar och oroar oss att juryn för Stora journalistpriset inte reagerade på dokumentärens konspiratoriska retorik. På prisets hemsida motiveras beslutet att ge priset för Årets avslöjande till Evertsson med det högst tveksamma påståendet att ”det svävat ett stort frågetecken kring Estonia under alla år men med upptäckten av det här stora hålet i Estonias skrov har Henrik Evertsson rätat ut det där frågetecknet till ett utropstecken”. Juryn är nu svaret skyldig. Exakt vilken relevant upptäckt anser ni att Evertsson har gjort?

Vi lever i en tid då rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas av den irrationella tro på konspirationer som rullar över världen, och som Estoniadokumentären tyvärr är ett typexempel på. Journalistiken kan och ska vara en motvikt, men då måste kraven på ärlighet och evidens vara högt ställda, inte minst inom den undersökande journalistiken. I den strävan borde juryn som delar ut priset för årets viktigaste journalistiska avslöjande gå i täten. Inte låta sig bländas av en aldrig så snyggt producerad konspirationsteori.

Bo-Göran Bodin, journalist

Jan Guillou, journalist

Axel Gordh Humlesjö, journalist

Björn Hygstedt, journalist

Dan Josefsson, journalist

Janne Josefsson, journalist

Fredrik Laurin, journalist

Bosse Lindquist, journalist

Nicke Nordmark, journalist

Lars-Göran Svensson, journalist

Artikelförfattarna har tilldelats Stora journalistpriset för sina avslöjanden sammanlagt 16 gånger.

17 december

Unikt vikingafynd hittades vid grävning för avlopp

Stenen från vikingatiden har varit spårlöst försvunnen i 300 år. Men plötsligt har den av en slump dykt upp igen – vid en avloppsgrävning utanför Ystad.

Det så kallade Hunnestadsmonumentet har från början bestått av åtta stenar – varav tre bildstenar och två runstenar. Sist de samtliga sågs tillsammans var på 1700-talet, sedan försvann monumentet i sin helhet.

En del av Hunnestadsstenarna återfanns, men den så kallade sten nummer sex i monumentet, som har en bild av en varg inristad, har varit borta så länge att man trott att den varit förstörd.

Under onsdagsmorgonen dök den plötsligt upp igen, till mångas förvåning.

”Vi schaktade under grävningar för en avloppsledning i Ystads kommun när vi stötte på den här stenen vid bron över Hunnestadsån. Den låg med bildsidan upp

och har uppenbarligen varit en del av brokonstruktionen”, säger Axel Krogh Hansen, på Arkeologerna som utför det arkeologiska arbetet i entreprenaden på uppdrag av Länsstyrelsen Skåne, i ett pressutskick.

Enligt länsstyrelsen är Hunnestadsmonumentet troligtvis från 900-talet och utgör tillsammans ”ett av landets märkligaste monument från vikingatiden”.

TT

17 december

Niklas Wahllöf: Skattletarna kan bli den nya landsplågan i skog och mark

Det letas vikingaskatter lite överallt. Kolla bara hur det letas i alla tv-kanaler. Det verkar ha blivit den nya folksporten i skog och mark. Även andra ädla metaller eftersöks. Jag antar att folk skannar marken för att bli rika.

Bakom huset där jag bodde som barn fanns en skog. - Eller, skog och skog, en dunge, eller snarare en samling träd bara: två björkar, en gran och en asp. Inte precis någon vildmark. Men för en rymningsbenägen pojke – upptagen av tanken på att sticka, avvika, desertera, sjappa, för att citera synonymordboken – var tjugometerskvadraten orörd natur en värld att gå förlorad i.

Här hade, detta var jag säker på, generationer vandrat och något följe hade slagit sig ned en tid. Jarlabankes

skarprättare, sannolikt. Och grävt ned sina rikedomar. Jag fann givetvis aldrig minsta tecken på annat än lite löv på marken. Inte ens en enkrona. Men att otroliga vikingaskatter låg gömda där under, det var klart. Och vapen. Guld och vapen.

Om fantasin var rik så det stod sämre till med ambitionen. Jag brukade väl mest stå där och peta med en pinne tills lovikkavantarna surnade och jag gick jag in. Jag kunde ju komma tillbaka och leta nästa dag.

Men så kom inte en nästa dag. Jag var inte längre ett barn, vikingaskatter var inte spännande och det fanns gott om annat att fly med. Men nu är jag tillbaka, i minnet.

För det letas vikingaskatter lite överallt. Amatörarkeologi kanske blir nästa folksport, efter att antikviteter har tuggats sönder och kräkts upp i grälla färger. Tv-kanalerna – i princip från knapp 1 på fjärrkontrollen och ända bort till Kunskapskanalen – visar gärna ”dokumentärer” där en lajvande programledare, eller risigt allmänbildad skådespelare, andfått förklarar vad de upplever där i topografin. Ibland med en verklig historiker som gisslan.

Och det är alltid ”vikingar”. Tydligen har ingen annan period lämnat något efter sig i markerna. För vikingar var tuffa. Och de är ännu tuffare i dag. Gamle Ansgar skulle ha varit förtvivlad.

Men inte bara för Sveriges del. England, som fick påhälsning av nordbor, tycks genomgå en neovikingapsykos, så därifrån dräller det av program där ickehistoriker dyker i floder eller skannar fält i funktionsplagg. Inget är intressant såvida det inte är vikingafynd.

I tidskriften New Yorker berättades nyligen historien om två vikingaskattletande engelska snubbar, det är väl alltid snubbar, som hittat en massa mynt i en gammal gömma vilka de försökte sälja i stället för att rapportera till British Museum, och hamnade i delo med rättvisan. Att sakletning är en stor sak står klart.

Visst har tanken slagit även mig. Att gå omkring i kulturlandskapet med en metalldetektor i händerna, kunna hålla avstånd och slippa pladdret från den debila *debatten* på samma gång. Och så, pipet i lurarna ändrar ton och puls ...Ett fynd! Hem och tvätta med - Tabasco. Lägga ut på auktion. Bli rik, fly på riktigt.

Nej just, det var det där med ambitionen. Det tarvas ansökningsförfaranden, tillstånd, licenser. Sakletarlov, helt enkelt. Och inlösen av fynd är bara något i stil med tio procent av värdet. Så: en dåligt belönad och ful

sysselsättning (ja, hörlurar på huvudet är förskräckligt) tyngd av en administrativ apparat ... Jag slog det ur hågen.

Men det kommer inte andra att göra. Räkna med, framför allt om pandemin fortsätter, att horder av män i allvädersstövlar och friluftsbyxa med förstärka knän går och skannar marken mellan ekar och stenrösen.

En dag kanske dessa hamnar i min barndoms skog, som aldrig var en skog. Och vad förvånade de ska bli när det piper snabbare i lurarna, de börjar gräva och hittar en begravd Action man. Och ser att det var ett spanskt souvenirsvärd perforerat i dockans bröst som gjorde att det pep.

Ett fynd, från 1970-talet.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

2020. 17 december

Ett konstår revolutionerat av rättvisefrågor

Konståret 2020 har präglats av protestaktioner parallellt med nedstängningar till följd av coronakrisen. Globala maktstrukturer har skakats om så kraftigt att revolutionen lär fortsätta, skriver Birgitta Rubin.

Coronapandemin har slagit hårt mot konstscenen, nu med en andra våg av stängda museer och konsthallar, inställda utställningar och mässor, i såväl Sverige som världen. Nedsläckningen har i sin tur satt en väldig fart på digitala konstvisningar och onlineförsäljningar, samtidigt som sociala medier har förstärkt kulturella omvälvningar i spåren av aktiviströrelser som metoo och Black lives matter. Den senare har i år nått explosiv styrka – kanske för att coronakrisen skärpt alla sorters demokratifrågor.

När Art Review häromveckan presenterade sin årliga Power 100-rankning av konstvärldens mest

inflytelserika personer och grupper var också listan radikalt förändrad, med 46 nya namn!

Black lives matter korades som etta, den första gången som en rörelse ansetts så tongivande i konstvärlden. BLM har i flera år drivit på frågor om social rättvisa och representation på alla nivåer. Demonstrationerna mot polisbrutalitet har lett vidare till störtandet av slavhandlarstatyer men också en flod av protestkonst. Därtill ett påtagligt större intresse för pop-konstnärer (*people of color*), som uppvärderats med högre marknadspriser, fler utmärkelser, förvärv till samlingar och utställningar jorden runt. Ett fint exempel är konstaktivisten Faith Ringgold, som 90 år fyllda nu fått välförtjänt uppmärksamhet på Bildmuseet i Umeå.

Tvåa på Art Reviews prestigefyllda lista är Ruangrupa, det Jakartabaserade konstnärskollektivet som leder nästa Documenta i Kassel, följt av Felwine Sarr och Bénédicte Savoy, två akademiker som i Frankrike drivit debatten om repatriering av stulen konst från kolonierna. Nummer fyra är den andra globala rörelsen, metoo, som satt fokus på sexism och sexuella övergrepp även i konstbranschen, vilket lett till att chefer sparkats och utställningar av utpekade förövare ställts in.

Listans femma är den afroamerikanske poeten och filosofen Fred Moten, en framstående inspiratör för BLM-rörelsen. Och sexa är Arthur Jafa, afroamerikansk konstnär och filmare med fokus på ”trauman och triumfer i svart kultur”, just nu aktuell på danska Louisiana museum med sin största utställning någonsin (tillfälligt stängd men väntas återöppna 5/1).

Arthur Jafa belönades med Guldlejonet på förra årets Venedigbiennal, det internationella konstevenemang där jag hittills sett den största representationen av målare och fotografer med afroamerikansk eller afrikansk bakgrund. Där märktes bland andra Zahele Muholi, hbtqi-aktivist från Sydafrika och nykomling på Art Reviews lista.

Först på sjunde plats syns förra årets etta, Glenn D Lowry, direktör för mäktiga Museum of Modern Art i New York. Rent generellt har en lång rad vita och västerländska museichefer, gallerister och konstnärer rasat eller fallit ur power-listan. De har ersatts av forskare inom postkoloniala studier, svart historia, genus- och miljövetenskap, tillsammans med curatorer, konstnärer och kollektiv som driver projekt inom dessa områden. Här utmärker sig gruppen Forensic architecture (nummer 14 på listan), som bekämpar brott mot mänskligheten med designverktyg

och i våras gjorde en spännande utställning på Röhsska museet i Göteborg.

Högt på Art Reviews lista upptäcker jag också affärskvinnan Pamela J Joyner, som i det senaste numret av ARTnews lyfts fram som ”aktivistsamlare”, som ihärdigt stöttat länge ignorerade kvinnliga och afroamerikanska konstnärer. Joyner är visserligen rätt ensam som svart person på tidskriftens lista över världens 200 mest betydande samlare, men i samma nummer talas det också om nya, yngre samlare som fått mer skärmtid under coronakrisen och söker konst med ”content, content, content”. Enligt Sotheby’s har intäkterna från deras onlineauktioner tiodubblats jämfört med samma tid 2019 och hela 30 procent av kunderna är nya.

Pandemin är förhoppningsvis snart slut men inte inflytandet från de revolutionära rättviserörelserna, det är jag övertygad om.

Vi lär få se fler rasister, sexister och kolonisatörer störtas från sina piedestaler, nu senast i Danmark då Katrine Dirckinck-Holmfeld i en häftigt debatterad happening dränkte en byst av Frederik V. Detta enligt uppgift för att ifrågasätta hur kolonialtiden osynliggjort ”men fortfarande har direkta konsekvenser” för minoritetsgrupper inom och utom den danska konstakademien (varifrån hon nu avskedats).

Och i Frankrike har en kongolesisk aktivist upprepade gånger försökt ta med sig museiföremål som plundrats i Afrika, medan konstinstitutioner som Witte de With i Rotterdam har uppmanats att göra sig av med namnet som härstammar från ett holländskt befäl under kolonialtiden. I januari byter institutionen namn till Kunstinstituut Melly och i förra veckan annonserade Rijksmuseum en stor utställning om slaveriet under 250 år, ”oupplösligt förbundet med holländsk historia”.

Utställningen som öppnar i Amsterdam den 12 februari fokuserar på tio personliga historier. Den berättar om både förslavade individer och slavägare, liksom motståndare till slaveriet i både Europa och kolonierna. Här märks bland annat den legendariske motståndshjälten Surapati från nuvarande Indonesien, som dyker upp i flera konstverk. Här ingår även objekt som lär väcka starka känslor, som slavarbetares verktyg och bestialiska redskap för att fjättra dem.

På presskonferensen berättade Rijksmuseums direktör att museet fick idén att skildra slaveriet redan 2017 men att ”Black lives matter sannerligen har adresserat

många frågor som utställningen också tar upp” – och därför understryker dess akuta ärende.

Själv har jag tidigare bara sett inträngande slaveriskildringar av enskilda aktörer, som den brittiske konstnären och filmregissören Steve McQueen (nummer 16 på Art Reviews lista) och den danskkaribiska konstnären Jeannette Ehlers. I Sverige har Carl Johan De Geers starka uppgörelse med ”Släkten och slavarna” visats på flera museer, senast i vintras på Kalmar konstmuseum.

I Nationalmuseums samling finns ett fåtal porträtt av svarta personer, som kom till Sverige under stormaktstiden fram till sent 1800-tal. Tidiga afrosvenskar som Badin och Pierre Louis Alexandre skildras i Arvid Bergmans personliga släktforskningsbok ”Född slav – död fri?” (eget förlag 2018). Flera av dessa exotiserade individer har nu även dykt upp i film- och fotoprojekt av Salad Hilowle, som i våras tog sin masterexamen i fri konst vid Kungliga Konsthögskolan och belönades med Bernadottestipendiet.

I det senaste avsnittet av podden ”Konstnärskapet” berättar Hilowle nyanserat om sina undersökningar av svarthet i svensk konsthistoria och hur han bland annat 3D-scannat en så kallad morian från en apotektsutsmyckning. Skulpturen ingår i projekt ”Vanus labor”, som snart ska visas på Konstakademien.

Under Gallery weekend Stockholm i november lyssnade jag också på en intressant diskussion om hur den nordiska konstscenen kan gå vidare med ”nedmontering av koloniala strukturer”. Moderna museets chef Gitte Ørskou samtalade bland annat med den tidigare nämnda konstnären Jeannette Ehlers och Ulrika Flink, konstnärlig ledare för Konsthall C i Hökarängen.

Panelen enades om att arbetet måste börja med granskningar av maktstrukturer, av vem som bestämmer och hur representationen ser ut, vilka som inkluderas respektive exkluderas. Men att det hittills varit mycket snack och lite verkstad, med undantag av Konsthall C, som efter diskussioner bytt ut 90 procent av styrelsemedlemmarna; ”dekoloniserat” hela organisationen.

Ulrika Flink har också varit med i Konstfrämjandets ambitiösa satsning på en ”Handlingsplan för att motverka ett segregerat konstfält”. I denna nyutkomna skrift finns allt från konstprojekt och ordlistor till det öppna brev som utmanade Rotterdaminstitutionen Witte de With till bland annat namnbytet. Här finns

också Macarena Dusants utkast till tio punkter för hur den svenska konstscenen ”i större utsträckning kan representera samhället och främja social rättvisa för marginaliserade grupper”, med föreslagna åtgärder som riktat stöd och uppföljningar av en särskild avdelning på Kulturdepartementet.

I Sverige är det dock få som vill kännas vid en strukturell rasism. Men Gitte Ørskou tillstod utan omsvep i panelsamtalet att Moderna museet aldrig gjort en separatutställning med en samisk konstnär.

Så nog var det ett historiskt steg när norska Office for contemporary art i höstas utsåg tre samiska konstnärer, däribland Anders Sunna, till att ta över den nordiska paviljongen på nästa konstbiennal i Venedig.

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

AKTUELLA UTSTÄLLNINGAR OCH BÖCKER.

Faith Ringgolds utställning på Bildmuseet i Umeå erbjuder digitala visningar t o m 10/1. Se *bildmuseet.umu.se*

Öppningen av Arthur Jafas utställning på Louisiana museum har skjutits fram till 5/1. Mer info på *louisiana.dk*

Utställningen ”Slaveri” visas på Rijksmuseum i Amsterdam 12/2–30/5. Mer info på *rijksmuseum.nl/en*

Arvid Bergmans bok ”Född slav – död fri?” gavs ut 2018.

Podden ”Konstnärskapet” görs av Sofia Curman och avsnitt 10 med ”Salad Hilowle...” ligger på Spotify. Utställningen på Konstakademien visas 13/2–14/3.

Mer info om panelsamtalet ”Where do we go from here? Dismantling colonial structures in the Nordic art world” på *gallery-weekend-stockholm.com* och en länk för lyssning digitalt på Facebook *gallery-weekend-stockholm.com/*

”Handlingsplan för att motverka ett segregerat konstfält” ges ut av Konstfrämjandet, i samarbete med Art Lab Gnesta och Kulturbryggan.

Office for contemporary art Norway har utsett de samiska konstnärerna Pauliina Feodoroff, Máret Ánne Sara och Anders Sunna till att transformera den nordiska paviljongen till en samisk paviljong på konstbiennalen i Venedig 2022.

17 december

Malmö är den bästa platsen för ett museum över Förintelsen

Förespråkarna för att det planerade museet över Förintelsen bör placeras i Stockholm missar att Malmö har en stark historisk koppling till katastrofen. Där finns också den gedigna forskningskompetens som museet behöver, skriver professor Mats Greiff.

Med bara ett drygt år kvar tills Sveriges museum om Förintelsen föreslås öppna är det fortfarande inte bestämt var museet ska ligga. Frågan om placeringen har varit föremål för en politisk dragkamp men än har ingen kunnat presentera hållbara argument för en annan plats än Malmö. Här skulle museet få en central plats, stark forskningsanknytning och stor internationell och symbolisk betydelse.

I våras lämnade utredare Birgitta Svensson förslag till regeringen om ett museum om Förintelsen. I debatten som följt om placeringen av museet har olika förslag lagts fram, varvid bland annat Tommy Ringart och Tobias Rawet i Föreningen Förintelsens Överlevande, argumenterat för Stockholm (DN 2/12) och Gunnar Hökmark för att Malmö inte förtjänar museet på grund av nutida problem med antisemitism (DN 23/10). Det finns skäl att påminna om de goda grunder som finns för en placering i Malmö.

Staden har stark historisk koppling till Förintelsen. Hit anlände en stor majoritet av överlevarna från nazisternas koncentrationsläger när de kom till Sverige. Med hjälp av en mobilisering av invånare, ideella organisationer och kommun skapades ett fungerande flyktingmottagande. De ”vita bussarnas” och fartygens ankomst lever i hög grad kvar i stadens identitetsskapande processer. Därtill bodde och arbetade flera av de barn och ungdomar som beviljades inresa från Nazityskland, genom den så kallade chaluz-kvoten under åren 1933–1941, på skånska bondgårdar.

Malmö var tillsammans med andra orter vid Öresundkusten centralt för den omfattande räddningsaktion av danska judar som genomfördes med hjälp av lokalbefolkningen 1943. I dag välbesökta Malmö museer, gjorde stora insatser 1945 när lokaler gjordes om till tillfälliga bostäder för människor som räddats ur koncentrationsläger.

Utredningen om ett nytt museum tar inte tar ställning till konkret lokalisering men diskuterar kriterier för det. Förutom platsens historiska betydelse betonas vikten av närhet till forskningsverksamhet, som ses som fundamental för museets forskningsanknytning.

I Malmö finns Malmö Universitet och omedelbar närhet till Lunds Universitet med omfattande forskning i bland annat mänskliga rättigheter och andra områden av betydelse för museet. Här finns den gedigna forskningskompetens som museet behöver. Malmö har en internationellt uppmärksammad forskningsmiljö med bred erfarenhet av och djup kompetens i ”oral history”. Här finns forskare som arbetar med Förintelsen som kulturarv och som har lång erfarenhet av att intervjua flyktingar och överlevande, men även av att arbeta med olika samlingar från och om överlevande, andra migranter, romer och nationella minoriteter.

Att arbeta med ”oral history” kräver stor erfarenhet om resultatet ska bli lyckat och vetenskapligt hållbart. Därför är sådan kompetens av avgörande betydelse för kvaliteten i museets verksamhet. Det är av stor vikt att de vittnesmål som framöver samlas inom ramen för det nya museets verksamhet bearbetas, analyseras och används för att ställa nya forskningsfrågor om Förintelsen.

Vid båda universiteten bedrivs omfattande lärarutbildningar och betydelsefull historiedidaktisk forskning. För att förmedla Förintelsens historia utifrån de syften som utredningen pekar på krävs djupa insikter i sådana slags frågor. I Lund och Malmö finns också viktiga arkiv av betydelse, bland annat har Lunds universitetsbibliotek en unik samling intervjuer med överlevande från koncentrationslägret i Ravensbrück.

Till sist: Malmö och Öresundsregionen är redan i dag viktiga besöksmål, inte minst för överlevare och deras anhöriga. Ett museum om Förintelsen i Malmö skulle med närheten till Köpenhamn, hamna i en av Europas största storstadsregioner. I stället för att drunkna i en mängd museer skulle det få en framskjuten plats, där överlevares berättelser tas tillvara för allmänhet, forskning och utbildning. Det är av central betydelse för att på ett adekvat sätt kunna förmedla kunskap om Förintelsen till nya generationer och förebygga rasism och antisemitism. Därigenom kan också cirkeln slutas

17 december

Därför är det dags att omfamna mörkret

Bristen på soltimmar i december har varit omtalad, och nästa vecka infaller vintersolståndet. Men det finns skäl att värna om mörkret – i alla fall nattetid.

Forskare varnar för att ljuset som lyser upp stadshimlen har skadliga effekter på djur och ekosystem. Även människors hälsa påverkas av artificiellt ljus, men det finns några enkla sätt att skydda sig.

En nattfjäril kretsar kring en gatlampa. Fjärilen tror att den håller rak kurs genom att flyga i en konstant vinkel mot månljuset. Tyvärr har den förväxlat månen med gatlampan, och kommer att flyga runt, runt hela natten, tills den dör av utmattning.

I en annan del av världen försöker nykläckta havssköldpaddungar hitta ut till havet innan solen går upp. Sedan urminnes tider har de orienterat sig genom att kravla mot månskenets glittrande spegling i havsvågorna. Men nu är ljusskenet från närliggande restauranger, hotell och köpcenter starkare, och sköldpaddsungarna går åt fel håll.

Världen blir alltmer upplyst, rent bokstavligt. Globalt ökar det artificiella ljuset med två procent om året. Det står för 15–20 procent av världens elkonsumtion och 5 procent av växthusgasutsläppen. Ljuset från världens storstäder och tätbefolkade regioner når långt ut i världsrymden, vilket framgår av de nattliga satellitfotografier av jordklotet där städer och tätbefolkade regioner syns som ljuspunkter och skimrande nätverk.

Upplysning har oftast betraktats som ett framsteg och tecken på välstånd. Men nu varnar forskare för att det artificiella ljuset har blivit ett miljöproblem. Begreppet ljusföroreningar, en term för ljus som anses överflödigt, myntades först av astronomer, men har i dag tagits över av ekologer och andra forskare som studerar effekten av nattens försvinnande. Ljusföroreningar tros vara en viktig orsak till den uppmärksammade insektsdöden. De förvirrar även miljontals flyttfåglar som flyger in i byggnader och dör. Träd och växter som står nära artificiella ljuskällor luras att tro att våren har kommit för tidigt.

Fladdermusforskaren Johan Eklöf fick upp ögonen för ljusföroreningar då han besökte skånska slottsmiljöer. Han märkte att det fanns fler fladdermöss i slott än i kyrkor.

– Orsaken verkade vara att slotten inte var lika upplysta som kyrkorna. På 1990-talet inleddes en trend att fasadbelysa kyrkor, och strålkastarna gör att fladdermössen tror att det fortfarande är dag och inte vågar flyga ut. De stannar kvar tills de svälter ihjäl, säger Johan Eklöf.

Tillsammans med kollegor besökte han nära 100 kyrkor på västgötaslätten, där två tredjedelar av kyrkorna hade en egen fladdermuskoloni på 1980-talet. 40 år senare hade siffran sjunkit till en tredjedel, upptäckte de. Bara kyrkor som var obelysta, eller begränsat belysta fram till midnatt, har kvar sina fladdermöss.

Johan Eklöf har lyft problemet med fasadbelysta kyrkor i Kyrkans tidning – två gånger.

– Kyrkvaktmästare gillar idén. De tycker att det är spännande med fladdermöss. Men ju högre upp i hierarkin man kommer, desto svalare har reaktionen varit, säger han.

Nu har Johan Eklöf skrivit boken ”Mörkermanifestet”, där han drar en lans för nattens betydelse för djur och växter, men även för människan.

– Växlingen mellan ljus och mörker är det mest konstanta som har funnits på jorden fram till i dag, något som vi delar med alla andra organismer. Vi upplever inte längre natten. Det innebär bland annat att vi har tappat den kulturella kopplingen till stjärnhimlen, som våra förfäder i årtusenden har fascinerats av, avbildat i konst och navigerat efter, säger Johan Eklöf.

83 procent av mänskligheten, och 99 procent av européer och amerikaner, lever i dag under en ljusförorenad himmel. Värst är ljusföroreningarna i Singapore och Hongkong, där natthimlen är 1 200 gånger ljusare än en opåverkad himmel. Fotografen Sriram Murali har i kortfilmen ”Lost in light” fångat hur annorlunda stjärnhimlen framträder på platser med olika grader av ljusförorening.

Men det artificiella ljusets främsta effekt på människor sker i inomhusmiljöer på kvällen. Många använder i dag night shift-läget på telefonen eller datorn. Vitsen är att undvika skärmljusets blåa våglängder, eftersom dessa blockerar produktionen av mörkerhormonet melatonin.

– Det finns ett stort vetenskapligt stöd för att vi påverkas av blått ljus. Framför allt är det dygnsrytmen och våra sömnvanor som kan rubbas, säger John Axelsson, sömnforskare vid Stockholms universitet.

Melatonin frisätts på kvällen när det blir mörkt, vilket är en viktig del av vår inre biologiska klocka, eller den cirkadiska rytmen. Melatonin gör att vi blir trötta, att kroppstemperaturen sjunker och att matsmältningen ställer in sig på en paus. Samtidigt triggas hormonet leptin, som gör att aptiten sänks.

Bägge dessa hormoner blockeras när kroppen utsätts för blått ljus. Konstant låga leptinnivåer är associerat med övervikt, och en direkt följd av att melatonincirkeln har brutits.

Räcker då telefonens night shift som skydd mot blått ljus? Nja, kruxet är att blått ljus inte bara finns i skärmar. Nästan all lågenergibelysning och moderna led-lampor innehåller blåa våglängder.

– Vi är väldigt känsliga för ljus på kvällen. Det finns studier som visar att ungefär 25–30 lux på kvällen räcker för att blockera 50 procent av vårt melatonin och därmed rubba rytmen för de flesta människor. Och 25–30 lux är inte mycket. Det motsvarar mysbelysning, säger John Axelsson.

En normal inomhusbelysning ligger på 50–150 lux. Så 25–30 lux skulle kunna vara så lite som en fönsterlampa och en adventsstjärna.

Naturligt förekommer blått ljus mest på förmiddagen och mitt på dagen. Senare på dagen blir solljuset varmare, med större inslag av infraröd strålning i solnedgången. Det är därför som den inre klockan är känslig för blått ljus på kvällen.

Vissa människor är känsligare än andra. Det är framför allt dessa som löper risk att få senare rytmer och bli kvällsmänniskor, förklarar John Axelsson.

– Det enklaste sättet att skydda sig från blått kvällsljus är att släcka ner på kvällen. Kanske ta det lugnt tre-fyra timmar innan läggdags och se till att inte ha det ljusare än 10–20 lux, säger han.

Ett annat sätt är att använda lampor med varmt sken, som liknar den gamla sortens glödlampor (som förbjöds av energisparskäl). Lampor som lyser med orange och rött sken är bra. Eller stearinljus, vars ljus bara motsvarar 1 lux.

På marknaden finns i dag även en mängd olika blåljusblockerande glasögon, med eller utan slipning.

– Det är jätteeffektiva. Med sådana kan även kvällsmänniskor vara i upplysta miljöer utan att bli negativt påverkade. Det behövs inga jättedyra glasögon, utan även billigare, orange modeller kan blockera blått ljus bra, säger John Axelsson.

Dagsljus är en effektiv metod att ställa den inre klockan. I en studie tillsammans med amerikanska sömnforskare har John Axelsson visat att människor med förskjuten dygnsrytm som campar i några dagar, helt utan artificiellt ljus, återställde sin dygnsrytm. Försökspersonerna fick 13 gånger mer dagsljus än i sitt vanliga liv och när de kom hem igen var alla morgonmänniskor.

– Allt ljus du exponeras för kommer att påverka dig, men man är mest ljuskänslig på morgonen och kvällen. Morgonljus utomhus gör oss till morgonmänniskor medan det artificiella kvällsljuset inomhus gör oss till kvällsmänniskor. Så om du är ute hela dagen, och framför allt tidigt på dagen, kan du till viss del motverka effekterna av blått ljus på kvällen, även om det inte kan ta bort effekterna helt, säger han.

Den som vill sova gott i jul gör alltså bäst i att bege ge sig ut i det lilla dagsljus som trots allt erbjuds, innan man går hem och avnjuter julgransbelysningen i sina blåljusblockerande glasögon. Man behöver heller inte ligga sömnlös över att dekorationsbelysningen på balkongen eller i trädgården kan bidra till den sjätte massutrotningen av liv på jorden.

– Fåglar kan fortfarande reagera på ljusare nätter och vissa djur är aktiva längre in på säsongen, på grund av den globala uppvärmningen. Men visst påverkar ljusföroreningar mindre så här års. Det är inte många insekter ute, om ens någon, och fladdermössen ligger i dvala. Så vi kan nog unna oss några fler lampor på vintern, särskilt mörka eftermiddagar kring jul. Bara ljuset inte står på hela natten, säger Johan Eklöf.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Initiativ mot föroreningarna.

Rött ljus på kvällen

På Centralsjukhuset i Karlstad har man infört ett belysningssystem med vitt ljus, med en stor andel blå våglängder, mitt på dagen, för att växla till rödare ljus på kvällen.

Lagstiftning

Vissa länder har börjat lagstifta mot ljusföroreningar. I Frankrike träder nya ljusföroreningslagar i kraft 2021.

Släcker utomhus

I österrikiska Wien har man börjat släcka ner efter klockan 23 och i Groningen i Nederländerna regleras ljus från industri och jordbruk genom lagstadgade påbud.

Mörkerparker

The International Dark Sky Association har kämpat mot ljusföroreningar i 20 års tid. Varje år certifierar de mörkerparker, särskilda reservat och kommuner med extraordinär stjärnhimmel. Ett exempel är danska ön Møn.

Skyddar havsutsikten

Helsingborg och Lomma i Skåne har börjat värna mörker på olika sätt, i Helsingborg genom att inte rikta strandpromenadens lampor västerut, för att skydda havsutsikten. Källa: ”Mörkermanifestet”

18 december

Åsa Beckman: Lyssna inte på dem som fnyser åt aktivister

I höstas stod en ingress i DN Kultur som jag har funderat mycket över. Den inledde en intervju med författarna Paul Auster och Siri Hustvedt i deras hem i Brooklyn dagarna innan det amerikanska valet. Åren med Donald Trump hade, stod det, tvingat det berömda paret att bli ”politiska aktivister”.

Det är det där med ”politiska aktivister” jag grubblat på, det var nämligen jag som skrev ingressen.

De senaste åren har ordet ”aktivist” börjat användas allt flitigare. Säkert i takt med att människor åter har börjat gå ut på gatorna i protester och manifestationer men också för att det finns en ny arena för aktivism – nätet – där det går snabbt och lätt att skapa opinion.

Ordet började användas på 1900-talet för människor som försökte väcka engagemang för olika frågor genom att på olika påhittiga sätt demonstrera, genomföra

bojkotter, sprida kunskap. Det har alltid varit en del av arbetar-, nykterhets- eller kvinnorörelsen. En ikonisk aktivist var sömmerskan Rosa Parks som 1955 vägrade resa sig för en vit man på bussen, en vardagshändelse som blev startskottet för den amerikanska medborgarrättsrörelsen.

Just nu pågår en dragkamp om ordet i artiklar, tweets och samtal. För lägg märke till hur människor använder det! Man hör direkt inställningen till ordet genom *hur* det uttalas. Allt oftare sägs det fnysigt. Aktivisterna ska framstå som fanatiska och skrikiga. ”Hon är ju aktivist ”– och i det ligger: alltså behöver man inte lyssna på vad hon säger.

Nu har jag alltid tyckt att det är intressant med begrepp som gör att man kan stänga öronen. Varje tid har sina egna. När jag växte upp på sjuttiotalet använde man ofta uttrycket ”ta ställning” – och det är faktiskt ett av de konstigaste begrepp jag vet. Folk kunde sitta i sina manchesterbyxor och stickade västar och mellan tuggorna på fullkornsmackan med groddar prata om hur Anna eller Göran eller Henrik *inte tagit ställning*.

Det absurda var att det inte handlade om att ta ställning till lite olika åsikter, föreställningar eller problem, utan till något mycket bestämt: den kommunistiska läran. Hade man anslutit sig till den hade man förstått. Alla andra levde i total omedvetenhet.

Men det var sannerligen inte bättre på motståndarsidan. Jag hade en släkting som i början av 00-talet fortfarande kunde säga att alla journalister på SVT var *FNL:are* trots att det då hade gått nästan 30 år sedan kriget i Vietnam avslutades och en FNL-banderoll på sin höjd kunde påträffas i något dammigt källarförråd. En FNL:are var per definition suspekt så medan den pratade kunde man hälla upp ännu en kopp kaffe ur tv-kannan och tänka på annat.

Och nu är det alltså ordet ”aktivist”. Självklart finns det aktivister som blir så fanatiska att de blir inhumana. Men i grunden är aktivism något mycket betydelsefullt. Människor som är politiskt engagerade och som inte bara vill skapa förändringar för sig själva, utan för många. Kan man tänka sig något finare och viktigare i en demokrati?

Så i stället för att fnysa: lyssna. Sanningen är ju att det ofta är aktivister som identifierar ödesfrågor långt innan de stora och tröga partierna ser, eller vågar se, dem. Om världen hade lyssnat på alla aktivister som på 60-talet läste biologen Rachel Carsons ”Tyst vår”, där hon beskrev vad vi människor gjorde med vår enda

boplats, hade vi inte befunnit oss i den klimatkris vi nu befinner oss i. Då hade vi inte förlorat 60 år i kampen för att rädda jorden.

Åsa Beckman

asa.beckman@dn.se 18 dec

Antal elever i fristående grundskola

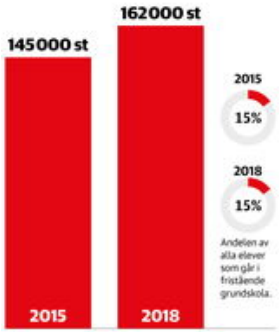

Antal elever i fristående gymnasieskola

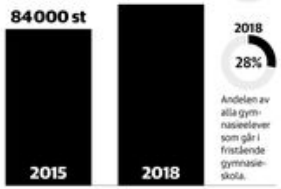

Antal elever per lärare

(Siffrorna är avrundade till närmaste heltal)

Friskolor: 14 elever per lärare:

Kommunala skolor: 12 elever per lärare:

Löneskillnader

(Genomsnittliga månadslöner inom skolsektorn 2018 i kronor)

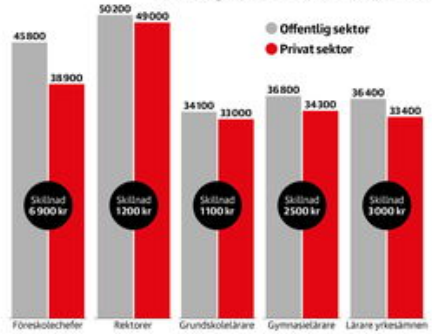

Utbildning

- I fristående grund- och gymnasieskolor är andelen lärare och personal som har pedagogisk examen 12-14 procentenheter lägre än hos kommunala huvudmän.
- I fristående förskolor är andelen 14 procentenheter lägre än i kommunla förskolor.
- I fristående fritidshem är andelen 21 procentenheter lägre än i kommunala fritidshem.

Källa: Riksdagens utredningstjänst (Rut), Skolverket, SCB
Sammanställning: Peter Letmark, Grafik: Sten Claréus

”Friskolor gör vinst genom minskade lärarkostnader”

Friskolorna i Sverige har färre lärare per elev än de kommunala skolorna.

Lärare i friskolor har dessutom lägre utbildning och lägre löner än sina kollegor i den kommunala skolan.

Det visar en färsk rapport från riksdagens utredningstjänst.

Det är riksdagens utredningstjänst som har tagit fram en rapport som bygger på statistik från Skolverket och Statistiska centralbyrån.

Den är beställd av utbildningsutskottets ordförande Gunilla Svantorp (S) som länge framfört kritik mot att det svenska skolsystemet tillåter friskolor att göra vinst på allmänna medel.

– Vi har ett systemfel som behöver rättas till, och då måste vi ta fram och titta på alla parametrar för att se hur vi kan göra för att laga det, säger Gunilla Svantorp.

Rapporten visar att friskolor i genomsnitt har 2,2 fler elever per lärare än de kommunala skolorna.

De har dessutom lägre lön. 2018 var lönerna för grundskole- och gymnasielärare, förskolechefer, lärare i yrkesämnen, rektorer 1 100–6 900 kronor lägre i månaden inom den privata skolsektorn.

Gymnasielärare i den privata skolsektorn hade 2 500 kronor lägre lön än kollegor i den offentliga.

Enligt Gunilla Svantorp är orsaken att vi har ett system som tillåter friskolor att generera vinst som måste uppstå någonstans ifrån.

– Det är ju uppenbart att det blir mer pengar till vinst om man har en lägre lärartäthet och betalar ut lägre löner.

Lärare i friskolor har också sämre utbildning. I fristående grund- och gymnasieskolor är andelen lärare och personal som har pedagogisk examen 12–14 procentenheter lägre än hos kommunala huvudmän.

I fristående förskolor är andelen 14 procentenheter lägre och i fristående fritidshem 21 procentenheter lägre än i kommunala fritidshem, enligt rapporten.

Även den minskade behörigheten kan förklaras med vinstintresset, enligt Gunilla Svantorp. Det gör att vissa friskolor till och med har gjort det till sin affärsidé att anställa lärare utan svensk lärarexamen, till exempel Internationella engelska skolan, menar hon.

– Om läraren inte har en svensk lärarexamen så är det klart att skolan kan betala litet som den vill.

Att minska kostnaderna för lärare är ett effektivt sätt för friskoleföretag att skapa vinst till ägarna, menar även Åsa Fahlén, ordförande för Lärarnas riksförbund.

– Det är självklart så eftersom lärarlönerna är den stora kostnaden för en skola. Friskolor säger till och med öppet att de inte behöver konkurrera med lön, att de får lärare i alla fall, säger Åsa Fahlén.

Friskolor kan locka lärare med hjälp av ett enklare elevunderlag som inte kräver lika stora stödresurser, menar Gunilla Svantorp.

– Arbetsmiljön påverkas om du har elever som är självgående, säger hon.

Gunilla Svantorp får mothugg från Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni som menar att debatten i dag handlar alldeles för mycket om friskoleföretagens vinster.

– Det är inte där vi hittar lösningen på de problem som skolan dras med, säger hon och pekar på att 15 procent av alla barn i grundskolan går i friskolor.

– Det kan inte vara dessa femton procenten som gör att den svenska skolan inte presterar.

Nyamko Sabuni tycker inte heller att uppgifterna i rapporten om att friskolorna anställer färre lärare är något problem.

– Sverige är ett av de länder som har högst lärartäthet i OECD vid sidan av Norge, såväl i fristående som kommunala skolor.

Trots detta visar internationella mätningar (som Pisa och Timss) att de bara presterar något bättre, i vissa fall sämre, än snittet i EU och OECD.

Det gör att vi måste vi söka efter problemen någon annanstans än i just lärartätheten, enligt Nyamko Sabuni.

– Med det sagt måste vi alla ta ett steg tillbaka och försöka se över vad det är i systemet som har lett till att vi har så låga prestationer i skolan i dag. Vi behöver

problematisera friskolereformen som snart har 30 år på nacken.

I januariavtalet finns en överenskommelse om att regeringen och samarbetspartierna under den här mandatperioden ska starta en utredning om hur ett förstatligande av skolan skulle kunna gå till.

Nyamko Sabuni föregriper den utredningen och säger att hon vill ha kvar friskolorna men se ett förstatligande av den kommunala skolan.

Staten skulle vara den huvudsakliga arbetsgivaren för lärare och också utgöra en bättre konkurrent till friskolorna, menar hon.

– Då skulle lärarnas ställning kunna stärkas med hjälp av bättre löner och en mer gynnsam arbetsmiljö på skolorna.

Staten skulle också bestämma nivån på skolpengen som enligt Nyamko Sabuni varierar alldeles för mycket beroende på i vilken kommun som barnen bor i.

Socialdemokraterna har ännu inte velat precisera hur de vill att ett eventuellt förstatligande skulle kunna se ut.

– Men samtidigt tror jag att om ska vi ha ett statligt huvudmannaskap så kanske vi ändå ska ha det för all skolor. Annars kommer systemfelet att kvarstå, med ett orättvist skolval, och en resursfördelning som förvärrar segregationen, säger Gunilla Svantorp.

Rapporten visar också att friskolorna växer, framför allt gymnasieskolorna. Det är något som regeringens andra samarbetsparti, Centerpartiet, bara ser fördelar med.

Partiets skolpolitiska talesperson Fredrik Christensson ser heller inga problem med att friskolor kan ta ut vinster på skolpengen.

– Vi tycker att friskolorna bidrar till utvecklingen av skolan och ökar valfriheten för elever och föräldrar. Vi har ett system där varken kontanter eller kontakter ska kunna avgöra vilken skola som du har möjlighet att gå på. Det ser vi inte när vi tittar på skolsystem runt om i världen, säger Fredrik Christensson.

Han anser att lärarlönerna i friskolorna är en fråga för arbetsmarknadens parter, och att en god arbetsmiljö kan kompensera för en lägre lön.

Att lärare på friskolor har sämre utbildning är något man bör ta på större allvar, menar han.

– Att få fler behöriga lärare är en av de största utmaningarna för skolan. Det står tydligt i skollagen att både fristående och kommunala huvudmän har ett ansvar att anställa behöriga lärare.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se 18 december

Stjärnan har hjärtfel – avslutar säsongen

Målvakten Henke Lundqvist kommer inte att ansluta sig till sin nya NHL-klubb Washington Capitals.

Det skriver han i ett uttalande. Orsaken är ett hjärtfel.

Henke Lundqvist meddelar att läkare konstaterat att han lider av ett hjärtfel.

”Det krossar (bokstavligen) mitt hjärta att dela de här nyheterna: Jag kommer inte att ansluta mig till Capitals den kommande säsongen. Efter många veckor av test och samtal med specialister runtom i landet, har det nu slagits fast att jag har ett hjärtfel som kommer hindra mig från att spela.

Tillsammans har vi beslutat av risken att spela innan jag fått behandling är för hög. Så jag kommer att tillbringa de kommande månaderna med att lista ut hur jag ska gå vidare”, skriver 38-åringen på Instagram.

Henrik Lundqvist lämnade New York Rangers i september efter 15 säsonger. Klubben köpte då ut den 38-årige målvakten.

Men nu ser det ut som att den fortsatta karriären kan vara i fara.

”Under de två senaste månaderna har jag varit så inspirerad att få chansen att spela i DC.”

”De kommande veckorna kommer jag att tillbringa med min familj, och jag kommer att återkomma med vilka nya steg som väntar.”

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se 18 december

Brottarprofilen Pelle Svensson är död

Den tidigare brottaren Pelle Svensson har avlidit efter en längre tids sjukdom. Han blev 77 år.

Svensson tog under 1960-70-talet två VM-guld, två EM-guld och ett OS-silver.

– Pelle är en av de största inom svensk brottning. Både som brottare men även som ledare. Han var en stor del av svensk brottning ända fram till slutet av 90-talet, säger brottningsförbundets sportchef Zakarias Tallroth.

– Han var väldigt engagerad. När SM gick i Sundsvall 2019 var han där och tittade. Han tillhör en unik skara svenskar som blivit världsmästare. En föregångare till generationen med Frank Andersson.

Efter idrottskarriären gjorde Svensson sig ett namn som advokat.

TT 18 december

18 december

Ordförande för Stora journalistpriset: ”Det är roligt att det diskuteras”

”Estoniadokumentären är ett typexempel på en konspirationsteori”, skriver tio journalister i DN efter att dokumentärserien, som diskuterats flitigt i medierna, vunnit Stora journalistpriset.

– Priset är ingen vetenskap utan det är en jury som överlägger om vem som blir årets vinnare, säger Stora journalistprisets ordförande Jonas Bonnier till DN.

I onsdags publicerade DN en debattartikel där tio svenska journalister anklagar Stora journalistprisets jury för att sprida och ge tyngd åt konspirationsteorier i samband med Henrik Evertsson, regissören bakom ”Estonia – fyndet som förändrar allt”, vinst av Årets avslöjande.

”Juryn som delar ut priset för årets viktigaste journalistiska avslöjande får inte låta sig bländas av en aldrig så snyggt producerad konspirationsteori”, säger artikeln som skrivits under av bland annat Jan Josefsson, Jan Guillou och Fredrik Laurin.

I ett mejl till DN skriver Henrik Evertsson att han anser att han genom filmen bidragit till att ”lägga nya fakta på bordet om tidigare okända aspekter och omständigheter” rörande Estoniakatastrofen:

”Arbetet har bedrivits med öppna källor och följer helt ordinära journalistiska arbetsmetoder. Det finns, dessvärre, många konspirationsteorier kring Estoniakatastrofen. Sådana uppstår när det föreligger kunskapsluckor. Därför är det synnerligen viktigt med mer fakta och journalistik på fältet. Om man sett hela programserien är det tydligt att detta är seriens grundval”, skriver Evertsson i mejlet. Han skriver också att han inte tycker att han begått några etiska övertramp.

Stora journalistprisets ordförande Jonas Bonnier säger till DN att det är roligt att priset diskuterats.

– Det är ju också syftet. Priset är ingen vetenskap utan det är en jury som överlägger om vem som blir årets vinnare. Med tanke på hur mycket juryn diskuterat så vore det märkligt om alla i landet vore överens, det är ju subjektivt, säger Jonas Bonnier och fortsätter:

– Upptäckten och dokumentationen av hålet har lett till att tre regeringar varit tvungna att agera och öppna upp för en ny utredning. Det tyckte juryn förtjänade priset Årets avslöjande.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Moa Malmqvist

moa.malmqvist@dn.se 18 december

18 december

Trollbindande studie om Wagners totala genomslag

Richard Wagner skapade en estetisk värld som inte lämnade någon oberörd. Hans musikaliska inflytande är enormt och han påverkade även andra konstarter på djupet. Alex Ross har skrivit en elegant bok om den tyske romantikerns betydelse.

Alex Ross

”Wagnerism. Art and politics in the shadow of music”

Farrar, Straus and Giroux, 769 sidor

Richard Wagner dog för 137 år sedan. Redan då var han ett fenomen. Likt Ingmar Bergman efter honom hade han inte en karriär utan flera parallellt – Wagner var tonsättare, operalibrettist, scenkonstvisionär och författare. Han var en auteur innan ordet hade uppfunnits. Genom att grunda festspelen i Bayreuth, en återkommande festival i ett specialbyggt operahus vigd åt hans verk, förvandlade han sitt konstnärskap till en kultur.

Wagners tio sista operor – outsidersagan ”Den flygande holländaren”, sexdriftdramat ”Tannhäuser”, Graalriddaroperorna ”Lohengrin” och ”Parsifal”, den nationalistiska ”Mästersångarna i Nürnberg”, den sublimt romantiska ”Tristan och Isolde” samt den episka tetralogin ”Nibelungens ring” – bildade tillsammans en unik estetisk värld som inte lämnade någon oberörd. Och om Wagners samtid förfördes av den så var det bara början, vilket Alex Ross visar med all önskvärd tydlighet i sin nya bok ”Wagnerism”.

Ross är musikkritiker i The New Yorker och författare till succéboken ”The rest is noise” om 1900-talets konstmusik. Han vet hur man skriver om klassisk musik och opera på ett sätt som är på en gång förtjusande elegant och djupt engagerat, alltid förankrat i en större kontext. Med denna sin tredje bok har han satt en ny ribba för hur ambitiös och forskningslik musikjournalistik kan bli – och samtidigt är boken en ren njutning att läsa. Notförteckningen i slutet tar upp 66 sidor men Ross undviker noter i den löpande texten, sådana typografiska skönhetsfläckar kan inte tolereras. Han gör allt för att läsaren ska trivas. På sin hemsida therestisnoise.com har han

publicerat en ”audiovisuell kompanjon” för vart och ett av bokens kapitel, praktiskt och trevligt bonusmaterial.

En av många myter om Richard Wagner är att han är den tredje mest omskrivne personen i världshistorien, efter Jesus och Napoleon. Det är inte sant, men att myten över huvud taget kunde uppstå säger något om hur stort avtryck Wagner har gjort. Behövs det då ännu en bok om Wagner? Nej, kanske inte. Men Alex Ross har gjort något helt annat än att skriva en traditionell biografi. ”Wagnerism” är inte en bok om Richard Wagners liv, och inte heller en systematisk genomgång av alla hans verk, utan handlar om allt det som kom efter Wagner. Alla konstnärer, författare, filmregissörer, filosofer och politiker som trollbands, fascinerades, irriterades och inspirerades av den store romantikerns unika operor.

Det är en bok om strömningar inom kulturhistorien, från Charles Baudelaires extatiska rus på 1860-talet till Hollywoods storfilmer på 2000-talet. Dock skippar Ross faktiskt att ta upp klassisk musik och opera. Som han konstaterar i förordet: Wagnters effekt på musikvärlden var visserligen enorm, även om den inte överstiger effekterna av Monteverdi, Bach eller Beethoven – men det var Wagners inflytande på de övriga konstarterna som blev så makalöst stort att vi ännu inte har sett dess like. Det är den berättelsen som Ross vill berätta.

Genom att skriva en bok om en musikers inflytande på ickemusiker har Alex Ross skapat en bro mellan konstmusikens värld och den övriga kulturvärlden. ”Wagnerism” är en bok för alla kulturälskare som aldrig har varit operanördar, och samtidigt en bok för alla Wagnerfanatiker som inte har sett hela det universum av kulturuttryck som föddes i mästarens kölvatten. Och trots författarens nyktert granskande blick på en föråldrad genidyrkan blir Wagner inte avförtrollad. För genom att undvika att uppehålla sig vid de musikaliska och litterära sammanhang som formade Wagner framstår hans konst som än mer unik och mirakulös, som något som nästan uppstod ur tomma intet.

Alex Ross är överallt, han vill få med alla perspektiv, hans bok är wagneriansk i sin ambition. Han undersöker hur Wagner har påverkat kulturlivet i Tyskland, Österrike, Italien, Frankrike, England, Irland, USA, Ryssland och Japan. Han berättar om judarnas Wagner, det svarta USA:s Wagner, feminismens Wagner och gayvärldens Wagner. Symbolism, modernism, strukturalism och kommunism svischar förbi.

Medan bokens huvudperson är ständigt ambivalent och undanglidande, som Gud i Bibeln, får ett stort antal kulturpersonligheter skarpa konturer. Ross gör närstudier av bland andra Friedrich Nietzsche, Thomas Mann, Virginia Woolf, James Joyce, Sergej Eisenstein, den lesbiska författaren Willa Cather, afroamerikanska Luranah Aldridge som gjorde succé som Wagnersångerska på 1890-talet och den franske knasbollen Péladan.

Detta är också en berättelse om familjen Wagner och hur de förvaltade den ikoniska tonsättarens arv. En trasig släktkrönika som för tankarna till ”The crown”, med Villa Wahnfried i Bayreuth i stället för Buckingham Palace. Wagners son Siegfried var homosexuell men gifte sig motvilligt med Winifred Williams, en 17-årig fosterdotter till en vän till familjen. Ett recept på olycka, som inramas av något oändligt mycket mörkare.

Richard Wagner var ökänd för sitt judehat redan under sin livstid. Hans svärson Houston Stewart Chamberlain höll den obehagliga facklan brinnande med sina grovt antisemitiska skrifter. Sista spiken i kistan blev Adolf Hitlers besök i Bayreuth på 1920-talet. Winifred blev förtjust i den Wagnertokige diktatorn och de blev mycket goda vänner.

Så var sammankopplingen mellan Wagner och nazism beseglad, en association som antagligen aldrig kommer att försvinna. Men Alex Ross går till botten med den, problematiserar och upplyser. Hitlers underhuggare var helt ointresserade av Wagner, och när führern gav dem biljetter till föreställningar med Wagneroperor slutade det med att salongens stolar gapade tomma eller att biljetterna såldes vidare eller skänktes bort.

Kultur var ett viktigt propagandaverktyg för nazismen, men Goebbels förstod att masskultur och lättsamma poplåtar var mer effektivt hos folket än långsamma operor med själsliga brottningsmatcher. De tyska operahusens föreställningar med Wagneroperor sjönk faktiskt i antal under 1930-talet, påpekar Ross. Samtidigt som Wagners musik användes flitigare i amerikanska filmer från denna tid än i tyska.

Ross berättar om hur nazisterna spelade upp musik för att skapa psykologisk terror åt fångarna i Auschwitz – men att det är en myt att denna musik oftast var av Wagner. Däremot har ”valkyriaritten” använts av amerikansk militär vid anfall under exempelvis Irakinvasionen 2003, en praktik direkt inspirerad av hur musiken användes i ”Apocalypse now” – ironiskt nog en film om det barbariska i amerikansk krigföring.

Det som gör boken så bra är att Ross varken är blint hyllande eller distanslöst upprörd, vare sig gentemot Wagner själv eller de många personer som dragits till hans värld. Ross behandlar dem alla som människor, hans blick präglas av nyfikenhet och nyansering i stället för förenklingar och tummen-upp-eller-tummen-ned-omdömen.

”Wagnerism” är en konstant stimulerande skildring av det magiska träd som Richard Wagners konstnärskap utgör, med mer fokus på grenarna och de färggranna löven än på stammen och rötterna. Till skillnad från den mytiska världsasken vars slut skildras i ”Nibelungens ring” är det ett livskraftigt träd som får nya knoppar än i dag.

Nicholas Ringskog Ferrada-Noli

kultur@dn.se 18 dec

18 december

Agatha Christies värld föder svensk pusseldeckare

Johan Rheborg spelar mästerdetektiven Sven Hjerson i TV4/C Mores nya storsatsning på en modern nordisk pusseldeckare i Agatha - Christies anda. För första gången någonsin tillåter arvingarna en fristående spin-off på den brittiska deckardrottningens universum.

Ett spektakulärt mord på en Ålandsfärja. Detta är den första whodunnit-gåta som kommer att aktivera de små grå hjärncellerna för mästerdetektiven Sven Hjerson. Just nu pågår inspelningen av en kvartett filmer som är direkt inspirerade av Agatha Christies litterära värld. Närmare bestämt den finska figuren som omnämns i ett par böcker. I filmatiseringen ”Agatha Christies Sven Hjerson” har han förvandlats till en åländsk mordutredare som dragit sig undan världen efter att ha löst några av Sveriges knivigaste fall. Han är en ensamvarg som älskar vinterbad, vegansk mat, vinylskivor och skvaller.

– Han är en ensam kuf som inte är särskilt inbjudande, men han är heller inte någon socialt apart person i grunden. Snarare är han ett missförstått snille som inte riktigt passar in och därför har dragit sig undan. Men det kanske också finns någon diagnos i botten, säger Johan Rheborg på telefon strax innan dagens första scen ska spelas in på en Finlandsfärja utanför Mariehamn.

Hjerson lämnar ogärna sin lägenhet i Stockholm, har ett kluvet förhållande till sina åländska rötter men återvänder till hemtrakten av olika anledningar och dras in i mordhärvor. Hans osannolika sparringpartner heter Klara Sandberg (Hanna Alström), en stadgad reality-tv-producent som tappat sugen och aningslöst tror att mästerdetektiven är lösningen på hennes livskris.

Idén är att ”Agatha Christies Sven Hjerson” ska vara en modern pusseldeckare som ympar in nordic noir i Agatha Christies universum.

– Ja, fast det kommer inte att bli lika bistert och kallt som i ”Beck” eller ”Bron” utan mer varmt och rörligt med ett väldigt genomarbetat bildspråk, säger Rheborg och berättar om ambitiösa kameraåkningar som gjorts med hjälp av kran över den sju våningar höga Finlandsfärjan.

En av manusförfattarna är hans kollega från Killinggänget, Martin Luuk, med specialuppdraget att vässa humorn i serien.

– Martin är ju expert på det excentriska och har tillfört saker som ger en egen ton. Vi satsar mycket på att göra det underhållande och att jobba med relationerna. Man skulle kunna säga att vi mixar brutala mord med ”witty” dialog och varm humor, säger Rheborg som efter två inspelningsveckor börjar bli småvarm i Hjersons eleganta märkeskläder.

I Agatha Christies böcker beskrivs Sven Hjerson bland annat som en finsk pedant: ”Naturligtvis är han idiotisk, men folk gillar honom”, säger väninnan Ariadne Oliver, som ibland brukar assistera den belgiska superdetektiven Hercule Poirot. Oliver brukar nämnas som den figur som ligger närmast att vara Agatha Christies alter ego.

Josefine Tengblad, dramachef för TV4 och C More, fick vittring på Hjerson i Cannes redan för fem år sedan. Tack vare en serie slumpmässiga möten och lyckliga omständigheter fick hon kontakt med bolaget som förvaltar Agatha Christies litterära arv. Det visade sig att Agatha Christies barnbarnsbarn, James Prichard, närde en idé att man skulle kunna spinna något helt nytt på Sven Hjersons karaktär.

– Jag gick förstås i gång på alla cylindrar. Det var otroligt häftigt att för första gången någonsin få bygga en helt egen serie på en karaktär i Agatha Christies universum. Vi har varken försökt plagiera det brittiska eller amerikanska utan att göra något eget med glimten i ögat, säger Josefine Tengblad.

Efter en pitchtävling gick uppdraget till produktionsbolaget B RF som under de senaste åren bland annat ligger bakom filmer som ”Goliat”, ”Midsommar”, ”Bergman, ett år ett liv” och bioaktuella ”Greta”. ”Agatha Christies Sven Hjerson” har utvecklats fritt under överinseende av James Prichard som följt nya manusversioner med stigande intresse.

– Jag älskar ”Wallander” och är ett stort fan av nordic crime, och tyckte därför att det skulle vara spännande att utvidga Agatha Christies universum i nordisk miljö. Hela det här projektet har bara varit lustdrivet från första början, säger James Prichard, styrelseordförande och vd för Agatha Christie Ltd.

Precis som alla andra inblandade i ”Sven Hjerson” menar han att den stora utmaningen är att skapa en klassisk pusseldeckare som också känns modern och relevant på 2020-talet.

– Jag tycker att ”svenskarna” har lyckats skapat en rollfigur som både är intressant och unik. Men även om serien är deras fantasifoster så var det förstås avgörande att serien ingår i det som vi i familjen kallar ”the Agatha Christie experience”. Det är inte så att vi har någon checklista men man känner igen det när man ser det, säger Pichard.

Tidigare har han varit med om att ge grönt ljus till olika produktioner som bygger Christies förlagor – i länder från Frankrike till Sydkorea. Den svenska produktionen är den första som fått välsignelse att skapa en helt fristående biprodukt av Agatha Christies litterära värld.

– Eftersom Agatha är mycket smartare än jag så brukar jag inte spekulera i vad hon skulle ha tyckt, haha. Men jag tror att hon skulle vara både överraskad och förvånad över att det över huvud taget fortfarande finns ett intresse för hennes böcker. Och i synnerhet att det görs serier på en av hennes doldisfigurer i Skandinavien, säger han.

Johan Rheborg berättar att hans mamma var en stor Agatha Christie-fantast, men att hans eget intresse för klassiska whodunnit-deckare mer ryms inom normalspektrumet.

– Men det känns väldigt spännande att kasta sig in i denna genre. Jag tycker att det är kul att göra nya saker som jag inte är bekväm med. Och jag tycker också att rollen passar mig. I slutändan hämtar man ändå allting från sig själv, säger Johan Rheborg som har spelat alltifrån Fredde Schiller i ”Solsidan” till sturig författare i Josephine Bornebuschs bioaktuella coronadrama ”Orca”.

Rheborg menar att Hjerson har en slags snobbism som påminner en smula om den utflippade entreprenören och managementkonsulten Percy Nilegård.

– Men Nilegård var ju en vettvilling, en girig galning som gick över lik för att få som han ville. Hjerson är mer av en välbärgad klädsnobb med en garderob av Guds nåde som klipper sig varje dag på exakt samma tid av samma frisör, konstaterar Rheborg med ett litet skratt.

– Så visst är det en man med rutiner alltid ...

Nicholas Wennö

nicholas.wenno@dn.se 18 december

ATTLEE I OVÄDER

Lord Attlee kom försenad i snöorkanen till Stockholm.

"Samväldet typisk engelsk underlighet"

Mr Attlee, sade Churchill med en djävulsk glimt i ögonvrån under en valkampanj då han utmålade socialismens faror sådana de skulle drabba England om denne mr Attlee skulle vinna valet, mr Attlee ser inte ut som någon farlig revolutionär.

19 december

Snökaos och finbesök

Trafikstockningar och mängder med snö. Men också ett uppmärksammat besök från England. Här är en stormig historia från vintern 1958.

Längtar du efter en vit vinter så kanske detta fotografi dämpar dig ett snäpp. Platsen är Strandvägen i Stockholm och bilden publicerades i Dagens Nyheter onsdagen den 26 februari 1958. Dagen innan hade rikliga mängder snö fallit över norra Europa. Från Uppland ner till Skånes östkust var det extra dramatiskt. Snön började vräka ner lagom till rusningstid. På tidningens framsida gick det att läsa om gatukaos med ”bilar som sniglade sig fram långsammare än någonsin”. Att ta sig över Skeppsbron tog 45 minuter. Krockar och dikeskörningar skedde i massor. Skadorna begränsade sig tack och lov till bucklor på fordonen, läser vi vidare i tidningen.

Slitna däck och dåliga batterier tvingade många att lämna sina bilar eller ordna med bogsering. Gatukontoret skickade ut 70 traktorer och 60 väghyvlar för att rensa på stadens genomfartsleder och

större gator. Under natten lejdes ytterligare 200 fordon.

Spårvagnarna lyckades hålla i gång, om än i låga farter, tack vare att 175 man var ute och skottade snö. Lokaltågen klarade sig bättre. Förseningar på som mest 24 minuter och endast två avgångar fick ställas in. Verksamheten på Bromma flygplats påverkades förvånansvärt lite, men ett flyg från England var tre timmar försenat. Ombord fanns den förre brittiske premiärministern Clement Attlee som trots rådande kaos lyckades ta sig från flygplatsen till Hotell Apollonia på Nybrogatan 53 på blott 20 minuter. Något som även det uppmärksammades på tidningens framsida. I Stockholm skulle han hålla ett föredrag om det brittiska samväldet.

Dystrare var det på Johanneshovs isstadion (ännu en öppen arena) där ishockeymatchen mellan Sverige och USA, ett genrep inför världsmästerskapen i Oslo, fick ställas in.

Tillbaka till bilen på Strandvägen, inbäddad i snö vid kajplats 14 mittemot de två jugendinspirerade byggnaderna där det i dag bedrivs hotellverksamhet. Bilen blir en svårare nöt att knäcka men vi på DN Motor lägger i alla fall vår röst på att det är en DKW F8. Kanske någon där ute vet bättre? Eller rent av har en skyffel till hands. Har du ett annat förslag på vilken bil det är? Mejla gärna motor@dn.se.

Peter Klemensberger

peter.klemensberger@mag.bonnier.se

19 december

19 december

Hanna Fahl: Vad hände med stjärngossarna och är de ... problematiska?

Det finns nästan inga stjärngossar längre. De är visserligen misstänkt lika Klanmedlemmar, men den sanna förklaringen är nog att de helt enkelt är för töntiga.

Det är en flyktig tanke, strax efter att jag postat en bild på pojkarna framför öppna spisen i sina verkligen supergulliga stjärngossekläder: kommer min enda amerikanska Instagramföljare, en socialistisk konstvetare, tro att jag uppfostrar mina barn i Klanen?

Faktum är, tänker jag sedan, att det var slående stjärngossefritt i SVT:s ”Luciamorgon från Jukkasjärvi” också. Inte en strut i sikte; killarna fick ha normal ganska-bra-betyg-på-friskolegymnasiet-killklädsel nämligen smala byxor, svart ullrock och uppuffad halsduk medan tjejerna stod där och led i vita nattlinnen och röda sidenband som, likt alla röda luciasidenband sedan luciasidenbandens begynnelse, fortfarande bar spår av att ha legat upprullade på en pappbit i förrådet de senaste 364 dagarna.

Minns inte att jag sett någon stjärngosse på förskolan de senaste åren. Länge sedan man såg en stjärngosse över huvud taget, faktiskt. Är, tänker jag med en gnagande känsla av att ha missat en debil men infekterad kulturdebatt, stjärngossar ... problematiska?

Stjärngossar är inte problematiska, visar en hastig google dagen efter. Absolut ingen tycker att de är bekymmersamt lika Ku klux klanmedlemmar, utom möjligen som rasistretoriskt grepp (”Vad ska de förbjuda härnäst, stjärngossar?!?”). Däremot är jag inte den enda som märkt att de knappt existerar längre. En insändarskribent i Skövde Nyheter noterade redan i fjol, i den långa sorgesamma dikten ”Den siste stjärngossen”: Lucia flyttad in i kyrkorna men vi ansågs bara vara till besvär/Är det ingen längre som håller stjärngossetraditionen kär?

Den enkla förklaringen är att stjärngossar är utrotningshotade för att ingen vill vara stjärngosse för att de är töntiga. Det är svårt att argumentera emot: de bär nattsärk och bokstavlig dumstrut. Det finns förmodligen stjärngossar som just nu är i färd med att

mejla mig bilder på sig själva med viril och ståtlig praktstrut för att visa undantagen, men vi vet alla sanningen. Gossarna har gissningsvis bildat gossefackförbund för att få igenom kraven på normal killklädsel i ”Luciamorgon” och SVT måste ha böjt sig inför faktum att det inte blir några tenorer i ”Nu tändas tusen juleljus” annars.

Personligen har jag varit svag för struten sedan 1993, när det brittiska bandet Pet Shop Boys släppte den perfekta popsingeln ”Can you forgive her”. Kostymdesignern David Fielding skapade duons perfekta look: overall och randig hög strut. Videon är grällt stickande koboltblå och neonorange, datoranimerad på det oldschool windows-skärmsläckarvis som kännetecknar animationer från 1993, och fortfarande helt fantastiskt träffsäker i sin estetik. ”She’s made you some kind of laughing stock”, sjunger Neil Tennant med sin patenterade torra - intonation som om han skaldade om den siste stjärngossen, ”because you dance to disco and you don’t like rock”.

Vad gäller luciatåg har jag alltid känt att den allt vanligare förekommande tomten är vad rock var 1993. Kanske coolare i majoritetssamhällets ögon, men avgjort mindre förfinad och estetiskt tilltalande än disco.

Dessutom är dumstruten faktiskt ursprungligen en symbol för vishet, populariserad av prästen John Duns Scotus på 1200-talet, och bars fram till 1500-talet av respekterade och lärda män, och ni hör ju själva vilket fruktansvärt töntigt argument det är att föra fram när barnen inom två år kräver att få ha en sån ful vadderad lussekattskostym från Pressbyrån (luciatågets motsvarighet till ”Trolls”-soundtracket) så det är väl bara att ge upp.

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se 19 december

19 december

En halv miljard extra till kulturen

På fredagen presenterade kultur- och idrottsminister Amanda Lind att regeringen skjuter till ytterligare en halv miljard kronor till kulturen. Hon presenterade även hur den miljard som tidigare aviserats ska fördelas.

I september, i samband med budgetpropositionen för 2021, meddelade regeringen att den skjuter till en extra miljard till kulturen. På fredagens presskonferens presenterade kultur- och idrottsminister Amanda Lind hur pengarna ska fördelas.

Statens kulturråd kommer att fördela 550 miljoner till arrangörer för att kompensera för intäktsbortfall och till särskilda insatser inom det fria kulturlivet. 250 miljoner kronor går till Filminstitutet att fördela, 154 till Konstnärsnämnden och 20 miljoner till Sveriges författarfond. Därtill får Sametinget fyra miljoner kronor märkta för stöd till samisk kultur.

– Pengarna bör fördelas tidigt under 2021 för att hjälpa kulturaktörer i så stor utsträckning som möjligt, sa Amanda Lind.

Under presskonferensen meddelade hon även att regeringen beslutat om ytterligare en halv miljard till kulturen, annonserade till februari 2021.

På frågan om pengarna räcker för att bära kulturen genom krisen svarade Amanda Lind:

– Regeringen har fram till i dag skjutit till över fyra miljarder kronor i riktade stöd till kulturen och det är omfattande stöd ihop med näringslivsstöden. De täcker inte alla behov eftersom behoven är väldigt, väldigt stora inom kulturen liksom i andra delar av näringslivet och i civilsamhället, vi får fortsätta följa utvecklingen.

Anna Serner, Svenska filminstitutets vd, som också medverkade på presskonferensen fick samma fråga.

– Jag tror ingen krisbudget i världen skulle räcka för att branschen ska gå skadeslös ur en sådan här kris men det tror jag ingen förväntar sig heller. Jag tycker att pengarna har varit välriktade.

Amanda Lind (MP) menar vidare att för att så många kulturaktörer som möjligt ska övervintra de väldigt

ansträngande månaderna måste regeringen jobba med stimulanser och stöd till produktion av kultur, så att kulturlivet ska kunna återuppbyggas när pandemin är över.

– En del av pengarna som fördelades nu senast gick till smittsäkra evenemang. Det handlar ju också om att kunna hålla i gång en viss produktion för att kunna ha något att återstarta i ett senare skede när publiken får komma in igen på till exempel teatrar och festivaler.

Lind säger att Svenska filminstitutet har en viktig funktion som arbetsgivare, inte minst för frilansare. Hon hänvisar till att regeringen skjutit till extra medel i den ordinarie kulturbudgeten för kommande år.

– Men jag sticker inte under stol med att utmaningarna är gigantiska, och som sagt presenterar vi ytterligare en halv miljard i krisstöd fram till och med februari. Pandemin lär fortsätta påverka kulturen även därefter och vi måste vara beredda på att stötta kulturen även framöver, både vad gäller överlevnad, stimulans och återstart, säger Amanda Lind.

Joppe Pihlgren, verksamhetsledare på Svensk Live, välkomnar stödet men vill se en större transparens och tydlighet i hur detta ska fördelas ut.

– Det är fantastiskt bra att man stöttar arrangörer men vi tycker att stöden måste dela ut stöden på ett transperent sätt. Förra gången krisstöd delades ut i kulturen så var det flera aktörer som man kan anta verkligen borde ha fått stöd men som fick avslag.

Är stödet tillräckligt?

– Jag tror inte att några stöd kommer att räcka men om man delar ut det enligt företagsekonomiska grunder, tydligt och transperent, så är det en stor hjälp för de aktörer som hankar sig fram. Men man kommer nog aldrig till att det faktiskt räcker, svarar Joppe Pihlgren.

Föreningen Sveriges Producenter och Privatteatrar ser att stödet är en tillfällig lättnad och ett steg i rätt riktning, även om det inte är tillräckligt.

– Sveriges Producenter och Privatteatrar har sammantaget blivit beviljade 29 procent av det vi sökt, vilket innebär att vi står kvar med 71 procent av våra kostnader men helt utan intäkter, säger föreningens ordförande Emelie Löfmark.

Sandra Stiskalo 19 december

19 december

Satansverserna: Romanen som splittrade världen och litteraturen.

I drygt ett decennium levde Salman Rushdie gömd, med ett pris på sitt huvud. Han hade skrivit en roman som Irans dåvarande andliga ledare fann hädisk. På utgivningen följde bokbål, splittringar i akademier och mord – liksom en kamp för yttrandefriheten. Boklördags *Sandra Stiskalo* berättar historien om ”Satansverserna”.

Det känns inte bra”, svarade han.

Det var alla hjärtans dag 1989, en krispig, solig februarimorgon i London. Salman Rushdie stod i sitt arbetsrum på övervåningen i det smala radhuset i Islington med telefonluren tryckt mot örat. I andra änden en kvinnlig reporter från BBC. Frågan hon nyss hade ställt löd:

”Hur känns det att få veta att man just dömts till döden av ayatolla Khomeini?”

Han minns inte riktigt vad han sa mer, inte heller reporterns namn. Men han minns att han funderade på hur många dagar han hade kvar att leva och fruktade att svaret var ensiffrigt.

När de hade lagt på sprang han ner för trapporna, drog igen fönsterluckorna och gardinerna på bottenvåningen och låste ytterdörren. Hans dåvarande fru Marianne Wiggins följde honom med blicken när han for genom huset.

Snart stannade en bil utanför på gatan.

”Jag måste åka. Det är direktsändning. Jag kan inte bara utebli”, sa han till sin fru.

Han hade en sedan tidigare inbokad intervju med det amerikanska tv-bolaget CBS i deras studio i Knightsbridge. När bilen körde iväg med honom skulle det dröja tre år innan han återsåg det smala radhuset i Islington. Och vid det laget skulle det inte längre vara hans hus.

Telefonsamtalet från BBC-reportern kom sig av att Irans högsta andliga ledare Ruhollah Khomeini några

timmar tidigare hade talat i Radio Teheran. Där hade han skanderat följande ord:

”Jag kungör för de stolta muslimska folken i världen att författaren av boken ’Satansverserna’ samt alla de inblandade i dess utgivning som kände till dess innehåll, vilket strider mot islam, Profeten och Koranen, dömes till döden. Jag manar alla muslimer att avrätta dem, varhelst de finner dem.”

Den direktsända intervjun med CBS kom givetvis uteslutande att handla om fatwan, om vad han nu skulle ta sig till och hur han såg på sin roman i ljuset av dödsdomen. På frågan hur han reagerade på hotet svarade Rushdie att han önskade att han hade skrivit en mer kritisk bok.

Efter intervjun ringde han sin fru Marianne som sa att han inte kunde komma tillbaka hem, det stod 200 journalister på gatan utanför och väntade på honom. De begav sig till en källarvåning vid Lonsdale Square som Marianne hade hyrt som skrivarlya. Så hade hon åtminstone benämnt den när hon skrev på kontraktet, men båda visste att hon hade skaffat sig lägenheten i förebyggande syfte; äktenskapet knakade i fogarna.

Natten till den 15 februari sov han inte, han låg och vred sig i sängen bredvid kvinnan som ännu en tid skulle vara hans fru. Morgonen därpå väntade han besök från en kommissarie som hörde till en specialenhet inom Londonpolisen.

”En mulla med en lång arm hade sträckt sig över halva världen för att krama livet ur honom. Det var en sak för polisen”, skrev han drygt tjugo år senare i memoarboken ”Joseph Anton”. I den återkallar Rushdie februaridagen som skulle förändra hans liv för alltid och tiden som följde. Bokens titel är en sammansättning av två av hans favoritförfattares förnamn. I efternamn hette de Conrad och Tjechov. Det är också den pseudonym som Salman Rushdie skulle använda under de kommande tio åren när han flyttade från hus till hus, gömd och övervakad med ett pris på sitt huvud.

○ ○ ○

850 000 dollar, drygt sju miljoner svenska kronor. Så mycket betalade förlaget Viking Penguin i förskott för rättigheter till ”Satansverserna”. Salman Rushdie var då en stigande stjärna på den engelskspråkiga författarhimlen med fyra böcker bakom sig. Som tonåring hade han kommit till England från Indien för att gå på privatskola. I sin andra roman ”Midnattsbarnen” återvände han i eposets form till

hemlandets våldsamma historia och myter och för den romanen belönades han 1981 med Bookerpriset.

Men ”Satansverserna” hade varit en verklig ansträngning. Boken hade tagit fem år att skriva och hade krävt omfattande läsning av historiska och teologiska dokument. Under arbetet hade Salman Rushdie ofta kastat blickar på en lapp som han hade nålat upp ovanför skrivbordet. ”Att skriva en bok är att ingå ett omvänt avtal med djävulen. För att vinna odödlighet, eller åtminstone en sorts liv efter döden förlorar eller åtminstone fördärvar man sitt vardagsliv i verkligheten”, stod det på lappen.

Han visste inte då hur sann den texten var.

Själva romanen följer flera spår men börjar med ett störtdyk från 10 000 meters höjd ner i Engelska kanalen. Sikhiska terrorister har detonerat en bomb på en flight mellan Bombay och London. De enda som överlever kraschen är Gibril och Saladin, två indiska skådespelare bosatta i England. När de kravlat upp på stranden är de som pånyttfödda, Gibril som ärkeängeln Gabriel och Saladin som djävulen. De försöker foga samman bitarna av sina liv men hemsöks av drömsekvenser och hallucinationer i form av legender och religiösa myter. Titeln ”Satansverserna” refererar till några kontroversiella stycken som vissa menar ingått i Koranen men strukits i ett tidigt skede. I dessa suror luras profeten Muhammed av djävulen att dyrka tre gudinnor. Rushdie återberättar verserna men kallar profeten för Mahound.

I september 1988 var den ute i bokhandeln. De första veckorna var romanen ännu bara en roman som uppmärksammades för sina litterära kvaliteter och snabbt blev nominerad till Bookerpriset. Samma dag som Salman Rushdie själv första gången höll den mörkblå utgåvan med titeln i röda bokstäver i sina händer var han bjuden på en middag. Där träffade han journalisten Madhu Jain från tidningen India Today, när hon fick syn på boken blev hon alldeles till sig och ville ha ett exemplar, och när hon hade läst den bad hon om en intervju och om tillåtelse att publicera ett utdrag ur romanen i India Today. Rushdie betraktade henne som en vän och samtyckte.

En av artiklarna i tidningen fick rubriken ”Ett otvetydigt angrepp på den religiösa fanatismen”.

Det var en gnista.

Kort därefter publicerade den konservativa indisk-muslimska parlamentarikern Syed Shahabuddin ett öppet brev med överskriften ”Ni gjorde detta med satanisk förtänksamhet, Mr Rushdie”.

Och nu var elden lös.

Penguin India vägrade ge ut ”Satansverserna”.

Så småningom kom romanen att förbjudas helt i Indien och i andra länder, inte enbart muslimska. Hösten 1988 och den kommande vintern organiserades demonstrationer runt om världen, flera av dem blev våldsamma, till och med dödliga. Från Bradford, norr om Sheffield – som vid den här tiden hade Storbritanniens största muslimska befolkning – sändes ett tv-inslag som visade tusentals människor, de flesta män, som samlats på gatorna. De bar plakat med texten ”Rushdie stinker” och ”Rushdie, ät dina ord”. På en brädbit hade de spikat upp ett exemplar av romanen, liksom korsfäst den, och utanför stadens polisstation satte de den i brand.

Bilderna av bokbålet kablades ut över världen. ”Satansverserna” hade blivit romanen på allas läppar.

○ ○ ○

Den svenska lanseringen blev inte riktigt som man först hade tänkt.

De många metaforerna och de vindlande meningarna fulla av bisatser, för att inte tala om längden – 550 sidor – gjorde att romanen bedömdes som svåröversatt. Visserligen hade Albert Bonniers förlag köpt de svenska rättigheterna till ”Satansverserna” omedelbart efter att romanen hade publicerats i Storbritannien, men planerade att ge ut den först 1990.

När fatwan mot Salman Rushdie blivit nyhetsstoff uppstod diskussioner på förlaget. Vissa tyckte att det nu var av ännu större vikt att låta översättningen och redigeringen ta sin tid, andra att processen prompt borde skyndas på. Att förlaget skulle dra sig ur publiceringen helt och hållet – som ett tyskt förlag hade gjort – var alls inget alternativ.

Det bestämdes att romanen skulle ges ut redan 1989, alltså ett år tidigare än planerat. Argumenten var dels kommersiella – ”Satansverserna” var vid den här tiden världens mest uppmärksammade bok och man ville smida medan järnet var varmt – dels politiska – att ge ut boken snabbt var ett sätt att visa att man inte lät sig skrämmas av fatwan och stod upp för yttrandefrihet också när det kostade på.

Thomas Preis hade sedan tidigare tagit på sig uppdraget att översätta romanen. Han bestämde sig för att slutföra trots hotbilden.

– Jag la alla andra arbetsuppgifter åt sidan och arbetade enbart med Thomas Preis. Det var en olustig

och pressad situation för oss alla men vi var beslutna att få ut boken. På mig hade den gjort ett starkt intryck. Den påminde inte om något som skrevs här hemma. Den pekade framåt vad gäller det politiska klimatet med migration, globalisering och terrorism, liksom den pekade framåt litterärt, säger pensionerade förläggaren Magnus Bergh, då bokens redaktör.

En tid efter att romanen hade kommit ut reste den svenska förläggaren på Albert Bonniers förlag till bokmässan i Frankfurt. När han åter landade på Arlanda väntade säkerhetspolisen på honom i ankomsthallen. De eskorterade honom hem, kontrollerade porten och trappuppgången innan han fick stiga in i sin lägenhet. Ytterligare polisiärt beskydd bedömdes inte nödvändigt. Ändå vidtog förlaget vissa smärre säkerhetsåtgärder. Tidigare hade det varit någorlunda enkelt för den som hade lust att anmäla sig i receptionen eller kila upp på redaktionen med ett manus eller en fråga. Så skulle det inte vara länge till, koder och passerkort infördes. De öppna dörrarnas tid var över. Det var ett slags skifte.

Redan på våren 1989 skrev DN:s kritiker Lars-Olof Franzén en engagerad recension av den engelska originalutgåvan av ”Satansverserna”, där han försvarade boken och författaren. Magnus Bergh minns den som en lättnad.

– Det fanns ju bibliotek som vägrade befatta sig med romanen och bokhandlare som inte ville sälja den. Därför var det styvt gjort av Franzén att skriva en så hyllande recension. Den kändes som ett stöd och vi behövde det; det fanns ju andra som av olika anledningar inte ville visa sitt stöd på ett lika tydligt sätt, säger Magnus Bergh.

I Solna, till exempel, beslutade kommunens kulturchef Anita Bräck efter fatwan att romanen skulle plockas bort från bibliotekens hyllor, med hänsyn till bibliotekariernas säkerhet. Beslutet fick stark kritik, bland annat av Moderaternas dåvarande partiledare Carl Bildt som krävde att Riksdagsbiblioteket genast skulle köpa in ”Satansverserna”, som han i en intervju i DN kallade för ”en av de politiskt mest intressanta böckerna i världen.”

Även Solnas starke man, kommunalrådet Anders Gustâv, såg tillgängliggörandet av romanen som en principiellt viktig fråga. Om biblioteken inte lånade ut den kontroversiella boken, skulle han göra det själv, från sitt tjänsterum på kommunhuset, meddelade han. Kulturchefen Bräck kontrade då med att de som ville läsa romanen lika gärna kunde komma och hämta den på hennes arbetsrum. Något år senare fanns ”Satansverserna” åter i bibliotekens bokhyllor.

○ ○ ○

Kerstin Ekman var hemma i huset i Valsjöbyn i nordvästra Jämtlands fjälltrakter när hon hörde om den så kallade dödsdomen. Hon blev förfärad. Sedan elva år tillbaka var hon ledamot i Svenska Akademien på stol nummer 15 och Sture Allén var sällskapets ständige sekreterare.

På följande sammanträde kunde hon inte närvara men hon ringde, som hon brukade göra när hon inte var där, för att ge sin röst – det var alltid flera beslut att ta ställning till. När Sture Allén hade tagit emot hennes röster frågade Kerstin Ekman om det inte fanns något annat av vikt på dagordningen. Efter ett tag berättade han att Svenska Pen och Författarförbundet ville att Akademien skulle ställa sig bakom en appell till riksdagen där man stödde Rushdie och fördömde fatwan. Men att i grupp vända sig till regeringen på det viset ansågs politiskt och därför inte lämpligt för Akademien.

– Då sa jag till Allén att Akademien måste göra en egen protestskrivelse och publicera den i DN eller Svenskan, det var ju inget politiskt att göra så. Det var bara en enkel fråga om yttrandefrihet. Den har vi Sverige. I Iran hade och har man den inte. Vi borde protestera mot att en författare hotades till livet och att detta kallades en dödsdom. Sture Allén sa ingenting om vad han tyckte men skulle framföra förslaget, säger Kerstin Ekman.

Samma kväll, i februari 1989, var hon och maken Börje bortbjudna, de lämnade återbud. Hela kvällen satt hon väntade hon på svar om vad Akademien beslutat, men något sådant kom inte. Hon tog för givet att de var upptagna med att skriva på uppropet och gick så småningom och la sig.

– På morgonen väcktes jag av telefon, det ena samtalet efter det andra från press, radio och television. Werner Aspenström ringde och grät. Han sa att Sture Allén hade lurat honom kapitalt. Werner var nämligen direktör, det vill säga ordförande detta halvår och Allén hade inte ens framfört mitt förslag, säger Kerstin Ekman.

Det blev alltså inget uttalande från Svenska Akademien, inte den gången.

I medierna gick tongångarna höga: hur skulle man förstå att en av världens främsta litterära sammanslutningar inte öppet och omedelbart tog avstånd när ett land uppmanade till mord av en författare på grund av hans verk? Kritiken var skarp, journalisterna ville ha svar och följde efter Allén

genom Gamla stans gränder när han lämnade Börshuset för dagen.

Följande halvår övertog Kjell Espmark ordförandeposten i Akademien. I sitt direktörstal från december 1989 tog han upp det som under året hade fått namnet Rushdieaffären. Han menade att konflikten inte främst gällde sakfrågan utan att det låg andra spänningar och en förtroendekris i botten. Talet finns omtryckt i hans bok ”Albatrossen på däcket”.

”Men några – och jag hörde till dem – menade att Akademien i en så extraordinär situation borde göra ett eget uttalande. Något beslut i den riktningen blev det inte vid den första sammankomsten i frågan. Jag vill djupt beklaga den utgången. När Akademien tog upp saken på nytt en vecka senare – denna gång med sikte på det uttalande vi känner – hade initiativet gått förlorat och det intima rummets väggar slagits ut. Det hela hade i en blink förvandlats till ett sådant stycke teater som bara massmediernas lika skickliga som fördomsfria dramaturger, regissörer och ljussättare kan genomföra, en föreställning i lika många överraskande avsnitt som någon av teves löddriga serier.”

Efter ett tag gjordes det alltså uttalanden som undertecknades av enskilda ledamöter men från ett medieperspektiv var det på sätt och vis redan för sent. Även Kerstin Ekman upplevde att chansen hade gått förlorad. Hon gick aldrig mer på ett sammanträde.

Lars Gyllensten och Werner Aspenström deltog i arbetet bland de aderton ytterligare några månader innan också de lämnade Akademien.

– Jag hade inte längre förtroende för Sture Allén, som inte alls hade framfört mitt förslag – det fick jag veta av Knut Ahnlund och Werner Aspenström – och inte heller för Akademien, som till varje pris ville skydda sin sekreterare. Akademien gick hela tiden ut med att konflikten inte handlade om yttrandefrihet utan att det låg andra konflikter och en förtroendekris i botten. Den rörde inte mig! Jag är fortfarande ledsen för alltsammans, säger Kerstin Ekman.

○ ○ ○

Salman Rushdie följde händelserna i Sverige från sitt liv under jorden i Storbritannien. De gjorde honom beklämd, riktigt ledsen faktiskt.

”Han kände sig förfärlig. ‘Gör det inte [...] Kerstin och Lars’, ville han ropa. ‘Gör det inte för min skull.’ Han ville inte splittra akademier, skada böckernas värld.

Det var raka motsatsen till vad han ville.” skriver han i memoarerna ”Joseph Anton”.

Den första tiden bytte han bostad nästan varannan dag. Det var en jobbig uppgift, särskilt som det var hans eget ansvar att hitta husen som sedan måste godkännas av säkerhetstjänsten. Helst skulle bostaden ha inbyggt garage så att han kunde gå direkt från hemmet in i den bepansrade bilen utan att behöva visa sig på någon uppfart eller trottoar. Hans hustru Marianne Wiggins tålde det nya livet illa, hon tyckte att hela arrangemanget var överdrivet och de grälade. De tillbringade mer och mer tid i från varandra, 1993 skildes de formellt.

Säkerhetsteamet var ständigt i hans närhet, med åren kom han att bli mycket fäst vid sina beskyddare. Men socialt var det förstås besvärande, vakterna skapade en distans till vännerna. Vissa fann upplägget glamoröst, kanske till och med spännande men Rushdie tyckte att det var ett vanhedrande liv. Alla hade en åsikt om honom, det var inte bekvämt, och emellanåt såg han sig själv som en börda, såväl för sina nära, som för staten .”Ofta kände han sig djupt skamsen under de där åren. Både utskämd och skamsen”, skriver han i ”Joseph Anton”.

Storbritannien och Irans diplomatiska kontakter avbröts. Själv fick Rushdie rådet att hålla sig undan den offentliga debatten. Det var inte alltid lätt, det kliade i fingrarna och ibland insisterade han på att skriva en replik i tidningen eller låta sig intervjuas. Han hade många emot sig, inte bara fundamentalister utan också författare och politiker som antydde att han fick skylla sig själv och borde be rättroende muslimer om ursäkt. I ett öppet brev till tidningen The Times kallade Roald Dahl Rushdie för ”en farlig opportunist” och John le Carré skrev: ”Jag tror inte att det är någon av oss förunnat att ostraffat vara vanvördig mot de stora religionerna.”

Men allt det där – flyttarna, vakterna, debatterna – var på sätt och vis en droppe i havet i jämförelse med ha berövats möjligheten att umgås fritt med sin son.

○ ○ ○

Zafar var nio år när ayatolla Khomeini utfärdade en fatwa över hans far.

Salman Rushdie fruktade att någon skulle få för sig att straffa honom genom att ge sig på Zafar eller hans mamma, Rushdies ex-fru Clarissa Luard.

De första åtta kringflackande månaderna fick han inte ha sin son hos sig över natten en enda gång och säkerhetstjänsten ville att Zafar skulle ha en ögonbindel på sig när han kördes till sin fars hemliga hus. Rushdie vägrade. Hans son skulle inte behandlas som en kidnappad!

Undan för undan fick de tillbringa mer tid tillsammans och med tiden skulle de också återfå något av det som gått förlorat av kontinuitet, intimitet och normalitet. Vid ett av deras möten frågade Zafar: ”Varför skriver du inte böcker jag kan läsa?” Det var en bra fråga, tyckte Salman Rushdie. Under det första året efter fatwan publicerade han nästan ingenting, några recensioner bara. Men han skrev, bland annat på en berättelse om pojken Harun vars pappa är sagoberättare. En dag förlorar pappan sin berättarförmåga och Harun ger sig ut för att söka efter den och föra den tillbaka till pappan.

Salman Rushdie skrev dag och natt med avbrott enbart för Zafars besök. När han var färdig med texten återstod ett inte så litet problem: vem skulle ge ut den? Förlagen var vankelmodiga inför ytterligare samarbete med författaren till ”Satansverserna”, de anade inte vilka konsekvenser det skulle kunna få ekonomiskt och säkerhets- och anseendemässigt. Det blev krångliga förhandlingar. Men i september 1990 kom så ”Harun och sagornas hav” ändå ut på Granta förlag. Det var en bok Zafar kunde läsa.

○ ○ ○

Efter att det tagit slut med Marianne Wiggins förekom det några kortare telefonromanser och enstaka möten med kvinnor. Men de flesta rördes, som han skriver i ”Joseph Anton”, ”mer av medlidande än av hans charm”.

En dag hörde skribenten Isabel Fonseca av sig och bjöd honom hem till sig på middag. De hade träffats några år tidigare på en Pen-konferens i New York men nu hade hon flyttat till London. Efter de sedvanliga säkerhetsåtgärderna och omvägarna anlände han till hennes tvårummare med en flaska bordeaux. Hon var smart och vacker fast det fanns ingen ”antydan till romans” mellan dem, skriver han i memoarerna. Ändå blev det en trevlig kväll, tills det knackade på dörren.

En livvakt kom för att meddela att Rushdies tillfälliga hem var i färd med att avslöjas.

”Mina instruktioner är att du inte får återvända”, sa vakten.

Rushdie såg på Fonseca som svarade direkt.

”Det är klart du kan sova över här.”

Det fanns bara en säng. De ”sov” på varsin kant och när de nuddade varandra med ett ben eller en arm bad de artigt och snabbt om ursäkt. Säkerhetsmännen slumrade i bilen på gatan utanför.

Det var som en svart sexkomedi.

I memoarerna sammanfattar han natten.

”[D]et här var verklighet och han hade nyss gjorts hemlös och hon gav honom tak över huvudet för natten och han hade ingen aning vad morgondagen skulle bära med sig, och inget av allt detta var särskilt sexigt.”

○ ○ ○

När William Nygaard en morgon i oktober 1993 skulle sätta sig i bilen, som stod parkerad utanför hans hus i ett äldre villaområde i Oslo, märkte han en punktering på ena bakdäcket. Han plockade fram sin mobiltelefon för att ringa en servicefirma och när han stod där på gatan kom en man fram ur buskagen bakom bilen. Däcket hade punkterats med avsikt. Mannen siktade med en pistol mot Nygaard som träffades av tre skott innan han föll till marken och mannen sprang från platsen.

William Nygaard var vid denna tid chef för det norska förlaget Aschehoug, ett av de första förlag som låtit översätta och ge ut ”Satansverserna”. När Salman Rushdie fick höra om skjutningen visste han att kulorna var avsedda för honom. Men Nygaard hade haft stor tur, kulorna hade missat alla organ och han överlevde. Lika stor tur hade inte översättaren Hitoshi Igarashi haft, han hade två år tidigare knivhuggits till döds efter att ha översatt ”Satansverserna” till japanska.

I ”Joseph Anton” återger Rushdie ett telefonsamtal med Nygaard från sjukhussängen:

”Jag vill bara att du ska veta att jag verkligen är stolt över att vara utgivare av ’Satansverserna’, att vara del av affären”, sa Nygaard med tunn stämma.

”Jag är verkligen ledsen, William, jag måste säga att jag känner mig ansvarig för det här…”

”Salman, jag är en vuxen människa, och när jag skrev på avtal att ge ut ’Satansverserna’, visste jag att det fanns risker, och de riskerna tog jag.” […] En sak till, jag beställde just tryckning av en ny upplaga”.

○ ○ ○

Tiden gick. Fatwan kvarstod och debatterna om att han kostade staten för mycket pengar likaså, men livet blev ändå enklare.

Han skrev, gifte om sig, fick ytterligare en son.

Flygbolagen ratade honom inte lika ofta längre. I USA upplevde han ett stöd han saknade i Storbritannien och något som liknade frihet. I Amerika kunde han ”vinka in en taxi, ta tunnelbanan, gå på matchen, ha en picknick i parken”, skriver han i ”Joseph Anton”. Han tillbringade alltmer tid där.

I september 1998, nästan exakt tio år efter att boken kommit ut, förändrades allt igen. Rushdie såg nyheten på CNN. Irans utrikesminister Kamal Kharazi förklarade att den iranska regering varken nu eller i framtiden skulle verkställa hotet mot Salman Rushdie eller mot någon annan som befattat sig med ”Satansverserna”. Det var en stor vinst men inte detsamma som att fatwan upphävdes, det var i sig en formell omöjlighet eftersom Ayatolla Khomeini sedan flera år var död.

Snart kom fler goda nyheter. Han tilläts på nytt resa till Indien och ett par år senare nedgraderade det brittiska säkerhetsorgan hotnivån mot honom.

Hans egen tillvaro var ljusare och friare än på länge, men oron bestod – om än mer diffust. I ”Joseph Anton” skriver han: ”Vad gällde striden om ’Satansverserna’ var det ännu svårt att säga om den slutade i seger eller nederlag. Boken hade inte dragits in och författaren hade inte tystats, men de dödade förblev döda och ett klimat av fruktan hade vuxit fram”.

Hösten 2001 var Salman Rushdie i New York, dit han nu flyttat. De två tornen hade rasat. Chock och en melankoli uppblandad med plötslig illvilja präglade stämningen i staden. Han såg män med ett utseende som liknade hans eget iklädda t-shirts med texter som ”SKYLL INTE PÅ MIG, JAG ÄR HINDU”.

För egen del vägrade han känna vrede. Men han frågade sig om det någonsin igen skull bli möjligt att skriva och ge ut en bok som ”Satansverserna”. Tveksamt, var hans svar. Fundamentalismen hade demonstrerat sin makt, han anade att både den och islamofobin skulle få en avgörande roll de kommande åren. Att ge ut en roman som ”Satansverserna” i ett sådant klimat, vore detsamma som att gjuta olja på elden.

Världen hade blivit en annan.

DN Kultur har sökt Salman Rushdie som avböjt att medverka direkt i artikeln.

Sandra Stiskalo

SALMAN RUSHDIE.

Född 1947. Växte upp i en välbärgad och sekulär muslimsk familj i Bombay. Flyttade till England för studier och inledde sin karriär som copywriter.

Debuterade 1975 med science fiction-berättelsen ”Grimus”. Hans andra roman ”Midnattsbarnen” från 1981 blev hans litterära genombrott och gav honom Bookerpriset.

1988 utkom ”Satansverserna” som ledde till ett raseri bland rättrogna muslimer på grund av hur profeten Mohammed – kallad Mahound – framställs i romanen. I slutet av 1990 bad Rushdie världens muslimer om ursäkt, en ursäkt som han i memoarboken ”Joseph Anton” skriver att han ångrar.

På hösten 1998 meddelade Iran att man inte längre hade för avsikt att verkställa fatwan. Några år därefter flyttade Salman Rushdie till New York där han fortfarande är bosatt.

Sedan ”Satansverserna” har han gett ut romaner som ”Morens sista suck”, ”Ursinne” och nu senast ”Quichotte”. 19 december

19 december

Nya barnbibeln är en skickligt berättad och rolig grundbok i kristendom

När Bibeln ska tolkas för barn brukar det bli rätt urtvättat, med Gud och Jesus som fryntliga jultomtar som vill att alla ska vara snälla. Men Sören Dalevi och Marcus-Gunnar Pettersson väjer inte för det svåra i ”Barnens bästa bibel”.

Sören Dalevi och Marcus-Gunnar Pettersson

”Barnens bästa bibel”

Speja förlag

Det är nästan omöjligt att göra en bra tolkning av Bibeln för barn, men det har förstås ändå gjorts sedan kristendomen var ny. Budskapet ska ju förmedlas till alla, även om Bibeln har fler färger än Josefs mantel.

Just barnbiblarna brukar av förklarliga skäl bli rätt urtvättade. De hemska inslagen sopas under mattan, medan Jesus och Gud mest framstår som fryntliga jultomtar som vänligt förmanar alla att vara snälla mot varandra. Jag läste en gång en akademisk uppsats som konstaterade att svensk konfirmationsundervisning förmedlar ungefär samma grundtankar som svenska förskolor. Räcker det för att föra ut det kristna budskapet?

Å andra sidan kan det vara rätt svårt att förklara för barn att samma Gud också dränker världen och korsfäster sin ende son. Bibeln är svårhanterlig även för vuxna, vilket är en del av dess storhet.

Nu har alltså Sören Dalevi med stor hjälp av illustratören Marcus-Gunnar Pettersson gett sig på det omöjliga projektet. Det är svårt att hitta någon bättre lämpad för uppdraget än Sören Dalevi, som är biskop i Karlstad stift, och skrev sin doktorsavhandling om synen på barn, Gud och Jesus (”Gud som haver barnen kär?”, 2007). Men problemen hopar sig förstås ändå längs vägen, och hur i hela världen ska en bra Bibel för barn illustreras?

Resultatet har blivit en tillgänglig, rak och bitvis väldigt rolig berättelse med ett tilltal som varken berättar ovanifrån eller tillkämpat barnsligt. Sören Dalevi har brutit upp kronologin, som tur är, och valt Jesu liv som sammanhållande tema. Gamla Testamentet hamnar berättartekniskt ett steg bort, och blir en rad historier som Josef och Maria berättar för Jesus under hans uppväxt. ”Och de berättelser du kommer att få höra nu, är samma berättelser som Jesus fick höra när han var liten.” Det är ett elegant grepp, och intressant nog precis samma berättarteknik Annika Thor valde när hon återberättade Iliaden och Odysséen i ”Odysseus pojke” som kom ut tidigare i höst. De grymma kapitlen blir inte fullt så svåra när de blir berättelser inom berättelsen.

Det är förstås omöjligt att få med allt vad Bibeln innehåller: detta är en mycket förkortad version där framför allt Gamla Testamentet får stryka på foten. Men Sören Dalevi får ändå in överraskande mycket på 265 sidor, varav en stor del består av Marcus-Gunnar Petterssons bilder. Här finns de allra mest kända historierna, och Sören Dalevi väjer inte för att skildra vare sig brodermord, Egyptens plågor eller, förstås, korsfästelsen. Bibeln är en blodig historia, på samma sätt som mänsklighetens historia. Är det för tungt för barn? Nej, förmodligen inte. Vuxna har ingen vidare koll på vad barn ser och uppfattar av våld och blod i världen nuförtiden (och hade förmodligen inte koll på det förr heller).

Snarare är ”Barnens bästa Bibel” en ovanligt trygg berättelse, även om fruktansvärda våldsdåd äger rum. Det är omöjligt att inte bli imponerad av Sören Dalevis sakliga, och djupt mänskliga, ton. Ja, Kain dödade Abel. Och nej, Gud övergav inte Kain för det.

Det är också omöjligt att inte falla pladask för Marcus-Gunnar Petterssons sätt att illustrera. Han är en populär illustratör i våra dagar, ofta använd, ofta med en glimt i ögat och en tecknarstil som stundom påminner om Sven Nordqvists. Det är oemotståndligt roligt även när han tar sig an Bibeln och alla djur som förekommer där, med ett speciellt gott öga till vimsiga får.

Men han gör mer än så, och ritar även in moderna detaljer i den historiska tiden. Soldaterna har fått uniformer från olika epoker, människorna likaså. Man kan tolka det som tecknarens egen frihet, eller som en medveten tanke om att Bibeln handlar om alla människor, i alla tider. Det är också imponerande att se vilken konstnärlig bredd Marcus-Gunnar Pettersson har, och som sällan har utnyttjats. Han brukar oftast hamna i det komiska, men här växlar han utan problem mellan roliga detaljer (Abraham och Sara ser till exempel ut som glada karikatyrer på turister, och Petrus har rutig skjorta) och den svarta dagen vid Golgata.

”Barnens bästa bibel” är nog den bästa grundbok i kristendom jag har stött på. Här finns inte bara de stora berättelserna, utan även en rad viktiga psalmer, böner, och tio Guds bud i lättbegriplig version. Det är en allåldersbok, lämplig för alla som vill veta vad den kristna kulturen grundar sig på.

Det som ändå inte får plats, och kanske är omöjligt att uttrycka är förstås trons mysterium. Det stora undret måste läsaren göra själv – eller låta bli. Det finns en respekt även i det utelämnandet.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se 19 december

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Åsa Lindhagen
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Genvägar

Genvägar

- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens jämställdhetspolitik
- Reformering av Arbetsförmedlingen
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Ordning och reda på arbetsmarknaden

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Åsa Lindhagen

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde."

Åsa Lindhagens områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.
Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxt

13 dec 2020

Planerna klara för ett ”mini-Manhattan” vid Centralstationen

I Göteborg byggs redan både vad som ska bli Nordens högsta byggnad respektive kontorshus.

Nu är planerna klara för nästa stora omvandling på höjden. ”Bakom” Centralstationen ska om två år ett sorts mini--Manhattan börja ta form.

Det är ett, med göteborgska mått mätt, enormt projekt som den stora markägaren, statliga Jernhusen, döpt till RegionCity.

Efter flera års samverkan med stadsbyggnadskontoret ligger nu ett förslag till beslut i byggnadsnämnden där politikerna på tisdag nästa vecka väntas säga ja till detaljplanen.

Visionsbilderna beskriver en radikalt förändrad stadsbild för ett markområde ”bakom”, norr om, Centralstationen, bortom järnvägsspåren, som ska knyta samman älvområdet och det som kallas Gullbergsvass med stadskärnan. Eller som det uttrycks i handlingarna: ”Syftet är också att utveckla en tät blandad och livfull stationsmiljö med innerstadskvaliteter integrerade med stationsfunktionen.”

Här ska det under 15 år växa fram alltifrån stationsfunktioner till handel, kontor, service, hotell, bostäder, utbildning, vård, enligt planen.

Det är ett slags mini-Manhattan stadsplanerarna ser framför sig. Detaljplanen tillåter att husen blir upp till 36 våningar höga vilka, skriver man, ”bildar en grupp av högre byggnader med stark visuell effekt, en symbol för den växande staden och regionen.”

För utformningen av området har Jernhusen anlitat danska Erik Møller Arkitekter, norska Reiulf Ramstad Arkitekter och svenska Kanozi Arkitekter.

”RegionCity”, eller ”Downtown Scandinavia” som markägaren också lanserar som rubrik för området, planeras för att människor ska kunna bo och leva där utan bil.

Utöver att ligga precis intill Centralen ansluter höghusen direkt till den blivande stationen för tågtunneln Västlänken. Så sent som på torsdagen sa kommunfullmäktige ja till detaljplanen för denna station.

Om ”mini-Manhattan” skriver planerarna att ”generellt föreslås gatorna utformas med gågatukaraktär där även cykeltrafik tillåts på gåendes villkor”.

Eftersom området ligger så strategiskt till har man funderat över hur ett höghusområde just där påverkar riksintresset för kulturmiljö. Men man landar i att planen – i sin omarbetade form – ”inte innebär påtaglig skada på riksintresset”.

Byggytan ovan mark i det som beskrivs som den första av flera etapper i RegionCity bedöms bli 120 000 kvadratmeter. Runt 15 procent ska gå till bostäder (våning 4 och uppåt), medan hälften i kalkylen är tänkta som kontor.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

FAKTA. TÄNKT ATT VARA KLART ÅR 2035

På tisdag väntas byggnadsnämnden i Göteborg godkänna förslaget till detaljplan.

Nästa steg är att fullmäktige gör detsamma i början på 2021. Planen kan överklagas.

Förväntad byggstart är år 2022 och ett färdigställande 2035.

Källa: Stadsbyggnadskontoret Göteborgs stad

13 dec 2020

”I bolag med framgång måste man vara snälla mot varandra”

Spotifys nordiska vd Jenny Hermanson har gått den långa vägen. ”Självlärd”, förklarar hon. Hon sticker ut som ledare i techbranschen – och talar öppet om sin diagnos för medarbetarna. Här berättar hon om att leda ett av världens mest påpassade företag – men nu har hon tagit en paus.

Kanske dämpas energin Jenny Hermanson utstrålar av att vi samtalar på videolänk, men i så fall märks det inte. Hon pratar gärna och öppet om sig själv och sitt ledarskap. Orden kommer snabbt.

Det var inte länge sedan som hennes medarbetare överraskades av beskedet att deras chef var gravid. Under coronapandemin har de pratats vid på telefon eller under videomöten – och magen har hamnat utanför bild. Men nyligen var det dags för den 38-åriga vd:n att flytta till sin man och sina två bonusbarn i Varberg, för att föda sitt första barn.

– Min sambo driver ett managementbolag i musikbranschen så det var så vi träffades för lite över två år sedan. Lilla ankdammen, du vet, berättar Jenny Hermanson glatt.

Vi kommer snart in på hennes yrkesroll, men först mer av privatlivet. Det hänger ihop, ska det visa sig.

Jenny Hermanson växte upp i Örebro och där bor hennes mamma kvar. För flera år sedan blev mamman sjuk i alzheimer och Jenny insåg att hon måste finnas på plats i Örebro för att stötta sin mamma. Så Jenny har jobbat veckovis på distans långt före coronakrisen.

– Jag har ett liv utanför jobbet och ibland tar det tid och energi, säger hon och understryker hur viktigt det är att privatlivet måste få ha sin plats.

Lika öppen har hon varit med att berätta att hon har adhd.

– Ja, det var viktigt för mig att berätta om min diagnos eftersom jag ville att mina medarbetare skulle förstå hur jag fungerar. Men så här är det: Alla har sin historia. Adhd en del av mig. Men det har också fått mig att se att alla har sin grej, som är en del av dem.

Att privatlivet påverkar yrkeslivet är självklart för Jenny. Men Spotify har också fått brottas med det omvända, att arbetet har tagit för mycket av personalens privatliv.

– Vi har många yngre medarbetare och team som jobbar med sin passion och sin hobby. Som medarbetare får man ofta en vision – ”Hit ska vi” – men *hur* får man uppfinna själv. Vad ledarskapet kan hjälpa till med är att strukturera upp vardagen för att man ska kunna skärma av arbetstiden.

– Vi har medarbetarsamtal kontinuerligt som handlar dels om ”performance” men också om det personliga. Hur ser arbetsbelastningen ut? Hur mår man? Vad har man för förväntningar? Var är man i livet just nu? Där hjälper vi till att bryta ner de målen till delmål och fira framgång så att man känner att man presterar någonting.

Hon hejdar sig själv. Kanske låter det för snällt och trevligt. För hon vill understryka att det gäller att medarbetarna presterar.

– Återigen handlar det om balansen. Jag har jättetydliga förväntningar på mig själv, på affären och på mina medarbetare. Jag vill att alla ska må bra, då kommer folk prestera bättre.

– Men jag är väldigt rak, det har jag inga problem med. Jag säger att ”jag hade högre förväntningar än så här”, både när det gäller hur affären går eller beteenden. Man blir en bättre ledare då. Och man måste ta tuffa samtal, det ingår i ledarskapet.

Men tillbaka igen till den snälla, schysta chefen hon vill vara. Jenny Hermanson använder orden ”transparens” och ”tillit” för att beskriva arbetsklimatet.

– När folk kommer nya så är de chockade över vilken ”access” man har till siffror – både användarsiffror och kommersiella siffror. Oavsett vilken roll du har ska du kunna veta hur det går för oss. Vi pratar mycket om visionen och missionen. Som medarbetare ska du kunna veta att, ”just det, det är dit vi är på väg”.

– Med mesta möjliga information tar man bättre beslut. Och vi bygger upp tilliten. I en miljö där man jobbar mot det okända så behöver man ha en grundtrygghet.

Jenny ansvarar för affärsverksamheten i Norden – användarbasen och innehållet. I Stockholm delar de cirka 50 personerna kontor med tech-delen av det globala bolaget, som i sin tur även har kontor i New York och London.

– Det är svengelska hela dagarna. Men Sverige är vår hemmamarknad. Spotify kommer härifrån och det kommer man inte ifrån. Bolaget är präglat av svenska värderingar – som föräldraledighet, som vi har tagit härifrån och implementerat i hela världen. Det handlar mycket om öppenhet och transparens. Vi har mindre av hierarkier, det är inte en topp som sitter där och bestämmer själva.

– Det är något vi skämtar om ”nej, nej, nej, vi ska vara *tio* personer som är med och fattar det här beslutet”. Men vi är en snabbrörlig affär som även måste fatta snabba beslut och kan inte prata igenom saker hur länge som helst.

Snittåldern på Spotify är 34 år och genomsnittslyssnaren ligger också där i ålder. För många av de yngre är det viktigt med vilka värderingar företaget står för. Bolaget har flera olika projekt på gång för att motverka rasifiering och diskriminering med satsningar på kvinnliga och icke-binära (som inte identifierar sig med bara ett av könen) producenter av både musik och poddar.

– De unga vill att jobbet ska passa deras personlighet. Och vi är ett värderingsstyrt bolag. Ofta när vi intervjuar dem som söker jobb säger vi att vi har en snällhet, säger hon.

Så lyser återigen det svenska igenom när hon låter som Pippi Långstrump (”Den som är väldigt stark måste också vara väldigt snäll”):

– I ett bolag med mycket framgång måste man vara snälla mot varandra.

Det finns generaliseringar om att till exempel finnar och danskar är betydligt mer vana vid tydliga ledare med rakare besked, än svenskar som är mer fostrade i en konsensuskultur.

– Det är det som är så Intressant med ledarskap, säger Jenny entusiastiskt:

– För att vara tydlig och transparent innebär det att man måste kunna säga olika saker till olika personer. Bara ett sätt att förmedla information funkar inte längre. Vissa är visuella personer, vissa behöver ha det nästan i ett excelark. Så är det också kulturellt. Vissa vill ha jättetydliga direktiv medan andra vill ha kreativitet och tänka själv.

Jenny Hermanson började på Spotify som annonssäljare redan 2009. Då hade hon en oavslutad utbildning i kommunikation och säljerfarenhet från Microsoft. Vägen till vd-jobbet har gått via roller som marknadsförare och affärsutvecklare. Hon kallar sig

”vinnarskalle” och ”självlärd”, men hur lär man sig alla de här rollerna själv?

– Jag är inte en person som primärt hittar energi i att ta hand om och förvalta, utan jag är en person som gillar att utveckla, bygga struktur och sätta mål. Spotify är en arbetsplats där jag verkligen fått vidareutveckla och arbeta med de egenskaperna.

– För mig har det alltid varit viktigt att visa framfötterna. När jag har en roll så försöker jag lära mig mer till den rollen. Ju mer man kan, desto mer informerade beslut tar man. Jag har nästan byggt den nya rollen till mig själv innan jag får den.

Räcker hon upp handen eller blir hon erbjuden?

– Lite både och. Ett av mina tips är att fråga sig själv vilka man har visat framfötterna för. Vilka kan hjälpa dig att få nästa roll? Vem tror på en och vem röstar på en?

Coronapandemin bröt ut när Jenny var som mest illamående under sin graviditet och distansarbetet gjorde det lättare för henne att jobba.

– Man får inte glömma att många har mått bra av distansarbetet. De kanske har fått det lättare att hämta och lämna barn, beroende på vilken marknad vi pratar om.

Spotify har beslutat att alla får jobba hemifrån till första juli nästa år om de vill. Själv försöker hon undvika videomöten så ofta hon kan. Hellre en ”walk and talk” eller telefonsamtal.

Jenny Hermanson tror att kontoret kommer att ha ett annat syfte i framtiden, än att man kommer in och har sin kontorsplats mellan 9–17. Det blir vad man gör som styr vilken miljö som passar – kontoret, fiket eller hemmet.

Hon tycker sig se att coronapandemin har gjort att människor har börjat reflektera mer över var man befinner sig i livet och vad man lägger sin tid och energi på. Till nyår är det dags för hennes egen tradition:

– Varje år gör jag en utvärdering av mig själv. Känner jag fortfarande att jag har något att ge företaget? I den här rollen? Eller i en annan roll?

Framtiden får utvisa vad hon kommer fram till.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Jenny om ledarskap.

Bästa chefen: Rak, ärlig och krass, men med förmåga att se vilken person man är. En chef som aldrig gör avkall på jämställdhetsfrågor.

Sämsta chefen: En chef som aldrig ställer frågor eller lyssnar, utan som kommer med tips och råd som inte är efterfrågade. Jag vill ha en dialog.

En bra ledarutbildning: ”När jag blev chef över det team jag tidigare var en del av, hade vi hjälp av en utbildning där vi bland annat gav varandra konstruktiv kritik. Jag fick höra från de andra att de förväntade sig av mig att jag skulle sätta ner foten mer och ta ledarflaggan. Det har betytt jättemycket för mig”. Företaget med den utbildningen finns tyvärr inte längre.

Tips på managementlitteratur: Ingen bok, men en podd. ’Invest like the best’. ”Jag blir inspirerad av att lyssna till hur olika ledare och innovatörer resonerar kring vad digitaliseringen innebär för dem och deras verksamheter.”

Fakta. Facklig kritik

Så säger svenska fack om Spotify som arbetsplats: Spotify har inget kollektivavtal och ingen klubb, vilket både Unionen och Sveriges ingenjörer är kritiska till. De menar att ledare ofta missar kritik och hur de anställda mår, om det inte finns fackliga representanter som kan förmedla det.

Så svarar Jenny: ”Kollektivavtal skulle inte gagna våra anställda, då vi har anställningsvillkor som är mer fördelaktiga än de som finns i marknadens kollektivavtal”.

Spotify har drygt 6 300 personer anställda globalt, cirka 50 i Norden.

Jenny Hermanson

Ålder: 38 år. Familj: Sambo och en nyfödd son, två bonusbarn. Bor: I Varberg och i Stockholm. Utbildning: Jenny har en gymnasieutbildning och en halv högskoleutbildning i kommunikation och media.

DN 13 dec 2020

32,3

års kötid krävdes det för att få en tvårumslägenhet på Rosenlundsgatan på Södermalm via Bostadsförmedlingen. Det var november månads längsta kötid.

Snabbast gick det att få en nyproducerad tvårummare i Åkersberga – 1 månad.

Den genomsnittliga kötiden för alla förmedlade bostäder under november var 8,3 år. Totalt förmedlade Bostadsförmedlingen i Stockholm 1 580 bostäder under månaden.

DN

13 dec 2020

Vilken väg ska man välja: Väg eller väg?

Boken ”Stockholms gatunamn” är slutsåld sedan länge. Nu talar allt för att den kommer ut med en ny upplaga med närmare 800 nya gatunamn. Men hur ska gatorna skrivas?

Ragnar Östbergs Plan eller Ragnar Östbergs plan?

Med jämna mellanrum kommer frågor till stadsbyggnadskontoret om varför Stockholm (liksom Göteborg) håller fast vid versaler när det gäller stavningen.

Borde det inte skrivas plan i stället för Plan, backe i stället Backe?

Staffan Nyström, som är inne på sitt 25:e år i Stockholms namnberedning och professor emeritus i nordiska språk vid Uppsala universitet med inriktning mot namnforskning brukar svara att man stöder sig på regler från 1932 så länge inte politikerna i Stockholm kommer med andra direktiv.

Nu börjar det dock hända saker. Namnberedningen har fått en officiell begäran från Språkrådet (som skrivs med versalt S).

Språkrådet, som ansvarar för språkvården i Sverige, har skickat skrivelse där det med fet stil står:

Borde inte Stockholms namnberedning följa Språkrådets svenska skrivregler?

Frågan har ställts sedan Språkförsvaret (ett partipolitiskt obundet nätverk som arbetar för att stärka det svenska språket) uppmärksammat att Stockholms namnberedning inte tillämpar Språkrådets skrivregler utan skriver Torg i stället för torg, Park i stället för park etcetera.

Så vad händer nu?

– Vi måste svara på frågan den officiella vägen, säger Staffan Nyström. Han berättar att namnberedningen i dagarna ska fatta beslut om hur skrivelsen som ska skickas till politikerna ska formuleras.

Det är politikerna i stadsbyggnadsnämnden– med utgångspunkt från namnberedningens skrivelse – som ska fatta beslut om det ska stå Mäster Pers Gränd eller Mäster Pers gränd i fortsättningen.

Vad har namnberedningen kommit fram till?

– Vi har skrivit om hur konsekvenserna skulle bli, men vi är inte riktigt klara över om vi ska lämna en skrivelse eller två, säger Staffan Nyström och avslöjar därmed att de tio ledamöterna i namnberedningen inte är överens.

Politikerna i stadsbyggnadsnämnden har två alternativ. Antingen säger de att det är för krångligt att ändra och att man därför bör låta det vara som det är eller också säger de att man ska tillämpa samma system som i övriga landet (bortsett från Göteborg).

Och vilken väg väljer du själv, Väg eller väg?

– Det är ointressant i sammanhanget. I alla falls tills vidare, säger Staffan Nyström.

Om det skulle bli aktuellt att ändra handlar det inte om att samtliga gatuskyltar med den här stavningen ska bytas ut. Det skulle bli dyrt även om det inte handlar om samtliga gator och platser (närmare 8 000) i Stockholms kommun. De allra flesta, som Roslagsgatan, Atterbomsvägen och Rörstrandsgatan berörs inte utan endast de som har flerdelade namn.

– Jag tror att man i så fall kommer att fasa ut de gamla skyltarna under en tioårsperiod, säger Staffan Nyström, som nu hoppas få klartecken att sätta i gång

med en ny upplaga av ”Stockholms gatunamn”, gatubibeln som kom ut första gången i början av 1980-talet.

Sedan den tredje upplagan kom ut 2005 har närmare 800 nya namn tillkommit och att intresset är stort för Stockholms gatunamn märks. En av upplagorna trycktes – och såldes – i 50 000 exemplar.

– Nu handlar det om att ordna finansieringen, för intresset finns. Det är helt klart, säger Staffan Nyström.

Eva-Karin Gyllenbergeva-karin.gyllenberg@dn.se

Lägre antal varslade under förra veckan

Arbetslösheten ligger i det närmaste still, visar Arbetsförmedlingens veckostatistik. Varselnivåerna har heller inte tagit fart på nytt, tvärtom sjönk siffrorna förra veckan.

Under förra veckan varslades 620 personer om uppsägning, vilket var en ovanligt låg nivå, siffran har väl snarast legat kring 1 500, eller ibland fler, de senaste veckorna. Totalt har nu 115 573 personer varslats sedan början av mars.

Arbetslösheten uppgår nu till strax över 451 000 personer, eller 8,7 procent av arbetskraften, enligt Arbetsförmedlingens statistik.

TT 15 december

Så går det till i Ikeas namnfabrik

Ikea ska bli ännu mer internationellt – genom att bli ännu mer svenskt. Nu ska alla nya produkter bara ha svenska namn, helst med massor av Å, Ä och Ö.

DN har gjort ett exklusivt besök i möbeljättens bokstavsfabrik, som döper 3 000 nya produkter varje år.

Christina Berg-Overgaard är produktnamnsansvarig på Ikea of Sweden. Hon reser regelbundet i tjänsten över hela Skandinavien – men hon gör det från kontoret i Älmhult. Med en kartbok i datorn är hon på jakt efter nya orter som kan bli namn på en framtida Ikeaprodukt.

– Jo, man blir rätt bra på geografi, och det är kul när man är på semesterresa och kommer till exempel till sjön Immeln och kan säga – et namnet har jag döpt en produkt till.

Den digitala atlasen är ett av verktygen för Ikeas namngrupp, man använder också flera andra databaser för att sålla fram det som anses vara ett godkänt Ikeanamn.

– Ungefär hälften av förslagen försvinner i vår granskning, när vi bland annat har tagit bort svordomar, kollat så att att ordet inte är stötande på andra språk, och att de inte gör varumärkesintrång, säger Christina Berg-Overgaard.

Orden har varit viktiga för Ikea i mer än 75 år, alltsedan Ingvar Kamprad bestämde att han inte ville ha namn som ”Fåtölj 12 B”. Han har i intervjuer uppgett att han hade svårt att minnas siffror, lite svårt att förstå med tanke på att han byggde ett imperium genom att vara bra på plus och minus.

Han ville ha riktiga namn på sina produkter, som till exempel Bambi, Cuba, Lyxita och Emma. Den som kom att styra upp detta till systematik var Inga-Brita Bayley, Kamprads kusin och sedermera sekreterare. Hon berättar så här i boken ”Ikea stories”:

”Ingvar hade gett namn till sina produkter ända sedan han startade, men när företaget växte så började datorexperterna säga åt honom att han måste börja med produktnummer. Då satte vi ner foten – tänk dig att ha en Ikeakatalog full av siffror!”.

Ikea hävdar att produktnamnen är en viktig del av företagets själ, därför skapas de i avskildhet innan de blir allmän egendom på varuhusen runt om i världen.

Hit, till namngruppen, får vanligtvis inte utomstående tillträde, men till slut bjuds DN in till ett skarpt dopmöte. Det blir förstås digitalt.

Christina Berg-Overgaard och hennes kolleger Emma Nyh och Annika Håkansson deltar från sina hem, med varsin dator beredd. Första punkten är att plocka fram svenska ortsnamn, som kan komma att pryda såväl ett matbord som en ljusstake. Nu börjar kontrollen, Annika är först ut:

– Kan ni testa Björkholmen?

– Det är inte varumärkesskyddat, säger Emma.

– Men det är faktiskt ett efternamn, underkänt, det gick snabbt, säger Christina.

Nästa namn är Röckla, som är registrerat av någon och därför ratas, därefter Kaknäs, som inte är skyddat, som inte är ett efternamn, men klarar det Ikeas eget lämplighetstest? Svaret blir nej, ”Kak” är uttalsmässigt för likt ett franskt ord för det man gör i ensamhet på en toalett.

Ikeas namngrupp bedriver dagligen ordbruk och bokstavsskötsel, det är ett ständig spånande som sträcker sig utanför arbetstiden – ”man bär det med sig”, säger Emma Nyh. Ett inlägg på Facebook kan föda en idé, liksom en skrattfest över en fika eller en kompis nyfödda barns namn.

Ändå sker allt enligt tydliga principer. Vart och ett av Ikeas heminredningsområden är tilldelade egna namngivningsregler. Här är ortsnamnen en kärna, men här finns också blommor för sängtextilier, flicknamn för gardiner och slanguttryck för lådor. Och så vidare.

– Vi namnger inte varje produkt för sig, vi ser bara till att det finns tillräckligt många namn för alla kategorier. Det är respektive avdelning som bestämmer vilken produkt som ska få namnet, säger Christina Berg-Overgaard.

Ikea har 20 000 namn i omlopp världen över, hur undviker ni dubbletter?

– Jamen, det sorterar databasen ut åt oss, då piper det till där.

När hårdgranskningen i Älmhult är färdig – takten är ungefär 250 nya förslag i månaden –hamnar orden hos

Inter Ikea Systems, som äger det globala Ikeakonceptet där produktnamnen är en del. Här är Åsa Nordin varumärkesansvarig:

– Vi gör en slags slutlig revision av vad Christinas grupp har kommit fram till, och ger ett slutligt godkännande. Förutom deras arbete så försöker vi ju använda vår egen organisation för att kolla så att namnen fungerar. Det är effektivt, men ibland blir det inte helt rätt.

Ett exempel här och nu är Ikeas nya ärtbaserade ”köttbulle”, som koncernchefen Jon Abrahamsson Ring i en DN-intervju kallade en succé. Inte minst för att dess klimatavtryck bara är 4 procent jämfört med den traditionella bullen. Namnet är Huvudroll, problemet är att ordet ”drol” betyder bajskorv i Nederländerna.

– Det visar ju bara att vi är människor, som kan göra fel. Vi får ta det med glimten i ögat, berätta vad som har hänt. Med öppenhet går det att vända de här situationerna till något roligt, till något bra, säger Åsa Nordin.

Inga-Brita Bayleys namngivningssystem har levt sedan 1980-talet – svenska sjöar för badrumsprodukter, norska städer för sängar och danska städer för mattor etc. Men nu blir det ändring på det. Från den 1 december i år får alla nya produkter bara svenska namn.

– När Ikea expanderade snabbt var det en pragmatisk lösning att använda namn från våra grannländer, men nu vill vi tillbaka till rötterna på riktigt. Det är en uttalad strategi att vara stolt över det svenska, det som format vårt företag. Det är ingen slump att våra varuhus är blågula, säger Åsa Nordin.

Hon fortsätter:

– Våra namn blir identitetsbärare. Inte många i utlandet vet vad de betyder, men de skapar nyfikenhet, särskiljer oss från andra. Vi vet att många i andra länder världen över uppfattar oss som svenskt, i betydligt högre grad än många andra expanderande svenska företag.

Namnreformen kommer att bli smygande snarare än revolutionär – varuskyltarna kommer inte att ryckas ner och bli retroaktivt omdöpta. Skiftet sker i takt med att nya produkter presenteras. Bortfallet av norska och danska ord löser man genom att i stället använda fler verb och adjektiv, i dag dominerar substantiven.

Nyordningen gör att namngruppen nu får börja döpa företagets mattsortiment efter ord som har med ”infrastruktur” att göra, i stället för som förr ”danska ortsnamn”. Och snacket är i gång i Älmhult:

”Buss” försvinner, för det är tydligen registrerat av någon, detsamma gäller ”spår” och ”tågstation”. Plötsligt verkar det dock kläckas en godkänd idé, men den ombeds DN hålla tyst om:

– Ikeas produktnamn är populära, och eftersom det kan ta 12 månader till dess att produkten kommer ut kan andra företag hinna varumärkesskydda det, förklarar Christina Berg-Overgaard.

Den som gör ett svep i Ikeas 50- och 60-talskataloger hittar namn som i dag knappast ens skulle testas: Bambi, Pinoccio, Windsor, Negrita, Kröken, Pussy. Här hittar vi till och med Ägget, ett namn som blivit ikoniskt genom Arne Jacobsens snurrfåtölj. Åsa Nordin skrattar:

– Ja, vore det i dag skulle vi väl ha blivit stämda. Förr fanns det inte så mycket regler, i dag kan det vara ganska knivigt att undvika varumärkesintrång. Antalet skyddade märken har formligen exploderat.

Men i det småländska digitalmötet klarar ordet Strömsnäsbruk både varumärkestestet och andra kontroller galant. Ett ord med de eftersträvansvärda Å och Ö och ordledet ”bruk” som ligger bra i munnen. Dessutom är det ju småländskt. Men nu börjar Christina Berg-Overgaard räkna högt:

– Tretton! För långt, vi drar ett absolut streck vid tolv.

Det ideala Ikeaordet, enligt namnpolicyn, har 4–6 bokstäver och ska helst innehålla Å, Ä eller Ö. Ett kort ord kommer man i håg bättre och tar inte så mycket plats av produktbeskrivningen. Prickarna ska signalera varans ”exotiska ursprung”.

Åsa Nordin kallar en av sina sortimentsfavoriter, stolen Ögla, ”perfekt” ur namnsynpunkt. Christina Berg-Overgaard gillar Rågrund, en badrumsmöbel, och skäms inte över de sju bokstäverna.

– Jo, det är ganska tufft att klara bokstavsmåttet, så det blir ett väldigt letande hela dagarna. Och det *är* bra med Å, Ä och Ö – men man måste också ta hänsyn till att de orden kan vara svåra att uttala.

Hon fortsätter:

– Men detta är förstås inte några slavliknande regler – ibland gäller det bara att hitta ett riktigt bra ord.

Det hörs skrattsalvor när DN lämnar mötet, som nu gått över till kategorin ”musikinstrument” vilka kan bli namn åt möbeljättens ”smarta produkter”. ”Trumpet” är inte varumärkesskyddat och ingen heter så. Men polletten faller snabbt ner hos de tre namngivarna:

– Trump och Trumpism! Det är ju både en kändis och politik, nä det går inte.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. Så går namngivningen till

1. Ikea byter ut 2 500–3 000 produkter årligen, det kräver en doptakt på cirka 250 nya namn i månaden. De olika heminredningskategorierna – köksvaror, matbord, sängtextilier etc – har sina speciella namngivningsprinciper. Det är ortsnamn, öar, insekter, namn, beskrivande ord.

2. Med hjälp av bland annat en lång rad databaser och Ikeas egna regler granskas orden enligt ett schema. Orden gallras bort om de:

○ Inkräktar på annans varumärke eller associerar till kända konstverk eller artister etc.

○ Är familjenamn

○ Är en svordom eller på annat sätt kränkande eller stötande på svenska eller något annat språk.

3. De färdiga namnen skickas till företaget Inter Ikea Systems, som äger varumärket, för slutlig revision och godkännande.

4. Från och med 1 december 2020 ska alla nya produktnamn vara svenska, man ökar i stället urvalet genom att använda fler verb och adjektiv. Det ”perfekta” Ikeaordet har 4–6 bokstäver och innehåller Å, Ä eller Ö. 16 december

Insatser mot utnyttjade brister

Statens insatser mot arbetskraftsexploatering får underkänt av Riksrevisionen. Myndigheten har funnit brister i alla delar av systemet.

Oskäligt låga löner, för långa arbetsdagar och farlig arbetsmiljö är en del av verkligheten för personer som utnyttjas av oseriösa arbetsgivare. Exploatering av arbetskraft är ett växande problem som framför allt drabbar utländska personer, menar Riksrevisionen.

”Ett grundläggande problem är att ingen myndighet har överblick över vilka som drabbas och hur många de är”, säger riksrevisor Helena Lindberg i en kommentar.

TT 16 december

USA kräver nätjättar på information

USA:s federala handelsinstitut (FTC) kräver att få ut information från nätjättar som Amazon, Facebook, Twitter och Youtube.

Myndigheten undersöker hur företag följer bland annat konsumentlagar och vill i en studie veta hur nio stora sociala medier- och videosajter ”samlar in, använder och presenterar personlig information”.

TT-AFP 16 december

16 december

”H&M bättre än konkurrenten trots försäljningstapp”

Klädkedjan H&M:s försäljning under det brutna räkenskapsårets fjärde kvartal, avslutat i november, minskade med 10 procent i lokala valutor jämfört med motsvarande period ett år tidigare.

– Det ser ut att vara bättre än konkurrenten Inditex, som har varumärket Zara, säger Daniel Schmidt, analytiker på Danske Bank.

H&M:s försäljning påverkades kraftigt när den andra vågen svepte in över viktiga marknader. Det framgick när klädjätten under tisdagen redovisade sina försäljningssiffror för perioden september till november.

”Från 22 oktober till 30 november minskade försäljningen jämfört med motsvarande period föregående år med 22 procent då återhämtningen övergått i en ny inbromsning som en följd av pandemins andra våg”, skriver H&M i ett pressmeddelande.

Samtidigt visade bolaget på en stark återhämtning under den första perioden. Från 1 september till 21 oktober minskade försäljningen bara med 3 procent i lokala valutor jämfört med motsvarande period föregående år. Det är ett positivt tecken, menar Daniel Schmidt.

– Det tyder på att det förändringsarbete som man drivit i några år fortsätter att bära frukt, att konsumenterna vill köpa det H&M vill sälja givet förutsättningarna i marknaden, säger han och pekar på att klädjätten till exempel har utvecklat sitt sortiment och prissättning.

Han tycker att H&M anpassat sig bra efter situationen, vilket märks på att de går bättre än liknande aktörer. Den spanska konkurrenten Inditex, som bland annat driver varumärket Zara, redovisade en motsvarande försäljningsminskning på 10 procent när de under tisdagen publicerade sin delårsrapport för det tredje kvartalet. Men det finns en viktig skillnad – för Inditex gäller tappet augusti till oktober, medan H&M räknar på perioden september till november.

– Augusti var en mycket bättre månad än november, så gör man den justeringen kan man konstatera att H&M går bättre än vad Inditex gjorde under samma period, sett till försäljningen, säger Daniel Schmidt.

Omräknat till kronor uppgick koncernens nettoomsättning till 52,5 miljarder kronor, vilket kan jämföras med 61,7 miljarder kronor motsvarande kvartal i fjol. Den fullständiga rapporten för fjärde kvartalet presenterar H&M 29 januari.

Lovisa Ternby

17 december

Svensk ekonomi återhämtar sig nästa år

Trots ökad smittspridning räknar finansminister Magdalena Andersson (S) med att svensk ekonomi tar rejäl fart under nästa år.

– Återhämtningen under hösten har varit starkare än vad vi väntade, säger Magdalena Andersson.

Återhämtningen i svensk ekonomi har varit starkare under de senaste månaderna än finansdepartementets tidigare bedömningar förutspådde.

Under 2020 väntas bnp falla med 2,9 procent men enligt den nya prognosen vänder utvecklingen uppåt nästa år. Bedömningen är att bnp då i stället växer med 3,0 procent. Om det stämmer kommer Sveriges ekonomi att ha återhämtat sig helt från nedgången under coronapandemin redan under det tredje kvartalet nästa år.

– Jämfört med i våras ser vi att exporten och industrin går mycket starkare. Det som är positivt inför nästa år är att det finns ett vaccin. Ju snabbare vaccineringen går desto snabbare kommer vi att kunna rädda människors liv och hälsa men också få en starkare ekonomisk utveckling, säger Magdalena Andersson.

Arbetslösheten väntas bli i snitt 9,0 procent nästa år, för att sedan falla tillbaka till 8,0 procent 2022.

De branscher som drabbats värst under coronakrisen är hotell- och restaurangnäringen. Men några extra särskilda stödåtgärder till de här branscherna är just nu inte aktuella.

– De stödåtgärder vi har nu är riktade mot företag som har ekonomiska problem. Vi ser att hotell- och restaurangbranschen är en av de branscher som i störst utsträckning tar del av de stöd som vi har. Sen följer vi utvecklingen mycket noggrant och står redo att vidta ytterligare åtgärder om det behövs, säger Magdalena Andersson.

Hon understryker samtidigt att det just nu är svårt att göra några tvärsäkra bedömningar av hur den ekonomiska utvecklingen kommer att bli under 2021.

– Osäkerheten i den här prognosen är ovanligt stor eftersom mycket beror på hur smittspridningen och möjligheten att få tillgång till vaccin utvecklas framöver, säger Magdalena Andersson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

17 december

Arbetslösheten väntas öka hela första halvåret 2021

Arbetslösheten fortsätter stiga nästa år. Toppen väntas bli lägre än Arbetsförmedlingen tidigare trott men förloppet ser ut att bli mer utdraget, enligt myndighetens prognos.

Läget är fortsatt allvarligt men den skenande ökningen av arbetslösa har dämpats under hösten. Tidigare var Arbetsförmedlingens prognos att toppen skulle nås vid 9,6 procent – en halv miljon arbetslösa – någon gång under det första kvartalet 2021.

Den bedömningen ändras nu till att arbetslösheten ser ut att stiga under hela första halvåret 2021 och toppa på 9,3 procent i stället.

– Det som hänt under hösten är att läget på arbetsmarknaden har stabiliserats. Vi kan konstatera att andra vågens smittspridning och de restriktioner som kommit nu på senhösten inte har haft någon tydlig negativ effekt på arbetsmarknaden, säger Arbetsförmedlingens analyschef Annika Sundén.

De senaste månaderna är det ungefär lika många som lämnar Arbetsförmedlingen för jobb eller studier som antalet som nyinskriver sig som arbetslösa.

I dag är drygt 450 000 personer arbetslösa i Sverige. Av dem är 170 000 långtidsarbetslösa – det vill säga att de varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i över ett år. Gruppen som nästan är på väg att klassas som långtidsarbetslösa, de som varit inskrivna i 6–12 månader, växer dessutom.

I slutet av november var 100 000 personer i det läget. Det pekar på att långtidsarbetslösheten kommer att fortsätta växa och riskerar att bita sig fast.

– Vi tror att långtidsarbetslösheten kan gå över 200 000 personer under 2021, säger Annika Sundén.

Det är en grupp som redan har svårt att komma in på arbetsmarknaden, och som får det ännu svårare nu när de konkurrerar om jobben med fler nyblivna arbetslösa än vanligt, förklarar hon.

Hur stor är risken att ni kommer att behöva revidera även de här bedömningarna?

– Det är osäkert. Det är fortfarande pandemi och mycket osäkerhet men vi följer läget noga. Det kommer att handla om hur smittspridningen utvecklas, vilka restriktioner Sverige och andra länder behöver ha och hur det påverkar dels exportindustrin, dels vår inhemska ekonomi, säger Annika Sundén.

När vaccineringen kommer i gång och hur snabbt man lyckas vaccinera befolkningen har också en avgörande roll för prognoserna.

– Nu finns förhoppningar om att det kommer i gång ganska snart, men det är fortfarande så att vi ska vaccinera oss två gånger och Folkhälsomyndigheten bedömer att det kommer att ta hela nästa år. Det har vi tagit in i våra bedömningar, säger Sundén och fortsätter:

– Går det snabbare är det så klart positivt men det kan också ta längre tid. Det är mycket med den här sjukdomen som experterna vittnar om är svårbedömt och som utvecklar sig på ett sätt som inte går att förutse. Det gör också våra bedömningar osäkra.

Även ungdomsarbetslösheten tror man kommer att fortsätta stiga. Det är deras arbetsplatser – hotell, restaurang och handel – som drabbats allra hårdast under pandemin.

I åldersgruppen 18–24 år har arbetslösheten ökat kraftigt under året och väntas nå 13,2 procent under 2021. Det motsvarar 71 000 arbetslösa ungdomar i Sverige.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

FAKTA. ARBETSMARKNADEN TVÅ ÅR FRAMÖVER

Arbetsförmedlingen bedömer att arbetslösheten stiger hela första halvåret 2021 innan det vänder.

Årligt genomsnitt för andelen inskrivna på Arbetsförmedlingen 2020 ser ut att bli 8,5 procent.

Prognosen för 2021 är 9,1 procent och 8,6 procent 2022.

170 000 personer har varit inskrivna i över ett år och är därmed långtidsarbetslösa.

Källa: Arbetsförmedlingen.

17 december

Trött på jobbet? Så väljer du en karriär som gör skillnad

Civilingenjören Cecilia Tilli, 33, valde att byta yrkeskarriär efter att ha avslutat sex års studier. Drömmen om biståndsarbete ersattes av arbete inom forskningsområdet antibiotikaresistens.

– Mer än 700 000 personer dör årligen på grund av resistens, där kan jag göra störst skillnad, säger hon.

Vissa karriärvägar förväntas ha över hundra gånger större positiv effekt på vår omvärld än andra, enligt organisationen Effektiv altruism Sverige. Men det är inte nödvändigtvis genom att gräva en brunn som volontär i Indien man gör störst skillnad.

Det var drömmen som Cecilia Tilli sedan barnsben sett framför sig. Därför utbildade hon sig senare till civilingenjör inom miljö- och vattenteknik.

– Jag tror att mina drömmar liknar många andras, som vill göra världen lite bättre. Som vatten- och sanitetsexpert kunde jag göra skillnad, säger hon.

I trettioårsåldern, efter många års studier, var hon redo och kvalificerad för att ge sig ut i världen för att utföra arbetet som hon alltid drömt om.

– Men jag kände en plötslig osäkerhet på om det var rätt väg att gå. Jag hade ju erfarenhet av annat än att arbeta i fält i utvecklingsländer, säger hon.

Att omvärdera sitt liv som 30-åring är inte lätt. Men Cecilia Tilli kom i kontakt med Effektiv altruism Sverige, en ideell förening som coachar individer till att maximera sin nytta. Med organisationens hjälp förstod hon att hon skulle göra mest nytta i en annan typ av roll, där det är större brist på just hennes typ av kompetens.

I dag är hon generalsekreterare för PAR foundation, en stiftelse som finansierar forskning för förebyggande av antibiotikaresistens. Forskningsområdet är eftersatt och miljontals liv står på spel. Hundratusentals dör och under 2050 uppskattas tio miljoner dö årligen på grund av resistens.

– I den här rollen använder jag min tidigare erfarenhet som entreprenör och mina kunskaper om forskningssystemet. Här gör jag mycket större skillnad än inom någon annan yrkeskategori, säger hon.

Det handlar inte bara om att följa sin passion, menar Gabriella Overödder som är generalsekreterare för Effektiv altruism Sverige.

– Man ska försöka hitta en roll där man både trivs och kan göra stor skillnad som anställd.

Pandemin har lett till att fler tänker på hur de vill att deras arbetsliv ska se ut, menar Gabriella Overödder. Därför har organisationen nyligen tagit fram en karriärguide som pekar på att det bland annat är inom forskning eller entreprenöriellt arbete som du kan göra störst skillnad.

Systemförändringar och påverkansarbete är också viktigt liksom högavlönade jobb som möjliggör stora donationer. Dessa står med i guiden som bygger på analyser från 80,000 Hours – en brittisk organisation som sammanställt forskning kring hur man gör gott med sin karriär.

– Valet av problemområde är kanske allra viktigast. Framför allt eftersatta områden såsom säker utveckling av artificiell intelligens (AI), biorisker och extrema klimatförändringar, säger Gabriella Overödder.

Karriärguiden riktar sig i första hand till personer som är i början av karriären, även om flera kan ha värde av innehållet.

– En halv miljon svenskar är missnöjda med sitt yrkesliv. Guiden hjälper dig att ta reda på vad du som yrkesverksam är bra på och tycker om. Men den pekar även på de områden och globala problem som saknar arbetskraft.

Med guiden kan fler våga tackla frågor som hotar mänskligheten, menar hon.

– I Sverige finns ungefär 43 000 läkare. Eftersom många är intresserade av yrket blir det svårare för ytterligare personer att göra stor skillnad på marginalen. Ju mer resurser och ansträngning som redan läggs på att lösa ett problem, desto svårare är det för dig att tillföra något nytt inom det området.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

Tänk på det här om du vill ha ett jobb som gör gott

1 Läs på. Om du ska välja en karriärväg som gör mycket gott behöver du lära dig mer.

2 Välj problem. Vilket samhällsproblem ska man välja när så många känns viktiga? Man har oftast störst effekt när man väljer en fråga som är stor, möjlig att lösa och försummad av andra.

3 Överväg yrkesroller. Vad saknas för att lösa problemet? Kanske är det forskning, mer pengar eller entreprenörskap. Överväg okonventionella alternativ – kanske skulle jag kunna bli assistent åt någon annan som gör mycket gott?

4 Hitta din väg. Det är viktigt att du trivs med ditt jobb och väljer något du kan bli bra på, för att du ska orka prestera i längden.

5 Testa och utvärdera. Du har 80 000 timmar under din karriär. I stället för att kasta dig in på en bana, pröva olika alternativ och utvärdera. Du kan läsa på mer, träffa andra inom fältet eller praktisera på deltid.

Källa: Effektiv altruism Sverige

17 december

Många hårda tester innan Karin får bli bombtekniker

Ända sedan Nationella bombskyddet bildades 2013 har antalet bombtekniker ökat för varje år. Antagningskraven är hårda: En operatör måste ha ett stabilt psyke, en kreativ lösningsförmåga och dessutom vara genuint trevlig.

DN var med under ett av de sista stegen i rekryteringsprocessen.

Det är en sommarlik septemberdag på Nationella bombskyddets basering i Stockholm. Klockan är strax innan åtta på morgonen och 31-åriga Karins hjärta slår snabbt. Av de 120 ansökningar som kom in i våras är hon en av 39 som valts ut för fler tester.

Karin, som egentligen heter något annat, har fått höra att hon under 12 timmar ska göra olika slags tester, men vet ännu inte vad dessa kommer bestå i. Det

första provet är teoretiskt. Karin får höra att det är svårt, men kan inte låta bli att bli irriterad på sig själv. Hon hade velat lösa uppgifterna bättre.

Hon har jobbat som polis i sex år. Det var under en utlandsmission i Mali som hon fick upp ögonen för hantering av sprängämnen.

– Vi hade en del samverkan med en grupp motsvarande Nationella bombskyddet i Sverige, som hanterade farliga föremål. Det kändes svårt, invecklat och utmanande. Samtidigt spännande. Det är skarpt läge, man gör något viktigt. Det blir mer och mer sprängningar i Sverige också och det känns som något man vill vara en del av att motverka.

Aspiranterna prövas en och en på ett antal stationer. En bombtekniker får inte ha höjdskräck, klaustrofobi eller låta stress ta över tankeverksamheten i prövande stunder.

På en av stationerna behöver Karin kliva i en nästan 40 kilo tung bombdräkt. Med den på sig ska hon både göra fysiskt krävande uppgifter och hitta lösningar på tekniska problem. Hon försöker tänka på andningen och repeterar instruktionerna för sig själv, bakom visiret.

Det ser lätt ut när hon rör sig i dräkten. Två rekryteringsansvariga från bombskyddet och en psykolog följer efter henne i trapporna och antecknar hennes val och metoder.

Proven pågår under sex dagar på bombskyddets basering i Stockholm. Förutom grundläggande styrka och lösningsorientering måste en bombtekniker fungera bra i grupp, berättar en av de ansvariga för rekryteringen.

– Egoism går inte. Man måste vara social.

Genuin trevlighet hålls högt. En annan chef på baseringen lyfter fram en fråga han gärna vill se ett jakande svar på för personerna som blir antagna:

– Kan jag sitta i småregn på Ölands södra udde och sortera tändrör med den här personen och ändå känns det lite roligt?

En annan station prövar rekryternas förmåga att arbeta på hög höjd. Karin är inte höjdrädd, men blir stressad och känner att hon låser sig.

– Jag tror att jag gjorde ganska dåligt ifrån mig. Det kändes som att jag hade glömt något.

Ett av de sista momenten är en gruppövning. Rekryternas styrka och kondition prövas i en stafettuppgift. En av männen svettas och andas tungt. Han kämpar för att orka springa. Karin däremot, ser inte ut att bekommas av den fysiska påfrestningen. Hon passerar sin gruppkamrat, slutför sin del och springer sedan tillbaka och hjälper mannen i mål.

Samtidigt som rutinärendena – inhämtning av gamla granater och dynamit och säkerhetsundersökningar – äter på Nationella bombskyddets resurser så har de akuta ärendena legat på rekordnivåer de senaste åren. Alla bombtekniker måste dessutom varva sina insatsveckor med olika typer av utbildning för att alltid vara ajour på det som kan dyka upp.

Exakt hur många bombtekniker som arbetar på de tre baseringarna i Stockholm, Göteborg och Malmö är hemligt, men antalet växer. Sedan sektionens födelse 2013 har rekryteringar pågått. Men processen innan någon kan börja arbeta som operatör är lång.

Grundutbildningen pågår i drygt ett halvår efter antagningen och även efter den blir ens arbetsuppgifter begränsade, fram tills att erfarenheten och vidareutbildningarna finns på plats.

Av de 39 rekryterna gick 17 vidare till intervju och medicinsk undersökning. Björn, en av de rekryteringsansvariga som egentligen heter något annat, hade hoppats på fler.

– Förvånansvärt många hade dålig fysik, de klarade exempelvis inte dräktmomentet. Och då kräver vi ändå bara grundläggande fysisk styrka för att de ska klara jobbet. Det är minst lika viktigt att titta på förmågan till problemlösning och om de har fobier.

En annan svårighet är att flera verkar söka sig, inte till Nationella bombskyddet, utan från sin nuvarande polistjänst. För att arbeta i gruppen krävs ett uppriktigt intresse, säger Björn.

– Andra är väldigt unga i tjänst och lite hetsiga. De kan inte vara här. Man behöver vara eftertänksam och mogen.

Men det fanns även de som med råge klarade testerna. Björn säger att han fascineras av vissa människor som verkar ha det mesta – social kompetens, empatisk förmåga, fysisk styrka och förmåga att fatta egna beslut.

En viss kreativitet krävs också i arbetet som bombtekniker, säger han.

– Det finns utrustning för allt, men vi kan inte ha allt med oss alltid. Man måste kunna använda det vi har eller det man kan hitta på platsen.

Karin är en av de 17 som går vidare till medicinsk undersökning och intervju. I slutet av november har hon precis haft den två timmar långa intervjun med chefer från Nationella bombskyddet och en psykolog. En del i rekryteringsprocessen handlar om självkännedom. Att veta både vilka egenskaper som hjälper en i yrket – och vilka som kan innebära svårigheter.

– Jag har mycket kontrollbehov. Man kan inte alltid ha kontroll och måste kunna lita på sina kollegor. Det är nog särskilt viktigt som bombtekniker, säger Karin.

Hon hoppas att hon ska bli antagen. Om gruppen i Stockholm har hon hört att den är trevlig och att man tar hand om sina anställda. Karin tror att hon skulle passa som bombtekniker.

– Jag är noggrann och lugn och metodisk. Stressar inte upp mig i onödan. Jag är bra på att hantera stress och inte slarva.

Karin dras till det som är riktigt svårt. Hon förstår att arbetet hos Nationella bombskyddet skulle vara utmanande.

– Jag pratade med någon som hade jobbat där i nio år och som fortfarande möter utmaningar och föremål som man inte har någon aning om vad de är. Det svåraste är att man aldrig kommer vara helt fullärd utan måste hålla sig ajour och utbilda sig, men det är också det som lockar. Att man aldrig riktigt blir klar.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Så gjordes reportaget

DN:s Lotta Härdelin och Amanda Lindholm har följt Nationella bombskyddets arbete i fem månader. De har varit med under övningar, möten och intervjuat bombtekniker och andra centrala personer. Före denna publicering har Nationella bombskyddet tagit del av materialet för att försäkra sig om att inget skulle äventyra rikets säkerhet eller röja operatörernas identiteter.

Nytt kollektivavtal för Sveriges musiker

Sveriges Yrkesmusikerförbund och Musikerförbundet har tillsammans förhandlat fram ett nytt kollektivavtal med arbetsgivarorganisationen Svensk Scenkonst. Det nya avtalet, som följer industriavtalet, påverkar en stor del av musikbranschen.

Kollektivavtalet rör Svensk Scenkonsts avtalsområde, där symfoniorkestrar, operahus, teatrar och andra verksamheter inom scenkonst ingår.

– Lönerna höjs med 5,4 procent för alla inblandade musiker. Där ingår också en höjning av pensionsinsättningen. Vi har även jobbat mycket med att få upp lägstalönen på teatersidan, och vi har fått ett särskilt fokus på frilansande koristers lön, säger Anders Filén, förhandlingsansvarig på Sveriges Yrkesmusikerförbund.

Den nya överenskommelsen, är på märket, som förhandlats fram mellan industrins parter och gäller fram till sista mars 2023, och under avtalsperioden kommer parterna diskutera bland annat hur frilansare ska få rätt till samma löneutveckling som fast anställda.

– Vi känner oss mycket nöjda med resultatet, framför allt eftersom det är första gången de två musikerförbunden har samförhandlat, säger Anders Filén.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

18 december

Miljardär räddar Karlatornet

Göteborg. Efter åtta månader av stillastående bygge, arga förhandsköpare och oroliga politiker meddelas att 245 meter höga Karlatornet kommer att kunna färdigställas.

Byggbolaget Serneke i Göteborg, grundat av Ola Serneke, har sålt halva Karlatornetprojektet, som ryms i JV-Bolaget, till fastighetsmiljardären och Göteborgaren Erik Selins Balder.

”Att Karlatornet ingår som en del i en långsiktig affär med Serneke, som omfattar nästan 1 400 hyresrätter och drygt 12 000 kvadratmeter kommersiella lokaler, känns extra roligt”, skriver Erik Selin, vd för Balder, i en kommentar.

En del av affären innebär att Balder köper in sig och får 8,2 procent av aktierna i Serneke. Balder tar också över tio byggrätter som Serneke har på andra håll om sammanlagt 100 000 kvadratmeter till ett värde av 3,2 miljarder kronor.

Erik Selin, vd för Balder, säger att Balder självt lånar upp en halv miljard för Karlatornet:

– Det känns mycket glädjande att få vara del av förverkligandet av ett så unikt stadsutvecklingsprojekt.

När DN talade med Ola Serneke lät han påtagligt lättad.

Du har tidigare gjort affärer med Erik Selin och Balder. När började ni prata om Karlatornet?

– Första gången som jag och Erik tog upp Karlatornet var noga räknat 24 januari 2012. Sen har vi haft till och från-diskussioner om olika projekt. Men det var först 2019 som vi gjorde en riktigt stor affär tillsammans. Sen dess har vi följt varandra.

Du har tidigare gått ut med att du köper rätten till en av topplägenheterna i Karlatornet för 60 miljoner. Är det fortfarande din plan att flytta dit?

– Ja, jag ska själv ha lägenheten överst.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se 18 dec

18 december

Priset faller på bostadsrätter i Stockholm

Det genomsnittliga priset på en bostadsrätt i Stockholm föll med 0,7 procent under första halvan av december, enligt Valueguards HOX-index. I Göteborg steg det däremot med 1,1 procent.

De fallande priserna i Stockholm bryter en trend med stigande priser som varat sedan i maj. Under början av november månad nådde priserna en ny toppnivå och det kan vara en förklaring till att snittpriset på en bostadsrätt i Stockholm var oförändrat under andra halvan av november, för att falla under de två första veckorna av december.

– Det brukar finnas en psykologisk spärr när man kommer upp på all-time-high. Då tycker många att det börjar bli dyrt, skriver Fredrik Kullman, vd för mäklarfirman Bjurfors Stockholm i en kommentar.

Den genomsnittliga prisökningen i november för bostadsrätter var 0,2 procent. För villor stannade prisökningen på 0,1 procent.

I Stockholm steg indexet för bostadsätter i november med 0,5 procent, i Göteborg sjönk de med 0,1 procent och i Malmö steg de med 1,4 procent. Villor i Stockholm steg med 0,2 procent, i Göteborg med 0,3 procent och i Malmö med 1,3 procent.

Bostadsmarknaden går nu in i ett lugnare skede över jul- och nyårshelgerna. Det är därför inte osannolikt att prisförändringarna kommer att var små och kanske vikande när det är dags att summera hela december.

Det tycks också som att den snabba prisökningstakt som varat sedan i våras, i synnerhet på villor, dämpas. Men den har gett rejäla prisökningar mätt mot de gångna tolv månaderna, främst på villor.

Det genomsnittliga priset på en bostadsrätt i landet har stigit med 5,7 procent. I Stockholm har priset stigit med 5,4 procent, i Göteborg med 3,7 procent och i Malmö med 8,9 procent. Snittpriset på en villa i Sverige har stigit med 13,3 procent de senaste tolv månaderna. I Stockholm har priset stigit med 14,9 procent, i Göteborg med 9,5 procent och i Malmö med 15,3 procent.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se 18 december

Boverket ser oväntat hög takt i byggandet

Bostadsbyggandet fortsätter i oväntat hög takt, enligt Boverket som återigen höjer prognosen för bostadsbyggandet, både för i år och nästa år. I den nya prognosen räknar myndigheten med att totalt 54 000 bostäder påbörjas 2020 följt av 52 500 bostäder nästa år, enligt ett pressmeddelande.

Boverket bedömer att det kommer att behöva byggas mellan 59 000 och 66 000 bostäder varje år 2020--2029 för att bygga bort underskottet på bostadsmarknaden.

TT 18 december

18 december

Tungt nej till plan för utbyggnad av Gröna Lund

Riksantikvarieämbetet säger nej till Gröna Lunds planer på att bygga ut på andra sidan Allmänna gränd på Djurgården.

Djurgårdens hembygdsförening har överklagat Gröna Lunds expansionsplaner till Mark- och miljödomstolen. Domstolen har – liksom i frågan om det föreslagna Nobelhuset på Blasieholmen – begärt ett yttrande av Riksantikvarieämbetet.

Så här svarar Riksantikvarieämbetet, i ett utdrag ur yttrandet, som kom till domstolen igår, den 16 december.

”Riksantikvarieämbetet anser att ett förverkligat planförslag innebär en påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Skadan blir påtaglig då dessa åkattraktioner avsevärt skulle försvåra möjligheten att avläsa och förstå de uttryck

som pekas ut som riksintressanta på Djurgården och som berättar om dess långa historia som nöjes- och rekreationsområde. Det gäller Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med anrika restauranger och värdshus, Skansen samt parker och flanörstråk. Åkattraktionerna som planen medger kommer att få en sådan höjd och dominans i området att Nationalstadsparkens värden i form av parklandskapet samt olika aspekter av rekreationslandskapet som formats under lång tid skulle skadas.”

Carl-Fredrik Paléus, ordförande i Djurgårdens hembygdsförening, menar att det är sannolikt att domstolen, liksom i tidigare frågan om Nobelhuset, kommer att ta stor hänsyn till ämbetets synpunkter.

”Det gläder naturligtvis Djurgårdens hembygdsförening och de boende på Djurgården, liksom övriga stockholmare som värnar om stadens historiska karaktär och enastående stadslandskap”, skriver han i ett pressmeddelande.

DN 18 december

19 december

Äntligen en chef som prioriterar

Tänk att en ledare vågade ge några utvalda mer pengar i lönekuvertet än andra. Det är mycket enklare att inte göra sig ovän med någon genom att ge samma uppräkning till alla än att prioritera vissa medarbetare. Men det är just vad rikspolischefen Anders Thornberg har gjort.

Polisen fick 360 öronmärkta miljoner kronor per år mellan 2019 och 2021 för att höja lönerna i kåren. I år valde ledningen på myndigheten att lägga hela potten på poliser som jobbar i frontlinjen, vilket är helt rätt eftersom de möter en påfrestande vardag med gängbrottslighet och underbemanning.

Poliser tjänar i snitt 35 100 kronor i månaden, vilket är två hundralappar under medellönen i Sverige. De som jobbar på fältet får nu retroaktivt 3 000 kronor mer per månad under 2020. De som arbetar vid skrivbordet får inte detta lönelyft.

Självfallet är utredningsarbete och förundersökningar också viktigt, och de som arbetar med detta ska inte se prioriteringen som ett underbetyg. Ibland är det rätt att andra får mer. När blåljuspersonal attackeras i utanförskapsområden och av säkerhetsskäl får eskort till och från sitt poliskontor behöver de belönas. Dels för att de har ett mer utsatt jobb, dels för att det är viktigt att kunna rekrytera och behålla dessa medarbetare. Det finns alltså både rättvise- och effektivitetsskäl.

Alla är överens om att upp- rätthållandet av lag och ordning är ett kärnuppdrag – särskilt i miljöer med tung kriminalitet. Här har poliser i yttre tjänst en nyckelroll att spela. Ändå är få beredda att välja bort för att kunna höja deras löner rejält. Ja, förutom Anders Thornberg då.

Det är befriande när det inte stannar vid tomma ord när man talar om vikten av att höja statusen för vissa yrkesgrupper. Reda pengar den 25:e är ett bevis på verklig uppskattning.

Sofia Nerbrand

sofia.nerbrand@dn.se 19 december

Facken kräver tydligare arbetstider

Tydligare fastställda arbetstider och en bättre löneutveckling för äldre lärare. Det är två av lärarfackens krav inför löneförhandlingarna med motparten Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som drar i gång efter årsskiftet. Facken kräver att lärarnas undervisningstid ska fastställas vid läsårets början och till varje undervisningstimme ska det finnas tid till för- och efterarbete, enligt Lärarnas Riksförbunds ordförande Åsa Fahlén.

TT 19 december

19 december

Nya servicekontor öppnas för att öka tillgängligheten

Servicekontor ska öppna på 28 nya orter, både i glesbygd och i storstäder. Sven-Erik Österberg lämnar i dag över ett förslag till civilminister Lena Micko om var de ska ligga.

– Det här handlar om att staten kommer att vara tillgänglig i hela landet. Det kommer att sätta medborgarna i fokus, säger civilminister Lena Micko vid en pressträff.

I dag finns det 117 servicekontor, men nu ska de bli fler.

– De nya servicekontoren ska hjälpa och vägleda i kontakterna med myndigheterna, säger Sven-Erik Österberg.

Civilminister Lena Micko välkomnar utredningen.

– Vi vill ha en remiss på det här och att det blir en snabbare process, säger hon.

Sven-Erik Österberg har med egna ögon sett hur hårt tryck det är på de servicekontor som finns i storstäderna.

– Jag har sett att det är köer långt ute på trottoaren. Det är framför allt två kategorier av människor som söker sig dit. Dels äldre som har svårt med det digitala, dels nysvenskar, säger Sven-Erik Österberg.

Under utredningen har han sett att de som söker sig dit vill ha hjälp med allt.

– Framför allt nysvenskarna vill ha allmän hjälp med att lotsas in i det svenska samhället. Ute på servicekontoren berättar de anställda att de blivit allt-i-allor när de hjälper dem, säger Sven-Erik Österberg.

I utredningen trycker man på att arbetsförmedlingen ska engagera sig i servicekontorens verksamhet.

– Arbetsförmedlingen är väldigt efterfrågad, inte minst under pandemin då många blivit permitterade eller blivit av med jobben, säger Sven-Erik Österberg.

Bakgrunden till utredningen är att tillgången till statlig service är ojämnt fördelad över landet. Det finns

skillnader mellan stad och landsbygd, men också mellan städernas inner- och ytterområden. Därför tillför regeringen ytterligare medel till Statens servicecenter för att öppna kontor i utsatta områden.

Regeringens förslag bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna, C och L.

Förutom att nya kontor stärker den statliga närvaron och förbättrar samhällsservicen ska de bidra till att stärka förtroendet för myndigheter och samhällets institutioner.

På sju orter i glesbygd ska det öppnas nya servicekontor: Boden, Finspång, Laholm, Nynäshamn, Stenungsund, Sölvesborg och Östhammar. Dessutom inrättas flexikontor i Askersund, Borgholm, Filipstad, Lysekil, Nordmaling, Tingsryd, Ånge och Åre. I socialt utsatta områden öppnas servicekontor i de tre storstäderna och på åtta andra orter: Eskilstuna, Helsingborg, Jönköping, Linköping, Norrköping, Södertälje, Uppsala och Växjö.

För öppnandet av nya servicekontor i utsatta områden ökas Statens servicecenters anslag för servicekontorsverksamheten med 15 miljoner kronor 2021, 60 miljoner kronor för 2022 och 75 miljoner kronor varaktigt från och med 2023.**TT**

Fakta. Statliga servicekontor

Vid de statliga servicekontoren har besökare möjlighet att få personlig service avseende Skatteverkets, Pensionsmyndighetens och Försäkringskassans verksamheter. Vid vissa servicekontor kan besökarna även få service avseende Arbetsförmedlingens så kallade kundtorgsverksamhet och ett arbete pågår för att införa verksamheten på samtliga servicekontor.

Källa: Regeringskansliet 19 december

Fackförbundet stämmer företag i Umeå

Fackförbundet IF Metall stämmer ett företag i Umeå för kränkning av föreningsrätten.

”Bolaget har vägrat en medlem att ha en facklig representant med sig på ett möte som arbetsgivaren kallat till. De har också hotat med att det skulle anses som arbetsvägran om medlemmen uteblev från mötet”, säger Darko Davidovic, förbundsjurist på IF Metall.

Förbundet yrkar på ett skadestånd på 250 000 kronor, enligt ett pressmeddelande.

TT 19 december

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Per Bolund
Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- **Ekonomisk politik**
- **Skatt och tull**

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Per Bolund

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Per Bolunds områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.Länsstyrelser hör till regeringen

16 december

Så får du tillbaka skatten på bostadsvinsten

Nästa år försvinner uppskovsräntan. Har du inte begärt uppskov med en bostadsvinst från 2014 eller senare kan du göra det nu. Då får du tillbaka skatten du betalade. Detta gäller även om du löst ett tidigare uppskov genom att betala skatten. På onsdagen öppnar Skatteverket en ny tjänst där du får hjälp med hur du ska göra.

Den 1 januari 2021 avskaffas schablonskatten på uppskov vid bostadsförsäljningar, det som brukar kallas uppskovsräntan. Det gör att det i praktiken går att låna pengar gratis av staten. Därför finns det skäl att begära uppskov om man betalade hela eller delar av vinstskatten i samband med försäljningen av en bostad.

Uppskovet är det belopp du gjort i vinst och skatten är 22 procent av det beloppet. Har du till exempel sålt en bostad och gjort en miljon kronor i vinst är skatten 220 000 kronor. Det är då de 220 000 kronorna du kan få låna gratis av staten.

För att få uppskov måste du ha sålt en privatbostad och köpt en ny inom en viss tid. Skatteverket har detaljerade regler och information om detta på sin hemsida.

Det lägsta belopp du kan begära uppskov med är 50 000 kronor och då skjuter du upp en skatt på 11 000 kronor. Det högsta uppskovsbeloppet är 3 miljoner kronor och då skjuter du upp en skatt på 660 000 kronor. Beloppen gäller per bostad och alltså inte för varje ägare om man är flera.

Du kan ansöka om uppskov med vinsten vid bostadsförsäljningar som skett 2014 eller senare genom att begära omprövning av dina deklarationer. Onsdagen den 16 december öppnar Skatteverket en ny tjänst där du kan få hjälp att ansöka om uppskov i efterhand genom att ompröva dina deklarationer och även räkna ut hur mycket du kan få tillbaka.

Reglerna säger att du kan ompröva dina deklarationer och ansöka om bostadsuppskov senast det sjätte året efter det år du sålde din bostad. Det innebär att du måste ansöka om uppskov i efterhand senast den 31

december i år, 2020, om du sålde din bostad 2014. Skedde försäljningen senare gör det ingenting om du väntar tills efter årsskiftet.

Blir din ansökan om uppskov beviljad får du tillbaka den summa du betalat i skatt. Men du måste betala uppskovsränta för den tid du då anses ha haft uppskovet. Här är ett exempel:

Du sålde en bostad våren 2014 med 1 miljon kronor i vinst och köpte en ny och dyrare på sommaren samma år. Skatten på 220 000 kronor betalade du i samband med deklarationen 2015. Du har därför inte behövt betala uppskovsränta under de år som gått.

Nu begär du uppskov i efterhand och får det beviljat. Det innebär att du får tillbaka 220 000 kronor som du betalat i skatt. Men du måste samtidigt betala uppskovsränta för 6 år, 2015–2020. Räntan är 0,5 procent på uppskovsbeloppet och alltså 5 000 kronor per år. Det blir sammanlagt 30 000 kronor för de sex åren. Det innebär att du får tillbaka 220 000 kronor minus 30 000 kronor, alltså 190 000 kronor.

Det fungerar på samma sätt om du haft ett uppskov och senare löst det genom att betala skatten. Då är det året du löste uppskovet som är avgörande och inte försäljningsåret. Begär du omprövning i år, 2020, måste du ha löst uppskovet 2015 eller senare. Väntar du med omprövningen till nästa år, 2021, är det 2016 som gäller.

Att uppskovsräntan slopas kommer att märkas genom att den inte finns med i deklarationen 2022. I deklarationen våren 2021 kommer uppskovsräntan däremot att finnas med för dem som haft uppskov 2020 .

Maria Crofts

maria.crofts@dn.se

Magdalena Andersson krossar glastak i IMF

Finansminister Magdalena Andersson (S) tar över som ordförande i den inflytelserika rådgivande IMF-kommittén IMFC. Hon blir den första kvinnan på positionen.

– Det känns extra roligt att kunna vara den som krossar just det här glastaket, säger hon.

Uppdraget är att leda arbetet när världens tyngsta finansministrar och centralbankschefer gör upp om inriktningen på Internationella valutafondens (IMF) arbete.

– Det är ett treårigt mandat. Men man ska vara minister för att inneha det, säger Magdalena Andersson.

Hon blir den första svensken på ett toppjobb inom IMF på över 50 år.

TT 18 dec

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
78	Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur.
105	Statsrådsberedningen och statsministern.
122	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
165	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet228 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi.
228	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
260	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.
466	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
567	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.
611	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
619	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
635 - 654	Myndigheter.

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. **Storstäder** - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. **Pendlingskommun nära storstad** - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

Myndigheter

Utredningar: sök under deparementen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Utrikesdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Miljö- och energidepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimyndigheten**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Oljekrisnämnden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimarknadsinspektionen**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Elsäkerhetsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens va-nämnd**
  19 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska kraftnät**
  08 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet

- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet

- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet

- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet

- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
-
- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet